

EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIT

Raamat käsitleb Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja selle liikmesorganisatsioonide moodustamist ning EVL tegevust aastatel 1990 – 2008.

- **Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) moodustamine**
- **EVL liikmesorganisatsioonid**
- **Eesti vabadusvõitlejate kokkutulekud**
- **EVL ja fondide tegevusest**

Toimetanud: Vaino Kallas

Kaasautorid ja andmed: Hendrik Arro ja EVL liikmesorganisatsioonide juhatuste esimehed

Fotod: Leonhard Heinla, Jüri Kaski, Kuno Raude, Boris Mäemetsa, Vaino Kallase ja EVL liikmesorganisatsioonide erakogudest

Küljendanud: Vaino Kallas

ISBN ISBN 978-9949-21-071-8

Trükk: Tallinna Raamatutrükikoda OÜ

EESSÕNA

1940. aasta suvel okupeeris Nõukogude Liit meie kodumaa, kõrvaldas eesti seadusliku valitsuse ja hävitas iseseisva Eesti riigi. Eesti rahvas sattus kaitsetuna vaenuliku vallutaja meelevalda. Aega, mis sellele vallutusaktile järgnes, on nüüd nimetatud esimeseks Nõukogude okupatsiooniks Eestis. Sisuliselt oli see aga mitte ainult Eesti okupeerimine, vaid meie ühiskondliku korra, rahvuskultuuri, majanduse, sajanditepikkuste traditsioonide ja eesti rahva hävitamine.

Selles anastamisprotsessis kohtusid kaks erinevat maailma. Ühelt poolt läänemaiselt demokraatlik ning vaba ühiskonnaga väikerahvas oma kõrge kultuuri- ja elatusstandardiga. Teiselt poolt madalal tsivilisatsiooniastmel olev kommunistlik suurvõim oma madala kultuuri- ja elatustasemega ning diktatuurilise ja isikuvabadusteta nõukoguliku ühiskonnaga. Vallutaja eesmärgiks oli eesti rahva majandusliku ja kultuurilise edumaa hävitamine ning allaheidetud rahva sundimine olemaks lojaalne nõukogude diktatuurile.

1941. aastal alanud sõjategevus Saksamaa ja Nõukogude Venemaa vahel andis eesti rahvale lootuse vabaneda vihatud võõrvõimust. Aktiivne võitlus punavägede ja hävituspataljonide vastu algas veel enne saksa vägede jõudmist Eestisse, mille käigus vabastati nõukogude võimu alt suur osa Lõuna-Eestist.

Saksa relvajõudude jõudmisel Eestisse pani eesti rahvas suuri lootusi Eesti iseseisvuse taastamisele. Pärast seda aga, kui Saksa võimude poolt oli selgelt väljendatud, et sõja kestel mingisuguseid järelandmisi Eesti suveräniteedi taastamise suhtes ei tehta, toimus jätkuvalt poliitilise võitluse kõrval Saksa võimudega eesti oma institutsioonide ja asutuste hoidmine ja võimaluse korral uute loomine. Eriliselt vajalikuks peeti oma sõjaväe loomist. Saksa võimude ametlik seisukoht aga oli: mitte lubada okupeeritud rahvastel luua oma sõjaväge ja anda võimalust võtta osa sõjategevusest.

Pingutused oma sõjaväe loomiseks toimusid kogu Saksa okupatsiooni kestel. Osalt toimus see presidendi kohustes peaministri prof. Jüri Uluotsa initsiatiivil ja teadmisel, osalt oludest tingituna kõrgemate sõjaväelaste algatusel. Kuna aga kõik need püüdlused tulemusi ei andnud, võitlesid eestlased vähemate, algul pataljoni suuruste üksustena saksa väeosade koosseisus. Need üksused, mis tegelikult olid sakslaste poolt ette nähtud rindetagala teenistuseks, olid tegelikult juba algusest peale rakendatud rindevõitluses, millise tõsiasja saksa võimuorganid aga maha vaikisid.

Selline olukord, kus Eesti iseseisvust ei tunnustatud, millele lisandus lepingute mittetäitmine Saksa sõjaväe kõrgema juhtkonna poolt aga samuti puudulik varustamine, paljude eesti väeosade juurde saadetud saksa sideohvitseride ülbus, ning eestlaste lahinguliste saavutuste mittetunnustamine võrdväärselt sakslastega tekitas eestlastes juba üsna varsti vastumeelsuse sakslaste suhtes ning põhjustas pingeid eestlaste ja sakslaste vahel. Ainult tänu kõrgele moraalile ja teadlikkusele võitluse eesmärgi suhtes, suutis nii eesti sõdur kui ka rahvas kõiki raskusi ja võõrvõimu väiklust üleolekuga kanda.

Saksa väejuhatusele sai juba 1941/42. aasta talvel selgeks, et sõda Venemaaga venib pikale ja sealsetes tingimustes on raske rinnet hoida. Paljude kõrgemate saksa ohvitseride sooviks oli, et Saksa valitsus muudaks oma idapoliitikat balti rahvaste suhtes, taastaks nende iseseisvuse ja annaks neile võimaluse oma rahvusliku sõjaväe moodustamiseks.

Paraku, Riias asunud *Reischkomissariaadi* tsiviilvalitsused ja Saksa SD käitusid pahatihti just nagu võidetud vaenlase maal ja tegutsesid nii, nagu oleks sõda juba võidetud. Eesti nn. "omavalitsus" oli jäetud võimuta ja selle ülesandeks oli vaid kaasa aidata sakslaste korralduste ja käskude täitmisele.

Vaatamata pingelistele suhetele Saksa võimudega, ei jäänud eestlased võitluses vihatud vaenlase vastu kõrvale. 1942. aasta märtsiks oli Venemaal rindetegevuses 16 eesti vahi-, julgestus- ja politseipataljoni kokku umbes 10 000 mehega. Kodumaal oli mitmesugustes varuüksustes umbes 1500 meest. Üldse formeeriti eestlastest 1941./42. aastal kokku 54 pataljoni, kellest korraga oli mitmesugustes teenistustes ja rindel kuni 24 pataljoni ja 10 kompaniid, kokku umbes 15 tuhande mehega. Ka põranda all tegutsenud poliitilised vastupanu organisatsioonid otsustasid, et eesti sõdureid, ükskõik millistes väeosades nad ka ei võitleks, tuleb käsitleda kui Eesti eest võitlevaid mehi.

1942. aasta augustis andis Hitler loa Eesti Leegioni formeerimiseks. Ehkki moodustatud Eesti Leegion polnud rahva seas populaarne, kuna see oli allutatud Relva-SSile, ja seda rakendati esialgu väljaspool Eestit, kujunes leegionist ajapikku siiski kõige võitlusvõimelisem eestlastest koosnev väeosa.

1944. aasta veebruar tõi sõja taas Eesti pinnale. Pikk eesti ohvitseride närve ning jõudu kulutanud maadlemine saksa okupatsioonivõimudega kõigi eesti väeosade koondamiseks kodumaale, kandis 1944. aasta algul vilja. Eesti väeosad, sealhulgas ka Eesti Leegionist moodustatud 20. Relvagrenaderide Diviis saabus Narva rindele. Natsionalistlik saksa juhtkond pidi tekkinud olude sunnil loobuma oma poliitilisest eesti rahva ja tema sõjaväe lahutamise printsiibist. Eesti väeosad võisid nüüd asuda tegevusse oma ainuõigel rindel – oma maa piiride kaitsele.

Neil päevil, mil Punaväe diviisid valmistusid taasokupeerima meie kodumaad, pöördus eesti rahva poole üleskutsega põrandaaluse Eesti Vabariigi valitsuse peaminister presidendi kohustes prof. Jüri Uluots, kes kutsus kogu rahvast üles relva järele haarama. Samasuguse üleskutse avaldas Saksa okupatsiooni ajal illegaalselt tegutsenud Eesti Rahvuskomitee. Eesti rahva soovi oma kodumaad kaitsta näitas ka see, et 1944. aasta jaanuaris toimunud üldmobilisatsioon tõi kokku üle kolme korra rohkem mehi, kui oli oodatud. Mobiliseeritutest moodustatud kuus piirikaitserügementi asusid koos teiste eesti väeosadega Eesti piiride kaitsele.

Kõige selle tulemusel õnnestus Punaarmee sissetung aasta alguses peatada. Eesti sõdur näitas veelkord oma jõudu ja tahet kodumaa kaitsmisel. 1944. aastal peetud lahingud Eestimaa pinnal, eriti aga juuli lõpul - augusti alguses toimunud Sinimägede lahingud jäävad liialdamata ajaloolisteks tunnistajateks eesti rahva valmisolekust ja tahtest oma maad ja vabadust kaitsta.

Paraku ei olenenud sõja käik eestlaste tahtest. Septembri keskel 1944 olid sakslased sunnitud Eesti maha jätma ja algas uus nõukogude okupatsioon, mis Eesti eest võidelnud sõduritele tähendas enamasti pikki Siberis veedetud aastaid ning igasuguseid muid repressioone.

Kuid siis – Eesti taasiseseisvus. See oli uskumatu sündmus, salajaste unelmate täitumine. Ei olnud Eestis vist teisi inimesi, kelle jaoks Eesti iseseisvus oleks olnud kallim ja oodatum, kui need, elust räsitud kunagised sõdurid. Võttis aega mis võttis, aga lõpuks ometi saabus võit. Lahingute raskused ja laagrite kannatused ei olnud asjatud. Tekkis lootus, et

ehk saabub nüüd ka tunnustus nendele meestele, kes kunagi seisid Eesti piiride kaitsel. Piisanuks sellestki, kui oleks ametlikult öeldud, et poisid, te seisite õige asja eest.

Hakati ka organiseeruma. Mõte luua eesti sõjameeste oma organisatsioon tekkis veel enne Eesti taasiseseisvumist. 1990. aasta suvel toimus katse korraldada Toris esimene sõjameeste kokkutulek, mis aga nõukogude sõjaliste jõustruktuuride kohaletoomise tõttu oldi sunnitud ära jätma. Esimene endiste sõjameeste kokkutulek, veel nõukogude võimu tingimustes, mille algatajaks oli Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts, toimus 8. juulil 1991. aastal Toris. Siitpeale algas üle vabariigi maakondlike sõjameeste [vabadusvõitlejate] ühenduste loomine.

Paraku leidis see aga sageli valitsuse- ja omavalitsusorganite poolt üsnagi tugevat vastuseisu. Säilitasid ju paljud nõukogudeaegsed kõrged ametiisikud oma positsiooni ka taasiseseisvunud Eesti vabariigis. Ja nii hajus esialgne vabanemise eufooria ja lootus õigluse jaluleseadmisele pärast Eesti taasiseseisvumist üsnagi kiiresti. Vabadusvõitlejate tunnustamise asemel kerkisid esile jõud, kes süüdistades oma kodumaa vabaduse eest võidelnud sõjamehi fašistidele kaasaaitamises ja kuritegelikku SS-organisatsiooni kuulumises. Neile sekundeeris jõudu mööda ka meie ajakirjandus lähtudes tõest, et halb ja skandaalne uudis müüb. Ka valitsusringkonnad hakkasid ennast endistest sõduritest distantseeruma.

Kuid vaatamata kõikidele raskustele, moodustati 1992. aastal maakondlike ühenduste katusorganisatsioon **Eesti Vabadusvõitlejate Liit** (EVL). Selles ajast alates on EVL tegevus toimunud koordineeritult. Selle eesmärgiks on, et eesti rahva meelest ei kaoks vabadusvõitluse vaim ja isamaa armastus, et nende mälestus, kes kunagi oma elu andsid Eesti vabaduse eest ei kustuks. Traditsiooniks on kujunenud iga-aastased kokkutulekud ja muud üritused, mis on pühendatud vabadusvõitluse ja vabadusvõitlejate meenutamiseks, kuhu üle vabariigi endised sõjamehed kokku tulevad. Ja võib loota, et aja möödudes, ehkki väga aeglaselt, hakkab jää ka vabadusvõitlejate tunnustamise suhtes sulama.

Tõsi, seni pole vabadusvõitlejate tunnustamine Riigikogu poolt veel toetust leidnud. Kuid siiski on juba aeg-ajalt riigitegelaste suust vabadusvõitlejate aadressil tunnustavaid sõnu kostnud. Kuid võib arvata, et käia on veel pikk tee, enne kui kunagiste sõjameeste võitlus Eesti iseseisvuse taastamise eest täit tunnustamist leiab. Mehed on juba vanad ja võib juhtuda, et enne kui see teoks saab, on viimane neist juba manalasse siirdunud.

Ka Vabadussõja sangaritele mälestusmärgi püstitamiseni jõuti alles siis, kui ühtegi Vabadussõjas osalenut seda enam nägemas polnud. Kuid võitlus isamaalisuse ja Eesti ajaloo õige käsitluse eest peab jätkuma. Selleks kohustab veel elavaid vabadusvõitlejaid nende au ja langenud kaasvõitlejad, kes ise enda eest enam seista ei saa.

Ajalugu vajab jäädvustamist. Ka tulevastel põlvedel on kasulik teada, kuidas mõtlesid ja tegutsesid nende esiisad. Selle raamatu ülesandeks on rääkida sellest, mis toimus kunagiste sõduritega pärast Eesti taasiseseisvumist, kuidas loodi Eesti Vabadusvõitlejate Liit ja selle liikmesorganisatsioonid, ning kuidas on aastate jooksul toimunud endiste sõjameeste [vabadusvõitlejate] ühenduste tegutsemine.

Täname kõiki EVL liikmesorganisatsioone raamatu koostajale saadetud andmete ja fotomaterjali eest!

Vaino Kallas
Hendrik Arro

SAATEKS

Käesolev raamat on suuresti hilinenud katse jäädvustada Eesti vabadusvõitlejate piirkondlike organisatsioonide ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) loomist ja tegevust aastatel 1990 – 2008. Nimelt olid Eesti vabadusvõitlejate organisatsioonide loomise ajal sellega tegelevad isikud väga paljude, vabadusvõitlejate jaoks väga oluliste küsimustega seotud. Tuli ju kõige pealt kätte võidelda mingisugunegi eluõigus olukorras, kus meie vabariigi juhtkond, kes valdavalt pärines nõukogude ajast ja oli oma ideoloogilise kasvatuse saanud Nõukogude Liidus, oli kunagi Saksa sõjaväes teeninud meeste ja nende organisatsioonide suhtes küllaltki eitaval seisukohal.

Suhtumist endistesse sõjameestesse mõjutasid oluliselt ka Venemaa ja juudiringkondade seisukohad, kes Saksa sõjaväes teeninud meestes nägid ainult „fašistlikke kaabakaid". Ka Eesti meediale meeldis kunagiste sõdurite halvustamine ja neile fašistide tiitli kaelamäärimine. Et ka lääneriikides olid asjad Eesti ajaloo tundmisega halvad, ei olnud ime, et Eesti valitsusringkondades valitses arvamus, et Eesti ajalugu ei ole võimalik välismaalastele selgitada – nad lihtsalt ei mõista seda. Milleks ennast siis mingisuguste kahtlaste veteranidega siduda. Sellest tingituna oli vabadusvõitlejate organisatsioonide loomisega tegelevate aktivistide põhiline tähelepanu neil aastail pööratud ajaloolise tõe selgitamisele, mille eest ikka võideldi, ning veteranide elu-olustikuliste probleemide lahendamisele. Sellele, et ka vabadusvõitlejate organisatsioonide loomine on iseenesest samuti ajalugu tol ajal lihtsalt ei mõeldud.

Nii möödusid aastad ja siis tõdeti järsku, et mehed-vennad, ka EVL loomisega seotud asjaolud tuleksid jäädvustada, et tulevastel põlvkondadel oleks teada, mis ikka toimus ja kes olid Eesti vabadusvõitlejad. Ja nii võttiski EVL juhatus 2006. aasta 19. aprillil vastu otsuse tegeleda mitte ainult sõjaajaloo ning eestlaste rolliga kodumaa kaitsmisel, vaid asuda ka EVL ajaloo koostamisele. Paraku oli aeg vahepeal oma töö teinud. Väga paljud algusaastate aktivistid olid juba manalameesteks saanud ja oma mälestused kaasa võtnud. Ka protokolle toimunud sündmuste kohta oli sageli väga juhuslikult peetud, sest algusaastatel lähtuti enamasti tõdemusest, et esmatähtis on tegu, mitte teo jäädvustamine kirjasõnas. Seda enam, et ega vanade, juba üle 60-80 aastaste meeste puhul neid kirjamehi nii väga palju ei olnudki. Ja need, kes kirjutasidki, käsitlesid oma kirjutistes enamasti sõjaajalugu, mitte aga mingi piirkondliku vabadusvõitlejate organisatsiooni igapäevast tegevust.

Nii EVL kui EVL liikmesorganisatsioonide tegevuse jäädvustamine on kogu nende eksisteerimise aja jooksul olnud ebaühtlane. Üheks põhjuseks on ka EVL juhtiva rolli puudumine. Liikmesorganisatsioonidele olid kehtestamata konkreetsed nõuded, kasvõi näiteks koosoleku protokollide koostamise nõue.

Ja nii põrkusid käesoleva raamatu koostajad faktile, et väga paljusid materjale ei olnud enam olemas (kui nad üleüldse kunagi olemas olid) ja ka paljud teadjad mehed olid juba igaveseks vaikinud. Sellest on ka tingitud käesoleva raamatu ebaühtlus, eriti üksikute liikmesorganisatsioonide tegevuse käsitlemisel – kasutada saadi ainult säilinud materjale ning veel elusolevate aktivistide mälestusi, mille kallal aga aeg paraku oli juba oma töö teinud. Nii tuli paratamatult leppida sellega, et piirkonniti on kätte saadud materjalid nii sisult kui ka mahult küllaltki ebaühtlase kvaliteediga. Kuid tuleb arvestada sellega, et iga aastaga jääb veelgi vähemaks neid mehi, kes EVL ja tema liikmesorganisatsioonide algusaastatest midagi mäletavad ja vajadusel ka kirja suudavad panna. Parim aeg EVL ajaloo

kirjutamiseks on käest lastud. Jääb ainult loota, et selle raamatu lugejad ülaltooduga arvestavad ja ei arvusta koostajaid liiga kurjalt. On ju ka koostajatel valdavalt juba kaheksakümnes sünnipäev selja taga, nii et võib öelda – nad tegid, mida suutsid ja mis oli nende võimuses. Et anda lugejale paremat ettekujutust toimunust, ei ole raamatus ära toodud mitte ainult kuiva sündmuste kirjeldust, vaid üsnagi tihti on seal, kus vastavad andmed olid olemas, esitatud ka osalejate sõnavõtte, väljavõtteid kirjutistest jne. Autorid leiavad, et ajaloo hõngu lugejani toomiseks on see hädavajalik.

Kuna raamatus on kasutatud organisatsioonide lühendeid, mis vabadusvõitlejatele on küll teada, kuid mis teistele lugejatele võivad jääda ehk arusaamatuks. Seetõttu on siin ära toodud liikmesorganisatsioonide nimetused koos lühenditega:

EVL koos liikmesorganisatsioonidega

Eesti Vabadusvõitlejate Liit	EVL	08.02.1992
Eesti Sõjameeste Sakala Ühing	ESSÜ	31.03.1991
Eesti Lennuväepoiste Klubi	ELK	13.07.1991
Võrumaa Sõjameeste Ühendus	VSÜ	03.10.1991
Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendus	LVÜ	10.10.1991
Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus	ESPÜ	26.10.1991
Eesti Sõjameeste Järva Ühing	ESJÜ	09.11.1991
Tartu Vabadusvõitlejate Ühendus	TVÜ	15.11.1991
Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühendus	VVÜ	01.12.1991
Saaremaa Vabadusvõitlejate Ühing	SVÜ	11.04.1992
Põlvamaa Vabadusvõitlejate Ühendus	PVÜ	14.04.1992
Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus	EVTÜ	25.04.1992
Eesti Leegioni Veteranide Virumaa Klubi	ELVVK	18.09.1992
Klubi "WIKING-NARVA"	KWN	17.07.1993
Eesti Vabadusvõitlejate Rapla Ühendus	EVRÜ	18.02.1994
Eesti Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühendus	EVIVÜ	29.02.1994
Vabadusvõitlejate ja represseeritute Hiiumaa Ühing	V&RHÜ	17.09.2004
Jõgeva Vabadusvõitlejate Ühendus	JVÜ	10.07.1995
Idapataljonide Võitlejate Klubi	IVK	13.11.1993
(lõpetas tegevuse)		26.04.2005

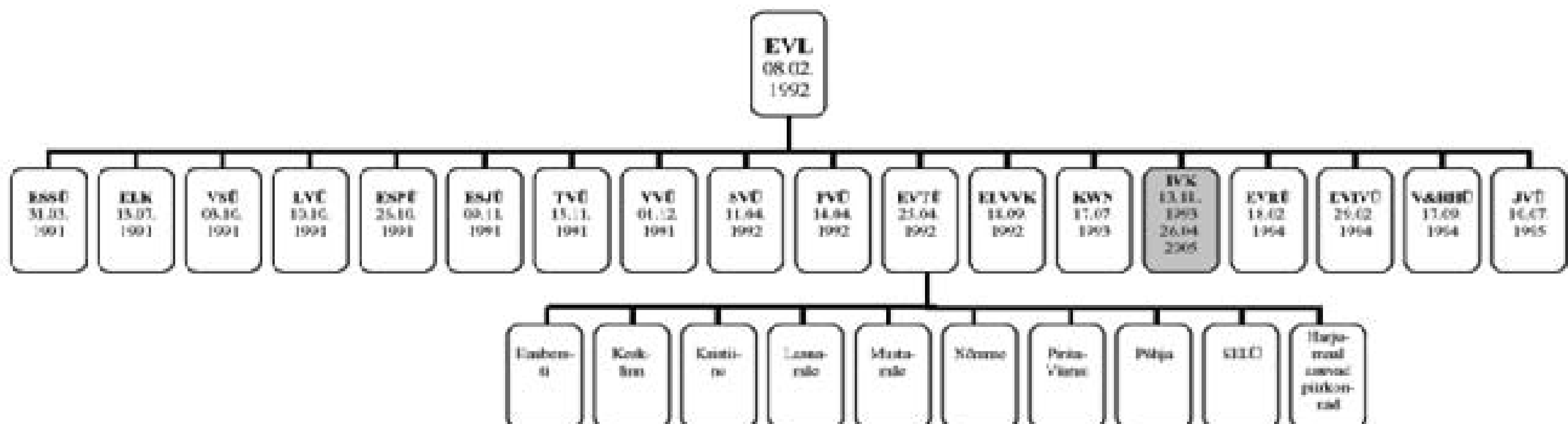
EVL liikmesorganisatsioonide hulka ei kuulu

Eesti Akadeemiline Sõjaajaloo Selts	EASS
Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühendus	SELÜ

(on EVTÜ allorganisatsiooniks)

EVL-ist parema ülevaate saamiseks on juurde lisatud struktuuri kirjeldav skeem. Kõik EVL liikmesorganisatsioonid on mittetulundusühingud, seega iseseisvad juriidilised isikud, EVTÜ allorganisatsioonid tegutsevad aga EVTÜ koosseisus, viimase põhikirja järgi ning juriidiliselt ei ole iseseisvad organisatsioonid.

Raamatu autorid



EVL struktuur. Liikmesorganisatsioonid asutamise kuupäevadega (EVTÜ koos piirkondlike allorganisatsioonidega)

EELLUGU

Eesti sõjameeste organiseerumine algas 1990. aastal

1989 aasta kujunes ajalooliselt pöördeliseks aastaks eesti rahvale. Veel polnud rahva hulgas kahvatunud Teise maailmasõja mõju ja selle tähendus. Uut hoogu andis üle kogu maa alanud muinsuskaitse liikumine. Üha jõulisemalt kerkis üles endiste sõjameeste au ja väärikuse taastamise küsimus. Nii endisi sõjamehi kui kogu eesti rahvast oli vallanud kindel tahe ja soov - taastada Eesti omariiklus. Tundmata hirmu Eestil valitsenud nõukogude jõustruktuuride ees, tekkisid pidevalt uued ja uued isamaalised rühmitused ja organisatsioonid, kes julgustasid rahvast, mille tulemuseks oli „laulev revolutsioon" ja Eesti riigi taastamine.

1988. aasta 28. novembril toimus endiste sõjameeste osavõtul tõrvikutega rongikäik Tori kalmistule, kus avati hävitatud Eesti Vabadussõjas langenute ausamba asukohal mälestusplaat ja paigaldati mälestuslaternad.

1989. aasta 30. septembril avati Tori kalmistul Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi poolt taastatud Eesti Vabadussõjas langenute ausammas. Selle sündmuse järel tekkis samba taastajail ja endistel sõjameestel mõte – taastada ka 1944. aasta septembris Saksa relvajõudude lahkumise ajal hävinud Tori kirik. Kuid esialgu lükkas selle kavatsuse edasi neil päevil Eestis üha enam tuult purjedesse saanud vabadusliikumise sündmused.

Kuid möödus mõni kuu ja 1990. aasta 19. jaanuari õhtul tulid Pärnu kohvikusse „Lily" kokku endised sõjamehed - Raudristi Rüütliristi kavaler **Harald Nugiseks**, **Karl Soomägi**, **Voldemar Palu, Tõnis Ojaberg, Leo Sipelgas,** Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi esimees **Jüri Kask**, Tori sovhoosi direktor **Peeter Lutt** ja Pärnu muuseumi direktor **Omar Volmer.**

Sellel kohtumisel tegi Jüri Kask ettepaneku – kutsuda Torisse kokku kõik endised eesti sõjamehed, kes möödunud sõjas võitlesid Eesti okupeerinud punavägede vastu. Kokkutuleku deviisiks pakkus ta: **Taastame Tori kiriku ja pühendame selle Teise maailmasõja ohvritele.**

Ettepanek leidis kokkutulnute poolt toetust ja samal kohtumisel otsustati, et kokkutulek saab toimuma 1990. aasta 7. ja 8. juulil, s.o. nädal peale Tallinna üldlaulupidu. Neil kuupäevadel **oodati Torisse kõiki endisi eesti sõjamehi, kes peavad pühaks Eesti Vabariigi eest langenute mälestust.**

Toimuvast kokkutulekust informeeriti ka Ülemaailmset Vabadusvõitlejate Keskust Kanadas ja saadeti neile vastavasisuline üleskutse. Samasugused kirjad saadeti teele ka USA-sse, Inglismaale, Austraaliasse, Rootsi ja teistesse maadesse, kus teati elavat endisi eesti sõjamehi. Saadetud üleskutsele tõi post Torisse üle kolmesaja vastuse, mis suurendas korraldajate lootust ürituse edukaks kordaminekuks.

Kokkutuleku kava kohaselt pidi see algama pärgade panekuga Tori kalmistul 1989. aastal taastatud Eesti Vabadussõja mälestussambale. Seejärel pidi toimuma taastatava Tori kiriku õnnistamine ja avatama mälestustahvel Teises Maailmasõjas langenud võitlejatele. Järgnevad üritused pidid toimuma Taali mõisas, kuhu olid kutsutud esinema mõned ajaloolased ja kus pidi toimuma õhtusöök ning ööbimine. Kõik kokkutulekuga seotud kulud oli lubanud kanda Tori Näidissovhoos.

Esimene vastulöök tabas kokkutuleku korraldajaid 1990. aasta aprillis, kui ajalehes „Eesti Ekspress" ilmus kellegi Meelis Metsamärti kirjutis, kus autor avaldas algatusgrupi liikmelt Leo Sipelgaselt saadud info põhjal kirjutise „Vanad mehed ootavad". Artikli lõpus

oli teade, et 7. ja 8. juulil toimub Toris Eesti vabadusvõitlejate kokkutulek ning lisatud Rüütliristi kavaleride Alfons Rebase ja Harald Riipalu fotod.

Kuigi artiklis oli käsitletava teema rõhk asetatud valesti, levis teade kulutulena üle kogu Nõukogude Liidu ja väljas poole selle piire. Seejärel ilmus 28. juuni „Õhtulehes" Tallinna Juudi Kogukonna nimel S. Slonka kirjutis, kus viimane nimetas eesti sõjamehi ja Omakaitset fašistide käsilasteks ning süüdistas neid tuhandete juutide, eestlaste ning sõjavangide hävitamises. Artikkel lõppes sõnadega: „Meie, juutide koguduse liikmed loodame, et eesti rahvas ei luba korraldada Tori üritust."

Arvestades selle ringkonna tohutut mõju tollasele nõukogude ühiskonnale, aga ka mõnedele lääne infoallikatele, mõjus see õli tulle valamisena ja kogu Nõukogude liidu sise- ja välisajakirjanike pere kirjutas Torist, kui „fašistliku uuestisünni lättest."

Samal ajal püüdsid mõned endised sõjamehed anda Tori kokkutulekule leevendavat tõlgendust. Nii kirjutasid 4. juulil vastasleerides sõdinud koolivennad Heino Noor ja Guido-Roland Raudvere ajalehes „Edasi" pealkirja all „Kostku meile kustumata", et eestimeelsete sõjameeste kokkutulek kõigi Eesti Vabariigi eest langenute mälestamiseks on vajalik. Tulgu kõik sõjamehed, olenemata sellest, kus või millisel poolel nad sõdisid. Artikli autorid juhtisid tähelepanu ajalehes „Päevaleht" Tori kokkutuleku toimkonna liikme Voldemar Palu poolt avaldatud mõttele, et vastasleerides võidelnute ühine kokkutulek väldiks üldsuse arvamist, nagu tuleksid Toris kokku vaid „fašistid, ekstremistid ja separatistid" ja nagu sooviksid vanad sõjamehed suuremat materiaalset, mitte moraalset toetust.

5. juulil ilmus ajalehes „Edasi" Eesti Komitee juhatuse 28. juuni avaldus, milles selgitati eesti rahva võitlusrikka ajalooga seotud paratamatust, mis sundis eesti mehi teenima erinevate riikide sõjavägedes. Avalduses oli ka üleskutse – tagada Tori kokkutulekul väärikus ja distsipliin võetud eesmärgi täitumiseks.

Kalev Vilgats kirjutas ajalehes „Edasi" kuidas Interrinde tegelased kirgi üles küttes heameelest käsi hõõruvad ja Moskvat ühekülgse ja eestlasi laimava informatsiooniga üle ujutavad – vot niisugused fruktid need eestlased on ja veel fašistid pealekauba!

Intrite ja impeeriumimeelsete poolt üles köetud hüsteeria tulemuseks oli, et okupatsioonivägede eliitüksused said lahinguvalmis oleku käsu ja 3. juulil saabus Torisse 11 autotäit vene dessantväelasi. 4. juulil sisenesid Tori alevisse 28 tanki. Pärnu sõjaväe lennuväljal maabus kaheksa lahingkopterit dessantväelastega. Tori ümbruse teedel tiirutasid 13 soomukit nõukogude soldatitega.

See sündmus leidis kajastamist kõigis suuremates lääneriikide ajalehtedes. Saksa ajalehed kirjutasid Tori sündmusi kommenteerides: "Eestis hõivasid nõukogude väed Tori väikelinna".

Tekkinud olukorras võttis Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts 5. juulil vastu järgmise otsuse:

„Seoses eesti sõjameeste kokkutulekuga Toris teatab Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts järgmist: Interliikumise, Töökollektiivide nõukogu ja Juudi Kultuuriseltsi poolt on valla päästetud laimukampaania eesti sõjameeste rahumeelse kokkutuleku vastu (diskrediteerimiseks), mis võimendus eriti viimastel päevadel.

Häbistades levitatud üleskutsetes ja pöördumistes eesti sõjameeste ausat nime ja sidudes nende tegevust fašismiga, on nimetatud liikumised taotlenud kokkutuleku hukkamõistu ka rahvusvahelises avalikkuses ja nõudnud selle keelamist Nõukogude Liidu valitsuse poolt. Kokkutuleku takistamiseks moodustatakse eriüksusi ja selleks võidakse rakendada ka Nõukogude Liidu relvajõude ning sisekaitse vägesid.

Et vältida võimalikke provokatsioone ja mitte tekitada lisapingeid Eestis ning Eesti Valitsusele ja et mitte seada ohtu kokkutulekust osavõtjate julgeolekut, ei pea Tori Kihelkonna Muinsuskaitse

Selts kokkutuleku läbiviimist 7. – 8. juulil Toris võimalikuks ja peatab selle korraldamise. Vastutus laimukampaania levitamise ja vaenu õhutamise eest rahvaliikumiste ning rahvuste vahel jääb selle algatajatele – profašistliku ideoloogia kandjatele, kes stalinliku režiimi truude järglastena näevad võitlusvahendina vaid vaenlase otsimist ja hävitamist, suutmata mõista vägivallarežiimi paratamatut lõppu.

Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts pöördub kõigi Eestimaa elanike poole palvega – mõista olukorra tõsidust ja säilitada rahu."

Samal päeval pöördus kokkutuleku initsiatiivgrupp Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi nimel ajalehtede, raadio ja televisiooni kaudu eesti rahva ja kokkutulekust osa võtta soovinute poole järgmise üleskutsega:

„Seose 7. ja 8. juulil meie poolt väljakuulutatud Eesti vabadusvõitlejate kokkutulekuga Pärnumaal, Toris deviisi all „Eesti Vabariigi eest langenute mälestuseks", peame vajalikuks teha järgmise avalduse: Käesolevaks ajaks on toimunud impeeriumimeelsete jõudude koondumine, et kasutada meie poolt kavandatud üritust provokatsioonide organiseerimiseks. Seda tõendab 3. juulil dessantväelaste saabumine Torisse ja selle ümbruskonda ning demonstratiivsed (täies relvastuses) läbimarsid Tori alevikus.

Eile hommikul kell 6.15 läbis Tori alevikku sõjaväekolonn (28 tanki ja 11 autot). Eesti Interrinde juba aegsasti alustatud laimukampaania on meid viinud kunstliku sisepoliitilise kriisi lävele, mille tulemuseks on soov, et leiaksid aset põhjendamatud kokkupõrked. Sel teel tahetakse leida alust Eesti iseseisvumise protsessi lämmatamiseks.

Pöördume kõikide kokkutulekust osa võtta soovijate ja kogu eesti rahva poole palvega – mitte anda põhjust võimaliku konflikti puhkemiseks ja mitte tulla nendel päevadel Torisse. Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts, tundes oma vastutust Eesti maa ja rahva ees, teatab, et kokkutulek jääb ära."

Samal päeval, s. o. 5. juulil toimus Eesti Vabariigi Valitsuse erakorraline istung, kus avaldati protesti Nõukogude Liidu poliitilise- ja sõjaväe juhtkonna tegevuse vastu. Valitsuse esimees Edgar Savisaar, kes viibis tol hetkel Jugoslaavias, saatis Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsile telegrammi, kus ta teatas: „Olen rahul organiseerijate poolt praeguses poliitilises olukorras tehtud aruka otsusega Tori kokkutuleku ära jätmise kohta."



Ehkki tookord otsustati sõjameeste kokkutulek ära jätta, täitis endiste vabadusvõitlejate rinda uhkustunne. Suur ja võimas Vene riik kartis neid, hallipäiseid ja relvituid endisi sõjamehi sedavõrd, et otsustas nende kogunemise takistamiseks kohale tuua eliitväeosad. Okupatsioonivõimu teguviis sai nii kodu- kui välismaal hukkamõistu osaliseks ja kujunes nõukogude korra antireklaamiks. Eestile oli see aga julgustav õppetund. Tori sündmustest sai alguse vabadusvõitlejate koondumine üle Eesti.

Nagu hiljem selgus, oli Interrindel kavas korraldada provokatiivsel eesmärgil samaaegselt Tori kokkutulekuga samas piirkonnas oma kokkutulek, lootes konfliktide tekkimisel sõjaväeüksuse sekkumisele.

Kokkutulekule oli kutsutud ka palju väliskülalisi, kuid neid saabus tekkinud kriitilise olukorra tõttu kohale suhteliselt vähe. 8. juulil 1990 otsustas kokkutuleku algatusgrupp korraldada anonüümse kohtumise. Selleks üüriti Pärnu sadamas väike laev „Westa" ja sõideti kogu algatusgrupiga Pärnu lahele, kus sealsel „neutraalsel pinnal" peeti nõu tulevikukavade suhtes. Algatusgrupi üldine otsus oli, et ära jäänud kokkutulek tuleb esimesel võimalusel korraldada.



Taastatava Eesti Sõjameeste Kiriku mälestustahvli avamine 30. septembril 1990



Eesti Sõjameeste kiriku taastamistalgulised aprillis 1991. Vasakult esimene Harald Nugiseks



1990. aasta 4. juulil sisenesid Tori alevisse 28 Nõukogude armee tanki



1990 aasta 8. juulil Tori kokkutuleku korraldajad Pärnu lahel. Vasakult: Tõnis Ojaberg, Voldemar Palu, Leo Murumaa, Lembit Jakuste, Karl Soomägi, Jüri Kask, Enn Vohli, Remi Milk (Rootsist), Ergav Urajõe, Oskar Kukk ja keegi tundmatu, kes polnud algatusgrupi liige.



Eesti Sõjaveteranide Ühingu informatsiooni bülletään *

Nr.1 (27) A P R I L L 1990

KÜLLAKUTSE !



KALLID KAASMAALASED, EESTLASED

VÄLJASPOOL EESTI VABARIIGI PIIRE!

Tori kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi eestvõtmisel toimub 7. ja 8. juulil 1990.a. Pärnumaal Taali mõisas II Maailmasõjast osavõtnud Eesti sõjameeste kokkutulek deviisi all: "Eesti Vabariigi eest langenute mälestuseks".
Kuna kokkutulek on esmakordne ja puuduvad kontaktid väljaspool Eesti Vabariigi piire elavate eestlastega, pöördume palvega kõigi Ülemaailmsete Eesti Sõjameeste Ühenduste ja Üksikisikute poole kokkutulekust osa võtta soovijate nimede, sünniaegade ja aadresside välja selgitamiseks eesmärgil vormistada neile meiepoolsed väljakutsed.

Kodumaal vastuvõtu, transpordi, majutamise ja toitlustamise kindlustab Tori kihelkonna Muinsuskaitse Selts.

Teated palume saata aadressil:

Tori kihelkonna Muinsuskaitse Selts
Tori
203 401 Pärnu rajoon
E E S T I

Läbiviimiseks korraldav toimkond koosseisus:

Harald Nugiseks
Leo Sipelgas
Karl Soomägi
Voldemar Palu
Tõnis Ojaberg
Peeter Lutt
Jüri Kask



EESTI SÕJAMEESTE MÄLSTUSKIRIK TORIS

Tori kiriku taastamine omas olulist tähtsust sõjameeste organiseerumisel

Praegusele Tori kirikule pandi nurgakivi 1852. aastal. Seni oli Toris olnud vaid väike puukirik. Uus kirik ehitati Viljandi ehitusmeistri Heinrich Passlaci projekti järgi, mida täiendas eksterjööri osas Liivimaa kubermangu arhitekt David Oltoff. Kirik pühitseti 10. oktoobril 1854. Ruumipuuduse tõttu ehitati kirikule aastatel 1882-84 Riia arhitekti Seieversi projekti järgi juurde ristlööv. Pärast kiriku laiendamist oli seal 700 istekohta.

1944. aasta septembris, kui Punaarmee taas Eesti okupeeris, panid taganeva Saksa armee sõdurid Tori kiriku põlema. Pärast sõja lõppu püüdis kohalik rahavas kirikut taastada, kuid tollased võimud keelasid taastamistööd. 1960. aastal andis Pärnu teedevalitsuse ülem korralduse maantee kurvis nähtavust takistava kiriku varemed lammutada ja killustik vedada Pärnu-Paide maantee täiteks. Kuid tänu tollasele teemeister Paul Varesele, kes antud käsu täitmata jättis, jäid kiriku varemed terveks. 1961. aastal rajati varemetesse lasketiir, mis tegutses seal 1970. aastani. Kuni kaheksakümnendate lõpuni seisis kirik varemeis ja selle müüride vahele kasvasid suured puud

Tori kiriku taastamine sai alguse Eesti rahva omaalgatuse korras. 1989. aasta sügisel langetati Tori kiriku varemetes kasvavad suured puud. Kiriku taastamise ametlikuks alguseks võib pidada 7. aprilli 1990, mil Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi esimehe Jüri Kask'i eestvedamisel toimusid seal esimesed suured talgud. Selts oli selleks ajaks heakorrastanud kohaliku kalmistu ja taastanud kommunistide poolt purustatud Vabadussõja langenute mälestussamba. Järgmisena otsustati üles ehitada varemeis olev Tori kirik. Kirik, mis ka ise on sõjaohver, otsustati taastada mälestusmärgina kõigi Teise maailmasõja, kui 20. sajandi kõige jubedama ajaloosündmuse, ohvritele.

Kui suur osa Euroopa rahvastest teavad vaid Saksa okupatsiooni, siis eesti rahvas sai tunda mitut okupatsiooni. Nõukogude okupatsioonide ajal elanikkonna hulgas toime pandud küüditamiste, vangistamiste, mõrvamiste ja vägivalla tulemusel kaotas Eesti ligi veerandi oma elanikkonnast.

Kui Lääne-Euroopa rahvastele lõppes sõda 1945. aastal, siis eesti rahvas ja tema naabrid - lätlased ning leedulased jäid nõukogude okupatsiooni alla veel tervelt poolsajandiks. Toimunu eest ei vastuta mitte ainult Venemaa, vaid ka need Lääneriigid, kes vaikides pealt vaatasid, kui nende kõrval elanud väikerahvaid hävitati.

Tori kiriku taastamine toimus deviisi all: "Euroopa humanismi nimel - Teise maailmasõja ohvrite mälestuseks." Kiriku taastajate sooviks oli: jätta Tori kiriku näol tulevastele põlvedele läbi aegade ulatuv mälestusmärk. **2001. aasta 23. aprillil pühitseti kirik Eesti sõjameeste mälestuskirikuks.** Kirikusse rajati Teise maailmasõja ohvrite memoriaal. Taastatud kirikust sai kurjuse ja ülekohtu üle saavutatud võidu märk.

Täna täidab taastatud Eesti sõjameeste mälestuskirik Toris mitmeid funktsioone:

- kirikus annavad vandetõotuse eesti ohvitserid, politseinikud ja noorteorganisatsioonide liikmed;
- kirikus tähistatakse kõiki eesti ajaloos olulisi tähtpäevi, nagu Tartu rahu aastapäeva, võidupüha, ja maakaitsepäeva ning toimuvad sõjameeste kokkutulekud;
- Jüripäeval toimub kirikus palvus ja tule süütamine, mis viiakse siit Tallinn Jüriöö parki;
- ohvrite mälestuskirikus on tahvlid nõukogude režiimi ajal hukkunud Eesti Vabadusristi kavaleride nimedega. Meenutatakse 1941. ja 1949. aastal küüditatuid. Mälestatakse nõukogude režiimi poolt hukatuid ja vangilaagrites hukkunuid.



Tori kiriku varemed 1989. a.



Eesti Sõjameeste mälestuskiriku lipp



Taastatud Eesti Sõjameeste mälestuskirik



Rüütliristi kavaleri Harald Nugiseksi büst mälestuskirikus

ESIMENE KATSE MOODUSTADA ÜLEVABARIIKLIK VABADUSVÕITLEJATE ORGANISATSIOON

21. septembril 1991 toimus mandri-Eesti geograafilises keskpunktis, Adaveres, kõigi aegade esimene Eesti vabadusvõitlejate kokkutulek, mis oli loogiliseks ning vajalikuks jätkuks 22. juulil 1989 toimunud XIV Vabadusristi päevale, kus vabadusristlaste lipu õnnistas Viljandi praost. Vabadusristi päeva tähistamisega pandi alus üleriigilisele vabadusvõitlejate organiseerumisele.

Vabadusristi päeva tähistamisega tõsteti taas aukohale meie rahva kõige vanem vabadusvõitlejate põlvkond – Eesti Vabadussõja veteranid eesotsas Vabadusristi kavaleridega. Samal ajal pääses avaliku tähelepanu keskmesse ka vabadusvõitlejate noorem põlvkond. Kuid nende vahele jäänud endised Saksa ja Soome armees võidelnud sõjamehed ning metsavennad - see kõige arvukam, kõige enam ohvreid toonud ja kõige represseeritum keskmine põlvkond - oli Eesti poliitikute ja meedia jaoks ebamugav ja hell teema.

Kuna keegi nende kaitseks välja astuda ei soovinud, asusid vanad ja hallipäised sõjamehed ise piirkonniti oma organisatsioone moodustama. Loodud vabadusvõitlejate organisatsioonide tegevus haaras kolm põhilist tahku: kõigi piirkonnas olevate vabadusvõitlejate arvele võtmine, klubiline tegevus ja ajaloomälestiste kogumine ning sotsiaalhoolekandeline tegevus, mis oli suunatud pensionilisade ja toetuste taotlemisele. Poliitikasse sekkumisest püüti aga hoiduda.

Peale seda, kui Toris kavandatud eesti sõjameeste kokkutulek nõukogude impeeriumimeelsete jõudude poolt nurja aeti, tehti 21. septembril 1991 järgmine samm endisi sõjamehi ühendava organisatsiooni loomiseks Adaveres. Selle kokkusaamise eesmärgiks oli **üleriigilise Eesti Vabadusvõitlejate Ühenduse loomine,** et koondada ühtsesse organisatsiooni kõik Vabadussõja ja Teise maailmasõja veteranid, sõltumata sellest, millises armees nad olid Eesti vabaduse eest võidelnud, aga samuti metsavennad, poliitvangid ja vastupanuvõitlejad.

Koosolek kulges täies isamaalises vaimus. Küll aga olid esinejate kõned täis teravat kriitikat ja kohati isegi sõjakust. Nahutada said nii Savisaare valitsus ja ülemnõukogu kui Eesti Kongress ja Eesti komitee.

Paraku ei õnnestunud korraldajatel oma kava täies ulatuses teoks teha: endisi sõjamehi ühendav organisatsioon jäi loomata. Põhjuseks oli erinevad nägemused sõjamehi ühendava organisatsiooni tegevussuundades. Osa koosolijaist pidas vajalikuks luua organisatsioon, mis lööks kaasa Eesti tollases ühiskondlikus võitluses ja püüaks saavutada oma eesmärgid parlamentaarset väljundit omades. Tasakaalukam osa koosolijaist pooldas luua sõjameeste ühendust, mis tegeleks ainult sotsiaalküsimustega ning ajalooliste materjalide kogumise ja avaldamisega, sealjuures poliitikasse sekkumata.

Lõppotsuses pandi kirja, et vabadusvõitlejaid ühendava organisatsiooni ülesehitamist alustatakse maakondlike algatusrühmade moodustamisega. Koostati ka pöördumine, milles kutsuti kõiki vabadusvõitlejaid koonduma loodava ühenduse lipu alla.



VABADUSVÕITLEJATE LIIDU ASUTAMISKOOSOLEK
8. veebruaril 1992 Tartus

1992. aasta alguseks oli üle vabariigi loodud seitse kommunismivastasest vabadusvõitlusest osa võtnud endiste sõjameeste, metsavendade, ja teiste vabadusvõitlejate piirkondlikku ühendust. 8. veebruaril toimus Tartus Tartu Vabadusvõitlejate poolt ette valmistatud piirkondlike vabadusvõitlejate organisatsioonide esindajate koosolek, mille eesmärgiks oli tegutsevate ühenduste koondamine ühtsesse ülevabariiklikku organisatsiooni. Toimunud Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) asutamiskoosolekul osales kokku 26 delegaati. Piirkonniti olid ühendused esindatud järgmiselt:

- Tartumaa Vabadusvõitlejate Ühendusest (415 liiget) - Hudo Räst, Ahto Talvi, Jüri Teder, Leonhard Heinla, Uno Teder, Heino Lehtsalu, Osvald Ojaste, Ilmar Kompus ja Peeter Pruuli;
- Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühendusest (40 liiget) - Ervin Variksoo ja Alfred Sild;
- Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendusest (26 liiget) - Olaf Taru ja Heino Ambre;
- Pärnumaa Sõjameeste Ühendusest (155 liiget) - Karl Soomägi, Osvald Pihelgas ja Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi esimees Jüri Kask;
- Võrumaa Sõjameeste Ühendusest (109 liiget) - Karl-Richard Sirel, Valter Suss ja Artur Mathiesen;
- Sakal Sõjameeste Ühingust (120 liiget) - Emil Alesma ja Kalju Heli;
- Järvamaa Sõjameeste Ühingust (110 liiget) - Jaan Arvola;
- Tallinna Vabadusvõitlejate Ühenduse algatusrühmast (50 liiget) - Paul Tibbo, Jaan Kuningas ja Heino Post;
- Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsi juures asunud eesti ohvitserid (30 liiget) – Robert Telliskivi ja Leo Reinsalu;

Aukülalistena võtsid koosolekust osa Vabadussõja veteranid **Aldur Saar** ja **Ants Ratas.**

Asutamiskoosolek otsustas, et Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhtorganiks saab vanematekogu, kuhu kuuluvad piirkondlike ühenduste esimehed ja üks esindaja piirkondliku ühenduse iga saja liikme kohta. Vabadusvõitlejate Liidu jooksvaid küsimusi hakkab lahendama 7-liikmeline juhatus. Otsustati valida 3-liikmeline revisjonikomisjon ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu liikmete poliitilise ja eestilise tausta selgitamiseks moodustada 5-liikmeline aukohus.

Lühikokkuvõtteid asutamiskoosoleku delegaatide sõnavõttudest

Jaan Kuningas – Tallinna Vabadusvõitlejate Ühenduse (Tallinna VVÜ) algatusrühmast avaldas tunnustust Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse poolt tehtud suure töö eest Eesti Vabadusvõitlejate Liidu asutamiskoosoleku organiseerimisel. Sõnavõtja rääkis raskustest Tallinna sõjameeste organisatsiooni loomisel. Viibib põhikirja registreerimine. Algatusgrupi tegevust toetab umbes poolsada endist sõjameest. Raskusi on ruumide leidmisega.

Jaan Arvola Järvamaa Sõjameeste Ühingust (Järvamaa SÜ) - rääkis oma tegevusest Kaitseliidu Tartu üliõpilaste rühmas ning hilisemast võitlusteest „Erna" grupis ja piirikaitse rügemendis ning Pitka üksuses. Peale sõja lõppu viibis 12 aastat GULAG-is. Arvola ütles: „Kui julgesime sõjas sõdida, siis julgeme nüüd ka oma õiguste eest võidelda. Saavutagem üksmeel ja loogem oma organisatsiooni".

Robert Telliskivi Tallinnast – oli EV Sõjakooli kasvandik. Sõja ajal teenis pioneerpataljonis. Sõja lõpetas Tšehhimaal. Kõneleja väitis, et valus on vaadata praeguse Eesti Kaitseväe organiseerimist. Tema poolt tehtud ettepanekud on olnud „kurtidele kõrvadele". Remniku väljaõppe keskuses nähtu, kus väljaõpetajaiks on endised Punaarmee ohvitserid, oli masendav. Et olukorda muuta soovitas kõneleja loodaval Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esindajatel pöörduda antud küsimuses valitsuse poole.

Karl Soomägi Pärnu Sõjameeste Ühendusest (Pärnu SÜ) – Tervitas kokkutulnuid ja rääkis oma sõjameheteest 1941. aastast kuni sõja lõpuni. Ta teatab, et Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse põhikirja registreerimisel linnavalitsuses käis „suur tants" sõnastuse „võitlus kommunismi vastu" ümber. Selle sõnastuse kohta korraldati Pärnu linnavalitsuses koguni „poliittund", kus meie oma seisukohast ei taganenud. Sellest kirjutas isegi Pärnu kohalik ajaleht.

Emil Alesma Sakala Sõjameeste Ühendusest (Sakala SÜ) – sõjamehetee algas 1941. ja lõppes 1944. aastal. 1991. loodi Muinsuskaitse Seltsi egiidi all põrandaalune Sõjameeste Sakala Ühenduse. Ühendusel on oma ruumid. Abjas, Nuias ja Suure-Jaanis on ühendusel oma esindajad.

Leo Reinsalu Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsi liige (EASS) Tallinnast – õppis EV Sõjakooli tehnikakoolis. Peale Eesti okupeerimist oli Punaarmees patareiülem. Tuli üle ja oli seejärel Saksa sõjavangilaagris. Vabanemise järel astus Kriminaalpolitsei kooli ja teenis seejärel kriminaalpolitseis. Sõja lõpetas Saksamaal Bad Tölzis. Siit siirdus Inglismaale, kus teenis sõjaväevalitsuses ja tegeles sõjapõgenike transpordiga läände. Edasi asus elama USA-sse, kus lõpetas ülikooli. Peale Eesti taasiseseisvumist tuli Eestisse, et aidata Eesti riiki üles ehitada.

Hudo Räst Tartu Vabadusvõitlejat Ühendusest (Tartu VVÜ) – oli EV Sõjakooli kasvandik. Alates 1941. aasta suvest Omakaitses ja seejärel major Vask'e pataljonis. Sai 1942. raskelt haavata ja paranenuna teostas väljaõpet tagavarapataljonides. Hudo Räst oli üks Eesti Vabadusvõitlejate Liidu põhikirja koostajaid.

EVL vanematekogu ja juhatuse valimine

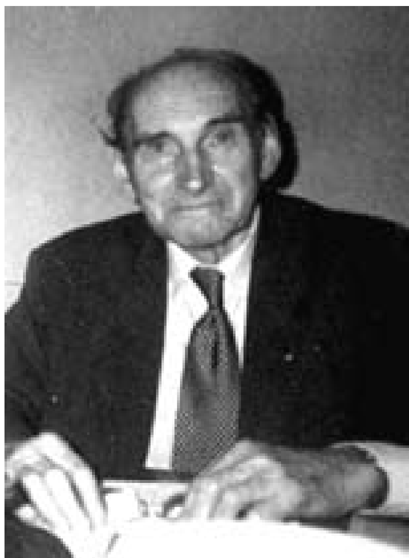
Toimunud arutelu EVL vanematekogu ja juhatuse arvulise koosseisu kohta oli arvamusterohke. Osa sõnavõtjaid avaldasid arvamust, et EVL juhtorganiks võiks olla vanematekogu, kuhu kuuluksid igast piirkondlikust ühendusest kaks esindajat. Hudo Räst tegi ettepaneku, et vanematekogusse kuuluksid kõik piirkonlike organisatsioonide juhatuse esimehed ja üks delegaat iga saja liikme kohta, mis ka koosoleku poolt ühehäälselt vastu võeti.

Seejärel tutvustas H. Räst koosolijaile loodava EVL-i põhikirja projekti, mille käigus tehti delegaatide poolt projektile hulgaliselt täiendavaid ettepanekuid ja parandusi. Parandustega põhikirja projekt võeti koosoleku poolt vastu ühehäälselt.

Asutamiskoosolek otsustas, et piirkondlikud organisatsioonid tasuvad EVL-ile osamaksu, mille suuruseks on 10% organisatsioonile laekunud liikmemaksudest.

EVL-i juhatuse liikmete arvu suuruses tehti kaks ettepanekut. Leonhard Heinla ettepanek oli - moodustada juhatus seitsmeliikmeline. Jüri Teder tegi ettepaneku valida juhatusse 15 liiget. Koosolek hääletas 7-liikmelise juhatuse poolt.

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimese juhatuse koosseisu valiti:



Hudo Räst. EVL juhatuse esimene esimees

- **Hudo Räst.** – juhatuse esimees (Tartu VÜ);
- **Robert Telliskivi –**aseesimees (EASS);
- **Jaan Arvola** – aseesimees (Järva SÜ);
- **Karl-Richard Sirel –** aseesimees (Võru SÜ)
- **Leonhard Heinla –** sekretär (Tartu VÜ);
- **Osvald Ojaste** – laekur (Tartu VÜ);
- **Ahto Talvi** – juhatuse liige (Tartu VÜ;

Revisjonikomisjoni koosseisu valiti:

- **Jüri Teder –** esimees (Tartu VÜ);
- **Osavald Pihelgas -** liige (Pärnu SÜ);
- **Valter Suss –** liige (Võrumaa SÜ);

Aukohtu koosseisu valiti:

- **Ilmar Kompus** – esimees (Tartu VÜ);
- **Harald Nugiseks** – liige (Pärnu SÜ);
- **Emil Alesma** – liige (Sakala SÜ);
- **Leo Reinsalu** – liige (EASS);
- **Artur Matiesen** – liige (Võrumaa SÜ);

Läbirääkimistel sõna võtnud Robert Telliskivi selgitas koosolijaile vigastatud sõjameestele toetuse saamise võimalustest Saksamaa Liitvabariigist ning Tallinnas moodustatud **Vigastatud sõjameeste ühingust.**

Jüri Teder tegi ettepaneku: luua EVL-i juurde ohvitseride kogu, sest EVL-il on moraalne õigus ja kohustus osa võtta Eesti Kaitseväe loomisest.

Jaan Arvola teatas, et Järvamaal on endistel sõjameestel maakonna piires autobussi sõit tasuta. Et saada korpuse meestega võrdne seisund, soovitas Arvola taotleda sellise soodustuse laiendamist kogu vabariigi ulatuses. Antud küsimuses avaldasid arvamust ja tegid ettepanekuid Jaan Kuningas, O. Pihelgas ja Leonhard Heinla.

Jüri Teder – tegi ettepaneku võtta üleriigiliselt kõigis EVL-i liikmesorganisatsioonides kasutusele ühine märk, embleem ja lipp.

Vabadusvõitlejate Liidu vanematekogu esimene koosolek toimus **19. juulil 1992**. Sellel koosolekul püstitati Vabadusvõitlejate Liidu piirkondlike ühenduste lähiülesandeks nii Vabadussõjas kui Teise maailmasõja rinnetel langenud eesti sõjameeste mälestusmärkide, kalmude, aga samuti toetust vajavate sõjameeste perekonnaliikmete eest hoolitsemine. Samuti igakülgse ja jõukohase abi osutamine loodavatele rahvuslikele kaitsejõududele, eriti aga isamaalisuse ja kaitsetahte kasvatamine noorsoo hulgas, milleks tuleb koguda ja propageerida sõjaajaloolisi materjale, mis aitavad tulevastes kodukaitsjatesse sisendada sõjameeste traditsioone, ideaale ning sangarlust.

Teist korda tuldi kokku **20. juunil 1993**, millest võttis osa ka Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimees August Jurs Torontost, kes rääkis Ülemaailmses Vabadusvõitlejate Keskuse tegemistest ja andis vabadusvõitlejale Mart Niklusele üle teeneteristi.

EVL Vanematekogu koosolek 19. märtsil 1994

19. märtsil 1994 toimunud vanematekogu koosolekul valiti EVL juhatuse teine koosseis. Uus juhatus valiti 10-liikmeline, kuhu kuulusid:

- **Hudo Räst.** – juhatuse esimees (Tartu VÜ);
- **Karl-Richard Sirel –** juhatuse aseesimees (Võrumaa SÜ)**;**
- **Richard Jurss** – juhatuse aseesimees (EVTÜ);
- **Leonhard Heinla –** sekretär (Tartu VÜ);
- **Paul Tibbo –** juhatuse aseesimees (Tallinna EVTÜ);
- **Enn Vohli –** liige (Lennuväepoiste Klubi);
- **Karl Soomägi –** ajalootoimkond (Pärnu SÜ);
- **Robert Napseppa –** laekur (Tartu VÜ);
- **Olaf Taru –** liige (Läänemaa VÜ);
- **Haralad Mäepalu –** liige (Sakala SÜ);

Asendusliikmeks valiti **Kaljo Jakobsoo** (Tartu Ü);

Revisjonikomisjoni koosseisu valiti:

- **Jüri Teder –** esimees (Tartu VÜ);
- **Osavald pihelgas -** liige (Pärnu SÜ);
- **Valter Suss –** liige (Võrumaa SÜ);

Aukohtu koosseisu valiti:

- **Ilmar Mõttus** – esimees (Tartu VÜ);
- **Harald Nugiseks** – liige (Pärnu SÜ);
- **Emil Alesmaa** – liige (Sakala SÜ);
- **Erich Puusaag** – liige (EASS);
- **Artur Matiesen** – liige (EVIÜ);

EVL vanematekogu koosolek 13. aprillil 1996 Tartus

Koosolekust võttis osa 42 delegaati 13 liikmesorganisatsioonist. Üldse oli sel hetkel Eesti Vabadusvõitlejate Liidu nimekirjas 14 liikmesorganisatsiooni, kokku 3924 liikmega. Juhatuse esimees Hudo Räst andis ülevaate juhatuse tegevusest ja ettevalmistustööst 13. juulil Toris toimuva ülevabariikliku vabadusvõitlejate kokkutuleku kohta, aga samuti koostööst Saksamaa ja USA sõjaveteranidega ning võimalustest materiaalse abistamise kohta. Koosolek võttis Põlva VÜ ettepanekul vastu otsuse pöörduda Vabariigi Presidendi poole ettepanekuga – mitte kaotada karistusseadustikust surmanuhtlust. Pöördumise koostamiseks moodustati redaktsioonikomisjon.

Seli Tervisekeskuse peaarst Dr. Ene Pere andis ülevaate raviasutuse majandamisest, sponsorluse korras saadud toetuste kasutamisest ja meditsiinilise ravi võimalustest.

Samal koosolekul valiti EVL juhatuse kolmas koosseis. Vanematekogu otsustas valida juhatuse 11-liikmelise. Uude juhatusse valiti:

- **Hudo Räst.** – juhatuse esimees (Tartu VÜ);
- **Karl-Richard Sirel –** juhatuse aseesimees (Võrumaa SÜ)**;**
- **Richard Jurss** – juhatuse aseesimees (EVTÜ);
- **Leonhard Heinla –** sekretär (Tartu VÜ);
- **Paul Tibbo –** juhatuse aseesimees (EVTÜ);
- **Enn Vohli –** liige (Lennuväepoiste Klubi);
- **Karl Soomägi –** ajalootoimkond (Pärnu SÜ);
- **Robert Napseppa –** laekur (Tartu VÜ);

- **Olaf Taru –** liige (Läänemaa VÜ);
- **Haralad Mäepalu –** liige (Sakala SÜ);
- **Arne Kukk –** liige (EVTÜ);

Revisjonikomisjoni koosseisu valiti:

- **Jüri Teder –** esimees (Tartu VÜ);
- **Osavald pihelgas -** liige (Pärnu SÜ);
- **Valter Suss –** liige (Võrumaa SÜ);

Aukohtu koosseisu valiti:

- **Ilmar Mõttus** – esimees (Tartu VÜ);
- **Emil Alesmaa** – liige (Sakala SÜ);
- **Erich Puusaag** – liige (EASS);
- **Artur Matiesen** – liige (Tallinna EVTÜ);
- **Jaak Sepp** – liige (Jõgevamaa VÜ);

EVL vanematekogu koosolek 06. juulil 1997 Tallinnas

Vanematekogu neljas koosseis valiti EVL vanematekogu koosolekul Tallinnas 06. juulil 1997. a**.** Kohal oli 44 vanematekogu liiget. Koosolekul tõstatati üles küsimus eesti sõjameestele sõjainvaliidsustoetuse saamisest Saksamaalt. Samuti arutas koosolek EVL põhikirja muutmise vajadust. Senine juhatuse esimees Hudo Räst taandas end tervislikel põhjustel. Koosolek otsustas EVL juhatuse uus koosseis valida 7-liikmelise. Uude juhatusse valiti:



Heino Kerde

- **Heino Kerde –** juhatuse esimees (EVTÜ);
- **Hendrik Arro** – aseesimees (EVTÜ);
- **Olev Joonase** – sekretär (EVTÜ);
- **Viljo Ehasalu** – sekretär (EVTÜ);
- **Arkadi Muuk** – laekur (EVTÜ);
- **Karl-Richard Sirel** – liige (EVVÜ);
- **Olaf Taru** – liige (EVLÜÜ);

Revisjonikomisjoni koosseisu valiti:

- **Lembit Niisuke –** esimees (EVIVÜ);
- **Osavald Pihelgas -** liige (ESPÜ);
- **Valter Suss –** liige (ESVÜ);

Aukohtu koosseisu valiti:

- **Ilmar Mõttus** – esimees (EVTÜ);
- **Emil Alesmaa** – liige (ESSÜ);
- **Erich Puusaag** – liige (EASS);
- **Artur Matiesen** – liige (EVTÜ)
- **Jaak Sepp** – liige (EVJÜ);

Alates 1997. aasta lõpust võttis EVL juhatuse esimees Heino Kerde osa Isamaaliidu juurde moodustatud Rahvuslik-Demokraatlike Jõudude Koostöökoja tegevusest.

EVL Vanematekogu koosolek 1998. a. Viljandis

EVL vanematekogu viies koosseis valiti 13. juunil 1998. a. Viljandis. Kohal oli 62 vanematekogu liiget. Koosolek hääletas Leonhard Heinla ettepaneku poolt – teha EVL põhikirjas punkt 2.1 parandus. EVL-i uueks liikmeks kinnitati koosoleku poolt Eesti Lennuväepoiste Klubi. Hendrik Arro ettepanekul otsustati luua EVL liikmete andmebaas. Kuulati

ära informatsioon vabadusvõitlejate kokkutuleku korraldamisest Tallinnas. Kokkutuleku korraldajateks on Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Soome Sõjaveteranide Ühendus ja Vigastatud Sõjameeste Ühing. Otsustati, et kokkutulek toimub kinnistes ruumides – Kaarli kirikus ja Sakala Kultuurikeskuses. Orienteeruvalt planeeriti osavõtjate arvuks 1700 osavõtjat.

Koosolek arutas ka Eesti 20. diviisi organisatsiooni loomise küsimust, mis soovitati moodustada EVL-i juurde mittejuriidilise sektsioonina. Harri Pool tegi ettepaneku – koopteerida president Meri poolt moodustatud sõjakuritegude uurimise komisjoni kaks EVL-i liiget. Koosolek volitas antud küsimus lahendada EVL juhatusel.

Heino Kerde tegi ettepaneku valida EVL juhatusse täiendavalt juurde neli uut liiget. Koosolek kinnitas EVL juhatuse järgmises koosseisus:

- **Heino Kerde –** juhatuse esimees (EVTÜ);
- **Hendrik Arro** – juhatuse aseesimees (EVTÜ);
- **Erich Puusaag** – juhatuse aseesimees (EASS);
- **Olev Joonase** – sekretär (EVTÜ);
- **Viljo Ehasalu** – sekretär (EVTÜ);
- **Uno Tombak** – sekretär (EVTÜ)
- **Arkadi Muuk** – laekur (EVTÜ);
- **Karl-Richard Sirel** – liige (EVVÜ);
- **Olaf Taru** – liige (EVLÜ);
- **Leonhard Heinla** – (EVTÜ);
- **Ants-Eduard Teder** – (EVTÜ);

Revisjonikomisjoni koosseisu valiti:

- **Lembit Niisuke –** esimees (EVIVÜ);
- **Osavald Pihelgas -** liige (ESPÜ);
- **Valter Suss –** liige (EVTÜ);

Aukohtu koosseisu valiti:

- **Ilmar Mõttus** – esimees (EVTÜ);
- **Emil Alesmaa** – liige (ESSÜ);
- **Erich Puusaag** – liige (EASS);
- **Artur Matiesen** – liige (EVTÜ);
- **Jaak Sepp** – liige (EVJÜ);

EVL Vanematekogu üldkoosolek 28. aprillil 1999. a. Rakveres

Kohal oli 48 vanematekogu liiget 14 liikmesorganisatsioonist.

Juhatuse aruannet esitades ütles juhatuse esimees **Heino Kerde** , et EVL-i praeguse juhatuse prioriteediks on:

1. taotleda Riigikogu otsust, et Saksa relvajõududes teeninud mehed võitlesid Eesti iseseisvuse eest ja olid seega vabadusvõitlejad;
2. taotleda vabadusvõitlejate väärilist pensionilisa ja praeguse 41 Kr. tõstmist.

Neid eesmärke seni saavutada ei ole õnnestunud. Antud küsimuses on riigiametnike poolt olnud isegi väga teravaid ja solvavaid ütlemisi. Poliitikud on kas meie poolt või vastu. Siiski on kahel viimasel aastal õnnestunud riigieelvest mõningast toetust saada. Meie võitlust on Kaitseministeerium tunnustanud vabadusvõitleja medali ja Kaitseministeeriumi teeneteristiga.

Omaette probleemiks on pensionilisa suurendamise küsimus. Praegu saame pensionilisa samavõrdselt Punaarmees teeninud meestega. Kaitseministeerium eraldas küll 1999. aasta eelarvest 2,5 miljonit krooni vabadusvõitlejate toetusfondi loomiseks, kuid seda raha

me seni kätte saanud ei ole. Fond on küll registreeritud ja ka pangaarve avatud. Palgalisele tööle on riigikaitseosakondadesse tööle võetud neli meest. Mis puutub Seli tervisekeskusse, siis seal on oma tervist taastamas käinud umbes 1000 meest.

Edaspidi oleks meil vaja edasi teha selgitustööd järgmistes suundades: 1) selgitada eesti sõduri motivatsiooni - miks ta ikkagi võitles koos Saksa relvajõududega, sealhulgas ka Saksa Relva-SS vägedes, ning tõestada, et eesti sõdur ei olnud natsist ega kurjategija, vaid võitles Eesti vabaduse eest. 2) astuda kõikvõimalikke samme vabadusvõitlejate majandusliku olukorra parandamiseks.

Mis puutub meie sidemetesse välismaaga, siis kuni 1997. aastani oli meie toetajaks ***Kameradenwerk Korps Steiner e.V.***. Veel on meil kontaktid flaamide, valloonide ja norralastega, aga samuti soomlaste ja lätlastega. Torontos on meie esindajaks kaasvõitleja Tambek. Kontaktid on ka Saksa Sõjahaudade Hoolde Liiduga. Lahendamata on aga sõjahaudade hooldamise küsimus Venemaal.

Puudusena EVL juhatuse töös tuleb märkida puudulikku infoteenistust, ajalootoimkonna puudumist ja ka teiste toimkondade mitterahuldavat tegutsemist. Puudulikud on kontaktid ka ülemaailmse vabadusvõitlejate organisatsiooniga. Vaja oleks luua vabadusvõitlejate sõprade organisatsioon. Ka puuduvad EVL juhatusel oma ruumid ja praegu tegutsetakse „soomepoiste" mööblilaos või EVTÜ ruumides.

Lõpetuseks teatas H. Kerde, et on ennast EVL juhatuse esimehena ammendanud ja on esitanud lahkumisavalduse, ning soovis, et koosolek valiks uue juhatuse esimehe.

Järgnenud sõnavõttudes teatas V. Murumägi Eesti Leegioni Virumaa Klubi (ELVK) asutamisest ja tegevusest. Klubil on 230 liiget, kusjuures klubi liikmeks saavad astuda vaid sõjategevusest osa võtnud Eesti Leegioni võitlejad.

Leonhard Heinla teatas, et Endiste Rindemeeste Ühendus tegi 25. aprillil s.a. ametliku avalduse, paludes võtta nende ühendus EVL liikmeks. Leonhard Heinla seisukoht oli, et võib rääkida küll andestamisest aga mitte leppimisest.

Karl Sirel teatas, et vastuolud *Kameraden Korps Steineri* meestega on kõrvaldatud. Relva-SS on Saksamaal rohkem põlu all kui Eestis ja meil võetakse nende veterane hästi vastu. Mõningaid probleeme on aga Saksa Sõjahaudade Liiduga, kes ei taha midagi teada Relva-SSis teeninuist. Seega Relva-SS-is teeninuile mälestusmärgi püstitamine ei leia Saksamaa poolt mõistmist. Hendrik Arro tegi ettepaneku tihendada sidet ja kontakte praeguste Eesti sõjaväeosadega. Enne uue juhatuse valimist tutvustas H. Arro koosolijaid H. Kerde lahkumisavaldusega. Kuna lahkumisavaldust ei olnud jõutud veel arutada, soovitas Arro võtta see teadmiseks, et anda aega sobivate kanditaatide leidmiseks ning kutsuda vanematekogu küsimuse arutamiseks kokku sügisel.

Küsimuse arutamisel avaldati H. Kerde tegevusele tunnustust ja soovitati ka uusi võimalikke kandidaate (E. Puusaag, H. Arro), kes aga ei nõustunud kandideerima. Pärast pikemat arutelu lepiti, et H. Kerde võtab oma avalduse tagasi ja tema koormuse vähendamiseks püüab teda abistada juhatuse aseesimees E. Puusaag..

Koosolek valis täiendavat EVL juhatusse:

- **Karl Soomägi** – juhatuse aseesimees (Pärnu SÜ);
- **Roosipuu** – revisjonikomisjoni asendusliige (Ida-Virumaa VÜ);

Koosolek valis uue aukohtu koosseisu, kuhu valiti:

- **E. Arumets** – esimees (Tartu VÜ);
- **J. Kuningas** – liige (EVTÜ);
- **A. Sild** – liige (Valgamaa VÜ);
- **E. Alesma –** asendusliige (Sakala SÜ);

Olav Taru Läänemaa VVÜ-st andis ülevaate 10. juulil Haapsalus toimuva vabadusvõitlejate kokkutuleku kohta. Kokkutulek toimub Haapsalu Lossipargis. Kokkutulek algab kell 11.oo Lossikirikus, millele järgneb aktus Kultuurimajas. Seejärel minnakse Lossiaeda kus toimub kontsert ja muud üritused. E. Puusaag tegi ettepaneku kaasata kokkutuleku läbiviimisele Pärnu Riigikaitseosakond.

EVL Vanematekogu üldkoosolek 25. septembril 1999 Tallinnas


Jaan Kuningas

25. septembril 1999 toimus Tallinnas EVL vanematekogu üldkoosolek Tallinnas, kus valiti VVL juhatuse kuues koosseis ja vanematekogu juhatus.

VVL juhatuse kuuendasse koosseisu valiti :

- **Jaan Kuningas –** juhatuse esimees (EVTÜ);
- **Olev Joonase** – aseesimees (EVTÜ);
- **Leonhard Heinla** – liige (Tartu VÜ);
- **Karl-Richard Sirel** – liige (Võrumaa SÜ);
- **Karl Soomägi** – liige (Pärnu SÜ);
- **Harald Mäepalu** – liige (Sakala SÜ);
- **Harri Pool** – liige (EVTÜ);

Revisjonikomisjoni koosseisu valiti

- **Emil Alesma –** esimees (Sakala SÜ);
- **Erich Suurorg -** liige (EVTÜ);
- **Adolf Valler –** liige (Rapla SÜ);

Aukohtu koosseisu valiti:

- **Endel Arumets** – esimees (Tartu VÜ);
- **Alfred Sild** – liige (Valgamaa VÜ);
- **Emil Alesma –** esimees (Sakala SÜ);

Vanematekogu juhatusse valiti:

- **Hendrik Arro** – esimees (EVTÜ);
- **Heino Kerde** – aseesimees (V&R Hiiumaa Ü);
- **Uno Tombak** – liige (EVTÜ)

EVL Vanematekogu üldkoosolek 29. juunil 2000 Tallinnas

Koosolekul osales 56 delegaati 17 liikmesorganisatsioonist. Koosolek kuulas ära EVL Vanematekogu esimehe Hendrik Arro sõnavõtu ja koosoleku delegaatide sõnavõtud ja küsimused Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondiga seotud probleemidest.

Antud küsimuses Vanematekogu otsustas.:

1. Lugeda lubamatuks EVL juhatuse koosolekul 24. mail 2000. a. Sihtasutuse Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondi Nõukogu töö arutamine ilma nõukogu esimehe osaluseta koosolekul.

2. Käesoleva otsuse punktis 1 toodust lähtudes tühistada EVL juhatuse 24.05.2000. a. koosoleku päevakorra punktis nr. 1 „EVAF nõukogu 17.05. 2000. a. koosoleku arutatud ja vastu võetud otsustest” otsuse punktid 3, 4, 5, 6 ja 7 (H. Kerde ja J. Terase tagasikutsumisest EVAF Nõukogust ja asendamisest E. Vohli ja L. Sõnajalaga).

3. Juhtida EVL juhatuse tähelepanu sellele, et on lubamatu esitada korduvaid taotlusi Sihtasutuse Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondile raha eraldamiseks EVL tegevuse finantseerimiseks, kuna see on vastuolus Kaitseministeeriumi poolt kehtestatud nõuetega riigieelarvest fondile eraldatud vahendite kasutamise kohta.

4. Seoses SEVAF nõukogus tekkinud olukorraga, kus nõukogu liikmete vastuolude tõttu on nõukogu normaalne töö muutunud raskeks, teha EVL juhatusele ülesandeks kaaluda J. Kuninga asendamist sobivama kandidaadiga. Ühtlasi kaaluda ka H. Kerde sobivust nõukogu esimehe kohale. Samuti teha EVL juhatusele ülesandeks pöörduda Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingu juhatuse poole ettepanekuga, asendada nende liige J. Teras SEVAF nõukogus teise isikuga.

5. Mitte kiita heaks 1, 5 miljoni Kr. eraldamist SEVAF vahenditest Vigastatud Sõjameeste Ühingule (VSÜ) kuuluva maja remondiks. See seisukoht põhineb asjaolust, et VSÜ enda andmetel osutub remondi jaoks puudu olev summa tunduvalt suuremaks, kui 1,5 miljonit krooni, kusjuures VSÜ-l endal puuduvad võimalused ülejäänud summa katmiseks, aga samuti sellele, et VSÜ ei ole (teadaolevalt) kuni käesoleva ajani suutnud koostada maja tulusalt kasutamise äriplaani, mistõttu EVL Vanematekogu arvates osutub eraldatav raha mittetulusalt kasutatuks. Kui aga Valitsuse ja SEVAF nõukogu poolt leitakse raha eraldamine siiski olevat vajaliku, siis teha EVL juhatusele ülesandeks pöörduda Kaitseministeeriumi poole palvega, et see oma kirjaliku korraldusega raha eraldamist aktsepteeriks.

6. Teha EVL juhatusele koos SEVAF nõukoguga ülesandeks, sõnastada fondi põhikirjas ja fondi materiaalse abi osutamise juhendis fondilt majandusliku abi saamise õigust omavate juriidiliste ja füüsiliste isikute ring nii, et see oleks nii fondi põhikirjas kui abi osutamise juhendis üheselt mõistetav.

7. Teha EVL Vanematekogu juhatusele ülesandeks informeerida Eesti Vabariigi peaministrit ja Kaitseministeeriumi neist motiividest, miks EVL Vanematekogu ei pea õigeks 1,5 miljoni krooni eraldamist VSÜ-le kuuluva maja remondiks.

8. Lähtudes asjaolust, et käesolevaks aastaks EVL-ile riigieelarvest eraldatud summa (250 tuhat krooni) on tunduvalt suurem, kui revideerimisel kindlaks tehtud möödunud aasta summaarsed kulutused (168 741 krooni) ning et EL juhatuse esimees J. Kuningas oma taotluses SEVAF-ilt raha saada aga võidab, et raha ürituste läbiviimiseks ei jätku, viia läbi juhatuse töö erakorralin revideerimine, et välja selgitada, milliseks otstarbeks on riigieelarvest eraldatud summasid kasutatud.

9. Erakorralise revisjoni läbiviimine usaldada EVL Vanematekogu istungil ühekordseks revideerimiseks valitud erakorralisele komisjonile.

10. Seoses ülepaisutatud, ilmselt ilma katteta eelarve kinnitamisega EVL juhatuse koosolekul 24. mail 2000. aastal, teha EVL juhatusele ülesandeks EVL 2000. aasta eelarve uuesti läbi vaadata ja viia kooskõlla reaalselt laekuvate summadega.

EVL Vanematekogu üldkoosolek 22. septembril 2001 Paides

22. septembril Paides toimunud Vanematekogu üldkoosolekul valiti EVL juhatuse seitsmes koosseis järgmises koosseisus:

- **Heino Kerde –** juhatuse esimees (EVTÜ);
- **Kalju Kukkur** – juhatuse aseesimees (EVTÜ);
- **Gunnar Laev** – juhatuse liige (EVTÜ);
- **Jaan-Sigfrid Randmäe** – liige (EVTÜ);
- **Karl Soomägi** – liige (ESPÜ);

Revisjonikomisjoni koosseisu valiti:
- **Emil Alesma –** esimees;
- **Erich Suurorg -** liige;
- **Adolf Valler –** liige;

Aukohtu koosseisu valiti:
- **Alfred Sild -** esimees;
- **Emil Alesmaa** – liige;
- **Adolf Valler** - liige;

Vanematekogu juhatusse valiti:
- **Hendrik Arro –** juhatuse esimees;
- **Leonhard Heinla** – juhatuse aseesimees;
- **Kalju Remmelgas**– juhatuse aseesimees;

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu 10. aastapäeva tähistamine Tartus 8. veebruaril 2002.

Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse esimehe Leonhard Heinla sõnavõtt

Lubage Teid tervitada Tartu Vabadusvõitlejate viiesajalise liikmeskonna nimel ja soovida tänasele EVL Vanematekogu istungile tegusat kulgu Eesti Vabadusvõitlejate Liidu kümne tegevusaasta pidulikul tähistamsel.

Eesti Vabadusvõitlejate Liit (EVL) asutati 8. veebruaril 1992. aastal, s.o. täna kümme aastat tagasi ja seda siin – Tartus, mistõttu on sümboolne ka tänane Vanematekogu EVL aastapäeva tähistav istung Tartus.

Mulle on austavaks ülesandeks teha Eesti Vabadusvõitlejate Liidu asutamisest, selle asutajatest ning EVL tegevusest teha lühikene ülevaade. Põhjalikku tegevusaruannet see ei sisalda, kuna selleks kuluks aega terve päev.

Kas kümme aastat on vähe või palju? Raske öelda. Ja seda seepärast, et meie tegevus organisatsioonis, mille liikmed on osalenud sõja tallermaal, olnud vangilaagrites ning pool sajandit elanud nõukogude režiimi ängistavates tingimustes, võib öelda, et ega see kümme aastat eriti lühike aeg ei olegi ja ka meie edaspidine tegevus muutub päev-päevalt raskemaks, sest nooremaks ei saa meist enam keegi. Aga ega ka allaandmisele ei mõtle me veel, ehkki meie hulgast on väga palju vabadusvõitlejaid läinud nende aastatega manala teele.



Leomhard Heinla

Kui Eesti 20. augustil 1991 iseseisva ja demokraatliku riigina taastati, kestis rahvusvaheliste inimõiguste rikkumine eesti rahva suhtes edasi. Vohasid korruptsioon ja kuritegevus. Selle põhjuseks oli kestev sisepoliitiliselt ebastabiilne demograafiline situatsioon, kus Venemaa riiklik välispoliitika sissesõitnud kolonistide ja kohalike kollaborantide abiga püüdis ahistada eestlastest põliselanike inimõigusi ja Eesti riikliku iseseisvust. Taheti jõuda selleni, et kui pole rahvust , pole ka probleemi. Eestlased olid viidud olukorrani, kus rahvus ilma otsustava tegutsemiseta edasi kesta ei saa.

Teises maailmasõjas sai eesti rahvas ränga kaotuse osaliseks. Meie kodumaa okupeeriti teistkordselt nõukogude armee poolt. Sõjast osa võtnud sõjamehed langesid ränga diskrimineerimise ohvriks ja paljud vaevlesid aastaid NKVD-KGB sunnitöölaagrites. Toimus vaimne genotsiid.

Kuid vabadusvõitlejate poliitiliseks kreedoks oli ja on jäänud võitlus eestlaste ellujäämise eest, eesti rahva demograafilise enamuse tagamine Eestis ja oma rahvusriigi säilimine. Eesti taasiseseisvumise järel oli vaja otsustavalt asuda kõrvaldama nõukogude okupatsiooni ja selle poolt põhjustatud genotsiidi tagajärgi, et taastada rahvuse inimõigused, s.o. õigus olla peremees omal maal. Igal Eesti Vabariigi kodanikul peab olema õigus ja võimalus eneseteostuseks ja turvalise kodu loomiseks. See on inimõiguste üks põhiteese.

Eesti vabadusvõitlejate regionaalsete ühenduste algatusgrupid hakkasid tegutsema juba 1990. aastal ja enamus ühendusi registreeriti 1991. – 1992. aastal. Arvestades eelpooltoodut, jõuti järeldusele, et on vaja luua ühtne vabadusvõitlejaid ühendav organisatsioon. Nii sai 8. mail 1992 Tartus teoks Eesti Vabadusvõitlejate Liidu asutamine, kuhu kuulus esialgselt üheksa piirkondlikku ühendust kokku 1055 liikmega.

Sellest asutamiskoosolekust võttis osa suvaline arv delegaate ja nende arv liikmeskonna kohta ei olnud siis veel kindlaks määratud. Ka oli koosoleku kokkukutsumine üpris keeruline ülesanne. Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse poolt koostati ja saadeti välja ringkirjaline teadaanne, kuid selle teeleläkitamisega oli raskusi, kuna puudusid piirkondlike ühenduste ja organisatsioonide koordinaadid ja aadressid. Samuti koostati eelnevalt loodava liidu põhikirja projekt, mille aluseks olid Tartu Vabadusvõitlejate ja mõnede teiste ühenduste põhikirjad.

Asutamiskoosoleku ettevalmistamine lasus põhiliselt nüüdseks manalasse läinud Udo Rästil ja paaril Tartu Ühenduse liikmel. Tegelikult oli see kui kobamine pimedas ruumis, kuna puudusid eeskujud. Vaagiti nelja põhikirja projekti.

Asutamiskoosoleku poolt valitud EVL juhatuse esimeseks ülesandeks oli vastu võetud põhikirja projekti kinnitamine, mis kujunes üsnagi problemaatiliseks, kuna riiklikul tasandil ei suhtutud meie pürgimustesse mõistvalt ja püüti igati meie tegevust takistada.

Nii saatis valitsus tagasi meie poolt 19. veebruaril 1992 saadetud põhikirja projekti, kuna selle tekstis puudus täht „i-l" täpp. Teine – 19. juulil 1992 saadetud parandatud põhikirja projekt „läks valitsuses kaduma" Kolmanda põhikirja projekti viisin isiklikult Toompea-

le ja andsin selle üle allkirja vastu, mis siis lõpuks ka 1. juunil 1993 valitsuse istungi protokolliga nr. 42 registreeriti.

Edasi toimusid, seoses uute paranduste sisseviimisega, põhikirja ümberregistreerimised. 20. jaanuaril 1995 saatis Kaitseministeerium ettekirjutuse ja Siseministeerium oma määruse, milledes nõuti, et põhikirjas oleks sisse viidud punkt, mille alusel põhikirja parandusi saab teha ainult kollektiivi liikmete poolt võrdselt valitud ning volitatud esindajad.

18. märtsil 1995 saadetud nõutud parandustega põhikiri kohta saabus 17. aprillil Justiitsministeeriumi kiri, milles justiitsminister Jüri Adamsi nõudis, et EVL liikmete liikmemaksu suurus peab olema sätestatud põhikirjas. Rahandusminister Andres Lipstok ja kantsler Enn Pant juhtisid meie tähelepanu aga faktile, et Eesti Vabariik on iseseisva ja demokraatliku riigina taastatud 1991. aasta augustist…

EVL põhikiri registreeriti Tiit Vähi valitsuse poolt ümber 10. mail 1995, kuid mittetulundusühingute registrisse kanti see alles 16. aprillil 1996. Uus põhikirja ümberregistreerimine ja uute mittetulundusühingute nõuetele vastavusse viimine toimus 1998. aastal.



EVL TEGEVUSEST AASTAL 2003

EVL juhatuse esimehe Heino Kerde aruanne

2001. aastal valitud viieliikmelisel juhatusel on käil teine tööaasta. Järgmisel, 2004. aastal juhib tööd juba uus juhatus. Käesolev juhatus jätkas varem alustatud küsimustega, milledest mõned saadi ka lõpule viia. Olulisemaks küsimuseks oli liidu uue põhikirja vastuvõtmine, mis arvestas senisest rohkem tegelikku olukorda, s.o. meeste keskmise vanuse jõudmist 80. elusaastani ja meie liikmete arvu pidevat vähenemist. Abistamise Fond sai lõpuks ometi kriisist üle, fondile eraldati riigieelarvest 2 miljonit krooni.

Uus riigikogu koosseis ja selle poolt valitud valitsus on võrreldes eelmisega rohkem meiega arvestanud. Võeti vastu seadus okupatsiooni ajal represseeritute ja nendega võrdsustatud isikute toetuseks. Valitsuse toetusel avati Pärnus ausammas Eesti riikliku iseseisvuse eest Teises maailmasõjas võidelnutele. Üle hulga aja võttis üks valitsuse liikmetest osa meie kokkutulekust, mis toimus sel aastal Rakveres. Infolehe väljaandmine toimus regulaarselt.

Kuid vaatamata teatud positiivsetele arengutele on siiski valupunkte, mis on eelmistest aastatest üle tulnud ja vajavad lahendamist. Maarjamäe mälestusväljak 1944. aasta kaitselahingutest osavõtnutele jäi ikka rahapuudusel lõpetamata. Mõrvatud kaadriohvitseride mälestuskivi jäi paigaldamata. Edasiminekut polnud ka sõjahaudade probleemides. Jääb loota, et sel aastal toimub nendes küsimustes edasiminek.

Tihedamad kontaktid tekkisid Läti ja Leedu vabadusvõitlejatega. Aasta lõpul võeti vastu kolme Balti riigi vabadusvõitlejaid ühendava assotsiatsiooni loomise otsus. Assotsiatsioon on endale võtnud peamiseks ülesandeks seoses Balti riikide astumisega Euroopa Liitu saavutada seda, et viimane tunnustaks meie võitlust Teises Maailmasõjas õiglaseks võitluseks Nõukogude okupatsiooni vastu.

Täiendavalt – mõningaid väljavõtteid revisjonikomisjoni aruandest EVL tegevuse kohta 2003. aastal.

2003. aasta rahaline bilanss:

- tulud - 1 771 856 - EEK
- kulud - 1 006 866 - EEK

EVL juhatuse 2003.a. tegevust juhtis 7-liikmeline juhatus, mis valiti EVL Vanemate kogu poolt 25.09.1997.a. Aruandeaastal pidas juhatus 3 töökoosolekut, vastavalt 11.03., 16.07. ja 19.11. Neil koosolekutel arutatud põhilised küsimused olid:

1. Liikmesorganisatsioonidele riigieelarvest eraldatud toetussummade õige ja sihipärane kasutamine põhikirja sätetele vastavuses.
2. Koostöö Memento Liidu ettepanekuga paigaldada repressiooni ohvritele mälestuskivi Pilistvere mälestusväljakule.
3. Ajaloo töötoimkonna juhi K. Soomägi vabastamine töötoimkonna tööst ja uue kandidaadi leidmine.
4. 1940-1941. a. mõrvatud Eesti kaadriohvitseride mälestuskivi eelkavandi koostamine.
5. EVTÜ esimehele K. Raudele esindusvolituse andmine EVL esindamiseks represseeritute riiklikus tööorganis.
6. Omapoolse tööprojekti koostamine Eesti, Läti ja Leedu kokkuleppe ühiste aluste väljatöötamiseks kolme riigi vabadusvõitlejate inimõiguste tunnustamiseks

Juhatuse töö paremaks korraldamiseks moodustati 4. detsembril 2002. aastal juhatuse protokolliga nr. 5 järgmised abistavad toimkonnad:

1. Finantstoimkond - juhataja G. Laev. Aruandeperioodil on toimkond pidanud 4 koosolekut.
2. Autasustamise toimkond - juhataja A. Kõverjalg. On moodustatud 5-liikmeline töögrupp. 2004. aastal on tehtud esildis 31 EVL liikme riiklikuks autasustamiseks.
3. Ajaloo toimkond. On abistatud piirkondlikke organisatsioone organisatsioonide tegevust kajastavate materjalide kogumisel ja väljaandmisel. 2003. aastal esimees loobus edasisest tööst ja senini uut esimeest ei ole leitud.

Alaliselt on olnud probleemiks info levitamine EVL liikmesorganisatsioonidele ja nende liikmetele. Seda on tehtud informatsioonilehe VABA SÕNA väljaandmisega. 2002. aastal lehe väljaandmine aga seiskus, kuid taastati EVL juhatuse poolt 2003. aastal.

Alates 2002. aastat toodi väliseestlaste poolt välja antava ajalehte ***VÕITLEJA*** paljundamine Eestisse, EVL valdusse. EVL organiseerib lehe tellimist ja üksiknumbrite müüki.

EVL põhikirja sätete põhjal on kokku loodud kolm fondi (??? kolmas fond):

1. Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fond, mis tegutseb alates 1999. aastast. Aruandeaastal eraldati fondile riigieelarvelistest vahenditest kaks miljonit krooni.
2. Eesti Vabadusvõitluse Vääristamise Fond. Loodi 2001. aastal. Aruandeaastal valmis Pärnus ausammas Eesti riikliku iseseisvuse eest II maailmasõjas võidelnutele.

3. 1995. aastal alustas tegevust MTÜ Tervise ja Abistamise fond (tegutse hiljem MTÜ Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondi nime all).



EVL TEGEVUSEST AASTAL 2004

2004. aastal koosnes EVL liikmeskond 17 organisatsioonist, millistest 14 olid territoriaalsed ja 3 väeosade veteranide klubid. Nendesse organisatsioonidesse kuulus teadaolevalt seisuga 01. jaanuar 2004 kokku 3346 liiget. Suurimateks liikmesorganisatsioonideks olid Tallinna ühendus – 986 liiget, Tartu Ühendus – 385 liiget ja ES Pärnu ühendus – 334 liiget. Väiksemateks organisatsioonideks oli Valgamaa Ühendus – 51 liiget, Rapla ühendus – 50 liiget ja Läänemaa Ühendus – 45 liiget.

2004. aastal toimusid EVL uute juhtorganite valimised. Need viidi läbi volinike koosolekul 20. veebruaril Tallinnas. EVL juhatusse valiti: Vootele Hansen, Leonhard Heinla, Jüri Kask, Heino Kerde, Kalju Kukkur, Gunnar Laev, Hasso Lepik, Kuno Raude, Kalju Remmelgas, Karl Soomägi ja Ants-Eduard Teder; Revisjonikomisjoni valiti: Kalju Kotkas, Erich Puusaag, Harri Rent ja asendusliikmed Robert Helde ning Kaljo Preem; Aukohtu koosseisu valiti: Kalju Jakobsoo, Evald Laidvere, August Lamesoo ning asendusliikmetena Ants Vaimel ja Enn Vohli. Esindajateks Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse juurde valiti: EVL esimees ja aseesimees.



Gunnar Laev

26. veebruaril toimunud koosolekul jagas juhatus oma ametid alljärgnevalt:

- **Gunnar Laev** – juhatuse esimees;
- **Heino Kerde** – aseesimees;
- **Hasso Lepik** – aseesimees;
- **Ants-Eduard Teder** – laekur;
- **Kalju Remmelgas** – sekretär-asjaajaja;
- **Kalju Kukkur** – protokollija ja infolehe väljaandja;
- **Vootele Hansen** – Balti riikide vaheline koostöö;

Samal koosolekul määrati ka ajalootoimkond koosseisus Mart Laar, Vaino Kallas ja Heino Kerde ning finantstoimkond koosseisus Gunnar Laev, Kuno Raude ja Leonhard Heinla.

2004. a. esimesel poolaastal hõlmas EVL tegevus suurel määral 06. juulil Tallinnas toimuma pidanud EVL vabariikliku kokkutulekuga seonduvaid küsimusi. Selle kokkutuleku läbiviijaks oli EVTÜ, EVL poolt olid korraldustoimkonda määratud veel ka Kuno Raude, Ants-Eduard Teder ja Jüri Kask.

Kokkutuleku esialgses, korraldustoimkonna poolt koostatud programmis oli pärgade panek Metsakalmistul ja Reaalkooli juures, jumalateenistus Tallinna Metodisti kirikus, vabadusvõitlejate rongkäik kirikust Kadrioru staadionile, kokkutulek Kadrioru staadionil, tervitused ja sõnavõtud, kontsert ja sõdurisupi söömine ning vestlusring.

Kokkutulekuga seonduvat arutati EVL juhatuse koosolekutel korduvalt. Ettepanek kokkutuleku avamiseks ja sõnavõtuks tehti Tallinna linnapeale E. Savisaarele. Lisaks selle-

le esitati taotlus Tallinna Kesklinna linnaosa vanemale toetuse saamiseks, mis eraldas kokkutuleku läbiviimiseks 25 000 EEK.

Omaette küsimuseks oli Vabariigi valitsusorganite ja kaitsejõudude osalemine kokkutulekul. EVL-i kutsele saabus 02. juunil suusõnaline vastus, mille EVL juhatuse esimehele



2004. aastal valitud EVL juhatus. Vasakult: Kalju Kukkur, Kuno Raude, Gunnar Laev, Hans-Eduard Teder, Karl Soomägi, Leonhard Heinla, Jüri Kask ja Kalju Remmelgas.

G. Laevale edastas Kaitseministeeriumi avalike suhete osakonna juhataja. Selles vastuses teatati, et valitsusorganid, kaitsevägi ja kaitseliit kokkutulekul ei osale, keelati rongkäik Metodisti kirikust Kadrioru staadionile ning jätta ära kokkutulek Kadrioru staadionil ja see oli lubatud korraldada ainult Maarjamäe mälestusväljakul.

Loa ürituse läbiviimiseks ja Kadrioru staadioni kasutamiseks andis siiski Tallinna linnavalitsus. Kuid ei valitsuse liikmeid, Tallinna linnapead, ega ka kaitsejõudude esindajaid kokkutulekule ei tulnud. Ära jäi ka rongkäik ning kirikust Kadrioru staadionile sõideti bussidega.

Positiivse faktina tuleb märkida, et kokkutulekul osales president Lennart Meri, kes esines ka sõnavõtuga. EVL esimees G. Laev omas sõnavõtus rääkis kunagistest sündmustest ja sõjale järgnenud repressioonidest. Eriti rõhutas ta, et siiani puudub kunagistel võitlejatel riiklik ja ühiskondlik tunnustus. Ka käesoleval kokkutulekul ei osale Vabariigi kaitsejõud. Eesti mehed, kes kunagi langesid väärivad samasugust tunnustamist kui käesoleval ajal Iraagis langenud mehed. Eesti mehed võitlesid II maailmasõjas mitte Suur-Saksamaa eest vaid Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel. See ajalooline tõde tuleb

riiklikul tasandil välja öelda ja seadusena kehtestada. Pärast oma sõnavõttu esitas Kuno Raude kokkutulnutele pöördumise Riigikogu poole, mille tehti Riigikogule järgnevad ettepanekud:

1. anda Eesti riigi nimel poliitiline hinnang II maailmasõja sündmustele Eestis aastatel 1941-1944.

2. algatada ja vastu võtta seadus, millega II maailmasõjas totalitaarse kommunismi vastu peetud võitlused, sealhulgas 1944.a. Eesti kaitselahingud tunnistatakse võitluseks Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest õigusliku järjepidevuse alusel, võitluseks demokraatia taastamise eest Eestis.

3. kehtestada seadusega (ka posthuumselt) 1941.a. suvesõjast ja 1944.a Eesti kaitselahingutest osavõtnud Eesti vabadusvõitlejate riiklik statuut

4. võrdsustada seaduse jõuga II maailmasõjas totalitaarse kommunismi vastu võidelnud inimesed Eesti Vabadussõjast osavõtnud inimestega.

Pöördumine oli varem heaks kiidetud Eesti Lennuväepoiste Klubi (01.07.2004) ja D-RJ Koostöökoja liikmesorganisatsioonide (EVL, Eesti Poliitvangide Liit, Endiste Õpilasvabadusvõitlejate Liit, Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing, Eesti Õigusjärgsete Omanike Liit, Memento Liit, Isamaaliit, Põllumeeste kogu ja Res Publica) esindajate poolt.

Pöördumine võeti vastu ja selle edastamine usaldati Riigikogu liikmele Trivimi Vellistele.

EVL-i juhatuse koosolekul, kus arutati kokkutulekuga seotud küsimusi märgiti, et kokkutulek läks korda, tauniti aga viimasel ajal toimunud piirangute suurenemist vabadusvõitlejate kokkutulekutele. Mis puutub ajakirjandusse, siis tähelepanu sellele osutas põhiliselt venekeelne ajakirjandus, eestikeelne ajakirjandus püüdis teemat aga võimalikult vähe kajastada.

Lisaks EVL vabariikliku kokktulekuga seonduvale tegeles EVL juhatus 2004. aastal pidevalt veel rea küsimustega, millistest esmajoones tuleks märkida

1. Sinimägede memoriaali väljaehitamine, ja kaitselahingute mälestusristi juurde mälestusmüürile teksti paigaldamine.

2. Maarjamäe mälestusväljaku lõplik väljaehitamine

3. Repressioonide läbi hukkunud Eesti Vabariigi kaadriohvitseride mälestussamba püstitamine

4. Vabadussõja mälestussamba rajamine Tallinnas. EVL seisukoht oli, et sammas peaks olema mõeldud Eesti riikliku iseseisvuse eest peetud relvavõitluses nii Vabadussõjas kui ka II maailmasõjas langenutele

5. Justiitsministeeriumi poolt EVL-ile sihtotstarbeliselt, autasustatud vabadusvõitlejate toetamiseks ja autasustatutele vastuvõtu korraldamiseks eraldatud miljoni krooni kasutamisega seotud probleemide lahendamine, milleks koostati vastav täpsustatud autasustatute nimekiri. Vastuvõtt autasustatutele toimus 20. veebruaril teatri "Vanalinnastuudio" ruumides.

Tegeleti ka rea väiksemate, episoodiliselt lahendamist nõudvate küsimustega, nagu SA Vabadusvõitlejate Abistamise Fondi nõukogusse liikmete määramine, ajalehe "Võitleja" väljaandmise võimalik ületoomine Eestisse, sõjast mitte osavõtnute, eriti noorte kaasatõmbamine EVL tegevusse, 1944.a. kaitselahingute mälestusmärkide rahastamise probleemid jne.

Suureks probleemiks kujunes 20. augustil Lihulasse mälestussamba püstitamine II maailmasõjas võidelnud eesti sõduritele. Ehkki see küsimus EVL-i otseselt ei puudutanud ja ausammas püstitati n.-ö. eraalgatuse korras, osales selle avamisel siiski palju vabadusvõitlejaid ja üldiseks arvamuseks oli, et nüüd lõpuks tehti siis see, mida Eesti riik senini ei olnud tahtnud teha. Seetõttu kutsus samba mahavõtmine 02. septembri valitsuse otsusega vabadusvõitlejates esile suure nördimuse. Oma tauniva seisukoha avaldas ka EVL juhatus oma avalduses, milles märgitakse, et mälestussammas oli pühendatud Eesti vabadusvõitlejatele, kes pidid sunnitult võitlema võõras mundris ja selle mahavõtmine solvab sügavalt Eesti vabadusvõitlejaid. Eesti valitsus on toonitanud, et Eesti on demokraatlik õigusriik, seda siis, kui tegemist on punaveteranide võidupühadega. Kui aga on tegemist oma rahvaga, on õigusriigil lõpp ja valitsus tegutseb parimate nõukogude traditsioonide kohaselt. Kuid EVL ei pea õigeks, vastata vägivallale vägivallaga. Oma suhtumist saab rahvas järgmistel valimistel näidata. Peeti ka vajalikuks, et Tõnismäe Pronkssõdur ja Tank T-34 Narva jõe kaldal teisaldatakse, kuid vandalismi mälestusmärkide puhul siiski soovitavaks ei peeta.

Siinkohal tuleb märkida, et Lihula sündmused leidsid kajastamist isegi Venemaa välisministeeriumi informatsiooni ja ajakirjanduse departemangu kommentaarides 23.08. agentuuri "Interfaks" küsimustele, milles märgitakse, et ikka ja jälle tuleb tegeleda teemaga, et Eestis austatakse mehi, kes II maailmasõjas võitlesid SS ridades. Lihula mälestussamba avamist peab departemang häbiväärseks ja väidab, et erilist rahutust kutsub esile asjaolu, revanšistlikud tendentsid avalduvad riigis, milline mitte ammu sai Euroopa Liidu ja NATO liikmeks. Küsitakse kuidas vaatab Brüssel sellele, et püütakse revideerida II maailmasõja tulemusi.

Rida küllaltki olulisi üritusi viidi 2004. aastal läbi EVL liikmesorganisatsioonide või teiste, EVL-iga tihedalt seotud organisatsioonide poolt. Esmajoones tuleb siin ära märkida 07. veebruaril toimunud ajalookonverentsi Tartus, 30. juulil Olgino rahvamajas korraldatud ajalookonverentsi "60 aastat Sinimägede lahingutest", 10.-11. juulil toimunud Wiking-Narva traditsioonilist kokkutulekut Elvas ning 20. Eesti Diviisi poolt 31. juulil korraldatud traditsioonilist kokkutulekut Sinimägedes.

Peale nimetatud ürituste toimusid veel 22. juunil Mälestusmõõga paigaldamine Eesti Sõjameeste Mälestuskirikus Toris, 21. juunil ajalookonverentsi Võrus, 18. detsembril Ida-Virumaa Vabadusvõitlejate Ühenduse 10. aastapäeva tähistamine Jõhvis, lennuväeveteranide traditsioonilist kokkutulek 10 juulil Kõnnus, "Lendurite kivi" juures ja Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse kaasabil valminud mälestussamba avamine hukkunud ja langenud lennuväelastele 23. juulil Ämaris. Viimasest üritusest võtsid peale Eesti Kaitseväe kõrgemate esindajate osa ka Leedu ja Läti õhuvägede ning Soome lennuväeveteranide esindused.

Oma traditsioonilisi suviseid kokkutulekuid korraldasid ka Idapataljonide Võitlejate Klubi ning 01. juulil Eesti Lennuväepoiste Klubi.

Juhatuse esimees Gunnar Laev esines EVL esindajana 16. mail ka Leedus, Vilniuses toimunud Leedu nõukogudevastase partisanisõja alguse 60. aastapäeva tähistamisel.

Aasta lõpul, 29. detsembril toimus EVL juhatuse liikmete vastuvõtt rahvastikuministri juures. EVL positsioon nendel kõnelustel oli: - vabadusvõitlejate nimetamine Eesti Vabariigi valitsuse poolt natsideks ja fašistideks on ülimalt solvav. EVL taotleb et:

1) Eesti Vabariik tunnustaks II maailmasõja ajal N-Liidu vastu võidelnud mehi vabadusvõitlejatena nii siseriiklikult kui ka rahvusvahelises suhtluses;

2) et Eesti Vabariigi valitsus võrdsustaks eesti vabadusvõitlejad Vabadussõjas osalenutega;

3) et Eesti valitsusjuht juhenduks oma vastutusalas isikute määramisel või esitamisel kõrgetele riiklikele ametikohtadele Eesti Riigikogu avaldusest kommunismi kuritegelikuks tunnistamise kohta (karjäärikommunisti Leivo saatmine Lihula mälestussamba mahavõtmist korraldama);

4) et oluliselt suurendataks vabadusvõitlejate materiaalset toetamist.

Samuti märgiti, et riigi toetus eri aegadel sõdinuile, vastavalt nende panusele Eesti riigi heaks, on ilmselt ebaproportsionaalne (Iraagis langenutele sugulastele 10 aasta palk, vabadusvõitlejatele 600-700.- mehe kohta. Langenute omastele mitte midagi). EVL soovib, et Eesti Vabariigi valitsus ja teised riigivõimu organid tunnistaksid oma avalikes esinemistes eesti meeste võitlust II maailmasõjas kommunismi vastu kui võitlust Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest, osutaksid sõjaveteranidele sõjaväelist austust vähemalt samal määral kui seda tehakse praegu välismissioonidel osalevate sõjaväelaste puhul.

02. oktoobril suri endine EVL esimees ja Idapataljonide Võitlejate Klubi asutaja ja esimees **Jaan Kuningas**, kelle suureks teeneks tuleb lugeda legendaarse eesti sõjamehe A. Rebase ümbermatmist 1999.a. Metsakalmistule ning raamatu "Eesti idapataljonid idarindel 1941-1944" väljaandmist 2003. aastal.



EVL TEGEVUSEST AASTAL 2005

2005. aasta alguseks oli EVL koosseisus kokku 17 liikmesorganisatsiooni ligi 3000 liikmega. Neist oli maakondlikke organisatsioone neliteist ja väeosakoondisi kolm. 2005. aasta jooksul lõpetas tegevuse Idapataljonide Võitlejate Klubi, uueks liikmeks astus aga Hiiumaa Vabadusvõitlejate ja Represseeritute Ühing.

Põhilisteks suuremateks üritusteks, mille ettevalmistamise ümber EVL tegevus esimesel poolaastal keerles oli Eesti 1944.a. kaitselahingute Maarjamäe mälestusväljak, mille avamine oli kavandatud 8. maiks ja EVL XIII kokkutulek Tartus 16. juulil. Teisel poolaastal aga Maarjamäe mälestusväljaku viimistlemist otsustas toetada ka Rootsis olev Eesti Sõjaveteranide Sõprusühing, kes selleks otstarbeks tegi 10 000 kroonise rahalise annetuse, mis sihtotstarbeliselt kanti Vabadusvõitluse Vääristamise Fondi arvele.

Paraku läks asi Maarjamäe mälestusväljaku piduliku avamisega teisiti kui EVL juhatus oli esialgselt kavandanud. Selle läbiviimise võttis enda kätte Vabariigi valitsus ja kõrgemalt poolt otsustati, et mälestusväljaku avamist kui sellist ei toimu ning aset leiab hoopis II maailmasõjas langenud Eesti sõjameeste mälestamine. Peakorraldajaks sai Kaitseministeerium. EVL juhatuse seisukoht selle peale oli, et kuna pidulikku mälestusväljaku avamist ei toimu, ei pruugi EVL liikmesorganisatsioonid tseremooniale ka oma lippudega tulla.

8. mail toimunud II maailmasõjas langenud Eesti sõjameeste mälestustseremoonia algas emadepäeva jumalateenistusega Kaarli kirikus, kus mälestati ka langenuid ja jätkus Maarjamäel. Toimus pärgade panek. Lubati ainult kolm kõnet – peaminister A. Ansip, EVL esimees ja kaitsejõudude juhataja. Oma kõnes kutsus peaminister A. Ansip eri pooltel võidelnuid üles leppimisele.

Mälestustseremooniale järgnes Ajaloomuuseumi ruumes kaitseministri vastuvõtt vabadusvõitlejatele, kellele eraldati 200 kutset. Koos mälestusväljaku rajajatega osales vastuvõtul umbes 250-300 inimest.

Muudest 2005. aasta esimesel poolel toimunud ettevõtmistest väärib esmajoones mainimist Justiitsministeeriumi initsiatiivil organiseeritud peaminister Juhan Partsi vastuvõtt vabadusvõitlejatele Okupatsioonide muuseumis 25. veebruaril. Kohale oli tulnud umbes 100-110 vabadusvõitlejat üle Eesti. Kohtumisel esinesid peaminister J. Parts, justiitsminister K.-M. Vaher ja Riigikogu liige U. Reinsalu. J. Parts oma sõnavõtus, püüdes selgitada valitsuse tegevust ütles, et valitsus ootab Max Jakobsoni juhitava komisjoni aruannet, et parlament saaks anda õigusliku hinnangu 1944. aasta sündmustele. Vabadusvõitlejate seisukohti kajastas oma sõnavõtus EVL juhatuse esimees G. Laev.

Lisaks peaministri vastuvõtule korraldas vastuvõtu ka kaitseminister. See toimus Kadrioru Väliskunstimuuseumis seoses Vabariigi 87. aastapäevaga.

Paraku J. Partsi valitsus varsti lagunes ja võimule tuli uus valitsuskoalitsioon – Rahvaliit, Keskerakond ja Reformierakond. Uut koalitsiooni ei sidunud enam varem sõlmitud lepingulised kohustused represseeritute ja vabadusvõitlejatega ja see andis ennast varsti ka tunda. Eeskätt rahaliste eraldiste osas. 4. aprillil sõlmiti esimest korda EVL ajaloos Kaitseministeeriumi ja EVL vahel leping EVL rahastamiseks riigieelarvest Kaitseministeeriumi kaudu, milles nähti ette summade konkreetne kasutamine. Sellel vastavalt tuli nüüdsest EVL-il sõlmida vastavad lepingud ka liikmesorganisatsioonidega. Varsti tuli ka Justiitsminister R. Langi teade, et ta ei soovi enam represseeritute probleemidega tegeleda ja valitsuse poolt 2003. aastal moodustatud represseeritute komisjoni juhtimine anti rahvastikuministri Paul-Eerik Rummo pädevusse, kelle juhtimisel aga valitsuskomisjoni tegevus soikus.

Vaatamata muudatustele valitsusorganites EVL igapäevane töö jätkus. Tegeleti Sinimägede memoriaali küsimustega (seoses 60. aasta möödumisest II maailmasõja lõpust oli ette nähtud memoriaali korrastamine), mille puhul tehti Kaitseministeeriumile hinnapakkumine memoriaalkompleksi heakorrastustööde kohta ning pandi ette, et memoriaalkompleksi rajamise ja kaitseala moodustamisega seotud tööde korraldajaks ning tellijaks määrataks Sihtasutus Eesti Vabadusvõitluse Vääristamise Fond. Päevakorras olid ka küsimused, mis olid seotud repressioonide tagajärjel hukkunud Vabariigi kaadriohvitseridele püstitatava mälestussamba rajamisega Tallinnas. Põhiliselt oli siin tegemist samba asukoha määramisega. Avaldati toetust Eesti Vabariigi presidendi otsusele mitte osaleda Moskvas 9. mail toimuvatel pidustustel Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 60. aastapäeva tähistamiseks jne.

22. juunil toimus EVL volinike kogu koosolek, kus kinnitati 2004.a. tegevuse aruanne, otsustati anda põhimõtteline nõusolek Idapataljonide Võitlejate Klubi tegevuse lõpetamiseks (vastavalt klubi üldkoosoleku otsusele 26. aprillil) ja võeti Hiiumaa Vabadusvõitlejate ja Represseeritute Ühing vastu EVL liikmeks. Sellele järgnes Tallinna linnapea T. Paltsi vastuvõtt vabadusvõitlejatele Tallinna Raekojas.

Aasta esimesel poolel toimus lisaks kõigele muule ka kolm ajalookonverentsi, milles osalesid EVL esindajad. Nendeks olid:

- 07. jaanuaril toimunud konverents ajalooõpetajatele, kus ettekannetega esinesid Enn Sarv, Heino Kerde, Mart Laar ja Raul Kuutmaa. (Konverents toimus Koostöökoja korraldusel).

- 30 ja 31 märtsil toimus Olümpia hotelli konverentsikeskuses konverents teemal: “Lähiajalugu Balti ja Euroopa kontekstis”. (Konverents toimus MTÜ S-keskuse, Lundi Ülikooli Ajalooteaduskonna, Rootsi Suursaatkonna ja Eesti Vabariigi Rahvastikuministri Büroo korraldusel).
- Kolmas ajalookonverents toimus 16. juunil Võrus.

Teisel poolaastal toimunud sündmustest väärib esmajoones märkimist 16. juulil toimunud vabadusvõitlejate XIII kokkutulek Tartus. Millest võttis osa umbes 1500 vabadusvõitlejat ning külalist. Külalised olid Leedust, Lätist, Rootsist, Kanadast ja Austraaliast, aga samuti olid külalisteks Memento ja Metsavendade liidu esindajad. Märkimist väärib, et kohal oli ka kaitseminister Jaak Jõerüüt, kes esines kõnega, milles ta tunnustas vabadusvõitlejaid.

Nagu ikka tegi Venemaa välisministeerium avalduse, milles nimetas kokkutulnuid natsideks.

Traditsiooniliselt toimus 30. juulil Sinimägedes 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi veteranide kokkutulek, kus kõnega esinenud EVL juhatuse esimees G. Laev märkis muuhulgas, et kui Vabadussõja järgi püstitasid mälestussambaid sõjas osalenutele omavalitsused ja kodanikuühendused, siis nüüd tuleb initsiatiivi näidata paraku meil endil. Valitsusorganite suhtumisest vabadusvõitlejatesse räägib ka Eesti Päevalehes 1. augustil Sinimägede kokkutuleku kohta avaldatud artikkel, milles märgitakse, et ükski valitsuse ega kaitseväe esindaja kokkutulnuid tervitamas ei käinud.

Balti koostöö raames osales EVL esindus Riias 30. juulil toimunud Läti partisanide kokkutulekul, aga samuti 6. augustil Leedus Ariogalas toimunud veteranide kokkutulekul ning 13. augustil Lätis Smardes toimunud Läti Leegionäride-veteranide kokkutulekul. Samuti osales EVL esindaja H. Kerde 10. novembril Riias toimunud Läti leegionäride fotoalbumi esitlusel.

Et 8. mail Maarjamäe mälestusväljaku pidulikku avamist ei toimunud, siis otsustas EVL mälestusväljaku sisseõnnistamise läbi viia 3. septembril, tähistamaks ka II maailmasõja lõppu. Kutsed osavõtuks saadeti muu hulgas ka Harju maavanemale, Tallinna linnapeale, Kaitseväe juhatajale ja Kaitseministrile. Et Kaitseministeerium keeldus EVL-ile nimetatud ürituse läbiviimiseks rahade eraldamisest, siis tuli osaleda soovivatel EVL liikmesorganisatsioonidel omal kulul kohale tulla. Ka Justiitsministeerium keeldus ürituse finantseerimisest. Paraku jäi ka siin koostöö Kaitseväega poolikuks – Kaitseväe esindajad olid küll kohal (üheks mälestusväljaku sisseõnnistajaks oli Kaitseväe peakaplan T. Nõmmik), aga esialgselt lubatud auvalve ei saabunud. Tulemata jäi ka Harju maavanem ning Tallinna linnapea.

2. septembril oli Lihulas EVL korraldusel toimunud ka ajalookonverents. Ka selle konverentsi finantseerimisest oli Justiitsministeerium keeldunud.

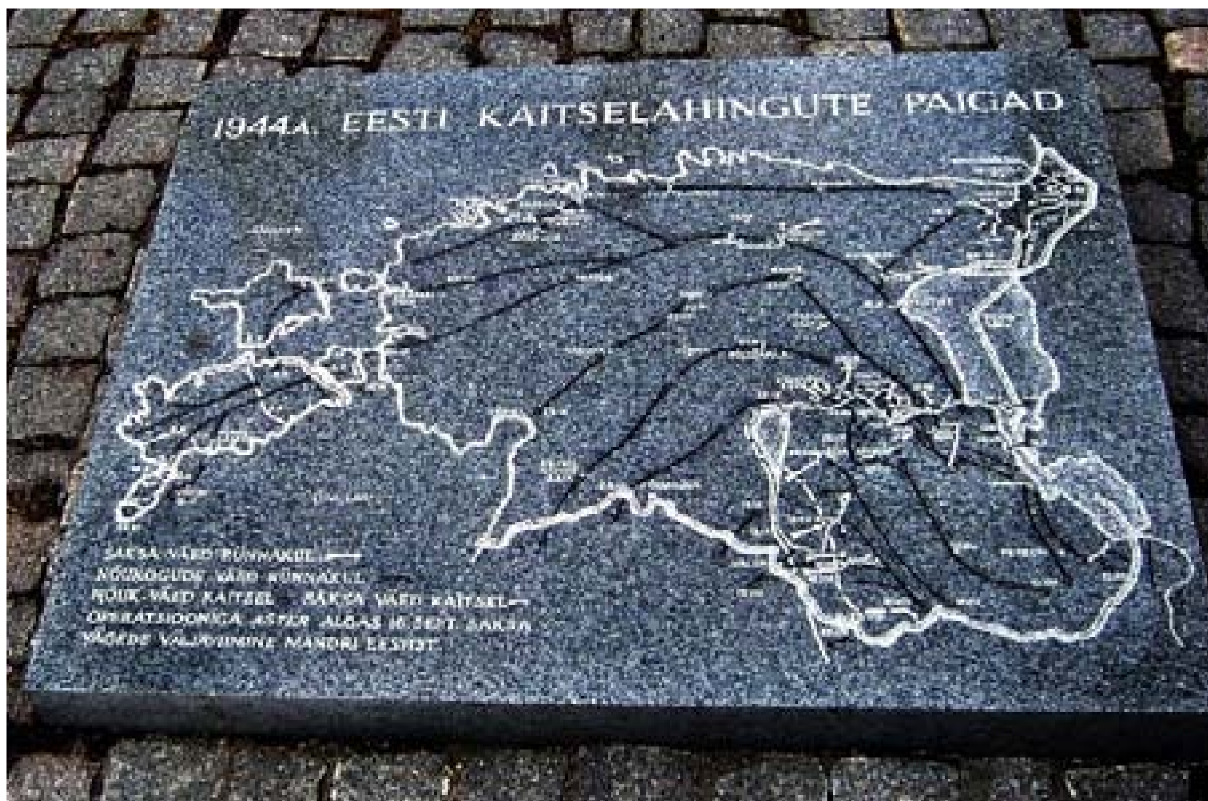
Sügisel saabus lõpp ka kaua aega kestnud segadustele Lihula mälestussambaga. Lääne Maakohtu määrusega tagastati mälestussammas A. Tederile, mälestuskivil olnud plaat aga Lihula vallale. Valitsuse heakskiitmisel ja soovitusel otsustati sammas paigutada Lagedile, Vabadusvõitluse Muuseumi. Siseministri ja justiitsministri kava kohaselt pidi see toimuma pidulikult, valitsuse esindajate ja kaitseväe orkestri osalemisega.

Et sammas paigutati mitte avalikku ruumi vaid muuseumi, siis EVL juhatuse otsusega EVL liikmesorganisatsioonide osavõttu samba taasavamisest ei soovitatud. Samba taasavamine Lagedil 15. oktoobril toimus aga küllaltki arvukate vabadusvõitlejate osalemisel, kuid kutsutud valitsuse esindajad ja kaitseväe orkester jäid seegi kord tulemata.

Sügisel toimus veel teinegi vabadusvõitlusega mälestamisega seotud üritus. Nimelt korraldas Tallinna linnavalitsus 29. oktoobril Harjumäe nõlval Vabadussamba asukohakivi avamise, millel ka Vabadusvõitlejate organisatsioonid osalesid. Kivi avamisel seati eesmärgiks Vabadussamba avamine Vabariigi 90. aastapäevaks 2008.a.

Lõpuks, väiksematest, 2005. a. toimunud ettevõtmistest väärivad märkimist veel uue EVL logo kasutuselevõtmine ja lepingu sõlmimine advokaadibürooga Tark & Co EVL-ile õigusabi osutamiseks aga samuti EVL, Soome sõjaveteranide ühenduse ja 20. ERGDV ettepanek Eesti Televisiooni juhatusele filmi "Eestlased II maailmasõjas" loomiseks.

Nagu ikka, toimusid 2005. aastal mitmed, juba traditsiooniliseks saanud EVL liikmesorganisatsioonide poolt korraldatud kokkutulekud. Neist esmajoones tuleks mainida klubi "Wiking-Narva" kokkutulekut Elvas 9. juulil ja lennuväeveteranide kokkutulekuid Lendurite kivi juures 9. juulil ning Ämari lennubaasis 22. juulil.



03. septembril 2005 toimus Maarjamäe mälestusväljaku sisseõnnistamine. Fotol on mälestusväljakul olev tahvel, kus on näidatud 1944. aasta kaitselahingute paigad.



EVL TEGEVUSEST AASTAL 2006

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) koosseisu kuulus aastal 2006 jätkuvalt 17 liikmesorganisatsiooni, neist 15 maakondlikku organisatsiooni ja 2 väeosade klubi. Nendesse organisatsioonidesse kuulus olemasolevatel andmetel 1. jaanuari 2006. a. seisuga kokku 2707 liiget. Aasta jooksul vähenes liikmeskond 269 inimese võrra ehk 9,9%. 2006.a. lõpuks kuulus EVL liikmesorganisatsioonidesse seega 2438 liiget.

Kui rääkida EVL tegevusest ja tähtsamatest ettevõtmistest 2006. aastal, siis on nähtavasti otstarbekas teha seda sündmusi mitte kronoloogilises järjestuses vaadeldes, vaid teemade järgi grupeerides, püüdes siinjuures arvestada ka nende tähtsust. Alustada tuleks siin suurtest, juba traditsiooniliseks muutunud kokkutulekutest, mis toimusid kas EVL egiidi all või EVL liikmesorganisatsioonide liikmete laiaulatuslikul osalemisel.

Kahtlemata oli siin kõige olulisemaks sündmuseks EVL järjekordne, XIV kokkutulek, mis toimus 8. juulil Võrus, Võrumaa Sõjameeste Ühenduse korraldusel. Lisaks eestlastele, osalesid sellel kokkutulekul juba traditsiooniliselt ka Läti ja Leedu vabadusvõitlejate delegatsioonid. Erandlikuks teeb Võrumaa kokkutuleku aga asjaolu, et kui tavaliselt Eesti Vabariigi valitsusjuhtidel ei ole olnud tavaks osaleda vabadusvõitlejate kokkutulekutel, siis esimest korda kogu EVL ajaloo jooksul osales Võrumaa kokkutulekul ka Eesti Vabariigi valitsusjuht Andrus Ansip, kes esines kõnega, milles ta avaldas vabadusvõitlejatele tunnustust tehtu eest. Muuhulgas ütles ta:

> “Oma kodumaa vabaduse eest võitlusse minek nõudis suurt usku meie rahva ja riigi edasikestmisse ja nõudis ka suurt usku iseendasse. Ma ei saa kuidagi nõus olla nendega, kes ütlevad, et Jüri Uluotsa, Otto Tiefi ja paljude teiste vabadusvõitlejate võitlus oli mõttetu. Kuidas saab olla mõttetu see, kui inimesed täidavad oma kodanikukohust oma riigi ja rahva ees. Teie võitlus oli kangelastegu ja just nii tuleb käsitleda seda võitlust nüüd ja edaspidi. Eesti ei saanud siis veel vabaks, kuid tänu teie võitlusele säilis vabadusihalus meie rahval ka pikkade okupatsiooniaastate jooksul. Eesti riiklik iseseisvus taastati järjepidevuse alusel ja just selles on ka teie suur ajalooline teene eesti rahva ja Eesti riigi ees.”

EVL esimees Gunnar Laev märkis oma sõnavõtus, et kuni käesoleva ajani ei ole vabadusvõitlejaid ikka veel riiklikult tunnustatud. Pronkssõduri küsimuses toetavad vabadusvõitlejad peaminister A. Ansipi seisukohta, et Pronkssõdur tuleb teisaldada. Veel märkis ta, et abistamisfondi kaudu saadavad toetussummad vabadusvõitlejatele ei ole piisavad ning on põhjendamatult reglementeeritud. Eraldi rääkis ta veel Sinimägede memoriaali, Vabadussõja monumendi ning ajaloouuringutega seotud küsimustest.

XIV kokkutulekust osavõtjad Võrus võtsid ülaltoodud küsimustes vastu pöördumise Riigikogus ja Vabariigi valitsuses esindatud erakondade poole.

Järgmiseks suureks ürituseks oli Sinimägede kokkutulek, mis toimus 29. juulil 20. Relvagrenaderide Diviisi veteranide korraldusel, kuid mis aegade jooksul on kujunenud suureks ülemaaliseks vabadusvõitlejate kokkutulekuks. Ka siin esines G. Laev kõnega, milles pidi aga kahjuks tõdema, et vaatamata Võrus peaministri poolt öeldud tunnustusele vabadusvõitlejate aadressil, lükkas Riigikogu aprillis tagasi II maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnute riiklikku tunnustamist taotleva otsuse eelnõu ja see tagasilükkamine toimus võimuliidu häältega, milles peaministri parteil oli oluline osa.

Mais aga esitas valitsus Riigikogu menetlusse samateemalise hambutu eelnõu, mis võrdsustas Sinimägede kangelased iga "nahahoidjaga", kes nüüd tagantjärgi võivad ennast ise vabadusvõitlejateks nimetada. See näitab, milline on sõnade ja tegude ühtsus tänases Eestis.

See seab aga vabadusvõitlejate ette ülesanded teha kõik selleks, et eelolevatel Riigikogu valimistel ei pääseks Riigikokku need poliitikud, kes kas ei tunnusta II maailmasõja ajal toimunud relvavõitlust Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest või kellel puudub selles küsimuses isiklik seisukoht ja kes seetõttu tegutsevad nii, kuidas neil isiklikult kasulikum on.

Andes neile kokkutulekutele hinnangu võib öelda, et mõlemad kokkutulekud, nii Võrus kui ka Sinimägedes, läksid korda.

Lisaks suurtele, üle-eestilistele kokkutulekutele toimus 2006. aasta jooksul ka rida väiksemaid kokkutulekuid, millistest osa korraldasid EVL liikmesorganisatsioonid ja mis aastate jooksul on juba traditsioonilisteks muutunud. Sellistest üritustest võiks esmajoones mainida (väiksemaid liikmesorganisatsioonide poolt kohaliku mastaabiga korraldatud kokkutulekuid ja üritusi oli rohkemgi):

- Eesti Lennuväepoiste Klubi kokkutulek Tallinnas, Kose-Lükatil 1. juulil;
- Klubi "Wiking-Narva" kokkutulek Elvas 15-16. juulil;
- Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse, Õhuväe ja Kuusalu muinsuskaitsjate kokkutulek Lendurite kivi juures 15. juulil;
- Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse osalemine Õhuväe aastapäeval 20. juulil Ämaris;
- Osalemine langenute mälestusteenistusel Kaarli kirikus 18. veebruaril;
- Teise maailmasõja Euroopas lõppemise 61. aastapäeva mälestustseremoonia Maarjamäel 8. mail
- Teise maailmasõja lõppemise 61. aastapäeva mälestustseremoonia Maarjamäel 2. septembril.

Oli ka ühekordseid üritusi, mis toimusid kas EVL või selle liikmesorganisatsioonide korraldusel või teiste organisatsioonide korraldusel vabadusvõitlejate osavõtul:

- Osalemine raamatu "Nõukogude okupatsioonivõimu poliitilised arreteerimised Eestis. Köide 3" esitlemine Okupatsioonide Muuseumis 30. jaanuaril;
- Osalemine Soome Sõjaveteranide Eesti Ühenduse poolt korraldatud Eesti Vabariigi 88. aastapäevale pühendatud aktusel Mustapeade Majas 18. veebruaril;
- Klubi "Wiking-Narva" poolt korraldatud sõjaajaloo konverents II maailmasõja teemadel Tartus 9. veebruaril;
- Kolonel Alfons Rebase 30. surma-aastapäeva tähistamine Metsakalmistul 8.märtsil;
- Osalemine Võidupüha tähistamisel Kuressaares 23. juunil;
- Andmete kogumine liikmesorganisatsioonidelt EVL ajalooraamatu väljaandmiseks;

- Osalemine Eesti Sõjamuuseumi ja kindral Laidoneri Muuseumi poolt korraldatud ajalookonverentsil "Tallinna kaitsjad 22.IX 1944" 22 septembril Rahvusraamatukogus.

Kokkutulekutest ja avalikest üritustest rääkides tuleks veel märkida, et traditsiooniliselt osaleti Balti vabadusvõitlejate koostöö raamides Lätis ja Leedus toimunud kokkutulekutel, vastavalt:

- Läti partisanide-veteranide kokkutulek Riias 29.juulil – EVL nimel osales Eesti Sõjameeste Pärnu ühenduse delegatsioon
- Läti Leegionäride organisatsiooni kokkutulek 19.augustil Smardes – EVL nimel osales delegatsioon Võrumaa Sõjameeste Ühendusest
- Leedu Partisanide organisatsiooni veteranide kokkutulek 5. augustil Ariogalas – osales EVL delegatsioon.

Kuid EVL tegevus ei seisnenud ainult mitmesuguste kokkutulekute korraldamises. 2006. a. kerkisid avalikkuse ette mitmed probleemid, mida ka EVL arutas ja millede suhtes ta ka oma seisukohad avaldas. Nendest tuleks esmajärjekorras märkida:

Tõnismäe Pronkssõduri teisaldamise küsimus. See küsimus kerkis Eesti üldsuse ette väga teravalt pärast 9. mail Tõnismäel toimunud punaarmee veteranide kokkutulekut, mis sisuliselt kujunes Eesti Vabariigi vastaseks demonstratsiooniks. Tallinna volikogu korraldas Pronkssõduri teisaldamise küsimuses ümarlaua, millest ka EVL esindaja osa võttis. Kahjuks kujunes ümarlaud venepoolsete esindajate kisakoosolekuks, mis mitte mingeid tulemusi ei andnud. EVL-i seisukoht oli selge – toetada peaministri seisukohta, et Pronkssõdur tuleb teisaldada, kusjuures uus asukoht ei tohi tekitada vanade probleemide ülekandumist uude asukohta. Seepärast ei pooldatud ka ettepanekuid paigutada Pronkssõdur Maarjamäele, anda mälestusmärgile uus tähendus või püstitada Tõnismäele täiendavalt uus sammas teisel poolel võidelnud meestele. Tuleb otsida uus asukoht, soovitavalt selline, millel oleks Eesti Laskurkorpuse sõjateega mingi side (näiteks Tehumardi). Vastav ettepanek koos ERDJ Koostöökojaga saadeti ka Tallinna Linnavolikogu esimehele. Kuid 2006.a. lõpuni. Eesti Vabariigi valitsusorganites ja Tallinna linnavalitsuses selget seisukohta selles küsimuses ei saavutatud.

Teiseks suureks küsimuseks, mis puudutas just vabadusvõitlejaid oli vabadusvõitlejate riiklik tunnustamine. 18. aprillil hääletas Riigikogu menetlusest välja otsuse eelnõu 688 OE "Eesti kodanike relvavõitlusest NSV Liidu sõjalise okupatsiooni vastu". Peagi aga esitati Riigikogule kaks uut otsuse eelnõu – üks (933 OE) valitsuselt, teine (910 OE) Isamaa ja Res Publica liidult. Et Valitsuse poolt esitatud eelnõu osutus täiesti "hambutuks" ja lähtus põhimõttest – igaüks kes soovib, võib ennast lugeda vabadusvõitlejaks, siis astus EVL oma seisukohaga teravalt selle eelnõu vastu välja ja andis oma toetuse eelnõule 910 OE. Vastav, põhjendustega seisukoht saadeti ka Riigikogu juhatusele. Kuid otsustamiseni Riigikogu ei jõudnudki.

Vabadusvõitlejaid puudutava probleemina tõstatas EVL (K. Alaküla ettepanekul) üles küsimuse represseeritute toetusrahade väljamaksmise korra muutmise suhtes. See oli liiga rangelt reglementeeritud ja põhjustas asjatut paberlikku asjaajamist. Vastav eelnõu esitati Riigikogu menetlusse Res Publica poolt. 2006.a. lõpuni selles küsimuses veel lõplikku otsust ei saavutatud, ehkki asi on edasi liikunud positiivselt.

Omaette arutluse objektiks EVL juhatuses oli ka Kuno Raude ettepanek valmistada ja püstitada Tartusse mälestustahvel linna 1941. aastal vabastuslahingute tähistamiseks. See küsimus takerdus paraku aga Kaitseministeeriumi vastuseisule, kes ei soovinud, et mälestustahvel paigutatakse Tartus asuva kõrgema sõjakooli seinale. 2006. a. küsimust lahendada ei õnnestunudki.

2006. aasta tegevusest rääkides tuleb märkida sedagi, et 14, juunil toimus peaministri Andrus Ansipi algatusel EVL juhatuse liikmete kohtumine temaga Stenbocki majas, oktoobris ametist lahkuv president Arnold Rüütel avaldas aga EVL-ile tänu koostöö eest. Samuti tuleks märkida, et EVL osales koos Eesti Memento Liidu ja Endiste Poliitvangide Liiduga Sihtasutuse Eesti Represseeritute Abistamise Fondi asutamises. Ka Vabadussõja Võidusamba ideekavandi konkursikomisjoni kutsuti EVL esindaja.

Lõpuks: 2006. aastal toimus neli juhatuse koosolekut (19. aprillil, 7. juunil, 1. augustil ja 15. novembril), kus arutati nii ülalesitatud küsimusi ning kokkutulekute korraldamist kui ka teisi EVL tegevusega seotud probleeme.

EVL volinike koosolek toimus 25. mail, kus kinnitati EVL 2005. a. tegevuse ja revisjonikomisjoni aruanded, samuti 2006. a. eelarve.



Vabadusvõitlejate rivi Võidupüha tähistamisel Kuressaares 23. juunil 2006



EVL TEGEVUSEST AASTAL 2007

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) koosseisu kuulus aastal 2007 jätkuvalt 17 liikmesorganisatsiooni, neist 15 maakondlikku organisatsiooni ja 2 väeosade klubi. Nendesse organisatsioonidesse kuulus 1. jaanuari 2007.a. seisuga kokku 2438 liiget. Aasta jooksul vähenes liikmeskond 308 inimese võrra ehk 12,6%. 2007.a. lõpuks kuulus EVL liikmesorganisatsioonidesse 2130 liiget. Võrdluseks – eelnenud, 2006. aastal vähenes liikmeskond 269 inimese võrra, mis moodustab 9,9% liikmete arvust.

2007. aastal nooremate liikmete juurdetulek organisatsioonidesse mõnevõrra elavnes, kuid see on ebapiisav, et tagada jätkusuutlik edasitegutsemine. Meil on organisatsioone, kus teovõimeliste liikmete arv on langenud kriitilise piirini ja on tõstatatud küsimus edasise tegutsemise võimalusest.

2007. aastal täitus 15 aastat Eesti Vabadusvõitlejate Liidu asutamisest. See tähtpäev andis pidulikuma värvingu EVL poolt möödunud aastaks kavandatud üritustele. Kahjuks tuli Tallinnas aset leidnud aprillirahutuste tõttu esialgset kava muuta. Riiklikult kehtestatud piirangute tõttu tuli ära jätta Teise maailmasõja Euroopas lõppemise 62. aastapäeva tähistamise mälestusmiiting 8. mail Tallinnas, Maarjamäe mälestusväljakul, ning samaks päevaks kavandatud pidulik aastapäevakoosolek Rahvusraamatukogu konverentsisaalis lükata hilisemale ajale.

8. mail asetas EVL väiksearvuline delegatsioon pärja 1944. aasta kaitselahingutes langenud sõjakaaslaste mälestuseks Maarjamäel.

EVL 15. aastapäeva tähistamise pidulik koosolek toimus 11. juunil Rahvusraamatukogu suures konverentsisaalis. Osalesid EVL asutamiskonverentsi delegaadid, Liidu kõigi koosseisude valitud juhtorganite liikmed, teenekad vabadusvõitlejad EVL liikmesorganisatsioonidest ja külalised. Tervitustega EVL-le esines Endel Lindaja, kes luges ette Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitluse Keskuse Ülo Tamre läkituse, Raivo Kalamäe (Eesti sõjaveteranide Liit Austraalias), Riigikogu liikmed Urmas Reinsalu ja Ken-Marti Vaher, major Peeter Tali Kaitsejõudude Peastaabist, Trivimi Velliste (Joh. Laidoneri Selts) jt. 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse esimees Kaljo West edastas sõjakaaslaste tervitused ja kingitusena Ühenduse laualipu. Päevakohase ettekandega esines EVL asutamiskonverentsi delegaat, Eesti Vabadusvõitlejate Tartu Ühenduse juhatuse esimees Leonhard Heinla. EVL asutajatele ja teenelistele vabadusvõitlejatele (10 in.) annetati Eesti Vabadusvõitlejate Liidu teenetemedalid ja tänukirjad (7).

Pidulikul koosolekul osalejad saatsid tervituse Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitluse Keskuse 29. juunil Torontos toimuvale aasta-peakoosolekule.

Veebruaris, enne Riigikogu XI koosseisu valimisi sõlmis EVL koostööleppe Isamaa ja Res Publica liiduga (IRL), milles lepiti kokku ühises koostöös Riigikogu volituste ajal aastail 2007-2011, saavutamaks:

- Riigikogu otsusega vabadusvõitluse tunnustamine;
- Vabadussõja Võidusamba rajamine Tallinna;
- Okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduses sätestatud toetuse maksmise korra muutmine moel, et isikud saaksid toetuse ühekordse maksena kord aastas alampalga ulatuses;
- Eesti lähiajaloo uurimine ja selgitamine avalikkusele;

- Okupatsioonivõimude repressioonide läbi hukkunud EW kaadriohvitseride, sealhulgas paljude Vabadussõja väejuhtide ja Vabadusristi kavaleride mälestusrajatise rajamine Tallinna kesklinnas;
- 1. detsembri 1924.a kommunistliku riigipöördekatse ajal hukkunud Tondi Sõjakooli kadettide mälestussamba taastamine.

EVL juubeliaasta tähistamine tipnes vabadusvõitlejate XV kokkutulekuga 28. juulil Toila-Orul. Selle kokkutuleku peakorraldajaks oli Eesti Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühendus (juhatuse esimees ksv. Kalju Nurk). Hinnanguliselt osales kokkutulekul ca 700 inimest, neist vabadusvõitlejaid 560 inimest.

Külaliste hulgas oli EELK peapiiskop Andres Põder, Ida-Virumaa praost Avo Kiir, Riigikogu liige Trivimi Velliste jt. Kokkutulekut austas oma kohalolekuga Kärnteni sõjaveteranide liidu president Engelbert Tautscher Austriast.

Kaitseminister Jaak Aaviksoo saatis kokkutulnutele läkituse, mille luges ette Raivo Trass. Kokkutuleku programmis esinesid Kaitseväe orkester major Peeter Saani juhatusel, Teaduste Akadeemia meeskoor professor Kuno Arengu juhatusel ja Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor Helle Kullamaa dirigeerimisel.

Endistele sõjameestele saatsid tervitusi ka Riigikogu liige Urmas Reinsalu, Ü.E.V. Keskusest Ülo Tamre ja ajalehe "Võitleja" toimetuse ja talituse poolt Endel Lindaja Kanadast. Lühiajaline tugev vihmasagar põhjustas küll koosolijaile veidi ebamugavust, kuid ei rikkunud üldist meeleolu.

Asetati pärg lahinguis langenud eesti sõjameeste mälestuskivile Toila-Oru pargis.

Samal päeval, enne XV kokkutuleku algust, osalesid vabadusvõitlejad 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi veteranide kokkutulekul Sinimägedes, Grenaderimäel.

Peale eelloetud juubeliaasta tähtsündmuste toimus 2007. aastal mitmeid üritusi, nii vabadusvõitlejate korraldamisel kui ka nende osalusega külalistena. Neist olulisemad olid:

- Peaminister Andrus Ansipi vastuvõtt vabadusvõitlejatele EW 89. aastapäeva puhul valitsusjuhi residentsis, Stenbocki majas;
- Vabadusvõitlejate osalemine külalistena Kaitseliidu korraldamisel toimunud Võidupüha paraadil Raplas;
- Lennuväepoiste traditsiooniline kokkutulek 1. juulil Kose-Lükatil;
- Sõjaaegsete eesti lennuväelaste traditsiooniline kokkutulek Kõnnu-Järvil 14. juulil ja osalemine Eesti Õhuväe aastapäevapidustustel Ämari lennubaasis 20. juulil;
- Klubi Wiking Narva veteranide kokkutulek 14.-15. juulil Elvas;
- Teise maailmasõja lõppemise 62. aastapäeva tähistamise mälestusmiiting 2. septembril Maarjamäe mälestusväljakul;
- Osalemine Eesti sõjameeste kalmistu avamisel Vistlas 21. septembril.

Baltimaade vabadusvõitlejate, leegionäride ja partisanide-veteranide organisatsiooni koostöö raames osales EVL esindajana Eesti Vabadusvõitlejate Tartu Ühenduse neljaliikmeline delegatsioon Ago Ainelo juhtimisel 4. augustil Leedus, Ariogalas, Leedu represseeritute ja partisanide ülemaalisel kokkutulekul.

Traditsiooniliselt on Eesti vabadusvõitlejad osalenud külalistena igaaastastel Läti leegionäride ja partisanide organisatsioonide kokkutulekutel ja Läti ning Leedu delegatsioonid EVL vabariiklikul kokkutulekul.

2007. aastal toimus Läti veteranide organisatsioonide ühine kokkutulek Riias samaaegselt EVL Toila-Oru kokkutulekuga. Selle tõttu jäi ära ka vastastikune osalemine kokkutulekutel. Kuna ka Leedu partisanidel puudus võimalus üheaegselt kahe delegatsiooni saatmiseks kokkutulekutele Lätis ja Eestis, ei saanud nad osaleda Toila-Oru kokkutulekul.

Võib-olla aitaks sellist olukorda tulevikus ära hoida Balti organisatsioonide tihedam koostöö ürituste kavandamisel.

Möödunud aastal tugevnesid EVL kontaktid Väliseesti organisatsioonidega. Peaminister Andrus Ansipi kohtumisel Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitluse Keskuse juhtidega saavutati kokkulepe, mille kohaselt Eesti Vabariik toetab alates 2008. aastast rahaliselt ülemaailmse levikuga eesti vabadusvõitlejate häälekandja "Võitleja" väljaandmist. Sujuvama ja vastastikku koordineerituma koostöö huvides ajalehe Torontos-Hamiltonis asuva toimetuse ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu vahel on EVL juhatuse infotoimkonna koosseisus loodud eestipoolse toimetuseliikme koht. EVL hakkab osalema "Võitleja" toimetamisel.

Novembris kohtus EVL juhatuse esimees Gunnar Laev Tallinnas viibinud Eestlaste Kesknõukogu Kanadas presidendi Avo Kittaskiga, kellega lepiti kokku edasises vastastikuste kontaktide arendamises.

19. oktoobril esitles Eesti Repressseeritute Abistamise Fond koos EVL ja raamatu koostaja Jaak Pihlauga Balti ühisekspeditsiooni Norilsk 1990 töögrupi liikmetele 2007. aastal ilmunud teost – "Auraamat Eesti Vabariigi Kaadriohvitseridele", milles esitatakse andmed Eesti Vabariigi kaitseväe ohvitserkonna represseerimise kohta okupatsioonivõimude poolt Teise maailmasõja ajal ja järgselt.

EVL vahendusel on "Auraamat" edastatud ka New Yorgi Eesti Maja raamatukogule ja Eestlaste Kesknõukogule Kanadas.

30. oktoobril tähistas EVL juhatuse liige, vabadusvõitlejate organisatsioonides aktiivselt osalenud ksv. Heino Kerde oma 80. sünnipäeva. EVL autasustas teda sel puhul mälestusplaadiga.

12. novembril tähistas Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse juhatuse liige, lennuväepoiss Vaino Kallas oma 80. sünnipäeva. Vaino Kallasel on suured teened vabadusvõitlejate infotalituse arendamisel, mälestuste talletamisel ja kultuurielu edendamisel. Tema juubeli tähistamiseks toimus 10. novembril Pärnu Raekoja saalis autorikontsert Vaino Kallase loomingust. Eesti Vabadusvõitlejate Liit annetas Vaino Kallasele EVL teenetemedali.

2007. aastal lõppesid 2004. aasta veebruaris valitud juhatuse volitused ja 11. juunil Tallinnas toimunud EVL aastakoosolekul kinnitasid liikmesorganisatsioonide volinikud juhatuse esitatud 2006. aasta tegevusaruande, bilansi ning 2007. aasta eelarve ja valisid EVL uue, 8-liikmelise juhatuse.

Uude juhatusse valiti:

- **Hendrik Arro** (Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus – EVTÜ);
- **Leonhard Heinla** (Eesti Vabadusvõitlejate Tartu Ühendus - TVÜ);
- **Jüri Kask** (Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus - ESPÜ);

- **Heino Kerde** (Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus - EVTÜ);
- **Gunnar Laev** (Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus – EVTÜ);
- **Toivo Lipstok** (Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus – EVTÜ);
- **Kalju Nurk** (Eesti Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühendus - EVIVÜ);
- **Hillar Vilder** (Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus – EVTÜ).

18. juunil toimunud uue juhatuse esimesel koosolekul valiti juhatuse esimeheks **Gunnar Laev.** Autasustamistoimkond alustas tegevust **Heino Kerde** juhtimisel.

Ajalootoimkonna (juhataja dr. Mart Laar) koosseisus alustas tegevust EVL ajalugu uuriv ja talletav töörühm Hendrik Arro juhtimisel. Sellesse tegevusse kaasati Vaino Kallas ning Boris Mäemets, kelle ülesandeks jäi EVL tegevuse fotograafiline jäädvustamine ja fotoarhiiv.

Infotoimkonna juhtimise võttis üle Toivo Lipstok, kes korraldab-koordineerib EVL infolehe “Vaba Sõna”, veebilehe ja “Võitleja” osatoimetuse tegevust. Finantstoimkond jätkas tegevust endises koosseisus Gunnar Laeva juhtimisel.



2007. aastal valitud EVL juhatus. Esireas: Hendrik Arro, Gunnar Laev, Leonhard Heinla ja Heino Kerde. Seisavad: Kalju Nurk, Toivo Lipstok ja Jüri Kask.



EVL TEGEVUSEST AASTAL 2008

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) organisatsioonilises struktuuris 2008. aastal muudatusi ei toimunud. Jätkuvalt kuulus EVL koosseisu 15 maakondlikku organisatsiooni ja kaks väeosade klubi. EVL oli tulumaksuvabastusega mittetulundusühing (MTÜ) ja kuulus 1993. aastast Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse (praegune asukoht Torontos, Kanadas) koosseisu selle liikmesorganisatsioonina.

Liikmete koguarv EVL organisatsioonides vähenes aruandeaasta jooksul loomuliku väljalangemise tõttu 230 inimese võrra, mis nende vanust arvestades on täiesti normaalne. Noorema liikmeskonna juurdetulek ei kata veteranide lahkumisest tekkinud negatiivset protsessi.

Kui EVL 2007. aasta tegevust mõjutasid mõningal määral negatiivselt nn. pronkssõduriga seondunud sündmused, siis 2008. aastal taastus varem väljakujunenud rütm ja tegevussuunad.

Eesti riik tähistas 2008. aastal oma 90-ndat sünniaastat ja iga kuu selles oli pühendatud teatud olulisele riiklikule institutsioonile, selle tegevusele. Vabadusvõitlusele selles kohta ei jagunud ja me jäime sellest kõrvale. Aasta alguses, mil sellest juubeliaasta ("Eesti 90") tähistamise kavast ka rahvast meedia kaudu teavitati, olid korraldava komisjoni esindajad palutud Demokraatlike Rahvuslike Jõudude Koostöökotta (EVL on koostöökoja liige) selgitusi andma. Juhtisime tähelepanu vabadusvõitlusele Teise maailmasõja ajal ja sellele järgnenud repressioonidele kui märkimisväärsele etapile 90-aastase Eesti riigi loos. See jäi tähelepanuta ja Riik tähistas oma juubeliaastat ilma vabadusvõitluse osa selles ära märkimata.

Selle taustal ei ole midagi imestada, et Eesti peaministri Presidendi ülesannetes Teise maailmasõja ajal, Jüri Uluotsa säilmete ümbermatmise tseremooniale Kirbla kirikuskalmistul Läänemaal ei olnud vabadusvõitlejad oodatud. Kuigi oli just Jüri Uluots see Eesti Riigi juht sel keerulisel ajal, kelle kutsele järgnedes tuhanded eesti mehed astusid relvaga vastu idast pealetungivale punaarmeele. EVL osales siiski ümbermatmisel 31.augustil 2008.a. väikesearvulise esindusgrupiga – Gunnar Laev, Mairold Agu ja Boris Mäemets. Pärast ametlikku pärjapanekut oli ka EVL-l võimalik asetada pärg meie kõigi nimel Jüri Uluotsa kalmule. Mikrofon oli juba välja lülitatud ning mälestuseks öeldud sõnad sumbusid kalmistu iidsete puude lehestikus.

Pärast ümbermatmise tseremoonia lõppu asetasid EVL poolt osalenud ka lilled lähedalasuva, 2004-ndal aastal mahavõetud nn. Lihula monumendi alusele.

Endiste sõjameeste, punaarmee vastu Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnute jaoks oli 2008. aasta keskseks sündmuseks Tammelehtedega Rüütliristi kavaleri, Teise maailmasõja aegse Eesti väejuhi, kolonel Alfons Rebase 100-nda sünniaastapäeva tähistamine. Sel puhul toimusid EVL osalusel mitmed üritused:

1. EVL ja EV Tallinna Ühenduse (EVTÜ) aktivistide osalus 17. mail 2008. a. Lääne-Virumaal, Viitna lähedal Pauna metsas kohalike elanike poolt püstitatud kol. A. Rebase mälestussamba juures toimunud kogunemisel.
2. 20. juunil 2008 toimus Tallinna Metsakalmistul, vabadusvõitlejate rahulas kolonel A. Rebase haual EVL korraldatud mälestustalitus. 8. märtsil 1976. a. Augsburgis surnud kolonel A. Rebase säilmed maeti siia ümber 26. juunil 1999. a kaitseväeliste auavalduste saatel. 2008.a. tseremoonial Eesti kaitseväe esindajad ei osalenud.

3. 26. juunil 2008.a. avati mälestustahvel kolonel A. Rebasele tema sünnilinnas Valgas, kohaliku muuseumi siseseinal, trepikojas. Samas hoones toimus Muuseumi korraldusel ka ajaloopäev.
   Algselt kavandas EVL koos Kaitseliidu Valga Malevaga paigutada mälestustahvel Valga Maleva hoone välisseinale ja avada-õnnistada piduliku avaliku üritusena 18. juunil. Vastavalt kokkuleppele jäi mälestustahvli valmistamine EVL teha.
   Nädal enne kavandatud mälestustahvli avamist keelustati KL osalus selles ürituses. Mälestustahvli paigaldamine Muuseumi siseruumi oli kohalike korraldajate ainuvõimalik alternatiivne otsus, vältimaks kogu ürituse nurjumist. EVL osales küll avamisel, kuid avaldas rahulolematust seoses mälestustahvli paigaldamisega ebasobivasse kohta.
   Praegu tegeleb EVL ajalootoimkond parema lahenduse otsimisega mälestustahvli paigaldamiseks avalikku ruumi.
4. 30. novembril 2008. aastal avati Eesti Sõjameeste Mälestuskirikus Toris mälestustahvel eestlastest Rüütliristi kavaleridele, nende hulgas ka kolonel Alfons Rebasele. EVL rahastas tahvli valmistamise ja osales talitusel.

Mälestamaks 1944. aasta septembrikuu lõpupäevade traagilisi sündmusi enne Tallinna taasvallutamist punaarmee poolt ning admiral Johan Pitka ja tema löögiüksuse viimaseid katseid olukorra päästmiseks, korraldas EVL EW major Friedrich Süllaotsa - admiral Johan Pitka ühe viimastest lähedastest kaasvõitlejatest – hooldamata jäänud matmispaiga korrastamise ja mälestuskivi avamise 5. juunil 2008. a. Karjaküla kalmistul. Hauaplatsi edasise hooldamise võttis oma mureks Keila linnavalitsus.

Sõjakaaslased osalesid 9. novembril Admiral Pitka Löögiüksuste Veteranide Ühenduse ja Kaitseliidu korraldamisel Kõue vallas, Alansil Adm. Johan Pitka memoriaalis Löögiüksuse viimase staabiülema kapten Paul-Georg Laamanni mälestuskivi avamisel.

Sündmus, mida palju aastaid oli oodatud – Porkuni lahingus 21. septembril 1944.a. pealetungiva punaarmee vastu võideldes langenud Eesti sõjameeste lõplik avamine Vistlas. 2007-ndal aastal, lahingu aastapäeval avati I järjerkorda kuulunud osa, nüüd 2008. aastal täies mahus. Selle suurepärase memoriaali loomisel on osalenud paljud ametkonnad, omavalitsused ja inimesed. Katte eemaldamine avatavalt monumendilt usaldati vabadusvõitlejatele, hukkunute sõjakaaslastele – EVL esimees Gunnar Laev ja Eesti Leegioni Veteranide Virumaa Klubi esimees Aksel Kübar. Oli 21. september 2008, vennatapu lahingu 64. aastapäev.

Kolm nädalat hiljem, 8. oktoobril 2008.a. kogunesid vabadusvõitlejad Tallinnas Metsakalmistul, tähistama aastaid kestnud Vabadusvõitlejate rahula põhiliste arendustööde lõppu. Sümboolne on, et kunagiste Pirita kloostri aladele rajatud rahula õnnistas sisse tänase Pirita kloostri preester, soomepoiss Vello Salo koos kaplan Raivo Nikiforoviga. Üritus lõppes kontserdiga Pirita kloostri kabelisaaalis.

Eesti vabadusvõitlejad osalesid 2008. aastal kas korraldajatena või osalejatena veel paljudes ettevõtmistes:

- Vabadussõja relvarahu sõlmimise 88. aastapäeva tähistamisel "Reaali poisi" juures 3.01.2008. EVL juhatuse esimees esines lühikese kõnega.
- 24. jaanuaril 2008.a. toimus EVL volinike koosolek, kus võeti vastu EVL põhikirja muudatus, mis tulenes Tulumaksuseaduse muudatusest. Valiti ka EVL revisjonikomisjoni uus koosseis – Robert Helde, Gunnar Reppo ja Kalju Kotkas, asendusliikmed

Kaljo Preem ja Tiit Põder. Aukohtu liikmeteks valiti Ants Vaimel, Augst Lamesoo ja Roland Maurer, asendusliikmeteks Albert Kure ja Marju Toom.

- EVL juhatus nimetas SA Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondi uue nõukogu koosseisu. Nõukogu valis esimeheks **Heino Kerde**.
- 21. veebruaril 2008 oli 41-liikmeline vabadusvõitlejate esindus vastuvõtul peaminister A. Ansipi juures. EVL nimel andis juhatuse esimees Gunnar Laev peaministrile "Auraamatu Eesti Vabariigi kaadriohvitseridele", kus on andmed okupatsioonivõimude poolt hukatud ja repressioonide läbi hukkunud ohvitseride kohta. Peaminister A. Ansip andis lubaduse, et kohe pärast Vabadussõja Võidusamba valmimist alustatakse allinnas hukatud/hukkunud ohvitseride memoriaali rajamist.
- Arendati kontakte Eesti Eruohvitseride Koguga.
- Teise maailmasõja lõpu 8.05. (Euroopas) ja 2.09. lõppemise aastapäevade tähistamine Maarjamäe mälestusväljakul.
- 16. juunil 2008. a. – EVL esimees ja ERAF juhatus vastuvõtul Eesti Vabariigi Presidendi juures. G. Laev tõstatas küsimuse kolonel Alfons Rebase 100-ndale sünniaastapäevale kavandatud ürituste keelustamise kohta. Vastust ei saadud. Ka palus G. Laev presidendil toetada mõtet ohvitseride memoriaali rajamiseks Tallinnas.
- 5. juulil 2008 toimus Märjamaal EVL XVI kokkutulek. Kokkutulek algas vaimuliku talitusega Märjamaa kirikus ja pärgade panekuga sõdades langenute ja repressioonide läbi hukkunute mälestusmärgile. Samuti mälestati Talvesõja ajal Märjamaa lähedal hukkunud soome lendureid. Kokkutulekul osalejad võtsid üksmeelselt vastu pöördumise EV Presidendi, Riigikogu ja peaministri poole, taunides kavatsust muuta ära Eesti-Vene piirileppe seaduse preambula.
- Klubi "Wiking-Narva" traditsiooniline kokkutulek Elvas 12-13 juulil.
- Varasematel aastatel väljakujunenud tava kohaselt jätkati Balti riikide vabadusvõitlejate – leegionäride ja partisanide – vahelisi kontakte. Läti ja Leedu veteranid osalesid EVL XVI kokkutulekul Märjamaal, EVL esindus, seekord Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse (SELÜ) mehed, käisid 26. juulil Läti leegionäride ning partisanide ühisel kokkutulekul Rumbas'is. Asetati lilled ka lähedalasuvas Lestene memoriaalis 1944/45. a. Kuramaa lahingutes hukkunute mälestuseks. Sellest kokkutulekust jäid Läti ja Leedu relvavendadele EVL kingitusena mälestuseks vastilmunud koguteose Eesti Leegion eksemplarid.
- 3. augustil osales EVL delegatsioon Leedu represseeritute ja partisanide kokkutulekul Ariogalas.
- 26. juulil toimus 20. Relvagrenaderide Diviisi veteranide kokkutulek Sinimägedes; külalistena osalesid ka EVL liikmesorganisatsioonide veteranid.
- 5. augusti tähistas Seli tervisekeskus 15 aasta möödumist veteranide terviseparanduse teenuse alustamisest. Sel puhul toimus kohapeal pidulik aktus, EVL tänukirja Tervisekeskusele andis üle EVL juhatuse esimees.
- Eestimaa keskmes, Pilistveres asub represseeritute mälestuseks Memento eestvedamisel rajatud kivikangur. Seal on ka 2006. aastal püstitatud mälestuskivi vabadus-

võitlejatele. 16. augustil osalesid vabadusvõitlejad seal Memento korraldatud okupatsiooniohvrite mälestuspäeval.

- 20. septembril 2008.a. toimus Kaitseministeeriumi korraldamisel Tallinnas, Harjumäel rajatava Vabadussõja Võidusamba nurgakivi panek. Kõlakoja väljakul toimunud pidulikul koosolemisel osalesid ka vabadusvõitlejad. Kohal oli ka sel ajal Eestis viibnud ÜEVK juhatuse liige Endel Lindaja. EVL juhatuse esimees Gunnar Laev pidas lühikese kõne.
- 27. septembril tähistasid 23. septembril 1944. a. toimunud Keila lahingu aastapäeva lahingus osalenud veteranid koos EVTÜ ja Keila linnavalitsusega.
- Eesti Vabadussõda algas 28. novembril 1918. aastal. 2008. aastal tähistati sõja alguse 90-ndat aastapäeva. Sel puhul toimus Tallinnas Kaitseväe kalmistul Kaitseministeeriumi ning Eesti Sõjahaudade Hoolde Liidu korraldamisel mälestustseremoonia. Kutsutuina osalesid ka vabadusvõitlejad. Sõnavõtuga esines EVL esimees Gunnar Laev.
- 12. detsembril 2008. a. osalesid vabadusvõitlejad Eesti Lipu Seltsi korraldatud riigi- ja rahvuslipu pidulikul austamisel seoses 90 aasta möödumisega Eesti lipu püsivast heiskamisest Pika Hermani torni Vabadussõja alguses. Austamistseremoonia leidis aset Toompea lossi aias.
- Samal päeval osalesid vabadusvõitlejad Suurbritannia Balti Nõukogu ja Kindral Johan Laidoneri seltsi korraldatud vastuvõtul Tallinna raekojas, mis oli pühendatud Vabadussõja alguses Briti ristlejate eskaadri Tallinna saabumise 90-le aastapäevale.

Eespool on loetletud vaid olulisemad EVL poolt korraldatud või selle osalusega toimunud üritused. Peale nimetatute on kõigis EVL liikmesorganisatsioonides läbi viidud palju kohaliku, piiratuma ulatusega ettevõtmisi.

2007.aasta veebruaris EVL ja erakonna IRL vahel sõlmitud koostöö-kokkuleppe kuuest teemast on positiivselt edenenud kolm – Vabadussõja Võidusamba püstitamine Tallinnas ja 1. detsembri 1924.a. kommunistliku riigipöördekatse ajal hukkunud Tondi Sõjakooli kadettide mälestussamba taastamine. Viimatinimetatule nurgakivi panek toimus 10. märtsil 2009.a. ning mälestis on kavandatud avada 15. mail käesoleval aastal.

Ka represseeritud isikute seaduses ettenähtud toetuse (v.a. transporditoetus) väljamaksmisel ei nõuta alates 2009.a. enam kuludokumentide esitamist. Toetusmäära suurendamine alampalgani ei ole praeguses majandussituatsioonis ilmselt võimalik.

Täitmata on aga IRL lubadus Teise maailmasõja aegse vabadusvõitluse kui riikliku iseseisvuse taastamise eest peetud võitluse tunnustamine Riigikogu otsusega. Kuna otsus ei oleks seotud mingisuguste rahaliste kulutustega, see selgelt poliitiline küsimus. Ja sõnum, mille Eesti Riik sellega vabadusvõitlejatele täna, Vabadussõja võidusamba avamise eelõhtul saadab, on ühene – teie poolt Eesti eest valatud veri ei lähe meile korda, meil on oma Eesti!

Ka lubadus okupatsioonivõimude poolt hukatud ning repressioonide tõttu hukkunud eesti kaadriohvitseride memoriaali rajamiseks Tallinnas on täitmata. Kohtumisel vabadusvõitlejatega Stenbocki majas 21. veebruaril 2008.a. lubas peaminister A. Ansip alustada töödega kohe pärast Vabadussõja Võidusamba valmimist.

Koostööleppes ette nähtud ajaloouuringute raames tehtu kohta ei oska hinnangut anda, kuid ilmselt ei ole see piisav. Kõikehaaravat ajalooraamatut Eesti lähimineviku kohta veel ikkagi ei ole.

II

EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIDU LIIKMESORGANISATSIOONID

1992. aastal, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) moodustamise hetkel, oli kogu vabariigis loodud seitse kommunismivastasest vabadusvõitlusest osa võtnud endiste sõjameeste, metsavendade, ja teiste vabadusvõitlejate piirkondlikku ühendust. Edasi jätkus piirkondlike vabadusvõitlejate ühenduste (klubide) moodustamine ja 2005. aasta lõpuks olid EVL-i liikmeteks astunud järgmised piirkondlikud sõjameeste organisatsioonid ja klubid:

- **Eesti Sõjameeste Sakala Ühing** –asutatud 31. 03. 1991. a.
- **Eesti Lennuväepoiste Klubi** –asutatud 13. 07. 1991. a.
- **Võrumaa Sõjameeste Ühendus** – asutatud 03. 10. 1991. a
- **Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendus –** asutatud 10. 10. 1991. a.
- **Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus** - asutatud 26. 10. 1991. a.
- **Eesti Sõjameeste Järva Ühing** – asutatud 09. 11. 1991. a.
- **Tartu Vabadusvõitlejate Ühendus** - asutatud 15. 11. 1991. a.
- **Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühendus** – asutatud 01. 12. 1991. a.
- **Saaremaa Vabadusvõitlejate Ühing** – asutatud 11. 04. 1992. a.
- **Põlvamaa Vabadusvõitlejate Ühendus** – asutatud 14. 04. 1992. a.
- **Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus** – asutatud 25. 04. 1992. a.
- **Eesti Leegioni Veteranide Virumaa klubi** – asutatud 18. 09. 1992. a.
- **Klubi „WIKING-NARVA"** - asutatud 17.07. 1993. a.
- **Eesti Vabadusvõitlejate Rapla Ühendus** – asutatud 18. 02. 1994. a.
- **Eesti Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühendus** - asutatud 29.02. 1994. a.
- **Vabadusvõitlejate ja Represseeritute Hiiumaa Ühing** – asutatud 17. 09. 04. a
- **Jõgeva Vabadusvõitlejate Ühendus** - asutatud 10.07.1995. a.
- **Idapataljonide Klubi** – asutatud 13. 11. 1993. Lõpetas tegevuse 26. 04. 2005. a.



EESTI SÕJAMEESTE SAKALA ÜHING

Eesti Sõjameeste Sakala Ühingusse (ESSÜ) on koondunud Teises maailmasõjas koos Saksa relvajõududega Eesti taasokupeeriva Punaarmee vastu võidelnud ja praegu Viljandimaal elavd mehed. Ühing sündis 1991. aasta kevadel Viljandimaa Muinsuskaitse Ühenduse hõlma all, millest peagi kasvas välja iseseisev ja mõjukaks ühiskondlik jõud.



Emil Alesma

Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu asutamiskoosolek toimus 30. märtsil 1991. aastal Viljandis, Muinsuskaitse Ühenduse saalis. Koosolekust võttis osa 27 endist sõjameest. Asutamiskoosoleku aktiivseks kaasaaitajaks oli Viljanadimaa Muinsuskaitse Ühenduse esimees Jaak Pihlak. Asutamiskoosolekul osales ka hiljem loodud Vigastatud Sõjameeste Seltsi esimees Eugen Vahar.

Koosolek otsustas endisi sõjamehi ühendava organisatsioonile anda nimetuseks **Eesti Sõjameeste Sakala Ühing**. Valiti kolmeliikmeline juhatus kuhu kuulusid

- **Emil Alesma** – juhatuse esimees;
- **Olev Tatar** – juhatuse liige;
- **Ago Truu** – juhatuse liige.

Järgmine koosolek toimus 25. aprillil, millest võttis osa 14 liiget. Sellel koosolekul pandi liikmetele kohustuseks informeerida teisi sõjamehi ühenduse loomisest, kuna sellekohast teadet ajakirjanduses avaldada polnud võimalik.

23. mail toimunud koosolekul, millest võttis samuti osa 14 ühingu liiget, valiti ühingu põhikirja koostamise komisjon, kuhu kuulusid: Emil Alesma, Olev Soo, Vello Luide ja Olev Tatar. Sama aasta juunis toimunud koosolekul võeti põhikirja projekt vastu.

Kuna ühingu liikmete juurdekasv oli seni olnud suhteliselt tagasihoidlik, otsustati ühingu tegevust laiemalt teavitada ajalehes „Saksala" ja 3. septembril ilmus ajalehe peatoimetaja Endel Roosimägi kaasabil ühingu esimehe Emil Alesma artikkel „Põranda alt välja." Samal ajal avaldas ajaleht Einar Sandeni artikli „Reedetud malev." Avaldatud kirjutiste tulemusel hoogustus oluliselt ühinguga liitujate arv.

24. oktoobril toimunud koosolekul valiti juhatusse kaks uut liiget: **Väino Sepp** ja **Vello Luide**. Samuti valiti Viljandimaa asulatesse ühingu kontaktisikud:

1) Nuias – **B. Takk** ja **H. Kaljura**;
2) Kõpus – **O. Soo** ja **M. Tasane**;
3) Võhmas – **H. Valk** ja **E. Kivisäk;**
4) Põltsamaal – **E. Reimann;**
5) Suure – Jaanis – **O. Grünberg;**
6) Abjas – **J. Soo** ja **E. Liigand;**

25. novembril 1991 toimus Viljandi Maavalitsuse saalis, kuhu oli kohale tulnud umbes sadakond inimest, kohtumine Ülemnõukogu saadiku Jüri Rätsepaga.

4. detsembril toimunud koosolekul, kus oli kohal 43 endist sõjameest, võeti vastu ühingu ajutine põhikiri, mille alusel otsustati kuni ühingu põhikirja väljatöötamise ja kinnitamiseni tegutseda Viljandimaa Muinsuskaitse Ühenduse allüksusena.

Koosolekust osavõtjad avaldasid rahulolematust kohtumise kohta Jüri Rätsepiga, tema poliitiliste vaadete pärast. Järgmisele kohtumisele otsustati kutsuda Jüri Adams.

Ühingu pidulikul aastapäeva koosolekul, mis toimus märtsis 1992 Viljandi Kultuurimajas, võttis osa 68 endist sõjameest. Üldse oli liikmete arv selleks ajaks kasvanud 157-le. Koosolekul valiti uus juhatus, kuhu kuulusid:

- **Emil Alesma** – juhatuse esimees;
- **Väino Sepp** – esimehe asetäitja;
- **Vello Luide** – kassapidaja;
- **Ilmar Parmas** – sekretär;
- **Boris Takk** – juhatuse liige;
- **Kaljo Heli** – juhatuse liige;
- **Eino Meiesaar** – juhatuse liige;

1992. aastal valmis ühingu põhikiri, mis kinnitati Viljandi linnavalitsuses 28. detsembril. Valmistati ühingu sümboolikaga pitsat ja ühingu liikmed said liikmepiletid.

Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu 1994. a. aastakoosolek toimus 26. märtsil Viljandi Maavalitsuse saalis. Aruande ühingu tegevusest esitas juhatuse esimees E. Alesma, kes teatas, et tema pole edaspidi võimeline juhatuse esimehena töötama. Seejärel toimus uue juhatuse valimine.

Uude juhatusse valiti:

- **Harald Mäepalu -** juhatuse esimees;
- **Väino Sepp – aseesimees;**
- **Emil Alesma** – sekretär;
- **Aleksander Teder** – kassapidaja;
- **Heino Miller –** liige;
- **Borist Takk –** liige;
- **Eino Meiesaar –** liige;

Selle tegevusaasta suuremaks ürituseks oli osalus ülevabariiklik kokkutulek Sinimägedes. See koht oli meestele eriti südamelähedane, kuna paljud ühenduse liikmed olid seal võidelnud vihatud vaenlase vastu. Ühenduse liikmete traditsiooniline suvelaager peeti sel aastal, nii kui varasematel aastatelgi, taas Ainja järve äären. Olles kontaktis kunagiste relvavendadega Saksamaal, saatsid viimased ühendusele humanitaarabi.

Ühingu 1995. aastakoosolek toimus 18 märtsil. Selleks ajaks oli ühingu nimekirjas 258 liiget, kellest kohal olid 61 liiget. Koosolekul esines aruandekõnega juhatuse esimees Harald Mäepalu. Revisjonikomisjoni aruande esitas komisjoni esimees Endel Kunst. Seejärel valis koosolek uue juhatuse, kuhu kuulusid:



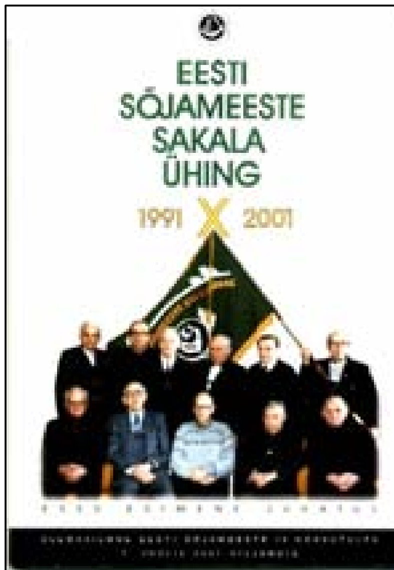
Harald Mäepalu

- **Harald Mäepalu -** juhatuse esimees;
- **Eino Meiesaar;**
- **Aleksander Teder;**
- **Heino Raia;**
- **Heino Tusti;**
- **Boris Takk;**
- **Emil Alesma;**

1998. aastal toimunud ESSÜ liikmete üldkoosolekul valiti juhatusse koosseisu:

- **Harald Mäepalu –** juhatuse esimees;
- **Heino Raia -** sekretär;
- **Aleksander Teder –** kassapidaja;
- **Olev Tatar –** liige;
- **Eino Meiesaar –** liige;
- **Boris Tikk –** liige;

Samal aastal korraldas ESSÜ juhatus ajaloo-teadusliku konverentsi, kus esinesid ettekannetega Isamaaliidu esimees, ajaloolane Mart Laar, sõjaajaloolane Jaak Pihlak ja hilisem siseministeeriumi nõunik Heiki Laudla.



ESSÜ raamatu esikaas

2001. aastal ilmus Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu mälestusraamat „**Eesti Sõjameeste Sakala Ühing 1991 – 2001".** Raamatu toimetuse kolleegiumi kuulusid Jaanika Kressa, Emil Alesma ja Ilmar Parmas. Kaanekujundus Mats Õun. Fotod Elmo Riigi ühenduse liikmete erakogudest. Raamat käsitleb Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu tegevust ja samuti on selles ära toodud ajakirjanduses ilmunud sõjaajaloo teemalised artiklid ning ühingu liikmete nimekiri.

Alates 1996. aastast on Eesti Sõjameeste Sakala Ühing koostöös EIK juhatuse esimehe Jaan Kuningaga aidanud korraldada Viljandis Eesti Idapataljonide Klubi kokkutulekuid, millest EIK 12st tegevusaasta jooksul võttis neist kokkutulekutest osa 160-170 endist idapataljonide võitlejat.

Sakala ühenduse liikmed on võtnud osa kõikidest ülevabariiklikest vabadusvõitlejate kokkutulekutest.

2005. aastal valiti EVVÜ juhatus koosseisus:

- **Harald Mäepalu** – juhatuse esimees;
- **Heino Raia -** sekretär;
- **Eino Meiesaar –** liige;
- **Boris Takk** – liige**;**
- **Aleksander Teder –** liige;
- **Olev Tatar –** liige;
- **Aavo Lavitsch** – liige;

Seoses Olev Tatari ja Aavo Savitschi lahkumisega valiti nende asemele **Edgar- Johannes Kivikas** ja **Heinar Petsi.**

Alates 2006. aastast kuuluvad Eesti Vabadusvõitlejate Sakala ühenduse juhatusse:

- **Harald Mäepalu** – juhatuse esimees;
- Boris Takk – aseesimees;
- **Heinar Petsi** – protokollija;
- **Eino Meiesaar –** liige;
- **Aleksander Teder –** liige;
- **Edgar-Johannes Kivikas –** liige;

2008. aasta 1. jaanuari seisuga oli Eesti Sõjameeste Sakala Ühingus arvel 102 liiget



Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu juhatus 1994. aastal. Ees vasakult: Heino Meiesaar, Emil Alesma, Väino Sepp, Heino Miller ja Elmar Laos. Taga vasakult: Oskar Vares, Ilmar Parmas, Heino Tusti, Aleksander Teder, Harald Mäepalu ja Heino Raia.



Need Eesti Sõjameeste Sakala ühingu liikmed on läbi käinud „Tšehhi põrgust"

.





Fotodel Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu liikmed Viljandi Saksa sõdurite kalmistul

TARTU VABADUSVÕITLEJATE ÜHENDUS

Leonhard Heinla sõnavõtt Tartu raadios

Vahetult enne Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse asutamiskoosoleku toimumist esines Leonhard Heinla Eesti Raadio Tartu stuudios järgmise sõnavõtuga:

Tartus on päevavalgust saamas uus organisatsioon – Tartu Vabadusvõitlejate Ühendus. Samasugused organisatsioonid on loodud juba Pärnus, Viljandis ja mujal Eestis.

See ühendus hõlmab Tartu linnas ja maakonnas elavaid endisi sõjamehi, kes relvaga käes võitlesid Teises maailmasõjas nii Eestis kui Venemaal ja Saksamaal ning Soome rinnetel kommunismi vastu.

Ühenduse eesmärgiks on koondada ühte endisi sõjamehi, et anda oma panus tõeliselt vaba ja demokraatliku Eesti Vabariigi ülesehitamisel. Praegu oleme me selle raske tee alguses. Endised sõjamehed võiksid osaleda meie noorte isamaalises kasvatustöös ja sõjalises väljaõppes nii koolides kui noorteorganisatsioonides, aga ka ühiskonnas, kuna endistes sõjameestes on veel säilinud tahe ja vabaduspüüe tõeliselt vaba kodumaa ülesehitamiseks, nii nagu see oli pool sajandit tagasi, kui haarati relva järele ja mindi võõrvägede vastu Eesti vabaduse eest võitlema. Siis oldi valmis vabaduse eest oma elu andma ja seda tegid tuhanded noored mehed.

Kuid hoolimata lahinguis langenud relvavendadest ning peale suurt sõda GULAGI laagrites oma elu jätnuist, on meie hulgas veel palju neid vabadusvõitlejaid, kelle arusaamaks on, et oma kodumaad ei tule mitte toetada ainult oma südames, vaid ka tegudes.

Tartus, Elvas ja mujal maakonnas hakkasid endised sõjamehed – soomepoisid, leegionärid ja erinevate väeosade võitlejad - juba aasta tagasi väikeste gruppidena koos käima. Toimusid klubiõhtud ja muud kokkutulekud.

Ühenduse loomiseks ja selle põhikirja väljatöötamiseks, mis käeolevaks ajaks on juba enam-vähem küpseks saanud, on moodustatud organiseerimiskomitee ja 15. novembril k.a. kell 15.00 toimub Tartu Maavalitsuse saalis varem tegutsenud gruppide ühinemine ning Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse moodustamine. Ühinemiskoosolekust osavõtjaid on registreerinud üle 150ne.

Asutamiskoosolekul toimub ühenduse põhikirja läbivaatamine ja vastuvõtmine ning loodava Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse juhatuse valimine.

Ühenduse tegevussuundadeks saab olema sotsiaalhoolduse korras sõjainvaliididele ning eriti raskes majanduslikus olukorras olevatele ühenduse liikmetele täiendava majandusabi taotlemine, kultuuriürituste korraldamine, sõjaajalooliste andmete kogumine ja palju teisi tegevussuundi.

Asutamiskoosolekust võivad peale liikmeks registreerinute osa võtta kõik Soome Talve- ja Jätkusõjast osavõtnud, Saksa relvajõududes eesti väeosades teeninud, metsavennad ja teised vabadusvõitlejad. Kõik olete teretulnud ja teretulnud on ka ettepanekud ühenduse edaspidiseks tegevuseks.

Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse asutamine

Tartu piirkonna sõjameeste organiseerumiseks andis tõuke 1990. aasta suvel Toris aset leidnud sündmused.

15. veebruaril 1991 tulid Tartus kokku kuus meest, kes panid aluse Tartu linnas ja Tartumaal elavaid endisi sõjamehi ühendavale organisatsioonile. Need mehed olid: **Endel Sutt, Viktor Kaldvee, Edgar Kurg, Arnold Unne, Valdeko Lukk ja August Pendra**,

Teist korda tuldi kokku 12. aprillil 1991. Nüüd oli koosolekust osavõtjaid juba 14 endist sõjameest, kes valisid organisatsiooni juhatuse, kuhu kuulusid **Jaan Pehme, Endel Sutt, Jaan Luksepp** ja **Arnold Unne.** Organisatsiooni esimeheks valiti **August Pendra**.

Siitpeale hakkas organisatsiooni liikmete arv **kiiresti** kasvama. 7. juunil 1991 võtsid Vabadusristi päevast osa juba 22 liiget. Võeti osa ka Tartu vabastamise 50. aastapäeva tähistamisest ja 6. septembril Sinimägedes toimunud kokkutulekust.

Uut hoogu maakondlikele sõjameeste organisatsioonide loomisele andis 21. septembril 1991 toimunud endiste leegionäride kokkutulek Adaveres. Seni oli Tartu linnas tegutsenud kaks sõjameeste organisatsiooni: Tartu Muinsuskaitse Ühenduse juures tegutsenud 38-liikmeline August Pendra juhitud Saksa relvajõududes teeninud veteranide sektsioon ning 37-liikmeline Soome armees teeninud IR 200 veteranide vennaskond. Elvas tegutses Endel Arumetsa juhtimisel Elva, Rannu, Nõo ja Konguta ümbruse endistest sõjameestest koosnev organisatsioon.

4. oktoobril 1991 tulid Tartu Ülikooli peahoone auditooriumisse kokku Tartu linna ja maakonna vabadusvõitlejad, kus moodustati Eesti Vabadusvõitlejate Tartu Ühenduse (EVTÜ) 8-liikmeline Tartu ja 3-liikmeline Elva algatusrühm. Selle kokkutuleku patrooniks oli Eesti Muinsuskaitse Seltsi Tartu Ühenduse esimees Enn Sarv, kellelt saadi väärtuslikku informatsiooni vabadusvõitlejate organisatsiooni moodustamise kohta, aga ka nõusoleku tema valduses olevate ruumide kasutamiseks. Algatusrühmad Vabadusvõitlejate Ühenduse moodustamise küsimuses käisid koos kolmel korral.



Vabadussõja veteran
Ants Rästas

15. novembril 1991 toimus Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse asutamiskoosolek. Kohale oli tulnud üle 250 relvavenna nii Tartu linnast kui maakonnast, nende hulgas ka kolm Eesti Vabadussõja veterani – **Aldur Saar, Otto Kimmel** ja **Ants Rästas.**

Koosoleku juhatajaks valiti Ahto Talvi, kes süütas küünla kõigi lahkunud eesti sõjameeste mälestuseks, keda kokkutulnud mälestasid minutilise leinaseisakuga.

Tervituskõnedega kokkutulnuile esinesid Tartu Maavalitsuse sotsiaalnõunik **Enn Liba**, Muinsuskaitse Seltsi Tartu Ühenduse esimees **Enn Sarv**, Eesti Poliitvangide Liidu Tartu Ühendusest **Elmut Laane**, Liidust „Memento" **Paul Muuli**, Viljandi Sõjameeste Ühendusest **Ago Truu**, Võru Sõjameeste Ühendusest **Karl Sirel** ning loodavast Läänemaa Sõjameeste Ühendusest **Olaf Taru**. Õnnitlustelegramm oli saabunud Pärnu Sõjameeste Ühenduselt.

Kõigi esinejate sõnavõttudest jäi kõlama soov, et meie lapsed kasvaksid samas vaimus, mille toel elasid ja võitlesid meie relvavennad - vabadusvõitlejad.

Järgnenud sõnavõttude järel tutvustas Hudo Räst Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse põhikirja projekti, mille oli koostanud nelja erinevat projekti aluseks võttes 11-liikmeline komisjon. Põhikiri koosnes kuuest peatükist, mis peale koosolijate poolt tehtud täiendusi ja parandusi peatükkide kaupa läbi hääletati.

Seejärel valis koosolek 11-liikmelise juhatuse, kuhu kuulusid:

1. **Ahto Talvi,**	5. **Leonhard Heinla**	9. **Uno Teder,**
2. **Endel Arumets,**	6. **Ilmar Kompus**	**10.** **Osvald Ojaste,**
3. **Hudo Räst,**	7. **Jüri Teder**	**11.** **Peeter Pruuli,**
4. **Heino Lehtsalu,**	8. **August Pendra.**	

Koosolek valis ka revisjonikomisjoni, kuhu kuulusid:
1. **Endel Sutt**, 2. **Harri Kask,** 3. **Robert Napseppa.**
Seejärel toimus juhatuse ametikohtade valimine. Koosolek valis Vabadusvõitlejate Tartu Ühenduse esimeheks ühehäälselt leitnant **Hudo Rästi.**


Hudo Räst

Juhatuse ametikohtadele valiti:

- **Leonhard Heinla –** aseesimees;
- **Ahto Talvi –** aseesimees;
- **Jüri Teder -** sekretär;
- **Osvald Ojaste –** laekur;
- **Endel Arumets –** sotsiaalhooldekomisjoni esimees;
- **Ilmar Kompus –** eetikakomisjoni esimees;
- **Uno Teder –** sõjaajaloo komisjoni esimees;
- **Peeter Pruuli** – kultuurikomisjoni esimees**;**
- **Heino Lehtsalu –** koostöökomisjoni esimees;

Eesti Vabadusvõitlejate Tartu Ühendus registreeriti Tartu Maavalitsuses 9. detsembril 1991. Vastavalt Tartu maavanema korraldusele registreeriti „Kodanike ühenduste (organisatsioonide) registreerimise korra" alusel 7. juulil 1993. aastal ning „Mittetulundusühingute ja nende liitude seaduse" alusel 20. aprillil 1995. aastal EVTÜ Tartu Maavalitsuses uuesti.

23. detsembril 1991 kogunes paarsada TVÜ liiget Pauluse kirikusse, kus pühitseti sisse Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse lipp. Lipu valmistas ja kinkis vastloodud ühendusele Tartu „ARS". Lipu kandsid kiriku altari ette TVÜ juhatuse esimees Hudo Räst ning aseesimehed Leonhard Heinla ja Ahto Talvi. Lipu õnnistas Tartumaa praost Harald Tammur.

Oma lipuõnnistuse kõnes ütles Harald Tammur:

„Nüüd lasub Teil, sõjaveteranidel, kahekordne vastutus: hoida kõrgel eesti sõjamehe väärikust ja kanda edasi Tartu vaimu, millele panid aluse J. W. Jannsen, K. A. Hermann, V. Reimann ja J. Tõnisson. Need suurmehed elasid ja käisid oma rahvusliku võitluse teed puhta hinge ja puhaste kätega. See pühitsetud lipp kohustab TVÜ liikmeid neidsamu põhimõtteid jälgima."

Leonhard Heinla sõnavõtt TVÜ asutamiskoosolekul

Austatud sõjamehed! Lugupeetud külalised: maavanem hr. Närska, Muinsuskaitse Seltsi esimees hr. Sarv ning vabadusvõitlejate ühenduste esindajad üle kogu Eesti!

Ajaloo ürikud räägivad, kuidas meie kauged esivanemad siia Läänemere kaldale väga ammu oma kodasid rajasid, maad harisid ja ränkraske tööga endale toitu ja kehakatteid muretsesid. Sealt arenes välja eesti rahva tööarmastus, ausus ja kokkukuuluvus ning üksteise mõistmine ja abistamine. Kuid siis tulid saagiahned naabrid, kes ihkasid teiste töö ja vaevaga kogutud vara. Tulid ja võtsid väevõimuga, riisudes ja tappes ning inimesi endale orjadeks kaasa viies. Mida aeg edasi, seda sagedamini hakkasid röövkäigud korduma. Et oma peresid ja kodusid kaitsta, hakkasid eestlased moodustama kaitsesalku ja malevaid, et röövvallutajatele otsustavalt vastu hakata. Kuid siis tulid uued, saagiahned röövlid, alates peninukkidest kuni lääne kultuurrahvasteni oma organiseeritud sõjaväega. Kuid alati astuti vaenlasele vastu ja enamatel kordadel löödi need meie aladelt välja.


Leonhard Heinla

Paraku aga ei õnnestunud see mitte alati ja siis pidid eestlased jääma lühemaks või pikemaks ajaks vaenlase orjusse ja sunnitud orjama vaenalast ning taluma orjapiitsa, mõnitusi ja vägivalda.

Kuid meie rahva ajalugu ei tunne aega, kus meie orjastajad oleksid meie maale igaveseks jäänud. Eestimaa poegade ja tütarde vabadusiha ja veriste võitluste tulemusena oleme me ikka ja jälle kõik meie rõhujad oma turjalt maha raputanud. Ja nii toimus see ka sajandi algul, kus kahe vaenlase vastu võideldes saavutati teiste riikide poolt tunnustatud iseseisev Eesti Vabariik.

Kuid vaid 22 aastat saime me oma vabariigis ise oma elu korraldada. Meie idanaaber ei ole kunagi hiilanud oma lubadustest ja lepingutest kinnipidamisega ja jällegi ihaldas ta meie kogutud varasid ja isegi meie inimeste elusid ning 1940. aastal möllas jällegi meie maal nõukogude stalinismi vägivald ja ülekohus.

See vägivald kestis ligi pool sajandist ja teie, vabadusvõitlejad mäletate väga hästi, miks me tookord relva järele haarasime: et kaitsta oma kodu, oma perekonda ja kodumaad, nii nagu tegid seda palju sajandeid meie esivanemad.

Kuid tookord oli saatus meie vastu. Ju siis polnud meie kannatuste karikas veel ääreni täis ja seda tuli veel täita. Nüüd asuti juba täie hooga eestlaste kui rahvuse hävitamist organiseerima: lõhuti kodud, rahva teadlikum osa küüditati Siberisse ja siia jäänuid mürgitati kommunistliku sotsialismiga. Et meist teha *homo soveticus*, hakati sisse tooma võõrrahvast, et meid nendega segada. Ja seda tehti ligi pool sajandit.

Kuid aja märgid näitavad, et isand saatus, kes seni oli meile selja pööranud, on hakanud meie häält kuulda võtma. Praegu oleme me veel üsnagi suurte raskustega vabadusele ja iseseisvusele viiva tee alguses, mille eesmärgiks on iseseisva Eesti Vabariigi taastamine.

Praeguses vabadusvõitluses annab ka meile rohkesti võimalusi paljudel elualadel kaasa aidata. Meie üheks ülesandeks on tänastele noortele eelkõige eestluse, isamaalisuse ja kaitsetahte sisendamine, sest just tänaste noorte ülesandeks saab olema meie riigi kaitsmine – meie kodumaa ja eesti rahva julgeoleku tagamine.

Samuti võivad meie hulgas olevad ohvitserid praegu väljaõpet teostavates politsei- ja piirikaitse koolides, aga samuti loodava kaitseväe väljaõppel olla konsultantideks nii rivi, distsipliini kui eetika alal, sest Eesti ja Saksa sõjakoolides sõjalise haridusega ja sõjaväljal omandatud kogemustega ohvitseridel on nii mõnedki distsipliinid paremini omandatud, kui seda on nõukogude aja vastavates koolides ohvitseriks saanud, kes praegu meie noori õpetavad.

Lugesin nördimusega ühe tudengi arvamust ajalehes Postimees, kus see noor-mees seab kõrgmaks ideaaliks ainult õppimist ja ta ei taha kuuldagi sellest, et noored peaksid läbima sõjaväelise ettevalmistuse ja vajaduse korral astuma oma kodumaa kaitsjate ridadesse. Kahjuks jagavad paljud noored seda seisukohta.

Kõike seda on mõjutanud siin aastaid kestnud kommunistlik kasvatus koolides ja üldine nõukogulik propaganda elanikkonna hulgas, millest me peame lahti saama. Siin on meil, vabadusvõitlejatel, ootamas ees lai tööpõld, et põrmustada kommunistliku ideoloogia tagajärjed nii noorte hulgas, kui ka veel ka paljudes töökollektiivides. Seda leidub pa-

raku veel ka meie praegustes riigi- ja valitsemisorganites, kus endised nõukogude aja tegelased juhivad edasi meie riiki, töötavad välja uut põhi- ja kodakondsuse seadust. Meie riiki esindavad ja käsutavad ikka veel meid okupeerinud riigi esindajad. Kus on siin loogika?

Täna asutatava ühenduse eesmärgiks on koondada endised sõjamehed, kes on võidelnud relvaga käes kommunismi vastu, ühtsesse organisatsiooni. Siin on võimalik neid kaasata meie ühise eesmärgi – Eesti riikliku iseseisvuse taastamisel. Aga samuti taotleda sotsiaalhoolduse korras sõjainvaliidide abistamist nii meie kui Saksa liitvabariigilt.

Meie ajaloo taastamiseks on vajalik kunagiste võitluspaikade ja neis osalenud võitlejate kohta andmete kogumine ja nende mälestuste talletamine. Kultuuriliste ürituste osas jääb ühenduse ülesandeks kokkutulekute ja ekskursioonide korraldamine, riiklike tähtpäevade tähistamine ning paljude muude ürituste korraldamine.

Ja mis siin salata – samuti peame me olema valmis oma kaasvõitlejate saatmiseks manalateele, mida senini ei ole juletud avalikkusele teavitada.
Jääb üle soovida teile tugevat tervist ja jätkuvat jõudu meie ühises tegevuses!

EVTÜ liikmed on osa võtnud kõikidest Eesti Vabadusvõitlejate Liidu poolt korraldatud ülevabariiklikest sõjameeste kokkutulekutest ning riiklikest üritustest ja tähtpäevade tähistamisest.

29. augustil 1992 toimus Eestimaa geograafilises tsentris, Adaveres, esimene Eesti leegionäride kokkutulek, mille korraldajaks oli Tartu Vabadusvõitlejate Ühendus.

16. juulil 2005. aastal korraldas EVTÜ XIII ülevabariikliku sõjameeste kokkutuleku.

Tartu Vabadusvõitlejate ühenduse järgmised juhatused

21. 11. 1998. a. valitud juhatus

- **Leonhard Heinla** – juhatuse esimees;
- **Lembit Kõverik –** aseesimees;
- **Ülo Rannamäe –** aseesimees;
- **Albert Kure –** laekur;
- **Herbert Käärik –** majandustoimkond;
- **Karl Laantee –** side välismaaga;
- **Uno Uiga** – kultuuritoimkond**;**
- **Ilmar Mõttus -** juhatuse liige;
- **Ago Preede –** juhatuse liige;
- **Evald Kampus –** juhatuse liige;
- **Raimond Piirimäe –** juhatuse liige;

Revisjonikomisjon

1. **August Pensa –** esimees;
2. **Aksel Orumaa –** liige;
3. **Endel Sutt –** liige;

Aukohus

1. **Endel Arumets –** esimees;
2. **Enn Hanson –** liige;
3. **Uno Teder –** Liige

18. 12. 1999. a. valitud juhatus

- **Leonhard Heinla** – juhatuse esimees
- **Lembit Kõverik –** aseesimees;
- **Ülo Rannamäe –** aseesimees;
- **Robert Napsepa –** sekretär;
- **Albert Kure –** laekur;
- **Uno Uiga** – koori dirigent;
- **Herbert Käärik –** majandustoimkond;
- **Evald Kampus –** juhatuse liige;
- **Endel Laas - ajalookomisjon;**
- **Kirill Meos –** abistamiskomisjon;
- **Heino Vaardt; -** abistamiskomisjon;

Revisjonikomisjon ja aukohus valiti tagasi endises koosseisus.

10. veebruaril 2001. a. toimunud koosolekul valiti Ülo Rannamäe ja Kirill Meose asemele **Endel Jaanus** (raamatupidaja) ja **Ülo Kard** (ajaloo-kroonika toimkond). Aukohtu liikme Üno Tederi asemel valiti **Ülo Rannamäe.**

08. 03. 2003. a. valitud juhatus

- **Leonhard Heinla** – juhatuse esimees;
- **Lembit Kõverik –** aseesimees;
- **Ülo Kard –** aseesimees;
- **Albert Kure –** laekur;
- **Endel Jaanua –** raamatupidaja;
- **Demetrius Andresen – kultuur;**
- **Uno Uiga** – dirigent**;**
- **Olev Puusepp-** sotsiaalkomisjon;
- **Endel Laas –** sotsiaalkomisjon;
- **Evald Kampus –** kultuurikomisjon;
- **Heino Vaardi –** majanduskomisjon;

Revisjonikomisjon

1. **Kaljo Preem –** esimees;
2. **Aksel Orumaa –** liige;
3. **Arnold Sepik –** liige;

Aukohus

1. **Endel Arumets –** esimees;
2. **Enn Hanson –** liige;
3. **Ülo Rannamäe –** liige

06. 04. 2008. a. valitud juhatus

- **Leonhard Heinla** – juhatuse esimees;
- **Olev Puusepp - aseesimees**;
- **Ago Ainelo** – sekretär;
- **Albert Kure –** laekur;
- **Ivar Künnapuu** – raamatupidaja;
- **Uno Uiga** – koori dirigent**;**
- **Hedur Tüüts –** jurist;
- **Evald Kampus –** juhatuse liige;
- **Erich Olesk** – juhatuse liige;
- **Demetrius Andresen –** juhatuse liige;
- **Herbert Kaasikmäe** – juhatuse liige;

Revisjonikomisjon

1. **Kaljo Preem –** esimees;
2. **Aksel Orumaa –** liige;
3. **Joosep Toim –** liige;

Aukohus

1. **Endel Arumets –** esimees;
2. **Enn Hansson –** liige;
3. **Mihhail Bedt –** liige

16. 03. 2005. a. valitud juhatus

- **Leonhard Heinla** – juhatuse esimees;
- **Olev Puusepp** – aseesimees;
- **Ago Ainelo** – sekretär;
- **Albert Kure –** laekur;
- **Evald Kampus –** kultuurikomisjon;
- **Uno Uiga** – koori dirigent**;**
- **Erich Olesk** – sotsiaalkomisjon;
- **Ivar Künnapuu** – raamatupidaja;
- **Demetrius Andresen –** kultuur;
- **Hedur Tüüts** – jurist;
- **Herbert Käärik** – sotsiaalkomisjon;

Revisjonikomisjon

valiti tagasi endises koosseisus.

Aukohus

1. **Endel Arumets –** esimees;
2. **Enn Hanson –** liige;
3. **Karl Laantee–** liige



Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse poolt 2002. a. avaldatu raamatu esikaas. Koostaja Ülo Kard, kujundus Aivar Täpsi.



Eesti Vabadusvõitlejate Tartu ühenduse juhatus 2002. aastal



EVTÜ juhatus 2005. aastal. Esireas Erich Olesk, Albert Kure, Leonhard Heinla, Herbert Käärik, Ago Ainelo. Seisavad Ivar Künnapuu, Dometrius Andresen, Evald Kampus, Heldur Tüüts ja Uno Uiga ning revisjoni komisjoni esimees Olev Puusepp,



EVTÜ juhatus 2006. aastal. Esireas Jüri Teder, Hudo Räst ja Ahto Talvi. Seisavad Kiril Meos, Arvi Abel, Robert Napseppa, Leonhard Heinla, Kaljo Preem ja Valdeko Lukk.



Vabadusvõitlejate Tartu Ühenduse liikmed lipu õnnistamisel



Leonhard Heinla Kanada skautidega Sinimägedes



EVTÜ meeskoor ja Kanda skaudid ning gaidid Vaivara mälestusmüüri juures



1993. a. Elva kokkutulekul. Vasakult: kindral Aleksander Einseln, Leonhard Heinla ja Udo



Viljandi kokkutuleku aja pärja panijad Vabadussõjas langenud ausambale

EESTI SÕJAMEEST PÄRNU ÜHENDUS

Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse (edaspidi ESPÜ) asutamiskoosolek toimus 26. oktoobril 1991. aastal Pärnus, Esplanaadi tänav 10. Asutamiskoosolekust võttis osa 127 endist sõjameest.

Loodava sõjameeste ühenduse eesmärgiks oli Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise nimel Teises maailmasõjas relvaga või muul viisil kommunistliku režiimi vastu võidelnute, või selle režiimi poolt kannatada saanute mälestust pühaks pidavate Pärnu linna ja Pärnu maakonnas elavate sendiste vabadusvõitlejate ja sõjameeste vabatahtlik koondamine loodavasse ühendusse.

Asutamiskoosolek otsustas, et loodava sõjameeste ühenduse juhtimisorganid on ühenduse liikmetest koosnev üldkogu ja viimase poolt üheks aastaks valitav juhatus. Vastavalt koosolijaile tutvustatud põhikirja projektile on ESPÜ Pärnu linnas tegutsev mittetulunduslik ühing, mis kantakse Pärnu linnavalitsuse registrisse. Üldkoosolek valis ESPÜ juhatuse, revisjonikomisjoni ja aukohtu.



Karl Soomägi

Koosolek juhatusse valiti:

- **Karl Soomägi** - juhatuse esimees;
- **Harald Nugiseks** – aseesimees;
- **Tõnis Ojaberg** - aseesimees;
- **Lembit Jakuste** – sekretär;
- **Osvald Pihelgas** – kassapidaja;
- **Heino Tammemäe** - juhatuse liige;
- **Alfred Jaska** – juhatuse liige;

Järgnenud ESPÜ juhatuse koosolekutel kinnitati ESPÜ põhikirjas tehtud juriidilised parandused, koostati ESPÜ liikmete isikuandmete küsitluslehe vorm ja kinnitati H. Tammemäe poolt koostatud liikme ankeedi vorm. Täiendati põhikirja projekti, mille alusel ühenduse liikmel on õigus valida ja olla valitud ühenduse juhatusse-, töö- ja kontrollorganitesse, võtta osa kõigist sõjameeste ühenduse poolt korraldatavatest üritustest ja lahkuda omal soovil ühendusest.

Koosolekul otsustati, et ESPÜ liikmeks võivad olla ka ühenduse liikmete perekonnaliikmed ja järglased ning juriidilised isikud, kes tunnistavad ESPÜ põhikirja, kusjuures uued liikmed võetakse vastu juhatuse otsusega. Organisatsiooni töö paremaks korraldamiseks kinnitati ühenduse grupiorganisaatorid.

Samuti moodustati ühenduse juurde ajalookomisjon, mille ülesandeks on möödunud sõjasündmustega seotud ajaloofaktide talletamine ning ühenduse liikmete isiklike sõjamälestuste kogumine. Ka moodustati veel kultuurikomisjon, majanduskomisjon, sotsiaaltoimkond ja koostöötoimkond.

Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse esimeseks eelistatud juriidiliseks liikmeks registreeriti Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts kui üle-eestilise Eesti vabaduse eest võitlejate ühendamise mõtte algataja.

1993. aasta lõpuks oli ESPÜ liikmeks astunud 347 endist sõjameest. Kuna järgnenud kuud tõid pidevalt uusi liikmeid juurde, otsustati moodustada komisjon, mille ülesandeks oli välja selgitada, kes ESPÜ liikmetest on teeninud Saksa sõjaväes, millises väeosades ning kes on olnud represseeritud ja viibinud nõukogude kinnipidamiskohtades.

1994. aasta lõpul oli Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduses 454 liiget.

Kuna 1994. aasta järgnevad kuud tõid pidevalt juurde uusi liikmeid, otsustati moodustada komisjon, mille ülesandeks oli välja selgitada, kes ESPÜ liikmetest on teeninud Saksa sõjaväes ning millises väeosas, kes on olnud metsavend ning kes olnud represseeritud ja viibinud nõukogude kinnipidamiskohtades.

1994. aasta 14. juunil toimunud ESPÜ juhatuse koosolekul teatas Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi esimees Jüri Kask, et Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts korraldab 8. juulil Toris Tori kiriku taastamise toetuseks ülemaailmse sõjameeste kokkutuleku. ESPÜ juhatus otsustas toetada kokkutuleku korraldamist rahaliselt. Gruppide vanematele tehti ülesandeks teavitada kokkutuleku toimumisest kõiki ühenduse liikmeid.

Pärnu Sõjameeste Ühendus on korraldanud ülevabariiklikke vabadusvõitlejate kokkutulekuid Toris 1994., 1996. ja 2000. aastal.



Pärnu sõjamehed 1990. aastal Sinimägede lahinguvälja külastamas

Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor

5. mail 1995 võttis Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse juhatus vastu otsuse: moodustada Sõjameeste Pärnu Ühenduse juurde meeskoor. Koostatud koori põhikirja alusel võivad meeskoori liikmeteks olla ESPÜ-sse kuuluvad endised sõjamehed, olenemata sellest, millist vormi nad kandsid.

Koor asutati 1995. aastal ja selle repertuaari otsustati võtta eeskätt isamaalised, marssi ja rivilaulud. Oli ju laul, eriti aga rivilaul, sõjameestel rasketel sõjapäevadel alaliseks saatjaks,

Vastloodud meeskooris laulis selle loomisel 20 laulumeest. Koorijuhi kohale asumiseks andis oma nõusoleku Pärnu tuntud muusikategelane ja dirigent pr. Helle Kullamaa. Esimeseks koorivanemaks valis koor kaasvõitleja Endel Varjaku, kes aga tervislikel põhjustel andis selle ameti üle Lembit Jakustele.

2002. aastal, peale Lembit Jakuste manalateele asumist asus koorivanema kohale Vambola Remmel, kes on sellel kohal olnud kuni käesoleva ajani.

Kogu meeskoori tegevusaja jooksul on tkooril olnud kolm klaverisaatjat. Esimeseks klaverisaatjaks oli pr. Ingrid Valdmaa. Tema järel prl. Lelde Jalakas ja viimased aastat kuni käeolevani on koori saatnud klaveril pr. Krista Jalango.

Harjutusruume on koorile lahkesti lubanud Pärnu Pensionäride Liidu Päevakodu, kus käiakse koos üks kord nädalas.

Oma hoogsate ning rütmikate sõdurilaulude ning südamlike isamaalauludega on meeskoor saanud tuntuks nii kodumaal kui Soomes ja Rootsis. Olles Eesti Meestelaulu Seltsi (EMLS) liige, on meeskoor alates 1998. aastast osalenud kõigil EMLS-i laulupäevadel ja 1999. aastal ka Eesti üldlaulupeol.

Samuti on koor alates 1995. aastast esinenud kõigil Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse poolt korraldatud üritustel, aga samuti ülevabariiklikel Eesti Vabadusvõitlejate Liidu, Eesti 20. diviisi ja Eesti Lennuväepoiste Klubi poolt korraldatud kokkutulekutel. Samuti on koor võtnud osa Pärnu linna ja maakonna laulupidudest ning pakkunud laulurõõmu Pärnu Pensionäride Liidu poolt korraldatud üritustel.

Eesti Sõjameest Pärnu Ühenduse meeskooril on sõprussidemed Soome Vabariigi Vaasa - Pärnu Sõprusühinguga ning Oulu sõjaveteranide meeskooriga. Samuti on kooril head suhted Koitjärve eestlaste kogukonnaga Rootsi Kuningriigis.



Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse 2005. aasta üldkoosolek

Seoses kauaaegse ühenduse juhatuse esimehe Karl Soomägi lahkumisega manalateele, valis üldkogu 2005. aastal uueks juhatuse esimeheks **Jüri Kask'**i, kes oli 1990. aastal nõukogude militaarjõudude sunnil ära jäänud esimese Eesti vabadusvõitlejate Tori kokkutuleku algataja ja on Pärnu Sõjameeste Ühenduse tegevuses osalenud selle loomisest peale. Uue juhatuse liikmeteks valiti:



Jüri Kask

- **Evald Leppmets;**
- **Harald Nugiseks;**
- **Vambol Remmel;**
- **Tõnis Ojaberg;**
- **Endel Varjak;**
- **August Lamesoo;**
- **Elgas Lume;**
- Leopold Viirpalu;
- **Albert Erikson;**
- **Vaino Kallas**

Oma 18 tegevusaasta jooksul on Pärnu Sõjameeste Ühendusse kuulunud kokku 648 liiget. Aastatega on ühenduse liikmete arv aasta-aastalt vähenenud ja 2008. aasta algul, mil enamuse endiste hallipäiste sõjameeste keskmine vanus ületab 80-ndat piirijoont, oli ühenduse nimekirjas veel 273 liiget. Kuid kõrgele vanusele vaatamata jätkub meestel veel tahet ja energiat tegutseda ja koos käia ja toimuvatest üritustest ja kokkutulekutest osa võtta ja neid korraldada.

Vaino Kallase sõnavõtt 2005. aasta valimiskoosolekul

Austatud Pärnu Ühenduse sõjamehed!

Lubage mul teile üle anda tervitused ja parimad soovid Eesti Lennuväepoiste Klubi juhatuse poolt ja soovida teile tervist ja jõudu teie edaspidiseks tegevuseks!

Rohkem kui pool sajandit tagasi, kui te võitlesite veel Sinimägedes ja Emajõe kallastel, oli olukord selge, sest te teadsite, et vaenlane asub teiselpool rindejoont. Nüüd, kui sellest on möödunud enam kui pool sajandit, on sageli hoopiski raskem määratleda, kus asub tänaste poliitiliste sündmuste rindejoon ja kes selles poliitikasõjas on meie vaenlane, kes oma.

Paraku on viimased meie taasiseseisvunud Eesti Vabariigis toimunud sündmused näidanud, et Teine maailmasõda meile, endistele sõjameestele ei ole veel lõppenud.

Seda tõestas alles äsja aset leidnud nn. "monumendisõda", kus meie valitsus asus enamuse oma riigi kodanike suhtes teisele poole rindejoont. Selle tõestuseks on samuti Eesti valitsusliikmete ja Kaitsejõudude esindajate keeldumine 60 aastat tagasi toimud vabadusvõitlust tähistavate mälestusmärkide avamispidustustest osa võtta.

Selle kõige põhjuseks on eelkõige Teise maailmasõja ajaloosündmuste erinev käsitlus, kus tollased lääneliitlased, kes olid sõjalises liidus meie suure idanaabriga, käsitlevad neid sündmusi võitjate positsioonilt lähtudes. Peale sõda N. Liidu meelevalda jäetud Eestil on aga koos teiste Balti riikidega hoopis teistsugune ajalootõlgendus ja seisukoht. Meie riigi välispoliitika puuduseks on see, et see pole suutnud (või julgenud) meie lähiajalugu Läänele vajalikul määral selgitada, mistõttu kardetakse minna vastuollu suurriikide ajalootõlgendustega.

Eelpool mainitud "monumendisõda" on nüüd küll toonud selles osas mõningaid muutusi ja valitsuse poolt on hakatud meie lähiajaloole senisest enam tähelepanu pöörama. On moodustatud komisjon, kes peab hakkama selle küsimusega tegelema. Paraku pole aga nimetatud komisjoni koosseisus mitte ühtegi ajaloolast, ühiskonnateadlast ega sotsioloogi ning komisjonis on needsamad valitsuse ministrid, kes antud probleemidega pidanuks tegelema juba oma töökohustuste põhjal. Ja nagu senine asjade kulg on näidanud, on just nendesamade ministrid teadmised Eesti lähiajaloo kohta üsnagi kesised ja nad peaksid meie lähiajaloo tundmaõppimiseks ise koolipinki istuma.

Mõtlema paneb valitsuse otsus, mille põhjal Eesti lähiajaloo küsimustega tegelemine on pandud rahvastikuministri, luuletaja Paul-Eerik Rummo peale, kelle ülesandeks on koostada Eesti lähiajalugu valgustav voldik, mida meie poliitikud siis läänepoliitikutele pihku hakkavad pistma…

Paljude ajaloolaste, aga ka minu isiklik seisukoht on, et Balti rahvaste ajalooküsimuses on vaja korraldada üleeuroopaline ajalookonverents millest võtaksid osa nii Balti riikide, Soome ja Poola kui ka endiste lääneliitlaste ajaloolased, ühiskonnateadlased ja poliitikud. Meie, endiste sõjameeste, ülesandeks jääb aga kõiki neid kaugeid sündmusi meie tänasele põlvkonnale pidevalt tutvustada. Selles osas täidavad tänuväärset osa seni ilmunud mälestusteraamatud, aga samuti kodulehed interneti portaalides. Seda tööd on vaja kindlasti jätkata.

Lõpetuseks lubage mul soovida teile kõigile veelkord tugevat tervist ja aktiivset kaasalöömist kõigi meie, sõjameeste ees seisvate küsimuste elluviimisel.



Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse 2008. aasta üldkoosolek

2008. aasta 22. novembril toimus Nooruse Majas Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse järjekordne aasta-aruandlus koosolek. Vaatamata kõrgele vanusele, mil endiste sõjameeste keskmine eluiga ületab juba kaheksakümnenda piirjoone, oli kokku tulnud üle kolmveerand saja ühenduse liikme.

Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus loodi 26. oktoobril 1991, kus asutamiskoosolekust võttis osa 127 endist sõjameest. Möödunud seitsmeteist tegevusaasta jooksul on ühenduse liikmeiks olnud üle kuuesaja endise sõjamehe. Nüüdseks on nende hulgast lahkunud ligi kaks kolmandikku.

Loodud ühenduse eesmärgiks oli Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise nimel Teises maailmasõjas relvaga või muul viisil kommunistliku režiimi vastu võidelnute, või selle režiimi poolt kannatada saanute mälestust pühaks pidavate Pärnu linna ja Pärnu maakonnas elavate endiste vabadusvõitlejate ja sõjameeste vabatahtlik koondamine loodavasse ühendusse ning anda oma panus tõeliselt vaba ja demokraatliku Eesti Vabariigi ülesehitamisel.

Toimunud 2007/2008. aasta aruande sõnavõtus märkis ühenduse juhatuse esimees Jüri Kask, et Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus on nii varem kui aruandeperioodil võetud eesmärkidega edukalt toime tulnud. Ühenduse liikmed on võtnud osa kõikidest riiklike tähtpäevade tähistamisest ja vabadusvõitlejate ning teiste isamaaliste organisatsioonide üritustest ja kokkutulekutest. Ühenduse eestvedamisel paigaldati Eesti sõjameeste mälestuskirikusse mälestustahvlid „Eesti vabaduse eest langenud sõdurile“ ja missioonidel hukkunud Eesti kaitseväelastele. Ühendus esindajad on võtnud osa nii Pärnumaal kui teistes maakondades toimunud mälestusmärkide taasavamistest.

Traditsiooniks on saanud Jüriöö- ja Võidupüha tulede süütamine Eesti sõjameeste mälestuskirikus ja selle laialisaatmine üle kogu vabariigi. Koostöös Pärnu linnavalitsusega toimus Võidupühal Pärnu Munamäel võidutule süütamine.

Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse algatusel toimus Eesti Sõjameeste mälestuskirikus Toris riigikaitse kursused läbinud Sütevaka Humanitaar- ja Pärnu Ülejõe gümnaasiumide – kus on õppekavva sisse toodud riigikaitse õpetus - õpilaste tunnustamine ja Kaitseministeeriumi autasude üleandmine.



Pärnu SÜ mälestusraamat

Ühenduse juures tegutsev meeskoor on esinenud kontsertidega kõigil Pärnu ühenduse kui ka ülevabariiklikel sõjameeste üritustel ja vabadusvõitlejate kokkutulekutel.

Ühenduse 15 tegevusaasta puhul anti välja Vaino Kallase koostatud mälestusraamat ***Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus.***

Üldiste küsimuste taustal tõstatati koosolekul üles kaks enam tähelepanu pälvinud teemat. Esimeseks neist oli ikka ja jälle vanade sõjameeste poolt esitatud küsimus - kes me oleme?

On saanud tavaks, et mõned meie lugupeetud riigijuhid ja poliitikud riiklikel pidupäevadel ja avalikel esinemistel tunnustavad oma sõnavõttudes soomepoisse, metsavendi ja tänaseid rahuvalvajaid, minnes vaikides mööda Eesti kaitselahingutest osalenuist, keda Eesti presidendi kohustes peaminister Jüri Uluots kutsus 1944. aasta

algul oma kodanikukohust täitma. 2004. aastal Tallinnas Kadrioru staadionil toimunud kokkutulekul pöördusid sõjamehed avaliku kirjaga riigikogu poole, et rahvaesindus annaks nende võitlusele Eesti riigi nimel ametliku hinnangu. Nad ei küsinud raha, nad soovisid üksnes moraalset tunnustust.

Isamaaliit ja Res Publica algatas parlamendis lakoonilise otsuse eelnõu, mis ühte lausesse kokku võetuna kõlas: "Mehed, te võitlesite õige asja eest!" Valitsusliit veeretas seda teksti oma sõrmede vahel kaua ja viimaks hääletas selle läinud kevadel maha. Põhjenduseks toodi, et otsuses ei räägitavat midagi relvavõitlusest Saksa röövvallutajate vastu.

Seepeale esitas valitsus oma eelnõu. Arvatavasti tekkis neil kahtlus, et riigikogu peaks siiski sõjameestele mingi kummarduse tegema. Valitsuse poolt esitatud eelnõu järgi on Eesti vabadusvõitlejad need, kes end selliseks ise peavad. Sealhulgas ka need, kes sakslaste ja metsavendade vastu sõdisid, nagu näiteks hävituspataljonides osalenud, NKVD-lased ja küllap ka Arnold Meri. Sellise parlamendi otsuse puhul keeraks isegi oma julmusega tuntuks saanud julgeolekuorganite uurija Idel Jakobson hauas rõõmu pärast teist külge.

Vandele sõjameestele teeb tõsiselt muret ka meie noorte kaitsetahte puudumine. Hiljuti avaldas ajalehes Postimees oma arvamust üks tudeng, kus see noor-mees seadis kõrgmaks ideaaliks ainult õppimist ja ei taha kuuldagi sellest, et noored peaksid läbima sõjaväelise ettevalmistuse ja vajaduse korral astuma oma kodumaa kaitsjate ridadesse. Kahjuks jagavad paljud noored seda seisukohta, hoidudes kutsealusena kõrvale kaitseväes teenimisest.

Kõike seda on mõjutanud siin aastaid kestnud kommunistlik kasvatus koolides ja üldine nõukogulik propaganda elanikkonna hulgas, millest me peame lahti saama. Siin on endistel sõjameestel veel ees lai tööpõld, et põrmustada kommunistliku ideoloogia tagajärjed nii noorte hulgas, aga ka veel mõnede riigimeeste ja ajakirjanike hulgas.

Kuid koosolekule oli tuua ka positiivseid näiteid. Nimelt toimus alles hiljuti Pärnu Hansagümnaasiumi õpilaste ja Pärnu skaudid algatusel kahepäevane bussiekskurssioon Saaremaale ja Sõrve poolsaarele, kus osavõtjad said teada seal 1944. a. toimunud sõjasündmustest ja tutvusid lahingupaikadega. Ekskurssiooni toimumist toetasid Eesti Vabadusvõitlejate Liit ja Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus. Ekskursioonil oli giidina kaasas Sõrve lahingutest osa võtnud, Eesti Lennuväepoiste klubi ajalootoimetaja Vaino Kallas.

Üldkoosolek valis juhatuse uue koosseisu, kuhu valiti:

- **Jüri Kask –** juhatuse esimees;
- **Lembit Miil** – sekretär;
- **Harald Nugiseks** - juhatuse liige;
- **Leopold Viirpalu** – juhatuse liige;
- **Evald Leppmets** – juhatuse liige;
- **August Lamesoo** – juhatuse liige;
- **Elgas Lume** – juhatuse liige;
- **Ülo Karula** – juhatuse liige;
- **Herbert Pulk** – juhatuse liige;
- **Vambola Remmel** – juhatuse liige;
- **Vaino Kallas –** juhatuse liige;

Revisjonikomisjon valiti tagasi endises koosseisus. Koosolekul lõpus toimus aktiivselt tegutsenud ühenduse liikmete autasustamine **Kaitsetahte teenetemedalitega.**



ESPÜ juhatus 2003. aastal. Esireas: Leopold Viirpalu, Tõnis Ojaberg, Albert Erikson, Karl Soomägi ja Vambola Remmel. Tagareas: Harald Leppmets , Elgas Lume, August Lamesoo ja Endel Varjak. Fotolt puudub Harald Nugiseks.



ESPÜ juhatus 2005. aastal. Esireas: Evald Leppmets , Harald Nugiseks, Jüri Kask ja Vambol Remmel. Tagareas: Tõnis Ojaberg, Endel Varjak, August Lamesoo, Elgas Lume, Leopold Viir-palu ja Albert Erikson.



Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse lipu õnnistamine



Kaitseministeeriumi mälestusmedalite kätteandmisel Pärnu Raekojas. Paremalt kolmas kaitseminister Andrus Öövel



EVPÜ meeskoori vanem Lembit Jakuste, koori dirigent Helle Kullamaa ja Vambola Remmel



EVPÜ meeskoor Eesti Lennuväepoiste klubi 2004. aasta kokkutulekul



ESPÜ juhatus 2008. aastal. Esireas vasakult: August Lamesoo, Evald Leppmets, Vaino Kallas, Herbert Pulk ja Jüri Kask. Seisavad: Leopold Viirpalu, Ülo Karula, Lembit Miil, ja Vambola Remmel. Pildilt puudub Harald Nugiseks.



Kaitsetahte teenetemedaliga autasustatud ESPÜ vabadusvõitlejad

VÕRUMAA SÕJAMEESTE ÜHENDUS

Võrumaa Sõjameeste Ühendus moodustati 13. mail 1991 aastal. Esimesele koosolekule, mis toimus Võru Kultuurimaja „Kannel" keldris, tuli kokku kümme endist sõjameest. Sellel koosolekul oli arutusel ainult üks küsimus – kas on ka edaspidi vaja jätkata selliseid kokkusaamisi. Üldine otsus oli jaatav. Järgmiseks kukkutuleku päevaks määrati 22. juuni – see on päeval, mil pool sajandit tagasi algas sõda Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel.

Teisest kokkusaamisest, mis toimus Võru Loomvaru kontori saalis, võttis osa 25 endist sõjameest. Ühiselt endisi sõjamälestusi meenutades otsustati jätkata kooskäimist. Järgmisteks kokkusaamisteks lubas Võru Muinsuskaitse Selts kasutada oma ruume. Sellel kokkusaamisel pani üks koosolijaist – Viljat Leesalu tähele meeste armastust ühislaulu vastu ja avaldas arvamust, et võiks moodustada sõjameeste ansambli. Hiljem see ansambel ka loodi.

Peale 20. augustit 1991 muutus Võrumaa sõjameeste tegevus legaalseks. Asuti välja töötama oma põhikirja, mille koostamisel kasutati eeskujuna Võru Muinsuskaitse Seltsi põhikirja.



Karl-Richard Sirel

Võrumaa Sõjameeste Ühenduse asutamiskoosolek toimus 3. oktoobril 1991, kus valiti viie liikmeline juhatus järgmises koosseisus:

- **Karl Sirel** – juhatuse esimees;
- **Viljat Leesalu** – abiesimees;
- **Arnold Kauts** – sekretär;
- **Aksel Murel** – juhatuse liige;
- **Karl Olesk** – juhatuse liige;

Koosolekul võeti vastu Võrumaa Sõjameeste Ühenduse põhikiri, mis registreeriti 25. oktoobril 1991. Seoses paljude Põlvamaa sõjameeste liitumisega Võrumaa ühendusega, otsustati järgmisel ühenduse üldkoosolekul täiendada juhatuse koosseisu kahe liikme võrra. Juhatusse valiti juurde:

- **Valter Suss –** juhatuse liige;
- **Evald Laidvere –** juhatus liige;

Võrumaa Sõjameeste Ühendus on Eesti Vabadusvõitlejate Liidu moodustamisest peale selle liige. Umbes 25 ühenduse liiget on samaaegselt ka Saksamaal tegutseva ***„Kameradenwerk Korps Steiner "*** liikmed.

1991. – 1992. tegevusaastal oli ühenduses 153 liiget. Neist 59 asusid Põlvamaal, kes korraldasid oma kokkusaamisi eraldi. Võrumaa Sõjameeste Ühendusse kuulusid ka kuus Eesti Vabadussõjast osavõtnut, kelledeks olid: **Karl Abiline, Rudolf Linnas, Samuel Plakso, Gustav Reiman, Friedrich Kivioja** ja **Paul Salliste.**

Loodud Võrumaa Sõjameeste Ühendus tegi koostööd veel ka Vigastatud Sõjameeste Ühenduse, Vabadussõjast osavõtnute hooldusametiga, Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsiga, Võrumaa Kaitseliiduga ja Eesti Kaitsejõudude Kuperjanovi pataljoniga.

* * *

1992. augustis toimunud Võrumaa Sõjameeste Ühenduse esimese tegevusaasta üldkoosolekul ütles juhatuse esimees Karl Sirel oma aruandesõnavõtus:

„Eestlastel on tulnud oma ajaloo vältel palju sõdida. Nii mõnigi kord on tulnud eestlastel võidelda koos võõra väega. Aga alati on see olnud seotud oma kodu ja rahva kaitsmisega. Nii oli see ka viimases sõjas.

Aastad 1940/41 oli traagilised eesti rahvale. Eesti okupeeriti ja annekteeriti meie suure idanaabri poolt. Algasid küüditamised, arreteerimised ja hukkamised sellises ulatuses, mida pole teada varasematest aegadest. Selline tegevusviis mõjutas oluliselt edasiste sündmuste arengut. Koheselt peale küüditamist algas ulatuslik avalik vastupanu nõukogude okupatsioonile, mis sõja puhkedes laienes. Hoiduti kõrvale nõukogude mobilisatsioonist ja liituti metsavendadest koosnevate võitlusgruppidega. Mida lähemale jõudsid Saksa relvajõud Eesti piirile, seda aktiivsemaks muutus võitlus nõukogude jõustruktuuridega. Omakaitse muutus massiorganisatsiooniks.

Peale punavägede väljalöömist Eesti aladelt kuulus Omakaitsesse üle 40-ne tuhande mehe. Eestlastest hakati moodustama julgestusüksusi, mida hakati rakendama rinde kaugenedes väljaspool Eestist rinde tagalas. Rinnete edasi liikudes vajasid võitlevad väeosad pidevalt täiendust ja 28. augustil 1942 pandi alus Eesti Leegionile. Peale Leegioni võttis sõjategevusest osa veel üle 40ne eestlastest koosneva üksuse. Arvestuste kohaselt võitles aastatel 1941 – 1945 kommunismi vastu umbes 80 tuhat eesti sõjameest.

1944. aastal jõudis sõda taas Eestimaale. Peeti raskeid heitlusi Peipsi ääres, Narva all, Sinimägedes ja Emajõel. Viimastes tõrjelahingutes 1944. aasta septembris andsid tuhanded eestlased oma elu kodupinna kaitsmisel. See andis võimalusel kümnetel tuhandetel eestlaste, nende hulgas eesti intelligentsil emigreeruda läände, kus nad aastakümneid aitasid kaasa eesti rahvuskultuuri säilimisele ning jätkasid võitlust Eesti iseseisvuse taastamise nimel.

Läände taandus ka ligi 11 tuhat eesti erinevate väeosade sõdurit ja ohvitseri, kes jätkasid seal võitlust. Paljud neist kaotasid oma elu lahingutes Oppelni, Hirschbergi ja Schönau ruumis. Peale Saksamaa kapituleerumist ootasid eesti sõdureid ees uus oht „Tšehhi põrgu" näol, kus peale relvade mahapanekut hukati tšehhi punaste partisanide poolt palju eesti sõjamehi. Osa neist pääses eluga. Paljud sattusid punavägede kätte ja saadeti laagritesse. Kuid oli ka neid, kellel oli õnne kohe koju pääseda. Paraku on andmed nende sündmuste kohta veel üsna puudulikud.

Kui palju on eesti sõjameeste nimetuid ja ristideta haudu siin Eestimaal, Venemaa väljadel, Tšehhi- ja Saksamaal ning Venemaa vangilaagrites? See küsimus ootab vastust. Vastust, mis jääb vist igavesti saamata. Olgu muld neile kerge!

Mõtte kommunismi vastu võidelnute organiseerumisest tõstatasid esimesena relvavennad Pärnumaalt. Nende kavatsus – korraldada endiste sõjameeste kokkutule Toris, nurjati nõukogude tankide ja dessantväelaste poolt. Täide oli läinud rida leegionäride laulust: „Küllap vaenlasel igavest meelde siis jääb, me relvade hävitav vastus". Okupatsioonivõim kartis veel pool sajandit hiljem meiesuguseid 70-aastaseid vanamehi… Seekord kokkutulek küll nurjati , aga mõte selle korraldamisest ei kustunud. Süüdatud säde hakkas hõõguma ja lahvatas leegina põlema. Nüüdseks on kommunismi vastu väidelnud sõjameeste organisatsioone loodud üle terve Eesti. Samuti on loodud üle-eestiline sõjameeste organisatsioone ühendav Eesti Vabadusvõitlejate Liit. Kahjuks jäi liidu põhikiri endise Eesti Ülemnõukogu poolt registreerimata. Loodame, et selle registreerib vastvalitud uus Riigikogu.

Võrumaa Sõjameeste Ühendusele pandi alus 1991. aasta mais. Siis tuli kokku 10 meest, kes otsustasid jätkata ühenduse organiseerimist. Kuna informatsioon meeste hulgas levis, tuli 22. juunil toimunud koosolekule juba 20 meest. Otsustati luua kontaktid teistes maa-

kondades tegutsevate sõjameeste organisatsioonidega, mille tulemuseks oli koos Viljandi sõjameestega ühise kokkutuleku korraldamine Ainja järve ääres. Samuti võtsid Võrumaa sõjamehed osa Sinimägede päevadest ning Adavere kokkutulekust. Kuigi viimane jättis organisatsiooniliselt palju soovida, andis see indu edasiseks tegutsemiseks.

3. oktoobril 1991 võeti üldkoosolekul vastu Võrumaa Sõjameeste Ühenduse põhikiri, mis registreeriti Võru Maavalitsuses sama aasta 25. oktoobril.

1992. aasta 24. veebruaril, s.o. Eesti Vabariigi aastapäeval, pühitseti Võru kirikus ühenduse lipp ning asetati pärjad Eesti Vabadussõjas langenute mälestussamba jalamile. 22. juunil toimus kohtumine Meegomäel asunud Kuperjanovi pataljoniga, kuhu saabus külalisi ka Tartust, Viljandist ja Valgast ning 23. juunil osalesime soomepoiste kokkutulekust Pupastveres ja Pilkal.

29. augustil võttis 25 meie ühenduse liiget osa Eesti Leegioni aastapäeva tähistamisest Adaveres.

1992. aasta augusti seisuga oli Võrumaa Sõjameeste Ühenduses liikmeid kokku 153. Neist 53 asusid Põlvamaal, kus toimusid ka nende koosolekud. Võrumaa Sõjameeste Ühenduses liikmete hulgas oli ka kuus Eesti Vabadussõja veterani. Need on: **Karl Abiline**, **Rudolf Linnas**, **Samuel Plakso**, **Gustav Reiman**, **Friedrich Kivioja** ja **Paul Saliste**.

Paranenud on ESVÜ juhatuse töö ja koosolekute korraldamine, kuna Kaitseliidu Võrumaa Malev eraldas ühendusele Kaitseliidu majas selleks kaks ruumi.

Võrumaa Sõjameeste Ühendus avaldas ajalehes „Võru Teataja" üleskutse materjalide kogumiseks sõjas langenute matmispaikade kohta. Tänaseks on saabunud andmeid mitmes kohas olevate matusepaikade kohta. Need andmed on võetud arvele ja loodud kontakt Saksamaal asuva sõdurite haudade hooldusameti *„**Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge**"*.

Peale maakondades asuvate sõjameeste ühendustega teeb Võrumaa Sõjameeste Ühenduse koostööd ka Vigastatus Sõjameeste Ühenduse ja Vabadussõjast osavõtnute hooldusametiga. Samuti on VSÜ-l head suhted Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsiga. Mainimata ei saa muidugi jätta ka Võrumaa Kaitseliitu ja Eesti Kaitsejõudude Kuperjanovi pataljoni.

Võrumaa ühenduse juhatuse tööle on kaasa aidanud paljud ühenduse liikmed"

* * *

1992. aasta augustis toimunud ESVÜ üldkoosolekul valiti uus 7-liikmeline juhatus, kuhu kuulusid: **Karl-Richard Sirel** – juhatuse esimees, juhatuse liikmed: **Viljat Leesalu**, **Arnold Kauts, Aksel Murel, Karl Olesk, Bernhard Mark** ja **Valdur Raudvassar**.

Järgnevatel aastatel kuulusid Eesti Sõjameeste Võrumaa Ühenduse juhatusse:

1993 - **Karl-Richard Sirel, Arnold Kauts, Viljat Leesalu**, **Karl Olesk, Valdur Raudvassar, Bernhard Mark, Aksel Murel, August Silm** ja **Volfried Ugur.**

1994, 1995, 1996, 1997 ja **1998** - **Karl-Richard Sirel, Viljat Leesalu**, **Aleksander Piirimägi, Bernhard Mark** ja **Valdur Raudvassar.**

1999 - Karl-Richard Sirel, Viljat Leesalu, **Bernhard Mark**, **Valdur Raudvassar** ja **Paul Heinsoo;**

2000 - **Karl-Richard Sirel, Bernhard Mark**, **Paul Heinsoo, Karl Olesk, Valdur Raudvassar, Ilmar Kala** ja **Aleksander Piirimägi;**

2001 - **Karl-Richard Sirel, Bernhard Mark**, **Paul Heinsoo, Karl Olesk, Valdur Raudvassar, Ilmar Kala, Aleksander Piirimägi, Hans Uder** ja **Reinhold Vaal;**

2002 - **Karl-Richard Sirel, Bernhard Mark**, **Paul Heinsoo, Karl Olesk, Valdur Raudvassar, Ilmar Kala, Aleksander Piirimägi, Hans Uder** ja **Venda Kukk;**

2003, 2004 - **Karl-Richard Sirel, Paul Heinsoo, Karl Olesk, Valdur Raudvassar, Ilmar Kala, Aleksander Piirimägi,** ja **Venda Kukk;**

2005 - **Karl-Richard Sirel, Paul Heinsoo, Karl Olesk, Valdur Raudvassar, Tõnu Leis, Ants Mehine** ja **Venda Kukk;**

2006 - **Karl-Richard Sirel, Karl Olesk, Valdur Raudvassar, Tõnu Leis, Ants Mehine, Harald Trumm** ja **Venda Kukk;**

Võrumaa Sõjameeste Ühendusel on kontaktid kõikide sõjameeste organisatsioonidega üle kogu Eesti. Loodud on kontaktid ka väljaspool Eestit olevate sõsarorganisatsioonidega. Tihedad sidemed on ESVÜ-l oma lähimate naabrite – lätlastega. Nendega koos on korraldatud mitmed ühiseid üritusi.

Ühendusel o kontaktid ka Soome sõjaveteranidega, kus meie delegatsioone on alati südamlikult vastu võetud. Leedu sõjameestega on kauguse tõttu kontaktide loomine olnud keerulisem, samal ajal kui sakslastega on Võru Sõjameeste Ühendusel olnud juba kauaaegsed kontaktid. Saksa sõjaveteranide delegatsioonid on mitmel korral külalistanud Võrumaa Sõjameeste Ühendust, kusjuures kohtumine ***Kameradenwerk Korps Steineri*** esindajatega toimus esmakordselt Võru kokkutulekul.

Võrumaa Sõjameeste Ühenduse on korraldanud Võru linnas kaks ülevabariiklikku vabadusvõitlejate kokkutulekut. Ka esimene piirkondlik ajalookonverents toimus Võrus. Kuna selle korraldamine õnnestus ja huvi konverentsi vastu oli suur, korraldati samasuguseid ajalookonverentse ka järgnevatel aastatel.

Valdur Raudvassari sõnavõtt Läti Leegionäride kokkutulekul Smardes 4. augustil 2001. a.

Lugupeetud lätlased, naabrid ja kaasvõitlejad!

Meie ei tohi unustada minevikku, kuigi elame olevikus ja kavandame juba tulevikku. Tulevikku kujutame me ette oma rahva, oma keele ja oma riigi püsimajäämisena. Seega ei erine meie tulevikunägemus oluliselt minevikust. Minevik, see oli iseseisvusele jõudmine ja võitlus oma riigi eest Vabadussõjas. See oli oma riigi igakülgne edasiarendamine ja võitlus selle riigi taastamise eest Teises maailmasõjas aastatel 1941 – 1945.

Ma ei hakka kordama fakte, mis on teile tuttavad. Meenutan vaid, et Teises Maailmasõjas võitles Idarindel sama palju eestlasi ja lätlasi, kui Vabadussõja ajal. Jah, seekord võitlesime Saksa poolel ja kuna tuli valida Venemaa ja Euroopa vahel, valisime me Euroopa.

Meie, Baltikumi rahvad, oleme tunda saanud nii Vene kui Saksa okupatsiooni. Meil on õigus selgitada lääneeurooplastele, et need erinesid nagu öö ja päev, või nagu Valge meri Punasest merest. Kuid meie koolides räägitakse õpilastele vaid sakslaste kuritegudest, nii, nagu seda tehti Nõukogude ajal.

Samas välditakse tõde, et kui Eesti, Läti ja Leedu oleks 1941. aastal mingil muul teel taastanud oma iseseisvuse, oleksime ikkagi pidanud sõjakohtu alla andma need, kes Nõukogude ajal panid Punaarmee abiga toime riigireetmise ja osalesid hävituspataljonide kuritegudes elanikkonna vastu. Ma ei arva, et nende karistus oleks siis olnud väiksem. Tõe kuulutamine pole kunagi mugav. Mugavam on leppida seni valitsenud valega.

Tuntud Läti leegionär ja luuletaja Andrejs Eglitis on öelnud: „Meie ootame tõe ülestõusmist." Need sõnad on Lestene kangelaskalmistul raiutud ka kivisse.

Meie ei või veel väsida! Me ei tohi enam vaikida!

Tevzemei un brivibai! Cinai sveiks!



Võrumaa Sõjameeste Ühenduse juhatus 2005. a. Vasakult: Ants Mehine, Paul Heinsoo, Tõnu Leis, Valdur Raudvassar, Karl Olesk, Venda Kukk ja Karl Sirel.



Georg Diers annab Eesti presidendile üle *Kameradenwerk Korps Steiner* logoga hõbedast taldriku. Taga Kurt Meyer

LÄÄNEMAA VABADUSVÕITLEJATE ÜHENDUS

10. oktoobril 1991. aastal kogunes toonase Haapsalu Koduloomuuseumi ruumidesse Haapsalu Kooli tänaval umbes 50 meest. Seda esimest kogunemist peetaksegi Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühenduse moodustamise päevaks. Kokkutulnute registreerimisel selgus, et suurem osa kokkutulnutest olid endised korpusemehed, kuna Saksa poolel olnud eesti väeosades võidelnud mehi oli kokku tulnud vähe, mistõttu otsustati üleskutset ajalehes korrata.

Korpusemehed tõmbusid kohe alguses omaette ja kuulasid vaikides "saksa poiste"-juttu. Hilisematel kokkusaamistel jäi korpusemehi järjest vähemaks ja lõpuks kadusid nad päris ära. Keegi neid ära ei ajanud. Küllap nad tundsid, et ei viibi õiges seltskonnas.

Esimesed sõnavõtjad olid ja asusid kohe aktiivsed tegutsema Heino Ambre, Emil Jõe, Koit Räni, Bernhard Raba ja Olaf Taru. Nendest meestest sai pikkadeks aastateks Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühenduse tuumik. Hiljem toimusid kokkusaamised veel 01. novembril ja 10. detsembril 1991. 20. detsembril 1991 .a. valis koosolek ühenduse juhatuse, kuhu kuulusid:



Olaf Taru

- **Olaf Taru** – juhatuse esimees;
- **Evald Maripuu** – juhatuse liige;
- **Bernhard Rahe** - juhatuse liige;
- **Koit Räni** - juhatuse liige;
- **Enno Piirvee** - juhatuse liige;

Koostati esimene liikmete nimekiri, kus oli 28 nime. Nendest asutajaliikmetest on käesoleva loo koostamise ajal elus veel vaid Evald Saar, Erikson Paesüld, Martin Ennuk ja Olaf Taru. Enamus kokkutulnutest olid 1941.a. vabatahtlikud või 1943 .a. mobiliseeritud.

Läänemaa vabadusvõitlejate organisatsiooni põhikirja koostamisel olid eeskujuks Tallinna ja Tartu algatusgruppidelt saadud põhikirjade koopiad, mis võeti aluseks ühenduse põhikiri koostamisel. Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendus registreeriti Lääne Maavalitsuses 19. veebruaril 1992.a.

Esimeses põhikirjas oli muuhulgas sees ka punkt, et Vabadusvõitlejate Läänemaa Ühendusse ei saa kuuluda endised sõjamehed, kes on varem kuulunud NLKP-sse või teinud kaastööd KGB või NKVD-ga. Hiljem tehti põhikirjas mitmeid muudatusi ja see viidi vastavusse muutunud seadustega ning tegelike vajadustega ja alates 1998. a. eelpoolnimetatud punkti põhikirjas ei ole.

Küsimus tekkis ka organisatsiooni nimes. Oli mitmeid variante. Olaf Taru soovitas organisatsiooni nimeks Läänemaa sõjameeste Ühendus, aga lõpuks jäi peale Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendus. Selleks ajaks oli ka teada, et paljud teised sõjameeste organisatsioonid Eestis pooldasid viimati nimetatud nimevarianti. Kui vaadelda sisuliselt, siis olid kõik Teises maailmasõjas Punaarmee vastu võidelnud eesti mehed tegelikult esimese vabadusvõitluse – Eesti Vabadussõja jätkajad.

Algaastail oli Läänemaa ametlike ringkondade suhtumine Saksa relvajõudude koosesisus võidelnutesse üsnagi tõrjuv ja kohati isegi pahatahtlik. Heatahtlikult suhtusid ja aitasid EVLÜ moodustamisele igati kaasa Piirivalve kohaliku üksuse juhtkond, Haapsalu muuseumi pere, praost Salumäe ja Haapsalu EE Luteri kogudus.

Ühenduse moodustamisega kerkis üles terve rida probleeme, kuna seadused ja eeskirjad muutusid kiiresti ja keegi ei teadnud päris täpselt, kuidas atud juhul toimida. Kogu riik elas alles üle esimesi kasvuraskusi.

LVÜ koosolekud toimusid iga kuu teisel teisipäeval Haapsalu muuseumi ruumides. Muul ajal toimus kogu asjaajamine juhatuse esimehe Olaf Taru elukohas. Arvestades üldist majanduslikku olukorda - liikmemaksu päris alguses ei olnud – tasus kõik asjaajamisega seotud kulud (sõidud, telefon, postikulud jne.) juhatuse esimees isiklikult.

LVÜ-l olid tol ajal tihedad sidemed Saksa tankikorpuse Steiner organisatsiooni esindajatega, kes soovitasid eesti sõjameestel oma organisatsioonid luua.

Toimusid koosolekutel Tartus ja Viljandis, millest EVLÜ esindajad osa võtsid, oli tunda, et sõjameeste organiseerimisel on lõunaeestlased aktiivsemad.

Kuid üsna varsi kerkisid üles nii põhimõttelised kui ka isikutevahelised probleemid. Tekkisid vastuolud Tartu ja Tallinna organisatsioonide seisukohtade vahel. Seoses EVL juhatuse esimehe R. Rästi haigusega asus EVL-is juhtpositsioonile kõige suurema liikmete hulgaga Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus. See muutis õhkkonna EVL-is paremaks. Info Tallinnast maakondadesse hakkas paremini liikuma.



Martin Ennuk

10 juulil 1999. a. toimus Haapsalus VII vabadusvõitlejate kokkutulek, millest võttis osa ligi 2500 Teises maailmasõjas Punaarmee vastu võidelnud endist sõjameest.

09. juunil 2006. aastal valis Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendus uue juhatuse, kuhu kuulusid:

- **Martin Ennuk** - juhatuse esimees;
- **Meinhard Arro –** juhatuse liige;
- **Olaf Reinaste –** juhatuse liige;
- **Enno Piirve –** juhatuse liige;
- **Uno Jaks –** juhatuse liige;

2008. aasta jaanuari seisuga oli Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühenduses 19 liiget.



Läänemaa Ühenduse liikmed. Tagareas paremalt teine juhatuse esimees Martin Ennuk

VALGAMAA VABADUSVÕITLEJATE ÜHENDUS

Vabadusvõitlejate Valga Ühenduse loomise mõte sai alguse Eesti Muinsuskaitse Seltsi poolt 22. juulil 1989 Adaveres korraldatud Vabadusristi päeval. Sel ajal Eestis valitsenud küllaltki ebastabiilses poliitilises olukorras moodustus endistest Idarindel võidelnutest algatustoimkond, kuhu kuulusid Alfred Sild, Ervin Variksoo ja Ilmar Illak.

27. oktoobril 1991 kohalikus ajalehes ***Valgamaalane*** avaldatud kuulutuse peale kogunes Tõrva Gümnaasiumi saali 25 endist võitlejat, kellelt võeti vastu avaldused ühenduse liikmeks astumiseks, vormistati lojaalsuse kaart ja koostati loodava ühenduse põhikirja projekt. Toimus arutelu loodava ühenduse eesmärkide ja tegevuse teemadel.

Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse asutamiskoosolek toimus 1. detsembril 1991 Tõrva Gümnaasiumi saalis, millest võttis osa 26 endist sõjameest. Koosolek kinnitas ühenduse põhikirja projekti, valis kaheks aastaks 5-liikmelise juhatuse ja kolmeks aastaks 3-liikmelise revisjonikomisjoni.


Alfred Sild

Ühenduse juhatusse valiti:
- **Alfred Sild** - juhatuse esimees;
- **Ilmar Illak –** sekretär-laekur;
- **Ervin Variksoo –** juhatuse liige;
- **Fromhold Braun –** juhatuse liige;
- **Olev Kirt –** juhatuse liige;

Revisjonikomisjoni valiti:
- **Rudolf Enne –** komisjoni esimees;
- **Voldemar Madiste –** liige;
- **Peeter Naarits –** liige;

Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse põhikiri registreeriti Valga Maavalitsuses 17. detsembril 1991 a. Juhatuse koosolekud toimusid vastavalt vajadusele, kuid mitte harvemini, kui üks kord kuus. Ühenduse liikmed on võtnud osa kõikides Vabadusvõitlejate kokkutulekutest, Vabadusvõitlejate Liidu ning teiste maakondade sõjameeste ühenduste ja klubide poolt korraldatud üritustest.

Alates 1992. aastast on Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse juhatusse kuulunud:

Aastatel 1992 – 1993:
Alfred Sild - juhatuse esimees. Liikmed: **Ilmar Illak, Ervin Variksoo, Fromhold Braun** ja **Olev Kirt.**

Aastatel 1994 – 1995:
Alfred Sild – juhatuse esimees. Liikmed: **Ilmar Illak, Endel Kuus, Ülo Leedo** ja **Jaan Karro.**

Aastatel 1996 – 1997:
Alfred Sild – juhatuse esimees. Liikmed: Ilmar **Illak, Ülo Leedo, Jaan Karro** ja **Edgar Kalvi.**

Aastat 1998:
Alfred Sild – juhatuse esimees. Liikmed: **Ilmar Illak, Edgar Kalvi, Elmar Kõiv** ja **Hendrik Rebane.**

Aastal 1999:
Alfred Sild – juhatuse esimees. Liikmed: **Ilmar Illak, Leopold Vahtra, Villi Kandi** ja **Eduard Tromp**.

Aastatel 2000 – 2008:
Alfred Sild – juhatuse esimees. Liikmed: **Ilmar Illak, Leopold Vahtra, Villi Kandi** ja **Eduard Tromp**.

Kokku on ühenduse liikmetele liikmepileteid välja antud 114. 2007. aastal oli liikmeid järele jäänud 43. Paljud ühenduse liikmed kuuluvad veel ka teistesse liitudesse ja ühingutesse nagu Memento, Endiste Poliitvangide Liit, Kaitseliit, Soomepoiste pärimusühing, Eesti Lennuväepoiste Klubi, Eesti Metsavendade Liit ja klubi Wiking Narva.

Alates 1993. aastast on ühenduses saanud traditsiooniks pärgade panek:

- 31. jaanuaril – Paju lahingu monumendile;
- 24. veebruaril – mälestussammastele Valga metsakalmistu, Helme kalmistul 1919 a. Roobe lahingus hukkunutele ning Vabadussõjas langenutele Tõrvas;
- 23. juunil – eelpool toodud mälestusmärkidele ja 1944. a. langenute mälestusmärgile Helme kalmistul ;
- erinevatel tähtpäevadel – kindral Sootsi, Lille ja Orasmaa, kolonel Lõhmuse ja Pauli ning major Hiopi ja Kurg'i haudadele.



Valgamaa ühenduse liikmed Maakaitsepäeva paraadil 23. juunil 1999. a



Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse juhatus 2006. aastal.
Ees: Leopold Vahra ja Alfred Sild. Seisavad: Eduard Trom, Villi Kandi ja Ilmar Väljak



Valgamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse liikmed külaskäigul Rakveres



EESTI LENNUVÄEPOISTE KLUBI

See oli ühel 1991. aasta märtsikuu päeval, kui Tallinnas, Enn Vohli korteris tulid esmakordselt kokku neli endist lennuväepoissi – Enn Vohli, Jüri Freiberg, Ilmar Puistama ja Vaino Kallas, et arutada Eesti Lennuväepoiste Klubi loomise võimalust. Enn Vohli oli äsja saabunud Kanadast, kus ta oli külastanud Torontos 1976. aastal loodud Ülemaailmset Lennuväepoiste Klubi, ning saanud sealt kaasa soovituse, luua samasugune klubi ka Eestis. Samasuguse soovituse sai Kanada Lennuväepoiste Klubilt kirja teel ka Vaino Kallas, kellel oli Torontos oleva Lennuväepoiste klubiga loodud kontakt seoses lennuväepoiste raamatu „Igavesti noored" käsikirja koostamisega.

Tallinnas kokku tulnud nelik arutas Eesti Lennuväepoiste klubi loomise võimalust, milleks otsustati alustada andmete kogumist 1944. aastal Saksa relvajõudude Eestist lahkumisel kodumaale jäänud lennuväe abiteenistusse mobiliseeritute kohta. Oli teada, et 1944. aasta septembris, kui Saksa relvajõud Eestist lahkusid, viidi koos õhutõrjeüksustega Saksamaale ka umbes tuhat eesti lennuväe abiteenistuse võetud poissi. Kuna üle poole sajandi Eestis kestnud nõukogude okupatsiooni tingimustes polnud võimalik endiste Saksa poolel võidelnute vahel mitte mingisuguseid avalikke kontakte luua, siis polnud 1944. aastal kodumaale jäänud lennuväe abiteenistusse võetud poiste kohta mitte mingisuguseid andmeid.

Et omada mingitki ülevaadet Eestisse jäänud endiste lennuväepoiste kohta, koostasid ülalmainitud veel samal kohtumisel lühikese üleskutse, mis saadeti avaldamiseks tollasele ajalehele Rahva Hääl, mis selle ka avaldas.

Üleskutsele vastas üle poolesaja lennuväe abiteenistuses teeninud poisi. Saadetud kirjades jutustasid nad lühidalt oma teenistusest Saksa õhutõrjeüksustes ja kirjutasid oma elusaatustest peale sõja lõppemist. Enamusel kirjasaatjatel olid selja taga rasked vangiaastad Venemaa laagrites. Kuid samas teatati neis kirjades, et paljud kirjasaatjale teadaolevad lennuväepoisid kardavad endast märku anda. Sel ajal oli see muidugi mõistetav, kuna Eestis tegutsesid veel kõik nõukogude jõustruktuurid.

Algatusgrupi järgmiseks sammuks oli endast teatanud endiste lennuväepoiste kokkukutsumine, et otsustada Eesti Lennuväepoiste Klubi loomise küsimus.

See kohtumine toimus 20. aprillil 1991. aastal Tallinnas, Narva maanteel asunud ETKVL-i majas. Kohale oli tulnud üle kolmekümne endise lennuväepoisi. Neile andis ülevaate Kanadas tegutsenud lennuväepoiste klubi tegevusest sealt äsja naasnud Enn Vohli. Ta tutvustati Kanadas, Rootsis, Inglismaal, USA-s, Saksamaal, Austraalias ja mujal elavate lennuväepoiste tegevust, kes eraldi sektsioonidena moodustasid Ülemaailmse Lennuväepoiste Klubi, mille juhatus asub Kanadas – Torontos.

Kokkutulnute üksmeelne otsus oli - moodustada välismaal elavate eesti lennuväepoiste eeskujul Eesti lennuväepoiste klubi. Samal koosolekul moodustati toimkonda, mis pidi ette valmistama loodava klubi põhikirja projekti.

Samuti võttis koosolek vastu otsuse – korraldada 1991. aasta juulis Pirita-Kosel endiste lennuväepoiste kokkutulek. Ka tõstatati sellel koosolekul üles vajadus: hakata koguma Eestis elavate endiste lennuväepoiste memuaare, et Kanada Klubi eeskujul anda välja eesti lennuväepoiste mälestusraamat.

Eesti lennuväepoiste klubi moodustamine

Lennuväepoiste klubi moodustamine toimus 1991. aasta 13. ja 14. juulil Konstantin Pätsi nimelises Vabaõhukoolis Kose-Lükatil. See on kohas, kust 1944. aasta juulis-augustis oli alanud eranditult kõigi eesti lennuväepoiste sõjamehetee. Kokkutulekul olid esindatud peaaegu kõik maakonnad, kuid rohkem oli tulijaid Tallinnast, Harjumaalt ja Pärnust. Tuldi nii üksikult kui abikaasadega. Külalistena oli kohale saabunud palju endisi lennuväepoisse Kanadast, Rootsist, Inglismaalt, Saksamaalt ja Austraaliast.

13. juuli keskpäeval, kui kellaosutid lähenesid keskpäevale, toimus kokkutulnute rivistus. Eesti hümni helide saatel kerkis lipumasti eesti trikoloor

Korraldustoimkonna nimel pöördus kokkutulnute poole **Vaino Kallas**, kes oma tervitussõnavõtus ütles:



Vaino Kallas

„Austatud endised lennuväepoisid!

Kallid külalised!

Lubage mul tänase kokkutuleku korraldustoimkonna nimel tervitada teid ja öelda - **Tere tulemast Eesti lennuväepoiste esimesele kokkutulekule!**

Meil on suur heameel selle üle, et selle kokkutuleku geograafia ei piirdu ainult Eestiga, vaid ulatub ka kaugele raja taha. Meile on saabunud külalisi Kanadast, Ameerikast, Austraaliast, Rootsist, Saksamaalt ja mujalt. Tere tulemast kodumaale, kallid kaasvõitlejad!

Meie tänane kokkusaamine on mõneti ajalooline. On see ju Eestis elavaile endistele lennuväepoistele peale möödunud sõja lõppemist esimene kord taas kokku saada. Nii mitmelgi raja taga elavale lennuväepoisile on see aga peale siit lahkumist 1944. aastal esimene sünnimaa külastus.

47 aastat tagasi alustasime me siitsamast Pirita-Kose mändide alt, kes vabatahtlikuna kes lennuväe abiteenistusse mobiliseerituna - kuid tookord veel noorukeste sõjameestena - oma sõjameheteed, kus meil hiljem tuli korduvalt seista teevaliku lahkmel, et endas otsusele jõuda, kellega ja kuhu minna. Siit alustatud sõjamehetee mõjutas oluliselt meie kõikide edaspidist elusaatust.

Paljud meie hulgast alustasid oma sõjameheteed vabatahtlikena. Miks astusid alles 15-16 aastased noorukid ajal, mil Saksa sõjamasina saatus Eestis juba oli otsustatud, lennuväe abiteenistusse? Jäägu vastuse andmine sellele küsimusele meie ajaloolaste ülesandeks.

Tol kuumal 1944. aasta sõjasuvel, kui rindejoon oli taas jõudnud Narva jõe joonele ja lahingud käisid juba Emajõe kallastel, kus kümned tuhanded eesti sõjamehed võitlesid seal meie kodumaad taasokupeerida ähvardava punase ohu vastu, oli meie suurimaks sooviks astuda relvaga käes oma isade ja vanemate vendade kõrvale. Ja polnud see meie süü, et sakslastel oli nii meie, lennuväepoiste, kui ka kõigi eesti väeosade suhtes hoopiski omad kavatsused. Eestist lahkudes pillutati meid saksa relvajõudude koosseisus laiali üle kogu Euroopa. Lennuväepoiste võitlusteed ulatusid Sõrve säärelt Kuramaani ja Tsehhimaalt Madalmaadeni.

Eriti keeruliseks kujunesid paljude lennuväepoiste saatus sõja lõppedes, kui neist said Inglise, Ameerika ja Venemaa sõjavangilaagrite sõjavangid, mis ulatusid Ukleist Uuraliteni, Norilskist Musta mereni ja Vorgutast Kolõma kullakaevandusteni.

See kõik oli 47 aastat tagasi, kui me seisime siinsamas, täis nooruslikku energiat ja elutuld. Täna seisame me taas siin ja meie juustesse on kogunenud halli. Kuid meis on säili-

nud vabaduse tahe, seesama soov, mille eest me 47 aastat tagasi sõjateele läksime. Meie poolt läbitu on ka osake eesti sõjameeste võitlusteest. Kuid see on ka killuke meie kodumaa ajaloost.

Aidaku meie tänane kokkutulek värskendada meenutusi neist kaugetest, keerulistest ja rasketest aegadest ja kustutada veel üks valge laik eesti sõjameeste ajalooraamatus. Täna, kus eesti rahvas on taas tõusnud võitlusesse oma vabaduse eest, tahame ka meie, endised lennuväepoisid, anda oma oskused ja elukogemused meie väikese kodumaa iseseisvumise taastamiseks. Selleks soovin ma teile kõigile head tahet ja jõudu. Tänasel kokkutuleku puhul aga toredaid meenutusi ja head pidutuju!"

Järgnesid tervitussõnavõtud külaliste poolt Kanadast, USA-st, Austraaliast, Inglismaalt, Saksamaalt ja Rootsist.

Peale rivistust toimus üldkoosolek, kus kokkutulnuile tutvustati loodava Eesti Lennuväepoiste Klubi põhikirja, mis mõningate täienduste ja parandustega ühehäälselt vastu võeti. Põhikirja järgi võis klubi liikmeks astuda kõik endised lennuväe abiteenistuses teeninud, ja ka nende perekonnaliikmed.



Enn Vohli

Klubi põhitegevuseks nägi põhikiri ette klubi liikmetele kultuuriliste ja klubiliste ürituste ning suviste kokkutulekute korraldamine, noorte hulgas isamaalises vaimus ideoloogilise kasvatustöö läbiviimine, riiklike tähtpäevade tähistamine, ajaloosündmuste ning lennuväepoiste mälestuste kogumine ja avaldamine. Koosolek otsustas valida 7-liikmeline klubi juhatuse koosseisus:

- **Enn Vohli –** juhatuse esimees (president);
- **Vootele Käbala** – abiesimees, Tallinn;
- **Jüri Freiberg** – sekretär, Tallinn;
- **Vaino Kallas** – ajaloo toimetaja , Pärnu;
- **Olaf Sillamaa** – liige, Rakvere;
- **Albert Lipp** – liige, Saaremaa;

Peale üldkoosolekut kuulati sõjaajaloolase Küllo Arjakase ja sõjaajaloo professori Rein Helme ettekandeid teemal: "Eesti mehed Teises maailmasõjas". Kokkutulnute abikaasadele korraldati samal ajal ekskursioon Tallinna Botaanikaaeda.

Nimetamisväärseks sündmuseks kokkutulekul oli kõigi kokkutulnute ühine käik Metsakalmistule ja pärgade panek Eesti Vabariigi esimese presidendi Konstantin Pätsi kalmule. Pärgade panemisel kõlanud järelhüüdes ütles Vaino Kallas:

„Me tulime siia, Metsakalmistu mändide alla, et avaldada austust Eesti Vabariigi esimesele presidendile Konstantin Pätsile, mehele, kes seisis meie maa ja rahva vabaduse hälli juures ja kes pärast pikki aastaid kestnud eksirännakuid mööda Venemaa vanglaid, puhkab nüüd siin – oma armastatud kodumaa mullas. Selle maa mullas, mille heaks ta pühendas kogu oma elu. Täna, kus me oleme jälle tõusnud võitlusse oma kodumaa vabaduse eest, olgu meie innustajaiks Vabariigi algusaastail Konstantin Pätsi poolt lausutud sõnad. President on öelnud:

"Ehkki vaene on see pind, kuhu saatus on meid paigutanud. Kuid sügavale siia oleme me oma juured ajanud. Iga paelõhe, soomülka, raba ja liivakingu sisse on meie tahtmise terasjuur puurinud. Ja siit ei kisu teda välja miski jõud. Meie isade higiga on see pind siin rammutatud. Meie põlvkonna verega on ta vabaks võidetud. Kogu jõudu pingutades loome me siin oma

iseseisvat riiki. Täis rõõmu, julgust, tahtejõudu ja uhkust oma maa ja rahva vastu teeme seda tööd adraga - aga kui vaja, siis ka mõõgaga.

Midagi pühamat, kallimat, ilusamat ja armsamat ei suuda meie mõttelend ette kujutada, kui seda on meie isademaa siin Läänemere kallastel. Temale on pühendatud meie südame puhtamad tunded, meie mõistuse võidud, meie tahtejõu sitkus. Tema pind jäägu igavesti vabaks, et rahulikult võiks temas uinuda põlved, kes siin oma tööst suurt väsimust puhkavad. Tema õnneks oleme me valmis ohverdama kõik. Sest kaduv on meie töövili, kuid igavesti jäägu püsima, õnneliku, vaba ja iseseisvana meie isade maa – meie Eesti!"

Need presidendi poolt kunagi ammu öeldud sõnad koputavad täna meie südameile ja kutsuvad meid jätkama võitlust oma maa ja rahva vabaduse eest. Seistes täna siin Sinu kalmul, me lubame Sulle president, et jätkame võitlust seni, kuni meie väike Eesti on taas vaba!"”

Kokkutulek jätkus ühise lõunasöögiga Vabaõhukooli suures saalis, mille järel toimus kooli õuel kodu- ja välismaal elavate endiste lennuväepoiste vahel viktoriin, kus võistkondadel tuli meenutada sõjapäevil õpitud teadmisi. Mõlemaid võistkondi autasustati suure tordi ja šampanjaga.

Õhtu lõppes sõdurilaulude laulmise ja tantsu keerutamisega Piirita jõe äärses asunud koolimaja aias süüdatud lõkketule ümber - kohas, kus 47 aastat tagasi olid asunud suured sõjaväe puubarakid ja kust tänased kokkutulijad olid kunagi oma sõjameheteed alustanud.”

Mälestustahvel 1944. a. Sõrve poolsaarel võidelnud koolipoistele

2004. a. 21. juunil toimus Sõrve poolsaarel, Iide külas traditsiooniline sõrvelaste kokkutulek. Samaaegselt toimus Iide külas Torgu vallamajale paigaldatud 1944. aasta oktoobris-novembris Sõrves Eesti taasokupeerinud punavägede vastu võidelnud Pärnumaa lennuväe abiteenistuslastele mälestustahvli avamine.

Mälestustahvli avamisele sõitnud Pärnu Sõjameeste Ühenduse meeskoori poolt esitatud "Vabadusvõitlejate marssi" helide saatel sammusid Torgu vallamaja juurde lipukandjad Eesti Lennuväepoiste Klubi lipuga.

Järgnenud avakõnes rääkis endine sõrvevõitleja ja klubi ajalootoimetaja Vaino Kallas Saksa õhutõrjeüksustes teeninud eesti koolipoiste osalusest Eesti linnade ja tööstusasulate kaitsmisel "punakotkaste" õhurünnakute puhul ning Pärnumaalt 1944. aastal mobiliseeritud lennuväeabiliste osavõtust 1944. aasta oktoobris-novembris Sõrve poolsaarel toimunud lahingutest, mis olid viimased ränkrasked lahingud Eestimaa pinnal. Sõrve lahingutest võttis osa 65 eesti koolipoissi, kellest mälestusmärgi avamise ajal olid elus veel vaid kolm…

Pärnu Sõjameeste Ühenduse meeskoori lauluhelide saatel langetasid mälestustahvlilt katte Lennuväepoiste Klubi president Enn Vohli ja endine sõrvevõitleja Endel Sildoja.

Eesti Lennuväepoiste Klubi poolt Torgu vallamajale paigaldatud mälestustahvel on ainus mälestusmärk Saaremaal, Sõrve poolsaarel punavägede vastu võidelnud eestlastele. Leidmata ja tähistamata on Sõrve lahingutes langenud lennuväeabiliste matmispaigad.

Mälestusmärgi avamise järel toimus kontsert, kus kokkutulnuile esines Pärnu Sõjameeste meeskoor dirigent Helle Kullamaa juhatusel ning soololauludega esines Pärnu lauljanna Heili Laanela.

Kokkutulnuile jagati korraldajate poolt sooja suppi. Õhtul toimus samas suur galakontsert ja süüdati Jaanituli.

Mälestusmärk Sõrves langenutele

2004. aasta 4. oktoobril avati mälestusmärk Teise maailmasõja ajal Sõrves langenud Saksa sõjameestele. Mälestusmärgilt eemaldas katte Saaremaal pataljonikomandörina võidelnud professor doktor Klaus Ritter. Suurel kivirahnul olevale pronksplaadile on raiutud rist ja sõnad: "***Zum Gedenken der auf Sworbe im Herbst 1944 geffallenen deutschen Soldaten***" (Saksa sõdurite mälestuseks, kes siin toimunud ägedates lahingutes langesid."

Mälestusmärgi avamisel ütles Eesti lennuväepoiste ajalootoimetaja Vaino Kallas:

"Meid toodi siia Sõrve 1944. aasta sügisel Kuramaalt. Hajutatuna erinevates rindelõikudes, tuli meil siin 1944. aasta oktoobris-novembris osaleda ränkrasketes lahingutes. Kolm noort poissi meie hulgast langesid siin ja paljud said haavata. On möödunud 60 aastat ja me ei tea, kuhu meie kunagised võitluskaaslased on maetud, seega on need pärjad ja lilled, mis me täna siia mälestusmärgi juurde asetasime, ka nende eesti poiste mälestuseks, kes siin elu kaotasid,"

Mälestuskivi jalamile panid lilli veel Saaremaa Vabadusvõitlejate Ühingu esindajad, Kaitseliidu Saaremaa maleva pealik Toomas Luik ja paljud kohalikud sõrvelased, kes olid tulnud langenutele austust avaldama.

Klubi tegevusest läbi aastate

Eesti Lennuväepoiste Klubi loomisele järgnenud aastatel toimus klubi liikmete organiseeritud tegevus põhiliselt kolmes Eesti paigas – Tallinnas, Pärnus ja Rakveres, kus asus enamus klubi liikmetest. Aastate möödudes on paljud klubi liikmed meie hulgast lahkunud ja 2008. aasta seisuga toimub klubiline tegevus veel vaid Tallinnas ja Pärnus. Traditsiooniliselt toimuvad mõlemal pool iga kuu kokkusaamised, kus vaagitakse päevasündmusi ja tähistatakse nii riiklikke kui klubi liikmete tähtpäevi.

Kõik klubi liikmed on samaaegselt ka Eesti Vabadusvõitlejate Liidu piirkondlike ühenduste liikmed, võttes osa nende organisatsioonide tegevusest ja ühisüritustest.

Eesti koolipoiste osalemise kohta Teise maailmasõja sündmustes on klubi ajalootoimetaja Vaino Kallase poolt välja antud kaheosaline raamat „**Eesti koolipoisid Teises maailmasõjas**" ja publitsistlik ajalooraamat „**Kahe sõja vahel**".



Lennuväepoiste Klubi moodustamisest osavõtjad Konstantin Pätsi nimelises Vabaõhukoolis



Lennuväepoiste klubi moodustamise päeval pandud pärjad president Konstantin Pätsi kalmul



Lennuväepoiste klubi asutamiskoosolek 1. juulil 1991. a.



Mälestustahvel Sõrve lahingutes osalenud Eesti koolipoistele Torgu vallamaja seinal



Mälestusmärk Sõrve lahingutes Saksa poolel langenutele.

EESTI VABADUSVÕITLEJATE TALLINNA ÜHENDUS

Möödunud sajandi kaheksakümnendate lõpus, üheksakümnendate alguses, osalesid uue ärkamisaja ettevõtmistes noorte kõrval erilise innukusega II maailmasõjas idarindel ning Eesti kaitsel võidelnud Tallinna sõjamehed. Eesmärgiks 1944. aastal teostamata jäänud unistuse - iseseisva Eesti riigi taastamine!

EVTÜ loomise algatajad

Kapten Karl Talpaku muldasängitamisel Tallinna Metsakalmistul 1. septembril 1991 lepiti kokku, et aeg aktiivseks tegutsemiseks on küps. Mõni nädal hiljem sai Mati Kahro majas Nõmmel kokku grupp aktiivseid sõjamehi, et Ott Eespere eestvedamisel luua Tallinna vabadusvõitlejate organisatsioon. Algatusgrupi koosseisu kuulusid: Ott Eespere, Mati Kahro, Georg Mõtus, Harri Rent, Paul Tibbo, Feliks Tipner. Algatusgrupi esialgne tegevus soikus Ott Eespere ootamatu surma tõttu.

Sõjaajaloolase Hannes Walteri organiseerimisel koondus samal ajal osa endisi sõjamehi 29. aprillil 1988 loodud Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsi juurde. Nendeks meesteks olid Rudolf Bruus, Sven Ise, Richard Jurss, Voldemar Kiisler, Raul Kuutma, Roland Maurer, Harri Rent, Huudo Räst, Ants Teetsov, Robert Telliskivi, Armand Trei, Aksel Väljaots jt. Seltsi juurde moodustati Endiste Sõjameeste Sektsioon, selle sees omakorda Endiste Ohvitseride Kogu.

1992. aastal jätkati Tallinnas Armand Trei eestvedamisel Eesti kaitsel osalenud sõjameeste registreerimist. Vabadusvõitlejate organisatsiooni loomist Tallinnas pidasid oluliseks Nõmmel elavad endised sõjamehed Otto Kristjuhan, Ergav Kurajõe, Evald Kõpmann, Olavi Laandre, Einar Laigna, Tähti Mölder, Wolfgang Nigul, Harri Pool, Endel Salu, Kaljo Sobik, Leo Soobik. Eesti Julgestusgrupi nr. 183 võitleja Jaan Kuninga eestvedamisel tuli 22. märtsil 1992 Tallinna Eksperimentaalkombinaadi "TARMEL" saalis kokku Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse (EVTÜ, edaspidi Tallinna ühendus) loomise algatustoimkond, kuhu kuulusid Hendrik Arro, Valter Kannik, Endel Keller, Jaan Kuningas, Raul Kuutma, Rudolf Käärd, Arkadi Muuk, Georg Mõttus, Kristjan Mõttus, Harry Mäematt, Heino Post, Juhan Priks, Harri Rent, Heino Reilant, Harry Ritsberg, Heino Sinimäe, Robert Telliskivi, Jüri Teras, Paul Tibbo, Feliks Tipner, Armand Trei, Johannes Törs, Enn Vohli ja Aksel Väljaots. Tehti tööd loodava organisatsiooni asutamisdokumentide, programmi ja põhikirja kallal. Enne Tallinna ühenduse asutamiskoosolekut toimus täiendav kohtumine EKE Tehnokeskuse saalis, kus vaadati veel kord läbi alusdokumendid ning tehti viimaseid ettevalmistusi asutamiskoosoleku kokkukutsumiseks.

Asutamiskoosolek.

Tallinna ühenduse asutamiskoosolek toimus 25. aprillil 1992. aastal SAKALA Kultuurikeskuses, millest võttis osa umbes 650 sõjameest. Avasõnad lausus Jaan Kuningas, koosolekut juhatas Heino Post, presiidiumisse olid valitud Leonhard Saluveer, Arkadi Muuk, Paul Potissepp ja Enn Vohli. 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi 46. rügemendi II pataljoni rühmaülem Harri Rent pöördus relvavendade poole sõnadega:

> **„Austatud relvavennad, lugupeetud külalised!**
>
> Alustaksin oma tänast ettekannet tuntud fraasiga: „parem hilja, kui mitte kunagi!" Paljudes Eestimaa nurkades on taolised ühendused, millele meie täna siin püüame aluse panna, juba olemas. Tartus, Pärnus, Võrus, Viljandis, Paides ja mitmel pool mujalgi tegutsevad

edukad vanade sõjameeste suured organisatsioonid ja nüüd on siis lõpuks ka pealinn oma lähiümbrusega jõudnud niikaugele, et võime siin üheskoos alustada laiahaardelist tegevust meie kunagiste aadete ja eesmärkide taaselustamiseks ja ellurakendamiseks, niipalju kui see meil käesolevas situatsioonis üldse võimalik on.

See arvukas meestevägi, kelle paljudel eluaastaid juba üle seitsmekümne, kes oma nooruses olid uljad ja julged võitlejad, kaitstes oma kodu ja euroopalikku mõtte- ja elulaadi, see meestevägi, ei ole täna siin saalis kogunenud mitte heietama nostalgilisi minevikumälestusi. Ei, me oleme täna siia kogunenud selleks, et äratada taas ellu isamaa-aadet, mille nimel me 50 aastat tagasi surmapõlgusega võitlesime ja mille nimel parimad andsid ülima, mida on anda kahekümneaastasel sõduril – elu isamaa altarile. Palun austada meie langenud kaasvõitlejaid ja sõpru minutilise leinaseisakuga. Süüdati küünal.

Siirdudes tänase päevaprogrammi juurde, tahaksin eriti rõhutada, et me kõik vanad sõdurid siin saalis peame tundma endid võrdsetena. Unustame täna, kes me kunagi olime, missuguseid paguneid kandsime, kas kaprali või kapteni omi. Meie tänases olukorras on kohatu, kui mitte rumal, rääkida subordinatsioonist. Täna siin saalis peame tundma endid tõeliste vendadena – relvavendadena. Täna peame lähtuma eelkõige hetkeseisust – mida keegi suudab oma intellekti, algatusvõime ja ideedega pakkuda, et rikastada ja edasi arendada, siinsamas loodavat organisatsiooni ja viia ellu tema eesmärke.

Tõeliste aatemeestena jätkem kõrvale isiklikud ambitsioonid. On ju inimlikult arusaadav aastakümneid olnud kõrvale- ja allasurutud mees, soovib nüüd, mil Eestimaal puhuvad taas vabamad tuuled, tunda eneseteostuslikku rahuldust. Kõik on õige! Aga ärge, palun, unustage seejuures tõsiasja, et paljudel meie hulgast tuli selle asemel, et sõja lõppedes asuda ülikoolides oma haridust täiendama, läbida palju karmim elüülikool kusagil kaugel Siberis või Tšehhi- ehk Poolamaa kaevandustes.

Kas me tahame tunnistada või mitte, aga need rängad "ülikoolid" on jätnud sügava jälje meie hinge ja vaimu, rääkimata füüsisest. Oleme ju kõik mitte eriti kauges minevikus kohanud ja tundma õppinud arvukaid eneseupitajaid, kes maksku mis maksab soovivad iga hinna eest trügida pjedestaalile. Kui me siin täna hakkame valima oma töö- ja esindusorganeid, siis püüdkem olla vabad eelarvamustest ja kogugem organisatsiooni juhatusse ja teistesse valitavatesse organitesse võimekamad ja töökamad kaaslased, kel südametunnistus puhas, sihid aatelised ja eesmärgid selged.

Meie kohta võidakse arvata, et näe, vaim on neil ju valmis, aga liha nõder. Ei ole! Tõestagem vastupidist! Tõsi ju on, et aastat kakskümmend või rohkemgi tagasi oleks meie panus Eesti taastärkava riigi ülesehitusse olnud oluliselt tõhusam, et mitte öelda määrav. Aga aeg on teinud oma töö, keegi üle oma varju ei hüppa ja endid üle hinnata oleks rumalus. Siiski, kõigele vaatamata oleme ometi rivis, muidu poleks tänane koosolek nii rahvarohke.

Kui puudutada lühidalt meie loodava vabadusvõitlejate ühenduse eesmärke ja ülesandeid, siis pean esmatähtsaks viimastel aastakümnetel porri tallatud eestluse lipu üles tõstmist, näitamaks nii kodus kui ka kaugemal, et me oleme siiski olemas ja kes me sellised oleme. Meist endist oleneb, kuidas me endid maailmale esitleme.

Puht füüsiliselt ei ole meid, vanu sõjamehi, enam kauaks. Seepärast, et säilitada järjepidevust ja tagada edasiminek eesti rahvuslike ideaalide elluviimisel, peame oma püüdlustesse pühendama ja aegaviitmatult kaasa tõmbama meist olulisemalt nooremaid ja keskealisi, rakendades maksimaalselt nende vaimset potentsiaali, nende paremat haridust ja avaramaid sidemeid. Peame noortele taaskord selgitama ja tõestama, et kuigi eestlane olla on uhke ja hää, kaasnevad sellega ka vääramatud kohustused.

Maad on võtnud põhjendamatu patsifismilaine väitega: milleks meile sõjavägi? Kellega me sõdima hakkame? Kaitseliidust piisaks küll! Sõdima ei kavatse eestlased küll kellegagi hakata, ei lätlaste ega soomlastega, kõige vähem aga muidugi venelastega.

Mis puutub aga Kaitseliitu, siis kiputakse unustama, et omaaegne Kaitseliit kujutas endast kaitseväeteenistuse läbinud, korraliku sõjalise õpetatuse ja relvakäsituse oskusega maakaitseväge abiks armeele, mitte aga sõjalise väljaõppeta meestesumma.

Kui me oma korteriukse lukus hoiame, siis mitte selleks, et kellestki eralduda või halbu plaane haududa, vaid, et pätid ja vargad ei pääseks meie kodu rüüstama. Sõjavägi on meie piiride lukk, kes peab meid kaitsma igat masti spekulantide ja varaste eest, kes peab kaitsma nii meie sisemist korda kui ka väärikust ja julgeolekut. Sõjaväest kõrvalehoidmine olgu igale mehele häbistav ja alandav. Oma praeguse tööalase kogemuse tõttu riigikaitse osakonnas tean ja näen ma iga päev, kui kurb pilt selles valdkonnas valitseb.

Eesti tänane noorus oma rõhuvas enamuses on kahjuks kaotanud soovi teenida Eesti Vabariigi kaitseväes. Kuna ENSV ajal valitud Ülemnõukogu koosneb enamuses omaaegsetest kommunistliku nomenklatuuri liikmetest, siis pole üldse imekspandav, et Ülemnõukogu poolt vastu võetud kaitseteenistuse seaduse rakendamisotsus on koostatud mitteküllaldase asjatundlikkusega, mis kahjuks ei taga seaduse ellurakendamist. Pole siis midagi imestada, kui kolmekümnest kutsealusest ilmub kohale 7-8 ja vähemalt kolmel neist on taskus arstitõend, mis kinnitab noormehe kõlbmatust sõjaväeteenistuseks. See ongi meie kaasaja, võibolla kõige valusam probleem.

Tõsi ta ju on, et oleme küllalt vanad ja ega me tervis pole enam suurem asi. See tingib meie organisatsiooni ühe eesmärgina hättasattunud kaasvõitlejate igakülgse abistamise ja toetamise. Selle eesmärgi me kindlasti täidame nii hästi või halvasti kui, see meil õnnestub. Siiski, peaülesandeks see meile ei kujune. Meie organisatsiooni pea-eesmärgiks minu nägemusel on kasvatada meile järglasteks kaitsetahtelisi noori mehi, ja miks mitte mõnes sõsarorganisatsioonis ka noori naisi.

Tallinnas tegutseb juba neli aastat Eesti Akadeemiline Sõjaajaloo Selts, mille ühe haruna loodi möödunud sügisel ohvitseride sektsioon. See koosneb igati lugupeetavatest ja sõjalise eriharidusega vanahärradest. Kahjuks peab tõdema, et omades võrdlemisi pealiskaudset ja juhuslikku sidet seltsi, noorema ja intellektuaalselt aktiivsema ajaloolaste grupiga, on sektsiooni tegevus küllaltki staatiline ja ideedevaene.

Vältimaks sattumist samasugusele karile, kriipsutan veelkord alla vajadust haarata täna loodava ühenduse ridadesse noori, intellektuaalselt silmapaistvaid isiksusi, kartmata seeläbi kaotada ühenduses meie – vanade – juhtivat rolli. Nooruse päralt on tulevik ja meie osaks jäägu võimetekohane kogemuste jagamine läbi loengute, publikatsioonide ja mälestuste sellest, kuidas me sõja esimestel kuudel vabatahtlikena lülitusime võitlusse selle sajandi kõige kuritegelikuma režiimi vastu. Innustagem noori ja kasvatagem neis tahet ise kaitsta oma riiki, sulgedes riigipiiri kindlalt igat masti mafioosode ja spekulantide, prostituutide ja varaste ees. Rääkigem noortele, kuidas me nendevanuste poistena lülitusime toona võitlusse oma püha õiguse – vabaduse eest, kes metsavennana, kes omakaitselasena selliste kuulsate komandöride juhtimisel nagu kapten Talpak jt. Meil on kõnelda põnevaid ja heroilisi lugusid võitlustest idapataljonide ridades suurepäraste juhtide – kapten Sooden, major Rebase, major Sobolevi juhtimisel. Ei heidutanud meid ei Volhovi sood ega Neveli rabad, kus leegionäridena lõime lahinguid rügemendiülemate kolonel Tuulingu ja kolonelleitnant Venti juhatuse all. Rääkige oma järglastele, kuidas me tõkestasime tervelt kolmveerandaastaks vaenlase sissetungi meie maale Peipsi rannal ja Narva jõe kaldal andekate ja julgete pataljoniülemate major Riipalu, kapten Bruusi ja teiste juhtimisel. Kõneleme soomepoiste võitlustest nii seal kui siinpool lahte. Nende võitluste tulemusel võidetud aeg andis kümnetele tuhandetele inimestele võimaluse pageda läände, selle asemel, et olla vangina või küüditatuna Siberisse veetud.

Kui me võime tänapäeval uhkusega nentida, et kõikjal maailmas võib leida eestisoost tipp-teadlasi, kirjanikke, arhitekte ja teisi silmapaistvaid vaimuinimesi, kõnelemata ärittegelastest, siis hindamatu aluse sellele võimalusele panime meie, kes me oma rinnaga sulgesime vaenlase sissetungi meie maale.

Jutustagem noorsoole õppustest allohvitseride koolides . Heidelaagris ja Lauenburgis. Pajatagem, kuidas meist said ohvitserid peale sõjakoolide lõpetamist Bad-Tölzis ja Newenklaus. Meie võitlusind ei raugenud ka siis, kui pidime oma kodumaa loovutama põlatud vaenlasele. Ka Sileesias, Oppelni ja Schönau rinnetel võidelnud 20. diviis ei häbista-

nud oma nime, pidades oma viimased lootusetud lahingud ausalt lõpuni rügemendiülemate kolonel-leitnandite Rebase, Riipalu ja Maitla juhatusel.

Kui keegi kõneleb tänapäeval talumatutest raskustest ja lootusetust olukorrast igapäevaelus, siis oleks tal kohane kuulda mõni looke Siberi vangilaagritest, Tšehhipõrgust või Poola kaevandustest. Küllap siis mõnelgi hädaldajal hakkab piinlik ja me võime oma riigi jaluletõstmise heaks segamatult töötada. Kaevikusõduri parim kaaslane oli alati mõnus nali ja huumorimeel. Seevastu argus ja hädaldamine tegi rohkem pahandust kui mõni rumal käsk või vastase mürsk. Meie hulgas on kindlasti arvukalt vapraid sõjamehi mitmesuguste lahinguliste autasudega, nagu näiteks Talvesõjamedal 1941. aastast, Idamedal või siis raudristid. Kaugemas perspektiivis võiksime luua sidemed sõsarorganisatsioonidega Soomes, Saksamaal ja mujal. Kui täna veel midagi soovida, siis eelkõige optimismi, julget pealehakkamist ja arukat tegutsemist. Soovin üldkogule head tahet ja töölusti!

Esimene juhatus, esimene esimees (1992-1993)

Sõjamehed võtsid vastu Tallinna ühenduse põhikirja ja valisid ühenduse juhatuse koosseisus:


Harri Rent, EVTÜ esimene esimees

- **Harri Rent** – juhatuse esimees;
- **Heino Post** - aseesimees;
- **Paul Tibbo** – aseesimees;
- **Richard Jurss** – juhatuse liige;
- **Roland Maure** – juhatuse liige;
- **Arkadi Muuk**– juhatuse liige;
- **Heino Post**– juhatuse liige;
- **Paul Potisepp**– juhatuse liige;
- **Valdemar Raig**– juhatuse liige;
- **Jüri Teras** – juhatuse liige;
- **Jaanus Betlem** – juhatuse liige;
- **Richard Bruus**– juhatuse liige;
- **Jüri Estam**– juhatuse liige;
- **Karl Gailit** – juhatuse liige;
- **Sven Raave**– juhatuse liige;
- **Heino Reigo**– juhatuse liige

Ühenduse revisjonikomisjon valiti koosseisus: Leopold Pensa, Arvo Saarepera, Leonhard Saluveer ja R. Tuur.

Eetikakomisjoni valiti Harry Mäematt, Endel Saadoja ja Ants-Eduard Teder ning sotsiaalkomisjoni Roald Erit, Kalju Janno, Henno Kullerkupp, Georg Mõttus ja Herbert Veedla.

Järgnenud igapäevatöös sattus valitud juhatus ja Tallinna ühendus tervikuna silmitsi paljude, eelkõige majanduslike ja poliitiliste, raskustega. Ühendusel ei olnud kooskäimiseks oma ruume, isegi lauatelefoni mitte, põhitegevuseks vajalikest rahalistest vahenditest rääkimata. Esimesed 280 krooni annetas ühenduse kassasse 23. juulil 1992 USA kodanik, endine 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi võitleja, Donald Koppel. Eesti sponsoritelt oli selleks ajaks laekunud kokku 300 krooni. Koosolekud toimusid Tallinna Põhjapiirkonna Riigikaitse osakonna ruumides Kotzebue tänaval, kus Harri Rent töötas reservväelaste jaoskonna ülemana. Mis ehk kõige olulisem, puudus endiste sõjameeste abiga ülesseatud rahvaasemike ja täitevvõimu esindajate tähelepanu karme elupäevi näinud meeste vastu.

Ent elu ja surma peale taplustest ning Venemaa vangilaagritest võitjana välja tulnud meestel ei olnud kombeks allaandmine. Härjal haarati sarvedest, esimene töine aasta möödus kiiresti, asjalikult. Ühenduse liikmekaart nr.1 otsustati anda endisele 46. rügemendi II pataljoni ülemale, tegevteenistusse astunud kolonelleitnant Rudolf Bruusile. 29. augustil 1992 Adaveres toimunud Eesti vabadusvõitlejate üleriigilisel kokkutulekul oli Tallinn esindatud 160 sõjamehega.

Juhatuse esimees Harri Rent püüdis leida kontakte välismaal elavate, Eesti kaitselahingutes osalenud, relvavendadega. 1. septembril 1992 sõlmiti Tallinna ühenduse ja Saksa Sõjaveteranide Ühingu vahel koostööleping, mille kohaselt ühendus sai Saksa Sõjaveteranide Ühingu liikmeks 24. veebruaril 1993. a. seisid Tallinna vabadusvõitlejad õlg-õla kõrval oma pojapoegadega esimesel Kaitseväe paraadil, mis toimus Vabaduse väljakul vabariigi 75. aastapäeva puhul. Hooletusse ei jäetud ega jäeta lahkunud relvavendi. 26. jaanuaril 1993 said Tallinna vabadusvõitlejad endale ühise puhkepaiga Metsakalmistul, kuhu 12. märtsil sängitati esimesena Pärnu mees, endine 20. Diviisi allohvitser, Kalju Ruubel. 21. veebruaril 1993 õnnistati Kaarli kirikus Tallinna ühenduse võitluslipp, mille all vabadusvõitlejad marssisid ühtses rivis Kaitseväe esimesel, 24. veebruaril 1993 toimunud vabariigi 75. aastapäeva paraadil.

Teine juhatus (1993-1995)

25. mail 1993 Sakala keskuses toimunud Tallinna ühenduse aastakoosolekul valiti ühenduse uus juhatuse koosseis, kuhu kuulusid:



Arnold Annus

- **Arnold Annus** – juhatuse esimees;
- **Paul Tibbo** – aseesimees;
- **Erich Puusaag** - aseesimees;
- **Paul Potisepp** – liige;
- **Arkadi Muuk** – liige;
- **Heino Kerde** – liige;
- **Aarne Kukk** – liige;
- **Harri Rent** – liige;

20. juunil 1994 valiti juhatusse täiendavalt **Gunnar Reppo –** aseesimees, **Hugo Reinop** ja **Hasso Lepik –** liikmed;

Ühenduse esindajateks Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatusse valiti **Richard Jurss** ja **Paul Tibbo**.

Ühenduse revisjonikomisjon valiti koosseisus: esimees **Arvo Saarepera**, liikmed **Leonhard Saluveer** ja **Regina Tuur**.

Eetikakomisjoni valiti: esimees **Erich Saving**, liikmed **Kai Maitla-Braurer** ja **Harry Mäematt.**

Sotsiaal-tervishoiukomisjoni valiti: esimees **Viljo Ehasalu**, liikmed **Boris Merilain** ja **Kristjan Mõttus**.

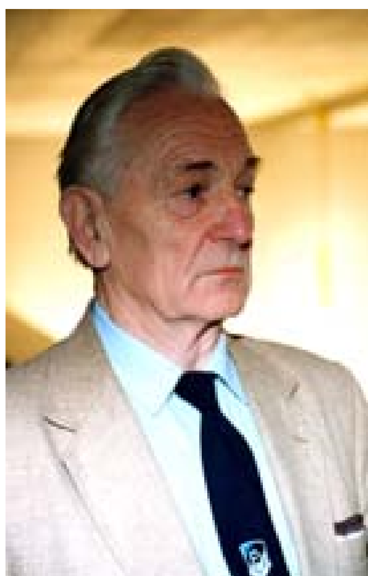
1993. aastal oli Tallinna ühenduses 645 liiget. Ühenduse koosseisu kuulus 252 meest Eesti Leegionist ja 20. Diviisist, nende seas 28 meest pataljonist „NARVA", 47 meest Idapataljonidest, 48 meest Politseipataljonidest, 34 meest Piirikaitse rügementidest, 82 meest Eesti Lennugrupist, 50 meest Lennuväe abiteenistusest, 42 meest Soome Sõjaveteranide Eesti Ühendusest ning muudest üksustest 47 meest.

1993. aasta septembris liitusid Tallinna ühendusega vabadusvõitlejad Keila-, Saku- ja Kehra piirkonnast. 1994. aasta sügisel sai ühenduse juhatus endale tööruumid Uus tänav 3 majas, mille tulemusena laienes ühenduse piirkondlik tegevus. Samal sügisel eraldas Riigikaitse Akadeemia ühendusele ruumid arhiivi jaoks.

Kokku kuulus ühenduse koosseisu 15 piirkonda Tallinnas ja Harjumaal, kus oli liikmeid kokku 1250 meest. Tihenes ühenduse koostöö välismaal elavate relvavendadega. 8.-9. mail 1994 Varssavis toimunud rahvusvahelisest konverentsist "Leppimus ja andestamine" võttis osa Tallinna vabadusvõitleja akadeemik Ants Kõverjalg. 16. mail 1994 viibis Saksamaal Steineri korpuse veteranide kokkutulekul juhatuse liige Heino Kerde. 1994. aasta juunis võtsid Tallinna vanadusvõitlejad osa Sinimägedes toimunud kokkutulekust.

15. septembril 1994 valiti Tallinna ühenduse piirkondade uuteks esimeesteks: **Heino Kerde** – Tallinna kesklinn, **Arvo Saarepera** – Kehra, **H.Tirru** – Kopli ja Pelgilinn, **Valdo Kallion** – Saku, **Erich Saving** – Keila.

21. septembril 1994 osalesid Tallinna vabadusvõitlejad Porkuni lahingupaigal mälestusristi ja kolm päeva hiljem Keila lähedale Kumina teeristile paigaldatud mälestuskivi avamistel. Oktoobris 1994 tegi ühenduse juhatus kaitseministeeriumile ettepaneku asutada medal II maailmasõjast osavõtnutele Kestsid mõttevahetused Eesti Rindemeeste Ühenduse juhtidega, kes soovisid Tallinna ühendusega ühineda. Ühenduse juhatus ei soovinud endiste punakomissaride ja hävituspataljonimeestega sidemeid luua, veel vähem nendega leppida. 24. veebruaril 1995 marssis ühenduse kolm rühma jälle ühises rivis Eesti Kaitseväega Vabaduse väljakul, kus toimus Vabariigi 77. aastapäeva puhul korraldatud kaitseväe paraad. 29. märtsil 1995 kinnitati Tallinna ühenduse põhikirja muudatused. Oli ühenduse ridade korrastamise ja sotsiaal-majanduslike probleemidega tegelemise aeg.



Erich Puusaag

Kolmas juhatus (1995 - 1997)

04. mail 1995 toimunud Tallinna ühenduse aastakoosolekul valiti uus juhatus koosseisus:

- **Erich Puusaag** – juhatuse esimees;
- **Viljo Ehasalu** – aseesimees;
- **Manivald Vallikivi** – aseesimees:
- **Paul Potisepp** – liige;
- **Arkadi Muuk** – liige;
- **Herbert Veedla** – liige;
- **Hasso Lepik** – liige;
- **Harri Pool** – liige;
- **Hans Kargaja** – liige;
- **Arvo Saarepera** – liige;

Revisjonikomisjoni valiti: **Enn Vohli - esimees, Regina Tuur** – sekretär, **Vambola Kermes** ja **Ralf Kaup** – liikmed;

Eetikakomisjon valiti: **Eldor Jaanisoo** - esimees, **Richard Jurss** ja **Paul Tibbo -** liikmed.

Sotsiaalkomisjoni valiti: **Viljo Ehasalu** – esimees, **Heino Sinimäe** ja **Helmut Peets –** liikmed;

Ajaloo toimkonda valiti: **Heino Kerde** – esimees, **Arkadi Muuk**, **E. Jõgi** ja **Ants Kõverjalg -** liikmed**.**



Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse juhatus aastatel 1995 - 1997

30. mail 1995 tegi Soome Sõjaveteranide Eesti Ühenduse esindaja kolonelleitnant Sven Ise kirjaliku ettepaneku moodustada kõikide endiste eesti sõjameeste baasil Eesti Sõjaveteranide Liit, kuhu kuuluksid Tallinna ühendus, soomepoisid ja Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingu liikmed. Sven Ise ettepaneku kohaselt pidi loodav liit esindama kõiki liitu kuuluvaid organisatsioone ülemaailmses sõjaveteranide organisatsioonis. Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatus oli nimetatud organisatsioonide ühinemise vastu.

23. novembril 1995 toimus Tallinna Matkamajas ühenduse volikogu koosolek, kus volikogu esimeheks valiti endine 127. Luurelennugruppi ja 11. Öölahingulennugruppi lendur, tehnikakandidaat **Hendrik Arro**.

29. veebruaril 1996 leidis aset Tallinna vabadusvõitlejate kohtumine kaitseminister Andrus Ööveliga, kellele esitati ettepanek - mitte tunnistada Eesti Rindemeeste Ühenduse põhikirja ning lülitada alates 01. septembrist 1996 kooliprogrammidesse riigikaitse õpetus.

Ühenduse juhatuse 27. mai 1996 koosolekul kritiseeris juhatuse esimees Erich Puusaag teravalt EVL juhatuse esimehe Huudo Rästi ja EVL juhatuse tööd tervikuna ning tegi ettepaneku lisada EVL tööplaani Saksa sõjaväes ja vangis viibinutele kompensatsiooni väljamaksmise küsimuse lahendamise, EVL esindaja esitamise Riigikogu riigikaitsekomisjoni koosseisu, osalemise Ülemaailmses Vabadusvõitlejate Keskuse tegevuses, Saksamaa poolt eraldatud 2 miljoni marga saatuse väljauurimise, Tundmatu Sõduri haua küsimuse lahendamise Tallinnas.

Erich Puusaag pidas oluliseks ühenduse poliitilise tegevuse aktiviseerimist ning EVL juhatuse tegevuse avalikustamist. Tallinna vabadusvõitlejad võtsid aktiivselt osa 18. juulil 1996. toimunud Eesti vabadusvõitlejate IV kokkutulekust Toris, kuhu Riigikogu VII koos-

seisu liikme Kuno Raude ettepanekul saabusid ka Riigikogu esimees Toomas Savi, kaitseminister Andrus Öövel ja Kaitseväe juhataja Johannes Kert.

8. augustil osalesid Tallinna vabadusvõitlejad Sakala keskuses ESTO raames toimunud "Sõduri õhtul", kuhu olid kogunenud vabadusvõitlejad ka väljastpoolt Eestit. Sama ürituse raames toimunud sümpoo- siumil võeti vastu otsus tunnistada Eesti rahva võitlus Teises maailmasõjas Eesti teiseks vabadussõjaks.

Neljas juhatus (1997 - 1999)

07. aprillil 1997 toimus Vanalinnastuudio ruumides Tallinna ühenduse esinduskogu istung, kus valiti uus, arvult IV EVTÜ juhatus koosseisus:

- **Erich Puusaag** - esimees,
- **Eldor Jaanisoo** – aseesimees;
- **Endel Saadoja** – aseesimees;
- **Ants Kõverjalg** – liige (noorsootöö);
- **Ralf Kaup** - liige (kultuuritöö);
- **Harri Pool** - liige (koosseisud);

Revisjoni-, eetika- ja sotsiaalkomisjonide koosseisud jäid endisteks.

15. aprillil 1997 moodustati Tallinna ühenduse piirkondade esimeeste nõukogu, kellel oli õigus korraldada koosolekuid ühenduse juhatuse koosolekutest eraldi. 25. aprillil 1997 tähistati pidulikult ühenduse 5. aastapäeva. 3. juunil 1997 võtsid ühenduse mehed osa Kabala mõisas kindral Andres Larka mälestussamba avamisest. 2. augustil 1997 Võrus toimud V vabadusvõitlejate kokkutulekust võttis osa 200 Tallinna vabadusvõitlejat.

3. novembril 1997 hakkas ilmuma ühenduse infoleht.

Alates 1997. aastast tegutses Tallinna ühenduse juures lauluansambel, mis esines 1997. aastal kokku 75 ja 1998. aastal 82 korda. Kogu oma tegevusperioodi kestel on lauluansambel esinenud kokku 289 korral.

21. jaanuaril 1998 tähistati Tallinnas Sakala keskuses pidulikult 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi 55. aastapäeva. 03. veebruaril 1998. a. Sidepataljoni ruumides korraldatud pidulikul lõunal andis kaitseminister Andrus Öövel II maailmasõjast osavõtnuile kätte mälestusmedalid ja Kaitseministeeriumi Teeneteristid. Kokku annetati Tallinna ühenduse liikmetele 882 mälestusmedalit ja 54 teeneteristi. Ühenduses liikmete arv oli selleks ajaks jõudnud tippu ja seisuga 1998. septembri kuu seisuga oli Tallinna ühenduses 1218 liiget.

22. märtsil 1998 võtsid EVTÜ liikmed osa Vabadussõja mälestussamba avamisest Tallinna Sõjaväekalmistul.

01. aprillil 1998. a. toimunud EVTÜ juhatuse koosolekul otsustati teha Vabariigi Valitsusele ettepanek, püstitada Tallinnasse mälestussammas aastatel 1941-1945 Norilskis hukkunud (hukatud) Eesti, Läti ja Leedu ohvitseridele.

Viies juhatus (1999 - 2001)

12. aprillil 1999 toimunud EVTÜ esinduskogu aastakoosolek valis tagasi ja kinnitas seni tegutsenud ühenduse juhatuse samas koosseisus. Juhatuse esimehena jätkas **Erich Puusaag**.

1999. aasta suursündmuseks EVTÜ liikmetele kujunes endise relvavenna, raudristi Rüütliristi kavaleri kolonel **Alfons Rebase** põrmu muldasängitamine Tallinna Metsakalmistu mändide alla. Kohal olid Saksamaa raudristi Rüütliristi Kavaleride Ühenduse esimees kolonel Wolfram W. Kertz, Eesti Kaitseministeeriumi ja kaitseväe esindajad.

01. septembril 1999 toimunud EVTÜ koosolekul otsustati saata Kanadas toimuvatele ESTO päevadele ühenduse liige Jaan Kuningas.

24. veebruaril 2000 toimunud Vabariigi 82. aastapäeva paraadist võttis osa umbes 140 ühingu liiget, keda juhtis pataljon „Narva" endine võitleja Ants-Eduard Teder.

28. juunil 2000 võtsid EVTÜ liikmed osa Metsakalmistul Tallinna vabadusvõitlejate matmispaigale püstitatud ennesõjaaegse Kaitseväe kalmistu Vabadussõja mälestusehisest pärit mälestusurni pidulikust avamisest ja Narva pataljoni viimase ülema, Saksa Rist Kullas kavaleri kapten **Hando Ruusi** mälestustahvli õnnistamisest. Pidulikust sündmusest võttis osa Kaitseliidu orkester ja Tallinna Garnisoni auvahtkond.



Kapten Hando Ruusi mälestusplaadi õnnistamine Metsakalmistul. Jumalasõna loeb Karl Laantee

Seisuga 01. jaanuar 2001 oli Tallinna ühenduses 1088 liiget. 06. veebruaril 2001 sai ühendus koos Soome Sõjaveteranide Eesti ühendusega ja teiste organisatsioonidega endale uued ruumid hoonesse Vene tn 31.

Eesti Vabariigi 83. aastapäeva paraadist 24. veebruaril 2001 võttis osa kompanii suurune üksus ühenduse esimehe Erich Puusaagi juhtimisel.

EVTÜ liikmed võtsid osa ka kuulsa Utria dessandi (1919.a.) aastapäeva tähistamisest Ida-Virumaal ning 07. juulil 2001 toimunud vabadusvõitlejate kokkutulekust Viljandis.

Kuues juhatus (2001 - 2003)

19. aprillil 2001 toimus Tallinna Matkamajas EVTÜ volikogu istung, kus volikogu esimees Hendrik Arro, aseesimees Ants Kõverjalg ja sekretär Kalju Kukkur andsid aru tehtud tööst. Istungil valiti Tallinna ühenduse VI juhatus koosseisus:

- **Erich Puusaag** - juhatuse esimees;
- **Eldor Jaanisoo** – aseesimees;

- **Hasso Lepik** - aseesimees;
- **Kalju Kukkur** – liige;
- **Hendrik Arro** - liige;
- **Olev Hõlpus** - liige;
- **Gunnar Laev** - liige;
- **Eino Loigo** – liige;
- **Kaljo Mandre** – liige;
- **Kalju Remmelgas** – liige;
- **Helmut Samlamäe** - liige;
- **Ants-Eduard Teder** – liige;

Aukohus valiti koosseisus: **Kaljo Alaküla**, **Paul Potisepp** ja **Endel Saadoja**.

Ühenduse juhatuse tellimisel valmis Tallinna vabadusvõitlejate matmispaiga planeering, autor arhitekt Tiina Kull. 05. oktoobril 2001 toimunud juhatuse koosolekul otsustati alustada Tallinna ühenduse kroonika koostamist.

27. aprillil 2002 tähistati Tallinna Linnavalitsuse toetusel (linnapea Edgar Savisaar) TTÜ aulas Tallinna ühenduse 10. aastapäeva. 28. augustil 2002 võtsid Tallinna vabadusvõitlejad osa Toilas toimunud vabadusvõitlejate X kokkutulekust. Samal päeval tähistasid Eesti Leegioni veteranid Sinimägedes Eesti Leegioni asutamise 60. aastapäeva. 1. septembril 2002 oli Tallinna ühenduses arvel 1049 liiget.

Seitsmes juhatus (2003 - 2004)

05. veebruaril 2003 otsustas Tallinna ühenduse juhatus kokku kutsuda Esindajate Kogu, et valida volikogusse uued liikmed, kes omakorda valivad uue EVTÜ uue juhatuse.

24. aprillil 2003 toimunud EVTÜ volikogu koosolekul valiti Tallinna ühenduse uus juhatus, kuhu kuulusid:

- **Erich Puusaag** – liige
- **Heino Järv**– liige;
- **Hellar Oiderma** – liige;
- **Gunnar Laev**– liige;
- **Kalju Remmelgas**– liige;
- **Kalju Kukkur** – liige;
- **Eino Loigo** – liige;
- **Hasso Lepik** – liige;
- **Ants-Eduard Teder** – liige;
- **Olev Hõlpus**– liige;
- **Arvo Salumäe** – liige;

Revisjoni komisjoni koosseisu valiti: **Arkadi Muuk**, **Regina Tuur**, **Arvo Saarepera**. Aukohtu koosseisu valiti: **Kalju Alaküla**, **Paul Potisepp** ja **Endel Saadoja**.

Kuna leidmata oli juhatuse esimehe kanditaat, toimus 11. juunil 2003 EVTÜ volikogu erakorraline koosolek. Sellel koosolekul tegi Hendrik Arro ettepaneku, suurendada EVTÜ juhatus 14-liikmeliseks ja valida juhatusse täiendavalt **Vootele Hansen**, **Kuno Raude** ja **Armand Trei** (viimane Nõmme piirkonna esindajana).


Kuno Raude

18. juunil 2003 toimunud ühenduse juhatuse koosolekul valiti Tallinna ühenduse juhatuse esimeheks Riigikogu VII koosseisu liige arhitekt **Kuno Raude** .

Uus juhatuse esimees luges oma kohuseks esindada „Memento" liikmete kõrval ka kõikide Eesti vabadusvõitlejate huve 2003. aastal Vabariigi Valitsuse poolt loodud represseeritute valitsuskomisjonis.

Kuno Raude oli seisukohal, et vabadusvõitlejad ja teised represseeritud inimesed suudavad oma probleeme lahendada vaid läbi koostöö parlamendis esindatud erakondadega, kelle käes oli ja on erinevate tasandite õigusloome, seadusandlik- ja täitevvõim ning rahalised ressursid. Peamiseks eesmärgiks Eesti vabadusvõitluse vääristamine ja vabadusvõitlejate tunnustamine Eesti riigi poolt. Sest need mehed tulid II maailmasõjast välja võitjana! NSV Liit oli muutunud ajalooks, Eesti iseseisvaks. Tallinna ühenduses oli sel hetkel arvel 961 sõjameest ja 54 sõjast mitte osavõtnud liiget, nende seas Tunne Kelam, Mart Laar, Jüri Liim, Kai Maitla-Brauer, Olev Remsu, Vardo Rumessen, Johannes Tõrs, Lauri Vahtre ja paljud teised. Kokku 1015 aatelist inimest.

Ausammas vabadusvõitlejate mälestuseks.

22. juunil 2003, vahetult enne Võidupüha, avati ning pühitseti Tallinna Metsakalmistu IV kvartalis lahkunud Tallinna vabadusvõitlejate mälestusele pühendatud ausammas, mille loomisel oli suuri teeneid juhatuse eelmisel esimehel Erich Puusaagil ning juhatuse liikmetel Hasso Lepikul ja Eldor Jaanisool. Päevakohase kõnega esines Erich Puusaag. Ausamba õnnistas kaitseväekaplan. Auvalves seisid Asso Lepik ja Eldor Jaanisoo. Peale Tallinna vabadusvõitlejate olid kohal ka ETV venekeelsete saadete toimetuse inimesed ning riigikogu liige Urmas Reinsalu. Juhatuse esimees Kuno Raude pöördus kokkutulnute poole järgmiste sõnadega:

> "Mis sundis Lembitut haarama mõõga ja suunama selle teraviku sissetungija vastu? Millest sai alguse nende noorte meeste vaprus, kes 83 aastat tagasi kihutasid vallutajad Petrogradi ja Riia alla? Ütlematu armastus oma rahva ja oma isamaa vastu oli põhjuseks, miks parimatest parimad eesti mehed koos teistest rahvustest võitluskaaslastega astusid kartmatult võitlusse idast pealetungiva surmaohu vastu 1944. aastal, neid ründamas kümned punadiviisid. Felix Steiner on võrrelnud veriseid võitlusi Sinimägedes võitlustega Verduni all. Ja tal oli õigus. Käis võitlus elu ja surma peale. Taganeda ei olnud kuhugi, seljataga olid võitlejate kodud. Nendes lahingutes kirjutasid noored eesti mehed kuldsete tähtedega oma nimed meie rahva ajalukku. Alfons Rebane, Harald Riipalu, Paul Maitla, Harald Nugiseks, kapten Rudolf Bruus, allohvitser Männik ning kümned tuhanded nende meeste võitluskaaslased olid valmis ohverdama ja ohverdasid oma elu Eesti rahva vabaduse eest. Meerapalus, Merikülas, Auveres, Narva jõel, Sinimägedes, Krivasoos, Tartu ja Emajõe lahingutes löödi väga valusalt ülekaalukat vastast.
>
> On öeldud, et kes ei mäleta minevikku, elab tulevikuta. Täna on meie mõtted pööratud lahingutes langenud, hukatud ja surnud meeste poole, kes relv käes on kõikidel aegadel kaitsnud meie väikese rahva vabadust. Au, unustamatu kuulsus ja tänusõnad teile kõigile! Puhaku rahus langenud kangelased Ida-Viru- ja Tartumaal, Ukrainas ja Venemaa tundrates, Siberis, Tsehhis ja Saksamaal, Rootsis, Ameerika Ühendriikides, Kanadas ja Austraa-

lias. Rahulikku und Tallinna vabadusvõitlejatele nende puhkepaigas siin Metsakalmistu mändide all.

Koos Hendrik Arroga asetame Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse pärja selle ausamba jalamile selges teadmises, et Eesti vabadusvõitluse aated ei kustu mitte iialgi. Teadmises, et vanaisade ja isade asemele astuvad nende pojad ning pojapojad. Teadmises, et vabadusvõitlus on pidev ja ajas katkematu nähtus. Ka siis, kui oleme ükskord NATO liikmed."

Taasiseseisvumise aastapäev

20. augustil 2003, Eesti taasiseseisvumise 12. aastapäeval toimus Eesti Sõjameeste Mälestuskiriku juures skulptor Mati Karmini loodud ratsamonument „Püha Jüri võitlemas lohega" pidulik avamine, millest võtsid osa ka EVTÜ paljud liikmed. Tallinna ühenduse sõjameeste sõnum relvavendadele ja kohal viibinud kõrgetele riigitegelastele oli:

„Loodame, et Eesti Sõjameeste Mälestuskirik Toris saab Eesti riigikaitse kõrgeima juhi, Eesti Vabariigi Presidendi, Pärnumaalt valitud riigikogu liikmete, Vabariigi Valitsuse ja kohalike omavalitsuste kaasaabil ehitatud ning vääristatud lõpuni. Sõjameeste kirik on koht, kus tuleb jäädvustada mälestus kõikidest Vabadus- ja Rüütliristi kavaleridest, Eesti kaitselahingutes langenud ning Venemaa vandilaagrites hukkunud Eesti Kaitseväe ohvitseridest, allohvitseridest ning reameestest. Nende meesteta poleks mitte kunagi sündinud Eesti riik, nende kantud vaimuta olnuks olematu taasiseseisvunud Eesti."

Valdavalt on Tallinna vabadusvõitlejate lootused nende kaasabil tänaseks täitunud.



Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse juhatuse koosolek 2003. a. oktoobris

Kohtumine justiitsministriga

16. septembril 2003 leidis Tallinnas Vene tänav 31 majas aset Tallinna vabadusvõitlejate kohtumine justiitsminister Ken-Marti Vaheri, mille käigus minister pööras vabadusvõitlejate tähelepanu eelkõige nende mälestuste jäädvustamise (kinofilmid, raamatud, uurimistööd, mälestusmärgid) vajadusele ja eesti sõjamehele pühendatud mälestusmärkide ning ausammaste püstitamisele Eestis.

Ühenduse esimees Kuno Raude avaldas arvamust, et ainus avalikus ruumis säilinud tank T-34 võiks vabalt olla üheks koostisoaks Riigiküla all 25. juulil 1944 toimunud lahingute mälestuse jäädvustamisel tingimusel, et sinna loodaks täiesti uus memoriaalkompleks Eesti sõjameeste võitluse vääristamiseks. Ettepanek leidis tookord nii ministri kui vabadusvõitlejate toetuse. Aga mitte enam.

Riiklik tunnustus represseeritutega võrdsustatud sõjameestele

Kuna 1992-1995 riigikogus alustatut vabadusvõitlejate tunnustamise küsimus vajas edasiarendamist, sekkus EVTÜ esimees represseeritute ja vabadusvõitlejate huvisid kaitsva seadusloome protsessi, milleks andis hea aluse Kuno Raude ja Urmas Reinsalu poolt algatatud ja 22. veebruaril 2003 Tallinna Linnavolikogu saalis sõlmitud koostööleping Res Publicaga.

Ootamata ära missuguste tulemustega lõpevad 2003. aasta riigikogu valimised, hakkas EVTÜ juhatuse esimees ette valmistama represseeritute seaduse eelnõud, mille visandid ta esitas 25. märtsil 2003 kodaniku algatuse korras kokkukutsutud töögrupi liikmetele Lembit Liivakule, Aadu Ollile, Peep Varjule ja Enn Sarvele.

Vastavalt koostöölepingule moodustas Vabariigi Valitsus 10. juunil 2003 represseeritute probleemidega tegeleva valitsuskomisjoni, kus Tallinna ühenduse juhatuse esimehe Kuno Raude ettepanekul jätkati justiitsminister Ken-Marti Vaher`i juhtimisel esitatud eelnõu alusel seaduseelnõu lõpliku redaktsiooni ettevalmistamist. 17. detsembril 2003 võttis riigikogu „Okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse" vastu. Seadus jõustus 01. jaanuaril 2004. See oli ühine võit! Erilist head meelt valmistas teadmine, et komisjoni liikmed, Vabariigi Valitsus ja riigikogu nõustusid Eesti vabadusvõitlejate esindaja ettepanekuga, mille kohaselt represseerituga on võrdsustatud isikud „**kes võtsid alates 1940. aasta 16.juunist osa Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest peetud relvastatud võitlusest ning isikud, kes invaliidistusid mobiliseerituna või ajateenijana NSV Liidu relvajõududes ega võtnud osa Eesti territooriumil repressioonide läbiviimisest**."

Nüüd hõlmas seadus kõiki suvesõjast osavõtnuid (metsavennad, Omakaitse) ning kuni 20. augustini 1991. aastal Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest peetud relvastatud võitlusest osavõtnuid mehi Samas ei ole kahtlust selles, et seaduseelnõu esimese redaktsiooni koostajad ning Eesti represseeritud tervikuna ootasid selles seaduses enamat.

Eesti kaitselahingute 60 aasta möödumise tähistamisest

Arvestades sellega, et 2004. aastal möödus 60 aastat Eesti kaitselahingutest II maailmasõjas, esitasid EVL juhatuse esimees Heino Kerde ja EVTÜ juhatuse esimees Kuno Raude oktoobris 2003 peaminister Juhan Partsile ja 09. novembril 2003 kaitseminister Margus Hansonile põhjalikult läbitöötatud *„Ettepanekud Eesti kaitselahingute 60. aastapäeva tähistamiseks"*.

Hoolikalt ettevalmistatud kohtumine kaitseministriga leidis aset 05. jaanuaril 2004. Kaitseministeeriumi saali oli kogunenud üle saja Tallinna ühenduse vabadusvõitleja. Minister rääkis hetkeolukorrast Eesti riigikaitse arendamisel, keskseks eesmärgiks liitumine NATO ja Euroopa Liiduga, mille vastu saalis viibinud rindemehed tundsid suurt huvi. Arenes elav mõttevahetus, mis jättis päris vähe aega kirjalikult esitatud küsimustele vastamiseks.

Kaitseminister tunnistas Eesti kaitsel seisnud sõjameestele, et talle esitatud ettepanekute (Eesti kaitselahingute 60 aastapäeva tähistamine, kaitselahingute ajaloo uurimise ja Seli tervisekeskuse laiendamise rahastamine, vabadusvõitlejate matuste toetamine, Eesti Kaitseväe kaadriohvitseride mälestuse jäädvustamine, Sinimägede memoriaali loomine, Va-

baduse monumendi püstitamine Tallinnasse, tanki T-34 eemaldamine Narva jõe kaldalt jm.) realiseerimiseks ei ole kaitseministeeriumil võimalusi (või ehk tahet?), mis muutis esitatud ettepanekute koostamisel tehtud töö nulliks.

Tõele au andes ei pööranud Juhan Partsi juhitav valitsus tervikuna vabadusvõitlejate ettepanekutele vähimatki tähelepanu. Siit sai alguse vabadusvõitlejate esimene pettumus võimule tulnud noortes juristides.

Justiitsministri vastuvõtul.

20. veebruaril 2004 toimus Sakala tänava valges saalis justiitsminister Ken-Marti Vaheri pidulik vastuvõtt vabadusvõitlejatele-ordenikavaleridele, mille ettevalmistamisel osalesid justiitsministri nõunik Eero Liivik ja EVTÜ juhatuse esimees. Kutsed saadeti 262 endisele sõjamehele üle Eesti. Vastuvõtu avas EVL juhatuse esimees Heino Kerde. Põhiettekande tegi justiitsminister Ken-Marti Vaher, kaasettekandega esines Urmas Reinsalu. Muusikalise külje eest kandis hoolt kammerorkester, mida juhatas vabadusvõitleja Kaljo West.

Tänusõnavõtuga esines Eesti Vabadusvõitlejatele Tallinna ühenduse esimees Kuno Raude, kes ütles:

> „86 aastat tagasi panid meie vanaisad ja vanaemad, ka paljude saalis viibivate isad ja emad, aluse iseseisvale demokraatlikule Eesti riigile, mille üle täna tunneme nii suurt uhkust ja rõõmu. Au ja kiitus nendele selle eest!
>
> Mul on hea meel, et täna on kokku saanud Eesti vabadusvõitlejate erinevate põlvkondade esindajad, kelle rinda ehivad sõjaliste ja muude teenete eest saadud riiklikud teenetemärgid, mis kõige selgemalt räägivad kõrgest tunnustusest teie võitlusele Eesti vabaduse nimel. Tunnustusena teie sangarlikule võitlusele II maailmasõjas on Pärnusse teile ja teie langenud relvavendadele püstitatud ausammas. Esmakordselt on kõik vabadusvõitlejad leidnud oma kindla koha ja tunnustuse rahvusvahelisele õigusele tuginevas represseeritute seaduses. Teie probleemidega on kutsutud jätkuvalt tegelema just selleks loodud valitsuskomisjon. Selline on olnud vabariigi valitsuse ja riigikogu tahe.
>
> Ma soovin teile kõigile tugevat tervist ja palju õnne meie riigi sünnipäeva puhul! Sügav kummardus teile ja teie kaudu kõikidele vabadusvõitlejatele üle Eestimaa!"

Sakala tänavalt siirdusid justiitsministri vastuvõtul olnud sõjamehed Pikale tänavale Mustpeade majja, kus kaitseminister Tarmo Kõuts andis vabadusvõitlejatele järjekordselt üle riiklikud autasud.

Vabadusvõitlejate matmispaik Metsakalmistul

Teadaolevalt toimus Tallinna vabadusvõitlejate matmispaiga rajamine kunagi Birgitiini ordule kuulunud Pirita kloostri maa-alal, tänasel Tallinna Metsakalmistul, alguse 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi 45. rügemendi I pataljoni 4. kompanii I rühma ülema Kalju Ruubeli muldasängitamisest möödunud sajandi viimase kümnendi alguses.

Sellest ajast möödunud aastate jooksul on tema hauale Metsakalmistul lisandunud paljude Eestit 1944. aastal vallutajate eest kaitsnud relvavendade puhkepaigad. Siin on leidnud rahu 26. juunil 1999.a. kodumaamulda sängitatud Eesti kuulsaima sõjamehe, Tammelehtedega Rüütliristi kavaleri, kolonel Alfons Rebase põrm, siin puhkab 20. Relvagrenaderide Diviisi 46. rügemendi II. pataljoni ülem, Riigiküla kangelane kolonelleitnant Rudolf Bruus. Siia on paigaldatud II. maailmasõja esimesel rahupäeval 10. mail 1945. aastal punatšehhide poolt Tšehhimaal Nymburki linnas alatult tapetud Sinimägede kangelase, Rüütliristi kavaleri, Eesti kaadriohvitseri major Paul Maitla hauakivi, mille all puhkab majori abikaasa. Siin, pühamaist pühas paigas, puhkavad kõigile tuntud sõjameestega kõrval kõige tavalisemad eesti mehed, kelle kanda oli Eesti kaitselahingute, Venemaa laagrite ja nõukogude okupatsiooniaja kogu raskus. Mehed, kes jäid veriseimates lahingutes Eesti-

maa pinnal ja Venemaa orjalaagrites imekombel ellu. Koos rindel langenud võitluskaaslas114 tega tulid kangest soost eesti mehed nooruse röövinud võitlusest lõppkokkuvõttes välja võitjatena! Võit saabus 17 aastat tagasi! Meie kõigi jaoks.

EVTÜ liikmete matmispaiga korrastamise küsimus, mille eestvedajaks olid juhatuse tollane esimees Erich Puusaag ja Hasso Lepik, oli juhatuse koosolekutel arutusel korduvalt. 1997. aastal koostas arhitekt Tiina Kull matmispaiga eskiisprojekti nimetuse all „Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse liikmeskonna matmispaik Tallinna Metsakalmistul", mille kooskõlastasid Pirita linnaosa valitsus ja Tallinna Kommunaalamet.

Tegelikus elus osutus see projekt mitmete puuduste tõttu raskesti elluviidavaks, kuna selle eskiisprojekti järgi ei olnud võimalik hauaplatside, aga ka hauaplaatide mahamärkimine looduses.

08. novembril 2004 valmis arhitekt Kuno Raudel Tallinna vabadusvõitlejate Metsakalmistu matmispaiga uus detailplaneering, mille alusel on toimunud ja toimuvad kõik matusetalitused ja heakorratööd Metsakalmistul. Alates 2005. aastast on Metsakalmistu matmispaiga korrastamiseks kulutatud 500 000 krooni. 8. oktoobril 2008 pühitseti pidulikus õhkkonnas, kunagiste relvavendade, nende järeltulijate ja sugulaste juuresolekul, Tallinna vabadusvõitlejate matmispaik Tallinna Metsakalmistul.

Auväärsete sõjameeste rahula oli saanud sõjaväekalmistule kohase ilme: kõrgel platool seismas 22. juunil 2003. a. pühitsetud keskne mälestusmärk Tallinna vabadusvõitlejatele, mustast graniidist hauatähiste sirged read, ühesuguselt kujundatud hauaplaadid, erkroheliselt särav kaunis murukate ja lilled ühtselt kujundatud ja paigaldatud vaasides, mille hooldamise on enda kanda võtnud Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus.

Piduliku tseremoonia avas EVTÜ juhatuse esimees leitnant Toivo Lipstok. Kaitseliidu orkestri esituses kõlas Eesti Vabariigi hümn. Päevakohase kõne esitas Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Gunnar Laev, kes meenutas matmispaiga saamise lugu ning avaldas tänu tehtud töö eest mõtte algatajatele, töö teostajatele ning rahastajatele. Järgnes 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi 46. rügemendi rühmaülemana, Eesti kaitselahingutest osa võtnud, erukolonelleitnant Harri Rent emotsionaalne sõnavõtt. Tallinna Linnavalitsuse nimel kõneles toimunud tseremoonial nooruke Pirita linnaosa vanem Tiit Terik.

Tallinna vabadusvõitlejate matmispaiga pühitsesid sisse Pirita kloostri vaimulik, Toronto Ülikooli emeriitprofessor, paavstlik auprelaat, soomepoiss Vello Salo ja Eesti Kaitseväe kaplan Raivo Nikiforov. Mälestusmärgi jalamile asetati Eesti Kaitseväe ning Eesti Vabadusvõitlejate Liidu pärjad ja kohaletulnute lilled.

Sündmust jäädvustasid paljud video ja fotokaamerad. Orkestri esituses kõlas „Eesti lipp". Seejärel suundusid pidulikust tseremooniast osavõtjad Pirita kloostrisse, kus EVL juhatuse esimees Gunnar Laev ja Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse juhatuse esimees leitnant Toivo Lipstok annetasid Tallinna vabadusvõitlejate matmispaiga rekonstrueerimisel osutatud abi eest asjaomastele institutsioonidele ja konkreetsetele isikutele hinnalised mälestusplaadid.

Ülima huviga kuulasid eakad sõjamehed kloostri kabelis Eesti Entsüklopeediakirjastuse peatoimetaja Hardo Aasmäe ettekannet meie kõikide silmade all hargnevatel rahvusvahelistel teemadel.

Matmispaiga korrastamise eest kuulub tunnustus Eesti Vabadusvõitlejate Liidule, Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendusele, Eesti Kaitseministeeriumile ja Eesti Represseeritute Abistamise Fondile.



Vabadusvõitlejate matmispaiga avamisel 22. juunil 2003 Metsakalmistul.



Mälestusmärk Tallinna vabadusvõitlejate matmispaigal

EVTÜ juhatuse avaldus Arnold Rüütli toetuseks.

2005. aasta kevadel areneb Eesti ühiskonnas laialdane mõttevahetus selle üle, kas Vabariigi President peaks sõitma Moskvas korraldatavale Võidupäeva pidustustele. 11. märtsil 2005 avaldati Arnold Rüütli otsuse toetuseks meedias Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse juhatuse poolt heaks kiidetud järgmise sisuga avaldus:

„1944. aasta Eesti kaitselahingutes Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel surmapõlgavalt võidelnud ja sellepärast nõukogude võimu poolt rängalt represseeritud eesti sõjamehed ning nende perekonnaliikmed mõistavad ning toetavad Eesti ja Leedu presidentide otsust mitte osaleda Moskvas Punasel väljakul 9. mail Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 60. aastapäeva pidustustel. Eesti ja teiste Balti riikide "vabastamine" Punaarmee poolt 1944. aastal on tänaseni levitatav müüt. Eesti ja teiste Balti riikide rahvastele tähendas II maailmasõja lõpp viiskümmend aastat kestnud nõukogude okupatsiooniõuduste algust, mille jooksul demokraatlike riikide silme all jätkus 1940. aastal alguse saanud Leedu, Läti ja Eesti rahva füüsiline hävitamine, vangistamine, küüditamine ja okupeeriva riigi elanikkonna asustamine Balti riikidesse.

Meie sooviks on, et vaba maailm teaks kogu tõde meie rahvaste iseseisvuspüüdluste ja meie rahvaid tabanud okupeerivate riikide sõjakuritegude ning sellele järgnenud nõukogude genotsiidi kohta."

Kohtumine kaitseminister Jürgen Ligiga

19. jaanuaril 2006 tegi EVTÜ juhatuse esimees Kuno Raude kaitseminister Jürgen Ligile teatavaks Eesti vabadusvõitlejaid erutavad ning lahendamist vajavad küsimused. Kohtumine kaitseministriga toimus 2006. aasta 31. jaanuaril. Vabadusvõitlejaid esindasid kohtumisel EVL juhatuse esimees **Gunnar Laev**, **Ants Teder**, **Kaljo West**, **Heino Järv**, **Kalju Kukkur** ja **Kuno Raude**.

Kaitseminister Jürgen Ligi suhtus positiivselt 1944. aasta Eesti kaitselahingutele pühendatud üleriigilise memoriaali projekteerimise- ja rajamise küsimuste lahendamisse Sinimägedes ning kaitselahingutele pühendatud filmi loomisse. Videofilm „Sinimäed" on Sinimägede lahingutest osavõtnud meeste osalusel loodud. Eesti riik on oma rahvale ja Eesti riigi sõpradele võlgu täispika kunstilise filmi „1944. aasta Eesti kaitselahingud" loomise. Usume, et see film sünnib varem või hiljem. Kaitseministri poolt leidis positiivset vastuvõttu EVL esindajate ettepanek - tähistada igal aastal 8. mail Tallinnas Maarjamäe mälestusväljakul koos pealinna avalikkusega II maailmasõja lõppemise aastapäeva. Ka oli kaitseminister nõus sellega, et Tallinna vabadusvõitlejate esindus võtab osa kaitseväeparaadist 24. veebruaril 2006.

Tallinna vabadusvõitlejate viimane paraad.

2006. aasta Vabariigi aastapäeva eel taotles EVTÜ juhatus Presidendi kantselei, välisministeeriumi, kaitseministeeriumi ja kaitsejõudude töötajate abiga nõusoleku Tallinna vabadusvõitlejate esindusorganisatsioonide lippurite osavõtuks Eesti Vabariigi 88. aastapäevale pühendatud kaitseväe paraadist Tallinnas Vabaduse väljakul. Paraadi ajal olid Vabaduse väljakule koos teiste organisatsioonidega rivistatud ka Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse lippurid. See oli viimane kord, kus Eesti vabadusvõitlejad osalesid riikliku tähtpäeva puhul korraldatud paraadil.



Tallinna vabadusvõitlejate lippurid koos Vahipataljoni sõduritega enne paraadi

Kolonel Alfons Rebase 30. surma-aastapäeva tähistamine

Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse korraldamisel tähistasid endised eesti sõjamehed 08. märtsil 2006. aastal Tallinna Metsakalmistul Eesti Kaitseväe kaadriohvitseri kolonel Alfons Rebase 30. surma aastapäeva. Jumalateenistuse viisid läbi kaitsejõudude peakaplan kolonel Tõnis Nõmmik ja Tallinna praost Gustav Piir. Eesti Kaitseväe nimel kõneles Tallinna komandant leitnant Madis Morel. Eesti vabadusvõitlejate nimel võttis sõna endine 45. rügemendi I. pataljoni võitleja Kaljo West. Filmimees Andres Sööt jäädvustas kogu sündmuse videolindile.

Legendaarne väejuht lahkus meie hulgast 30 aastat tagasi Saksamaal – Augsburgis. Poole oma elust pidi ta elama teadmisega, et tema kodumaa on totalitaarse nõukogude võimu poolt vägivaldselt okupeeritud ja tema ise on kuulutatud okupantide poolt kodumaa reeturiks. 1999. aasta 26. juunil jõudis selle suure sõjamehe põrm sünnimaale ja sängitati Metsakalmistule.

Alfons Rebase võitlustee algas Virumaa metsades, kus ta organiseeris metsavendade rünnaku punaväelaste vastu ja saavutas oma esimese võidu. Tema sooviks oli Eesti iseseisvuse taastamine ja liitumine Saksa armeega andis selleks, olgugi et õhkõrna lootuse, see unistus täide viia. Ta tegi seda usus, et Saksa relvajõududega liitunud eesti üksusi rakendatakse ainult Eesti piiride kaitseks. Kuigi Rebane hindas sakslasi kui sõjamehi kõrgelt, oli natsiideoloogia talle täiesti vastuvõetamatu.

Samal päeval, s.o. 8. märtsil ilmus EVL veebileheküljel EVTÜ esimehe poolt ettevalmistatud vabadusvõitlejate avaldus, milles väljendati lootust, et „kahe ühineva erakonna (Isamaaliit ja Res Publica) poolt Riigikogule esitatud otsuse eelnõu vabadusvõitluse kohta Eestis 1944. aastal leiab Riigikogu enamuse toetuse."





Kaitseväe peakaplan Tõnis Nõmmik ja Tallinna praost Gustav Piir Jumalateenitust pidamas



Kolonel Alfons Rebase 30. surma aastapäeva tähistamine Metsakalmistul

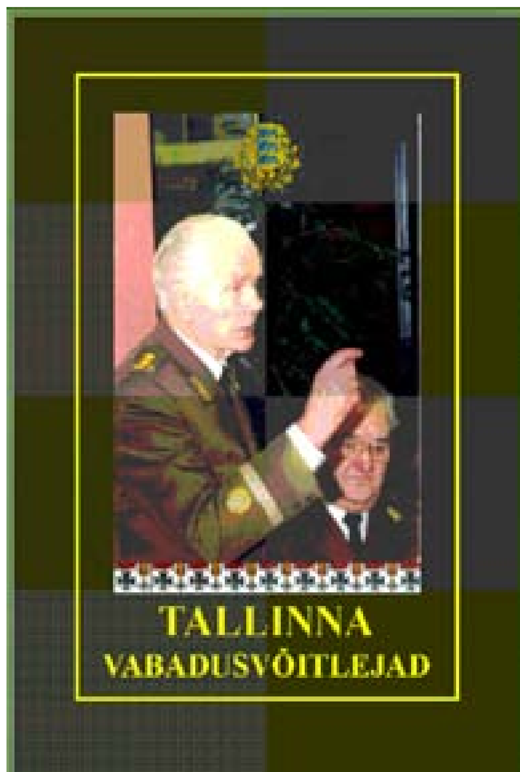


Alfons Rebase surma-aastapäeva tähistamisest võttis osa ka Rebase pataljoni leidlaps Albert Erikson (seisab vasakul)



Alfons Rebase surma-aastapäeva tähistamisel. Kõneleb Heino Kede

Raamat „Tallinna vabadusvõitlejad"



ETVÜ raamatu esikaas

EVTÜ juhatuse otsus EVTÜ kroonika väljaandmiseks võeti vastu 05. oktoobril 2001. Kuid käsikirja koostamiseni jõuti alles 2005. aastal. Oli ka viimane aeg.

Raamat „Tallinna vabadusvõitlejad" on koostatud ja trükitud eeskätt nende kaasvõitlejate jaoks, kellel puudus ja puudub tänaseni informatsioon EVTÜ igapäevase tegevuse kohta. Ja need mehed on kahjuks erinevatel põhjustel rõhuvas enamuses.

Raamat on pühendatud kõikidele EVTÜ liikmetele, selles on põlistatud nende meeste nimed, kes käinud läbi sõjatee, vaevelnud vangilaagrites, kannatanud puudust asumisel ja tulnud tagasi kodumaale jätkanud siin vabadusvõitlust oma isademaa taassünni ja arengu nimel.

Raamatu esimestel lehekülgedel on Eesti Lennuväepoiste Klubi ajalootoimetaja Vaino Kallas andnud põgusa ülevaade II maailmasõja olulisematest sündmustest Eestis, millele järgneb nende saksa väeosade loetelu, mille koosseisus eesti mehed oma sünnimaa vabaduse eest võitlesid. Ants-Eduard Teder, Armand Trei, Arvo Salumäe ja Kalju Remmelgas kirjeldavad dokumentaalsete materjalide alusel EVTÜ loomislugu 1992. aastal ning ühenduse tegevusest alates selle asutamisest kuni 2006. aasta aprilli kuuni. EVTÜ juhatuse esimene esimees (1992-1993) erukolonelleitnant Harri Rent on kirja pannud oma mälestused ja kommentaarid EVTÜ tegevusest selle algusaastal. Kahjuks puuduvad EVTÜ juhatuse järgmise esimehe, varalahkunud Arnold Annuse, meenutused. Põgusalt käsitleb seda perioodi kõige kauem EVTÜ juhatuse tegevust juhtinud Erich Puusaag, kelle meenutused ja kommentaarid hõlmavad ajajärku 1995-2003.

EVTÜ juures tegutseva Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse juhatuse esimees Hendrik Arro kirjutab selle ühenduse loomisele ja tegevusele aastatel 1993-2006. "Lihula ausamba" omanik, pataljon Narva veteran, Ants-Eduard Teder räägib selle ausamba „Kolgata teest" ja Sihtasutuse Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondi loomisest ning tegevusest aastatel 1999-2005.

Kahjuks ei olnud võimalik kirja panna nende väeosade nimetusi, milles iga konkreetne mees sõja läbi tegi. Relvastatud vabadusvõitluses osalenud eesti meeste nimede lõplik väljaselgitamine ja nende nimede sidumine konkreetsete väeosadega, Omakaitse üksustega või metsavendade rühmadega seisab alles ees. On siiralt kahju, et vabadusvõitlejad ise ei ole suutnud seda tööd tulevastele ajaloolastele kergemaks muuta. Võimalik, et on puudulikud EVTÜ andmed meeste manalasse varisemise kohta, sest mitte kõik lahkunud Tallinna vabadusvõitlejad ei puhka Tallinna Metsakalmistul. Nimekirja lõppu on lülitatud ka nende inimeste nimed kes on EVTÜ liikmed, kuid ei ole osalenud relvastatud võitluses isamaa kaitsel.

Raamatu koostas, fotod valis ning raamatu kujundas Kuno Raude. Raamat trükiti AS Pakett trükikojas ja selle esitlus toimus 18. detsembril 2006 Eesti Rahvusraamatukogu väikeses saalis.

Kaheksas juhatus alates aastast 2007

Pärast K. Raude tagasiastumist esimehe kohalt täitis alates 19.05.2005 EVTÜ juhatuse esimehe kohuseid **Kalju Remmelgas**, kes 15.02.2006. a. valiti juhatuse esimeheks.

2007. aastal valis Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus uue juhatuse, mille koosseisu kuulusid:



Toivo Lipstok

- **Toivo Lipstok** - esimees (reservleitnant);
- **Ants-Eduard Teder** - aseesimees;
- **Arvo Salumäe** – liige;
- **Ago Juurik** – liige;
- **Eino Loigo** – liige;
- **Armand Trei** – liige;
- **Gunnar Laev** – liige;
- **Heino Järv** – liige;

18. märtsil 2008 toimus EVTÜ korraldamisel Tallinna Saksa Gümnaasiumis järjekordselt riigikaitse kursus. Kursuse eesmärk oli anda ülevaade riigikaitsest kui tervikvaldkonnast. Loengutel käsitleti julgeoleku-, kaitse- ja välispoliitilisi teemasid ning iigikaitse üldist korraldust. Eesti lõimumist NATO-ga ja rahvusvahelist julgeoleku ja riigikaitsealast koostööd. Kursusest võttis osa üle 100 vabadusvõitleja.

5. juulil 20008 toimus Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse korraldamisel ülevabariiklik vabadusvõitlejate kokkutulek Märjamaal.



Ants Teder

Seoses Toivo Lipstoki lahkumisega Vabadusvõitlejat Tallinna Ühenduse juhatuse esimehe ametikohalt, valis juhatus 00. XXXXX 2008 esimehe kohale senise ECTÜ juhatuse aseesimees **Ants Tederi.**

Juhatuse liikmete koosseisu kuulusid endiselt:

- **Arvo Salumäe** – liige;
- **Ago Juurik** – liige;
- **Eino Loigo** – liige;
- **Armand Trei** – liige;
- **Gunnar Laev** – liige;
- **Heino Järv** – liige;



Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse 2007. aastal valitud juhatus



Tallinna ühenduse liikmed koos Saksa relvavendadega



Eesti Vabariigi president Lennart Meri koos Tallinna vabadusvõitlejate, endiste Eesti Leegioni ohvitseride Robert Telliskivi, Rudolf Bruusi, Soome armee ohvitseri Sven Ise ja Harri Rentiga



2008. aasta riigikaitse kursustest osavõtjad Tallinna Saksa Gümnaasiumis

PÕLVAMAA VABADUSVÕITLEJATE ÜHENDUS

1991. aasta detsembris toimus Võrus Võrumaa Sõjameeste Ühenduse asutamise koosolek, millest võttis osa ka grupp Põlvamaa endisi sõjamehi, kes vormistati Võrumaa Sõjameeste Ühenduse sektsiooniks. Sellesse gruppi kuulusid:

- **Mathiesen, Artur**
- **Laidvere Evald**
- **Suss, Valter**
- **Sokk, Endel**
- **Saluste, Richard**
- **Leming, Viktor**

Need isikud olid hiljem Põlvamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse asutajaliikmed.

14. märtsil 1992 toimus esimene endiste sõjameeste üldkoosolek, millest võttis osa 42 endist sõjameest. Koosolek otsustas ühehäälselt moodustada mittetulundusühing Põlvamaa Vabadusvõitlejate Ühendus, mille juhatusse valiti:

- **Suss, Valter –** juhatuse esimees;
- **Öövel Voldemar –** esimehe asetäitja;
- **Mathiesen, Artus –** sekretär;
- **Laidvere, Evald –** juhatuse liige;
- **Kristelstein, Hellard –** juhatuse liige;
- **Salum, Tõnis –** juhatuse liige;
- **Simson, Ilmar –** juhatuse liige;

Järgmine Põlvamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse juhatus valiti 29. juunil 1995, kuhu kuulusid:

- **Öövel, Voldemar –** juhatuse esimees;
- **Mathiesen, Artur –** sekretär;
- **Laidvere, Evald –** juhatuse liige;
- **Salum, Tõnis** – juhatuse liige;
- **Suss, Valter** – juhatuse liige;
- **Kristelstein, Hellard** – juhatuse liige;

11. juulil 1998 toimunud üldkoosolekul valiti juhatusse tagasi eelmine koosseis, kusjuures senisest juhatusest jäi välja **Hellard Kristelstein.**

7. juulil 2001 toimunud üldkoosolekul valiti juhatuse koosseisu:

- **Öövel, Voldemar –** juhatuse esimees;
- **Laidvere, Evald –** esimehe asetäitja;
- **Mathiesen, Artur –** sekretär;
- **Salum, Tõnis** – laekur;
- **Suss, Valter** – juhatuse liige;

Seoses senise juhatuse esimehe haigestumisega valiti 12. aprillil 2008 uus juhatus järgmises koosseisu:

- **Laidvere, Evald –** juhatuse esimees;
- **Holsting, Jannu –** esimehe asetäitja;
- **Zirnask, Ülo –** sekretär;
- **Salum, Tõnis** – laekur;
- **Arras, Vello** – juhatuse liige;



Evald Laidvere

Põlvamaa Vabadusvõitlejate Ühendus on osa võtnud kõigist Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja Eesti Leegioni Veteranide Klubi poolt korraldatud kokkutulekutest ning Eesti Vabariigi aastapäeval toimunud pärgade panekust Vabadussõja mälestussammastele Põlvas ja Räpinas. Samuti on ühenduse liikmed võtnud osa mälestusmärkide avamisest Sinimägedes, Pärnus, Lihulas, Lagedil, Mehikoormas, Maarjamäel ja Porkunis. Enam, kui kümnel korral on korraldatud PVÜ liikmete kokkutulekud koos taidlejate kontserdi, päevakohaste ettekannete ja peolauaga.

Eriti märkimisväärsed on koos Võrumaa Sõjameeste Ühendusega Kuperjanovi pataljonis korraldatud sõjaajaloo konverentsid, kus ettekandjad käsitlesid sõjaajalugu puudutavaid teemasid. Värska Sanatooriumis toimus kolmepäevane sõjaajaloo teemaline seminar, kus esines ettekandega tollane kaitseminister Andrus Öövel.

Kuna seoses kõrge vanusega, on PVÜ liikmete arv viimastel aastatel oluliselt vähenenud, on võetud uusi liikmeid juurde nende meeste ja naiste hulgast, kes ei ole küll osalenud relvavõitluses, kuid on võtnud aktiivselt osa Eesti Vabariigi taastamisest ja tunnistavad meie ühenduse põhikirjas toodud vaateid ja seisukohti.



Põlvamaa VÜ liikmed 1996. a. Vabariigi aastapäeva tähistamisel.
Ees seisavad V. Öövel, A. Viior, E. Laidvere ja Põlva maavanem Kreegipuu.



Põlvamaa VÜ sõjamehed Lihula mälestusmärgi avamisel



Põlvamaa VÜ liikmed 2005. aasta suvel Maarjamäel



2006. aastal Mehikoorma ausamba avamisel. Keskel lipuga Evald Laidvere



Põlvamaa VÜ liikmed Eesti Vabadusvõitlejate XVI kokkutulekul Märjamaal

EESTI VABADUSVÕITLEJATE RAPLA ÜHENDUS

18. veebruaril 1994.aastal toimus Raplas endiste sõjameeste Eesti Vabariigi aastapäevaeelne kokkutulek. Kohal oli 18 meest, kes otsustasid moodustada Eesti Vabadusvõitlejate Rapla Ühenduse. Ühenduse juhatusse valiti:

- **Harry Tulp** – juhatuse esimees;
- **Adolf Valleri** - esimehe asetäitja;
- **Jaan Kersna** – liige.

19. aprillil 1994. aastal kinnitati ühenduse põhikiri., mis 21. juunil 1994. aastal registreeriti Rapla Maavalitsuses.

Rapla ühenduse loomise initsiaatoriks oli Harry Tulp, endine pataljoni "Narva" võitleja. Oma sitkuse ja sihikindlusega õnnestus tal üle elada küüditamisaastad, luua perekond ja kodu, saada kõrgkoolidest kaks diplomit ning kirjutada "Narva" pataljoni võitlusteest raamatud.

Raske haigusega võideldes valmis tal ka oma eluteest raamat ***Retk läbi punase udu.***

Loobunud 2001. aasta 1. jaanuaril juhatuse esimehe ametist, lahkus Harry Tulp 28. 06. 2001. a. meie hulgast.

Alates 1. jaanuarist 2001. a. valiti Rapla Ühenduse uude juhatusse:

- **Adolf Valler** – juhatuse esimees;
- **Endel Kaljuste** - esimehe I asetäitja;
- **Uno-Rudolf Männiste** - esimehe II asetäitja;
- **Evald Reinsalu** – sekretär;
- **Jaan Kersna** – asjaajaja- majandusjuhataja;

Kokku on tuldud Vabariigi aastapäeval, Võidupühal, II maailmasõja lõpupäeval 8. mail ja jõulupühade tähistamiseks (kuni 2004. aastani).

Pidulikud ja pühalikud on olnud kokkutulekud Rapla kalmistul iga aasta 8. mail, mil mälestatakse kalmistul Rapla memoriaali juures 1941.aasta lahingutes major Hirvelaane üksuses langenuid. Memoriaalkompleks on valminud arhitekt Liina Jaanuse ja kaitseliidu selleaegse ülema Avo Aljase koostööna. See memoriaal on Rapla kalmistul kaunis ja alatiseks meeldejääv.

Osavõtt meeste poolt kõigist üritustest on olnud arvukas. Koos soomepoistega on Rapla kirikus mälestatud meie lahkunud kaaslasi, millest on osa võtnud ka lahkunute omaksed.

Koostöös Rapla kaitseliiduga on olnud väga hea. Endine Rapla Kaitseliidu ülem Avo Aljas ja selle praegune ülem Aarne Sillamaa on alati toetanud Vabadusvõitlejate Rapla Ühenduse ettevõtmisi, leides võimalusi transpordi andmiseks ja kutsudes ühenduse liikmeid osalema nende aastapäeva üritustel.

Rapla Ühenduse liikmed on võtnud osa kõigist ülevabariiklikest vabadusvõitlejate kokkutulekutest. Ühendus on oma tegevusaastate jooksul korraldanud:

24. veebruaril 1998. aastal Rapla maavanema ja Rapla Kaitseliidu ülema vastuvõtt, kus anti kätte mälestusmedalid 30 ühenduse liikmele.

24. veebruaril 1999. aastal Rapla Kultuurikeskuses Vabariigi aastapäeva tähistamine.

22. juunil 2000. aastal tähistati koos Läänemaa vabadusvõitlejatega Vahur Andressooni talus piduliku koosviibimisena Võidupüha.

20. detsembril 2000. aastal toimus kohtumine kohaliku ajalehe Nädaline toimetusega.

24. veebruaril 2001.aastal pandi Rapla Kultuurimajas püsti uhke pidulaud. Tervitasid ühisgümnaasiumi õpilased toredate lauludega Thea Paluoja juhendamisel.

27. augustil 2001. aastal toimus väljasõit Paldiskisse. Kohtuti rahuvalvajatega, tutvuti Paldiski linnaga.

29. augustil 2001. aastal avati Rapla kalmistul pidulikult 1941.a. langenute memoriaal.

21. detsembril 2001. aastal oli jõulueelne kokkutulek Rapla trahteris. Võttis osa maavanem Kalle Talviste ja Kaitseliidu Rapla ülem, kapten Avo Aljas.

13. augustil 2003. aastal toimus Rapla Ühenduse ja Soome sõjaveteranide kohtumine ja kirikuteenistus Rapla kirikus.

20. augustil 2004. aastal toimus Ühenduse liikmete osavõtul Lihula ausamba avamine.

25. augustil 2005. aastal toimus Sillaotsa Talumuuseumi ja Valise külastamine.

30. augustil 2006.aastal külastati Lagedi Vabadusvõitlejate muuseumi. Esimest korda külastati muuseumi 1995. aastal ja istutati mälestuseks tamm.

Eriti tihe side on olnud side Lelle kooliga, kus Adolf Valler oli direktor. Hea on olnud koostöö Rapla Ühisgümnaasiumi ja Vesiroosi Gümnaasiumiga, kuhu ühenduse liikmed kutsuti külla tutvustama meeste sõjateed. Samuti valmistasid nende gümnaasiumide õpilased vabariigi aastapäevaks õpilaste poolt joonistatud kaarte pühendusega ühenduse liikmetele, mis anti aastapäeval meestele üle.

2008. aasta 10. mail toimunud üldkoosolekul vahetus juhatuse esimees ja A. Valleri asemel valiti **Georg Mõttus**. Juhatuse senine koosseis valiti tagasi.

Kaasvõitlejate abistamisest

Kaasvõitlejate abistamisega tegeles Represseeritute Abistamise Fondi kaudu väga kohusetundlikult Heino Lai. Tema tööd jätkas Georg Mõttus. Tänuväärset abi on Rapla sõjamehed saanud Seli Tervisekeskuselt, kellega on hea side ja seal olnud mehed ja naised kiidavad sealset hoolivat ja tervislikku suhtumist.

2002. aastal anti ühenduse poolt välja trükis, kus käsitleti ühenduse tegevust ja kus on ka meenutusi käidud sõjateest.



Rapla Ühenduse sõjamehed Eesti Vabadusvõitlejate XIV kokkutulekul Võrus.



Rapla Ühenduse veteranid 2000. aasta Jaanipäeval koos Haapsalu veteranidega
Vahur Andresooni talus. Standarti hoiavad H. Tulp ja V. Andersoon.



Jaan Kersna 2004. aastal kaitselahingute 60. aastapäeva tähistamisel Sinimägedes



Rapla ühenduse sõjamehed 2004. aastal Maakaitse päeva tähistamisel

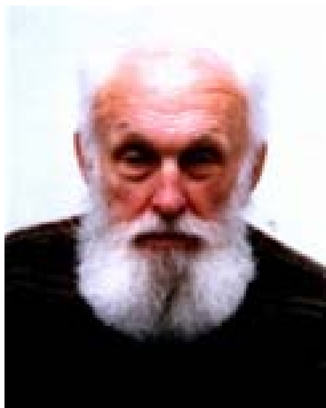


Rapla ühenduse liikmed 2004. aastal Lihula mälestusmärgi avamisel

SAAREMAA VABADUSVÕITLEJATE ÜHING

Septembris 1991. aastal toimus KL maleva pealiku Mati Vendeli kodus kokkutulek, millest võtsid osa Harald Nugiseks, Jüri Kask, Peeter Õunpuu, Augustin Poopuu, Albert Poopuu ja Valter Hommik.

Nugiseks ja Kask viibisid Saaremaal, et aidata kaasa vabadusvõitlejate ühendamisel. Seda tulebki lugeda organisatsiooni loomise idee algpäevaks.



Peeter Õunpuu

11. aprillil 1992.aastal toimus organisatsiooni asutamise koosolek 24 asutajaliikme osavõtul. Otsustati valida 5-liikmeline juhatus koosseisus:

- **Peeter Õunpuu** – juhatuse esimees;
- **Bernhard Lipp** – juhatuse liige;
- **Augustin Poopuu** – juhatuse liige;
- **Arvid-Konstantin Pihel** – juhatuse liige;
- **Heino Truu** – juhatuse liige.

Ühenduse nimeks otsustati panna "Vabadusvõitlejate Ühendus". Aastast 1992 kuni 1999. aasta aprillini oli juhatuse esimees Peeter Õunpuu. Peale tema surma 1999. aasta aprillis valiti uus juhatus koosseisus:

2006. aastal valiti uus juhatus, kuhu kuulusid:

- **Augustin Poopuu** - juhatuse esimees;
- **Bernhard Lipp** – juhatuse liige;
- **Rudolf Murekas** – juhatuse liige;
- **Lembit Mölder** – juhatuse liige.



Augustin Poopuu

Saarlased on osalenud alates 1992.aastast kõikidel vabariiklikel vabadusvõitlejate kokkutulekutel. Alates ühingu tegevuse algusest on väljastatud kokku 137 liikmepiletit. 2008. aastal oli tegevliikmeid 48, neist rindetegevusest osavõtnuid 44.

EV Saaremaa ühingu juhatuse koosolekud on toimunud regulaarselt iga kuu esimesel teisipäeval. Neil koosolekutel vormistatakse retseptiravimite materjalid ja liikmete taotlused Abistamise Fondile materiaalse abi saamiseks.

SVÜ on korraldanud järgmisi sündmusi:

1999. aastal toimus Hiiumaa kaasvõitlejate vastuvõtt;
2000. aastal toimus EVSÜ liikmete vastukülaskäik hiidlastele;
2001. aastal külastati Ida-Viru kaasvõitlejaid;
2002. aastal võõrustati Hiiumaa kaasvõitlejaid Saaremaal ja külastati Lagedi muuseumi.
2003. aasta novembris võtsid EVSÜ liikmed osa Pärnu ausamba avamisest ja külastasid Hiiumaa kaasvõitlejaid;
2004. aasta 2. septembril võtsid EVSÜ liikmed osa Lihula ausamba avamisest. Saaremaa ühingut külastasid Võru ja Ida-Virumaa kaasvõitlejad;
2005. aastal võõrustati EVL-i ja Ida-Virumaa kaasvõitlejaid. EVSÜ liikmed külastasid Võrumaa kaasvõitlejaid;
2006. aastal toimus Hiiumaa kaasvõitlejate vastuvõtt .
Eesti Vabadusvõitlejate Saaremaa ühingu liikmed on osalenud kõikidel EVL kokkutulekutel ja vabariiklikel üritustel.



Saaremaa Vabadusvõitlejate Ühingu juhatuse liikmed. Vasakult teine Peeter Õunpuu



Saaremaa Vabadusvõitlejate Ühingu liikmed Haapsalu kokkutulekul

EESTI SÕJAMEESTE JÄRVA ÜHING

Pärast Adaveres 21. septembril 1991. aasta toimunud Teise maailmasõja Idarinde veteranide kokkutulekut tekkis ka Järvamaal mõte kommunismivastases ja Eesti iseseisvuse eest võitluses osalenuid maakondlikult organiseerida. Ürituse peaorganisaatoriks oli omaaegne Erna-2 võitleja ja seal raskesti haavata saanud Jaan Arvola. Kokkusaamise kohaks valiti Paide Kultuurimaja, kelle juhtkond suhtus üsnagi soosivalt sarnase ürituse korraldamisse oma ruumides. Kokkutuleku kuulutus avaldati kohalikus ajalehes. Osavõtjate arvu ei osatud algul prognoosida, arvati, et kokku tuleb umbes viie-kuuekümne ringis. Ühingu asutamiskoosolekust, mis toimus 9. novembril 1991. aastal, oli osavõtjaid oodatust palju rohkem ja koosoleku käsutusse antud maja väikese saali toolide read olid täis ning osavõtjaid oli tublisti üle saja (kahjuks on selle koosoleku registreerimisleht kaotsi läinud).

Koosolekul osalesid ka nn soomepoisid, kel sel ajal veel oma organisatsiooni polnud. Võeti vastu ühingu asutamisotsus ning nimi-Eesti Sõjameeste Järva Ühing. Kuna varem oli valminud põhikirja projekt, siis pärast selle arutamist ja redigeerimist võeti see ka vastu. Valiti ühingu 7-liikmeline juhatus:


Jaan Arvola

- **Jaan Arvola** – juhatuse esimees;
- **Lembit Leinjärv** – liige;
- **Endel kõhelik** – liige;
- **Erhard Kivisaar** – liige:
- **Felix Aus** – liige;
- **Raimund Tamm** – liige;
- **Lembit Pagland** – liige;

Loomulikult polnud see üritus nii nagu ka üldine kommunistide vastane kurss mõnelegi tollasele võimumehele meeltmööda. Sellest teadasaamisel, kas mõne koosolekust osavõtja kaudu või mõnel muul viisil, võeti hiljem levinud informatsiooni järgi ilmselt nõuks oma kanalite kaudu kokkutulekut kujutada nõukogulikes stampides ja eesti ajalugu mittetundvatele välismaalastele (eeskätt rootslastele) koosolekut kui relva-SS sõdurite natsikokkutulekut.

Koosolekust ei olnud möödunud palju aega, kui ühel päeval kutsuti ühingu juhatuse liige Lembit Leinjärv kohaliku ajalehe toimetusse öeldes, et mingid külalised tahavad temaga rääkida. Kohale jõudes selgus, et tegemist on kahe rootsi (kõmu)ajalehe "Espressen" ajakirjanikuga. See tegi valvsaks, sest oli teada hiljuti samas lehes ilmunud tendentslik kirjutis.

Algul taheti pildistada, edasi esitati küsimusi kokkutuleku ja asutatud ühingu kohta. Lembit Leinjärv soovitas neil asjast ettekujutuse saamiseks tutvuda äsja vastuvõetud ühingu põhikirjaga, milles neile "hirmuäratavast" relva-SS-ist muidugi juttu polnud ja mis oli praegu tagantjärele hinnates üsna humanitaarse kallakuga. Ta soovitas neil sõita juhatuse esimehe poole, kus nad tõlgi vahendusel saaksid dokumendiga tutvuda.

Seda nad ka tegid ning ei olnud kuulda, et Espressen oleks hiljem avaldanud seoses Paides käiguga sensatsioonilist kirjutist, mis oleks toetanud Rootsi tolleaegse välisministri Svenssoni negatiivset reageeringut sel ajal Eesti toimuva kohta.

Mitmesuguste takistuste tõttu registreeriti põhikiri alles septembris 1993. aastal, kuid regulaarne kooskäimine algas juba asutamisest peale- iga kuu viimasel teisipäeval. Ühingu tegevusest lahkusid oma organisatsiooni asutamise järel soomepoisid. Liikmepileteid on seni välja antud 160, paraku on suur osa nende omanikest juba meie keskelt lahkunud.

Ühingus on kujunenud traditsiooniks vabariigi aastapäeva, võidupüha kui ka jõuludeaastavahetuse tähistamine ning seda traditsiooni jätkatakse senikaua kui on veel osavõtjaid, tegutsemise esimestel aastatel osaleti võidupüha paraadidel.

Loomulikult on osaletud pea kõikidel EVL-i poolt korraldatud üritustel, samuti ka Lihula mälestussamba avamisel. Lihula samba mahavõtmise puhul avaldas kohalik ajaleht "Järva Teataja" Lembit Leinjärve poolt koostatud seda juhtumist taunivat üht lehe poolt täitva kirjutise. Juba aastaid on Paides paljudele pinnuks silmas punakomandör Raudmetsa mälestussammas kultuurimaja vastas asuvas Lembitu pargis. Selle kuju vastu avaldas toonane ühingu juhatuse esimees Konstantin Kaja mitmeid kirjutisi, kuid kahjuks ilma tagajärgedeta.

Järgmiste ESJÜ juhatuste koosseisud valiti:

27. jaanuaril 1998. a.

Konstantin Kaja – juhatuse esimees. Juhatuse liikmed: **Voldemar Seller, Endel Elbing, Arvi Tünder, Kalev Kumm, Aleksander Liiv** ja **Toomas Sillam.**

27. märtsil 2001. a.

Kalev Kumm – juhatuse esimees. Juhatuse liikmed: **Arved Koit, Lembit Leinjärv, Ülo Anton, Aleksander Liiv, Erhard Kivisaar** ja **Karl Mandel.**

25. märtsil 2003. a. toimunud üldkoosolekul valiti ESJÜ juhatusse:

- **Lembit Leinjärv –** juhatuse esimees.
- **Konstantin Kaja** – liige;
- **Felix Aus –** liige;
- **Arved Koit, -** iige;
- **Ülo Anton –** liige;
- **Erhard Kivisaar –** liige;
- **Karl Mandel –** liige.

25. mail 2008. a. toimunud ESJÜ üldkoosolekul valiti juhatusse:

- **Lembit Leinjärv** – juhatuse esimees;
- **Arvet Koit** - liige;
- **Felix Aus** – liige;
- **Karl Mandel** – liige;
- **Raimund Tamm** – liige.



Lembit Leinjärv

Kui Eesti Vabadusvõitlejate Järva ühingu algusaastatel oli ühingus liikmeid üle 120, siis 2008. aastal oli ühingus liikmeid alles vaid 50 liiget.





EVJÜ sotsiaalkomisjon 2002. aastal. Vasakult: Kalju Tamm, Kaljo Roos ja Lembit Leinjärv



ES Järva ühingu liikmed Sinimägedes



IDAPATALJONIDE VÕITLEJATE KLUBI

1993. aasta 13. novembril kutsuti Viljandis 37 endise sõjamehe poolt ellu Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi (IVK). Klubisse koondusid mehed, kes olid 1941. aasta sügisest kuni 1942. aasta kevadeni kuulunud Eesti Julgestusgruppidesse nr. 181 kuni 186 ning hiljem Eesti Idapataljonidesse 658, 659 ja 660 ning Eesti kompaniisse nr. 657. Hiljem hakati klubi liikmeteks võtma ka mehi, kes on olnud kaudselt seotud idapataljonidega.



Jaan Kuningas

Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi asutaja ja esimene ning ainus Juhatuse esimees alates 1993. aastast kuni 02. oktoobrini 2004 oli **Jaan Kuningas**, mil temast sai manalamees. Kuningas oli erilise panuse eest Eesti iseseisvuse taastamise eest vääristatud Ülemaailmse Vabadusvõitlejate Keskuse Teeneteristi 3. , 2. ja 1. järguga. 1993. aastal valitud EIVK teiste juhatuse liikmete kohta paraku andmed puuduvad.

9. veebruaril 1998. aastal kogunes 96 idapataljonide võitlejat Tallinna, kus Sakala keskuse kammersaalis toimus EIVK aruande- ja aastakoosolek ning Eesti Vabariigi iseseisvuse väljakuulutamise 80. aastapäeva pidulik tähistamine.

EIVK president Jaan Kuningas avas koosoleku, millele järgnes saja hallipäise vabadusvõitleja poolt riigihümni laulmine. Kogu ürituse jäädvustasid Eesti Raadio "Sõduritunni" toimetaja hr. Lembit Lauri.

Tervitusi kokkutulnutele ütlesid Eesti Kaitsejõudude Akadeemia poolt **Ants Kõverjalg**, eesti Sõjahaudade Hoolde Liidu poolt **Jaak Pihlak**, Eesti Vigastatud Sõjameest Ühingust **Jüri Teras** ja Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse ning Eesti Vabadusvõitlejate Liidu poolt **Erich Puusaag**.

Päevakohases aruandekõnes tuletas Jaan Kuningas meelde eestlaste ja liivlaste aastasadade pikkust vabadusvõitlusi oma suurte lääne- ja idanaabrite vastu

Järgnevalt andis Jaan Kuningas põgusa ülevaate EIVK tegevusest 1997. aastal. EIVK viieaastase olemasolu jooksul oli klubi ridadest lahkunud 34 kaasvõitlejat ja kokkutuleku päeval oli EIVK tegevliikmeid nimekirjas 204. EIVK juhatus oli otsustanud EIVK liikmeks võtta ka "Fischeri pataljoni" võitlejaid, kes alates 1943. aastast sõdisid põhjarindel kõrvuti idapataljonide üksustega.

EIVK on igal aastal korraldanud kaks kokkutulekut. 1997. aasta EIVK aastakoosolek ja EIVK liikmete kokkutulek toimus 20. augustil Viljandis. 1998. aasta kokkutulek Viljandi Maagümnaasiumi ruumides toimus aga erandlikult 23. juunil, Võidupühal. Sellel kokkutulekul avas EIVK koos Viljandi ühiskondlike organisatsioonidega sealse kaitseliidu maja-

le paigaldatud mälestustahvli legendaarse idapataljoni komandöri kolonel Alfons Rebasele, tema 90. sünni-aastapäeva tähistamiseks. See mälestustahvel eesti ohvitserile oli esimene Eestis, kes esimese eestlasena auhinnati Teises maalimasõjas Raudristi Rüütliristi ja sõja lõpul eel teise välismaalasena Saksa väejuhatuselt veel Tammelehed raudristi juurde. Mälestustahvli avamisele oli EIVK poolt kutsutud kõiki kolonel Alfons Rebase võitluskaaslased.

Sellel koosolekul valiti uus IVK juhatus ja revisjonikomisjon. IVK 1998. aasta juhatusse valiti:

- **Jaan Kuningas** – juhatuse esimees;
- **Endel Parm** – juhatuse liige;
- **Heino Argus** – juhatuse liige;
- **Ergav Urajõe** – juhatuse liige;
- **Enmund Visut** – juhatuse liige;
- **Meinhard Toom** – juhatuse liige;
- **Gerhard Niit** – juhatuse liige;
- **Emil Alesma** – juhatuse liige;
- **Vambula Remmel** – juhatuse liige;

IVK revisjonikomisjoni valiti:

- **Lembit Sõnajalg**;
- **Ago Truu;**
- **Karl Allman**.

2001. aastal valiti IVP juhatusse:

- **Jaan Kuningas** – juhatuse esimees;
- **Parm, Endel** – juhatuse liige;
- **Argus, Heino** – juhatuse liige;
- **Urajõe, Ergav** – juhatuse liige;
- **Vitsut, Edmund** – juhatuse liige;
- **Toom, Meinhard** – juhatuse liige;
- **Alesma, Emil** – juhatuse liige;
- **Remmel, Vambola** – juhatuse liige;
- **Niit, Gerhar** – juhatuse liige;

IVK revisjonikomisjoni valiti:

- **Sõnajalg, Lembit;**
- **Allmann, Karl;**
- **Truu, Ago;**

Enamik IVK liikmetest astus 1941. aastal Julgestuspataljonide teenistusse ning neist teenis 181. pataljonis 34, 182. pataljonis 30, 183. pataljonis 32, 184. pataljonis 25 ja 185. pataljonis 12 meest. 1942. aastal ja hiljem Idapataljonidesse täiendusena tulnud meestest oli klubi liikmeiks 22 meest. Fischeri pataljonis teeninuist oli klubi liikmeks 15 meest.

Kui Eesti Idapataljonide Klubi loodi ütles selle president Jaan Kuningas:

„Minu suurim soo on , et meie klubi püsiks veel niikaua, kuni viimane klubi liige on siit ilmast lahkunud.“

Jaan Kuninga meenutus ühest klubi kokkutulekust

1994. aasta 20 .augustil toimus Viljandis Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi vabariiklik kokkutulek. Koos oli sadakond endist idapataljonide võitlejat, II Maailmasõja veterani. See kokkutulek oli omapärane selle poolest, et puudus päevakava, ilma ametlike sõnavõttudeta ning "asjameeste" ilukõnedeta. Seekord otsustas klubi juhatus mitte anda võimalust ennast ülistavateks kõnedeks vaid lasta klubi liikmetel omavahel suhelda, saada üksteiselt teateid oma kunagiste sõjasõprade kohta. Aeg on ju vahepeal teinud oma töö. Peale kunagiste poiste vanameesteks kasvamise on sõbrad mööda maad ja maailma laiale hajutatud. Viljandis saadi kokku ja saadi ka palju huvitavat üksteisest teada, tuletati üksteise toel meelde ununenut möödunust. Paljudele klubiliikmetele anti Viljandis koos heade tervise soovide ja käepigistusega kätte klubi liikmekaardid.

Kohvilauas oli palju juttu meie praegusest elust Eestimaal, poliitikast ja majandusest. Oli palju kriitikat meie valitsuse aadressil. Muuseas räägiti ka Eesti – Vene piirist. Ja nimelt sellest, et naaber venelane on ainuõiguslikult ja vaidlustamatult hakanud maha märkima praeguse nn. majanduspiiril oma riigipiiri. Sellesse suhtuti võrdlemisi ükskõikselt. Öeldi isegi seda, et kaua need naabrid pidid siis ootama, kui meie omad midagi kahepoolseks koostööks ette ei võtnud?

Igal riigil peab ju oma riigipiir olema ja kui meie mehed seal Toompeal arvavad teisiti, siis Venemaa toimib küll praegu õigemini, sest ühtegi piirideta riiki pole maailmas peale Eesti Vabariigi. Meie valitsus pole kolme iseseisvuse aasta jooksul jõudnud arusaamisele, kus on nende valdused ja haldused, mille peremeheks nad ennast peavad. Riigipead peaksid ikkagi teadma, kus nende riik ja maa asub, kust nende riigi piirid käivad. Arvati, et oleks viimane aeg ka oma riigi piiridega meestel Toompeal tegelema hakata.

Peale poliitiliste küsimuste, mis põletavalt puudutasid Eesti saatust lähitulevikus, olid kõneaineks ka aktuaalsed elukondlikud probleemid, pensionid, korterid ja maa. Ka arstiabist räägiti ja eriti hambaravist, mis olevat pensionäridele peaaegu kättesaamatu rahanappuse tõttu, kuid samas väga hädavajalik.

Aga vaatamata igapäevastele muredele ja raskustele, millest kokkutulekul räägiti, oli seal siiski kõige enam äratundmise rõõmu ja südamlikke jällenägemisi.

Kohal oli ka "Sõduritunni" toimetaja Lembit Lauri, kes väga tahtis teada kahte asja: "Miks sa läksid 53 aastat tagasi vabatahtlikult sõtta?" ja "Kus olid sa, Eesti sõdur, täna 50 aastat tagasi?" Esimesele küsimusele vastamisel oli meestel nagu kõhklusi ja raskusi, sest selline küsimus tundus veteranidele mõttetu. Oli vaja minna ja mindigi! Seda kohustas igale eestlasele omane isamaaline südametunnistus. Teine küsimus aga leidis laialdast ja üksikasjalikku vastukaja. Seda kus ja kunas oldi ning mis seal juhtus, ei unusta sõjamehed surmani.

Kui kokkutuleku päev lõppema hakkas, arvas "Sõduritunni" toimetaja, et tema "saagisest" jätkub seekord küll kaheks normaalseks saateks.

Viljandist lahkuti taas oma kodudesse, igasse Eestimaa nurka, selle teadmisega, et meie mured on kõigi eestlaste mured ja lähemal ajal peab siin midagi õige radikaalset ette võetama, muidu…

Tugevate käepigistustega taasleitud sõjavendadega hüvasti jättes anti palju lubadusi – tõotusi ja kindlasti, kas või siinsamas Kesk-Eesti kaunimas linnas varsti jälle kohtuda.

EESTI IVK LÕPETAS OMA TEGEVUSE 2005. AASTAL

2005. aasta 25. märtsil otsustas klubi juhatus lõpetada Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi tegevuse. Koos oli käidud 12 aastat. Nende kaheteist aasta kestel taastasid endised sõjamehed oma sõjaaegsed ja lõid uusi sõprussidemeid. 1993. aastal leidsid endised Idapataljoni mehed üksteist. Hakati tihedamini kokku saama ja nii sai meestest sõpruskond – Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi. See oli tore algatus. Klubi liikmed on tänulikud nendele meestele, kes klubi loomise ellu viisid. Peaaegu kolmesajal endisel sõjakaaslasel oli klubi tegevusaastatel võimalus tutvusi uuendada ja ka uusi sõpru ja aatekaaslasi leida. Need olid väärtuslikud 12 aastat.

Klubi esmaülesandeks oli aga oma liikmete sõjamälestuste kogumine ja aastate pikkuse tegutsemise tulemusel ilmus 2005. aastal klubi mälestusraamat „Eesti Idapataljonid Idarindel 1941 – 1944". Klubi liikme Vambola Remmeli initsiatiivil ilmus ka klubi kroonika, kus peale klubi tegevuse on ära toodud kõigi klubi liikmete nimed.

26. aprillil 2005 toimus klubi laiendatud koosolek, kus võeti vastu otsus Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi tegevuse lõpetamise kohta.

Idapataljoni võitlejate klubi langetas oma lipu. Kuid iga lõpp on uue algus.



Idapataljonide Võitlejate Klubi juhatus 2002. aastal. Istuvad: M. Siplane, E. Tammejõgi, A.Truu, J. Kunungas, E. Parm ja E. Vitsus, Seisavad: K. Soomägi, E. Urajõe, H. Argus, E. Alesma, M. Toom ja G. Niit. Puuduvad V. Remmel. L. Sõnajalg ja K. Allik.



2005 Juhatuse laiendatud koosolek 29. märtsil. Pildil vasakult: istuvad: Erich Tammejõgi, Gerhard Niit, Heino Argus, Vambola Remmel. Seisavad: Endel Parm, Karl Allmann, Mihkel Siplane ja Harri Pool.



Viimasest klubi ülekoosolekust osavõtjad: E. Aksiim, K. Allmann, H. Argus, A. Erikson, I. Hindreus, V. Karro, E. Kaupmees, E. Kodasma, E.Koppas, V. Kuulberg, E. Kõhelik, A. Monvelt, G. Niit, H. Nõgu, L. Padjus, E. Paeveer, H. Pajula, M. Pappel, H. Pardane, E. Parm, H. Peets, O. Peters, H. Pool, E. Põldar, V. Remmel, L. Samel, J. Sepp, M. Siplane, H. Tamme, E. Tammejõgi, O. Taru, J. Teras, E. Truus, L. Vahtrik, L. Vernik, E. Vilo, P. Voosalu.

SÕJAAEGSETE EESTI LENNUVÄELASTE ÜHENDUS

Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse (EVTÜ) juures väeosakoondisena tegutsev Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühendus (SELÜ) asutati 1993.a. aprillis, kuid juba varem, tuhande üheksasaja kaheksakümnendate aastate lõpul – üheksakümnendate algul toimusid mitmed endiste, sõjaaegsete eesti lennuüksuste lendurite koosviibimised, milledest võtsid osa ka Eestis külas viibivad, välismaal elavad endised eesti lendurid. Üks suuremaid selliseid koosviibimisi toimus 1990.a. laulupeo ajal, millest võtsid osa külalised USA-st, Rootsist ja Austraaliast. Tõuke sõjaaegsete eesti lennuväelaste organiseerumiseks andis endiste eesti lennuüksuste lendav-koosseisu meeste kokkusaamine Soome lennuväeveteranide ühingu – Kymenlaakson Ilmakilta meestega, mis tolleaegse Eesti Lennuameti ülema M. Sõrmuse ja töötaja, endise lenduri P. Murusalu initsiatiivil toimus 16.-17.septembril 1992.a. Tallinnas. Sellel kokkusaamisel leiti ühiselt, et ka eestlased peaksid organiseeruma, et edasist läbikäimist ja ühisüritusi oleks kergem organiseerida.



Hendrik Arro

Mõte oli idanema pandud, asja asuti organiseerima ja 17. aprillil 1993.a. toimuski noorte huvikeskuse "Kullo" ruumides endiste lennuväelaste koosolek, kus pandi alus Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühendusele (SELÜ). Kohe esimesel koosolekul oli kohal 60 meest ja ühenduse tegevusest osavõttasoovijate vool jätkus ka järgmistel koosolekutel. Ühenduse esimeheks valiti endine lendur **Hendrik Arro**, aseesimeheks aga samuti endine lendur **Kaljo Alaküla** (need mehed on tänapäevani SELÜ-t juhtinud) ning otsustati, et ühendus hõlmab kõiki sõja ajal eesti lennuüksustes teeninud mehi, vaatamata auastmele ja ametile.

SELÜ tegevus läks kohe hoogsalt käima. Kooskäimise kohaks sai "Kullo", ajaks iga kuu viimane pühapäev ja nii püsis see kuni 2007. aasta sügiseni, mil koosolekute kohaks sai Kaitseliidu maja. Ühenduse loomisel kerkis kohe alguses üles ka sümboolika küsimus. Teatavasti sõjaaegsetel eesti lennuüksustel oma üldkasutatavat, ametlikult kinnitatud embleemi ei olnud, kuid siin oli ka üks erand. 11. Öölahingulennugrupi 3. lennusalga lennukid kandsid salga lenduri K. Reiteli kujundatud embleemi mis kujutas endast pommiga öökulli. Seega oli pommiga öökullil otsene side sõjaaegsete eesti lennuüksustega olemas. Selle märgi all olid eesti lendurid vaenlase vastu võidelnud. See saigi valiku tegemisel otsustavaks – pommiga öökull otsustati üsna üksmeelselt võtta SELÜ sümboolika väljatöötamisel aluseks. Vastu ei vaielnud ka teistes eesti lennuüksustes teeninud mehed, sest 11. Öölahingulennugrupp moodustas sõja ajal kahtlematult eesti lennuüksuste tuumiku, olles suurimaks eestlastest koosnevaks lahingulennuüksuseks. Sümboolika kujundamist lihtsustas asjaolu, et märgi autor, endine lendur nüüdne skulptor K. Reitel kuulus ka ise SELÜ liikmeskonda. Tema poolt veidi stiliseeritud pommiga öökull saigi SELÜ rinnamärgiks. K. Reitel kujundas ka SELÜ lipu. Hilisematel aastatel on SELÜ märkidele, lisaks metallist rinnamärgile, 1996.a. lisandunud veel Lennuväe mälestusrist ja 2004. aastal tikitud rinnamärk.

Kohe esimesel tegutsemisaastal pandi alus ka igasuvistele lennuväelaste kokkutulekutele. Esimene neist toimus Raasiku rahvamajas. Selle organiseeris Raasikul elav SELÜ liige Kalju Sepp. Kokkutulek läks igati hästi korda ja see tekitas soovi viia asi traditsiooniliseks.

Juba järgmisel, 1944.a. suvel organiseeriti Kurtna linnuvabrikus kokkutulek, millest osavõtuks tehti reklaami ka välisriikides, kus teati kunagisi eesti lennuüksuste lendureid elavat (USA, Kanada, Rootsi, Saksamaa ja Austraalia). Ja tõepoolest, külalisi tuli kõigist neist riikidest, välja arvatud Saksamaa, kust aga saadeti koosolijatele tervitus. Osa võttis ka Eesti Õhuväe ülem kol. V. Loemaa. Samuti osalesid Tartu Lennukolledži esindajad, eesotsas rektoriga. Kokkutulek algas lipu heiskamise ja väikese konverentsiga, millele järgnes koosviibimine peolauas. Väga suured teened kokkutuleku organiseerimisel ja õnnestumisel olid Kurtna linnuvabriku juhtkonda kuulunud SELÜ liikmel Aksel Turpil.

1994.a. suvist kokkutulekut tumestas veidi asjaolu, et Kuusalu muinsuskaitsjad organiseerisid Kurtna kokkutulekuga samal nädalavahetusel suure pidulikkusega toimunud "Lendurite kivi" taasavamise, mis oli 1942.a. püstitatud Kõnnu metsa Järvi küla lähistele seal 1941.a. suvel metsavendadena langenud lendurite mälestuseks ja millel olnud plaat langenute nimedega oli 1944.a. kõrvaldatud. Et SELÜ-l ja Kuusalu muinsuskaitsjatel omavahelist kontakti ei olnud ja asjast saadi pooljuhuslikult teada alles vahetult enne sündmuste toimumist, siis ei õnnestunud üritusi ajaliselt nihutada ja nii juhtus, et lendurid olid valdavalt Kurtnas ning "Lendurite kivi" juures oli ainult üks lennuväelaste esindaja.

1995.a. suvel tuldi uuesti kokku Raasiku rahvamajas, 1966.a. suvel toimus aga koguni kaks kokkutulekut. Esimene juulis "Lendurite kivi" juures ja teine augusti algupoolel, jälle Kurtnas. Mõlemad kokkutulekud olid osavõtjaterikkad ning möödusid igati hästi. Et saadud kogemused aga näitasid, et kahe ligistikuse kokkutuleku läbiviimine on organiseerijatele siiski pisut üle jõu käiv, siis otsustati edaspidi läbi viia ainult üks igasuvine kokkutulek "Lendurite kivi" juures ja alates 1997. aastast on see igal aastal nii ka toimunud. Kokkutulek organiseeritakse ühiselt Kuusalu muinsuskaitsjate, SELÜ ja Eesti Õhuväe poolt ning sellest on iga aastal osa võtnud ka väliskülalisi. Ka Õhuväe ülemad kol. Vello Loemaa ja tema järel Õhuväe ülemaks saanud kol. (hiljem kindral) Teo Krüüner (koos teiste ohvitseridega) on alati neil kokkutulekutel viibinud. Erandiks üldises kokkutulekute süsteemis oli 2000. aasta, kus toimus kaks üritust. Nimelt avati sel aastal Jaanipäeval Anija vallas Kõrve külas mälestussammas 1941.a. suvel lenduritest metsavendade abistamise eest mõrvatud endise Aruhärma talu peremehe ja perenaise mälestuseks. Edaspidi need kokkutulekud aga ühildati ja "Lendurite kivi" juurde minnes käiakse enne ka Kõrve küla mälestussamba juurest läbi. 2001. aastal pandi Õhuväe ülema kol. T. Krüüneri initsiatiivil "Lendurite kivi" juurde ka informatsioonitahvel, millel räägitakse 1941. aasta sündmustest.

SELÜ-l on välja kujunenud veel teinegi, talvine traditsioon. Nimelt korraldatakse igal aastal detsembri keskel pidulik jõulukoosolek, kus lauas istudes meenutatakse möödunut. Alalisteks külalisteks on siin olnud Eesti Õhuväe ning Lennuameti esindajad.

Peale traditsiooniliste ürituste on SELÜ oma liikmetele aastate jooksul organiseerinud ka arvukalt ühekordseid üritusi, ehkki mõned on ka mõne aja möödudes kordunud. Nii on külastatud jäälõhkujat "Suur Tõll", mitmel korral on oldud nii Laidoneri kui ka Lagedil paiknevas vabadusvõitlejate muuseumis. ning Ämari lennubaasis, kusjuures 1997., 2006. ja 2007. aastal viidi veteranid ka lendama. Tutvutud on nii Ämari lennubaasiga, kui ka 2002.a. saabunud Robinson tüüpi helikopteritega. Külastatud on Ülemiste lennujaama lennujuhtimiskeskust ja Ülemiste lennuvälja juures paiknevat lennukiremondifirmat (Musketi angaari). Ajaloo meeldetuletuseks on organiseeritud kaks sõitu kunagistele, eesti lennuüksuste poolt kasutatud lennuväljadele – 2001. aastal külastati Kärevere, Adavere, Rahkla ja Triigi lennuvälju, 2003.a. käidi aga Pärnu lennuvälja vaatamas.

Siinkohal tuleb märkida, et kõikidel nendel ettevõtmistel on suureks abiks olnud Õhuvägi, kes on lennuväeveterane tunnustanud kui kunagise Eesti lennuväe järjepidevuse kandjaid. Nii on üritustel, mis on seotud olnud SELÜ liikmete transpordiga (igaaastased sõidud "Lendurite kivi" juurde, kunagiste lennuväljade ja Ämari lennubaasi külastamine jne.) SELÜ-l alati kasutada olnud lennubaasi bussid.

Lisaks n.-ö. väljasõiduüritustele on ka igakuiseid regulaarseid koosolekuid püütud sisukamateks muuta, nendele esinejaid kutsudes. Tuntumatest esinejatest võiks mainida hilisemat Lennuameti peadirektorit Mati Sõrmust ja praegust Lennuameti peadirektori asetäitjat Rein Porrot (kes on korduvalt esinenud), Õhuväe ülemat kolonel Teo Krüünerit ja endist staabiülemat, praegust Õhuväe ülemat kol. Valeri Saart, firma Copterlines juhatuse liiget Tõnis Leppa, aumärkide ajalooga tegelejat Heino Prunsvelti, külalisi Soomest ja veel paljusid teisi.

Mis puutub kontaktidesse soome lennuväeveteranidega, siis need on pidevalt toimunud. Paraku ei ole neist saanud osa võtta mitte kõik SELÜ liikmed, kuna Kymenlaakson Ilmakilta on nende poolt korraldatud üritustele kutsunud põhiliselt ainult endisi lendavkoosseisu mehi. Nii toimus juba 1993.a. eesti lendurveteranide külaskäik Soome, mille puhul soomlased korraldasid kohtumisest osavõtjatele laeval kruiisiretke, enne aga tutvustasid Vantas paiknevat lennuväemuuseumi. Järgmistel aastatel järgnesid soomlaste külaskäigud Eestisse koos soomlaste poolt korraldatud igakordse kohtumisega eesti lendurveteranidega. Ka eestlastel avanes mõnel korral võimalus külastada Soomet. Siis aga otsustasid soomlased püstitada Uti lennuväljale mälestussamba hukkunud ja langenud soome lenduritele. Pärast mõningaid otsinguid sõlmisid soomlased samba valmistamiseks lepingu SELÜ liikme, skulptor Kalju Reiteliga. Samba pidulik avamine Utis toimus 07. septembril 1997.a. ja sinna olid külalistena palutud ka kõik Eestis elavad endised, sõjaaegsete eesti lennuüksuste lendavkoosseisu mehed. Ka hiljem on vastastikused kontaktid jätkunud. Üheks suuremaks neist oli sõpruskohtumiste 10. aastapäev, mis toimus soomlaste korraldusel 2002.a. septembris Pärnus.

2003.a. soovisid Tallinna külastada Soome lennuväeveteranide ühenduse Pilvenveikot liikmed ja kohtuda siin ka SELÜ liikmetega. Kohtumine toimus 27. aprillil SELÜ korralisel koosolekul, millest Pilvenveikot osa võtsid ning jätkus ühise laua taga kohvikus. Selle külastuse tulemuseks oli soomlaste poolt pakutud vastukülaskäigu võimalus. See toimus 23. oktoobril ja küllaltki omapäraselt. Nimelt saatsid soomlased asja hõlbustamiseks 23.oktoobri hommikul ühe Soome sõjaväes langevarjurite väljaõpetamiseks kasutatava lennuki Fokker F-27 Tallinna, kus see Soome sõita soovijad (koos abikaasadega) peale võttis ja Helsingis vahemaandumist tehes edasi Tikkakoskile lendas. Seal külastati Soome õhujõudude sidekooli ning Kesk-Soome Lennundusmuuseumi, õhtul aga toimetas sama lennuk külalised tagasi Tallinna.

Tegelikult on aastate jooksul rohkemgi üritusi olnud, kui eespool mainitud, kuid nendest on saanud osa võtta ainult väiksem hulk SELÜ liikmeid. Siin on tegemist olnud selliste üritustega, mille korraldajaks ei ole olnud SELÜ vaid keegi teine, kes on saatnud nimelised kutsed. Nii, nagu eespool juba öeldud, on Kymenlaakson Ilmakilta poolt korraldatud kokkusaamistele palutud põhiliselt ainult kunagi lendavkoosseisu kuulunud mehi. Selliseid üritusi on korraldanud aga ka Õhuvägi ja Tartu Lennukolledž. Määravaks on siin ilmselt olnud see, kui palju osavõtjaid ühel või teisel juhul on korraldajal võimalik olnud vastu võtta ja kuna lendavkoosseis on lennuüksustes siiski "põhiline tegija", siis on kutsujad eelistanud neid. Sellistest, piiratud osavõtjatega üritustest tuleks eelkõige mainida Ämari lennubaasile lipu üleandmise pidustust 1999. aasta juulis, lennuväe aastapäevapi-

dustusi, “Kotka” avamist Õhuväe peastaabis jne., aga samuti Tartu Lennukolledži aastapäevapidustust.

Eespool oli räägitud ettevõtmistest, mis on toimunud SELÜ ettevõtmisel või kaasosalusel. Nendega asi aga ei piirdu. Teatavasti kuulub SELÜ organisatoorselt EVTÜ alla ja seetõttu on SELÜ liikmed igal aastal lisaks omaenda üritustele osalenud ka EVTÜ ja EVL poolt korraldatud üritustel, eeskätt EVL vabariiklikel kokkutulekutel.

SELÜ liikmed on tegelenud ka sõjaaegsete eesti lennuüksuste ajalooga. Esimese raamatu sellel teemal kirjutas H. Arro ja raamat kandis pealkirja “Eesti lendurid lahingute tules”. Raamatust on ilmunud kolm, parandatud ja täiendatud trükki (1995, 1996 ja 2001). Raamat on ilmunud ka soome keeles (1999). Ka K. Alaküla avaldas 1999.a. raamatu “III eskadrill”, milles ta muu hulgas üsnagi põhjalikult kirjeldab elu eesti lennuüksustes. Kolmas raamat “Koolipoisina lennuväes” ilmus 2001.a. A. Salumäe sulest ja selles kirjeldatakse eesti lennuüksuste maapealse personali elu.


Kalio Alaküla

Üheks viimaste aastate suuremaks ettevõtmiseks SELÜ liikmetele oli mälestussamba avamine Ämaris hukkunud ja langenud lennuväelastele, mis toimus 23. juulil 2004.a. Samba autoriks oli SELÜ liige skulptor Kalju Reitel ja see valmis Õhuväe tellimisel, kuid SELÜ juhtkonda hoiti asjaga kogu aeg kursis ja arvestati ka SELÜ arvamusega. Põhiliseks samba püstitamise initsiaatoriks oli Õhuväe ülem kindralmajor Teo Krüüner, raha samba tegemiseks saadi suures osas aga soome lennuväeveteranide poolt toime pandud korjanduse tulemusel. Nüüdseks on igasuvine Ämari lennubaasi ja mälestussamba külastamine SELÜ liikmete poolt 20. juuli paiku muutunud traditsiooniliseks.

Lõpuks veel mõni sõna SELÜ liikmeskonnast. SELÜ liikmete nimekiri sisaldab 175 nime, kes on aastate jooksul ennast kirja pannud. Neist osa on väljaspool Tallinnat ja 12 isegi väljaspool Eestit. Seetõttu ei ole kõik nimekirjas olejad ka EVTÜ liikmed, kuid nimekirja on nad võetud selle pärast, et sõjaaegsetel lennuväelastel teist organisatsiooni, kuhu ennast kirja panna lihtsalt ei ole. Manala teele läinud kaasvõitlejaid nimekirjast maha ei kustutata, vaid nende nimed kaetakse tumehalli varjutusega. Selliseid varjutatud nimesid on 2008. aasta veebruari lõpu seisuga nimekirjas 99. Tegelikult võib neid rohkemgi olla, sest andmed igaveseks lahkunute kohta on väga visad laekuma. SELÜ igakuistel koosolekutel osaleb tavaliselt 20-30 meest. Paljud, kes kümmekond aastat tagasi olid veel tegusad, on nüüdseks tervislikult juba selle piiri saavutanud, kus koosolekutel ja väljasõitudel käimine juba vägagi raskeks muutub.

Siinkohal väärib mainimist, et SELÜ liikmeskonnas oli ja on tänapäevani veel palju aktiivseid, organiseerimisvõimelisi mehi, mis tegi ja teeb igasuguste ürituste organiseerimise üsnagi lihtsaks. Paljud SELÜ liikmed on mitte ainult SELÜ-s vaid ka EVTÜ-s ja EVL-is tänu oma aktiivsusele ja organiseerimisvõimele aga hästi tuntuks saanud. Nii kuulub SELÜ liikmete hulka praegune EVL esimees G. Laev, juhatuse liikmeteks on aga SELÜ esimees H. Arro ning liige A. Salumäe. Ka EVTÜ juhtorganitesse on palju SELÜ liikmeid kuulunud ja kuuluvad ka käesoleval ajal, nagu näiteks G. Laev, A. Salumäe, E. Loigo, A. Trei, E. Puusaag, H. Arro ja K. Alaküla, varasematel aegadel lisaks eelmainituile ka nüüdseks juba manalasse varisenud kaasvõitlejad P. Tibbo, E. J. Sipria, F. Tipner ja K. Kukkur.

Lendurite kivi

Harjumaal, Kõrvemaa metsades asub Järvi küla lähistel, Pikajärve ja Pärijärve vahel künkal üksik põllukivi graniidist mälestusplaadiga, millele on raiutud viis nime. Kivi ümbritsevad kolmest küljest korrapäraselt paiknevad kuused, mis moodustavad kivile nagu omapärase auvalve.

See kivi on sinna paigutatud 1941. a. suvel toimunud sündmuste tähistamiseks. Neil, Eesti jaoks otsustavatel päevadel põgenes Jägalas asuvast eesti lenduritest Punaarmee koosseisus moodustatud üksikust lennueskadrillist suurem osa (üle 80 %) lendavkoosseisust metsa, et asuda metsavendadena Eesti eest võitlema. Põgenemine toimus 27. juuni õhtul, mitmes grupis, kui lennueskadrilli asuti Venemaale evakueerima. Relvadeks oli neil meestel ainult lendurohvitseridele välja antud püstolid. Üks põgenenud lendurite grupp, kokku 23 meest; jäi laagrisse Järvi küla lähistele, kus kohalik metsavaht organiseeris lendurite toitlustamise.

Paraku jõudsid kuuldused metsas olevatest lenduritest ka kohalike punaste kõrvu, kes sellest teatasid kuhu vaja ja 13. juulil saabuski umbes paarisajameheline NKVD (piirivalve) üksus lendureid püüdma. Lenduritel õnnestus piiramisrõngast lahinguga küll väljuda, kuid seda kolme mehe elu hinnaga. Langesid lendur-kapten Juhan Kalmet, lendur-kapten Arnold Streimann ja lendur-nooremleitnant Martin Terts. Metsavahil ja tema perel õnnestus pääseda. Kuid need langenud ei olnud 1941. aasta sõjasuvel lendurite hulgas ei esimesed ega ka viimased.

Juba 10. juulil oli lendurite-metsavendade grupist langenud lendur-kapten Aksel Oskar, kes Erna pataljoniga sidet looma minnes sattus varitsusele. Mõni aeg hiljem langes Aegviidu lähistel teises lendurite-metsavendade grupis olnud motorist Herman Tombah.

Pärast lahingut lendurite grupid lagunesid ja üksikult või väiksemate gruppidena liiguti lõuna poole, sakslastele vastu. Kui major Hirvelaan augusti algul organiseeris Väätsal Eesti vabastamislahingutes küllaltki tuntuks saanud omanimelise pataljoni, koosnes selle ohvitserkond valdavalt lendurohvitseridest. Nii oli 1. kompanii ülemaks lendur-kapten Johannes Kant, 2. kompanii ülemaks lendur-kapten Aavo Ürgsoo, majandusülemaks lendur-kapten Oivo Soots ja käsundusohvitseriks lendur-kapten Juhan Ainjärv.

Lahingutega liiguti koos sakslastega Tallinna poole. Kui major Hirvelaan 20. augustil Rapla lahingus langes, võttis pataljoni juhtimise üle lendur-major August Kitsapea, kes juhtis pataljoni kuni selle likvideerimiseni, mis toimus septembris, pärast Tallinna vabastamist. Tallinna vabastamisel langesid lenduritest major Hirvelaane pataljoni ridades veel Leino Oru ja Vello Maks. Harjumaa Omakaitse staabiülemana langes augusti algul Mahtra lähistel aga lendur-nooremleitnant Eero Saag.

Kõnnu metsades langenud kaaslaste mälestuseks paigaldasid lendurohvitserid 1942. a. 12 juulil Järvi küla lähistele, umbes kpt. Kalmeti langemiskohale mälestuskivi, mida on hakatud kutsuma “Lendurite kiviks”. Kivil paikneval tahvlil olid O. Akseli, J. Kalmeti, A. Streimanni, M. Tertsi ja H. Tombahi nimed. Mehed ise maeti 1941. aasta oktoobris ümber. Paraku ei ole Maarjamäe kangelaskalmistule maetud lendureid J. Kalmetit, M. Tertsi ja E. Saagi, samuti ka hiljem eestlastest koosnevas mereluurelennugrupis lahingulennul langenud ja samasse maetud E. Mardot ning J. Roometsa Maarjamäele paigutatud mälestustahvlitel mainitud.

Kui Nõukogude Liit Eesti uuesti okupeeris, kõrvaldas üks kohalik elanik kivil olnud mälestustahvli selle hävitamise vältimiseks ja peitis metsa ära. Ärapeidetud tahvel on aga kahjuks tänaseni leidmata. Kuusalu muinsuskaitsjate initsiatiivil paigaldati 1994. a. suvel kivile uus mälestustahvel. Nüüd on kunagistel ja ka praegustel lennuväelastel saanud

kauniks kombeks iga aasta 13. juulile lähimal nädalavahetusel sõita “Lendurite kivi” juurde, et seal koos kohalike muinsuskaitsjate ja teiste asjast huvitatutega mälestada kunagi toimunud sündmusi ja langenud sõjakaaslasi.

Traditsiooni kohaselt kogunetakse Kiiule, Kiiu torni juurde, et sealt siis ühises kolonnis sõita algul Soodla veehoidla lähistel, Kõrve külas endise Aruhärma talu juures paikneva, lendurite ja nende perekondade abistamise eest mõrvatud Hans ja Marie Oskari mälestuskivi juurde, sealt aga, pärast nende mälestamist edasi “Lendurite kivi” juurde, kus toimub pikem mälestusteenistus millele järgneb ühine sõdurisupi söömine ning vaba vestlus ja mälestuste heietamine vabas looduses. Neist kokkutulekutest, nagu eespool juba öeldud, on alati osa võtnud peale Kuusalu muinsuskaitsjate ka sõjaaegsete eesti lennuväeüksuste veteranid ning praegused eesti õhuväelased, eesotsas Õhuväe ülemaga. Kohal on olnud ka väliskülalised – endised lennuväelased ja kunagised eesti lendurite lapsed, samuti kohalikud inimesed, kelledele jaoks osavõtt “Lendurite kivi” kokkutulekust on muutunud meeldivaks traditsiooniks.



SELÜ liikmete kokktulek 10.07.2004 lendurite kivi juures. Vasakult: Endine Eesti Õhuväe ülem brigaadikindral Vello Loemaa, lendur-veteranid Kaljo Alaküla ja Remi Milk, Õhuväe ülem kolonel Valeri Saar, lendur-veteranid Hendrik Arro ja Valdo Raag ning endine Õhuväe ülem kindralmaior Teo Krüüner.




SELÜ lipu juures (vasakult) endised lendurid E. Kaasik, K. Alaküla, H. Arro, V. Raag ja K. Reitel (lipu autor)


26. juulil 2006 Ämaris hukkunud lendurite kivi juures

EESTI LEEGIONI VETERANIDE VIRUMAA KLUBI

1992. aasta septembris ilmus ajalehes "Viru Sõna" Erich Murumäe kirjutis Adaveres toimunud vabadusvõitlejate kokkutulekust, mis lõppes üleskutsega: " Lääne-Virumaa leegionäride kogunemine on 18. septembril 1992. aastal kell 18 Huljal."

18. septembril kogunes Hulja sovhoosi klubisse 22 punaväe vastu võidelnud endist sõjameest, kus Erich Murumägi andis ülevaate Eesti Leegioni moodustamise 50. aastapäeva tähistamise kokkutulekust Adaveres ja tegi ettepaneku moodustada Lääne-Virumaa veteranide koondamiseks omaette organisatsioon, nagu seda oli tehtud juba paljudes teistes piirkondades

Oma organisatsiooni moodustamise ettepaneku toetamiseks võtsid sõna veel Paul Rannik, Karl Piht ja Harri Põlluvee. Hääletamisel võeti ettepanek üksmeelselt vastu. Pärast mitme ettepaneku läbiarutamist ühenduse nime suhtes otsustati võtta nimeks **Eesti Leegioni Veteranide Virumaa Klubi**.

Klubi töö juhtimiseks, põhikirja väljatöötamiseks ja registreerimise läbiviimiseks valiti klubi juhatus järgmises koosseisus:

- **Erich Murumägi** – esimees;
- **Harri Põlluvee** - esimehe asetäitja-sekretär;
- **Paul-Raimund Rannik** - (klubi Võsu piirkonna liikmete esindaja);
- **Helmut Uudelepp** – (klubi Tapa piirkonna liikmete esindaja).

Harri Põlluvee oli juba välja töötanud klubi rinnamärgi kavandi. Kavand leiti olevat sobiv ja otsustati koheselt valmistamisele anda.

Klubi tegutsemiseks vajaliku fondi moodustamiseks otsustati liikmemaksu suuruseks määrata viis krooni aastas. Leiti vajalik olevat pöörduda ettevõtete, tööstuste ja haldusüksuste poole palvega rahalise toetuse saamiseks.

Valitud juhatus asus aktiivselt tegutsema. Juba viis päeva hiljem esitati valminud põhikiri Lääne-Viru Maakonnavalitsusele ja see registreeriti 23. septembril 1992.a. määrusega nr. 169.

Klubi liikmete arv kasvas kiirelt. 28. detsembril 1992 kogunes juba üle saja veterani aastalõpu ja jõulupühade koosviibimisele. Samas eelnevalt läbiviidud üldkoosolekul täiendati juhatuse koosseisu veel kahe liikme võrra

- **Helmut Osko** - (klubi Kunda piirkonna liikmete esindaja);
- **Valter Lehtla** - (maakonna lõunapiirkonna liikmete esindaja).

Valiti ka kolmeliikmeline revisjonikomisjon:

- **Aksel Kübar** – esimees;
- **Egmont Terras –** liige;
- **Artur Praks –** liige.

1993. aastal alustas klubi juhatus veteranide pensioniarvestuse korrastamist. Seni tööstaaži arvestuses olematud Saksa sõjaväe ja vangilaagrite aastad leidsid nüüd arvestamist. Seda tõendavaid originaaldokumente oli aga väga vähestel õnnestunud alal hoida. Kokkuleppel pensioniametiga loeti arhiiviandmete puudumisel kehtivaks ka isiku kohta tunnistajate allkirjadega kinnitatud tõendid.

Saavutati ka sponsorluse suhe mitme ettevõtte, asutuse ja haldusüksusega, mille tulemusena laekus klubi fondi 10 000.- krooni, mis tagas tegutsemiseks vajaliku materiaalse baasi.

31. juulil 1993 toimus klubi veteranide kogunemine Võsul, millest sai alguse traditsioonile iga-aastane kokkutulek suvelõpu tähistamiseks.

28. detsembril peeti ühiselt Rakvere KIT-i klubi ruumides Jõuluõhtut, kuhu kogunes üle saja klubi liikme. Külakosti pakkus KIT-i meeskoor ja solistid. Jõuluõhtu koosviibimised on jätkusid regulaarselt igal aastal.

1993. aasta lõpuks oli klubis 117 liiget.

1994. aasta 21. septembril abistas klubi Väike-Maarja Muinsuskaitse Seltsi algatatud Porkuni lahingute 50-nda aastapäeva meenutus-kogunemise korraldamist. Sama aasta septembris osaleti Keila lahingute mälestuskivi avamisel Kumna teeristil.

Aasta 1995

Vastavalt Eesti Vabariigi Valitsuse määrusele nr 290- 10. 08. 94 viidi juhatuse otsusega klubi põhikirja vastavusse Eesti Vabariigi Mittetulunduslike Ühenduste põhikirjaga ja esitati Eesti Vabariigi Ettevõtete, Asutuste ja Organisatsioonide Registri keskusele ümberregistreerimiseks.

8. mai. Osaleti 92 liikmelise delegatsiooniga Sinimägedes toimunud sõja lõppemise 50. aastapäeva tähistamse kogunemisel. Mälestuskogunemise avas Ida-Virumaa Vabadusvõitlejate Ühenduse esimees Olev Siren. EELK piiskop Einar Soone palus õnnistust neis lahinguis hukkunutele ja manitses elavaid leppimisele. Leppimisele kutsus mõlemal vaenupoolel võidelnuid ka siseminister Edgar Savisaar.

8. juuli. Elva lauluväljakul toimunud Eesti Vabadusvõitlejate kokkutulekust võttis osa 104 klubi veterani. Kooktuleku avas kaitsevägede juhataja Aleksander Einseln.

Hakati välja andma ajakirja “Võitluse Teedel” ilmumissagedusega üks number kvartalis. Ajakirja väljaandmine lõpetati 2006. aastal.

Aasta 1996

13. juuli. Toris toimunud Eesti Vabadusvõitlejate kokkutulekust võttis osa 114 klubi liiget. Vabadusvõitlejaid tervitasid Riikogu esimees Toomas Savi, kaitseminister Andrus Öövel ja kaitsevägede juhataja Johannes Kert. Sõna võtsid külalised Saksamaalt, Rootsist, Norrast.

9. augustil algas Tallinnas ESTO-96. ELVVK esines programmis “Eesti sõduripäev” ja konverentsil “Eesti sõdur võitluses Eesti vabaduse eest Teises maailmasõjas”. Konverentsil küsisid ajakirjanikud: “Miks ei ole kohal Eesti Laskurkorpuse võitlejaid?”. EVL juhatuse esimees H. Räst vastas, et neid ei ole kutsutud, kuna nemad võitlesid Eesti taasokupeerimise, mitte aga vabastamise eest.

Aasta lõpul oli klubis 250 liiget.

Aasta 1997

31. mai. Osalemine Saksa Sõjahaudade Hooldeliidu finantseerimisel Rakvere tammikus valminud sõdurikalmistu avapühitsemisest.

2. august. 126-liikmelise delegatsiooniga osaleti Võrus toimud Eesti Vabadusvõitlejate kokkutulekul. Veteranide paraadi võttis vastu kaitseväe juhataja Johannes Kert.

20. september. Keila lahingute mälestuspäeva kogunemisel autasustati Keila Linnavalitsuse poolt mälestusmedaliga neis lahinguis aktiivsemalt osalenuid. Virumaa klubi liikmetest pälvisid mälestusmedali Aksel Kübar, Georg Vaher ja Boris Krõlov. Medali kujundas kunstnik Tõnu Lauk.

Aasta 1998

24. veebruar. Pärast Vabadussambale pärja panekut kogunesid veteranid Rakvere Gümnaasiumi saali kontsert-aktusele. Pärast kontserti anti kõigile Eesti vabastamise eest võidelnud sõjameestele üle mälestusmedalid (Kodu kaitseks 1918-1998).

11. juuli. Arvukas delegatsioon osales Tallinnas toimunud Eesti Vabadusvõitlejate kokkutulekul, mis algas jumalateenistusega Kaarli kirikus, jätkus pärja panekuga Reaalkooli juures Vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste monumendi juures ja kontsert-aktusega Sakala keskuses.

Aasta lõpul oli klubis 252 liiget.

Aasta 1999

24. veebruar. Vabariigi aastapäeva puhul autasustati Kaitseministeeriumi Teeneteristi III kl Peep Kärpi ja Karl Pihti.

10. juuli. Osalemine Haapsalus toimunud Eesti Vabadusvõitlejate kokkutulekul. Kokkutulekust ei võtnud osa mitte ühtegi riigivõimu ega kaitseväe esindajat.

Valiti uus juhatus koosseisus:

- **Erich Murumägi** – esimees;
- **Harri Põlluvee** - aseesimees ja sekretär;
- **Heldor-Arvin Esperg –** liige;
- **Helmut Uudelepp** – liige;
- **Olaf Leps** – liige.

Liikmete arv aasta lõpul oli 226.

Aasta 2000

2. juuli. Osalemine Vaivara Sinimägede vana kalmistu mälestusleinamüüri avamise kogunemisel. Mälestusmüüri ehitamise initsiaatoriks oli Arvo Puu Eesti Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühendusest.

9. juuli. Osavõtt (102 veterani) Toris toimunud Eesti Vabadusvõitlejate kokkutulekust. Kokkutulek algas jumalateenistusega sõjas põlenud, nüüd taastatud Tori kirikus. Istutati mälestustammesid.

8. august. Osavõtt Eesti 20. diviisi veteranide I kokkutulekust Sinimägedes. Pärast aktust külastati sõdurikalmistut Narva linnas.

17. september. Osavõtt Sõjahaudade Hoolde Liidu poolt Kadrinasse püstitatud mälestuskivi avamisest. Kivi püstitati nimetute ohvrite mälestuseks, kes 20. septembril 1944. aastal vene tankide poolt Kadrina teeristil lömastati.

Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondi tegevusse asumisega kompenseeriti Virumaa klubi veteranidele arstimite, prillide, hambaproteeside ja vererõhu mõõtmise aparaatide soetamise arved kokku 44,5 tuhande krooni suuruses summas.

Aasta 2001

31. jaanuar. Üldkoosolek seoses tegevusaasta arvestuse üleviimisega kalendri-aastale. (Varem arvestasime klubi tegevusaastaks ajavahemikku 1. okt. - 30. sept.). Juhatuse töö kiideti “heaks” ja koosseis jäi muutmata.

16. juuni. 9-liikmeline delegatsioon osales admiral Pitka monumendi avamisel Harjumaal, Kõue vallas Lemmomäel.

Viljandis toimunud Eesti Vabadusvõitlejate vastuvõetud otsuses avaldati kahetsust Riigikogu kõhkleva hoiaku pärast kommunistliku partei kuritegelikuks organisatsiooniks kuulutamise otsustamises ja protesteeriti Tõnismäel endiselt aukohal seisva Eesti teist-

kordse okupeerimise, nn. Tallinna vabastaja, monumendi kõrvaldamisega viivitamise pärast.

3. august. Osavõtt Eesti 20. diviisi veteranide II kokkutulekust Sinimägedes. Aktus ja mälestuspärgade panek toimus esmalt püstitatud puuristi juures. Sõnavõttudes rõhutati, et neis paigus toimunud kompromissitutes lahingutes võitles eesti sõdur vaieldamatult oma kodumaa vabaduse eest.

Aasta 2002

15. jaanuar. Aruandevalimiskoosolek. Aruande eelmise tegevusaasta kohta esitas juhatuse esimees Harri Põlluvee. Tegevus hinnati "heaks".

Kuna surma läbi oli lahkunud kaks juhatuse liiget, valiti uus juhatus. Sinna valiti:

- **Harri Põlluvee** – esimees;
- **Aksel Kübar** - aseesimees-sekretär;
- **Heldor Esberg** - liige;
- **Olaf Leps** - liige;
- **Arnold Mägar** – liige.

Ka revisjonikomisjon sai uue koosseisu:

- **Alfred Kuningas** - esimees;
- **Egmont Terra** – liige;
- **Ervin Piirsalu** – liige.

24. veebruar. Koguneti pärja panekuks Vabadussamba juurde. Vabariigi aastapäeva puhul autasustati Harri Põlluveed Kotkaristi IV kl ordeniga

15. juuni. 9-liikmelise grupiga külastati Leo Tammiksaare Eesti SS-Leegioni Muuseumi Pärnus.

27. juuli. Osaleti Sinimägedes toimunud Eesti 20. diviisi veteranide III kokkutulekul. Kaasakutsutult osales kokkutulekul ka rühm Tapa sõjaväeosa ajateenistuse sõdureid.

28. august. Suuremaarvulise delegatsiooniga osaleti Eesti Leegioni asutamise 60. aastapäeva tähistamise kokkutulekul Toilas. Vabariigi meedia vaikis sellest täielikult.

Asetati pärg Toila vastavatud sõdurikalmistul sinna maetud üle 600 Eesti kaitselahingutes hukkunud rahvuskaaslastest kaasvõitlejate mälestuseks.

21.september. Koguneti oma klubi 10. aastapäeva tähistamisele Rakvere Reaalgümnaasiumi ruumes. Külalistena osalesid EV Liidu juhatuse esimees Heino Kerde, Rakvere linnapea M. Jõe ja Kaitseliidu kohaliku maleva esindajad..

Aasta 2003

Eesti Vabariigi 85. aastapäeva puhul autaustati Kotkaristi V klassi ordeniga klubi aseesimeest Aksel Kübarat ja Valgetähe V klassi teenetemärgiga juhatuse liiget Olaf Lepsi.

5. juuli. Külastati Lagedile Eesti Vabadusvõitluse muuseumi, kus selle juhataja Johannes Tõrs tutvustus kogutud eksponaate. Järgnes käik Keila lähistel Kumna teeristil paikneva, 23. septembril 1944.a. toimunud lahingut tähistava mälestuskivi juurde. Selles lahingus osalenud Aksel Kübar andis ülevaate toimunud lahingu käigust.

2. august. Osaleti Eesti Relvagrenaderide 20. diviisi veteranide kokkutulekul Sinimägedes (46 osavõtjat). Esinejate sõnavõttudes avaldati rahulolematust meie võimumeeste peitupugeva hoiaku suhtes 1944. aasta kaitselahingute tunnustamisel vabadusvõitluseks.

23. augustil toimus Eesti Vabadusvõitlejate XI kokkutulek Rakveres. Rakvere Gümnaasiumi esisele väljakule kogunes üle 1100 veterani. Kaitseväe orkestri järel marsiti Vabadussõjas langenute mälestussamba juurde, kuhu pandi pärjad. Sealt siirduti ordulossi sisehoovi. Kokkutulnuid tervitas Rakvere linnapea A. Jaadla. Sõnavõttudega esinesid justiitsminister Ken-Marti Vaher, Trivimi Velliste jt. Lõunasöök oli valmistatud Viru Maleva naiskaitseliitlaste poolt. Esinesid kaitseväe orkester, sõjameeste meeskoor, tantsuansambel "Tarvanpää" jt. Sündmus kajastus kohalikus lehes, kuid mitte televisioonis ja mujal vabariigi meedias.

23. novembril väeti osa mälestusmärgi "Teises maailmasõjas Eesti Riikliku iseseisvuse eest võidelnutele" avamistseremooniast Pärnus.

Aasta 2004

20. veebruaril Tallinnas toimunud Eesti Vabariigi 86. aastapäeva puhul toimunud vastuvõtul osalesid klubi teenetemärkidega autasustatud veteranid. Osavõtjaid tervitas Heino Kerde. Sõnavõttudega esinesid Ken-Marti Vaherilt, Urmas Reinsalult jt. Esines kammerorkester Kaljo Westi juhatusel.

15. mai. Toimus mälestuskogunemine Rakvere linnakalmistule. Süüdati küünlad klubi asutaja ja kauaaegse esimehe Erich Murumägi haual. Meenutati aasta jooksul surma läbi lahkunud relvavendi.

6. juulil osaleti 64 osavõtjaga Eesti Vabadusvõitlejate XII kokkutulekul Tallinnas Kadrioru staadionil.

31. juulil osaleti 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse kokkutulekul Sinimägedes, kus toimus mälestuskivi avamine 1944. a. kaitselahinguis osalenud Eesti sõduritele.

20. august. Osaleti Pärnust mahavõetud Eesti vabadusvõitlejatele pühendatud monumendi taasavamisel Lihulas.

21. september. Võeti 72 liikmelise esindusega osa Porkuni lahingu 60. aastapäeva tähistamisest.

Aasta 2005

8. mail osaleti 38 liikmega Maarjamäe mälestusväljakul Teise maailmasõja Euroopas lõppemise tähistamisese tseremooniast.

23. juunil osaleti maavanemalt saadud kutsel Tapa linna keskväljakul võidutule vastuvõtmisel ja väljajagamisel Virumaale, kus maavanema sõnavõtu järel võttis sõna meie klubi esindajale. Kodutütred kinkisid igale veteranile lillekimbu. Tagasiteel peatuti Kadrinas vene tankide poolt lömastatud haavatute mälestusmärgi juures ja asetati sellele lilli. Meenutati 1944. aasta sündmusi.

16. juulil osaleti Eesti Vabadusvõitlejate Liidu XIII kokkutulekul Tartus, millest võttis osa 57 liiget.

30. juulil võeti 42 osavõtjaga osa 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse kokkutulekust Sinimägedes.

29. augustil toimus Ekskursioon Johannes Laidoneri muuseumi Tallinnas.

21. septembril võeti osa Porkuni lahingu 61. aastapäeva kogunemisest Vistla ja Sauevälja kalmetel. Kogunemisest võttis oa 59 klubi liiget.

29. oktoober. Tallinna Linnavolikogu esimehe Toomas Vitsuti ja linnapea Tõnis Paltsu kutsel osalesime Vabaduse monumendi asukoha tähistamise tseremoonial Tallinnas Harjumäel.

Aasta 2006



Kaljo West ja Aksel Kübar Mehikoorma mälestussamba avamisel

21. veebruaril osalesid peaminister Andrus Ansipi kutsel Stenbocki majas Eesti vabariigi 88. aastapäeva pidulikul vastuvõtul Harri Põlluvee, Aksel Kübar ja Alfred Kuningas.

28. aprillil anti Kaitseliidu Viru Maleva ruumes toimunud kogunemisel Heldor Esbergile kätte temale varem omistatud Kotkaristi Kuldrist.

23. juunil osalesid Lääne-Viru maavanema Urmas Tamme kutsel 30 klubi veterani Võidupüha pidulikul sõdurlõunal. Õhtul sõideti Kundas toimunud Võidutule vastuvõtule ja väljajagamisele.

8. juulil osaleti Eesti Vabadusvõitlejate Liidu XIV kokkutulekul Võrus, millest võttis osa 54 klubi liiget.

29. juulil võttis 38 klubi liiget osa 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse kokkutulekul Sinimägedes.

26. augustil osaliti 8-liikmelise grupiga Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse eest võidelnutele püstitatud ausamba avamisest Mehikoormas, kus katte mälestussambalt eemaldas Aksel Kübar.

Aasta 2007

5. detsembril valiti uus klubi juhatus järgmises koosseisus:

- **Aksel Kübar –** juhatuse esimees;
- **Alfred Kuningas –** juhatuse aseesimees;
- **Heldor-Arvin Esberg** – liige;
- **Olaf Leps** – liige;
- **Arvet Reinsalu** – liige.

Kui klubi moodustamise ajal kuulus klubisse üle 320 liikme, siis viimastel aastatel on neist enam kui pooled läinud manala teele. Viimaste aastate 1. jaanuari seisuga oli klubis liikmeid - 2006. a. – 154 liiget; 2007. a. – 139 liiget ja 2008. a. – 128 liiget.

Alates 1992. aastast kuni 2005. aastani andis klubi välja oma ajakirja „**Võitluse Teedel**“, mida ilmus kokku 51 numbrit.





Kotkaristi üleandmisel Kaitseliidu majas. Vasakult: Lääne-Virumaa maavanem Urmas Tamm, Harri Põlluvee, Aksel Kübar, L. Neidra, Alfred Kuningas, Heldor Esberg ja Ervin Piirsalu.



Pärgade panekul Maarjamäe mälestusväljakul. Vasakult: Arved Malm, Aksel Kübar Indrek Meriste ja Heldor Esberg.

EESTI VABADUSVÕITLEJATE IDA-VIRUMAA ÜHENDUS

1991. aasta 14. detsembril toimus Vinni sovhoosi kultuurimajas Virumaa veteranide kokkutulek, kus osalesid mõlemal poolel võidelnud sõjamehed ja kus otsustati moodustada sõjameeste ühisorganisatsioon. Koostööst ei tulnud aga midagi välja.

Tõukeks Ida-Virumaa ühenduse loomisel sai Eesti Leegioni 50. aastapäeva tähistamine 29. augustil 1992. aastal Adaveres, millest võttis osa umbes 2000 veterani. Vabariigis oli juba selleks ajaks loodud mitmed vabadusvõitlejate ühendused nagu Tartus, Tallinnas ja mujal. Ka Ida- Virumaal oli midagi toimunud, sest juba 1991. aasta sees võttis arvele ja koostas nimekirju endistest saksa sõjaväes teeninutest aktiivne vabadusvõitleja Olev Siren.

1991. aasta septembris ja ka hiljem käidi Porkuni lahingupaikades vennatapu lahingutes langenud kaasvõitlejaid mälestamas. Porkuni lahingutes osalesid teatavasti Eesti Laskurkorpuse ja Sinimägedest ning Krivasoost taganenud eesti väeosad.

Ida-Virumaa Vabadusvõitlejate Ühendus loodi 29. veebruaril 1994. aastal, kui Jõhvis Viru Kõrgepingevõrkude saali kogunes 114 Saksa sõjaväes teeninud meest. Koosolek kinnitas ühenduse põhikirja, valiti 5 liikmeline juhatus ja 3 liikmeline revisjonikomisjon. 1995. aastal sai ühendus lipu, mille valmistasid Kuremäe kloostri nunnad ja mis õnnistati Jõhvi kirikus.

Esimese juhatuse esimeheks valiti **Olev Siren** (1925 - 1996).
1996.aastal valiti juhatuse esimeheks **Erich Küttis** (1924 - 2000).
2000. aastal valiti juhatuse esimeheks **Jaan Randmäe**.
Alates 2005. aasta veebruarist kuulub juhatusse:

- **Kalju Nurk** – juhatuse esimees;
- **Taavet Sillamaa** – aseesimees;
- **Elmar-Voldemar Kaldmaa** – juhatuse liige;
- **Viktor Roosipuu** – juhatuse liige;
- **Väino Tiimus** – juhatuse liige;

Ühenduse liikmeskonda on kuulunud 353 veterani. 2008. aastal on ühenduses järele jäänud 121 liiget.

Ühenduse liikmed käivad koos Jõhvi Seltsimajas (endine Jõhvi Koolinoorte Maja) kaks korda kuus. Ida-Virumaa sõjamehed on võtnud osa kõigist Vabadusvõitlejate Liidu ja selle allorganisatsioonide korraldatud üritustest, sealhulgas iga-aastastest kokkutulekutest.

1994. aastal korraldas Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühendus ülevabariikliku kokkutuleku deviisi all: „50 aastat kaitselahingutest Sinimägedes". 2002. aastal korraldas ühendus vabadusvõitlejate kokkutuleku Toila-Orus. Lisaks EVL üritustele oleme osalenud igal aastal pärgade panekul Jõhvi Vabadussambale Eesti Vabariigi aastapäeval ja 23. juuni Võidupühal. Ühenduse üheks suurimaks ettevõtmiseks on olnud osalemine Sinimägede kaitsjate mälestuseks rajatava leinamüüri püstitamisel ja Vaivara ajaloo jäädvustamisel. Nende tegevuste eestvedajaks oli juhatuse liige Arvo Puu.



Ida-Virumaa ühenduse juhatus 2008. aastal. Esireas: Viktor Roosipuu, Kalju Nurk – juhatuse esimees ja Taavet Sillamaa – aseesimees. Seisavad Väino Tiimus, Lembit Krall ja Elmar-Voldemar Kaldmaa

VABADUSVÕITLEJATE JA REPRESSEERITUTE HIIUMAA ÜHING

Vabadusvõitlejate ja represseeritute Hiiumaa Ühingu ajalugu on lühike. Ühing loodi alles 17. septembril 2004. aastal. Selle põhikiri registreeriti 21.oktoobril 2004.a. Kuni selle ajani vabadusvõitlejad, Memento liikmed ega endised poliitvangid oma organisatsiooni juriidilise isiku õigustes loonud ei olnud. Ühingu asutajateks olid:

Helve-Esta Sillamaa; Praegu, s.o. 2008. a. on liikmeid 54. Selle aja jooksul on nii lahkunuid, kuid on ka uusi liikmeid juurde tulnud.

Ühingu eripära seisneb selles, et ühing ühendab kõiki Hiiumaa nõukogude võimu poolt represseerituid. Sellist organisatsiooni üheski teises maakonnas ei ole. Ühingul on kaks katusorganisatsiooni, ta kuulub nii Eesti Vabadusvõitlejate Liidu kui ka Memento Liidu koosseisu.

Ühingut ei loodud siiski tühjale kohale, sest juba palju aastaid olid nii Eesti vabaduse eest võidelnud sõjaveteranid ja küüditatud, samuti väljasaadetute perekondades sündinud koos käinud ja kahe eraldi juriidilises mõttes seltsingutena tegutsenud.

Vabadusvõitlejate tegevus sai alguse detsembri alul 1996 aastal, kui toimus nende vastuvõtt Hiiumaa Maavalitsuse poolt.

Tuli aeg ja tekkis mõte moodustada Hiiumaa väiksust arvestades kõiki represseerituid ühendav mittetulundusühing. Arvestades liikmeskonna vähenemist meie organisatsioonides, võib meie ettevõtmine ka mujal järgimist leida.

EVL kokkutulekutest on hiidlased alati osa võtnud, ka enne ühingu loomist. Meie geograafiline asukoht on nõudnud meilt näiteks Võrus toimunud kokkutulekutest osavõtuks kolmepäevast mandril viibimist, aga oleme ikka kohal olnud. Samuti on hiidlased alati osa võtnud Tallinnas toimunud üritustest. Traditsiooniks on saanud kokkutulekud saarlastega. Kõnede ja sõnavõttude tekste meil pole, neid on ikka ilma ettevalmistatud kirjalike tekstideta peetud. Aga küllap on neid ka mõnel juhul salvestatud.

On korraldatud väljasõite, neist huvitavamad piirivalvelaeval sõit Osmussaarele ja kahe muuseumi külastamine, kus muuseumide direktorid Johannes Tõrs ja Indrek Tarand meid soojalt vastu võtsid.

Hiiumaalt küüditatud organiseerusid juba aastal 1989. Märtsiküüditamise 40. aastapäeva tähistati miitinguga Lehtma sadamas, siis küll EKP ja KGB esindajate valvsa pilgu all.

Kuna Hiiumaalt küüditatute arv ulatub 300-ni, siis Memento rakukese esmaülesandeks oli hankida küüditatute kohta võimalikult täpset teavet ja koostada represseeritud isikute nimekirjad.

Kokkusaamised toimusid reeglina 2 korda aastas, s.o 25. märtsil ja 14. juunil. Alguses olid kokkusaamised üsnagi rahvarohked, paraku on aeg teinud oma töö ja praeguseks loeme Hiiumaalt küüditatute, Siberis sündinute ja Hiiumaale elama asunud küüditatute üldarvuks 45. Aktiivseid liikmeid on veelgi vähem.

Suuremaks ettevõtmiseks oli 2002.aastal Pilistvare represseeritute mälestusparki Hiiumaa kivi püstitamine. Rahaliselt aitasid kaasa maavanem ja omavalitsuste juhid. Hilisematel aastatel on alati oma esindajate kaudu osalenud Pilistvere üritustel. Külas on käidud saarlastel ja nemad omakorda meil.

Kõige kaalukamateks seni tehtust tuleb hinnata ühingu poolt Lehtma sadamasse 2005. aastal küüditatutele püstitatud mälestusmärki ja 2006. a. Emmastesse püstitatud mälestusmärki tapetud metsavendadele.



Hiiumaa vabadusvõitlejate ja represseeritute esimene kogunemine 24. veebruaril 1998. a.



Hiiumaa vabadusvõitlejate ja represseeritute ühingu liikmed piirivalve kaatriga teel Ormussaarele



Hiiumaa vabadusvõitlejate ja represseeritute ühingu liikmed 1999. a suvel külas Saaremaa relvavendadel

KLUBI „WIKING-NARVA“

Klubi „Wiking-Narva” asutati 17. juulil 1993. aastal Elva Laskespordibaasi ruumes pataljon “Narva” endiste võitlejate üldkoosolekul, millest võttis osa kokku 274 osavõtjat, neist 108 pataljon *Narva* veterani. Koosolekust võtsid osa Kaitseväe juhataja, Eesti Valitsuse ja relvavendade esindajad Austraaliast, Norrast, Rootsist, Ameerikast ja Saksamaalt. Üldkoosolek võttis vastu O: Ritsoni poolt koostatud klubi põhikirja, valis juhatuse ja revisjonikomisjoni. Klubi juhatusse valiti:

- **Kalju Jakobsoo** – juhatuse esimees;
- **Harry Tulp** – esimehe asetäitja;
- **Jaan Valtin** – esimehe asetäitja;
- **Olev Ritson –** laekur;
- **Ants Teder –** sekretär;
- **Uno Teder –** majanduskomisjon;
- **Alfred Sild –** eetikakomisjon;

Klubi revisjonikomisjoni valiti:

- **Rudolf Murakas –** esimees;
- **Pavel Kaleviste –** liige;
- **Jüri Salumets –** liige;

Asutamiskoosolekul tähistati pataljoni esimesi lahingupäevi Ukrainas 50 aastat tagasi. 10. juulil 1994 toimunud klubi üldkoosolekul informeeris juhatuse esimees Kalju Jakobsoo, oma ettekandes, et suuri raskusi on klubi põhikirja registreerimisega, seoses EVL juhatuse esimehe H. Rästi ja Tartu linnavalitsuse juriidilise osakonna vastuseisu tõttu. Tänu Tartu linnapea A. Veetõusme toetusele põhikiri siiski registreeriti.

1993. aastal valitud juhatuse koosseis jäi samaks kuni 2000. aastani, mil muudeti klubi põhikirja, kus otsustati täiendada juhatuse koosseisu klubi presidendi nimetusega, kelleks valiti piiramata tähtajaks senine juhatuse esimees **Kaljo Jakobsoo**

Alates 2000-st aastast on Klubi juhatuse esimeesteks valitud **Mati Mumm, Ants Teder** ja viimased neli aastat on klubi juhatuse esimeheks valitud **Einar Laigna**.

Klubi on korraldanud iga-aastased kokkutulekud, viimane, neljateistkümnes, juulis 2006. Kokkutulekute paika Elva Õppespordibaasi on paigutatud pataljoni mälestuskivi. Klubi põhikirjas ettenähtud pataljoni ajaloo koostamisega on välja antud kolm ajalooraamatut. ***Minu au on truudus*** (386 lk.) 1995.a., ***Terasest tugevamad*** (872 lk.) 1997.a., ***Visadus võitis*** (302 lk.) 1999.a. toimetaja Harry Tulp. Ants Tederi toimetamisel valmis Andres Söödi film pataljon “Narva” võitlustest ***40. sõda*** 2005. a. Klubi on korraldanud kokku kolm sõja-ajaloo konverentsi.

Igal aastal osaletakse Tartu Rahulepingu aastapäeva tähistamisel, Eesti Lipu austamisel 24. veebruaril Tartu Tähetorni juures, vabadusvõitlejate kokkutulekutel. Osa on võetud Tšerkassõ kotist väljamurdmise aastapäevade tähistamistest mälestuskivi juures Saksamaal, Bad-Windsheimis, mälestuspäevadel Tori kirikus, kuhu on paigutatud pataljon “Narva” mälestusmõõk. Osaletakse enamikel vabadusvõitlejate korraldatud üritustel.

Vabariigi meedia üldiselt selliseid kokkutulekuid ja esinemisi ei kajasta. Alates 1997. aastast on klubi välja andnud perioodiliselt infolehte “**Klubi *Wiking-Narva* teatab**”.

Klubi nimekirjas oli 1995. aastast kuni 2006. a 1. novembrini 301 liiget. 2008. aasta seisuga oli liikmeid kokku 153, neist põhikoosseisu kuuluvaid 94, kellest elab Eestis 73 ja välismaal 21 liiget. Viimastel aastatel on astunud klubi noorliikmeteks 97 noor, kelle vanaisad võitlesid Teises Maailmasõjas Eesti vabaduse taastamise eest.



1993. aastal Klubi „Wiking-Narva" asutamiskoosolekul Elvas



Klubi mälestuskivi ja mälestusmõõk. Viimane asub Eesti Sõjameeste mälestuskirikus Toris



Narva pataljoni veteranid 18. juulil 1998. a. Elvas



Norra ***Norgi*** rügemendi veteranid 1999. a. Elvas

JÕGEVA VABADUSVÕITLEJATE ÜHENDUS

Jõgevamaa Vabadusvõitlejate ühendus loodi (?). juulil 1995. aastal. Ühenduse asutajateks olid: Armand Nukka, Endel Linnumäe, Jaan Sepp, Evald Paeveer, Enn Vaikla, Arnold Janno, Mart Sepp, Leo Alt, Harry Avi, Arnold Sukk, Aksel Kukke, Rudolf Raja, Erich Sirel, Vello Viira, Paul Luige, Artur Prok, Karli Kukk, Rein Koch, Leo Lani ja Heino Lätt.

Vastloodud ühenduse juhatus valiti koosseisus: **Evald Paevere** – esimees, **Endel Bergmann**- aseesimees ning liikmeteks: **Jaan Sepp, Kalju Tombak** ja **Heino Lätt**.

1999. a. 7. jaanuaril toimunud ühenduse üldkoosolekul valiti uus juhatus koosseisus: **Endel Bergmann** – esimees, **Evald Paeveer** – aseesimees ning liikmeteks **Heino Lätt, Ilmar Palgi, Karli Kukk, Kalju Tombak** ja **Arnold Sukk.**

2000. a. 13. jaanuaril toimunud üldkoosolekul valiti juhatusse: **Endel Bergmann** - esimees, **Erich Ots** – aseesimees ning liikmeteks: **Evald Paeveer, Ilmar Palgi** ja **Heino Lätt**.

2001. a. 18. jaanuaril toimunud üldkoosolekul valiti juhatusse: **Erich Ots** – esimees, **Evald Paeveer** – aseesimees ning liikmeteks: **Ilmar Palgi, Heino Lätt** ja **Endel Bergmann**.

2003. a. 20. veebruaril toimunud ühenduse üldkoosolek valis tagasi endise juhatuse. Endel Bergmanni asemel valiti liikmeks **Karli Kukk.**

2005. a. 29. jaanuaril toimunud üldkoosolekul valiti uus juhatus koosseisus: **Kuuno Paeveer** – esimees, **Evald Paeveer** – aseesimees ning liikmeteks: **Heino Lätt, Karli Kukk** ja **Arnold Õunapuu.**

2007. a. 29. jaanuaril toimunud üldkoosolekul valiti juhatusse: **Kuuno Paeveer** – esimees, **Heino Lätt** – aseesimees ning liikmeteks: **Karli Kukk, Erich Ots** ja **Arnold Õunapuu.**

2008. a. 15. mail valis üldkoosolek uue juhatuse koosseisus: **Arnold Kull** – esimees, **Kalju Tombak** – aseesimees ja liikmeks **Arnold Õunpuu**.

Alates ühenduse moodustamisest 1995. aastal hakkas liikmete arv kasvama. 1999. aastal oli ühenduse nimekirjas 83 liiget. Järgnevatel aastatel hakkas liikmete arv vähenema ja 2008. aasta lõpul oli ühenduses 43 liiget. Rõõmustav on see, et viimastel aastatel on juurde tulnud uusi noorliikmeid.

Juhatuse laiendatud koosolekud toimuvad iga kuu kolmandal neljapäeval Jõgeval, kus arutatakse ühenduse tegevust puudutavad jooksvad küsimusi, tähistatakse liikmete sünnitähtpäevi ja mälestatakse lahkunud liikmeid.

EV Jõgeva ühenduse liikmed on osa võtnud kõikidest ülevabariiklikest vabadusvõitlejate kokkutulekutest ja riiklike tähtpäevade tähistamisest ning korraldanud ekskursioone endiste lahingupaikade ja oma maakonna vaatamisväärsustega tutvumiseks, sealhulgas 2001. aasta 29. septembril toimunud raudristi Rüütliristi kavaleri, kolonelleitnant Harald Riipalu mälestusmärgi avamisest tema sünnikodus Jõgeva maakonnas Rusakvere külas.

Jõgeva ühendust on rahaliselt toetanud Jõgeva ja Põltsamaa linnavalitsused, aga samuti Pajusi vallavalitsus.



Jõgeva Vabadusvõitlejate ühenduse lipu õnnistamisel



Jõgeva Vabadusvõitlejate ühenduse liikmed Tallinnas Vabadussamba avamisel

III

EESTI VABADUSVÕITLEJATE KOKKUTULEKUD

- **Eesti Vabadusvõitlejate kokkutulekud aastatel 1991 – 2008**

- **Eesti 20 Diviisi veteranide kokkutulekud**
- **aastatel 1992 – 2008**

- **Eesti Lennuväepoiste Klubi kokkutulekud aastatel 1991 - 2008**

EESTI SÕJAMEESTE KOKKUTULEK 1991. A. TORIS

Täpselt aasta pärast 1990. aastal Nõukogude jõustruktuuride survel ära jäänud kokkutulekut toimus 8. juulil 1991 Tori vallas endiste sõjameeste kokkutulek, mille korraldasid Pärnumaa sõjamehed koostöös Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsiga. Kokkutulekust võttis osa üle saja endise sõjamehe Tartust, Viljandist, Haapsalust ja mujalt.

Üritus algas legendaarse, mõlema okupatsioonivõimu vastu võidelnud metsavenna Georg Koldi mälestuskivi avamisega. Mälestuskivi valmistas kiviraidur Meelis Lengi ja selle pühitses sisse ülempreester Ardaljon Keskküla.

Mälestuskivi avamise tseremoonial võtsid sõna Eesti Muinsuskaitse Seltsi peasekretär Küllo Arjakas, Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi esimees Jüri Kask, Põltsamaa linnapea, Georg Koldi võitluskaaslane, endine Are vallavanem Jaan Juuriksoo, Tori Näidissovhoosi direktor Peeter Lutt, Vändra Katsesovhoosi direktor Rein Kõgel ja paljud teised.

Peale avamistseremooniat sõideti Tori kiriku juurde ja asetati lilled kiriku seinal oleva mälestusplaadi alla. Seal võtsid sõna Kanada Toronto Vabadusvõitlejate Ühingu esindaja Elmar Tammisto, kes soovis „Jõudu ja jaksu ahelaist vabanemiseks!" Veel võtsid sõna Tori Näidissovhoosi direktor Peeter Lutt, Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi esimees Jüri Kask, vabadusvõitleja Leo Sipelgas ning Tartu, Haapsalu ja Viljandi vabadusvõitlejate esindajad. Toimunud sündmused jäädvustas filmilindile Jüri Vlassov.

Tori kiriku juurest sõideti edasi Taali mõisa. Enne mõisahoone juurde jõudmist rivistati mehed üles ja marsiti lippude ning Pärnu KEK-i puhkpilliorkestri helide saatel mõisahoone ette. Eesti hümni helide saatel heisati mõisahoone torni Eesti trikoloor ja kõlasid aupaugud. Päevakohaste sõnavõttudega esinesid Peeter Lutt, Jüri Kask ja Küllo Arjakas. Suurema osa kokkutulijaist moodustasid endised Idapataljonide, piirikaitse rügementide ja Alfons Rebase pataljoni võitlejad. Tori esimene kokkutulek andis tublisti juurde hoogu ja indu piirkondlike sõjameeste ühenduste moodustamisel vabariigis.



Tori 1991. aasta kokkutulekust osavõtjate rongikäik suundumas Taali lossi juurde

LEEGIONÄRIDE I KOKKUTULEK ADAVERES

20. augustil 1991 kuulutati Eesti taas iseseisvaks. Sama aasta 21. septembril toimus Adavere lossis eesti sõjameeste kokkutulek, millest võttis osa umbes 140 endist sõjameest. Kuigi kokkutuleku eesmärgiks oli eesti sõjameeste ühendamise ja oma organisatsiooni loomise küsimus, olid sõnavõtjate sõnavõtud üsna kriitiliselt suunatud Toompeal võimule tulnud endiste nõukogudeaegsete riigitegelaste vastu. Nii jäigi kokkutuleku põhieesmärk – endiste sõjameeste organisatsiooni loomise küsimus lahendamata.

VABADUSVÕITLEJATE I KOKKUTULEK ADAVERES

1992. aasta augustis möödus 50 aastat Eesti Leegioni moodustamisest. Selle juubeli tähistamiseks toimus kaks nimetamisväärset üritust.

27. augustil toimus Tallinnas Maarjamäel ajalookonverents, kus sõna võtnud Küllo Arjakas, Herbert Lindmäe, Toe Nõmm ja Karl Gailit käsitlesid oma ettekannetes Teise maailmasõja eellugu ja eestlaste võitlust Saksa armee koosseisus.

29. augustil 1992 toimus Eestimaa geograafilises tsentris, Adaveres, Eesti vabadusvõitlejate kokkutulek. Adavere kokkutuleku korraldajaks oli Tartu Vabadusvõitlejate Ühendus. Kokkutuleku korraldamist toetas Adavere sovhoos.

Sellele kokkutulekule registreeriti 219 vabadusvõitlejat, sealjuures 16 Vabadussõja veterani ja nende hulgas Vabadusristi kavaler Karl Jaanus ja 99-aastane Jaan Viljamaa. Soomepoisse oli kokkutulekule tulnud 11 julgestus- ja idapataljonide võitlejaid 16, politseipataljonide võitlejaid 17, piirikaitse rügemendi võitlejaid 19, endisi metsavendi 8 ja koolinoorte vastupanuorganisatsioonide esindajaid 5 osavõtjat. Kõige arvukamalt oli esindatud Eesti Relvagrenaderide 20. diviis, kokku 115 veteraniga. Eesti Laskurkorpusest oli kohal kolm meest.

Mehed rivistati üles lipuväljakul, kus lipualustel lehvisid Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse, Võrumaa Vabadusvõitlejate Ühenduse, Soomepoiste JR-200, Vabadusristi Vendade Ühenduse, Eesti Sõjameeste Ühingu ja Eesti Leegioni lipud. Lippude juures seisis kaitseliitlastest koosnev auvahtkond.



Adavere loss

Avasõnavõtuga esines ja kokkutulnuid tervitas Tartu Vabadusvõitlejate Ühenduse esimees Hudo Räst, kes oma sõnavõtus andis ülevaate Eesti vastupanuvõitluse ajaloost. Kokkutulnuid tervitas Korea ja Vietnami sõjas USA ohvitserina kommunistliku režiimi vastu võidelnud, Eesti eksiilvalitsuse sõjaminister Jüri Toomepuu. Eesti Leegioni võitlusteest tegi lühikese ülevaate ajaloolane Toe Nõmm. Seejärel pidas Tartu praost Harald Tammur palvuse langenud kaasvõitlejate mälestuseks ja õnnistas Eesti Sõjaajaloo Seltsi (EASS) tellimusel Tartu ARS-is valmistatud Eesti Leegioni lipu. Selle andis sõjameestele üle kaitseministri asetäitja Hannes Walter, kes tegi seda esinedes EASS-i esimehena.

Sõnavõttudega esinesid leegionäridest kaasvõitlejad Eestist, Kanadast, Saksamaalt, Argentiinast ja mujalt, kes andsid Adaveresse kokkutulnuile edasi tervitused kaasvõitlejailt kaugel võõrsil.

Sõnavõtjad meenutasid neid kaugeid aegu, kus polnud valikut. Antud olukorras oli see eestlastele sundvalik. Idarindele mindi eelkõige selleks, et seista vastu kommunistliku režiimi tagasitulekule.

Esinejate sõnavõttudest jäi kõlama mõte, et objektiivselt võttes oli saksa sõdur meile, eestlastele, aga ka meie naabritele lätlastele ja soomlastele vaid relvavennaks, kellelt saadi vajalikku sõjavarustust ja kellega meil oli küll ühine vaenlane, kuid erinevad võitluseesmärgid. Saksa okupatsioon Eestis ei muutnud eestlasi saksa kodakondseteks, mistõttu Eesti Leegioni sõjamehed ei vastuta Saksa poliitilise režiimi tegude eest. Eestlased võitlesid oma riigi iseseisvuse eest. Need aga, kes arvavad, et eesti mehed pidanuks jääma sündmusi kõrvalt vaatama, esinevad Eesti taasokupeerinud N. Liidu huvide kaitsjana.

Meelelahutuslikku külakosti tõid kokkutulnuile Tartu „Gaudeamuse“ koor, kelle esituses kuulati üle pika aja taas sõja ajal Gert Helbemäe sõnadele loodud Eesti Leegioni marssi ja tollaste piirikaitsjate orkestri kontserti rütmikatest sõdurilauludest.

„Poisid, kas mäletate veel?“ – Seda küsimust võis sel päeval küll tuhandeid kordi kuulda. Oli ju siis vel mäletajaid ja oli mida mäletada…

LEEGIONÄRIDE II KOKKUTULEK ELVAS

17. juulil 1993 kogunes Elvasse umbes 130 Eesti Leegioni veterani, tähistamaks 50 aasta möödumist oma esimest lahingust Izjumis. Kohale oli tulnud endisi leeginääre ka Saksamaalt, USA-st, Rootsist ja Kanadast. Meeste poolt võimsalt kõlanud Eesti hümni saatel kerkis lipumasti sini-must-valge trikoloor ja väljakule toodi Eesti Leegioni lipp.

Tervitussõnad kokkutulnuile ütlesid kindralmajor Aleksander Einseln, Eesti Kaitsejõudude Peastaabi esindaja Jyri Kork, kolonel Saartseni tütar Rootsist Karin Saartse, Steineri korpuse esindajad Saksamaalt E. Heder ja G. Diers ning rügement „Norge“ esindaja Lage Søgaard.

Kokkutuleku teine päev jätkus ettekannetega. Huvitava ettekande tegi endine leegionäär Mihhail Bendt, kes tutvustas Izjumi lahingut Punaarmee kindralstaabi andmete põhjal.

Peale ettekandeid toimus koosolek, kus otsustati moodustada klubi ***Wiking-Narva.*** Klubi eesmärgiks pidi saama üle maailma paiknevate pataljon „Narva“ võitlejate ühendamine ja nende abistamine, noortes isamaalisuse kasvatamine ja pataljoni ajaloo koostamine ning mälestuste kogumine. Valiti klubi juhatus (vt. raamatu II osa).

Kogu kokkutuleku kolmanda päeva hommikupoolik kulus kohtumistele ja mälestuste meenutamisele endiste lahingukaaslastega. Vahetati aadresse ja anti lubadusi üksteist külastada.

Peale lõunasööki siirduti Elva kirikusse, kus endine Narva pataljoni võitleja, pastor Helmut Rüdmik Kanadast pidas tänujumalateenistuse. Mälestati langenud relvavendi, kes olid Eesti vabaduse eest võideldes oma elu andnud.

Peale armulaual käimist toimus kokkutuleku lõpetamine ja algas kodutee.




Kokkutulek Adaveres. Vasakult: Harri Rent, Harald Nugiseks lipuga, Loorbärk ja Leonhard Heinla


Vasakult: Leonhard Heinla, Jüri Toomepuu ja Harald Nugiseks



EASS esimees Hannes Walter annab üle Eesti Leegioni lipu



Rüütliristi kavaler Harald Nugiseks Eesti Leegioni lipuga. Assisteerivad H. Rent ja Loorbärk



Pataljon „Narva“ veteranide kokkutulek 1993. a. Elvas. Tervitab EVL esimees Hudo Räst



Pataljon „Narva“ kokkutulekute kivi

VABADUSVÕITLEJATE II KOKKUTULEK TORIS

Esimene Eesti vabadusvõitlejate kokkutulek toimus 1994. aasta 8. juulil Toris. Otsus kokkutuleku korraldamise kohta Toris võeti EVL juhatuse koosolekul Tartus vastu 1993. aastal. Valik Torile langes seoses 1991. aastal seal kavandatud kokkutuleku ärajäämisega. Kokkutuleku korraldas Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendus koostöös Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsiga.

Kokkutulekust võttis osa ligi 900 endist sõjameest üle kogu vabariigi. Eesti kaitsejõudude esindasid kokkutulekul Eesti Kaitseväe juhataja kindral Aleksander Einseln, Kaitseliidu ülem Johannes Kert ja Kaitseliidu Pärnu Maleva ülem Tiit Tammela.

Täies varustuses oli kohal Pärnu Üksik Jalaväekompanii üks rühm kompanii ülema Hannes Toomsalu juhtimisel.

Kokkutulek algas Jumalateenistusega Sõjameeste mälestuskirikus. Kirikust siirduti Tori kalmistule ja pandi pärjad Vabadussõja ausamba jalamile. Sealt marsiti kokkutuleku väljakule, kus kokkutuleku lipu heiskasid reservkapten Harald Nugiseks ja Jüri Kask. Vabadusvõitlejate Saaremaa Ühenduse esindaja kirjanik ja helilooja Albert Uustulnd pidas sütitava kõne. Järgnesid tervitused ja sõnavõtud külalistelt. Kindral Einseln istutas kokkutuleku tähistamiseks tamme.

Kunstilist külakosti pakkusid kokkutulnuile kohalikud taidlejad ja Pärnu Kaitseliidu puhkpilliorkester. Sõdurisuppi pakkus Kaitseliidu Pärnu Maleva Naiskodukaitse. Samal ajal toimus Tori muuseumis käsirelvade näitus.



Pärnu Üksik Jalaväekompanii rühma rivistus 1994. a. Tori kokkutulekul



Sõjameeste rivi ees kalessis istuvad kindral Aleksander Einseln ja erukapten Harald Nugiseks. Ratsahobustel Hannes Toomsalu ja Tiit Tammela



Tori 1994. aasta kokkutulekust osavõtjate kolonn sammumas Tori kalmistule



Jumalateenistus Eesti sõjameeste mälestuskirikus. Paremal piiskop Einar Soone



Rapla Vabadusvõitlejate Ühenduse liikmed teel Tori kokkutulekule. Standarti hoiavad H. Tulp ja J. Kersna

EESTI VABADUSVÕITLEJATE III KOKKUTULEK

1994. aasta 9. juulil, s.o. järgmisel päeval peale Tori kokkutulekut, korraldas Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühendus EVL juhatuse esimehe Hudi Rästi ettepanekul ja seoses Saksamaa sõjaveteranide külaskäiguga Eestisse, kes soovisid külastada Sinimägesid, kokkutuleku Sinimägedes. Kokkutulek korraldati deviisi all: „50 aastat kaitselahingutest Sinimägedes ja langenud võitluskaaslaste mälestuse jäädvustamine"

Kokkutulekust võttis osa ligi 1500 Saksa relvajõudude koosseisus kuulunud eesti väeosades võidelnud endist sõjameest. Endisi rindevõitlejaid oli Sinimägedesse tulnud ka Ameerikast, Kanadast, Inglismaalt, Saksamaalt, Rootsist ja mujalt.

Kokkutuleku avas Ida-Virumaa maavanem Rein Aidma. Endisele võitlustandrile paigaldatud kõrge puust mälestusristi õnnistas Virumaa praost Peeter Kaldur. Seejärel sai sõna Eesti Kaitseväe juhataja kindralmajor Einseln, kes luges ette president Lennart Meri pöördumise Eesti vabaduse eest võidelnud endistele sõjameestele.

President Lennart Meri pöördumine

„Tervitus Sinimägede lahinguist osavõtnute kokkutulekule 9. juulil 1994. Teise Maailmasõja rasketel aastatel kahe totalitaarse riigi omavahelises heitluses ei saanud eesti rahvas võidelda oma lipu all. Ta võis võidelda ainult võõra lipu all. Sinimäed kõnelevad meile täna, et oskame ennast kaitsta. Kuid nad meenutavad ka traagilist sõnumit. Totalitaarsetel suurriikidel õnnestus rahva ühte osa suunata teise vastu. Võtkem Sinimägedest kaasa nii kangelaslikkust kui traagilist. Ühiselt suudame Sinimägesid lõpuni kaitsta, ent kui oleme ühtsed, ei ole Sinimägede vallutajaid. Tahe on rahvast tugevam – on Sinimägede tänane sõnum.

Puhake rahus, eesti mehed! Eesti Vabariik tänab teid teie tahte eest jääda Eesti Vabariigiks."

Õhtul süütas Ida-Virumaa Kaitseliit vabadust sümboliseeriva lõkke, mille juures pidas kõne kultuuri- ja haridusminister Peeter Olesk. Kokkutulekust osa võtnud endised Sinimägede võitlejad meenutasid rohtu kasvanud kaevikuliinide ja betoonpunkrite juures nüüdseks kaugele minevikku jäänud raskeid lahinguid ja hukkunud kaasvõitlejaid.



Esimene on kõrge puust mälestusrist, mis õnnistati sisse kokkutuleku ajal

EESTI VABADUSVÕITLEJATE IV KOKKUTULEK

8. juulil 1995 kogunes Elva kokkutulekule, mille korraldas Tartu Vabadusvõitlejate ühendus, üle tuhande Teises Maailmasõjas Punaarmee vastu võidelnud eesti sõjamehe. Kokkutulek algas osavõtjate ühise rongikäiguga, mis liikus läbi Elva kesklinna lauluväljakule. Pataljonis „Narva", 20. Eesti diviisis, soomepoiste rügemendis, piirikaitse rügementides, lennuväe abiteenistuses ja teistes väeosades teeninud endisi võitlejaid tuli kokku üle kogu maailma.

Lauluväljakul tervitas vabadusvõitlejaid Eesti kaitseväe juhtaja kindralleitnant Aleksander Einseln. Vabadusvõitlejate Liidu esimees Hudo Räst ütles oma sõnavõtus, et Teises Maailmasõjas võitles Saksa relvajõudude koosseisus ja soome mundris Punaarmee vastu üle 70 000 eesti sõjamehe.

Endiste rindemeeste poole pöördusid tervitustega Tartu maavanem Jaan Õunapuu, Kaitseliidu ülem kolonelleitnant Johannes Kert ja Elva linnavalitsuse humanitaarnõunik Rein Graf. Viimane luges ette Elva linnapea Väino Uibo pöördumise. Samuti loeti ette peaministri Tiit Vähi poolt saadetud pöördumine.

Teises Maailmasõjas hukkunud sõjamehi mälestas Tartumaa praost Harald Tammur. Pikema päevakohase kõnega esines Riigikogu liige, ajaloolane Mart Laar, kes rõhutas Elva mändide alla kogunenud hallipäiste rindemeeste tähtsust kommunismivastases võitluses.

Elva sõjameeste kokkutulek lõppes pika kontserdi ja meelelahutusprogrammiga.



Riigikogu liige ja ajaloolane Mart Laar Elva kokkutulekul

EESTI VABADUSVÕITLEJATE V KOKKUTULEK

20. veebruaril 1996 toimus Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse juhatuse koosolek, kus põhiliseks päevakorrapunktiks oli ülevabariikliku sõjameeste kokkutuleku korraldamine. Kokkutulek otsustati korraldada 18. juulil 1996. Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Seltsi esimees Jüri Kask teatas, et kokkutuleku korraldamine Toris on Tori vallavanemaga kooskõlastatud. Kokkutuleku korraldamisel otsustati kaasata ka Tori ja Tootsi kaitseliitlased.

Samal koosolekul moodustati tööjaotus komisjon ja jagati ära ülesanded komisjoni liikmetele. Samuti otsustati valmistada piirkondlike organisatsioonide nimetahvlid, milliseid hakkavad rivistusel kolonnide ees kandma Noored Kotkad. Kokkutuleku peakorraldajaks jäi Jüri Kask koostöös Eesti Sõjameeste Pärnu Ühendusega. Kokkutulek

Kokkutulek 18. juulil algas tugevas vihmasajus. Vaatamata halvale ilmale, oli kohale tulnud üle 1300 endise sõjamehe. Külalistena olid kohal Riigikogu esimees Toomas Savi, kaitseminister Andrus Öövel ja kaitseväe juhataja Johannes Kert ning USA Tallinna saatkonna sõjaväeatašee. Aukülalistena olid kohal kaks Vabadussõja veterani.

Kohal olid ka Saksamaa sõjaveteranide esindus, eesotsas Kurt Meyeriga ning relvavennad Norrast, kellega koos võideldi Narva all ja Sinimägedes. Sakslased filmisid kogu kokkutulekul toimunut, mida näidati hiljem propagandafilmina Saksa TV-s. Selle tulemuseks oli, et järgnevatest vabadusvõitlejate kokkutulekutest eesti tipp-poliitikud enam osa ei võtnud. Ehkki Riigikogu esimees Toomas Savi soovitas ka 1997. aasta kokkutulek korraldada Toris, toimus see Võrus.

Kokkutulek Toris algas jumalateenistusega Eesti Sõjameeste Mälestuskirikus. Selle järel toimus kokkutulnute rongikäik, milles osales esmakordselt Riigikaitse Akadeemia esindus ja Pärnumaa Kaitseliidu Maleva noorteorganisatsiooni Noored Kotkad. Vihmasajus toimunud rongikäiku saatis Eesti Piirivalve orkester, kes oli varjunud sel ajal suurde sõjaväe telki.

Peale rongikäigu lõppu vihmasadu lakkas ja algasid kõned ning tervitussõnavõtud. Sõna võtsid Riigikogu esimees Toomas Savi, kaitseminister Andrus Öövel ja kaitseväe juhataja Johannes Kert.

Toomas Savi ütles oma sõnavõtus: „**Sõda pole eestlastele olnud ega saagi olema omaette eesmärk. Öeldes sõna „sõda", mõtleme tegelikult vabadusele**."

Andrus Öövel: „**Aitäh, et teie elu pole olnud mitte ainult olemine, vaid on olnud võitlus**."

Johannes Kert: „**Rääkige noortele selgeks need arusaamad, mis viisid teid Teise maailmasõja rinnetele ja panid teid võitlema**."

Kokkutuleku ajal toimus sõjameeste ühenduste ja klubide esindajate poolt tammede istutamine Tori kalmistu tee äärde. Samal ajal toimus Tori ratsa harjutusväljakul kaitseväe Pärnu Üksik Jalaväepataljoni poolt korraldatud lahingutehnika näitus.

Kultuurilist külakosti kokkutulnuile pakkusid Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor, Tori kooli õpilased ja Tori taidlejad.

Pärnu Kaitseliidu Naiskodukaitse esindajad kostitasid kokkutulnuid sõdurisupiga. Õhtul toimus restoranis „Veski Villa" kokkutuleku korraldajate poolt külalistele vastuvõtt.





Sõjameeste 4. kokkutulekust osavõtjate rongikäik toimus tugevas vihmasajus



USA saatkonna sõjaväeatašee, Kaitseväe juhataja Johannes Kert ja Jüri Kask kokktulekul



Saksamaa sõjaveteranide esindaja Kurt Meyer kokkutulijaid tervitamas



Kaitseväe juhataja Johannes Kert, Riigikogu esimees Toomas Savi ja kaitseminister Andrus Öövel panid Tori kalmistul Vabadussõjas langenute ausambale pärja.



Vasakul Remniku õppekeskuse ülem kolonelleitnant Johan Saar ja paremalt teine vabadusvõitleja Kuno Raude.



Pärnu Üksik jalaväepataljoni ajateenijad Tori kokkutulekul lahingutehnikat näitamas.

EESTI VABADUSVÕITLEJATE VI KOKKUTULEK

2. augustil 1997 toimus Võrus endiste Idarindel võidelnud sõjameeste viies ülevabariiklik viies kokkutulek. Kell 11.30 toimus Võru Rannatare juures kokkutulnute rivistus, kust lippude lehvides ja kaitseväe orkestri marsihelide saatel liiguti rongikäigus mööda võrulaste poolt palistatud tänavaid rahva tervitushüüete saatel Vabaduse väljakule. Seal tervitas kokkutulnuid kaitseväe juhataja kindralmajor Johannes Kert. Oma sõnavõtus õnnitles ja tänas ta kokkutulnuid ja tuletas hallipealistele sõjameestele meelde, et nende missioon ei ole veel lõppenud.

„Teie kohustuseks ja ülesandeks on anda oma ohvrimeelsuse vaim meie tänasele sirguvale noorele põlvkonnale”, ütles kaitseväe juhataja.

Seejärel defileerisid kaitseväe lahingukooli noored õppurid ja kaitseliitlased, möödudes paraadmarsil kaitseväe juhatajast ja vanade rindemeeste rivistusest.

Peale lõunasööki, kus kokkutulnuile pakuti maitsvat sõdurisuppi, toimus kokkutuleku pidulik avamine. Kokkutuleku lipu heiskasid äsja valitud Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Heino Kerde, aseesimees Karl Sirel ja sõjakangelane, Raudristi Rüütliristi kavaler Harald Nugiseks.

Sooja ja südamliku tervituskõnega pöördus endiste sõjameeste poole Riigikogu esimees Toomas Savi. Kaitseminister Andrus Öövel lõpetas oma sisuka sõnavõtu traditsioonilise hüüdega: „Mehed! Mul on heameel, et te olemas olete!”

Saksamaalt tõi tervitusi sealsete sõjaveteranide esindaja, Narva rindel kaptenina raskelt haavata saanud Kurt Meyer. Kokkutulnud endisi sõjamehi tervitasid veel Kaitseliidu ülem, kolonelleitnant Lui Jaanson ja Riigikogu liige Enn Tarto.

Kokkutulekust võttis osa endisi sõjamehi Rootsist, Kanadast ja mujalt.

Kokkutulek lõppes meeleoluka kontserdiga, kus kõlasid vanad sõdurilaulud.



Võru kokkutulekust osavõtjad rivistusel

EESTI VABADUSVÕITLEJATE VII KOKKUTULEK

11. juulil 1998 toimus Tallinnas juba ette palju kõneainet pakkunud vabadusvõitlejate VI kokkutulek, mis toimus poolkinnisena. Kokkutuleku korraldasid Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Soome Sõjaveteranide Eesti Ühendus ja juba 1917. aastal loodud ning 1991. aastal taastatud Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing. Kokkutulekuga tähistati Eesti Vabariigi 80-ndat aastapäeva ja mälestati langenud relvavendi. Avalikest üritustest oldi sunnitud loobuma, mistõttu jäi ära rongikäik ja kogu üritus toimus Sakala keskuses.

Kokkutulek algas mälestusteenistusega Kaarli kirikus. Kiriku siseruumides avati Kaitseministeeriumi poolt tellitud mälestustahvel II maailmasõjas langenud vabadusvõitlejatele ja õnnistati Tallinna ühenduse uus lipp.

Eesti Rahvusraamatukogus toimus kohtumine külalistega, kus EVL-i juhatuse esimees Heino Kerde andis pressikonverents. Poliitikutest esines kokkutulekul sõnavõtuga Riigikogu liige, ekspeaminister Mart Laar. Tervitusi tõid Riigikogu liige Enn Tarto, Steineri korpuse esindaja Saksamaalt, Läti Leegioni esindaja, mitmed ühiskonnategelased ja vabadusvõitlejate piirkondade esindajad. Kohal oli Keskerakonna ajaloolasest peasekretär Küllo Arjakas. Kokkutulekust distantseerusid nii valitsuse kui linnavõimude esindajad.

Kokkutulek jätkus meeleoluka kontserdiga, Muusikalise külje eest kandsid hoolt Kalevi orkester, Tallinna ühenduse ja Kaitseliidu ühendkoor, ning Tartu ja Pärnu sõjameeste koorid. millele järgnes sõduriõhtu.

Üritus meelitas Tallinna arvukalt Vene Föderatsiooni meediaväljaannete ajakirjanikke.



Sõnavõtuga esines Riigikogu liige Mart Laar



Pärgade panek Vabadussõja ausambale

EESTI VABADUSVÕITLEJATE VIII KOKKUTULEK

10 juulil 1999 Haapsalus toimunud seitsmendale vabadusvõitlejate kokkutulekule, mille korraldas Eesti Vabadusvõitlejat Liit, kogunes ligi 2500 Teises Maailmasõjas Punaarmee vastu võidelnud endist sõjameest. Hallipäised vabadusvõitlejad täitsid kogu linnapildi. Pärast pärgade panekut Eesti Vabadussõjas langenute mälestussambale sammuti rongikäigus Lossiplatsile, kus toimus kokkutuleku avamine ja peeti tervituskõnesid. Kokkutulekule oli saabunud külalisi Saksamaalt, Soomest, Taanist ja Lätist.

Sõnavõttudega esinesid Soome Sõjaveteranide Eesti Ühenduse esimees Rein Kuutma, kes juhtis tähelepanu sõjaveteranide ees seisvatele ülesannetele. „Praegu teeb meid murelikuks asjaolu, et Eesti ühiskonnas, eriti aga koolides, puudub isamaaline kasvatus. Me peame rohkem kohtuma noortega ja selgitama neile, miks me sõdisime kommunismi vastu", ütles Kuutma.

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Heino Kerde ütles:" Peame eelkõige lahinguis langenute ees oma kohust täitma. Tuleb märgistada kõik kaasvõitlejate hauad, et tulevased põlved saaksid need taastada."

Sütitava sõnavõtuga esines sõjaajaloolane Hannes Walter. Valitsuse esindajad ja poliitikud kokkutulekust osa ei võtnud.

SÕJAAJALOOLASE HANNES WALTERI SÕNAVÕTT

Austatud vabadusvõitlejad!
Lugupeetud külalised!

Tänavu me tähistame 55 aasta möödumist 1944. aasta kaitselahingutest. Teid, rindemehi on meie hulgas neist saatuslikest päevadest jutustamas veel umbes 5000 meest. Seda on suhteliselt väga vähe, kui võrrelda nende maadega, kus pärast sõja lõppu on elatud normaalset elu. Meie rahvale, eriti aga teie põlvkonnale normaalset elu ei võimaldatud. Õigusega on öelnud üks prantsuse ühiskonnateadlane, et sõda on koleduslik asi, kuid maailmas on veel midagi koleduslikumat kui sõda – see on kommunistlik rahu. See nõndanimetatud "rahu" on mõrvanud ja suretanud teie hulgast rohkem kaasvõitlejaid, kui nõudsid ohvriks lahingud. Viis tuhat meest on siiski piisavalt palju, et kanda sõnum meie Teisest Vabadussõjast tänasesse päeva, praeguste noorteni.

Mina kuulun põlvkonda, kes sõda ei ole näinud. Tõsi, ma olen sõjaajaloolane ja lugenud läbi päris mitu raamatut. Ometi ei pea ma kohaseks teile täna siin hakata jutustama teie võitlusest. Tahaksin jagada teiega vaid mõningaid mõtteid, millest võibolla teilegi kasu tõuseb. Kõigepealt võõras munder, milles te võitlesite.

Ikka ja jälle võib kuulda ja lugeda küll sihilikult ja pahatahtlikult, kuid vahel ka lihtsalt rumalusest avaldatud mõtet, et teie võitluse nimetamine vabadusvõitluseks ei ole õige, kuna te kandsite võõrast mundrit.

Mehed! Ei teie, ei teie saatusekaaslased teiste väikeste rahvaste hulgas viimases sõjas ei ole mingi erand, pigem reegel. Te esindate ajaloos tüüpilist nähtust. Kahjuks on alati olnud valitsejaid, kes ihaldavad alistada teisi rahvaid. Aastasadade jooksul on purustatud

kümneid ja kümneid riike. Kuid riikide hävitamine pole enamasti suutnud hävitada rahvaste vabadusiha.

Esimesel võimalusel on allaheidetud rahvad haaranud relva järel ja alustanud võitlust oma vabaduse taastamiseks. Reeglina on see võimalikuks saanud üksnes võõras mundris. Võõras munder aga ei ole mingi häbiasi, kui selle mundri all tuksub oma isamaale ustav süda. Vastupidi – ka võõrast mundrit võib kanda uhkusega, kui võideldakse oma lipu all.

Meie hõimurahvas, soomlased, austavad oma suurimate sangaritena Jäägreid, kes Esimese Maailmasõja ajal salaja Venemaa poolt alla surutud kodumaalt Saksamaale põgenesid. Nad võitlesid saksa mundris Soome vabaduse eest ja said Soome iseseisvuse rajajateks.

Kakssada aastad tagasi jagasid toonased suurvõimud – Preisimaa, Austria ja Venemaa eneste vahel ära Poola. Kuid poolakad ei alistunud. Poola leegionärid võitlesid tervelt kakssada aastat, küll Napoleni armees, prantsuse mundris, itaalia mundris ungari mundris, isegi türgi mundris, kuid alati Poola eest ja nende poola sõduri au on nurgakiviks ka tänapäev.

Mitte munder ei määra võitluse iseloomu, vaid mehed, kes seda mundrit kannavad. Ja teil ei ole mingit põhjust häbeneda mundrit mida te kandsite Ja meil, kogu eesti rahval, ei ole vaja kelleltki vabandust paluda, et teid sunniti meie vabaduse eest võitlema võõras vormis.

Teine, ikka veel korrutatav etteheide on see – miks te võitlesite natsi Saksamaa poolel. On isegi nõutud, et meie rahvas peaks kelleltki vabandust paluma, et oli sõjas n.ö. "valel poolel".

Kindlasti oleks ka meie rahvas tahtnud olla võitjate poolel. Kindalsti oleks me eelistanud võidelda koos läänedemokraatiatega. Ainult et keegi ei küsinud meilt, kummal poolel me soovime olla.

Kui keegi peab kelleltki vabandust paluma, siis on need Lääne suurriigid, kes meid 1939. aastal Hitleri ja Stalini agressiooni ohu ees maha jätsid ja siis Jaltas ning Teheranis otseselt Stalinile maha müüsid. Kahjuks ei langetanud meie otsust, kummal pool olla. Selle otsuse tegi Londoni ja Washingtoni õnnistusel meie eest NKVD, kelle ohvriks esimese okupatsiooniaasta kestel langes 60 tuhat Eesti Vabariigi kodanikku. Pärast seda kogemust ei olnud eesti rahval enam võimalik valida. Meile ei olnud antud luksust filosofeerida poliitiliste süsteemide ja ideoloogiate ümber. Meil oli vaid üks eesmärk ja siht – lihtsalt ellu jääda.

Ei tohi kunagi unustada, et väikerahvaste jaoks ei ole olemas häid ja halbu valikuid. Valida saab ainult halva ja veel halvema vahel. Tuleb endale kainelt ja külmalt selgeks teha, kes on ohtlikum vaenlane ja liituda selle vaenlase vaenlasega.

Seda tõsiasja tunnetas selgelt Eesti Vabariigi viimane seaduslik peaminister, professor Jüri Uluots, kes oma raadiokõnes 1944. aasta augustis ütles:

"Meie ainus tee on võitluse tee. Praegu ei ole mingit teist võimalust päästa eesti rahvast ja kõike seda, mis talle kallis, kui ainult üks võimalus: hoida ära see, et bolševikud meie maad ei vallutaks. Ärgu olgu selles suhtes meie seas mitte mingisuguseid lahkarvamusi. Oma võitluse ja verega tõestab eesti rahvas tervele maailmale, et meie, eestlased, ei ole Nõukogude Liidu osa. Et meie mitte mingitel tingimustel ei taha ka edaspidi Nõukogude Liitu kuuluda."

Seda Eesti Vabariigi seadusliku riigipea selget juhtnööri järgisite teie, oma riigile ustavad Eesti Vabariigi kodanikud. Teile, sõdurid, ei saa keegi ette heita, et te jäite truuks oma

riigile ja selle seaduslikule võimule. Kes teile midagi ette heidab, see on Eesti Vabariigi vaenlane.

Ärgem unustagem, et meie riik on ametlikult järjepidevuse alusel ja praegune president võttis vastu võimu eksiilvalitsuse juhilt, sellesama eksiilvalitsuse, mille moodustas professor Uluots.

Ja lõpuks – teie võitluse tulemus. Armee, milles te võitlesite, sai lüüa. Teie kannatustest teile rääkida minul, oleks pühaduse rüvetamine. Kindlasti on igaühel teist olnud hetki, mil võitluse ohvrid on tundunud asjatud. Ei, see ei ole nii.

Kui poleks olnud teid, tuhandeid, ja miljoneid teie relvavendi, siis oleks jäänud bolševistlikule koletisele löömata need miljonid haavad, mida teie lõite. Jah, neljakümne viiendal aastal jäi kommunism püsima, kuid juba veritsedes, vaakudes ja surmakangestusest nakatatuna.

See, et inimkonna ajaloo kõige verisem ja inimvihkajalikum ja hambuni relvastatud koloss 1991. aastal nii armetult kokku kukkus, ei olnud mingi saatuse ime. See oli teie võitluse tulemus. Teie sturmgewehrid ja panzefaustid olid töö teinud ja meie põlvkonnal jäi vaid laulda ja õõtsud ja ennast kole targaks pidada, et me Eesti Vabariigi laulva revolutsiooni abil taastasime… Vale puha. See vabariik, mis meil täna on, on teie võitluse vili. Enamikule teie relvavendade jaoks, ka minu isa jaoks, tõsi, liiga hilja küpsenud vili. Mälestagem neid ja olgem uhked, et viimaks olete te võitjate poolel! Tänan!





Vabadusvõitlejate paraadi lippurud Haapsalu kokkutulekul



Endised rindevõitlejate paraad Haapsalu kokkutulekul



Naiskaitseliitlased paraadil. Ees vasakul kodutütarde peavanem Anne Eenpalu



Kokkutulekust osavõtjad. Ees vasakult kolmas Saksa sõjaveteranide esindaja Kurt Meyer



Vasakult Jüri Kask, Harald Nugiseks, Trivimi Velliste ja (?) Haapsalu kokkutulekul.

EESTI VABADUSVÕITLEJATE IX KOKKUTULEK

2000. aasta 16. mail toimunud Sõjameeste Pärnu Ühenduse juhatuse koosolek võttis juhatus vastu otsuse – korraldada 2000. aasta vabadusvõitlejate kokkutulek Toris.



Kokkutuleku mälestusmärk

8. juulil toimunud vabariiklikust sõjameeste kokkutulekust võttis osa ligi 3000 endist sõjameest. Külalisi oli kohale sõitnud nii Rootsist, Kanadast, Austraaliast ja mujalt. Kokkutulekule oli tulnud ka terve autobussi täis endisi tankidiviisi "Viking" võitlejaid Saksamaalt ja Austriast. Kokkutuleku peakorraldajas oli Jüri Kask.

Kell 11 algas mälestusjumalateenistus Sõjameeste mälestuskirikus, mis kõiki soovijaid ei mahutanud. Kokkutulek toimus deviisi all „Eesti Vabariigi eest langenute mälestuseks." Jumalateenistusel teenisid Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku peapiiskop Jaan Kiivit, praost Andres Põder, ülempreester Artalion Kekküla ja kaplan Roland Tõnissaar.

Mälestades neid, kes andsid oma elu Eesti vabaduse eest rõhutas peapiiskop Jaan Kiivit eestluse alustaladena neid väärtusi, mida vabadusvõitlejad on meieni toonud ja millele uuel põlvkonnal midagi uut vastu panna ei ole. Need on: **elujulgus, vastutustunne, kodumaa armastus ja töökus.** Lahkuv põlvkond on nendest omadustest tulvil, oskaksid mahajääjad neid vaid kuulata…

Peale jumalateenistust mindi rongikäigus Pärnu Kaitseliidu puhkpilliorkestri saatel kalmistule, kus asetati pärjad Vabadussõjas langenute mälestussamba jalamile. Pärgade panekul esines sõnavõtuga Kaitsejõudude peainspektor major Laigna .

Toimunud sõnavõttudest esines kõige jõulisema kõnega Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsi esimees Hannes Walter, kes andis vastuse küsimusele: kummal poolel võidelnud eestlased on vabadusvõitlejad ja oma kodude kaitsjad.

Kurt Meyer, kes Sinimägedes võideldes haavata sai, meenutas tänutundes toredaid eesti meditsiiniõdesid ja mainis, et Saksa armee ja kõik Euroopa vabatahtlikest koosnevad diviisid võitlesid õilsa eesmärgi nimel - bolševismi vastu. Kohal oli ka Läti esindaja, kes ütles oma tervitused aatekaaslastele saksa keeles.

Tulin siia, et kohtuda vanade tuttavatega," ütles kunagise Vikingi tankideviisi komandör, Rüütliristi kavaler sakslane Karl-Heinz Lichte. Mees kinnitas, et enne tagasisõitu Saksamaale plaanib ta läbi käia enamiku lahingupaiku Eestis.

Kokktuleku toimkond autasustas VIII kokkutuleku mälestusristiga viiteteist aktiivsemat vabadusvõitlejat ja sõjameeste üritustele kaasaaitajat.

Kalmistu ja kiriku vahelisele platsile oli üles pandud sõjaväe sõidukite ja laskevarustuse näitus, mille eksponaadid tekitasid endiste ja praeguste sõjameeste vahel elava diskussiooni. Kokkutuleku kavas oli veel ka filmiprogramm ja teenistuskoerte demonstratsioonesinemine. Tori rahvamajas oli üleval Osvald Saulepi maalinäitus sõjasangaritest ning saalis näidati dokumentaalfilme Teisest maailmasõjast.

Kokkutulekust osavõtjate ühine arvamus oli: „Oli ülev tunne olla koos sadade ja tuhandete ühtmoodi mõtlevate inimestega, kellele ei pea seletama lihtsaid asju. Nemad on elanud võidelnud ja kannatanud nende samade väärtuste eest, mis on pühad, ja nad teavad, et valget tuleb nimetada valgeks ja musta mustaks."

Vabadusvõitlejate VIII kokkutulekust eesti tipp-riigijuhid ja poliitikud paraku enam osa ei võtnud.

Kaitseministeeriumi kantsleri
Hannes Walteri sõnavõtt



Hannes Walter

Austatud eesti sõjamehed ja relvavennad, kes te võitlesite siin Eesti pinnal ja aitasite hoida Eestit ja seega ka Euroopat. Mul ei ole öelda teile midagi uut lisaks sellele, mida ma ütlesin eelmisel aastal Haapsalus. Ma siiralt lootsin, et kui meie Eesti Vabariigi 80-ndal juubeliaastal pidasime teie võitlust teiseks Eesti Vabadussõjaks ja suure hilinemisega pidasime teid meeles tagasihoidliku vabadusvõitleja mälestusmedaliga, siis peaks eesti ühiskonnas olema üks küsimus lõplikult paika pandud – kes on ja kes ei ole eesti vabadusvõitleja. Paraku olen ma pidanud ka veel äsjastel nädalatel lugema "punavanakeste" kaebekirju, kes tahavad ka kangesti siin teie hulgas vabadusvõitleja nime kandes seista. Kui te vaatate seda medalit enda rinnas, siis te näete – sinna on kirjutatud: ***Kodu kaitseks!*** Kodu saab kaitsta ainult ühte moodi, nii, et kodu on selja taga, aga mitte nii, et relv on suunatud kodu poole.

Viimases sõjas, tõsi küll, ei olnud teie põlvkonnal õnne kaitsta kodu eesti vabariigi värvides, aga see ei muuda tõsiasja, et eesti kodu oli see, mida teie kaitsesite ja punased olid need, kes sellele kodule peale tungisid.

Meil ei ole mingisugust põhjust külvata viha ja vaenu sel ajal nende õnnetute noormeeste vastu, kes 1941. aastal vägisi punaarmeesse sunniti. Me oleme valmis neile kaasa tundma. Aga see on ka kõik. Meie ei ole iialgi nõus neid vabadusvõitlejate hulka laskma, sest nende relv oli suunatud eesti kodu, eesti pere, eesti laste ja naiste vastu.

See on seisukoht, millest me ei tagane. Ja selleks, et me sellest ei tagane, vajame me teie vaimujõudu. Teie relvad on oma kõned kõnelnud, nüüd me vajame teie vaimujõudu.

Aitäh teile! Tänan!

Soomepoiste läkitus Tori kokkutulekust osavõtjaile

Kallid relvavennad! Teise Maailmasõja lõpuaastatel pidasid kümned tuhanded eesti sõjamehed ränki võitlusi N. Liidu vägede vastu. Meie kõikide sooviks oli takistada uut Eesti okupeerimist.

1944. aasta augustis asusid teie kõrvale ka eesti vabatahtlikud Soomest, kes olid aidanud soome vennasrahval peatada kommunistide sissetungi Soome. Ühistes lahingutes Tartu rindel sündis meie relvavendlus.

Täna, siin, eesti sõjameeste kokkutulekul, tervitame teid kallid relvavennad Soomepoiste Eesti Ühenduse nimel ja teatame, et Soomepoisid toetavad rahaliselt Tori kiriku lõplikku taastamist.

Soomepoiste Eesti Ühendus

Kodutütarde peavanema
Anne Eenpalu sõnavõtt



Anne Eenpalu

Armsad daamid ja härrad! Kõik, kes me oleme täna, sellel pühal Eestimaa pinnal, kogunenud meie vabadusvõitluse lipu ja kõige kallima – sini-must-valge lipu alla. Olgu püha meile kõigile nende aatekaaslaste kannatused, võitlusvaim, unistused ja veri, mis sai valatud selle eest, et meie teiega võime taas olla vabad. Mul on väga hea meel, et lisaks vabadusvõitlejatele, keda saatus siiamaani on tervisega pärjanud, vaatamata valudele, vaatamata rasketele majanduslikele oludele ikka hoiavad vapralt au sees meie kokkutuleku tuld ja indu.

Ma tänan, et siia on tulnud ka Memento aatekaaslased, need, kes ei saanud võidelda relv käes oma kodude, oma lähedaste, Eesti riigi ja tema püsimise eest. Ma palun teid – tõuseme korraks ja teeme sügava kummarduse, nendele armsatele, meie kaasmaalastele, olenemata usust ja rahvustunnusest, vaid kellel oli püha meie Eestimaa. Kes ei saanud kaitsta ja kes kaitsesid meie kodusid, meie emasid selle nimel, et meie teiega oleme jälle kokku tulnud.

Suur tänu teile kallid! Täna on teie päev. Ja täna on lootuste päev, et kõik selle – ohvitseri au ja eetika, praeguste kodutütarde ja tulevaste eesti emade au ja aatelisuse kujundajad olete teie ja meie üheskoos.

Jäägu püsima Eesti riik. Elagu Eesti Vabariik!



Endiste sõjameeste rivi sammumas kokkutuleku paigale



Pärgade viimine Vabadussõja ausambale Tori kalmistul



Pärnu praost Andres Põder ja EELK peapiiskop Jaan Kiivit teel Tori kalmistule



Saksamaa sõjaveteranide esindajad panemas pärga Vabadussõja ausambale.
Vasakul Kurt Meyer



Eesti lennuväepoisid Tori kokkutulekul



Tori kooliõpilaste ansambel kokkutulnuile esinemas



Grupp kokkutulekust osavõtjaid. Paremalt viies Pärnu SÜ juhatuse esimees Karl Soomägi



Jüri Kask annab Eesti Raadio veteranreporterile Lembit Laurile üle Tori kokkutuleku mälestusristi



Kokkutuleku mälestusrist sõjaajaloolasele Hannes Walterile



Eesti kaitseväe peainspektor Einar Laigna mälestusristi vastu võtmas



Mälestusristiga vääristati ka Eesti Muinsuskaitse Seltsi esimeest Priit Herodest

EESTI VABADUSVÕITLEJATE X KOKKUTULEK

2001. aasta 8. juulil möödus kümme aastat päevast, mil juudiorganisatsioonide ja nõukogude okupatsiooniarmee survel jäi Toris ära eesti sõjameeste esimene kokkutulek. Juulikuu teisel nädalavahetusel kõlasid Viljandi lauluväljakul jällegi uljad sõdurilaulud ja suitsesid välikatlad hernesupiga. Toimus Vabadusvõitlejate Liidu üheksas vabariiklik kokkutulek. Koos sugulaste, sõprade ja külalistega võttis kokkutulekust osa ligi poolteisttuhat inimest. Külalisi oli tulnud Kanadast, USA-st ja Soomest. Samal ajal oli aga kohaliku linnarahva osalus sellel üritusel äärmiselt minimaalne, mis on selge märk meie rahva võõrdumisest möödunud aja sündmustest.



Pauluse kirik Viljandis

Kogunemine algas jumalateenistusega Pauluse kirikus. Seejärel siirdus rongikäik Häädemeeste puhkpilliorkestriga eesotsas Lossimägedes asuvale lauluväljakule, kus toimus kokkutuleku avamine. Kokkutulnuid õnnistas Kaitsejõudude peakaplan. Seejärel mälestati Eesti Vabadussõjas ja Teises Maailmasõjas langenuid ning Kaitseliidu ja noorteorganisatsioonide esindajad süütasid tule ja asetasid pärjad Vabadussõja ausamba jalamile. Järgnesid tervitused ja sõnavõtud. Sõnavõttude vahel esinesid Kaitseliidu ja Vabadusvõitlejate ühenduste mees- ja segakoorid.

Kokkutulekut avades ütles Eesti Sõjameeste Sakala Ühingu esimees Harald Mäepalu:

„Selja taha on jäänud see pöörane 20. sajand, mis oli raske meile ja kogu Euroopa rahvastele. Sattunud kommunismi koletise haardesse, oli ainuke võimalus ellu jääda võitluse teel. Tolleaegse eesti sõduri ideaalides lõi välja ohvrimeelsus ja kaitsetahe. Põles vabadusleek, mis ühendas eesti rahvast, sõjamehi, kooliõpilasi, vanu ja noori eestlasi kodumaal ja võõrsil. Kõik see, mis meid ühendas, annab meil jõudu ka täna.

Tänane päev on tagasivaatamiseks, et saada veel kokku endiste võitluskaaslastega, sest meile on järele jäänud vähe aega. Olgu igavesti Põhja taeva kuppel varjuks nendele tuhandetele haudadele ja igal pool mujal, kus eesti mees võitles ja suri oma maa ja rahva vabaduse eest."

Kutsed kokkutulekust osavõtuks olid saadetud paljudele nimekatele riigitegelastele ja tipppoliitikutele, kuid sellele reageerisid vaid üksikud. Kohal oli vaid siseminister Tarmo Loodus, kes esines sõnavõtuga. Eesti ja Soome peaministrid Mart Laar ja Paavo Lipponen, kes viibisid sel ajal Saaremaal, saatsid kokkutulekule tervitusläkituse. Telegrammiga tervitasid kokkutulnuid Riigikogu liige Vootele Hansen ja sotsiaalminister Heiki Nestor. Vähene oli ka meedia huvi toimunu vastu. Eesti Raadiost oli kohal tuntud raadiomees Lembit Lauri ja Vikerraadio Päevakaja andis lühiülevaate Viljandis toimunust. Meie telekanalitele see üritus huvi ei pakkunud, kuna samal ajal toimus Tallinna Lauluväljakul Õllesummer.

Tervitustele ja sõnavõttudele järgnes meeleolukas ansambli *Untsakad* esinemine, kes esitasid tuntud sõduri- ja rahvalikke laule, millele ühiselt kaasa lauldi



Kolonelleitnant
Einar Laigna sõnavõtt


Kolonelleitnant Einar Laigna

Auväärt vabadusvõitlejad. Kõik siinviibijad!

Tervitan teid Eesti Kaitsejõudude juhataja nimel ja annan teile edasi koos tema parimate tervitustega need soovid, mida te olete võinud ka lugeda ajalehes *Võitleja,* kus tema kõne mõni aeg tagasi on ilmunud.

Mul oli au täna vastu võtta teie käepigistused. Nendes käepigistustes oli rohkem, kui tavalises käesurumises. Neis käepigistustes oli sõnum, neis oli ajalugu. Neis oli ka soov kõik see edasi anda ka kõigile teistele.

Teie võitlesite maailma ajaloo kõige suurema kurjusega - kommunismiga. Kommunism, see on ideoloogiliselt põhjendatud kuritegu, mille tegusid te kõik teate. Me oleme harjunud kuulma, kui öeldakse, et Teine maailmasõda on lõppenud, või et Teisesest Maailmasõjast on möödunud üle poole sajandi.

Teine maailmasõda ei ole lõppenud. Teine maailmasõda kestab nii kaua, kui võltsitakse ajalugu, kuni me ei saa teada avalikult ja vabalt tõelist ajalugu. Kuni see on kättesaadav ainult akadeemilist teed pidi nendele, kes loevad otsivad ja ise materjale uurivad. Teine maailmasõda ei lõpe enne, kui mõistetakse hukka maailma ajaloo suurim organiseeritud kuritegu – kommunism ja kuni ei lõpe vihkamise õhutamine ja ideoloogiline ajupesu, mis kõik kahjuks veel jätkub. Seepärast ei saa ma ajaloolasena öelda, et Teine maailmasõda oleks lõppenud.

Võitlus vabaduse eest ei ole ühekordne. On kuum sõda, kus sõditakse relv käes ja ohud on väga selged. Praegused ohud on teised. Praegune sõda on ideoloogiline sõda. See on võitlus nende väärtuste eest, millel tegelikult püsib ühe rahva ja riigi elu. Seepärast tuleb säilitada valvsust ja teada, et ka rahu ajal võib kaotada vabaduses , iseseisvuse ja oma maa.

Me armastame rääkida ka sellest, et me oleme vaba rahvas vabal maal. Olla oma maa peremees, see tähendab, et siin, sellel maal oleme meie peremehed. Meie otsustame. On meie asi, kuidas me siin elame. See on meie asi, mida me mõtleme. See on meie asi, mida me räägime. See ei ole kellegi teise asi.

Seepärast tuleb vabadust varjata, vabadust kaitsta, vabadust hoida! Ja see algab sellest, et iga inimene säilitab oma sisemise vaimu vabaduse, oma sisemise sõltumatuse kõigist sellest, mis kuskilt mujalt võib tulla ja mis ohustab meie iseolemist.

Meid on kahjuks täna siin arvuliselt ääretult vähe. Näib, nagu ei huvitaks eesti rahvast üldse vabaduse aade ja omariiklus. Õllesummeril on kindlasti rohkem rahvast, kui täna siin. Aga just siin antakse edasi ajalooline mälu, ajalooline traditsioon, mille hoidmine ongi kultuur, ongi elu.

Soovin kõigile ja püüan omalt poolt teha kõik, et see aade ei sureks, et see aade elaks. Et see aade oleks antud edasi ja hoitud ning säilitatud tulevastele põlvedele.

Tänan tähelepanu eest!

Viljandi maavanema
Helir-Valdor Seederi sõnavõtt


Helir-Valdor Seeder

Austatud Vabadusvõitlejad!

Maailmas on erinevaid rahvaid kokku umbes kaks tuhat. Samal ajal on aga maailmas erinevaid riike kokku ainult umbes kakssada. See tähendab seda, et vaid igal kümnendal rahval on võimalus olla iseseisev, on võimalus elada omas riigis. See ütleb, et me oleme nende õnnelike hulgas, kellel on oma riik, kes me võime ise oma asjade, oma saatuse ja elu üle otsustada.

Kuid me ei ole seda mitte tänu oma õnnelikule ajaloole, tänu meid soosivale saatusele. Me oleme seda tänu oma vabadustahtele, tänu vabadusvõitlejatele, tänu sellele, et alati on olnud eestlaste hulgas neid inimesi, kes on olnud nõus relvaga käes võitlema Eesti riigi ja rahva vabaduse eest.

Ja kuigi Teise Maailmasõja käigus ei õnnestunud meil oma iseseisvat riiki säilitada, olite just teie need, kes oma võitlusega ja oma tahtega kandsite edasi seda vabadustahet, mis kandus üheksakümnendatesse aastatesse ja tänu sellele olid eestlased võimelised peale pikki aastakümneid taastama oma riigi. Selle eest suur tänu teile! Ja ma soovin teile kõigile jätkuvat tervist, jätkuvat tahet ja energiat ja jõudu selle tahte edasi andmiseks nooremale põlvkonnale.

Aitäh teile!


Jumalateenistus Viljandi Pauluse kirikus



Viljandi kokkutulekust osavõtjate rongikäik teel Lossimägedesse



Lennuväepoiste klubi liikmed Viljandi kokkutulekul. Ees sammub klubi president Enn Vohli

EESTI VABADUSVÕITLEJATE XI KOKKUTULEK
Eesti Leegioni 60. aastapäeva tähistamine

2002. aasta 28. augusti hommikul hakkas Toila parki saabuma arvukalt autobusse endiste eesti sõjameestega. Eesti vabadusvõitlejate kümnendale kokkutulekule kogunes üle kogu Eesti ligi poolteist tuhat endist eesti sõjameest, et taas kokku saada ja ühiselt tähistada Eesti Leegioni 60-ndat aastapäeva.

Ühises kolonnis siirdusid hallipäised sõjamehed Eesti Kaitseväe orkestri marsihelide saatel äsja Toila pargis avatud Saksa sõdurite kalmistule, kus puhkab samuti palju Narva rindel ja Sinimägedes hukkunud eesti sõdureid, et asetada kalmistu kõrge mälestusristi jalamile pärjad langenud relvavendade mälestuseks. Peale pärgade panekut siirdus rongkäik Toila laululava juurde, kus toimus kokkutuleku avamine ja aktus.

Tervitussõnavõtuga pöördus endiste sõjameeste ja külaliste poole Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Heino Kerde. Järgnesid sõnavõtud, milledes jäi kõlama mure: taasiseseisvunud Eesti Vabariigis on endised eesti sõjamehed, kes möödunud sõjapäevil läksid Eesti kõrgeima riigivõimu kandjate üleskutsel relvaga käes täitma oma kodanikukohust, sattunud nüüd terava kriitikatule alla, kus neid süüdistatakse olematuis süütegudes ja hitlerliku Saksamaa teenimises. Ka on hakanud nüüd meie poliitikud ja riigitegelased Eesti taasokupeerimise vastu võidelnud eesti sõjameestest distantseeruma.

Murelikult tõdeti, et kuigi taasiseseisvunud Eesti Vabariik on eksisteerinud juba 11 aastat, pole meil senini vabadusvõitluse monumenti, mis oleks vääriliseks tänutäheks 20. sajandi eesti sõdurile. "Meie viimane lahing on veel pidamata. See on lahing, mis tuleb pidada viimases sõjas Eesti eest võidelnud sõjameeste au ja väärikuse taastamiseks ja neis võitlustes langenud eesti sõduri mälestuse jäädvustamiseks. See on ka lahing, mis tuleb pidada Eesti lähiajaloo väänajate vastu" – oli sõnavõtnute poolt öeldu ühine seisukoht.

Selle kokkutulekuga tähistati Eesti leegioni asutamise 60. aastapäeva. "Eesti Leegioni astunud mehed läksid sõtta, et pidada suurt vabadusvõitlust kommunismi vastu", ütles Eesti vabadusvõitlejate Ida-Virumaa ühenduse esimehe Jaan Siegfried-Randmä. Ta lisas, et vabadusvõitlejad ei nõua riigilt mingit erilist tähelepanu, kuid Eesti vabaduse eest võidelnud mehi peaks riik siiski meeles pidama.

Elmar Tõnne Rakverest, kritiseeris poliitikute distantseerumist vabadusvõitlejate üritustest. "Eesti sõjameeste esimestel kokkutulekutel olid kohal nii valitsuse kui kaitseväe esindajad, aga viimased aastat-poolteist on tunne, et meid ei taheta enam tunda ja ei peeta vajalikuks kohale tulla. Kui rääkida tõtt, siis ega meil olegi õigeid riigimehi. Rohkem ollakse oma isiklike huvide eest väljas, ja kui midagi juhtub, siis lastakse siit kiiresti üle vee jalga," arvas ta.

Pärast ühislauluga lõppenud aktust kinnitasid kokkutulnud keha sõdurisupiga ning käisid ekskursioonil Eesti Vabariigi esimese presidendi Konstantin Pätsi suvekodu - Oru lossi varemetel ning tutvuti lossi pargi ja maaliliselt kauni vaatega Soome lahele.

Kokkutulijaile esinesid Katrin Karisma, Tõnu Kilgas, Eesti Kaitseväe orkester ning Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor ja Tartu Vabadusvõitlejate segakoor meeleoluka kontserdiga.



Ajaloodoktor
Hannes Walteri sõnavõtt


Hannes Walter

Väga lugupeetud vabadusvõitlejad ja külalised!

Tähistades täna ühte olulisematest tähtpäevadest eesti rahva ajaloos – Eesti Leegioni moodustamise 60. aastapäeva, kanduvad tahtmatult mõtted ka teiste väikeste rahvaste ajaloole.

Kus ja millal ka väikerahvad kistakse sõtta, meid ühendab alati üks saatuslik eripära - nimelt ähvardab väikerahvaid alati oht, et neile peale sunnitud sõda võib jääda viimaseks elumärgiks sellest rahvast üldse. Väikerahvastele on iga sõda totaalne sõda, võitlus oma olemasolu ja allesjäämise eest rahvusena. Olles asetatud surmaohu ette, ei saa ega tohigi väikerahvas filosofeerida võitlevate jõudude, ideoloogiliste, poliitiliste või majanduslike tagamaade üle. Väikerahval saab olla ainult üks ideoloogia, üks poliitika ja üks siht – ellu jääda. Selle eesmärgi nimel tegutsedes on õigustatud kõik otsused, ükskõik, mida ütleb muu maailm või eesti rahva õel vaenlane Efraim Zuroff.

Ajalugu annab õiguse neile otsustele, mis aitavad rahvast säilitada. Lühidalt ja selgelt on väljendanud seda seisukohta Soome marssal Mannerheim, kes 2. septembril 1944, mil Soome pööras selja oma pikaajalisele liitlasele Saksa riigile, kirjutas Adolf Hitlerile erakirja. Ja ta ütles selles kirjas nii:

"Tahaksin eriti alla kriipsutada, et Saksamaa, kui ka saatus ei peaks kinkima Teie relvadele edasist edu, elab ometi edasi. Samasugust kinnitust aga ei või keegi anda Soome kohta. Kui see, vaevalt nelja miljoniline rahvas sõjaliselt võidetakse, ei valitse mingit kahtlust, et see tähendaks rahva küüditamist maalt, või hävitamist viimseni. Sellesse ohtu ei või ma oma rahvast asetada."

Liitlase mahajätmist võib küll moraalselt hukka mõista, kuid soome rahval olnuks vähe kasu moraalsest imetlusest, kui soomlasi rahvana enam ei oleks, sest väike rahvas ei saa enesele lubada luksust valida, kellega koos saab oma olemasolu kaitseda. Tuleb vahel alla neelata õige kibedaid tundeid - nagu sageli nüüd ka teil, lugupeetud vabadusvõitlejad.

28. august on ainult viis päeva eemal ühest teisest ajaloolisest päevast – 23. augustist, mil Saksamaa meid Nõukogude Liidule maha müüs. Me pidime selle alla neelama, sest kuskilt mujalt ei olnud relvi saada, kui sakslaste käest, et kaitsta eesti rahva olemasolu.

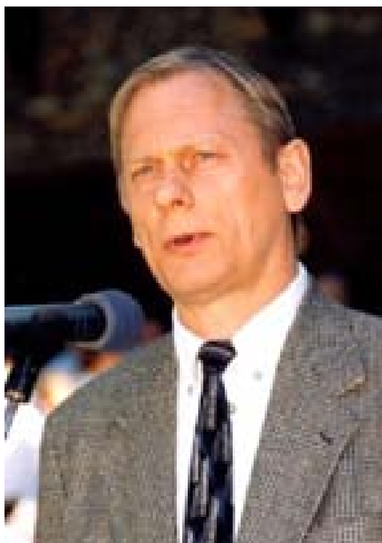
Kurb, aga tõsi. Väiksed rahvad peavad alla neelama väga palju. Viimases sõjas ei olnud meil valikut. Neljakümnenda ja neljakümne esimese aasta kogemus kinnitas kõigile, ka kõige sinisilmsematele, et nõukogude võim tähendab eesti rahva füüsilist hävitamist üsna lühikese aja jooksul. Meie ajaloolised liitlased läänedemokraatia, eriti meie poolt armastatud Suur-Britannia, lähtudes oma rahvuslikest huvidest, läksid koostööle kommunistliku koletisega. Meil oli jäänud valida: kas passiivse saatusega alistumine, või võitlus koos Saksamaaga. Me valisime viimase ja see oli õige otsus.

Õige mitte üksi seepärast, et ajasime taas selja sirgu ja panime end maksma relva kandva rahvusena. Mitte üksi seepärast, et meie võitlus võimaldas kümnetel tuhandetel rahvuskaaslastel minna läände ja hoida seal ülal omariikluse ideed ja vaba kultuuri. Meie

võitlus ei olnud ainuüksi võitlus eesti rahva vabaduse eest, see oli üks osa inimkonna võitlusest maailma ajaloo kõige kuritegelikuma süsteemi – bolševismi vastu. Läänedemokraatiate poolt hüljatud, Teheranis ja Jaltas maha müüdud idaeuroopa rahvad, sealhulgas eestlased, keeldusid alistumast ja trotsides oma saatust ning võltsmoralistide halvakspanu astusid võitlusesse bolševismiga sellel ainsal moel, mis sel ajal oli võimalik – Saksa vormis.

Me ei palu kellegi käest vabandust. Me ei kummarda kellegi ees. Meie käest tuleb vabandust paluda, et meid on maha müüdud. Me oleme uhked, et selles olukorras me säilitasime oma väärikuse ja võitlesime oma võitluse võiduka lõpuni. Eesti Vabariik on taas olemas. Nõukogude Liit aga on ajaloo prügikastis. Tervist ja jõudu teile!

Riigikogu liikme Trivimi Velliste sõnavõtt



Trivimi Velliste

Kallid vabadusvõitlejad! Kallid Eesti Leegionärid!

Me oleme president Pätsi suvekodus. Kuuskümmend kolm aastat tagasi, kui Eesti Vabariigi president lõi lahti ajalehe, vaatasid tal vastu kaks suurt fotot ja fotode alla suurte tähtedega lause: "Need kaks meest on nüüd sõbrad."

Need kaks meest olid teadagi Hitler ja Stalin. See tehing, mis oli toimunud eelmisel päeval, määras meie rahva saatuse rohkem kui pooleks sajandiks.

Me oleme tihti küsinud: kas Päts ja Laidoner tegid õigesti, et nad ei astunud kohe 1939. aasta sügisel vaenlasele vastu? Etteheiteid teha on alati kerge, kuid me peame oma süüdistustega olema ettevaatlikud, sest Pätsile ja Laidonerile oli kahtlemata teada, et sõda Saksmaa ja Venemaa vahel on ainult aja küsimus ja Päts ning Laidoner kahtlemata tahtsid säästa oma rahvast.

Jääb ainult üle nõustuda ajaloodoktor Hannes Walteriga, et 14. juuniks 1941 pidi igal viimaselgi eestlasel olema selge, mis on juhtunud. Ja siis, kui see sõda kahe kiskja vahel lõpuks puhkes, olid eesti metsad täis relvis mehi. See Sügissõda, mis oleks võinud puhkeda enne Soome Talvesõda 1939. aastal jäi küll ära, kuid selle asemel toimus 1941. aasta Suvesõda. Eesti Leegioni moodustamine kuuskümmend aastat tagasi, ei olnud mitte midagi muud, kui selle Suvesõja järjekordne pikk samm edasi.

Kui professor Uluots kutsus kõiki eesti mehi haarama relvi, et astuda vastu idavaenlasele, siis ei teinud ta seda mitte Suur-Saksamaa nimel. Ka minu abikaasa isa oli üks nendest, kes sõdis Sinimägedes ja sai seal haavata. Ta suri küll vene okupatsiooni ajal ja teda ei ole kahjuks meie keskel, kuid tema ei läinud Sinimägedesse mitte vale nimel, vaid ta läks sinna vale vastu.

Ja see, et meie mehed Sinimägedes suutsid rinnet kinni hoida nädalate ja nädalate kaupa, andis seitsmele protsendile eestlastest võimaluse põgeneda läände ja võidelda vabas maailmas iga päev ja iga aasta, ning niimoodi viis aastakümmet järjest Eesti iseseisvuse taastamise eest ja neil õnnestus üle kõige saavutada Ameerika Ühendriikide mittetunnustamise poliitika Nõukogude okupatsiooni suhtes. See omakorda tegi aga meie ülesande 1988. aastal mõõtmatult kergemaks, kui meil ei oleks olnud 70 tuhat eestlast vabas maailmas iga päev ja iga aasta võitlemas Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest.

Täna ei ole siin meie hulgas mitte väga palju eesti noori. Kuid kuu aega tagsi külastas salk Kindral Laidoneri Seltsi noori Sinimägesid ja kuulasid tähelepanelikult, mida vanematel meestel oli ütelda. Ma arvan, see pisikene eeskuju selle väikse Laidoneri salga noorte poolt võib olla seemneks sellele, et igal järgmisel aastal on üha rohkem eesti noori, kes mäletavad, mis juhtus eesti rahvaga viiskümmend aastat tagasi. Ja need eesti noored ei nõustu iial sellega, et kellegi teise pisarad sõjas on olnud soolasemad, kui meie pisarad. Need eesti noored ei nõustu iial sellega, et keegi kirjutaks meie ajaloo ümber. Meie tunneme oma ajalugu ise kõige paremini.

Eesti Vabariik, kallid sõjamehed, on teie ees tänu võlgu ja Eesti Vabariik langetab oma pea nende meeste ees, kes puhkavad siinsamas mändide all kalmudes. Eesti Vabariik teeb ka sügava kummarduse teile, kallid eesti vabadusvõitlejad.

Vabadusvõitleja Heino Noore sõnavõtt

Austatud sõdalased!

Lubage mul täita austav ülesanne ja anda teile edasi tervitused praegu Saksamaal oleva Viking diviisi esinduse ja seadusliku ühenduse poolt. See ühendus Georg Irschi isikus tervitab teid ja soovib teile jätkuvat jõudu ja tervist.

Need on need mehed, kellele bolševismi vastane sõda, mida nüüd ka Teiseks Maailmasõjaks nimetatakse, kuigi meie jaoks oli see bolševismi vastane sõda, lõppes bolševismi vastaste jõudude kaotusega. See kaotus andis ennast mitukümmend aastat bolševistliku vägivalla näol tunda ka siin, Eestis.

Selle sõja võitjaiks osutusid lääneliitlased koos bolševistliku Venemaaga. Praegu annab see end tunda hegemooniale ja ülemvõimule pürgiva ameerikaliku, ehk õigemini sionistliku kapitali vägivalla näol.

Siin nimetati, et 1941. aasta 14. juunil Eestist viidud inimeste kallal pandi 1941/42. aastal toime massimõrv ning juut Idel Jakobson juhtimisel ja korraldamisel lasti maha vähemalt 1100 Eestist Venemaale viidud tsiviilisikut.

Me protesteerime selle vastu, et seni ei ole käsitletud sõja võitjate, sealhulgas bolševistliku Venemaa poolt sõja ajal toime pandud isiksusevastaseid kuritegusid. Pidevalt toimub mäng vaid ühte väravasse, mis tegelikult on aga üks psühholoogilise sõja ilminguid. Me nõuame, et president Meri poolt ellu kutsutud inimsusevastaste kuritegude uurimise komisjon asuks uurima ka sõja võitjate poolt toime pandud kuritegusid.

Käimas on psühholoogiline sõda, mida võib nimetada ka Kolmandaks Maailmasõjaks, kus ühel pool on USA – Israeli telg, kes taotleb maailmas ülemvõimu, kasutades aga selleks mitmesuguseid riukaid ja kavalaid vahendeid, nagu seda on lõputult holokaustist rääkimine ja pidevalt mitmesuguste süüdistuste esitamine.

Kõik need on otsitud põhjused ja pole tähtis, kas 36. politseipataljon pani toime inimsusevastaseid kuritegusid, või pole seda teinud – kuigi me teame, et ta pole seda teinud, kuid isegi siis, kui ollaksegi sunnitud tunnistama selle süütust, leiab Wiesendali keskus eesotsas Jefrim Zuroffiga meie süüdistamiseks kiiresti kohe uue põhjuse.

Kui nüüd räägitakse, et sõja ajal oli üleval nn. juudiküsimus (judenfrage), siis nüüd hoiavad juudid seda küsimust ise kunstlikult üleval. Rääkida pidevalt holokaustistist, on üks psühholoogilistest võtetest tekitada süütunnet ja jäädvustada see inimeste teadvusse. Selle tulemuseks on väsimus ja tüdimus, mille lõpptulemuseks on järel- ja allaandmine.

Seepärast on tänane kokkutulek äärmiselt oluline. Ainult niiviisi on meil võimalus neile psühholoogilistele rünnakutele vastu seista. Kui Zuroffile on see viimane võimalus juudihegemoonia saavutamiseks, siis meile jääb see praegu toimuvas psühholoogilises sõjas viimaseks võitluseks. Olgem siis vaprad sõdurid.

Ajaloolase, endise poliitvangi Sergei Soldatovi sõnavõtt

Austatud Teise Vabadussõja võitlejad!
Austatud aatekaaslased, sõbrad ja külalised!

Tahaksin teid kõiki tervitada meie noorema põlvkonna vabadusvõitlejate nimel, kes püüdsid midagi Eesti iseseisvuse ja vabaduse nimel ära teha kuuekümnendate aastate lõpul ja seitsmekümnendate alguses.

Ma tahaksin alla kriipsutada seda, et kuigi Teine Vabadussõda lõppes küll poliitiliselt kaotusega, aiis moraalselt ja vaimselt see Vabadussõda siiski võideti. Võideti seda mitmes aspektis.

Kõigepealt – Eesti lähiajalukku kirjutati kuulsusrikas peatükk – vabadusvõitluse peatükk. Teisena tuleb märkida seda, et Teises Vabadussõja käigus tasuti kätte selle koletu veretöö eest, mida NKVD ja punased timukad Eesti pinnal eesti rahva kallal toime panid. Ja kolmandaks – tänu teile, Teise Vabadussõja võitlejaile, oleme me saanud ühe väga sädeleva eeskuju kõikidele nendele, kellele eesti vabadusvõitlus ja Eesti iseseisvus midagi tähendavad. Peab ütlema, et meie, noorema põlvkonna vabadusvõitlejad, said teie eeskujust väga suurt inspiratsiooni ja ilma selle eeskujuta poleks olnud meie liikumist ega põrandaalust organisatsiooni.

Meil, noorema põlvkonna vabadusvõitlejail, ei olnud võimalust olla koos teiega rindekaevikutes, ei olnud võimalust kasutada relva, ega tuua neid ohvreid, mida tõite teie. Te elasite meie mälus. Te elasite meie hinges ja kui tuli soodne olukord neostalinlikubrežnevliku diktatuuri tingimustes, püüdsime me üht-teist ära teha Eesti iseseisvuse taastamise nimel. Meie relvaks oli sõna, mida me levitasime lendlehtedes ja programmilistes dokumentides. Samuti oli meie poolt saadetud ÜRO-le kaks memorandumit, milles me palusime kaasabi Eesti vabanemisel ja iseseisvuse taastamisel. ÜRO-le oli see "hüüdjaks hääleks kõrbes", kuid need pälvisid ülemaailmse ajakirjanduse tähelepanu. Väliseestlased aga said sellest suure ajendi oma vabadusvõitluse tõhustamiseks.

Tahaksin öelda ka seda, et kui me räägime Teisest Vabadussõjast, siis me peame silmas kõiki eesti patrioote, kes võitlesid piirikaitse rügementides, idapataljonides, lennuväe abiüksustes Soomepoiste rügemendis, või 20. Eesti diviisis.

Ka tahaksin ma öelda seda, et mitte kellelgi ei ole vaja häbeneda ja mitte keegi ei tohi halvustada seda, et te teenisite Saksa SS-ile (s.k. Schutz-Staffel – kaitse üksus) alluvais eesti väeosades. Teise Maailmasõja ajal olid need üksused kõige vapramad ja need saadeti kõige raskematesse rindelõikudesse, kus nad kandsid veriseid kaotusi. Kui Saksa kõrgem väejuhatus 1943. aasta mais moodustas eesti 3. SS-vabatahtlike brigaadi, siis oli see tunnustuseks eesti sõduri vaprusele, lahinguvõimele ja visadusele.

Siin on palju noori, noori sõdureid ja noorkotkaid ning ma tahaksin lõpetuseks öelda – olge alati valmis võitlema nende aadete nimel, mille eest võitlesid teie isad ja vanaisad, ohverdades sealjuures oma elu, tervise ja vabaduse. Jääge neile aadetele alati truuks.



Leinajumalateenistus Saksa sõjaväe langenute kalmistul



Kokkutulekust osavõtjad Saksa sõjaväelaste kalmistult teel Toila laululavale



Pärnu ühenduse sõjamehed teel Toila laululavale



Raamatu autor Vaino Kallas kokkutuleku ajal Toilas Oru lossi aias

EESTI VABADUSVÕITLEJATE XII KOKKUTULEK

Molotovi-Ribbentropi pakti 64. aastapäeval, 23. augustil 2003. aastal toimus Rakveres XI ülevabariiklik vabadusvõitlejate kokkutulek, kus osales üle 1100 sõjamehe kõikidest maakondadest. Kokku tulnud endised sõjamehed rivistusid Vabadussamba esisele Liidia Koidula tänaval, kus tervituskõnega esines Rakvere linnapea Andres Jaadla, mille järel toimus pärgade panek ausamba jalamile. Seejärel siirduti Ordulossi hoovi, kus toimus kokkutuleku pidulik osa ja kus kokktulijaid tervitas soojade sõnadega kauaaegne Rakvere meeskoori dirigent Olaf Leps.

Kokkutulekust osavõtjad võtsid vastu Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse poolt koostatud *Pöördumise eesti rahva poole*, milles oli öeldud:

> Euroopast on alguse saanud kaks maailmasõda. I Maailmasõja varemetel sündis Eesti riik, II Maailmsõda tõi Eestile kaasa 54 aastat kestnud okupatsiooni. Sõdade vältimiseks Euroopa suurriikide vahel loodi 1952. aastal Euroopa Liidu eelkäija, Euroopa Söe- ja Teraseühendus. Esmaseks eesmärgiks liitunud riikide julgeoleku tagamine.
>
> Eesti aladel on aegade jooksul idanaabri vastu peetud 40 sõda. Meie, II Maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnud ja sellepärast nõukogude võimu poolt represseeritud mehed teame, mida tähendab väikerahvale pealesunnitud verine sõda, mida tähendab okupantriigi genotsiidipoliitika. Teame seda, et ka 21. sajandil ei ole kadunud mõne naaberriigi huvi oma mõjusfäärist välja libisenud Balti riikide vastu. Selle riigi kõrged poliitikud on ikka ja jälle rõhutanud, et Euroopa Liidu ja NATO laienemine kahjustab Venemaa rahvuslikke huve. Ähvardatakse suhete halvenemisega kõikide Euroopa Liitu ja NATO-sse kuuluvate riikidega. Vaid muutunud jõudude vahekord maailmas on andnud eesti rahvale vabaduse ja võimaluse edasiseks iseseisvaks arenguks.
>
> Oleme oma arengutee valinud 85 aastat tagasi. Täna jätkame Euroopa rahvaste vaimsusest kantud esiisade valitud teekonda. Meie rahvusvaheline reiting on kõrge. 1995. aastast alates on meid peetud tulevaseks Euroopa Liidu liikmeks. Oleme saanud kutse ühinemiseks NATO-ga. Eesti riigi senise kursi loogiline jätk on Euroopa Liidu ja NATO täisliikmeks saamine. Oleme suutelised tootma julgeolekut mitte üksnes endale, vaid ka teistele vabadust ihkavatele rahvastele. Kelle huve teeniks eestlaste Ei Euroopa Liidule?
>
> Tänased Eesti poliitikud ning riigitegelased on kohustatud seisma oma rahva huvide eest nüüd ja tulevikus, mille hulka ei kuulu liitumine või liitmine SRÜ riikidega. Meile on antud ajalooline võimalus oma riikliku iseseisvuse kinnistamiseks Euroopa Liidu ja NATO ühises peres, millele ei ole ega sagi olla alternatiivi.
>
> Seisame teelahkmel. Lahingutes ja vangilaagrites hukkunud võitluskaaslaste, oma laste ja lastelaste tuleviku, oma rahva julgeoleku ja heaolu nimel kutsume kõiki eestimaalasi 14. septembril valimiskastide juurde! Ainult teist ja ainult meist kõigist oleneb, kas Eesti ühineb Euroopa Liiduga ning seejärel NATO-ga! Vaid ühiselt, koostöös teiste Euroopa riikidega ja NATO-ga, suudame tagada Eesti riikliku iseseisvuse, poliitilise, sõjalise, majandusliku ja sotsiaalse julgeoleku kõikidele liitunud rahvastele. Eestlastele sealhulgas.

Rakvere pöördumise tekst loeti ette ka päev hiljem Tallinnas Tammsaare pargis peetud rahvakoosolekul, kus osalesid Eesti ja Läti peaminister.

Kokkutuleku avanud Rakvere linnapea Andres Jaadla sõnul on oluline, et kokkutulek toimus just Virumaal Rakveres. Ka on Jaadla sõnul sümboolne, et kokkutulek toimub paigas, kus sini-must-valge rahvuslipp lehvib ühes kõrgemas kohas Eestimaal - Rakvere ordulinnuse tornis.

„Vabadusvõitlejate ridadesse on koondunud endised eesti sõjamehed, kes Saksa relvajõudude koosseisu kuulunud erinevates eesti üksustes võtsid osa kaitselahingutest Eesti taasokupeerinud punaarmee vastu.

Selle põlvkonna meeste saatus on olnud väga kirju ja seiklusrikas. Paljud neist on läbi käinud Siberi vangilaagritest, võidelnud hiljem metsavennana nõukogude võimu vastu, või sattunud Saksa armee taganedes nõukogude tööpataljonidesse ning isegi Punaarmee ridadesse ja viidud Kuramaale sõdima. Nende hulgas on mehi, kes on teeninud koguni kolmes armees“, ütles Rakvere linnapea.

Nõuti kommunismi hukkamõistu

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Heino Kerde pidas vajalikuks, et Riigikogu ja valitsus kohe tunnustaks Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse eest peetud võitlust.

“Kümne aasta pärast on iseseisvuse eest võidelnud meeste keskmine vanus 85-90. Siis võib Eesti riik leida, et tal ei ole enam kedagi tänada,” sõnas Kerde.

Justiitsminister Ken-Marti Vaher ühines oma erakonnakaaslase, Res Publica volikogu esimehe Urmas Reinsalu üleskutsega, nõudes kommunismi tingimusteta hukkamõistmist.

“23. augustil 1939. aastal sõlmitud Molotovi-Ribbentropi salasobing tõi Eestile uskumatuid kannatusi,” ütles Vaher vabadusvõitlejate koosolekul esinedes. “Ribbentrop ja natsionaalsotsialism lõpetasid Nürnbergis, kuid kommunism õilmitses veripunases elujõus veel kaua ja ilmutab veel tänagi mitmes maailma paigas eluvaimu.

Seisan selle eest ja pean hädavajalikuks, et Euroopa riigid võtaksid vastu kommunismi hukkamõistva avalduse,” lisas minister.



Lennuväepoiste klubi liikmed Rakvere kokkutulekul. Paremalt teine (seisab) klubi president Enn Vohli

EESTI VABADUSVÕITLEJATE XIII KOKKUTULEK

6. juulil 2004 toimus Tallinnas Eesti Vabadusvõitlejate XII kokkutulek, mille vastu tundis ülisuurt huvi Venemaa meedia ja mis viis närvid pingule aegsasti informeeritud peaministril ning teistel poliitikutel kes *„ei oodanud EVL-i kutseid vabadusvõitlejate XII kokkutulekule"*. Keelatud oli kaitseväe, kaitseliidu, kaitseväeorkestri ja teiste jõustruktuuride esindajate kaasamine kokkutuleku läbiviimisse. Keelatud oli vabadusvõitlejate ilmumine Tallinna tänavatele.

Vaatamata meeste kõrgele eale, oli kõigist maakondadest kokku tulnud umbes 1500 endist sõjameest. Kokkutulek algas pärgade panekuga Eesti Vabadussõjas langenute monumendile Reaalkooli juures. Kell 11 kogunesid endised sõjamehed Metodisti kirikusse, kus toimus jumalateenistus. Seejärel sõideti Maarjamäele, kus pandi pärjad Vabadusvõitlejate mälestusmärgile. Peale seda suunduti Kadrioru staadionile, kus algas rivistus ja paraad.

Tervitussõnad kokkutulnutele ütlesid Tallinna aselinnapea Anders Tsahkna ja Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Gunnar Laev. Päevakohase ettekandega esines juhatuse esimehe asetäitja Heino Kerde, kes rääkis erinevate eesti väeosade lahinguteest Eesti kaitselahingutes 60 aastat tagasi.

Seejärel pöördus tervitussõnavõtuga kokkutulnute poole Eesti Vabariigi expresident Lennart Meri, kes tõi oma sõnavõtus esile 1941. aastal Ameerika presidendi Roosevelti ja Inglismaa peaministri Churchilli poolt allakirjastatud Atlanti Harta, milles lubati taastada kõigi demokraatlike riikide iseseisvus, kes selle olid kaotanud ja millele ehitas 1944. aastal peaminister Uluotsa oma pöördumise eesti rahva poole, milles kutsuti eesti mehi võitlema oma kodumaa eest ja tõkestama Punaarmee sisstungi Eestisse.

Järgnes Riigikogu liikme Trivimi Velliste tervitussõnavõtt, kus ta küsis: kas kellelgi on õigus keelata ühel maal ja ühel rahval - enamgi veel: ühel riigil! - osutamast surmavaenlasele vastupanu kõigi tema käsutuses olevate vahenditega? Olgu nendeks vahenditeks kas või saksa relvad!

Kokkutulnuid tervitasid veel Ülemaailmse Eesti Nõukogu esimees Ylo Hanson ja Läti ning Leedu sõjaväeliste organisatsioonide esindajad. Viimased olid kohale tulnud oma riigi sõjaväevormis. Samal ajal oli eesti sõjaväelastel ja kaitseliitlastel vormis viibimine kokkutulekul keelatud. Samuti polnud lubatud kaitseväe ja Kaitseliidu orkestrite osavõtt paraadist.

Veel hiljuti Viljandis toimunud kindral Johan Laidoneri monumendi avamisel olid nii Vabariigi president kui peaminister oma sõnavõttudes jaganud tunnustust 60 aastat tagasi toimunud kaitselahingute ajal Eesti idapiiril ja Sinimägedes võidelnuile. Nüüd, kus need mehed oma kõrge ea tõttu võibolla viimast korda kokku tulid, distantseerusid nii valitsus kui kaitsejõud nende meestega kohtumisest.

Endised sõjamehed võtsid kokkutulekul vastu pöördumise Riigikogu poole, mille luges ette Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse esimees Kuno Raude. Pöördumise teksti võtsid Riigikogule üleandmiseks vastu riigikogu liikmed Siiri Sisask ja Trivimi Velliste.

Pöördumisele olid andnud oma toetuse Eesti Lennuväepoiste Klubi liikmete 1. juuli 2004.a. kokkutulek Tallinnas Kose-Lükatil ning Eesti Demokraatlik-Rahvuslike Jõudude Koostöökoja liikmesorganisatsioonide - Eesti Vabadusvõitlejate Liidu, Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingu, Eesti Õigusjärgsete Omanike Liidu, Endiste Poliitvangide Liidu, Endiste Õpilasvabadusvõitlejate Liidu, Memento Liidu, Isamaaliidu, Põllumeestekogude, erakonna Res Publica - esindajad Koostöökoja 1. juuli 2004. a. koosolekul Tallinnas.

Riigikogu liikme
Trivimi Velliste sõnavõtt

Austatud president Meri! Kaasmaalased! Eesti sõjamehed!

On möödumas kuus aastakümmet saatuslikest murdelahingutest Teises maailmasõjas, mis nii pikaks ajaks määrasid eesti rahva saatuse. Teie võitlus oli sangarlik, kuid seda ei krooninud tookord edu, sest jõudude vahekord oli selleks liiga lootusetu. Aga siis ei võinud ega saanud teie seda teada.

On möödumas kümme aastat idavaenlase lahkumisest meie maalt. Eesti on vahepeal teinud suuri edusamme. Meie rahvusvaheline seisund on hoopis midagi muud, kui see on olnud millal tahes varem.

Ometi, ajaloolistel tähtpäevadel ilmneb kummalisel kombel ikka ja jälle justnagu peaksime me kellegi ees oma olemasolu õigustama. Jääb koguni mulje, justnagu oleks kellelgi kahtlusi, kas meie riigi olemasolu on ikka õiguspärane.

Vahetevahel püütakse meile meie ajalugu ette kirjutada, justnagu leiduks kusagil keegi, kes tunneb meie ajalugu meist paremini.

Sõjamehed!

Teie eakaaslane Jaan Kross on oma romaanides korduvalt kujutanud eesti meest, kes on läbi aegade pidanud oma pea õlgade vahele tõmbama ja olema madalam kui rohi - ikka selleks, et ellu jääda.

Aga kas see aeg ei saa ükskord otsa!? Või tahavad mõned, et me läheksime ka Brüsselisse ikka endist viisi pea õlgade vahel, et seal arglikult köhatada.

Ma arvan, et see aeg peab ükskord otsa saama! Ma arvan, et ükskord ometi tuleb rääkida selge ja kõlava häälega ning nimetada asju nende õigete nimedega. Sinimäe lahingud olid Teise maailmasõja ühed vihaseimad ja ohvriterohkeimad. Nendel oli Euroopa ajaloole oluline tähendus ja täna on õige päev sellest rääkida.

Teie ja tuhanded teie langenud sõbrad! Kas te läksite surmaheitlusse tõesti Hitleri ja kokkukuivava Suur-Saksamaa nimel? Või läksite te meie viimase seadusliku peaministri Uluotsa kutsel, et astuda vastu mõrvarlikule Stalini punaarmeele, keda te liigagi hästi mäletasite aastatest 1939 kuni 1941?

Kas te püüdsite tõepoolest punaarmeed kinni hoida selleks, et anda Himmlerile rohkem aega gaasiahje kütta ja holocausti lõpule viia? Või püüdsite hoopis meeleheitlikult tõkestada Beria tagasitee Eestisse, et ta ei saaks siin uuesti korrata rahvusmõrva? Ja veel - kes olid vlassovlased? Kes olid vene kindral Vlassovi sõdurid, kes saksa relvadega sõdisid Stalini vastu. Kes olid need viissada tuhat sõjameest? Kas vene rahva reeturid? Pool miljonit reeturit!? Kui juba poolemiljoniline Vene Vabastusarmee leidis endal moraalse ja poliitilise õiguse olevat saksa relvadega ja osaliselt ka saksa mundris võidelda bolševistliku Venemaa vastu, siis kuidas võis selline õigus puududa eesti sõduritel - juriidiliselt iseseisva riigi sõduritel, kellele Nõukogude Venemaa oli kallale tulnud?

Asjaolu, et Eesti seaduslik valitsus oli hävitatud, ei muutnud õiguslikult mitte midagi. de iure oli Eesti riik olemas. Ja üürikeseks ajaks – Tiefi valitsuse ajal septembris 1944 - oli Eesti riik olemas ka *de facto*.

Kellel on õigus keelata ühel maal ja ühel rahval - enamgi veel: ühel riigil! - osutamast surmavaenlasele vastupanu kõigi tema käsutuses olevate vahenditega? Olgu nendeks vahenditeks kas või saksa relvad!

Meile on heidetud ette, et me oma ohvrimeelse võitlusega pikendasime holocausti. Kui see on nii, kas siis tuleb samasugune süüdistus esitada ka Soome Vabariigile, kelle relvajõududes oli samapalju mehi kui Vlassovi armees? Kui Soome oleks loobunud sangarlikust vastupanust, oleks varakult vabanenud kümneid Stalini diviise, keda oleks otsekohe saanud suunata Berliini peale ja teha Hitlerile ning Himmlerile kiirem ots. Mis õigusega Soome ja Eesti siis võitlesid? Soome harja pole siiski juletud hakata. Vähe sellest, väljapaistev soome diplomaat ja ajaloolane Max Jakobson on juhtinud Eesti tähelepanu: oma ajaloost tuleb osata rääkida. Ja mitte poole suuga, vaid täie suuga. Nii nagu sõdades, on nüüd ka rahu ajal meil soomlastelt mõndagi õppida. Tänane Moskva propaganda erineb nõukogude aegsest üsna vähe – seesama suurriiklik ülbus, seesama jõhkrus oma seisukohtade pealesurumisel. Siin on parimaks näiteks Vene peaministri äsjane visiit Eestisse. Ta ei leidnud aega kohtumiseks oma võõrustajaga, küll aga leidis aega kalale minekuks. *Prijehal v Pribaltiku na rõbalku.*

Nagu me teame, on ametlik Moskva mõned aastad tagasi vabandanud Teise maailmasõja asjus Varssavi, Praha ja Budapesti ees. Kuid mitte Tallinna, Riia ega Vilniuse ees! Millest see tõsiasi räägib? Kas mitte Moskva arusaamast, et Baltikum on vaid ajutiselt kaotatud?

Isegi n ü ü d v e e l, mil me oleme NATO täieõiguslik liige! Ma loodan, et NATO staapides osatakse seda lihtsat fakti põhjalikult analüüsida. Ja ma loodan, et analüüsides ei eksita.

Kaasmaalased!

Meie kõiki hea tahte avaldusi on Moskva järjekindlalt tõlgendanud kui nõrkust. Igale meie järeleandmisele on alati järgnenud uued nõudmised. Nii oli see 1939. aastal ja nii on see olnud tänaseni.

Lahingud Sinimägedes oleksid muidugi võinud toimuda juba oktoobris 1939 - sinimustvalgete lippude all ja eesti mundris. Siis oleks see olnud Eesti Sügissõda, mis oleks toimunud enne Soome Talvesõda.

Kuid sel juhul oleksime pidanud sõdima ihuüksi. Säärane oli tookord tegelikkus. Kui me oleksime ka mitu aastat varem kas või tikutulega liitlasi otsinud, siis poleks me neid leidnud. Sest neid lihtsalt polnud. Sest selline oli tolleaegne poliitiline mõtlemine. Et meie poliitiline juhtkond pidas toona õigemaks lahingut mitte vastu võtta - see oli puhttaktikaline otsus. Oli loogiline katsuda aega võita ja eesti elusid säästa, sest teada oli: suur sõda on varsti niikuinii puhkemas. Pole õiglane teha etteheiteid tagantjärele tarkuses ülevalt alla vaadates. Nemad ei saanud ju seda teada, mida meie nüüd teame. Ja ärgem unustagem: ka meie tänased teod paistavad tulevastele põlvedele pisut teistsugused, kui meie ise neist praegu aru saame.

Kallid Eesti vabaduse eest võidelnud! Me ei pea oma maa ajalugu häbenema. Sest TEIE tegite kõik, et meil ei oleks häbi. Teie ja teie langenud 20-aastased sõbrad, kellest enamikul jäi naine võtmata ja lapsed sündimata. Ainuüksi nende mälestuse nimel oleme meie, nooremad, kohustatud oma väärikat ajalugu mäletama.

Austatud sõjamehed!

Eesti tänab teid teie ohvrimeelsuse eest. Ilma teie võitluseta ei oleks me täna siin - oma ajalugu meenutamas. Soovin teile tugevat tervist! Päev kestku veel!

Aitäh!



Pärja panek Eesti Vabadussõjas langenud koolinoorte ausamba jalamile



Kokkutulekust osavõtjad mälestusteenistusel Tallinna Metodisti kirikus



Kokkutulekust osavõtjate rongikäik teel Kadrioru staadionile



Pärnumaa sõjameeste kolonn



Tallinna kokkutulekust osavõtjad Kadrioru staadionil


Paremal raadiomees Lembit Lauri ja president Lennart Meri Kadrioru staadionil



Sõjameeste ühenduste lippude defilee



Kokkutulnuid tervitas President Lennard Meri



Tervitused Läti Partisanide ühingult

EESTI SÕJAMEESTE XIII KOKKUTULEKU PÖÖRDUMINE RIIGIKOGU POOLE

Euroopast on alguse saanud kaks maailmasõda. Esimese maailmasõja varemetel lõid meie vanemad vaba ja iseseisva Eesti riigi. Hitleri-Stalini salakokkuleppe alusel võimalikuks saanud NSV Liidu okupatsioon Eestis tõi kaasa põhiseadusliku korra, riigiasutuste, kaitseväe, Kaitseliidu ja kodanikuühenduste likvideerimise ning nende eesotsas seisnud inimeste süstemaatilise hävitamise. 14. juunil 1941 lisandunud massilisest küüditamisest sai alguse eesti metsavendlus. 22. juunil puhkes sõda Saksamaa ja NSV Liidu vahel. Nõukogude võim kuulutas okupeeritud Eestis rahvusvahelise õiguse vastaselt välja mobilisatsiooni ning deporteeris selle sildi all Venemaale veel 30 tuhat meest. Okupatsioonivõimu ja kommunistliku partei käsul asuti rakendama põletatud maa taktikat ja kogu eesti rahva vastast terrorit. Sellest sai hoogu juurde meie rahva relvastatud enesekaitse.

7. juulil 1941 ületasid Eesti piiri esimesed Saksa väeosad. Algas 1941.a. suvesõda, mille käigus metsavennad vabastasid mitmel pool juba enne sakslaste saabumist asulaid ja väikelinnu ning taastasid seal Eesti Vabariigi omavalitsusorganid. 9. juuli ülestõusuga haarasid Tartu rahvuslikud jõud oma valdusse pool linna ja organiseerisid koostöös metsavendadega Emajõe rinde. Kaitselahingud liidus järkjärgult lisanduvate saksa väeosadega jätkusid Emajõel 24. juulini. Samal ajal arenes Põhja-Eestis nõukogulaste tagalas “Erna” dessandi tegevus ja metsavendade partisanisõda. Eesti mehed võitlesid kõikjal vapralt sakslaste kõrval kuni kogu Eesti territooriumi vabastamiseni terroristlikust punavõimust. Oluliseks sai metsavendlusest välja kasvanud vabatahtlik relvaorganisatsioon Omakaitse, mille tuumiku moodustasid endised kaitseliitlased ja mille põhiülesandeks kujunes metsade puhastamine sinna jäänud kutsumata külalistest, omavalitsuste loomine ning Eesti territooriumi julgestamine. Aastavahetuseks 1941/42 oli Omakaitses juba 40 000 meest. Võitluseks ühise vaenlase, vaid ühe aastaga 60 tuhat eestlast mõrvanud ja deporteerinud totalitaarse kommunismi vastu, algas eestlastest koosnevate idapataljonide, Eesti politsei ja Eesti Leegioni loomine, mis oli suvesõja loogiline jätk. Osa eesti rahvajuhte nägi Leegionis võimalust Eesti sõjaväe loomiseks, kuid see mõte osutus ainult lootuseks. Sakslased hajutasid eesti üksused üle kogu idarinde, õigustatult kartes nende rahvuslikku meelsust. Algas eesti meeste, s.h sõdurite põgenemine Soome ja seal Eesti sõjaväe tuumiku moodustamine.

1944. aasta veebruari alguses jõudis Punaarmee taas Eesti piiridele ja asus Eestit teist korda okupeerima. Arvati, et uus vallutus tähendab eesti rahva hävingut. Eesti peaminister presidendi ülesannetes Jüri Uluots ja põrandaalune Eesti Vabariigi Rahvuskomitee kutsusid seetõttu eesti mehi kaasa minema järjekordse Saksa mobilisatsiooniga ning asuma kodumaa piiride kaitsele. Üleskutse taga seisis demokraatlikult moodustatud, kõiki eestimeelseid poliitilisi jõude esindav Rahvuskomitee, mis oli sinnamaani olnud oma välisliikmete kaudu kontaktis lääneriikide diplomaatidega ja saanud neilt julgustust Atlandi Harta vaimus. Narva jõel, Sinimägedes ja Lõuna-Eestis jätkus võitlus vastasega, keda Vabadussõjas olid kord juba võitnud meie isad. Punaarmee pealetung peatati üheksaks kuuks. Meis igaühes elas usk ja lootus pidada vastu nii kaua, kuni avaneb võimalus taastada Eesti riiklik iseseisvus.

1. augustil 1944 kuulutas Rahvuskomitee enese Jüri Uluotsa nõusolekul kõrgema riigivõimu kandjaks Eestis ja kutsus kogu rahvast toetama ning tõhustama meie võitlust Eesti vabaduse eest. Sinimägedes jäime võitmatuks. Kui 17. septembril 1944 algas Saksa vägede väljatõmbamine Eesti mandriosast, kuulutas presidendi k.t. välja iseseisva Eesti seadusliku valitsuse Otto Tiefi juhtimsiel. Pika Hermanni torni heisati sini-must-valge lipp. Eesti riik kuulutati käimasolevas sõjas jätkuvalt neutraalseks ja seda teatati kogu maailmale. Kuid olime jäänud oma võitlustes üksinda. Järgnes teine nõukogude okupatsioon ja uus kommunistlik terror. Meie võitlust Eesti iseseisvuse taastamiseks jätkasid nüüd kaasmaalased eksiilis ning kodumaal metsasõda pidavad eesti sõdurid, kes tegid seda Eesti katkematu riikliku järjepidevuse alusel. Pole kahtlust, et sellele kõigele oli kaasa aidanud ka meie üheksa kuud kestnud meeleheitlik vastupanu sissetungijale.

Kaotasime Teises maailmasõjas surnute ja kadunutena 180 000 inimest e. 18% rahvastikust. Sõjas ellujäänud meestel tuli Eestis varem või hiljem kogeda ränki repressioone. Meid represseeriti nagu NSV Liidu kodanikke sellest hoolimata, et olime Eesti kodanikud. Valdav süüdistus oli truudusetus okupantriigi vastu – süüdistus, mis rahvusvahelise õiguse seisukohast (vastavalt Genfi konventsioonidele) on täielik mõttetus. Meie ja meie perekondade vastu pandi toime ränk ja aegumatu sõjakuritegu - meie kui okupeeritud riigi kodanike deporteerimine okupantriigi territooriumile. Läbielatule vaatamata oleme uhked, et jäime truuks Eesti riigile ja võitlesime tema eest viimse võimaluseni. Meie jaoks lõppes Teine maailmasõda alles 1994.aastal, mil USA ja teiste lääneriikide survel viidi Eestist minema viimased USA presidendi poolt kurjuse impeeriumiks kuulutatud riigist pärinevad väeosad.

1992. aasta 7. oktoobril võttis Riigikogu VII koosseis vastu deklaratsiooni põhiseadusliku riigivõimu taastamisest Eestis. See oli ka meie, 60 aastat tagasi kaitselahingutes Eesti õigusliku järjepidevuse eest võidelnud meeste võit! Riigikogu avalduseni okupatsioonirežiimi kuritegudest Eestis kulus veel kümme aastat, nii et paljud meie hulgast seda enam lugeda ei saanud. Ent ometi viimaks oli kommunistlik okupatsioonirežiim koos oma agressioonidega, inimsusvastaste ja sõjakuritegudega ning eesti rahva vastu toimepandud genotsiidiga tunnistatud kuritegelikuks ka Eestis. Möödus veel üle aasta aega, surid veel nii mõnedki meie võitluskaaslased – ja alles 2003.aasta. detsembris võttis Riigikogu vastu sellele avaldusele ja rahvusvahelisele õigusele tugineva represseeritud isiku seaduse, milles on leidnud koha ka Teises maailmasõjas Eesti riikluse taastamise nimel võidelnud mehed. Selle eest meie tänu kõigile seaduse poolt hääletanud riigikogulastele! Astumata on aga veel viimane, meie jaoks kõige olulisem samm. Mõistes hukka lisaks natsismile ka tema kunagise sõbra, totalitaristliku kommunismi, tuginedes Euroopa Rahvapartei tuntud resolutsiooniprojektile, vajame oma riigi kaitset ning abi veelgi. Nagu soomlastel on õnnestunud maailma veenda oma NSV Liidu vastu peetud kaitsesõja õigustatuses, nii peab ka Eesti maailmale selgitama, et meiegi ja meie langenud relvavennad ei ole kunagi olnud natsid. Eesti mees Teises maailmasõjas – võitles ta siis erariides, kaitseliidu või eesti kaitseväemundris, saksa või soome mundris – taotles ikka ja alati üht ja sama eesmärki, nimelt vaba ja demokraatliku Eesti taastamist *de facto*.

Seepärast meie, 1944. aasta Eesti kaitselahingutes Eesti riikliku isesesvuse taastamise eest võidelnud ning lahinguliste teenete eest Eesti riigi teenetemärkidega vääristatud mehed, pöördume Riigikogu poole järgnevate ettepanekutega:

1) anda Eesti riigi nimel poliitiline hinnang Teise maailmasõja sündmustele Eestis aastail 1939-1944;

2) võtta vastu seadus, millega Teise maailmasõja aegne eestlaste võitlus totalitaristliku kommunismi vastu, sealhulgas 1944. aasta Eesti kaitselahingud, tunnistatakse võitluseks Eesti riikliku iseseisvuse ja eesti demokraatia taastamise eest;

3) kehtestada seadusega (ka postuumselt) riiklik Eesti vabadusvõitleja statuut 1941. aasta metsavendlusest, suvesõjast, 1944. aasta Eesti kaitselahinguist ning sõjajärgsest vastupanust osavõtnuile, tunnustades sellega nende inimeste ustavust oma riigile läbi aegade ning valmisolekut võitluseks Eesti vabaduse eest;

4) võrdsustada Teises maailmasõjas totalitaristliku kommunismi vastu võidelnud Eesti kodanikud Eesti Vabadussõjast osavõtnutega.

Pöördumisele on andnud oma toetuse Eesti Lennuväepoiste Klubi liikmete 1. juuli 2004.a. kokkutulek Tallinnas Kose-Lükatil ning Eesti Demokraatlik-Rahvuslike Jõudude Koostöökoja liikmesorganisatsioonide (Eesti Vabadusvõitlejate Liidu, Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingu, Eesti Õigusjärgsete Omanike Liidu, Endiste Poliitvangide Liidu, Endiste Õpilasvabadusvõitlejate Liidu, Memento Liidu, Isamaaliidu, Põllumeestekogude, erakonna Res Publica) esindajad Koostöökoja 1. juuli 2004. a. koosolekul Tallinnas



EESTI 20. DIVIISI 2004. AASTA KOKKUTULEK

Miks on rindevõitlejate kogunemiskohaks Sinimäed?

Sinimäed ja selle ümbrus on olnud lahingutandriks juba kauges minevikus. Siin on sajandeid puutunud kokku Lääs ja Ida. Põhjasõja ajal said Sinimäed lähtekohaks Karl XII rünnakutele Peeter I vastu. Esimeses Vabadussõjas olid need arvestatavaks sõjatandriks Narva vabastamisel. Neis lahinguis sai oma nime ka nüüd tuntud Grenaderimägi.

1944. aasta juulis-augustis Sinimägedes toimunud lahinguid võime nimetada rahvaste lahinguks. Koos Eesti väeosadega võitlesid siin õlg-õla kõrval taani, flaami, vallooni, norra ja rootsi vabatahtlikkude diviisid ja pataljonid ning saksa tanki ja kahurväe rügemendid.

See, mis toimus Sinimägedes 1944. a. juulis - augustis, oli tõeline põrgu. Lahinguis osalenute sõnul on seda raske kirjeldada. Lahingud kestsid ööd kui päevad, kus rünnak järgnes rünnakule. Mürskude lõhkemisel polnud vahet. Kogu ümbrust kattis plahvatustes tekkinud tolm. Palavus. Tappev laibalehk. Sageli läks võitlus kuni käsitsivõitluseni välja. Kogu vaenlase löögi teravik oli suunatud neile kolmele mäele. Kuid kõik sellel perioodil toimunud punaväelaste rünnakud löödi tagasi.

Ainuüksi esimesel lahingupäeva jooksul sadas Sinimägede kaitsjatele kaela 3000 tonni mürske. Üksnes Sirgala tugipunkti hävitamiseks kulus vaenlasel 200 tuhat mürsku ja miini. Liiva jooksid ka kõik nende tankirünnakud. Eestlaste, flaamide ja valloonide positsioonide ette kuhjusid suured vene tankide kalmistud.

See mis toimus edasi, pole võimalik sõnades edasi anda. Grenaderimägi muutus Põrguhauamäeks. Kuid meestes elas kodumaa kaitsja vaim. Selles lahingus ilmutas eesti sõdur suurimat mehisust, olles kodumaa eest valmis andma oma elu. Neis lahingutes, mis sageli lõppesid verise käsitsivõitlusega, löödi vaenlane taganema ja 29. juuli õhtuks ei olnud Grenaderimäel enam ühtegi punasõdurit.



Kaljo West

Valitsus ja kaitsevägi hoiavad kõrvale

Kõike seda meenutasid 31. juulil 2004. aastal Sinimägedele kogunenud endised Eesti 20. diviisi sõjamehed. Ehkki paljudele neist meestest on jäänud kaheksakümnenda eluaasta piirjoon selja taha, oli Grenaderimäele rajatud mälestusmemoriaali juurde, vaatamata kõrgele vanusele ja ilmastiku vempudele, kokku tulnud ligi tuhande mehe ringis.

Kokkutuleku avas ja tervitussõnad kokkutulnuile ütles Relvagrenaderide Diviisi Veteranide klubi esimees Kalju West. Sinimägedes langenud kangelasi mälestas peakaplan Nõmmik.

Samal kokkutulekul avati ja pühitseti Sinimägedes mälestusmärk (autor arhitekt Kuno Raude) 20. Relvagrenaderide diviisi võitlejatele, mis purustati 2007. aasta 27. aprillil ja avati taas Eesti vabadusvõitlejate 2007. aasta 28. juulil toimunud kokkutulekul.

Järgnenud sõnavõttudes meenutasid sõnavõtjad 60 aasta taguseid ränki kaitselahinguid nii Sinimägedes kui kogu Eesti idapiiril. Samas oldi sügavalt nördinud Eesti Valitsuse ja Kaitseväe juhtkonna tegevuse suhtes, kes väldivad Eesti kaitselahingutes osalenute poolt korraldatud üritusi ja on eesti kaitseväelastel ja Kaitseliidul, aga samuti noorteorganisatsioonidel ära keelanud neist üritustes osa võtta, pannes seega kahtluse alla nende meeste võitluse eesmärgid ning andes sellega Venemaale põhjust oma provokatsioonilistele rünnakutele veelgi hoogu lisada, milleks viimane oli Sinimägedesse kohale saatnud ka oma kaameramehed, et kogu toimunut jäädvustada.

Eesti riiki ja valitsust esindas ainukesena Vaivara vallavanem Veikko Luhalaid, kes samuti avaldas nördimust valitsuse käitumise suhtes.

Pöördumine Riigikogule ja valitsusele

Sellel kokkutulekul võeti kokkutulnute poolt vastu pöördumine Riigikogu ja Eesti Valitsuse poole, milles deklareeritakse, et 60 aastat tagasi koos Saksa relvajõududega Eestivastast Punaarmee agressiooni tõrjunud 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi sõjamehed ei ole mitte kunagi võidelnud hitlerliku Saksamaa huvide eest, ega tunnustanud Eestit okupeerinud Saksamaa inimvaenulikku natsiideoloogiat. Avalduses märgitakse, et võitluse ainsaks eesmärgiks oli vältida 1949-1944 a. totalitaarse kommunistliku režiimi terrori kordumist Eestis ja uskudes Atlanti Hartas antud lubadusi, luua eeldused *de jure* kestnud Eesti riigi taastamiseks *de facto*.

Kokkutulekust osavõtjad toetasid ka 6. juulil 2004. a. Tallinnas Eesti vabadusvõitlejate kokkutulekul vastu võetud pöördumist Riigikogu poole.

Toimus Grenaderimäel olnud rõngasristi juurde Eesti 20. relvagrenaderide diviisi langenud võitlejaile paigaldatud mälestusmärgi avamine. Sõjamehed ja külalised asetasid mälestusmärgi jalamile rohkesti lilli ja pärgi. Pärja panid ka Nõukogude poolel võidelnud Eesti laskurkorpuse veteranid. Varem olid rajatud Sinimägedes mälestusmärgid Saksa poolel võidelnud flaamidele, valloonidele ja norralastele, aga ka Nõukogude poolel langenutele.

Kokkutulnuile pakkus meelelahutust Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor dirigent Helle Kullamaa juhatusel. Sõdurilõuna ajal toimunud vestlusringides meenutasid endised sõjamehed oma nooruspõlves peetud ränki lahinguid ja läbitud sõjapäevi. Ka arvasid vanad sõjamehed, et sõjaolukorras nad meie tänaste riigimeestega luurele ei läheks…

Vaivara vallavanema Veikko Luhalaidi sõnavõtt

Austatud veteranid, sugulased, järeltulijad, külalised!

Tõesti – eelkõneleja ütles õigesti, et kõikidel teistel võitlejatel on siin mälestuskivid ja sambad olemas. Ainukesena oli puudu eestlaste kivi. Teid nagu polekski olnud. Täna on see auvõlg tasutud – see kivi seisab ja me kohe avame selle.

Enne seda aga, armsad veteranid, tahan ma teha sügava kummarduse teile. Mina ei ole olnud kuuskümmend aastat tagasi sellel kohal siin ja ma tänan õnne, et ma pole olnud. Kirjandusest lugedes oli see kohutav aeg.

Aga praegu siin seistes on mul häbi ja piinlik. Häbi ja piinlik meie valitsuse pärast. Ma ei saa aru, kas Eesti riigi valitsus oli nii eelmises liidus ja on ka tänases liidus tõesti nii argpükslik ja lömitav, et lubatavate ja oodatavate ametikohtade nimel ei juleta sellistele üritustele tulla isegi mitte eraviisiliselt, ja isegi mitte nurga taga nööbist kinni võtta ja tänada teid selle eest. Mul on tõesti piinlik ja kahju. Aga ma püüan vähemalt Vaivara valla esin-

dajana selle lünga auga täita. Kurb – sest Vaivara vald ei ole sõdinud Venemaa ega Saksamaaga. Kuid mis teha, kui okupatsioon mingil määral ikkagi veel kestab. Kuid saame sellest üle. Tervist ja jõudu teile veteranid!



Kolonelleitnant Harri Renti sõnavõtt

Austatud relvavennad, rindemehed, veteranid!
Lugupeetud härra vallavanem!
Daamid ja härrad!

See paik, kus me praegu seisame, oli kuuskümmend aastat tagasi kõige raskem ja kõige verisem koht Eestimaal. Kuuskümmend aastat tagasi kohtusid siin kaks erinevat maailma – läänetsivilisatsiooni kaitsev eestipoolne rinne ning meid ründav bütsantslik, valelik ja vägivaldne ida. Vastasel oli siin meeletu ülekaal. Inimjõus oli vahekord üks neljale, õhujõududes üks kümnele ja suurtükiväes üks kaheksale. Siis võite endale ette kujutada, millise üliinimliku saavutusega kaitsjad siin hakkama said, et nad ei taandunud.

Kaheksakümmend viis aastat tagasi, aastal 1919, siinsamas lähistel ja Narva rindel võitlesid meie isad. Need olid need mehed, kes lõid Eesti riigi ja tõid eesti rahvale vabaduse. Nüüd oli aeg teatepulk meil üle võtta. Meie isasid toetasid Inglise laevastik ja Soome vabatahtlikud. Me oleme väike rahvas ja meie ei suuda üksi niisuguse ülivõimsa naabri vastu, nagu see meil idas on, hakkama saada. Selles sõjas olid meie toetajateks saksa tankid, skandinaavia rahvaste vabatahtlikud, Norrast, Taanist ja isegi Rootsist ning Lääne-Euroopast flaamid ja valloonid.

Meile on tehtud etteheiteid, et me olime möödunud sõjas natsidega ühel poolel. Ma tahan teie käest küsida: kui teie tuppa tungib röövel ja keegi ulatab teile malaka, kas te siis vaatate, kes oli selle malaka ulataja? Meil on see ükskõik, kas see oli sakslane või türklane, inglane või indu. Meil oli elu küsimus võtta see malakas ja talle silmade vahele virutada. Ja selle ta siin sai.

Meie parim väepealik möödunud sõjas – kolonel Alfons Rebane pole kunagi olnud nats. Tal oli selle maailmavaate tõttu sakslastega suuri lahkhelisid. Ja ma pean ütlema, et kui teda nimetada natsiks, siis lääneriikide ülemjuhataja kindral Eisenhoover sõdis ju ühel pool bolševikega. Kas teda võib siis sõimata bolševikuks?

Paljud meie vabadusvõitlejad on saanud autasusid Eesti Vabariigi valitsuse poolt Kotkaristi näol. Selle statuudis on kirjutatud nii: vabadusvõitlejale sõjaliste teenete eest. Tähendab – Vabariigi Valitsus tunnustas, et olime sõdinud õige asja eest. Aga mis toimub nüüd? Nüüd on nii, nagu siin eelkõneleja juba mainis, et meid kardetakse kui vanakurat välku. Nüüd ei lubata meie kokkutulekutele ametlikus korras tulla võimuesindajaid ega eesti vormis kaitseväelasi.

Kui meil oli vabadusvõitlejate kokkutulek Tallinnas Kadrioru staadionil, siis Vabadusvõitlejate Vabariikliku Ühenduse esimees tegi ettepaneku, et meid võrdsustatakse meie Vabadussõjas võidelnud isadega, kuna me võitlesime samas kohas ja sama vaenlase vastu ning tunnistatakse meie võitlust Teiseks Vabadussõjaks.

Meie võitlus oli õige. Austades meie langenuid, võime olla uhked veel elavate üle. Me võitlesime kurjuse impeeriumi vastu ja selle väljendi ei mõelnud välja mitte meie, vaid seda ütles Ameerika president Ronald Reagan. Ma tänan!



Riigikogu liikme Trivimi Velliste sõnavõtt

Austatud vabadusvõitlejad.
Kallid Vabadussõja sangarid!

Nagu me teame, see vald ja see kihelkond, kus me täna asume, Vaivara on olnud sõdade tallermaa vähemalt üheksa sajandit. Üheksa sajandi jooksul on meie ajaloolased kirja pannud vähemalt nelikümmend sõjakäiku, mis on siit läbi käinud itta ja läände. Mei teame, et see kihelkond on olnud kahe maailma piir – ida ja lääne piir. Nii oli see aastal 1700, kui ühes Euroopa ajaloo suurlahingus kohtusid siin Karl XII ja Peeter I väed. Tookord jäid võitjaks väed, mis tulid lääne poolt.

Kahe maailmapiir oli see kihelkond ka kuuskümmend aastat tagasi. Kuid mitte see ei ole meile täna kõige olulisem. Kõige olulisem on meile see, et tookord võitles Eesti elu ja surma piiril.

Ma ühinen täielikul eelkõneleja Harri Rentiga. Meie kaasmaalased on mõnikord öelnud, et me peame õppima oma sõpradele läänes - ka nendele sõpradele, keda me mitte ainult ei pea oma sõpradeks, vaid kes ka tõeliselt on meie sõbrad – me peame õppima oma sõpradele selgitama meie ajalugu arusaadavate mõistete ja arusaadavate kujunditega. Ja seetõttu ühinen ma väga Harri Rentiga. Kujund sellest malakast on väga täpne ja tõepoolest selle malakaga on võimalik lüüa kümnesse.

Ma kasutaksin veel teist kujundit, mis on samamoodi üldarusaadav ja üldinimlik. Kui teie sõdisite siin kuuskümmend aastat tagasi saksa relvadega ja saksa mundris, siis sakslased, kes olid teie liitlased, kujutasid teie jaoks mitte armastuse abielu vaid mõistuse abielu. Mõistuse abielu olukorras, kus ollakse silmitsi vägistajaga, kes äsja siin olnud ja on kohe tagasi tulemas, on igale mõtlevale inimesele arusaadav. See on ka üks võimalik kujund, mida me saame maailmale selgitada ning selgel ja kõval häälel ütelda.

Eesti on nüüd ühe maailma kõige võimsama ja kõige jõukama kindlustusühingu liige. Kuid sellist kindlustust, mis on sajaprotsendiline, ei ole olemas. Keegi mitte kunagi, mitte iialgi ei paku mitte kellelegi, mitte ühelegi kindlustuspoliisi võtjale sajaprotsendilist garantiid. Nii on see ka tänase Eestiga, kes arvab, et just nagu oleks ajalugu nüüd lõpuni jõudnud ja me võime nüüd end lõdvaks lasta ja rahulikult tugitoolis mõnuleda. See kahjuks ei ole nii. Me teame, mis praegust maailmas toimub. Me teame, et maailm ja meie sõbrad on silmitsi vägagi tõsise ohuga. Kuid seejuures kipume me ära unustama, et kui maailmas tekivad uued ohud, ei tähenda see sugugi veel, et vanad ohud on kuskile kadunud. Me peame arvestama võimalusega, et meil või meie poegadel, või pojapoegadel tuleb sõdida samamoodi, nagu kunagi tuli sõdida teil ja seejuures tuleb meil sõdida kahel rindel - uute ja vanade ohtudega. Seetõttu on äärmiselt oluline, et maailm teaks, kes me oleme. Et me oleme tõsiselt võetav, sirge seljaga rahvas, kes austab ja armastab vabadust samamoodi, nagu kõik teised rahvad on vabadust armastanud.

Ja sellepärast peame meie ja mitte ainult meie, vaid ka meie valitsus ja kogu meie poliitiline juhtkond õppima selgitama asju õigete ja täpsete mõistetega ning nimetama asju õigete nimedega. Ma arva, et sama oluline, kui on selgitada meie ajalugu, meie olevikku meie sõpradele läänes, sama oluline, või veelgi olulisem on seda osata selgitada meie lastele ja lastelastele. Nemad peavad mitte ainult meie kodumaa kaitsmist, vaid ka meie kodumaa olemasolu ja olemuse selgitamist samamoodi edasi viima, nagu teie seda teinud olete. Seetõttu on sama tähtis kui on rääkida muu välismaailmaga, rääkida oma lastega ja lastelastega, sest me näeme, et kahjuks ei ole siin täna palju noori, ega ole siin olnud noori ka varasematel aastael.

Kuid ma tahaksin loota, et tulevatel aastatel rajad selle mälestusmärgi juurde ei rohtu ja siia tuleb meie sõpru läänest – nii Londonist, Berliinist ja Washingtonist, aga et tulevad ka need noored, kes eelistavad täna käia rohkem õlletoobril. See on ülioluline selleks, et meie rahvas püsiks ka 22., 23. ja 24. sajandil.

Kallid vabadusvõitlejad! Mina pean teid Vabadussõja kangelasteks. Ma olen teie ettepaneku ja palve, mille mulle andsite Kadriorus, edasi andnud ametlikus korras Riigikogule ja see on Riigikogu liikmete laudadel. Kui Riigikogu koguneb sügisel, hakkab Riigikogu seda ettepanekut arutama. Ja ma kinnitan teile, et mina ja need, keda mina esindan, teevad kõik selleks, et Riigikogu kuulutaks teid ametlikult Vabadussõja sangariteks.

Ma tänan.



EVTÜ juhatuse esimehe Kuno Raude sõnavõtt

Austatud 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi võitlejad!

60. aastat tagasi toimusid Narva jõe, Auvere ja Sinimägede vahelises ruumis II maailmasõja ohvriterohkeimad lahingud Eestimaa pinnal, mida nendest oasvõtnud mehed õigusega nimetavad Eesti II Vabadussõjaks. Eesti kaitsel langenud sõjameeste mälestuseks on Tallinn-Peterburi maantee kaitsevööndisse püstitatud üksik mälestusmärk III. Soomuskorpusele. Lastekodumäele Vaivara Põhikooli juurde on paigutatud kolm ühesuguse kujundusega mälestuskivi Sinimägedes langenud flaami, norra ja taani sõduritele. Puuduvad mälestusmärgid üksikutele saksa väeosadele. 13 iseseisvusaasta jooksul ei ole leitud võimalust, pigem aga poliitilist tahet ja julgust, mälestusmärgi püstitamiseks ka siin langenud eesti meestele. Selle vastu on olnud eelkõige kohalikud võimuorganid, kes esindavad peamiselt oma valijate, venekeelse elanikkonna, huve. Eesti riik ei ole suutnud oma inimestele ja rahvusvahelisele üldsusele selgitada nõukogude- ja saksa okupatsiooni, Atlandi Harta, 1944.a. kaitselahingute ja Eesti staatuse olemust rahvusvahelise õiguse alusel. Sestap süüdistatakse aeg-ajalt kogu rahvast, rääkimata Punaarmee vastu sõdinutest, natsilembuses, mis ei vasta tõele mõlemal juhul.

Teine maailmasõda lõppes Nürnbergi tribunaliga, kus süüdistajateks olid seda sõda koos sakslastega alustanud NSV Liit ja tema liitlased. Sõja võitnud riigid tunnistasid SS-i kuritegelikuks organisatsiooniks. Kuid ühe olulise erandiga, mida millegipärast ei taheta mäletada: kohtu otsuse alusel ei saa SS-i kuulunuteks lugeda isikuid, keda saksa riigiorganid kutsusid Relva-SS teenistusse ilma kutsutuile valikuvõimalust andmata. Eesti meeste jaoks valikuvõimalused enesekaitseks puudusid: kaitsevägi oli purustatud, rahvalt relvad võetud, oma sõjaväe loomine keelatud, Wehrmachtis teenimine välistatud. Relva-SS-i sunniti eesti väeosi ja politseinikke astuma sundkorras, enamus Relva-SS-ile allunuist olid rahvusvahelise õiguse vastaselt mobiliseeritud. Eesti mehed tegid valiku: koos igipõliste vaenlastega kommunismi ohu taaskordumise vastu Eestis! Liiga hästi olid meeles 1940-1941.a. õudused. Just nendel põhjustel said peale Teise maailmasõja lõppu läände jäänud eesti sõjamehed fašismisüüdistusest vabaks. NSV Liidus saadeti Eestit Punaarmee vastu kaitsnud mehed aga võõra riigi kriminaalkoodeksi paragrahv 58-1a alusel orjalaagritesse, perekonnad Siberisse. Rahvusvaheline kohus kommunistlike kuritegude üle Euroopas on siiani pidamata.

II maailmasõja sündmused Eestis, 1944. aasta kaitselahingud eriti, 80% eestlaste püüe taastada Eesti riiklik iseseisvus, 20. diviisi võitluse eesmärkide sisuline erinevus saksa väeosade võitluse eesmärkidest, Eesti riigi säilimine *de jure* läbi okupatsiooniaastate ja palju muud vajavad uut riiklikku ajalookäsitlust ning viimist rahvusvahelisele tasandile ees-

märgiga muuta Venemaa ja meie liitlaste suhtumist tollastesse sündmustesse. Seda enam, et NSV Liidu õigusjärgne riik ei ole siiani tunnistanud Eesti agressiooni ja okupatsiooni fakti aastatel 1940-1941 ja 1944-1994 ning Eesti riiklikku järjepidevuse säilimist läbi kõikide okupatsiooniaastate. See on töö, mis teie poegadel ja pojapoegadel tuleb ära teha.

Olgu eile toimunud sõja-ajalooline konverents Olginos ja täna avatav Sinimägede memoriaal abiks neile selles õilsas ettevõtmises. Vaivara Vallavolikogu ja Vallavalitsus ei olnud nõus Eesti võitlejatele pühendatud mälestusmärgi paigaldamisega ühte ritta flaamidele, norralastele ja taanlastele pühendatud mälestusmärkidega Vaivara Põhikooli juures. Palju tänu volikogu- ja vallavalitsuse liikmetele aga selle eest, et nad jäid siiski nõusse eestlaste mälestuskivi paigaldamisega selle memoriaali juurde, kuhu nüüd on otstarbekas koondada siinsetes kaitselahingutes osalenud relvavendade mälestusmärgid eelkõige Vaivara Põhikooli juurest.

Palju tänu valitsusstruktuuride esindajatele ja Ida-Viru maavalitsuse juhtidele, siinse memoriaali detailplaneeringu autorile Tiit Kaljundile ja metallikunstnik Heino Müllerile, samuti AS Jõhvi Kivi, AS Silbet ja AS Haapsalu Kivi inimestele ja Erki Tikandile selle abi eest, mis nad memoriaali täiendamisel ja 20. diviisi võitlejate mälestusmärgi püstitamisel osutasid. Probleemiks jääb nii siinse memoriaali kui ka teiste Eesti kaitsel osalenud väeosade mälestusmärkide hooldamine ja mis peamine - kaitse vandaalide eest, mis kõikjal Eestimaal tuleb seaduse jõul panna kohalike omavalitsuste ja politseiprefektuuride õlgadele, eraldades riigi eelarvest selleks vajalikud vahendid. Siin seisvate meeste jõud enam sellest tööst üle ei käi. Jäägu selle ülesande lahendamine teie poolt valitud rahvasesindajate südametunnistusele juba eeloleval sügis-talvel.

Soovin teile, sitkematest sitkematele meestele, tugevat tervist ja jätkuvat võitlusvaimu! Jõudu ja ettevõtlikust Vaivara Vallavalitsusele Eesti kaitsjatele pühendatud mälestusmärkide hooldamisel. Kohtumiseni järgmisel aastal.



Kokkutulekul avatud Eesti Relvagrenaderide diviisi mälestusmärk



Avasõnavõtuga tervitas kokkutulijaid Eesti Relvagrenaderide Klubi esimees Kaljo West



Kokkutulijaid tervitas Vaivara vallavanem Veikko Luhalaid



Kõneles Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse Gunnar Laev



Tervitussõnavõtuga esines kolonelleitnant Harri Rent



Kokkutulnuid tervitas Riigikogu liige Trivimi Velliste



Külakosti kokkutulekust osavõtjaile pakkus Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor



Kohal olid ka Venemaa telekanalite reporterid ja kaameramehed



Ühenduse *Front Line* liikmed mälestusmärgi juures auvalves

EESTI VABADUSVÕITLEJATE XIV KOKKUTULEK

Laupäeval, 16. juulil 2005 kogunesid Tartu lauluväljakule 13. korda Eesti vabadusvõitlejad. Kokkutulekule oli saabunud umbes poolteist tuhat endist sõjameest. Arvukalt oli kohale tulnud väliskülalisi — Leedust, Lätist, Soomest, Rootsist, Kanadast ja Austraaliast. Lisaks Vabadusvõitlejate Liidu liikmetele olid kohal ka Eesti Õigusvastaselt Represseeritute Liidu Memento ning Eesti Metsavendade Liidu esindajad.

Kokkutuleku avamisele eelnes pärgade panek Eesti Vabadussõjas langenute mälestussambale **Kalevipoeg**, mille asetasid sinna kaitseminister Jaak Jõerüüt ja Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Gunnar Laev.

Kokkutuleku avamine algas sõjameeste organisatsioonide võitluslippude defileega. Seejärel süttis hümnihelide saatel lauluväljaku tornis kokkutuleku tuli, mis oli eelmise päeva õhtul süüdatud Tori kiriku altaritulest. Taastatud Tori kirikust on saanud endistele sõjameestele sümbol, kuna just Toris pidi 15 aastat tagasi toimuma esimene eesti sõjameeste kokkutulek, mille aga okupatsioonivõimud Torisse saadetud relvajõudude abil nurjasid.

Seejärel toimus kokkutulnute vaimulik õnnistamine, mille viis läbi praost Joel Luhamets. Järgnes ühislaul *Hoia Jumal Eestit.*

Esinesid Pärnu sõjameeste ühenduse koor ning Tartu ja Võru meeskoorid. Ühendkoore saatis Tartu ülikooli orkester „Popsid", kes pärast kooride kontserti esines oma show'ga. Kontserdi kunstiline juht oli Uno Uiga.

Kokkutulnuid tervitas Tartu Vabadusvõitlejate Ühingu esimees Leonhard Heinla. Sõnavõttudega esinesid eesti kaitseminister Jaak Jõerüüt, Tartu aselinnapea Vladimir Sokmann, Joh. Laidoneri seltsi esimees, riigikogu liige Trivimi Velliste, Riigikogu liige Urmas Reinsalu, EVL juhatuse esimees Gunnar Laev j.t. Tervitused Lätimaalt andis kokkutulnuile edasi Läti sõjaveteranide organisatsiooni esimees Edgars Skreija.

Laualulava ees asunud pargis suitsesid aga välikatlad ja sõdurisuppi süües meenutasid vanad sõjamehed kunagisi rindeteid ja mälestasid langenud kaasvõitlejaid.



Eesti kaitseministri
Jaak Jõerüüti sõnavõtt



Jaak Jõerüüt

Austatud vabadusvõitlejate kokkutulekust osavõtjad! Ma lootsin, et saan kõnelda pärast peakõne pidajat ja öelda: nagu ikka on tema kõne suurepärane, aga selleks alatervituseks laske, et ma ei räägi pikalt, vaid jagan teiega mõtteid mõne väga lihtsa asja ümber.

Tulles Tallinnast Kaitseministeeriumist ja Kaitseministeeriumi nimel ma tervitan teid. Kuid täna on vist kõige õigem alustada sõnast - vabadus. Kõigile inimestele tähendab see sõna kogu maailmas midagi erilist ja kõige rohkem märgib see midagi erilist neile, kes on vangis olnud. Teie hulgas on palju selliselt kannatanud inimesi. Aga mõnes mõttes on ju kogu eesti rahvas olnud pool sajandit vangis ja seda alles üsna hiljuti. Ja selles mõttes usun ma, et terve eesti rahvas hindab vabadust, kui inimese erilist seisundit väga kõrgelt. Ja ei tohiks unustada, et see ei ole kahjuks maailmas loomu-

lik seisund. Ja meil ei ole mõtet ka loota, et argine vabadus maises maailmas on turvatud paradiis. Ta on ikka täidetud igapäevaste murede ja jagelustega - aga ta on siiski väga eriline. Nautige vabadust!

Teine sõna, teine mõiste, mida ma tahaks täna teiega jagada, on mälu - mäletamine. Teil kõigil on olnud keerulised, aga kogemuste poolest väga rikkad elud. Teil on väga palju väga erinevaid mälestusi. See on suur ja väga oluline osa Eesti mälust. Eesti ühisest mälust ja ajaloost. Ja taas, nii nagu mitmed teised targad inimesed Eestis, paneks ma teile südamele täna, et kui kellelgi on kõhklusi - kas minu mälestus on tähtis, siis visake need kõhklused nurka. Kirjutage, või võtke linti oma mälestused. Ja kui teil on mure, et mis sellega peale hakata, kui terveks raamatuks või filmiks ei jätku, siis tulge küsige Kaitseministeeriumist. Sealt saab ikka abi ja nõu. Aga kindlasti saab nõu ka Laidoneri muuseumist, ehk meie sõjamuuseumist. Võite ka sinnapoole pöörduda ja ma olen tõesti kindel, et muuseumi inimesed on rõõmsad, kui saavad kätte mistahes teie mälestuskillu. Ilma minevikuta ei ole tulevikku. Seda mõtet on ikka korratud ja seda ei maksa kunagi unustada.

Ja kolmandaks ma tahaksin teiega jagada seda mõtet, mida on mitmed targad inimesed korranud enne mind korranud. Ja see kõlab: *Hoia päeva*. Täna ütleksime: *Nautige päeva!*

Muidugi teil on olnud raske elu. Aga teil on õnnekombel olnud ka pikad elud. Mõelge - inimene ei tea ju mitte kunagi kui kaua ta elab. Mõni sureb imikuna, mõni sureb koolilapsena. Mõni sureb siis, kui kõige paremad elu plaanid on just tehtud. Kõigist raskustest hoolimata on teil ju väga vedanud. Te näete tänast päeva - see on vaba päev. Ma soovin teile kogu südamest: nautige seda vabadust siin. Seda imeilusat ilma selles imeilusas linnas Tartus, sellel maal, mis on väga ilus ja mille nimi on Eesti. Nautige seda, te olete seda kuhjaga ära teeninud ja mõelge, et mitte kõigil inimestel maailmas praegu ei ole seda võimalust.

Ja lõpetuseks tahan ma teid väga tänada kõige eest, mida te olete Eesti riigile ja rahvale oma elu jooksul teinud. Mida te olete andnud. Aitäh!



EVL juhatuse esimehe
Gunnar Laeva sõnavõtt



Gunnar Laev

Lugupeetud kokkutulnud, austatud Riigikogu ja Valitsuse liikmed, Kaitseväe juhataja, austatud külalised. kallid sõjakaaslased, vabadusvõitlejad-veteranid!

Tervitan kõiki, kes te olete tulnud Eesti vabadusvõitlejate, Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnute 13. kokkutulekule!

Eesti vabadusvõitlejatel on saanud tavaks koguneda kord aastas, suve keskel, et meenutada koos aastatetaguseid traagilisi ja ühteaegu ka kangelaslikke sündmusi ning arutada veteranide tänase ja homse päeva probleeme, seada sihte edaspidiseks. Meid, organiseerunud Eesti vabadusvõitlejaid, oli käesoleva aasta alguseks 2670 inimest, mis on 214 inimese võrra vähem kui aasta tagasi. Kahjuks on meie liikmeskonna vähenemine jätkuv ja pöördumatu protsess, sest veteranide keskmine vanus on juba 80 ja üle selle aastat.

Mul on heameel tõdeda, et koos meiega on siin, Tartu Lauluväljakul arvukalt kaitseliitlasi ja üliõpilasnoori, meie mõttekaaslasi ja vabadusideaalide ning kaitsetahte edasikandjaid. Meiega on Riigikogu ja Valitsuse liikmeid, erinevate poliitiliste jõudude esindajaid, Kaitsejõudude ja mitmete kohalike omavalitsuste esindajaid, meie relvavennad välismaalt – Ülemaailmsest Eesti Vabadusvõitluse Keskusest Torontos, Kanadas ja Austraaliast. Traditsiooniliselt on meie külalisteks võitluskaaslased Läti ja Leedu kommunismivastase võitluse veteranide organisatsioonidest, samuti mõtte- ja saatusekaaslased, kes on koondunud endiste metsavendade, poliitvangide, õpilas-vabadusvõitlejate organisatsioonidesse, MEMENTO, Vigastatud Sõjamehed, Soomepoisid ja paljud-paljud teised head inimesed, kes on meid nii mõttes kui teos toetanud ja abistanud. Eriti tahaksin ma ära märkida omavalitsusjuhte, kes sageli keerulises olu-korras on leidnud lahendusi ja aidanud meie poolt kavandatut ellu viia.

Sõjakaaslaste-relvavendade kokkutulekuil on alati eriline aura. Tulevad ju kokku mehed, aatekaaslased, kes enam kui 60 aasta eest, noorte meestena haarasid relvad, et taastada meilt vägivaldselt võetud õigus ja võimalus ise korraldada oma elu sel väikesel maatükil Läänemere ääres, mis on juba iidsest ajast olnud eestlaste kodumaa.

Meie relvavõitlus Teise maailmasõja ajal ei olnud lihtsalt osalus suurriikide vahelises hegemooniavõitluses – et kes kummale poolele juhtus "hammasrataste vahele" jääma, nagu seda nüüd sageli püütakse seletada. Nagu ei oleks eestlastel selles sõjas olnud midagi, mille eest sõdida või mida kaitsta! Kuigi Eesti Vabariiki *de facto* enam ei eksisteerinud, olid ju eestlased, selle riigi kodanikud olemas ja kes siis veel kui mitte nemad, pidid oma riigi taastamise eest sõdima!

Muidugi olid 1940. aastal alanud puna-kommunistlik terror ja 1941. aasta massiküüditamine eestlaste vastupanuliikumise tõukejõuks juba enne Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel sõjategevuse algust. Sõja puhkedes toimus aga polariseerumine koheselt. Ajaloolistel põhjustel ei olnud eesti rahvas ju kunagi sakslasi eriti armastanud – *700-aastane orjapõlv jms.* – kuid see oli kõik ikkagi kaugemas minevikus, mitte nii konkreetne ja kaasaegseid otseselt puudutav. Teisel, Nõukogude Liidu poolel aga just alles nüüd pea kõiki eesti peresid tabanud arreteerimised, küüditamised, tapmised – kõik see eestlastele täiesti vastuvõetamatu asiaatliku kultuurituse taustal.

Need olid konkreetsed asjaolud, mis määratlesid enamiku eesti meeste positsiooni selles sõjas. Saksamaal valitsenud rahvussotsialistliku ideoloogiaga ei olnud sellel valikul midagi pistmist.

President Lennart Meri poolt 1998. aastal moodustatud ***Inimsusvastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvahelise Komisjoni*** raportis (2005) on kokkuvõttes öeldud: 1940-1941. aastal Eestis toime pandud inimsusevastaste kuritegude põhjuseks oli NSVLi juhtkonna poliitika, mille eesmärk oli Eesti kiire liitmine NSVLiga ja NSVLi standarditele mittevastavate sotsiaalsete gruppide ja üksikisikute elimineerimine. Komisjon on seisukohal, et tuhandete inimeste vangistamist, sandistamist ja hukkamist ei saa õigustada mitte ühegi ideoloogiaga.

Sellele järeldusele tuli autoriteetne rahvusvaheline komisjon nüüd, enam kui 60 aastat hiljem. Eesti meestele olid need asjaolud juba siis, 1940-ndail aastatel teada ja sellest lähtudes tegid nad oma otsused.

Meie eelmisest kokkutulekust on möödunud aasta ja on kohane teha tagasivaade sellele ajale.

Oli sündmusterohke ja põnev aasta! Olid täitunud Eesti olulised julgeolekupoliitilised eesmärgid, mille nimel aastaid töötatud – olime saanud Euroopa Liidu ja NATO liikmesmaaks. Tundsime end kaitstumana idasuunal. Meie õhuruumi turvavad NATO lennukid.

Osaleme missioonidel välisriikides, meie sõjamehi kiidetakse hea ja kohuse-tundliku teenistuse eest ja me oleme selle üle uhked. Kõrged riigiametnikud inspekteerivad meie üksuseid teenistuspaikades, saadavad pidulikult teele uusi kontingente ja võtavad vastu kodumaale naasvaid.

Meedia kajastab kõike laialdaselt ja positiivses toonis. Ajakirjanduse vahendusel oleme saanud teada, et Eesti valmistub ka kaitseliitlaste saatmiseks välismissioonidele. Osaleme suures maailmapoliitikas.

Kas jätkub meil kõige selle kõrval piisavalt jõudu ka oma riigi kaitseks? Loodame!

Möödunud aasta kokkutulekul Tallinnas, Kadrioru staadionil võtsime üksmeelselt vastu pöördumise Riigikogu poole, milles taotlesime Teises maailmasõjas kommunismi vastu peetud võitluse, s.h. Eesti 1944. aasta kaitselahingute tunnistamist võitlusena Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest ja selles võidelnute õiguslikku võrdsustamist Eesti Vabadussõjas osalenutega. Oleks ju loomulik, et Riigi kõrgem seadusandlik organ seadustaks oma Riigi iseseisvuse taastamise eest sõdinute staatuse. Kahjuks ei leidnud rahvasaadikud pikka aega üksmeelt vastava seaduseelnõu algatamiseks ja meile teadaolevalt ei ole selle menetlemist Riigikogus veel alustatud.

Möödunud aastasse jäävad 1944. aasta kaitselahingute Maarjamäe mälestusväljaku valmimine ja tööd Sinimägede memoriaalirajatised, mis valmisid Eesti Riigi olulisel materiaalsel toel. Avaldan selle eest kõigi vabadusvõitlejate nimel erilist tänu tublidele inimestele Kaitseministeeriumis ja Justiitsministeeriumis, Tallinna Linnavalitsuses, Vaivara Vallavalitsuses jt..

Siis veel Lihula epopöa, mis tõi senitundmatu Eesti väikelinna maailmakaardile, kuhu nüüd kommunismivastases võitluses langenud eesti meeste mälestuskivi alusele tuuakse lilli kõigist Eestimaa paikadest ja mis on saanud ihaldatud huviobjektiks ka piiri tagant tulnutele.

Avinurmes, Pilistveres, Johan Pitka memoriaalis Harjumaal, Sõrves Saaremaal, Viljandis ja mitmel pool mujal Eestimaal püstitati omavalitsuste, ühiskondlike organisatsioonide ja eraisikute initsiatiivil mälestusmärke Eesti Vabadussõdades osalenute ja langenute mälestuseks.

Algselt palju eriarvamusi põhjustanud Pärnu monument on oma lõplikul kujul omandanud sümboolse tähenduse kui üks esimesi taasiseseisvunud Eesti avalikus linnaruumis püstitatud mälestusmärke Teises maailmasõjas kommunismi vastu, Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnud eesti sõjameestele.

Siin, Tartus, asetasime meie tänase kokkutuleku poolt pärja taaspüstitatud Vabadussõja monumendi – Kalevipoja jalamile. Vabadusvõitlejate traditsioonilised suveüritused – Võru ajalookonverents, 20. Diviisi kokkutulek Sinimägedes mälestuskivi avamisega langenud lahingukaaslastele, Wiking-Narva Elva kokkutulek ja veel paljud teised regionaalsed koosolemised ilmestasid meie möödunud tegevusperioodi.

Kommunismivastases relvavõitluses langenud aatekaaslasi mälestasime Teise maailmasõja Euroopas lõpu 60-ndal aastapäeval, 8. mail k.a. Maarjamäe mälestusväljakul.

Olulise sündmusena tähistas möödunud aastal oma viiendat aastapäeva Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fond. Oma tegevuse jooksul, kuni käesoleva ajani on Fond andnud vabadusvõitlejatele terviseparanduseks rahalist toetust ligi 7000 korral. Vaid kiitvaid hinnanguid on tulnud Seli Tervisekeskuse kohta, kus möödunud aastal veetsid tervisepa-

randusliku puhkuse enam kui 500 veterani ja represseeritut. Meie palav tänu kõigile, kes töötavad selle heaks, et tuua kergendust meie sõjas ja vangi-laagreis tervise kaotanud kaasvõitlejaile.

Palju hingelist ja materiaalset tuge on vabadusvõitlejad oma tegevuseks saanud Justiitsministri juhtimisel tegutseva Represseeritute Valitsuskomisjoni kaudu. Suur tänu kõigile, kes on selleks kaasa aidanud.

Loodame, et Valitsuskomisjon jätkab tegevust väljakujunenud korras, sest lahendustvajavaid probleeme on palju.

Ja lõpuks, aasta tähtsündmuseks oli muidugi kõigi eestlaste meeli üles kütnud piirilepingu allakirjutamine Venemaaga. Vabadusvõitlejad on alati olnud kindlalt seisukohal, et Eesti ja Venemaa piir on määratletud Tartu Rahulepinguga. Iseseisva Eesti Vabariigi eest neis piirides võitlesid ja langesid meie isad ja vanaisad Vabadus-sõjas. Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse taastamise eest neis piirides võitlesime meie 1944. aastal ja selles võitluses hukkusid tuhanded eesti mehed.

Oma seisukoha selle kohta oleme teinud teatavaks oma avaldustes, seda ka Demokraatlike Rahvuslike Jõudude Koostöökojas, mille liikmeks Eesti Vabadus-võitlejate Liit on, avaldustes. Minul ei ole täna eelnevale midagi juurde lisada.

Mis on meie, Eesti vabadusvõitlejate peamised eesmärgid lähitulevikus?

Oleme endile püstitanud eesmärgi saavutada riiklik ja ühiskondlik tunnustus meie võitlusele Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest Teise maailmasõja ajal. Võime täheldada mõningaid positiivseid nihkeid, mis avaldub perioodit vabadusvõitluse temaatika jõulises tõusus meedia huviorbiiti, ühiskondliku aktiivsuse suurenemises avaldada omi seisukohti ja arvamust sellel aastakümneid mahavaikitud teemal.

Kuid, nagu ma juba varem ütlesin, on see peamine, riiklik tunnustus seaduse kujul veel olemata ja me peame kõik ühiselt jätkama pingutusi, et saavutada endale seatud eesmärk.

Kaitselahingud Narva rindel, Sinimägedes, Emajõe ääres olid rängimad nii lahingutes osalenud inimjõu kui sõjatehnika poolest, mis teadaolevalt Eestimaa pinnal on kunagi peetud. Neis lahingutes hukkus rohkem eesti sõjamehi kui kogu Vabadussõja jooksul kokku. Eesti riigi ja rahva püha kohus on väärikalt mälestada neid sõjasündmusi ja hukkunuid. On mõte rajada Sinimägedesse kui kõige ägedamate lahingute paika kaitseala ja memoriaal. Oleme teavitanud Valitsust ja Kaitseministeeriumit ja loodame positiivset reageeringut.

Vabadussõja monument Tallinnas, kesklinnas. Nüüd on see otsustatud ka Riigikogu poolt. Tallinna linnapea Tõnis Palts on andnud vabadusvõitlejatele lubaduse, et monumendi nurgakivi pannakse pidulikult käesoleva aasta septembris ja et ühises kompleksis Vabadussõja monumendiga lahendatakse samaaegselt ka okupatsioonivõimude repressioonide läbi hukkunud Eesti Vabariigi kaadriohvitseride mälestuskivide paigaldamine

Vabadusvõitlejad jälgivad tähelepanelikult sündmuste kulgu! On vaja süsteemseid ajalooouuringuid Teise maailmasõja perioodi kohta Eestis, et võiks ilmuda ***Eesti Vabadussõja Ajalooga (1918-1920)*** võrreldav koguteos. See peaks sündima professionaalsete ajaloolaste koostöös praegu veel elevate, neis lahingutes osalenud sõjameestega. Initsiatiivi peaks võtma ja rahastama riik.

Meie käesoleval kokkutulekul osaleb esmakordselt Eesti Vabadusvõitlejate Liidu uus liikmesorganisatsioon – Vabadusvõitlejate ja represseeritute Hiiumaa Ühendus. Kuid meie tänasel kokkutulekul ei osale enam Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi, sest pärast Klubi asutaja ja pikaajalise juhatuse esimehe ksv! Jaan Kuninga surma möödunud aasta oktoobris, otsustas Klubi likvideeruda. Sellest ainet mõtlemiseks – meie keegi ei ole enam väga

noored ega ole ka kaitstud ootamatuste eest! Mõelgem siis, kuidas toimida, et säiliks organisatsioon ja meid võitlusse tiivustanud kaitsetahe!

Selle mõttega ma ka lõpetan. Tänan kõiki, kes Eesti vabadusvõitlejate tänase kokkutuleku õnnestumisele on kaasa aidanud, eriti aga Kaitseministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Tartu Linnavalitsust, Kaitseliidu Tartu Malevat ning muidugi Eesti Vabadusvõitlejate Tartu Ühendust, kellel lasus kogu organiseerimistöö põhiraskus.

Soovin kõigile head koosaolemise jätku!



Riigikogu liikme
Trivimi Velliste sõnavõtt



Trivimi Velliste

Austatud härra minister! Austatud härra abilinnapea! Kallid eesti sõjamehed, vabadusvõitlejad!

Mul on täna väga uhke tunne, et see tuli, mis eile läideti ja pühitseti Toris, Eesti sõjameeste mälestuskiriku altaris, loidab täna minu sünnilinnas, minu lapsepõlve ja noorpõlve linnas. Olgu te tervitatud Tartu ja kogu eesti vabadusvõitlejad!

Poolteist aastakümmet tagasi said alguse kaks väga olulist teekonda ja mõlemad said oma alguse Torist. Algas eesti sõjameeste mälestuskiriku taastamine. Samuti algas Torist eesti sõjameeste kokkutulekute traditsioon. Need mõlemad teekonnad on kestnud ligi poolteist aastakümmet ja need mõlemad on põhimõtte küsimus. Täna ma tahaksingi rääkida põhimõtetest, tahaksin rääkida sündmustest ja seikadest, mis on sündinud põhimõtte pärast.

Kõigepealt - nädala pärast, 23. juulil möödub 65 aastat päevast, mil USA tookordne välisministri kohusetäitja *Samner Wells* avaldas oma kuulsa deklaratsiooni, mille kohaselt Ameerika Ühendriikide valitsus keeldus tunnistamast neid poliitilisi muudatusi, mis olid aset leidnud 1940. aasta juulis Eestis, Lätis ja Leedus. Nii ka Ameerika valitsus jäi selle seisukoha juurde kõikideks külma sõja aastakümneteks, kuni saime uuesti vabaks. Sellel tookordsel ameeriklaste seisukoha võtul oli erakordne tähtsus meie jaoks. Kõigepealt pani see Ameerika valitsuse seisukoht aluse meie välisvõitlusele. Pani aluse sellele, et need seitse protsenti eestlastest, kes põgenesid läände ja kellel oli võimalik põgeneda läände tänu teie sangarlikule võitlusele Sinimägedes, et need eestlased said kõigi külma sõja aastakümnete jooksul võidelda kõigis asukohamaades selle eest, et ükskord saab Eesti vabadus taastatud ja see oli väga oluline võitlus.

Kuid sama oluline, võibolla veelgi olulisem oli, et see Ameerika valitsuse seisukohavõtt säilitas tunnustuse Eesti diplomaatidele vabas maailmas, ennekõike Londonis ja New Yorgis. Ja nõnda sai ka võimalikuks Ernst Jaaksoni legend. Legend mehest, kes juba 1929. aastal saadeti USA-sse välislähetusse ja oli oma tööpostil 1940. aastal ja 1965. aastal, kui ta oma eelkäijalt Johannes Kaivult võttis üle peakonsuli ja saadiku tiitli ja jätkas välisvõitlust kuni 1991. aastani. Ta oli ainuke Eesti diplomaat, kes füüsiliselt suutis vastu pidada algusest lõpuni. Ernst Jaaksoni isikus kehastub meie, eestlaste, järjepidevus füüsiliselt. Ernst Jaakson suri seitse aastat tagasi, aga juba nelja nädala pärast oleks Ernst Jaakson saanud saja aastaseks. Eeloleval 11-ndal augustil pühitseme me Ernst Jaaksoni sajandat sünnipäe-

va. Ma usun ja loodan, et sel päeval teeb eesti rahvas Ernst Jaaksonile väärilise kummarduse. Ernst Jaakson oli ju *Eesti diplomaatia Sinimäed*.

Tänavune aasta sunnib meid oma ümmarguste tähtpäevade tõttu meenutama veel teisigi olulisi sündmusi. Käesoleva kuu lõpul, just samal päeval, kui teie kogunete uuesti Sinimägedesse, möödub kuuskümmend viis aastat vabariigi presidendi küüditamisest Venemaale. Kuid juba järgmisel teisipäeval, 19. juulil möödub samuti kuuskümmend viis aastat Eesti Sõjavägede ülemjuhataja küüditamisest Venemaale. 19. juulil kell 12 avatakse Haapsalus, Jaama tänaval majal nr. 7 mälestustahvel kindral Laidoneri abikaasale Maria Laidonerile, kes nõudis oma mehe arreteerimise tunnil, et teda võetakse koos mehega vanglasse kaasa.

Maria Laidoneril oli õnn tulla Venemaalt tagasi, ta veetis kaksteist aastat Haapsalus. Järgmisel teisipäeval olete te kõik teretulnud mälestustahvli avamisel Maria Laidoneri mälestuseks ja tema auks.

Kindral Laidoner oli laulatatud poolatariga, Kuid saatus on imelik. Kummalisel kombel oli Laidoneril Poolaga veelgi sügavam side. Kindral Laidoner suri Venemaal Vladimiri vanglas kaheksa päeva pärast Stalinit. Samal päeva suri Poola legendaarne asevälisminister Jan Jankovski, Warssavi ülestõusu üks kuulsaid juhte. Ja kindral Laidoner maeti samasse hauda koos Poola asepeaminister Jan Jankovskiga. Meie ei ole veel kindral Laidoneri hauda üles leidnud, Kuid me jätkame selle haua otsinguid ja jätkame selle haua otsinguid koos poolakatega.

Laidoneri haud ei ole veel leitud, kuid juba viisteist aastat tagasi leidis Eesti Muinsuskaitse Selts üles meie esimese presidendi Konstantin Pätsi maised säilmed. Ja sügisel 21. oktoobril möödub viisteist aastat president Pätsi säilmete muldasängitamisest tema perekonna hauaplatsile Metsakalmistul. Eesti Muinsuskaitse Selts korraldab sel puhul mälestuskonverentsi President Pätsi auks. Sellele mälestuskonverentsile on muuhulgas paljude teiste välismaa teadlaste hulgas kutsutud ka Poola ajaloolased, sealhulgas kurikuulsa Katõni veretöö uurijad. Selle veretöö hulgas hävitati kuklalaskudega kakskümmend tuhat poola ohvitseri.

Eesti ja Poola ajaloouurijatel on palju ühist. Sellepärast, et Eesti ja Poola ajaloos on väga palju ühist. Nii nagu Eesti, nii ka Poola on olnud aastasadu alasi ja haamri vahel. Eesti ja Poola asukoht maakaardil ei ole palju muutunud. Selletõttu ma olen veendunud, et meie koostöö Poolaga, nii nagu see on olnud oluline minevikus, on tähtis meile ka täna ja tulevikus. Poola on väga oluline NATO liikmesriik. Poola rahvas on suur ja uhke rahvas keset Euroopat. Ja Poola rahvas on üks neid rahvaid, kes mõistab meid palju paremini, kui mõni teine rahvas. Me peame meeles pidama, et muuhulgas on Eesti iseseisvuse võtmed peidus ka Warssavis.

Kõik need sündmused ja igaüks neist eraldi ei pruugi olla ju kuigi suured, Kui me aga kõik need liidame kokku üheks tervikuks, siis me saame väärtuse, millel on põhimõtteline sümboli tähendus. Me teame, et inimene ei ela ainult leivast. Leib on tõepoolest väga oluline, kuid on veel olulisemaid, kõrgemaid väärtusi, mis õieti teevadki inimesest inimese. Need on põhimõttelised - igavikulised väärtused, mille hulka kuulub ka vabadusejanu ja soov kaitsta oma enese väärikust.

Mis on lõppude-lõpuks omariiklus? Mis muud, kui üks ühiskonna korralduse vorm, mille abil me kaitseme oma vabadust ja oma eneseväärikust. Selles, et keegi võõras ei saaks tulla niisama lihtsalt meie tuppa trampima. Nagu te teate, oli 1939. ja 1940. aastal Eesti omariikluse kaitsmine äärmiselt keeruline. Me olime täiesti ihuüksi. Meil oli vaja ae-

ga võita ja oodata sõdimiseks paremat hetke. See hetk saabus siis, kui võitlusesse astusite teie, eesti sõjamehed.

Olgugi, et Vene propaganda on püüdnud aastate pikku ja nõukogude ajal aastakümnete pikku maailmale selgitada, et teie võitlesite Suur-Saksamaa eest, jääb maailmas järjest vähemaks neid, kes sellist juttu usuvad. Eesti on oma selja järjest rohkem sirgu ajanud ja Eesti on hakanud rääkima järjest selgema häälega. Ja see on hakanud vilja kandma. Maailmas juba teatakse, mille eest teie võitlesite kallid eesti sõjamehed ja vabadusvõitlejad. Teie, kes te noorte meestena läksite sõtta, Sinimägedesse. Teie teadsite ju väga hästi, et te lähete just nimelt Eesti kodanikena. Mis sellest, et teil olid käes Saksa relvad ja seljas Saksa mundririided. Riie ei riku meest. Muidugi läinuksite te palju parema meelega eesti vormis, sini-must-valgete lippude all, aga see polnud võimalik. Te läksite peaminister Uluotsa kutsel ja teie käisel oli sini-must-valge. Te võitlesite Eesti eest ja te tegite seda väga hästi. Teie vaprus, nagu ma juba ütlesin, tegi võimalikuks selle, et seitse protsenti eesti rahvast suutis põgeneda läände, et jätkata seal väga olulist võitlust meie vabanemise eest.

Kuid teie võitlusel oli teine väga oluline tähtsus, millest on vähe räägitud. Teie võitlus hoidis ära selle, et Punaarmee oleks jõudnud juba 1944. aasta suvel Tallinna ja sellega ohustanud ka Helsingit ja Soomet, kes pidas meeleheitlikke lahinguid Karjala kannasel. Kui Punaarmee oleks olnud sel ajal Tallinnas, oleks Soomel sel juhul tulnud sõdida kahel rindel. Ja selles olukorras oleks Soomel tunduvalt raskem olnud vastu pidada selle hetkeni sügisel, kui neil õnnestus sõlmida vaherahu. Teie olete andnud oma panuse ka Soome vabadusse. Mitte ainult need mehed, kes sõdisid Soomes kannasel, vaid ka need eesti mehed, kes sõdisid Sinimägedes.

Kolmandaks ja kõige tähtsamaks - teie võitlus lõi moraalse aluse pool sajandit kestnud vastupanule Eestis, kodumaal. Olgu see vastupanu siis vastupanu relvaga metsas, või olgu see passiivne vastupanu aastakümnete jooksul igas kodus või igal töökohal. See vastupanu ei oleks olnud nii tugev, kui sellele ei oleks eelnenud teie võitlused Sinimägedes ja mujal. Teie võitlus andis eestlastele aastakümnete jooksul teadvuse, et vastupanu on võimalik ja vähe sellest - ka võitmine on võimalik.

Ent sellest ei piisa, kui meie siin Tartu lauluväljakul seda kõike teame. Tõde teie võitlusest kuulub kogu eesti rahvale. Enamgi veel. Kuna Eesti on nüüd taasliitunud kogu ülejäänud Euroopaga, kuulub tõde teie võitlusest kogu Euroopa rahvastele. Nõnda on täiesti loomulik, et eelmisel suvel Sinimägedes ja Tallinnas Kadrioru staadionil esitasite pöördumise riigikogule. Et riigikogu annaks teie võitlusele ametliku, kõige kõrgema ja autoriteetsema hinnangu.

Riigikogu, nagu te teate, on kahjuks oma rahva nägu. Riigikogu on siiru-viiruline. Arvatavasti on viiskümmend okupatsiooniaastat teinud oma töö. Siiski ma loodan - et nii nagu rahvas tervikuna kosub, kosub ta vaikselt ja hingeliselt pikapeale siiski. Nii on ka riigikogul lootust igaviku eest oma kohust täita.

Igatahes andsin ma käesoleva aasta 15. juunil käesoleval aastal riigikogu kevadise istungi eelviimasel istungipäeval riigikogu menetlusse otsuse eelnõu, mis kokkuvõtlikult ütleb järgmist:

Esititeks. Võttes aluseks Eesti Vabariigi põhiseaduse ja rahvusvahelise õiguse kestis Eesti Vabariik *de jure*.

Teiseks. eesti kodanikud osutasid nõukogude sõjalisele agressioonile õiguspärast relvastatud vastupanu. **Rõhutan:** Õiguspärast relvastatud vastupanu.

Ja need olite teie ja teie langenud sõbrad, kes seda relvastatud vastupanu osutasid

Kolmandaks. See võitlus toimus *de jure* olemasoleva Eesti Vabariigi *de fakto* iseseisvuse taastamise nimel. Sellest tulenevalt riigikogu otsustab:

Eelnimetatud relvavõitlust tuleb pidada Eesti Vabadusvõitluseks ja selles osalenud kodanikke Eesti Vabadusvõitlejateks.

Sellise eelnõu olen ma andnud riigikogu menetlusse Isamaa ja ResPublica nimel. Ma loodan väga, et riigikogu on sügisel oma ülesannete kõrgusel. Eesti on teie ees, kallid sõjamehed, suur võlglane. Eesti on teile võlgu sügava kummarduse. Kuid sügava kummarduse on teile võlgu ka kogu Euroopa.

Ma tänan teid sõjamehed!



Tartu VVÜ juhatuse esimehe **Leonhard Heinla** sõnavõtt



Leonhard Heinla

Tere tulemast Eesti Vabadusvõitlejate Liidu XIII vabadusvõitlejate kokkutulekule! Tere tulemast kaitseminister härra Jaak Jõerüüt. Tartu maavalitsusest härra Vladimir Sokmann! Tere tulemast riigikogu liikmed! Tere tulemast kõik kokkutulekule kutsutud! Tere tulemast vabadusvõitlejad, Teise maailmasõja veteranid! Daamid ja härrad!

Seekordne vabadusvõitlejate kokkutulek saab teoks esmakordselt Tartus. Seda linna võib õigustatult nimetada vabadusvõitluse sümboliks ja seda vähemalt Teise maailmasõja kontekstis. Tartu linnas küpses ülestõus juba 1941. aasta juulikuu algupäevadel, kus initsiaatoriteks olid Eesti Vabariigi ohvitserid major August Vask'e, leitnantide Evald Miksoni, Arnold Raudisevi ja H. Tammini ning lipnike Theodor Reinholdi ja Olev Reintalu poolt juhitud metsavennad. Tõttasid appi Otepäält Kral Talpak ja teised. Metsavennad võtsid üle vallamajad ja postkontorid. Väärates vägivallavõimu, saadi vallamajadest relvi ja dokumente. Rünnati Ulila elektrijõujaama ja hävitati hävituspataljonlasi. Isamaa vallutas meeli ja südameid, heisati rahvustrikoloore.

Nii jõuti lähemale Tartule, liikudes nii jala kui ratsa. On tõsiasi, et kui esimesed sakslaste üksused jõudsid Tartusse, olid partisanilahingud juba alanud ja lõunapoolne Tartu võõrvägedest juba vaba. Ülejõe linnaosast avasid punaste suurtükipatareid marutule elamukvartalitele. Tartu põles. Peale kaks nädalat kestnud lahinguid löödi punaväed Tartust minema. Partisanid olid Tartus esimesed vabadusvõitlejad, kelledest peatselt said rahvusväeosade sõdalased Ida- ja politseipataljonides. See oli Eesti rahvuslipu all peetud ohvriterikka vabadusvõitluse algus.

Eesti mehed - 1941. aasta Suvesõja võitlejad, saksa välihallis võidelnud sõjamehed, Narva pataljoni võitlejad, Soomepoisid ja omakaitselased, samuti metsavennad, olid Eesti Vabariigi sõdurid, kelledest paljud on ka täna siin kokkutulekul. Mälestus nende meeste vaprusest ja isamaa-armastusest Tartu vabastusvõitluses püsib igavesti: **"Kutsu, ma tõusen ka hauast, kui vajad mind, kodumaa!"**

Ameerika kosmoselendude spetsialist ja luuletaja Jüry Kork, kes kuueteistkümne aastase leegionärina Tartu noorukina tegi kaasa sõjatee, kaotades lahingus oma jala, on oma

luuletuses "Hauasalm Sileesiast" väljendanud ütluse, mis on mõeldud ka Sinule kallis Teise maailmasõja vabadusvõitleja:

Tääk ääretult käsutas vabana
kuulipilduri vaenlase liigist.
Sinu naeratus kildudeks koduteel
aga rebiti lõhkevast miinist.
Tea, relvavend, ükski meist jäädavalt
siia võõrasse mulda ei koole.
Kord sammuvad endised kompaniid
läbi mürskude Tartu poole.

Lugupeetud külalised! Lugupeetud relvavennad! Üle poole sajanditagust võitlustandrit oleme jälle siin tagasi Emajõe kaldapealse Taaralinnas.

Head pidutuju kõigile!

Head rindemälestuste heietamist sõjasõpradega!



Tallinna VVÜ juhatuse esimehe Kuno Raude pöördumine



Kuno Raude

Austatud Vabadusvõitlejad!

„6. juulil 2004.a. võtsid Eesti vabadusvõitlejate XII kokkutulekust osavõtjad Eesti vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse algatusel vastu pöördumise Riigikogu poole, milles 1944.a. Eesti kaitselahingutes Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnud ning lahinguliste teenete eest Eesti riigi teenetemärkidega vääristatud mehed tegid Riigikogule järgmised ettepanekud:

1) anda Eesti riigi nimel poliitiline hinnang Teise maailmasõja sündmustele Eestis aastail 1939-1944;

2) võtta vastu seadus, millega Teise maailmasõja aegne eestlaste võitlus totalitaristliku kommunismi vastu, sealhulgas 1944. aasta Eesti kaitselahingud, tunnistatakse võitluseks Eesti riikliku iseseisvuse ja eesti demokraatia taastamise eest;

3) kehtestada seadusega (ka postuumselt) riiklik Eesti vabadusvõitleja statuut 1941. aasta metsavendlusest, suvesõjast, 1944. aasta Eesti kaitselahinguist ning sõjajärgsest vastupanust osavõtnuile, tunnustades sellega nende inimeste ustavust oma riigile läbi aegade ning valmisolekut võitluseks Eesti vabaduse eest;

4) võrdsustada Teises maailmasõjas totalitaarse kommunismi vastu võidelnud Eesti kodanikud Eesti Vabadussõjast osavõtnutega.

Aasta jooksul ei ole Riigikogu leidnud võimalust meie ettepanekutele vastamiseks. Vastuseta on jäänud ka mitmed vastavasisulised kirjad Riigikogu esimehele ning eelmisele valitsusjuhile.

15. juunil k.a. andsid Isamaaliidu ja Res Publica opositsioonifraktsioonid Riigikogule üle Riigikogu otsuse eelnõu “Eesti kodanike relvavõitlusest NSV Liidu sõjalise okupat-

siooni vastu," mille otsustav osa koosneb ühest lausest: "eelnimetatud võitlust (silmas on peetud relvastatud vastupanu agressioonile ja ebaseaduslikule okupatsioonile K.R.) tuleb pidada Eesti vabadusvõitluseks ja selles osalenud Eesti kodanikke – Eesti vabadusvõitlejateks". Eelnõu seletuskirjast selgub, et "otsus väärtustab vabadusvõitlusena relvastatud võitlust Eesti Vabariigi nimel, kuid selle eesmärk ega kõrvaltulemus ei ole vabadusvõitlejate lõpliku ja kinnitatud nimekirja koostamine" ega vabadusvõitluses osalenute materiaalne tunnustamine. Põgusamalgi tutvumisel eelnõuga selgub, et meie 06.07.2004.a. ettepanekutega on arvestatud vaid osaliselt. Kuid esimene samm on astutud. Mis saab eelnõust edasi, näitab aeg ja see oleneb väga palju ka meist. Olen seisukohal, et piirkondades tuleb korraldada eelnõu tõsine arutelu selleks, et selgitada välja vabadusvõitlejate arvamused eelnõu kohta.

Ei ole kahtlust, et eelnõu vajab põhjalikku õiguslikku analüüsi. Juba praegu tekib küsimus – kas Riigikogu otsuse, mitte seaduse, eelnõu rahuldab teid? Mulle tundub, et kõikidel piirkondadel, kaasaarvatud välismaal elavatel vabadusvõitlejatel, tuleb siin tingimata oma sõna sekka öelda, eesmärgiks Eesti vabadusvõitlejate ühiste ettepanekute esitamine Riigikogule ja nende ettepanekute kaitsmine eelnõu menetlemise käigus. Kui see eelnõu ikka menetlusse võetakse ja jäetakse. Kõigele vaatamata tuleb tööle asuda kohe. Appi peab kutsuma parimad juristid, rahvusvahelise õiguse asjatundjad. Septembriks, oktoobri alguseks, peaksid meie ettepanekud esitamisküpsed, läbirääkimisteks Riigikogu ja Vabariigi Valitsusega vajalikud mehed välja selgitatud olema. Juba täna võiksid piirkondade juhid ühiselt otsustada, millal ja kus selle töö ettevalmistamiseks järgmine kord kokku saada.

Head kokkutulekust osavõtjad! Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu Kanadas juhatuse esimees härra Ülo Tamre on palunud teile edasi anda järgmised sõnad: "Lugupeetud kaasvõitlejad, relvavennad! Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse ja Eesti Vabadusvõitlejate Liit Kanadas nimel tervitan teid ja soovin teie kokkutulekule rohkearvulist, head ja tulemusrikast kordaminekut! Armsad relvavennad! Eesti sõdalane jäi lahingutes võitmatuks! Kuid meie võitlus oma õiguste eest kestab, kuni saabub päev, mil' Eesti valitsus, Riigikogu ja rahvas hakkab õieti hindama meie võitlust, ning deklareerib maailma rahvastele, et eesti sõdur ei võidelnud mingisuguse 'ismi eest vaid ainult oma rahva, oma kodu ja Isamaa eest! Siis tuleksid nad puhta südametunnistusega osalema meie kokkutulekutel ja tunnistaks ametlikult eestlaste võitlused II maailmasõjas TEISEKS EESTI VABADUSSÕJAKS! Relvavennad! Soovin teile raudset tervist! Jääme truuks oma isademaale! Jääme truuks meie võitluslipp Sini-Must-Valgele! Erukolonelleitnant Ülo Tamre, Ü.E.V.K. ja E.V.L.K juhatuse esimees**."**

Tallinna vabadusvõitlejate sügav kummardus tänase kokkutuleku korraldajatele ja kõigile kokkutulekust osavõtjatele! Omalt poolt soovin teile kõigile eelseisvaks tööks eelnõuga ning eelolevaks aastaks tervikuna palju jõudu ja head tervist! Olge vägevad ja vaprad!"



Eesti Vabariigi justiitsministri
Rein Langi läkitus

Austatud Vabadusvõitlejad!

Lubage mul kõigepealt vabandada, et ei saa kahjuks perekondlikel põhjustel viibida täna teie seltsis. Sama olen ma siiralt tänulik ja meelitatud selle üle, et nii auväärne seltskond kui vabadusvõitlejate pere on otsustanud mind kutsuda oma kokkutulekule.

On selge, et tänapäevane demokraatlik ühiskond põhineb suurel määral partnerlusel - vabatahtlike kodanikuühenduste ja riigi koostööl. Paraku on see lihtne arusaam olnud Eestis visa levima. Selles situatsioonis on vägagi tänuväärne just teie jätkuv aktiivsus oma liikmete koondamisel.

Eraldi tahakas aga märkida teie esindajate erakordset tublidust suhtlemisel nii Justiitsministeeriumi kui teiste riigi struktuuridega. Kui puuduks kodanikualgatus, ei saakas me rääkida täisväärtuslikust demokraatlikust ühiskonnast, mis omakorda tähendaks seda, et me ei saaks end pidada täisõiguslikeks eurooplasteks. Nii see õnneks aga pole ja vaatamata sellele, et meie kodanikuühendused on, võrreldes paljude Euroopa riikidega, alles lapsekingades, võime julgelt väita, et tänu tänastele juba tugevalt toimivatele ühendustele suureneb päev päevaga meie arusaamine sellistest euroopalikest väärtustest nagu inimõiguste kaitse, põhivabaduse kaitse, võrdne kohtlemine või muu sarnane.

Kõige selle euroopaliku muutumise taga on inimesed ja eelkõige need inimesed, kellele me peame võlgnema oma tänu selle eest, et Eesti riik on vaba ning sõltumatu. Siinkohal lubage mul teha suur kummardus eelkõige just teile, kes te täna olete kokku tulnud ja samas mõelda ka nende peale, keda täna enam ei ole meie keskel, ent kes on andnud oma elu isamaa eest!

On ju olnud nii teie kui meie hulgas juba lahkunud õilsate meeste ning naiste eesmärk üks ja sama - Vaba Eesti!

Hoidkem siis üheskoos seda vaba Eestit ja tehkem kõik selleks, et meil siin hea koos elada oleks ning sellest rõõmu tunneksime.

Tänan teid veelkord ja südamlikud tervitused teile kõigile Justiitsministeeriumi majast ning jaksu ja jätkuvat meelekindlust oma huvide eest seismisel!

Lugupidamisega Rein Lang



XIII kokkutuleku tule süütamise liturgia Eesti Sõjameeste Mälestuskirkus



Sõjameeste organisatsioonide lippude defilee



Kokkutulekust osavõtjad Tartu laululaval





Kokkutulijaid õnnistas praost Joel Luhamets

Kokkutuleku teadustajad



Kokkutulnuid tervitas Läti represseeritute organisatsiooni esindaja Skreja. Tõlk Aino Škerberga



Esines TRÜ puhkpilliorkester



Esines sõjameeste ühendatud meeskoor



Hallipäised endised sõjamehed Tartu kokkutulekul



Sõdurisuppi süües ja õlut rüübates meenutati koos kaugeid sõjapäevi

EESTI VABADUSVÕITLEJATE XV KOKKUTULEK

Laupäeval 2006. aasta 8. juulil Kandle aias toimunud Eesti vabadusvõitlejate XIV kokkutulekul meenutasid Teisest maailmasõjast osa võtnud veteranid möödunud aegu. Kokkutuleku korraldas Võrumaa Sõjameeste Ühendus eesotsas esimehe Karl Sireliga.

Kokkutulekust osavõtjad koguneid Vabaduse Väljakule. Toimus pärgade panek Vabadussõja mälestussambale. Seejärel siirdus vabadusvõitlejate rongikäik politseiorkestri saatel Kandle aeda.

Avasõnad ütles Karl Sirel. Kokkutulnuid tervitasid Eesti Vabariigi peaminister Andrus Ansip, Võru linna volikogu esimees Tõnu Anton, linnapea Ivi Eenmaa ja Võrumaa maavanem Ülo Tulik. Sõnavõttudega esinesid Trivimi Velliste, Valdur Raudvassar, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Gunnar Laev, Leedu partisanide organisatsiooni esimees Jonas Ceponis ning Läti sõjaveteranide esindajad Edgars Skreija ja Ojars Stefans.

Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimehe Ülo Tamre tervituse luges ette Raivo Trass. Kanadast oli kohal oli EV keskuse juhatuse liige Ilor Tamm.

Viimati oli Võru Kandle aias nii palju hallipäiseid ja väärikaid mehi 1997. aastal, kui Võrus toimus viies vabadussõdalaste kokkutulek. Ainuüksi 2005. aastal varises maamulda 300 endist vabadusvõitlejat ja viimane Eesti Vabadussõjas osalenu. Enam pole elavat niiti kahe suure sõja vahel, on jäänud aated ja oma riigi kaitsetahe, mida tänastele noortele meestele edasi anda. Nii tõdeti kokkutulekul öeldud tulistes sõnavõttudes.

Võrumaa naiskodukaitsjad olid kunagistele sõdurpoistele keetnud tuhat portsu maitsvat ja rammusat seljankat.



Eesti peaministri Andrus Ansipi sõnavõtt



Andrus Ansip

Austatud vabadusvõitlejad! Tervitan kõiki Eesti vabadusvõitlejate kokkutulekust osavõtjaid. Palun edastage minu tervitused ka neile teie kaasvõitlejatele, kes ei ole täna saanud siia tulla. Olete oma kokkutuleku kandvaks motiiviks leidnud suurepärased luuleread Gustav Suitsult:

„Tormi ees murduvad tammepuud
Kindlad on mehed, aatele truud."

Ma tänan teid, austatud vabadusvõitlejad, et olete alati jäänud truuks oma aatele. Ühele oma rahva tõelisele pojale on ülimaks aateks jääda ustavaks oma rahvale, astuda välja oma rahva edasikestmise, oma kodumaa vabaduse eest.

Just niimoodi olen mõistnud nende meeste ja naiste eesmärke, kes asusid võitlusse Jüri Uluotsa üleskutsel.

Väga palju on räägitud ja kirjutatud sellest, et hulljulgus oli minna 1918. aastal Vabadussõtta, kuna üldine olukord tundus lootusetu. Ja kuigi teil oli Vabadussõja eeskuju ja teie keskel elas toona veel väga palju Vabadussõja võitjaid, ei olnud olukord 1944. aastal sugugi lootustandvam, kui 26 aastat varem.

Pigem lootusetum. Eesti iseseisvuse taastamise nimel sõtta minek nõudis suurt usku oma rahva tulevikku, paremasse homsesse ja ka väga suurt usku iseendasse.

Ei ole võimalik nõustuda nendega, kes ei näe mõtet Jüri Uluotsa ja Otto Tiefi ja paljude teiste tegevuses, kes üritasid taastada Eesti Vabariiki. Ma ei saa kuidagi nõustuda nendega, kes peavad teie võitlust mõttetuks. Kuidas saab mõttetuks pidada seda, kui inimesed täidavad oma kohust oma rahva ja riigi ees?

Teie võitlus oli kangelastegu, mida peab kõrgelt hindama nüüd ja edaspidi. Ja kuigi Eesti riiklik iseseisvus jäi tookord taastamata, on ka teie võitlustes suur osa selles, et Eesti rahvas suutis säilitada oma vabaduspüüde kogu Nõukogude okupatsiooni vältel.

Te olete ju omakeskis ikka öelnud – me kaotasime küll toona lahingu, aga kokkuvõttes võitsime me selle sõja ikkagi. Võitsite teie ja võitis kogu rahvas. Eesti riiklus taastati järjepidevuse alusel, nagu soovis seda Jüri Uluots ja nagu soovis seda kogu rahvas.

See on ka Teie ajalooline teene Eesti rahva ees.

Armsad kohalviibijad, Me vaatame täna märksa kindlamini tulevikku, kui kunagi varem. Meie iseseisvus ja julgeolek on tagatud, aga me peame arvestama oma ajaloost tulenevate õppetundidega.

Kuid me peame ka arvestama nende uute ohtudega, mis ähvardavad meid tänapäeva maailmas. Uus aeg esitab uusi väljakutseid.

Meie julgeolek on üles ehitatud tihedale liitlassuhtele nendega, kes toetavad meie rahva püüdlusi. Meie kaitseväelased osalevad operatsioonidel, mis nõuavad kõrgelt professionaalsust. Meie kaitsevägi on muutunud ja muutub ka edaspidi üha professionaalsemaks. See on loomulik protsess.

Ainult nii saame me ühiselt teiste liitlastega panustada julgeoleku tagamisse kogu maailmas, tagades seega ka oma julgeolekut. Aga see ei tähenda seda, et me peaksime Eesti riigi kaitse täielikult usaldama vähestele professionaalidele ja oma liitlastele.

Eesti riik on hästi kaitstud siis, kui rahvas tahab ja on valmis oma riiki kaitsma.

Kaalukas roll meie rahva kaitsetahte kasvatamisel peab olema Kaitseliidul. Kaitseliit peab muutuma järjest professionaalsemaks. Kaitseliit peab suutma organiseerida üha rohkem neid, kes soovivad tegeleda oma riigi kaitsmisega.

Kaitseliit peab tulevikus järjest rohkem koondama ka neid, kelle kutsumuseks ei ole kitsalt sõjaline treening. Kuigi oma põhiolemuselt jääb Kaitseliit ka tulevikus vabatahtlikkusel põhinevaks sõjaliseks organisatsiooniks, sooviksin ma näha Kaitseliitu järjest rohkem panustamas meie sisejulgeolekule olulistes valdkondades.

Meie julgeolekut ei tugevda mitte see, millises asustatud või asustamata punktis paikneb mõni meie kaitseväe üksus, vaid see, et võimalikult palju meie riigi kodanikke osaleb tegevuses, mis tugevdab meie riiki.

Austatud vabadusvõitlejad. Avaldan teile kõigile veelkord tänu teie poolt tehtu eest, minu lugupidamine kuulub teile. Tundkem täna rõõmu üksteise seltskonnast, aga mälestagem ka neid, kes ei jõudnud tagasi koju.

Soovin teile kõigile pikka iga ja tervist.



Riigikogu liikme Trivimi Velliste sõnavõtt

Kallid sõjamehed - vabadusvõitlejad!

Nagu me teame, tuul on vägev jõud mis võib muuta sõdade käiku ja kui ta tahab, murrab maha ka lipud.

Kallid vabadusvõitlejad, ma kõnelen täna teie ees suure võlglasena. Kaks aastat ja kaks päeva tagasi, oma 12-ndal kokkutulekul Tallinnas, Kadrioru staadionil pöördusite te minu poole üleskutsega, oma ametliku pöördumisega Riigikogu poole. Et Riigikogu annaks hinnangu teie võitlusele Teises maailmasõjas. See oli kaks aastat ja kaks päeva tagasi. Juba järgmisel päeval viisin ma teie pöördumise Riigikogu kantseleisse. Ja peagi esitasid Isamaaliit ja ResPublica Riigikogu otsuse eelnõu mis oleks ütelnud: Teie, mehed võitlesite õige asja eest! Sellepärast, et Eesti Vabariik kestis Teise maailmasõja ajal katkematult edasi , teie olite Eesti kodanikud ja te võitlesite Eesti kodanikena. Eesti riigipea oli küll küüditatud, kuid olemas oli riigipea kohusetäitja professor Uluots, kes kutsus teid võitlema, kuulutades sisuliselt sellega välja üldmobilisatsiooni. Teie pidite tookord kasutama saksa relvi ja saksa mundrit, sest muud polnud teil kusagilt võtta. Kokkuvõttes te kasutasite vaenlast number kaks selleks, et peatada vaenlane number üks.

Niisiis, te sõdisite õige asja eest. Ja kui Riigikogu oleks selle otsuse eelnõu vastu võtnud, olnuks see Eesti Vabariigi ametlik kummardus teie ees. Riigikogu hääletas seda otsuse eelnõu lõppenud kevadel, 18. aprillil. Ja häältega 44 30-ne vastu lükkas Riigikogu selle otsuse tagasi. Ja te küsite - miks? Ja te küsite, kes olid need 44 , kes selle otsuse tagasi lükkasid! Kahjuks pean ma teile ütlema, et need 44 olid poliitikud Eestis täna võimul olevast kolmest erakonnast.

Mul on väga heameel, et härra peaminister austab teid täna siin oma kohalviibimisega. Ja mul on veel parem meel, nende tunnustussõnade üle, mis härra peaminister lausus teie aadressil ja mida ta lausus ka professor Jüri Uluotsa aadressil. Aga mul oleks veel parem meel, kui seda sama oleksid ütelnud ka tema erakonnakaaslased Riigikogu saalis ja mul oleks veel parem meel, kui tema erakonnakaaslased oleks ka Riigikogus vastavalt hääletanud. Me kõik hindame väga kuldseid sõnu, aga veel rohkem hindame me seda, kui sõnadele järgneb tegude kullakate.

Missugune oli siis selle otsuse tagasilükkajate põhjendus? Nad heitsid Isamaaliidule ja ResPublicale ette, et selles otsuses ei räägita relvavõitlusest saksa röövvallutajate vastu. Kas Eesti oleks siis tõepoolest pidanud sõdima kahel rindel? Nii. nagu seda üritas teha suurriik Poola ja me teame, millega lõppes Poola võitlus kahel rindel - Saksamaa ja Stalini Venemaa vastu.

Ja mis saab siis nüüd edasi? Nüüd on Valitsus, või vähemasti üks selle ministritest, kaitseminister andnud Riigikogu menetlusse otsuse eelnõu, mis tunnistaks vabadusvõitlejateks ka need, kes relv käes sõdisid Saksamaa sõjaväe vastu. Niisiis, vabadusvõitlejad oleksid mitte ainult Laskurkorpuse mehed, vaid ka hävituspataljonlased, sest nagu me väga hästi teame, et hävituspataljonid põletasid maha eesti talusid, tulistasid nad mõnikord ka sakslaste vastu, enne kui nad jooksma pistsid.

Selle otsuse eelnõu kohaselt oleksid vabadusvõitlejad need, kes ise tunnevad, et nad seisid Eesti Vabariigi eest. Võibolla, et tunneb seda ka Arnold Meri, võib-olla et tunneb seda ka Uno Laht ja võibolla pöörab ennast hauas ringi Idel Jakobson ja lööb endale rinna peale - ka mina võitlesin Eesti Vabariigi eest!

Kui valitsusliit sügisel oma häälteenamusega selle otsuseeelnõu vastu võtab, siis teeb Riigikogu tõepoolest teile väga kummalise kummarduse. Kõigepealt pöörab Riigikogu teile selja ja siis kummardab. Kuid kindlasti ei hääleta mitte kõik Riigikogu liikmed sellise otsuse poolt. Ja kindlasti ei pööra teile selga kogu Riigikogu.

Kui me ei suuda täna väärikalt kummardada Eesti Vabariigi nimel teie ees, siis jääme ootama paremaid aegu. Ajalugu ei ole veel lõppenud, ka Eesti ajalugu mitte. Tänasele Riigikogule järgneb kunagi uus.

Mul on kahju, et Eesti suudab praegu liikuda edasi seitsme-penikoorma sammudega majanduse vallas. Eesti on väga tugev aineliselt. Ent kahjuks mitte vaimselt, mitte kõlbeliselt. Aga me teame - inimene ei ela ainult leivast. On veel kõrgemaid, igavikulisi väärtusi. Me oleme, jah juba kaks aastat Euroopa Liidu ja NATO vihmavarju all.

Üha enam sugeneb muretus ja liialdatud elunautimine. Eesti on muutunud üheks suureks õllesummeriks. Päike lõõskab taevas. Tõepoolest ta lõõskab täna, aga ükskord tuleb siiski äike. NATO aitab neid, kes end ise aidata suudavad ja tahavad.

Me peame vältima igasuguseid samme, mis kõige vähesemalgi määral võiksid murendada eesti rahva kaitsetahet. Me peame hoiduma igasugustest juttudest üleminekust palgaarmeele. Et kui me räägime palgaarmeest, siis see oleks sõnum tänastele noortele eesti poistele, sellistele poistele, kes on sellises vanuses nagu teie olite Sinimägedes. See oleks sõnum neile poistele: poisid, teid pole vaja, me ostame vabadust sisse, sest meil on piisavalt raha.

Tänavu, 3-ndal veebruaril, üks päev pärast Tartu rahulepingu aastapäeva katkes meil elav side Eesti Vabadussõjaga, sest suri viimane mees, kes võitles Vabadussõjas. Vabadussõja ja Teise maailmasõja vahele jäi 20 aastat. Seega, me võime arvata, et elav side Vabadussõjaga Sinimägedes kestab veel 20 aastat.

Teie päev , Sinimägede vaim kestab Eestis veel 20 aastat. Ja ma arvan, et Eesti peaks seda aega õigesti kasutama. Eesti peab vaimselt ärkama. Eesti peab kõlbeliselt paranema. Eesti peab tugevdama oma ühtekuuluvustunnet ja tegema seda kõike moraalsel alusel, tingimata oma südametunnistusega.

Kallid sõjamehed – vabadusvõitlejad! Ma õnnitlen teid kogu südamest teie XIV kokkutuleku puhul! Teie päevad kestku veel kaua. Me imetleme teie vaprust ja suuremeelsust ja ma teen teie ees sügava kummarduse.



EVL juhatuse esimehe
Gunnar Laeva sõnavõtt

Austatud härra peaminister, riigikogu ja valitsuse liikmed,
Kaitseväe ja Kaitseliidu juhid, Võru maa-ja linnajuhid.
Kallid sõjakaaslased – relvavennad-vabadusvõitlejad.
Head kokkutulnud!

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse nimel tervitan kõiki, kes te olete tulnud meie, Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnute 14. Kokkutulekule. Tänan kõigi tervituste, heade soovide ja sõnade eest, mida eelkõnelejad on siin meile öelnud.

Pean kahetsusega tunnistama, et meid, organisatsioonidesse koondunud vabadusvõitlejaid, on eelmisest Tartu kokkutulekust möödunud aastaga jäänud 290 inimese võrra vähemaks. Lahkus jäädavalt ka viimane Eestis elusolnud Vabadussõjas osalenu – Ants Ilus. Katkes viimane elav side kahes suures sõjas sõdinute vahel. Seda suurem on nüüd meie, Teises Vabadussõjas võidelnute moraalne kohustus hoida ja kanda edasi Eesti vabadusvõitluse vaimu.

Nagu me teame, sai vabadusvõitlejate iga-aastaste kokkutulekute traditsioon alguse kohe pärast Eesti riikliku iseseisvuse taastamist.

Ligi pool sajandit okupatsioonitingimustes represseeritud sõjamehed-vabadusvõitlejad tundsid end taas vabade inimestena, koondusid maakondlikesse organisatsioonidesse ja juba veebruaris 1992 tuli Tartus kokku vabadusvõitlejate katusorganisatsiooni, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu asutamiskoosolek. Samal, 1992. aasta suvel kogunesid vabadusvõitlejad oma esimesele vabariiklikule kokkutulekule Adaveres. Tänaseni kestev traditsioon oli sündinud! Siinsamas, Võru Kandle aias, toimus 9 aastat tagasi, 1997. aasta suvel, vabadusvõitlejate V kokkutulek. Ja peakorraldaja oli ksv. Karl Sirel, kes meid tänagi siin võõrustab.

Eeloleval, 2007. aastal tähistame oma organisatsiooni, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu 15. aastapäeva. Liidu jaoks, mis ühendab veteranide organisatsioone üksikliikmete keskmise vanusega üle 80 aasta, on see oluline verstapost. Tahame seda väärikalt tähistada. Ajalootoimkond on võtnud endale kohustuse üllitada sel puhul asjakohane trükis. Ja ka vabadusvõitlejate XV kokkutulek juubeliaasta suvel peaks olema sündmusekohaselt pidulikum. Millisele meie vabadusvõitlejate organisatsioonidest me usaldame selle vastutusrikka ülesande, oleneb meie kõigi otsustusest. See otsus tuleb teha juba lähemal ajal ja Vabadusvõitlejate Liidu juhatus ootab kõigi liikmesorganisatsioonide asjakohaseid arvamusi ja ettepanekuid.

Eesti riik on oma taasiseseisvumisest peale teinud suuri edusamme nii majanduse kui ka sotsiaalse arengu vallas. Kui Eesti Vabadusvõitlejate Liidu tegevuse algaastail puudus meil igasugune riigipoolne materiaalne toetus, siis nüüdseks on olukord muutunud. Vabadusvõitlejad saavad tuge riigieelarvest ja mõningal määral ka omavalitsustest. Ka meie tänane kokkutulek sai teoks abistamisfondide ja Võru Linnavalitsuse otsesel toel. Meie suur tänu neile selle eest!

Kuid elu läheb edasi, majandus areneb ja sellega kaasneb paratamatult ka inflatsioon. Mehed saavad vanemaks, tervisehäired – sõjas saadud vigastuste ja vangilaagreis läbielatu tulemusel – süvenevad. Ravimine muutub kallimaks ja tulemuseks on, et toetusraha ikkagi ei jätku.

Vaid 1/3 vabadusvõitlejaist, kellel on õigus saada abistamisfondi kaudu ravimi- ja terviseparandustoetust, saavad seda. Kas siis ülejäänud 2/3 veteranidest on nii terved, et ei vaja toetust? Kindlasti mitte! Kuid jagada saab vaid seda, mida on. Peaksime esimeses lähenduses püüdlema selle poole, et need proportsioonid oleksid vastupidised. See eeldab praeguste eraldiste kahekordistamist. Oleme veendunud, et valitsus selle võimaluse leiab. Me vabadusvõitlejate vanust arvestades ei ole nende terviseprobleemide lahendust võimalik lükata määramata kaugusesse.

Möödunud aastal, vabadusvõitlejate XIII kokkutulekul Tartus, nimetasin ma oma sõnavõtus mõningaid valdkondi, mida EVL juhatus pidas prioriteetseteks. Aasta on möödunud, ja minu kokkuvõtlik nägemus arengutest neis asjus on:

1. **Riikliku ja ühiskondliku tunnustuse taotlemine meie võitlusele Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest Teises maailmasõjas.** Kuid riiklikku tunnustust ei ole! Aga natuke nagu oleks ka. On ju valitsusjuht täna meiega, pidas sütitava kõne ja kõigest on tunda, et ta tunnetab meie probleeme ja meie osa Eesti ajaloos. Kuid selle peale vaatamata, kui hinnata asjade seisu võrreldes möödunud aastaga, võib öelda, et on isegi tagasiminek. Tartu kokkutulekul teavitas minu eelkõneleja Trivimi Velliste meid, et on esitanud menetlusse võtmiseks vastava Riigikogu otsuse eelnõu. Tekkis lootus, et midagi hakkab liikuma. Kuid eelnõu marineerus, kui nii võib öelda, enam kui kolmveerand aastat, ja nagu nüüd

teame, hääletas Riigikogu võimuliidu häälteenamusega käesoleva aasta aprillis selle eelnõu menetlemise vastu.

Raske on leida sündsaid sõnu, et väljendada nördimust, mis meid vabadusvõitlejaid valdas, saades teada 18. aprillil Riigikogus toimunust. Mai keskel esitas Valitsus selle kohta omapoolse eelnõu, mille kohaselt võib igaüks, kes seda ainult soovib, end ise kätt südamele pannes vabadusvõitlejaks tituleerida. See napisõnaline eelnõu koos sisu lahtiseletava seletuskirjaga väljendab äärmist lugupidamatust eesti meeste vastu, kes elu kaalule pannes, Eesti Vabariigi juhtide kutset järgides, astusid vastu idast pealetungivale arvuliselt ülekaalukale punaarmeele. Ja veelgi enam nende võitluskaaslaste suhtes, kes lebavad tuhandetes nimeta haudades lahingutandreil ja Siberi avarustes ning ei saa oma au ja väärikuse kaitseks enam midagi teha ega öelda.

Sõjakaaslased-relvavennad! Relvad on vaikinud, kuid lahingud, nagu näete, kestavad! Kas see on see Eesti Vabariik, mille eest olime valmis andma oma elu? Mille eest paljud meie hulgast andsid oma elu! Kus riigivõimu kõige kõrgemal tasandil askeldavad inimesed, kellel ei tohiks olla sinna mingisugust asja. Ja kellelt, piltlikult öeldes, peame kätt väristades anuma tunnustust oma relvavõitlusele Eesti riikliku iseseisvuse eest. Nonsenss!

Me ei saa, ega tohi olla kõrvaltvaatajad selles asjas. Kõigile, kellega vaid kokku puutute, tuleb selgitada, kes on need inimesed ja miks nad ei tohi kuuluda Eesti rahva esindusorganisse. Ees seisavad Riigikogu valimised. See saab olema meie Teine Sinimägede lahing!

Ühiskondlik tunnustus on meil olemas. See avaldub aktiivses teemakäsitluses nii ajakirjanduses kui ka pressis üldse. Erilise tõuke andsid selleks muidugi 2004. a. Lihula sündmused. Järjest rohkem inimesi on hakanud avaldama oma arvamust ja seisukohti selle ajaperioodi sündmuste kohta. Loomulikult esineb erinevaid arvamusi, kuid me tunneme kindlalt, et meiega on enamik meie rahvuskaaslastest. See annab jõudu!

2. Sinimägede memoriaal. Mõte memoriaali rajamisest on idanenud ja jõudnud SA Eesti Vabadusvõitluse Vääristamise Fondi töölauale. Kahjuks on esialgselt lubatud raha saamata ja kogu projekt hetkel takerdunud.

3. **Vabadussõja monument Tallinnas.** Valitsusjuhi korraldusega on Vabadussõja monumendi rajamise riigipoolne asjakorraldus delegeeritud Kaitseministeeriumile.

Seni toimub tegevus siiski vaid ümarlaudade tasemel, milles ka EVL osaleb. Asjade areng kinnitab positiivseid lootuseid.

Monumendi valmimise tähtajaks on otsustatud Eesti Vabariigi 90. aastapäeva aasta, s.o. 2008. aasta.

4. **Ajaloouuringud.** Möödunud aasta jooksul on vast kõige olulisem selles valdkonnas 2006. aasta alguses ilmunud president Lennart Meri loodud rahvusvahelise komisjoni (nn. Max Jakobsoni komisjoni) uuringute aruanne perioodi 1940-1945 kohta. Kuid on ka teisi põhjapanevaid ajaloolisi uuringuid. Nende hulgas kasvõi hiljuti ilmunud doktor Lembo Tanningu "Euroopa probleem" ja teised. Need on olulised ajaloolised tööd, mis võimaldavad meil saada tuge oma võitluse tunnustamise taotlemisel.

Seoses ajalooküsimustega tuleksin korraks tagasi ka muude MONUMENTIDE teema juurde: Lihula monumendisõda jõudis möödunud sügisel kuulsusetu lõpuni. Esimene Eesti sõjameestele, Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnutele pärast Nõukogude okupatsiooni lõppu püstitatud mälestuskivi maandus pärast enam kui aasta kestnud

vedelemist kuskil hoiukohas – Lagedi muuseumi õuele. See oli ainus koht, mis riigijuhtide arvates vääris seda mälestuskivi.

Muuseumide tagahoovides vedelevad ka kõik avalikest kohtadest mahavõetud leninid, stalinid, kingissepad, pöögelmannid jt. kujud. Nii, et tähenduslik võrdsusmärk nende ja Lihula monumendi vahel on riiklikult paika seatud. Mõlemaid nähakse muuseumieksponaatidena.

Taas lahvatanud Pronkssõduri skandaalis toetame kindlalt peaminister Andrus Ansipi korduvalt väljaöeldud seisukohta – see monument tuleb Tõnismäelt ära viia! Kuid kuhu, et mitte sattuda vihma käest räästa alla?!

Ei ole tõsiseltvõetav mõnede autorite poolt ajakirjanduses avaldatud arvamus, et pronkssõduri mõju tasakaalustamiseks võiks panna tema vastu (juurde, kõrvale…) sammas Teises maailmasõjas bolševismi vastu võidelnute (s.t. meie!) mälestuseks. Meile teadaolevalt on peaministri laual autoriteetsete isikute poolt esitatud ettepanek – paigaldada Pronkssõdur Maarjamäele, meie (vabadusvõitlejate) 1944. aasta kaitselahingute mälestusväljaku vahetusse lähedusse.

Püha lihtsameelsus! Need ei ole ju muuseumi eksponaadid aegade hämarusest, vaid n.ö. toimivad monumendid, millel peale üldise tähenduse kummalgi ka oma kindel toetajaskond. Ei saa ju lahendada Tõnismäe probleemi konfliktikolde nihutamisega vaid mõne kilomeetri võrra Pirita poole!? Et raiuda koeral saba jupphaaval!?

Kuid kuhu siis ikkagi Pronkssõdur panna? Jäägu see asjaosaliste ja laia üldsuse otsustada. Tahaksin siinkohal vaid öelda mõned mõtted, mis on vabadusvõitlejate ringis kõlanud – Eestimaal on paiku, kus vene mundris eesti sõjamehed ägedaid lahinguid pidasid ja kus on, mida ja keda langetatud – päi mälestada. Olgu selleks Porkuni või Saaremaal Tehumardi. Nagu näete, on meie aasta-eest seatud eesmärgid jätkuvalt päevakorras! Jääb vaid soovida meile kõigile jõudu ja indu nendega tegelemiseks.

Head koosolemise jätku!



EV Tallinna Ühenduse juhatuse liige Kuno Raude esines kokkutulnute poole pöördumisega:

„2004.a. Tallinnas toimunud kokkutulekust osavõtjad toetasid riigikogule esitatud ettepanekuid, mis olid järgmised:

1) anda Eesti riigi nimel poliitiline hinnang Teise maailmasõja sündmustele Eestis aastail 1939-1944;

2) võtta vastu seadus, millega Teise maailmasõja aegne eestlaste võitlus kommunismi vastu, sealhulgas 1944. aasta Eesti kaitselahingud, tunnistatakse võitluseks Eesti riikliku iseseisvuse ja eesti demokraatia taastamise eest;

3) kehtestada seadusega (ka postuumselt) riiklik Eesti vabadusvõitleja statuut 1941. aasta metsavendlusest, suvesõjast, 1944. aasta Eesti kaitselahinguist ning sõjajärgsest vastupanust osavõtnuile, tunnustades sellega nende inimeste ustavust oma riigile läbi aegade ning valmisolekut võitluseks Eesti vabaduse eest;

4) võrdsustada Teises maailmasõjas kommunismi vastu võidelnud Eesti kodanikud Eesti Vabadussõjast osavõtnutega. Need nõudmised on jõus ka täna.

15. juunil 2005 andsid Isamaaliidu ja Res Publica fraktsioonid riigikogule üle raske kompromissina sündinud riigikogu otsuse eelnõu "Eesti kodanike relvavõit-

lusest NSV Liidu sõjalise okupatsiooni vastu," mille otsustav osa koosnes vaid ühest lausest: "eelnimetatud võitlust (silmas on peetud relvastatud vastupanu agressioonile ja ebaseaduslikule okupatsioonile [tometaja]) tuleb pidada Eesti vabadusvõitluseks ja selles osalenud Eesti kodanikke – Eesti vabadusvõitlejateks".

2007. aasta riigikogu valimistel tasub meeles pidada, et 18. aprillil 2006 hääletasid Keskerakonna, Rahvaliidu ja Reformierakonna saadikud nimetatud eelnõu riigikogu menetlusest välja. Selle aasta mai kuus asendas Vabariigi Valitsus nimetatud eelnõu oma eelnõuga „Eesti kodanike võitlusest Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest", mille kohaselt „tuleb Eesti Vabariigi kodanikke, kes osutasid Nõukogude Liidu ja Saksamaa okupatsioonidele vastupanu, võideldes Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest, pidada vabadusvõitlejateks." Teiste sõnadega - vabadusvõitlejateks tahavad valitsuskoalitsiooni erakonnad kuulutada ka II maailmasõja ajal meie sünnimaa ja teie vastu relvastatud võitlust pidanud punaarmee võitlejad, kes „kätt südamele pannes võivad kinnitada, et on võidelnud" just „Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest."

Demokraatlik-Rahvuslike Jõudude Koostöökoja 18. mai 2006 istung, kus 13 liikmesorganisatsiooni seas on esindatud ka EVL, tegi EVL esimehele Gunnar Laevale ettepaneku esitada avalikult EVL juhatuse seisukoht riigikogu menetluses oleva eelnõu kohta. Tänaseni oodatud seisukohta EVL juhatus esitanud ei ole. Seepärast teen teile ettepaneku võtta vastu siin ja täna järgmised otsused:

1. Eesti vabadusvõitlejate XIV kokkutulekust osavõtjad nõuavad 06. juulil 2004 riigikogule esitatud ettepanekute täitmist riigikogu X koosseisu poolt.

2. Esimese sammuna 06. juulil 2004 esitatud ettepanekute täitmisel riigikogu poolt loeme 15. juunil 2005 riigikogu menetlusse esitatud eelnõu vastuvõtmist.

3. Kui valitsuskoalitsiooni kuuluvate erakondade esindajate häältega valitsuse poolt esitatud eelnõu „Eesti kodanike võitlusest Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest" riigikogus siiski vastu võetakse, loobuvad Eesti vabadusvõitlejad ning nende perekonnaliikmed toetamast riigikogu XI kooseisu pürgivaid Keskerakonna, Rahvaliidu ja Reformierakonna saadikukandidaate.

4. Kui 2007. aasta riigikogu valimistel saavutavad võidu Eesti vabadusvõitlejate huve esindavad erakonnad, teeme neile ettepaneku vastuvõetava riigikogu otsuse „Eesti kodanike võitlusest Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest" tühistamiseks."



Kokkutulekus osavõtjad võtsid vastu järgmise pöördumise Riigikogus ja Eesti Vabariigi valitsuses esindatud erakondade poole:

Eesti Vabadusvõitlejate XIV kokkutulekust Võrus osavõtnute pöördumine Riigikogus ja Vabariigi valitsuses esindatud erakondade poole

Oleme veendunud, et meie tegevus II maailmasõjas oli hädavajalik Eesti riigi ja rahva kaitsmiseks uue nõukogude okupatsiooni eest. Olime kindlad, et tuginedes Atlandi Hartale, Eesti Vabariigi peaministri presidendi ülesannetes Jüri Uluotsa üleskutsele ja oma südametunnistusele täidame Eesti Vabariigi põhiseadusest tulenevat kohust meie isamaa riikliku iseseisvuse taastamisel. 06. juulil 2004. a. pöördusid Tallinnas toimunud Eesti vabadusvõitlejate XII kokkutulekust osavõtjad Riigikogu X koosseisu poole ettepanekutega:

1. anda Eesti riigi nimel poliitiline hinnang Teise maailmasõja sündmustele Eestis aastatel 1939-1944;

2. võtta vastu seadus, millega Teise maailmasõja aegne eestlaste võitlus totalitaarse kommunismi vastu, sealhulgas 1944. a. Eesti kaitselahingud ning sõjajärgsest vastupanust osavõtjaile, tunnustades sellega nende inimeste ustavust oma riigile läbi aegade ning valmisolekut võitluseks Eesti vabaduse eest;

3. kehtestada seadusega (ka postuumselt) riiklik Eesti vabadusvõitleja statuut 1941. a. metsavendlusest, suvesõjast, 1944. a. Eesti kaitselahinguist ning sõjajärgsest vastupanust osavõtjaile, tunnustades sellega nende inimeste ustavust oma riigile läbi aegade ning valmisolekut võitluseks Eesti vabaduse eest;

5. võrdsustada Teises maailmasõjas totalitaarse kommunismi vastu võidelnud Eesti kodanikud Eesti Vabadussõjast osavõtnutega.

Riigikogu meie pöördumist menetlusse ei võtnud. Vastust oma ettepanekutele ootavad kõrgesse ikka jõudnud mehed tänase päevani. 15. 06. 2005. esitasid Isamaaliidu ja Res Publica fraktsioonid Riigikogu menetlusse Riigikogu otsuse eelnõu 688 OE – “Eesti kodanike relvavõitlusest NSV Liidu sõjalise okupatsiooni vastu”, mille vastuvõtmise tulemusena oleks Eesti kodanike relvavõitlust okupantide vastu nimetatud vabadusvõitlejateks ja selles osalenud Eesti kodanikke vabadusvõitlejateks. Eelnõu vastuvõtmine tähendanuks esimest sammu meie 06. 07. 2004. a. ettepanekute elluviimisel.

18. aprillil 2006 hääletasid Keskerakonna, Reformierakonna ja Rahvaliidu fraktsioonide liikmed otsuse eelnõu Riigikogu menetlusest välja, mida Eesti vabadusvõitlejad käsitlevad kümnete tuhandete eesti meeste ja nende perekonnaliikmete reetmisena. Toimepandud teguviis õigustab neid, kelle arvates Eesti kaitsmine ja Eesti kodanike kaitsetahte kasvatamine on mõttetus. Veelgi enam. Käesoleva aasta mai kuus asendas Vabariigi Valitsus Riigikogu menetlusest välja arvatud eelnõu oma eelnõuga, mille kohaselt Eesti vabadusvõitlejaks võib olla iga mees, kes “kätt südamele pannes võib kinnitada, et ta on võidelnud Eesti Vabariigi taastamise eest”.

Tuleb sügava nördimusega tõdeda, et osa Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse liikmetest on mitte ainult hüljanud meid, vaid aidanud viia Eesti Vabariigi sügavasse sisepoliitilisse kriisi. Kui Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse liikmed jäävad ka nüüd tekkinud probleemide lahendamisel otsustusvõimetuks, tähendab see sadade tuhandete Eesti patriootide tõekspidamiste ja püüdluste eitamist, kes annavad õiglase hinnangu täna Riigikogus esindatud erakondade senisele tegevusele Riigikogu XI koosseisu valimistel 2007. a.

Meie tahe, lootused ja soovid on endised ning palume järgnevaga oma erakondade edaspidises tegevuses ja 2007 a. Riigikogu valimisprogrammides arvestada.

Meie soovime, et:

1) **Eesti riigi ja rahva väärikust solvava tegevuse resoluutset lõpetamist Eestis ükskõik kelle poolt.**
2) **06. juulil 2004. a. Riigikogule esitatud ettepanekute menetlemist Riigikogus ja ettepanekutest tulenevate otsuste kiiret vastuvõtmist Riigikogu X koosseisu poolt.**
3) **17. mail 2006. a. Riigikogule esitatud eelnõu “Eesti kodanike relvavõitlusest NSV Liidu sõjalise okupatsiooni vastu” heakskiitmist Vabariigi Valitsuse poolt ning selle menetlemist ja vastuvõtmist Riigikogus.**
4) **Leiame, et selle eelnõu vastuvõtmine on esimene samm meie 06. 07. 2004.a. ettepanekute elluviimisel. Vastuseid ootame aadressil Vene tn. 31, 10123 Tallinn, Eesti Vabadusvõitlejate Liit.**

Võrus 08. juulil 2006. aastal.



Peaminister Andrus Ansip Eesti Vabadusvõitlejate
XIV kokkutulekul Võrus



Pärnumaa sõjameeste kolonn Võru kokkutulekul



Vabadusvõitlejate rongikäik teel Endla aeda. Ees sammuvad Tallinna VÜ sõjamehed



Vabadusvõitlejate piirkondlike ühenduste lipud



Kokkutulnuid tervitab Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse esimees Jüri Kask



Vabadusvõitlejate Võru kokkutulekust osavõtjad ja külalised Endla aias

EESTI RELVAGRENADERIDE VETERANIDE 2007. AASTA KOKKUTULEK SINIMÄGEDES

28. juulil 2007 toimus Sinimägedes samaaegselt Eesti vabadusvõitlejate XV kokkutulekuga järjekordne 20. Eesti relvagrenaderide diviisi endiste võitlejate kokkutulek. Seekord oli kokkutulekust osavõtjaid tavalisest rohkem ja nende arv ulatus üle kaheksasaja. Külalistena olid kohale saabunud relvavennad Austriast ja Norrast. Toimus pärgade panek 1944. aasta Eesti kaitselahingutes langenuile. Eesti valitsuse liikmed kokkutulekust osa ei võtnud.



Eesti 20. diviisi veteranide klubi esimehe Kaljo Westi avakõne

Armsad kokkutulijad!

Kõigepealt ma tahaksin teid tervitada, et te olete täna siia nii suurearvuliselt kokku tulnud. Tänaste kokkutulijate hulgas on ka palju teist keelt kõnelevaid inimesi Norrast, vanad sõjaveteranid Austriast ja ka mujalt.

Tahaksin paari sõnaga rääkida nendest mägedest, milliseid sõjaajaloos tuntakse terves Euroopas. Ent mitte kaua ei ole see nimi olnud tuntud rahva hulgas. Rahvas tundis neid mägesid kui Tornimägi, Pargimägi ja Põrguhaua mägi. Põrguhaua mäe kohta üks väikene legend.

Just siin olevat olnud üks rikas eesti talu, kus oli austatud oma küla keelt, sest igas külas oli siis olnud oma keel. Selle talu tütrele aga oli silm peatunud vanakuradil endal. Kuna aga talutütar ei tahtnud vanakuradiga abielluda, siis vanakurat oli vihastanud ja löönud selle talu maa sisse. Seda kohta hakati nimetama põrguhauaks ja neid mägesid põrguhaua mägedeks.

Kuid vanakurat ei leppinud ainult sellega ja kuuskümmend kolm aastat tagasi otsustas ta need mäed maapinnalt pühkida. Aga eesti mehed koos appi rutanud taani, norra, flaami, vallooni, rootsi ja soome noormeestega ei lasknud seda toimida. Ja kuigi need mäed käisid käest kätte, ei õnnestunud vanakuradi vägedel neid mägesid vallutada.

Kuid et see kavatsus ei ole veel mitte maha maetud, seda näitasid käesoleva aasta aprillilõpu sündmused. Ka siin lõhuti ära mälestussambad, mis olid püstitatud eesti 20. diviisile, hollandlastele ja valloonidele. Ja siia on otsustatud juurde tuua ka kõikide teiste väeosade langenutele püstitatud ausambad.

Kuid tänaseks on need lõhutud ausambad jälle püsti. Ja ma usun, et eestlaste tahe: olla peremees omal maal, jääb püsima. Sellega lubage mul avada tänane mäestusüritus.

Ma tänan!



Vaivara vallavanema Veikko Luhalaidi sõnavõtt

Armsad inimesed!

Lubage mul Vaivara vallavalitsuse ja valla volikogu nimel tervitada teid sellel järjekordsel ja meie kõigi jaoks tähtsal kokkutulekul. See aasta ja see suvi on olnud erilised,

teistmoodi. Taas on jäänud mulje, et Eestimaa pinnal käib sõda, mille rindejoon ei ole selgelt nähtav ja mille tulemused ei ole ka täna veel teada.

Nii nagu eelkõneleja juba ütles, ei pääsenud ka meie kaotusteta. Need kivid siin, meie selja taga, lükati ümber – lõhuti ära. Sellise vandalismiga me varem kokku puutunud ei olnud, kuigi meie elanikkond on umbes 70 protsenti muukeelsed. Oli küll üksikuid vandalismiakte, mälestusmärkidele värvi loopimist ja kraapimist, aga selliseid vandalismiakte pole siin varem esinenud.

Nüüd on see siis ka siin teoks saanud kus mälestusmärke ümber lükatakse ja porri tallatakse. Tänaseks on need taas püsti, kuid kas see nii jääb? Tahaks loota. Tahaks loota seetõttu, et kui aprilli lõpus olid need segased ajad Tallinnas, Jõhvis ja Sillamäel, siis eriti heameel on mul vallavanemana öelda, et vahistatud marodööride hulgas ei olnud ühtegi Vaivara valla elanikku. See tähendab, et siinne muukeelne elanikkond ei tulnud välja lõhkuma ega laamendama ja see mis siin toimus oli sissesõitnute töö.

Ma loodan, et see sõda on nüüd läbi. Jõudu teile ja meeldivate kohtumisteni järgmisel aastal siin Sinimäel.

Tervist ja jõudu teile! Aitäh!



EESTI VABADUSVÕITLEJATE XVI KOKKUTULEK

Peale 20. Eesti diviisi veteranide kokkutulekut 28. juulil 2007 Sinimägedel siirdusid kõik kokkutulekust osavõtjad Toila-Orule, kus toimus Eesti Vabadusvõitlejate XV kokkutulek, millega tähistati EVL 15. aastapäeva. Kokkutuleku peakorraldaja oli Ida-Virumaa Ühendus. Kokkutulekut õnnistas Vaivara koguduse õpetaja Avo Kiir. Ka sellest kokkutulekust võttis rohkearvuliselt osa hallipäiseid sõjamehi ning väliskülalisi mitmest välisriigist. Külaliste hulgas oli EVLK peapiiskop Andres Põder. Kokkutuleku avasõnana loeti ette Eesti Kaitseministri ja Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse Kanadas esimehe Ülo Tamre läkitus, millele järgnesid sõnavõtud.

Kunstilist külakosti pakkusid TA meeskoor prof. Kuno Arengu juhatusel ja Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor Helle Kullamaa juhatusel. Mängis Eesti Kaitseväe puhkpilliorkester. Nii esinejaid kui kuulajaid ei seganud vahepeal toimunud vihmasadu.

Kokkutulekust osavõtjaid kostitati maitsva sõdurisupiga.



Eesti kaitseministri Jaak Aaviksoo läkitus

Austatud Vabadusvõitlejate Liidu liikmed!

Ja kõik Teie, kes olete kogunenud mälestama langenute mälestust!

Käesolev aasta on olnud Eesti vabariigile tähenduslik. Vaid mõned korrad on ajalugu pärast 1991. aastat kontrollinud meie valmisolekut oma riigi eest nii ise kui ka meie sõprade ja partnerite abiga seista, ning 2007. aasta kriitilised sündmused Tallinnas ja ka mujal on olnud ühed tõsisemad sellistest raskustest, mida meie teele - meie tahtest sõltumatult - on ette veeretatud.

Eesti rahva kaitsetahtest on palju, kohati asjatundmatult ja eelkõige kriitilises võtmes räägitud. Seda enam tunneme täna kõik uhkust iseenda ja oma rahvuskaaslaste üle. Me säilitasime külma närvi, selge pea, laskmata riiki ja rahvast provotseerida sündmustesse, mille tagajärgi ei ole me tänagi suutelised täiel määral ette kujutama. Kriitiliste sündmuste ajal ning järel avaldus eesti rahva kaitsetahe täies ulatuses – alates intuitiivsest alalhoidlikkusest ja rahumeelsusest, kuni suurtes arvudes end vabatahtlikult abipolitseinikeks ja kaitseliitlasteks üles andnud eestimaalasteni.

Rasked ajad nõuavad raskeid otsuseid. Neid otsuseid peab langetama riik, kogu oma seadusliku tegutsemise ulatuses, kuid ka inimesed, kes läbi kodakonsuse ja oma isamaa-armastuse on end selle maaga sidunud. Vabatahtlikult, riikliku sunnita. Vabatahtlikkuses, oma vaba tahte rakendamises väljendub kõik, mis on inimeses hea.

Kümned tuhanded mehed, kes tänaseks juba kaua aega tagasi järgnesid vabatahtlikult Jüri Uluotsa üleskutsele tulla Eesti riigi kaitsele, haarasid ajaloo keerdkäikude poolt meile antud, olgugi et õhkõrnast võimalusest taas kord võitlusega kaitsta Eesti Vabariiki ja taas üles ehitada Eesti Vabariik.

Eks ole omamoodi õigustuseks ju seegi, et järgmine võimalus iseseisvuda tekkis meil alles peaaegi poole sajandi möödudes. Selles vabatahtlikus võitluses oma riigi ja rahva eest ning heaks, näen mina lojaalsust, truudust ligimise- ja koduarmastust. Ma tänan Teid kõiki selle eest, kogu südamest!

Sest minu südames on vaid austus Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja selle liikmete vastu. Teie organisatsiooni nimigi reedab otsekoheselt kõik selle, mida Te üksikutena ja koos, kehastate. Te kehastate Eesti vabadust – seda ainust ja ühte vabadust, mida meil nii vähe on õnnestunud meie väikese rahva pika ajaloo jooksul täiel rinnal nautida. Te kehastate võitlust, nii relvaga kui relvata, ebaõigluse ja kurjuse vastu. Ja liiduna olete Te kõik koos, näidates seda, et Eesti rahva edu ja tulevik sõltub just suuresti sellest, kuipalju suudame me kokku hoida ja koos tegutseda.

Vabadusvõitluses langenute ja ka ellujäänute, kuid edaspidises elus tohutuid raskusi üle elama pidanute mälestamine ja tunnustamine on meie kohus ja tänu Jumalale, ka võimalus. Sest me elame täna vabas Eestis.

Soovin Teile kõigile jaksu ja tervist!

Elagu Eesti Vabariik!

Jaak Aaviksoo

Eesti Vabariigi kaitseminister



EVL juhatuse esimehe
Gunnar Laeva kõne

Väga austatud härra peapiiskop, Riigikogu liige härra Velliste, Ida-Virumaa maa- ja vallajuhid, relvavennad, vabadusvõitlejad ja külalised!

Eesti Vabadusvõitlejate juhatuse Liidu nimel tervitan kõiki, kes on tulnud täna siia looduskaunisse Toila-Oru parki osalema vabadusvõitlejate, Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnud endiste sõjameeste traditsioonilisel kokkutulekul.

Käesoleval aastal, mil 17 vabadusvõitlejate organisatsiooni ühendav Eesti Vabadusvõitlejate Liit tähistab oma asutamise 15. aastapäeva, on ka meie suvine kokkutulek tavapärasest mõnevõrra erinev. Toimub see ju Ida-Virumaal, piirkonnas, kus 1944. aastal leid-

sid aset kõige ägedamad ia ohvriterikkamad kaitselahingud, mis Eestimaa pinnal kunagi peetud, takistamaks meie kodumaa taasvallutamist Punaarmee poolt. Paljud siinviibijad osalesid äsja Sinimägedes, Grenaderimäel 20. Eesti Relvagrenaderide diviisi veteranide kokkutulekul, mälestades langenuid lahingukaaslasi.

Siinsamas, Toila pargis on 1944. aasta kaitselahingutes langenud sõjameeste memoriaal ja ka mälestuskivi hukkunud eesti sõdurite haual. Asetasime sinna tänasest kokkutulekust osavõtjate poolt langenud sõjakaaslaste mälestuseks pärja. Ma tänan kõiki eelkõnelenud vabadusvõitlejatele öeldud heade sõnade ja soovide eest!

Mul on heameel tõdeda, Eesti sõjameeste-vabadusvõitlejate relvavõitlus Teises Maailmasõjas Eesti piiride kaitsel, Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest on järjest enam leidnud tunnustamist. Nimetaksin siinkohal peaminister Andrus Ansipi sütitavat kõnet Vabadusvõitlejate XIV kokkutulekul 8. juulil 2006. a. Võrus, kus ta ütles otsesõnu: *„Teie võitlus oli kangelastegu ja just nii tuleb käsitleda seda võitlust nüüd ja edaspidi."* Samuti Eesti Valitsuse ja Eestisse akrediteeritud diplomaatilise korpuse pärgadepanekut 8. mail käesoleval aastal Maarjamäel, 1944. aasta Eesti kaitselahingute mälestusväljakul. Kuidas saaks neid mõista teisiti, kui kõrget riiklikku ja rahvusvahelist tunnustust meie võitlusele Teises maailmasjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest!

Aga samuti vabadusvõitlejate kaasamine Eesti Vabadussõja Võidusamba rajamisprotsessi nii Kaitseministeeriumi ümaralaua kui ka Valitsuse poolt kinnitatud ideekavandite konkursi hindamiskomisjoni koosseisu.

Nüüd jääb veel oodata Riigikogu tunnustavat otsust. Riigikogu liige Urmas Reinsalu, esinedes 11. juunil 2007 Eesti Vabadusvõitlejate Liidu 15. aastapäeva tähistamise pidulikul koosolekul, kinnitas, et sellekohane eelnõu võetakse arutamisele kohe pärast Riigikogu suvevaheaega. Teatavasti takerdus see protsess möödunud aastal erimeelsuste tõttu Riigikogus ja meie lootused rajanevad nüüd selle uuenenud koosseisu objektiivsemale lähenemisele sündmuste tõlgendamisel läbi Eesti ajaloosprisma.

Nagu eelnenud aastatel, peame ka täna kahetsusega tõdema, et liikmete arv vabadusvõitlejate organisatsioonis väheneb. Möödunud, 2006. aastal vähenes see arv 270 liikme võrra. Kuna samal ajal võeti juurde ka nooremaid, sõjas mitteosalenuid liikmeid, on jäädavalt lahkunud relvavendade arv eelpool nimetatust suurem. Nii on see olnud organisatsiooni loomisest peale ja selle tendentsiga tuleb meil paratamatult arvestada oma praktilise tegevuse kujundamisel. Oleme jõudnud ikka, kus 80 eluaastat on saamas veteranide vanuse alampiiriks. Ja sellega kaasnevad probleemid on juba aastaid mõjutanud meie tegemisi.

Kuidas edasi?

On kaks äärmuslikku lähenemist:

I Vaikne hääbumine, nagu see on toimunud paljude Eesti vabadusvõitlejatega välismaades. Teovõimelise liikmeskonna vähenemine kriitilise piirini, järgnevate põlvkondade assimileerumine kohalikus keskkonnas ja kõik muu mis sellega kaasneb. See protsess tipneb organisatsiooni likvideerimisega.

II Organisatsiooni formaalse eksistentsi säilitamine „iga hinna eest", hoolimata teovõime olulisest langusest liikmete arvu vähenemise ja vanuse tttu, tervislikel ning muudel põhjustel.

Pean kohe ütlema, et meie, Eesti Vabadusvõitlejate jaoks ei ole kumbki äärmus vastuvõetav. Eesti Vabadusvõitlejate organisatsioon peab kestma edasi teovõimelisena, teotahtelisena, isamaa-armastust ja –aadet edasikandvana.

See meie missioon ei ole lõppenud. Teha on veel väga palju, et jõuda Eesti ametliku ajalooraamatu lehekülgedele, mida loetaks ja tunnistatakse võrdselt nii nagu Tallinnas, Brüsselis või Washingtonis ja miks mitte ka Moskvas.

Kuidas ja mida, see on mõtlemise koht meile kõigile. Ja mitte ainult täna ja siin.

Kuid üks asi on selge ka pikemalt mõtlemata – organisatsiooni tegevusse tuleb kaasata nooremaid, teovõimelisi aatelisi inimesi, kes jagavad täielikult meie põhikirjalisi seisukohti ja vaateid ning ei ole end mingil määral kompromiteerinud koostöös okupatsioonivõimude poliitiliste ja repressiivorganitega.

Miks ma pühendun nii palju sellele teemale?

Seepärast, et kui Vabadusvõitlejate Liit palus möödunud aastal kõigilt 17-lt liikmesorganisatsioonilt ettepanekuid 2007. aasta kokkutuleku korraldaja ja asukoha kohta, siis avaldas Ida-Virumaa Ühendus ainsana valmisolekut olla kokkutuleku peakorraldaja rollis. Ja kui toimus osavõtuks registreerimine, oli alguses ka loobumisi - põhjuseks vanus ja kaugus. Järelikult probleem on olemas ja sellele tuleb meil koos otsida lahendust.

Eesti, Läti ja Leedu riikide ning rahvaste ajaloos ja saatuses on 20. sajandil olnud palju sarnasust. Ja kui me oleme sellest midagi õppinud, siis kindlasti seda, et ühiselt ja kooskõlastatult tegutsedes saavutame paremaid tulemusi. Juba aastaid on Teises maailmasõjas kommunistliku Venemaa okupatsiooni vastu võidelnud Eesti, Läti ja Leedu vabadusvõitlejad-partisanid arendanud koostegevust, osalenud vastastikku kokkutulekutel, kavandanud ja korraldanud ühiseid aktsioone. Möödunud aastal osalesid meie Võru kokkutulekul Läti ja Leedu sõjaveteranide delegatsioonid. Meie poolt osales Läti partisanide kokkutulekul Riias Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse delegatsioon, Läti vabadusvõitlejate kokkutulekul Smardes Võru Ühenduse mehed ning Leedu partisanide kutsel Ariogalas. Üle-Leedulisel represseeritute kokkutulekul Tallinna Ühenduse vabadusvõitlejate delegatsioon.

Miks ei ole siis täna siin, Toila-Oruls meie Läti ja Leedu Sõpru?

Seepärast, et just täna ja praegusel tunnil toimub Riias Läti veteranide ühine kokkutulek, kus osalevad külalistena ka Leedu partisanid. Ja mul on meeldiv kohustus edastada kõigi nende tervitused ja head soovid meie tänasele kokkutulekule siin Toila-Oru lauluväljakul. Eesti vabadusvõitlejate tervitused edastasin kaasvõitleja Edgars Skreija vahendusel. Ma loodan, et teie kõik ühinete sellega.

Võru kokkutulekust möödunud aasta oli sündmusterohke.

Veebruaris, nagu aimates ette analoogseid sündmusi, sõlmisid Eesti Vabadusvõitlejate Liit ja Isamaa-ResPublica Liit (IRL) koostööleppe, milles IRL kohustus XI Riigikogu koosseisus aitama kaasa 1924, aasta 1. detsembri Moskvast juhitud kommunistide riigipöördekatse ajal hukkunud nelja tondi Sõjakooli kursandi mälestussamba taastamisele endisele kohal, nüüdse Audientse Ülikooli peahoone ees Tallinnas, Tondi tänaval. Samuti okupatsioonirežiimide repressioonide läbi hukkunud Eesti kaadriohvitseride memoriaali rajamisele väärikas kohas Tallinna kesklinnas. Tallinna linnavõimude vastuseisu tõttu on see taotlus juba aastaid rahuldamata jäänud.

Aprilli lõpus Tõnismäel lahvatanud sündmused tõid selguse – kes on kes ja mida keegi taotleb.

Eesti Vabadusvõitlejate Liit koos teiste vabadusvõitlejate ja represseeritute organisatsioonidega avaldas Valitsusele tunnustust operatiivse ja otsustava tegevuse eest õiguskorra kaitsel.

Oma kõnes Võru kokkutulekul möödunud aasta 8. juulil esitasin ma Eesti Vabadusvõitlejate Liidu seisukohalt prioriteetsed, erilist tähelepanu pälvivad valdkonnad. Tagasivaatena arengutele neis asjus:

Riikliku tunnustuse taotlemine meie võitlusele Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest Teises maailmasjas.

Seda teemat ma käsitlesin juba oma tänase kõne alguses ja viitasin mõningatele aset leidnud positiivsetele episoodidele. Kuid kõige tähtsam – Riigikogu tunnustav otsu on veel vastu võtmata. Sellest kujuneb meie, vabadusvõitlejate, nägemuses Riigikogu XI koosseisu poliitilise pädevuse ja usaldusväärsuse proovikivi.

Sinimägede memoriaal.

See toimub Kaitseministeeriumi koostöös Vaivara Sinimägede Sihtasutusega.

Vabadussõja Võidusammas Tallinnas.

Vabadussõja Võidusamba ideekonkurss on toimunud. Hindamiskomisjon töötab ja esitab oma otsuse Valitsusele 31. augustiks. Mul on heameel öelda, et hindamiskomisjoni esimees, EELK peapiiskop Andres Põder viibib külalisena täna siin vabadusvõitlejate kokkutulekul.

Ajaloouuringud.

Pean selles valdkonnas tähelepanu väärivaks Jaak Pihlau koostatud: AURAAMAT EESTI VABARIIGI KAADRIOHVITSERIDELE (2007)

See sisaldab isikuandmeid 1545 kaadriohvitseri kohta, kes olid teenistuses 1940. aasta 16. juuni seisuga ja olid okupatsioonivõimude poolt hukatud või repressioonide läbi hukkunud ning sõjas hukkunud, kadunuks jäänud võid tagalas surnud ohvitseride kohta.

See enam kui 500 leheküljeline koguteos on mitmete uurijate aastatepikkuse töö tulemus, mille algseks eesmärgiks oli koguda vajalikke andmeid kavandatud *Okupatsioonivõimude repressioonide läbi hukkunud Eesti ohvitseride memoriaali* rajamiseks. Uurimuse kohaselt hukkus okupatsioonivõimude (valdavas enamuses Nõukogude repressiivorganite) repressioonide läbi kokku 648 Eesti ohvitseri, neist 218 eruohvitseri. Mahalaskmise teel hukati 270 ohvitseri, nende hulgas 14 kindralit, 54 koloneli ja kolonelleitnanti.

Eesti riigil on hea tava tähistada Vabadussõja olulisi tähtpäeva, Võnnu lahingu aastapäeva Võidupüha paraadiga ja pärgadepanekuga Vabadussõjas langenute mälestussammastele. Käesoleva aastal toimus see Raplas. Ka vabadusvõitlejad-veteranid oli külalistena kohal.

Vaid mõneaja meetri kaugusel Rapla kiriku juures olevast Vabadussõja mälestussambast asub hiljuti püstitatud, 2005. aastal manalateele läinud Eesti brigaadikindrali Mart Tiru pronksbüst, mis alles eelmisel päeval presidendi, kaitseministri, Kaitseväe juhtaja jt. kõrgete riigitegelaste osalusel pidulikult avati. Eesti riik hindab kõrgelt mälestust teenekast ohvitserist.

Kuid samas tabasin end mõttelt – *Kus on mälestussambad neile Eesti väejuhtidele, kes sepistasid VÕIDU, mida me täna nii pidulikult tähistame ja kelle paljude elutee lõppes NKVD-lastest timukate kuklalaskudega kuskil Norilski, Solikamski, Sverdlovski või teistes Venemaa vanglates? Või ka Tallinna Patarei vanglas, nagu kindral Aleksander Tõnisson, Viru rinde ülem Vabadussõjas, kelle 2005. aastal Jõhvis püstitatud mälestussammas on meie kokkutuleku sümboolse patroonina kujutatud ka meie kavalehe kaanel.*

Neid ei ole kuigi palju. See on eesti rahva võlg nende ees, kes võitlesid Eesti vabakas ja pühendasid oma elu selle VABA RIIGI kaitsmisel.

Sellega lõpetan ja soovin kõigile head koosolemist!



Riigikogu liikme
Trivimi Velliste sõnavõtt

Austatud härra peapiiskop!

Austatud härra Vabadusvõitlejate Liidu esimees!

Kallid vabadusvõitlejad, Eesti sõjamehed!

Täna oleme taas koos, et meenutada kaugeid aegu, mis olid meie maa ja rahva jaoks väga rasked, ent samas ka väga otsustavad. Nii nagu ajalugu ei saa kunagi otsa, ei saa kunagi otsa ka rahva mälu – kuni see rahvas veel püsib. Ja teie lõite rohkem kui kuus aastakümmet tagasi oma otsustavusega meie püsimisele vaimse ja hingelise aluse. Neid sõnu on tähtis korrata täna siin Toilas, Eesti idaväravas, kus puhkab palju teie relvavendi.

Tänane kokkutulek erineb mõnevõrra varasematest. Eelmistel aastatel olete te minult palju kordi küsinud: kui kaua veel peame taluma seda Vene pronkssõdurit Tõnismäel? Kas Eesti valitsus on oma riigis peremees või mitte?

Eelmisel suvel Võru Kandle aias kutsusin teid tungivalt üles hääletama Toompeale selline valitsus, kes on suuteline Pronkssõduri kõrvaldama. Te võtsite mu üleskutset kuulda. Te rääkisite kodus oma naistega, oma poegade ja tütardega, oma naabritega. Ja eesti rahvas hääletaski Toompeale eestimeelse valitsuse. Ühe vapra eesti ohvitseri unistus läks täide. Ma loodan, et see hallipäine ohvitser on täna siin Toilas.

Meie võit Tõnismäel on osutunud suuremaks ja kestvamaks, kui me ise algul arvatagi oskasime. See on kutsunud esile meie vastase raevuka halvakspanu. Sest vastane on taibanud: eestlane siiski on oma maa peremees. Ja Eestit niisama lihtsalt ei murra.

Tõnismägi on meie tänane Võnnu – tulevased ajaloolased hakkavad seda mainima ühena meie suurvõitudest. See võit tõi meie hinge vabanemise, mis on palju tähtsam üksiku lahingu sõjalisest võidust. Nüüd me aga teame – mitte ainult sõnades, vaid ka tegudes: kõik, mis me oleme saanud, oleme saanud vaid selleks korraks. Mitte ühegi võidu vilja ei saa nautida igavesti. Isegi siis mitte, kui sul on ustavaid ja tugevaid sõpru. Eestil õnneks – erinevalt minevikust – on täna ustavaid ja tugevaid sõpru.

Muidugi ei jäta meie vastane kasutamata ühtki võimalust, et külvata kahtluseussikesi meie ja meie sõprade vahele. Selleks kasutatakse moodsaid võtteid, mida tänapäeval nimetatakse psühholoogiliseks sõjaks. Selleks pole vaja püsse ega kahureid – piisab, kui lastakse käiku televisioonikaamerad ja võimsad arvutid. Kaameratest pole puudust ka täna siin Toilas.

Meie vastane püüab teha kõik, mis võimalik, et eestlasi omavahel riidu ajada. Ja samas püüab ta teha ka kõik, mis võimalik, et siinset venekeelset rahvast ühe mütsi ja ühe lipu alla saada. Ta püüab ära kasutada meie kergeusklikkust, meie lihtsameelsust, aga samuti siinsete venelaste muret oma leivakannika pärast. Eriti nende muret, kelle igapäevatöö on rasked veosed piki Eesti raudteid. Õnneks oli meil ammu taipu, et meie majandus ei tohi kuigi palju sõltuda Venemaast.

Küll aga peame kaasa tundma omaenda punaprofessoritele, kes kutsusid üles: Pronkssõdurit mitte puutuda! Mitte lasta vaimu pudelist välja! Mis saab meil olla selle vastu, kui vabaduse ja väärikuse vaim pääseb pudelist!? Kui kaua veel oleksime pidanud taluma orjuse märki omaenda pealinnas? Kui mitu aastat veel oleks sinimustvalge lipp pidanud põgenema Tõnismäelt?

Kas me oleme nüüd lõplikult võitnud? Kas me oleme nüüd igavesti vabad?

Niisugust asja nagu lõplik võit või igavene vabadus pole kahjuks maailmas olemas. Muinas-Kreeka kangelane Sisyphos pidi igal hommikul oma kivi uuesti mäkke veeretama, sest see veeres igaks õhtuks orgu tagasi. Selline on kord maailm. Ja Eesti pole siin mingi erand.

Niisiis, pole meil õigust ilmutada mingisugust nõrkust. Üleskutsed „Davaite zhit druzhno!" kõlavad küll kaunilt, ent on sellistena eluvõõrad. Meie armastusväärsust tõlgendatakse üksnes nõrkusena ja esitatakse kohe uusi nõudmisi uuteks järeleandmisteks. Meie tulevik on üksnes meie tugevuses. Ja meie liitlaste tugevuses. Ja meie liitlassuhete tugevuses. Arendagem ja kasvatagem siis oma tugevust. Igas vallas, igal alal.

Olgem tugevad inimestena ja peredena, küladena ja linnadena. Ärgem laskem end kergemeelsusel narrida! Ja ärgem unustagem oma riigikaitset! Rahu ja vabaduse tugevaim pant on usutav heidutusvõime Peame arvestama tõsiasjaga, et meil seisab ees mitu aastat rasket psühholoogilist sõda, kus panused on suured. Ja samas peame meeles pidama, et uute ohtude esilekerkimine ei kaota sugugi vanu ohte.

Meie peaküsimus on – meie noored. Nendest sõltub, kas Eesti jääb püsima või mitte. Missugusest puust on meie pojad ja pojapojad? Ja tütred ning nende pojad? Ja nende tütred? Kas nad on samast puust nagu Sinimägede mehed või Pupastvere mehed – see on peaküsimus.

Vastusest nendele küsimustele sõltub Eesti tulevik: kas Eesti jääb vabaks või langeb uuesti orjusse? Täna ei ole siin Toilas kuigi palju eesti noori, kuid mõned siiski – Kindral Laidoneri Seltsi noored. Võimalik, et nemad teavad vastust.

Eesti kirjamees Juhan Luiga kirjutas 1919. aastal – Vabadussõja ajal: „Meile on Vene küsimus praktiline eluküsimus". Nii üllatav kui see ka ei ole, ometi kõlavad Luiga sõnad justkui oleksid need eile lausutud.

Kallid sõjamehed!

Tahan teid Kindral Laidoneri Seltsi ja mitme teise rahvusliku ning isamaalise ühenduse nimel kogu südamest tervitada ja õnnitleda Vabadusvõitlejate Liidu 15. aastapäeva puhul. Tahan teid tänada teie võitluse ja teie elutöö eest. Teie päev kestku veel! Suur tänu!



EDRJ Koostöökoja esimehe
Henn Põlluaasa sõnavõtt

Lugupeetud Vabadusvõitlejad, sõbrad ja külalised!

Mul on suur au viibida täna siin ja hea meel tervitada teid mitmete isamaaliste organisatsioonide nimel. Nendeks on Eesti Demokraatlik-Rahvuslike Jõudude Koostöökoda, Soomepoiste Pärimusühing, Tartu Rahu Põlistamise Selts ja Eesti Rahvuslik Liikumine.

Eesti taasiseseisvumisest on möödunud 16 aastat. Vene okupatsiooniarmee, kellega te Narva- ja Lõunarindel sõdisite, oli sunnitud lahkuma kolmeteistkümne aasta eest. Võiks arvata, et nüüd kui Eesti riik on jälle vaba, Kalev lõpuks koju jõudnud, on pirrud lausa kahest otsast lõkendama löönud. Nii see kahjuks veel ei ole, sest lagunenud NSV Liit jättis siia oma viienda kolonni - mitusada tuhat meie rahva hävitamise eesmärgil siiatoodud migranti, keda Venemaa kasutab ära, et destabiliseerida ja kukutada Eesti riiki.

Ka meie suures osas endistest kommunistidest koosnevad valitsused ja riigikogu ei julge alati käituda iseseisvale riigile kohase väärikusega, vaid teevad meelsasti seda, mida Kreml ja nn. "lääne sõbrad" meile dikteerivad, hoolimata sellest mida oma rahvas arvab.

Nii on nad valmis tasuta loobuma Tartu Rahulepingu-järgsest Eesti territooriumist, mida meie vanaisad, isad ja teie, lugupeetud Vabadusvõitlejad, oma elu hinnaga kaitsesite. Nad on jaanalinnu kombel peitnud pea liiva alla ja ei julge avalikult tunnustada teie võitlust Vene okupantide vastu. Nad jagavad kodakondsust okupantidele ja nende järeltulijatele, selle asemel, et Eestile vaenulikud isikud riigist välja saata. Nad ei julge kõva häälega kinnitada, et Eesti võitlejad on vabad natsiseotusest, ja et Eesti pidas nagu Soomegi erisõda, mis oli lahus muust maailmasõjast, et eesti mees ei võidelnud mitte Saksamaa, vaid Eesti Vabariigi ja oma rahva vabaduse eest. Nad ei tee Vene vaenulikule propagandale vastupropagandat, selle asemel kiskusid nad maha Vabadusvõitlejate asuamba Lihulas ning Riigikogu on järjekindlalt tagasi lükanud eelnõu tunnistada Vabadusvõitlejad võrdseteks Vabadussõja sangaritega. See on häbiväärne! Kas nad tõesti ei julge, või nad ei taha? Kas nad tõesti ei taipa, et oma käitumisega kiidavad nad takka vene propagandavaledele? Õnneks ei kartnud teie omal ajal. Või suutsite vähemalt oma hirmudest üle olla. Olles isamaa patrioodid, täitsite te auga oma kodanikukohust, olite kõigeks valmis, valmis riskima isegi oma eluga. Just seda peaks teilt õppima meie tänased riigitegelased.

Ka minu isa oli üks teie seast. Eesti sõdur võõras mundris. Kaheksateistkümne aastase poisina läks ta vabatahtlikult Soome, kaitsma meie hõimurahvast pealetungivate vene punahordide eest. 1944. aasta augustis tuli ta paarituhande kaaslasega tagasi Eestisse, et tõrjuda surmavaenlast meie kodumaa piiridelt. Edasi viis sõjatee teda ülejäänud Euroopat bolševismikatku eest kaitsma, kust saatus ta Oppelni koti kaudu lõpuks Siberi surmalaagrisse heitis. Nagu tuhandeid teisi ja ka enamikku teie seast, kes te täna siin olete. Ta jäi siiski läbi ime ellu ja lõpuni vankumatuks Eesti patrioodiks. Ma olen kindlal veendumusel, et mu isa oli kangelane. Ma olen kindlal veendumusel, et kõik, kes ennastohverdavalt Eesti vabaduse eest ja kommunismi vastu võitlesid, on kangelased.

Hoolimata sellest, et meie riigitegelased kardavad ja ei julge vabadusvõitluse tähtpäevi ja sündmusi riiklikult tähistada, Vabadusvõitlejate üritustel osaleda ja on keelanud selle meie mundrikandjatele, ei ole Eesti rahvas teid unustanud. Selles ei ole vähimatki kahtlust. Paari aasta tagusel Postimehe küsitlusel kinnitas tervelt 85% vastanutest, et mehed, kes võitlesid Saksa mundris Eesti vabaduse eest, on kangelased. 85% on väga aukartustäratav ja suur arv, sellega peavad ka riigijuhid lõppude-lõpuks arvestama.

Rahva arvamust ei ole kõigutanud rängad okupatsiooniaastad, repressioonid ega vaenlase valelik ja laimav propaganda. Seda ei suuda kustutada ka tänaste ega kunagiste riigijuhtide allaheitlikkus, mis sundis Eestile peale alandava alistumise ja ei võimaldanud Eesti sõduril võidelda oma maa eest Eesti mundris. Olen kindel, et kõik Siberis nõukogude timukate poolt mõrvatud Eesti ohvitserid ja sõdurid oleks relvade äraandmise asemel valinud auväärse surma lahinguväljal. Neile ei antud aga valida.

Oma hinnangu riigijuhtide allaheitlikkusele ja vene okupantidele andis Eesti rahvas 1941. aasta Suvesõjas, kui üksmeelselt astuti vastu kommunistlikele anastajatele, Samaaria lagendikel ning 1944. aastal Eesti rinnetel võideldes, tehes seda paratamatuse sunnil Saksa mundris. Teist võimalust lihtsalt ei olnud. Meie jaoks ja kõigi ausate inimeste jaoks on Eesti eraldusmärkidega saksa munder igati auväärne ja lugupidamist vääriv. See oli Eesti munder Teises Maailmasõjas, selles võideldi vabaduse ja demokraatia eest, selles võideldi ainuõigel poolel - Eesti poolel.

Tänu teile, lugupeetud vabadusvõitlejad, pääsesid kümned tuhanded inimesed põgenema vene kirsa surmahoopide eest, tänu teile hoiti alal meie riigi juriidilist järjepidevust. Tänu teile teame, milleks on võimeline Eesti sõdur ja seda, et oma vabadust tuleb igal juhul kaitsta. Alati! Nii tegid ka metsavennad ja hilisemad vabadusvõitlejad ning selleks

oleme valmis ka meie. Teie võitlus ei olnud asjata, rääkigu pahatahtlikud ja idameelsed kollaborandid mida tahes! Ühegi rahva võitlus oma vabaduse eest ei ole iial asjata ega mõtetu - see on püha!

Vaenulik Venemaa on ikka meie piiridel. Ähvardavam ja tugevam kui iial viimase 16. vabaduseaasta jooksul. Kuid ka meie oleme valmis ja seekord pole me üksi. Me oleme maailma võimsaima kaitsealliansi liikmed. Eesti on meie riik ja meie ainus kodumaa, ning kui tuleb vajadus võidelda, ükskõik, kas sise- või välisvaenlase vastu, võtavad nooremad põlved relvad kätte. Kevadel nägime Eesti rahva patriotismi ja kindlat kaitsetahet, kui nurjati Moskvast juhitud riigipöördekatse. Kui vaja, oleme kõik kui üks mees oma isamaa eest väljas. Meil on, kellelt eeskuju võtta - teilt, austatud Vabadusvõitlejad.

Ma tänan teid südamest kõige eest, mida te olete teinud meie kodumaa heaks ja soovin teile kõike head. Te olete ja jääte Eesti rahva kangelasteks! Ja ma luban teile, nooremad põlved hoiavad Eesti lippu, meie võitluslippu, sama kõrgel kui teie!

Olge terved!





Pärjad langenutele Sinimägede memoriaali jalamil



Nordlandi grenaderide esindaja Norra lipuga



Pärjad Sinimägede lahingutes langenuitele



Kokkutulekust osavõtjad Sinimägede memoriaali jalamil



Vabadusvõitlejate XV kokkutulekust osavõtjad Toila Oru pargis



Jutluse pidas ja kokkutulijaid õnnistas Vaivara koguduse õpetaja



Läti rahvuslipp lehvimas Sinimägede kokkutulekul

EESTI VABADUSVÕITLEJATE XVII KOKKUTULEK

Laupäeval, 5. juulil 2008 toimus Märjamaa alevis Eesti Vabadusvõitlejate XVI kokkutulek. Kokkutuleku peakorraldaja oli Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus, eesotsas juhatuse esimehe Toivo Lipstokiga. Aktiivsed kaasabi kokkutuleku korraldamisel osutasid EV Rapla ühenduse liikmed. Selle korraldamisele ja õnnestumisele aitasid kaasa Rapla Maavalitsuse (maavanem Tõnis Blank) ja Märjamaa Vallavalitsuse (vallavanem Eero Palmus) soosiv suhtumine. Kokkutuleku korraldamisel osales samuti Kaitseliidu Rapla malev.

Vabadusvõitlejate XVI kokkutulekust võttis osa üle poole tuhande endise Eesti sõjamehe. Külalistena osalesid Läti ja Leedu sõjaveteranid.

Kokkutulek algas pärgade panekuga 1941. aastal hukkunud Soome lendurite mälestusmärgile Vanamõisa külas.

Seejärel toimus pärgade panek Märjamaa kirikaias Vabadussõjas ja ilmasõdades langenute ning represseeritute mälestusmärgile.

Järgnenud jumalateenistusel Maarja kirikus ütles Eesti kaitseväe kaplan kapten Raivo Nikiforov, rääkides 1940. aastast ja sellele järgnenud perioodist kodumaa ajaloos, et tähtis pole see, mille vastu sa võitled, vaid see, mille eest sa võitled.

Peale jumalateenistust sammuti rongikäigus riigi- ja organisatsioonide ning Läti ja Leedu delegatsiooni lippude lehvides politsei puhkpilliorkestri marsihelide saatel Märjamaa laulukaare ette. Kuigi hallipäiste meeste samm, kes enam, kui pool sajandit tagasi 16-18aastaste noorukitena sõjaväljale läksid, on töntsiks jäänud, oli meeste meeleolu ülev.

Peale kokkutuleku lipu heiskamist ja tule süütamist toimunud tervitussõnavõttudes kui ka päevakohastes ettekannetes jäi kõlama mõte, et Eesti riik on oma kangelased unustanud. Kuni tänaseni ei ole riigikogu ametlikult tunnustanud eesti sõjamehi, kes 1944. aastal relvaga käes Eesti taasokupeerimise vastu võitlesid, Eesti vabaduse eest võitlejaiks. Need mehed ei tõmmanud saksa vormi selga mitte selleks, et Hitleri käske täita, vaid järgisid presidendi kohustes olnud Eesti peaministri Jüri Uluotsa üleskutset - kaitsta eesti rahvast 1940-41. aastal punavõimude poolt toime pandu kordumise eest.

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Gunnar Laev ütles oma sõnavõtus, et liidu 17 liikmesorganisatsioonis oli 2007. aastal 2130 liiget. Aastaga vähenes liikmeskond 308 inimese ehk siis 12,6 protsendi võrra. Samuti märkis Laev, et riigikogu pole siiani vastu võtnud otsust ja kuulutanud möödunud sõjas Eesti kaitseahingutes osalenud mehi ametlikult Eesti vabaduse eest võitlejaiks.

EV Liidu juhatuse esimehe ettepanekul võeti kokkutulnute poolt vastu pöördumised Vabariigi presidendi, Riigikogu ja Valitsuse piirilepingu preambula kohta.

Kokkutulekule saatsid tervituse Ülemaailmse Eesti poole Eesti-Vene Vabadusvõitlejate Keskuse esimees Ülo Tamre Kanadast ja USA-s asuva Eesti Vabadusvõitlejate Liidu esimees Ylo Anson.

Sõnavõttudele järgnes meeleolukas kontsert, kus esinesid Politsei puhkpilliorkester, Pärnu ja Tartu sõjameeste koorid ning Märjamaa ja Rapla kultuurimaja lauljad ja rahvatantsijad.

Kokkutulnuid kostitati maitsva sõdurisupiga. Samal ajal toimus Kaitseliidu ja sõjaajalooklubi FRONT- LINE relvade näitus.

Eesti valitsuse esindajad ning tipp-poliitikud kokkutulekul ei osalenud. Samuti ei kirjutanud Eesti keskajalehed kokkutulekust ridagi, täites lehekülgi rohkete materjalidega õllesummerist. Küll aga räägiti toimunud üritusest ETV ja Kanal-2 päevauudistes.

Rapla maavanema
Tõnis Blanki sõnavõtt.


Rapla maavanem Tõnis Blank

Head inimesed!

Eesti rahvas on metsa, maa ja mererahvas. Oleme tuultepöörises karastunud jonnakas rahvas ja meil on aade: olla vabad ja iseseisvad nii meeles kui keeles. On Eesti Vabariigi 90nda aastapäeva aasta. On Eesti Vabadusvõitlejate kuueteistkümnes kokkutulek Rapla maakonnas, siin Märjamaal. Mul on au ja rõõm tervitada mehi ja naisi, kes on läbi käinud tulest ja veest ning vasktorudest, kes on võidelnud sõjaväljal meie aate ja iseseisvuse eest.

Ajalugu avaldub kolmel erineval moel. Kõigepealt protsessina, mida pole võimalik tagasi võtta. Kõik mis on juhtunud, valitud, või mis on tehtud, võitlused mis on võidetud või kaotatud, kõik see muutub ühel hetkel paratamatuseks. Teiseks – kuna ajalugu on inimeste ajalugu, sõltub see neist, kes seda kirja panevad, nende tõlgendustest, mälestustest, vaatenurgast ja kujutlustest. Ajalugu on inimlik dokument. Ja kolmandaks – kuna ajalugu on inimeste lugu, siis on ta õiguse ja õigluse, suure ja igavese vastasseisu lugu.

Ajalugu on meie esivanematele pakkunud, või õigemini – meie esivanemad on üritanud võtta mitmeid võimalusi oma vabaduse aadet ja iseseisvust teostada. Mitte kõik katsed pole õnnestunud. Alles 1918. aastal oli meil võimalus luua oma vabariik, mida tuli ka kohe Vabadussõjas kaitsma hakata. Siis oli võimalus meil kahekümne aasta jooksul oma riiki üles ehitada, kui järgnes Teine maailmasõda.

Eestlased kisti võõrasse sõtta, jätmata neil võimalust aru saada kummal poolel võidelda. Ja nii on ka kõikide nende ajaloosündmuste ja nende juhtide kaotust ja tähendust erinevatel aegadel erinevalt tõlgendatud. Meie välihallis vormiriietuses võidelnud meeste võitlused tunnistati õiguspäraseks alles pärast sõja lõppu.

Iga rahvas vajab oma kangelasi, kuulsusrikkaid hetki ja mehelikkust. Meie kangelasi on meilt ära võetud ja on püütud sokutada meile võõraid kangelasi ja sellepärast nüüdki veel – kuuskümmend aastat pärast sõda – peame Tallinnas lahinguid pidama.

Tähelepanu väärne on see, et peale Esimest maailmasõda pole olnud ühtegi sõda, kus mõlemal poolel oleks olnud demokraatlik riik. Demokraatlikud maad suudavad oma erimeelsusi lahendada läbirääkimiste või konsultatsioonide abil. Sõjas sünnivad türanniad ja kahjuks kestavad täna siin maailmas - kahekümne esimesel sajandil. Ja ka Eesti poisid on täna sõtta kistud, et ohjata vägivalda. Seetõttu ei tohi kunagi kaotada valvsust, vaid peab olema valmis kaitsma oma riiki ja maad, nii nagu teie seda tegite. Kes Sinimägedes, kes teistes lahingutes. Eesti rahvas on teile tänulik selle eest. Teie olete meie kangelased.

Soovin teile edu ja jõudu, tugevat tervist! Tundke rõõmu tänasest kokkutulekust, koosolemisest ja ühistest meenutustest.

Kõike head! Aitäh teile!

Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimehe Ülo Tamre läkitus

Olime Eesti sõdurid ja oleme seda ka edasi ning jääme truuks Eesti Vabariigi sõdurivandele. Meie võitlus oli õige ja tuleb aeg, mil eesti rahvas ja kogu maailm saab meid mõistma ja võtab ainsa tõena, et me võitlesime oma rahva ja kodumaa eest. Olgem uhked, ärgem unustagem oma langenud relvavendi. Olgu nende mälestus meile püha.

Tänasel kokkutulekul kinnitame truudust ja usku Eesti Vabariigile ja paljukannatanud kodumaale. Soovin Eesti Vabadusvõitlejate kuueteistkümnendale kokkutulekule tulemusrikast ja head kordaminekut.

Ülo Tamre
Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimees
Torontos, 5. juulil 2008. a.

Riigikogu liikme Trivimi Velliste sõnavõtt

Kallid Sõjamehed! Eesti vabaduse nimel võidelnud mehed.

Palun lubage mul ühineda eelkõneleja tervitussoovidega tänase kauni päeva ja vabadusvõitlejate kuueteistkümnenda kokkutuleku puhul, mis juba nagu öeldud leiab aset Eesti riigi üheksakümnendal juubeliaastal.

Nagu te teate, seisab meil aasta lõpul ees oluline tähtpäev – seitsekümmend kaheksa aastat Eesti Vabadussõja algusest. Just kakskümmend aastat tagasi, samasugusel päikesepaistelisel päeval nagu tänagi, toodi 1988. a. juuli kuus massiliselt välja sini-must-valged lipud. Algas Vabadussõja ausammaste taastamine. Üks viimastest Vabadussõja ausammastest taastati pidulikult alles nädalapäevad tagasi enne Võidupüha Vändras ja kohe pärast Võidupüha Saardes, siinsamas lähedal naabermaakonnas.

Suurem osa meie Vabadussõja mälestussammastest on tänaseks taastatud. Taastamata ja tegemata on veel üks oluline samm – i-le on täpp panemata – erinevalt meie lõunanaabritest ei ole meie riigina suutnud püstitada üleriigilist Vabadussõja mälestussammast Aga selle ausamba püstitamise töö käib juba meie pealinnas Vabaduse väljakul. See töö läheb küll üle kivide ja kändude ja läbi raskuste, nii nagu Vabadussõda isegi kulges, eriti oma alguses. Võib-olla on selles ka mingit sümboolikat – et nii nagu Vabadussõja võit ei tulnud kergelt, ei tule ka üleriigiline ausammas, mis võtab kõik nagu kokku. Aga ma loodan, et kui ta ükskord saab valmis, siis ta särab täies pidulikkuses ja ma loodan, et me kõik saame olla tänavu 28. novembril selle ausamba pühitsemisel.

On veel üks oluline ajallooline mälestis, millega paljud teist on isiklikult seotud. Ma pean silmas Pagari tänava hoonet ja eriti Pagari tänava kurikuulsaid keldreid, mille saatus on tänasel hetkel vägagi lahtine.

Ja sellega seoses tahaksin ma teile ette lugeda lühikese tervituse, mille on saatnud minu kolleeg Urmas Reinsalu, kes täna on Palamusel poliitvangide kokkutulekul. Kes aga on palju muret tundnud Pagari tänava keldrite tuleviku pärast ja kes on pöördunud teie poole üleskutsega. Ja ma loeksin Urmas Reinsalu tervituse ette.

„Head sõjamehed! Edastan oma tervituse Eesti vabadusvõitlejate kuueteistkümnenda kokkutuleku puhul. Edastan oma tervituse Palamuselt. Soovin kõigile tugevat tervist ja meelekindlust, sest meelekindlus on kõige tähtsam väärtus, mida noorem põlvkond teie vaprusest ja teie ohvrimeelsusest saab õppida. Ka täna tehakse katseid meie rahva ühtsust proovile panna ja kõigutada meie eneseusku. Võib-olla me julgeks ise näha sellised plaanid läbi. Loodan, et 28. novembril koguneme kõik ühiselt Tallinna, et avada Vabadussõja võidusammas. See sammas tähistab ka teie võitlust riikliku iseseisvuse taastamise eest.

Nüüd aga tahan pöörduda teie poole tõsise probleemiga, mis vajab kiiret lahendamist. Täna on riigis otsustamata, mis saab Pagari maja keldritest? Teen kokkutulekule ettepaneku, võtta vastu lühike pöördumine alljärgneva sisuga:

Eesti vabadusvõitlejate kuueteistkümnes kokkutulek ei pea võimalikuks Pagari tänava piinamiskeldrite mahamüümist. Nõuame, et keldritesse tuleks kommunismi kuritegude muuseum, et nõnda mälestada ohvreid ja tuletada juhtunut meelde eesti rahvale väliskülalistele. Meenutame, et selle mõtte algatajad on Lennart Meri ja Jaan Kross.

Tõepoolest. Pagari tänava keldrid - need on meie kannatuste ja meie vastupanu sümbolid. Nende päästmine on meie kõigi ühine kohus ja ka mina ühinen kunagise Lennart Meri ja Jaan Krossi üleskutsega ja praeguse Urmas Reinsalu ettepanekuga. Ma arvan, et nende Pagari tänava keldrite kui ajaloomälestise hoidmine tulevastele põlvedele on Eesti Vabariigi aukúsimus. Eesti Vabariik peab näitama, kas ta on au ja õiguseriik, kas ta on vaimuvalla hoidmise vabariik, või lihtsalt tühipaljas mammuna vabariik. Me peame nõudma oma õigust .

Kallid Eesti vabadusvõitlejad! Üks kunagine, ammune eelkõneleja palju sajandeid tagasi muinasaegses Roomas tavatses igas oma kõnes ütelda: „ Ma arvan, Kartago tuleb hävitada!" Mina kordan oma kõnedes niikaua kui vaja ja niikaua kui soovitu, niikaua kui võit on käes - mina kordan: Eesti Vabariik peab teie ees oma auvõla lunastama! Eesti Vabariik peab Riigikogu ametliku otsuse läbi kuulutama : „Teie, poisid, sõdisite õige asja eest!"

Me tegime tõepoolest Riigikogus kaks aastat tagasi, 2006. aasta aprillis, ühe katse, aga kahjuks me kaotasime tookord hääletuse vahekorraga kolmkümmend neljakümne nelja vastu, sest selline oli tookord Riigikogu koosseis. Aga tunamullu kutsusin ma teid Võrus toimunud kokkutulekul üles – kui tulevad uued Riigikogu valimised, siis hääletage Toompeale eesti-meelne valitsus , nii nagu oli soovinud seda Võrus üks teie hulgast, üks kunagine Sinimägedes võidelnud noor eesti ohvitser, kes tänagi on veel meie seltsis. Ja te järgisite seda üleskutsed ja te läksite valimistele oma laste, oma naiste, sugulaste ja oma naabritega ja te hääletasite Toompeale valitsuse, mille kohta ma võin öelda – see on eesti-meelne. Sest see on valitsus, mis täna oskab lugu pidada Tartu rahulepingust ja see on valitsus, kes sai jagu „pronkssõdurist" Tõnismäel. See on eesti-meelne valitsus.

Kallid Eesti sangarid! Järgmisel aastal, 2009. aastal, seisab ees kaks ülitähtsat ja ülisuurt rahvuslikku tähtpäeva. 4. juunil 2009 saab Eesti sini-must-valge lipp 125 aastaseks. Aga mõni nädal varem, juba 12. veebruaril 2009 tähistame me kõik kindral Laidoneri 125ndat sünniaastapäeva. Need kaks juubelit, mõlemad 125, on ju omavahel seotud, sest võitles ju eesti mees, eesti sõdur, kindral Laidoneri juhtimisel sini-must-valgete lippude all. Valmistugem siis juba täna suure pidulikkusega nende kahe suureks tähtpäevaks järgmisel aastal. Andkem au oma lipule. Andkem au oma suurele väejuhile. Ja nõudkem, nõudkem taas, et Riigikogu täidaks oma kohuse ja ütleks lõpuks selge sõnaga ja oma ametliku otsusega: kes teie niisugused olete. Ja enne meie ei jäta oma jonni, kui Riigikogu on kuulutanud: „**Poisid, teie sõdisite õige asja eest!"** Ma tänan!

Märjamaa vallavanema
Eero Plamuse sõnavõtt


Eero Plamus

Austatud Eesti Vabadusvõitlejate Liidu kuueteistkümnendast kokkutulekust osavõtjad! Mul on heameel tervitada teid tänaste võõrustajate – Märjamaa vallavolikogu ja Märjamaa vallavalitsuse nimel. Tänane suurepärane päev algas mõni aeg tagasi ühtpidi väga vapralt ja teistpidi väga südamlikult Soome sõjaväe lendurite mälestusmärgi juures. Aastakümneid oli see mälestusmärk unustuse hõlmas ja alles peale Eesti iseseisvuse taastamist saame me austada Soome vabariigi vahvaid poegi, kes siia Eestimaa pinnale oma elu jätsid.

Me panime Märjamaa Vabadussõja ausamba jalamile ilusad pärjad, sest juba eelmise sajandi algusest, pärast Vabadussõja võitu on Märjamaa Maarja kirik ja vabadussammas lahutamatud.

Eestlased on oma vabaduse eest pidanud võitlema aastasadu. Alguses Ümera jõel, Jüriööl, Vabadussõjas, Võnnu lahingus, mille järel Eesti sai oma tähtpäeva – Võidupüha ja nüüd on hakatud nimetama isegi Teist maailmasõda Vabadussõja jätkusõjaks.

Kuid mitte alati, teist olenemata põhjustel, pole saanud eesti sõjamees võidelda oma lipuvärvide all, oma sõjaväe mundris. Kuid ometi on olnud alati üks silmapiir eesmärgiks. See on olnud oma kodu, oma rahva ja oma vabaduse eest võitlemine.

Ma soovin teile tänaseks päevaks head kokkutulekut, head kultuuriprogrammi jälgimist, kus esinevad ka Märjamaa valla lauljad ja tantsijad. Ja soovin teile kõikidele head tervist! Aitäh!

EDRJ Koostöökoja esimehe
Henn Põlluaasa sõnavõtt


Henn Põlluaas

Tervist!

On väga suur au olla täna siin ja tuua teile tervitusi lisaks Eesti Demokraatliku Rahvuslike Jõudude Kootöökojale ka Eesti rahvuslikult liikumiselt ja Soomepoiste ühingult. Tundub, et ka Vana-Jumal toob teile oma tervituse oma ilusa ilma ja päikesega, mis tänaseks on meile antud.

Vaid paar nädalat tagasi osalesin Võidupüha paraadil. Siis sadas vihma, olime läbimärjad ja oli kõhe olla. Aga ometi oli südames uhke tunne, eriti vaadates neid mehi, kes seal seisid, vabatahtlikke kaitseliitlasi, kes on valmis oma kodumaa, oma perekonna, oma aadete eest vajadusel ka relv käes võitlema, nii nagu teie seda kunagi tegite. President Ilves pidas seal ilusa kõne. Ta tuletas meelde Vabadussõja sangareid, kommunistide poolt surmatud Eesti ohvitsere, täna-

päeva missioonidel hukkunud Eesti sõdureid ja võrdsustas neid Vabadussõja sangaritega.

See oli kõik väga õige, väga ilus, aga ometi jäi nagu midagi sügavalt hinge kriipima. Ja sellepärast, et president ei maininud mehi, kes võitlesid Eesti vabaduse eest Teises maailmasõjas. President ei maininud teid, lugupeetud vabadus-võitlejad. Mul on sellepärast väga piinlik ja häbi ja kuigi süü ei ole minu, ma vabandan selle pärast.

Osalesin sel kevadel ka Soomes rahvuslike veterani päevadel Kokkolas. See oli samamoodi suurejooneline pidulik üritus nagu täna siin. Ainuke vahe oli selles, et kohal olid tähtsad külalised. Seal oli Soome Vabariigi president, seal oli Soome kaitseminister, seal oli Soome sõjavägede ülemjuhataja ja mitmeid teisi kõrgeid ministreid ja külalisi. Kohal oli ka üle tuhande kooliõpilase – ligi poolteist tuhat kooliõpilast. Peeti isamaalisi kõnesid, tänati veteranide organisatsioone ja veterane nende panuse eest Soome vabariigi vabaduse eest. Rõhutati rahvuslikke väärtusi ja isamaaliste aadete edasiandmise vajalikkust noortele.

Kus on aga meie president täna? Millal te kuulsite viimati sõnu rahvuslikust aatest ja isamaalisest kasvatusest nende suust? Kes ei kuule tõde rohkem, kui Venemaa valelikku propagandat. Need on küsimused, millele ma ei oska kahjuks vastata.

Kuid pole midagi. Kõigele vaatamata olete te eesti rahva kangelased. Postimehe küsitluse järgi kinnitas 85% eestlastest, et te olete meie kangelased. Tõenäoliselt see protsent suurem ei saaks ollagi. Oma rahva silmis – eestlaste silmis olete te kangelased võrdselt Vabadussõja kangelastega. Ja ma arvan, et ükski valitsus ei saaks iial teile suuremat tunnustust anda kui oma rahvas.

Kurdetakse, et noorus on hukas. Tänapäeva armastatakse seda eriti ütelda. Aga täpselt samamoodi öeldi siis, kui teie olite noored. Ei ole iial noori huvitanud jutud aadetest ja rahvusvahelistest suhetest., samas kui tants ja pillerkaar on märksa huvitavamad. See on loomulik – noored on ju noored.

Kuid täpselt samamoodi, kui teie haarasite vaenlase ähvarduste peale relvad, haaravad relvad kätte ka tänapäeva noored. Mis sest, et samasugust isamaalist kasvatust ei ole antud kui teile. Aga see tunne on meil kõikides sees ja meie südametes ja see ei kao mitte kuskile. See ei paista ehk vaid niihästi välja.

NATO uuringute järgi on eesti rahva kaitsetahe uskumatult suur. Peaaegu 80% eestlastest on seisukohal, et oma vabaduse eest tuleb võidelda. Seda ei saa niisama ära anda ja kui vaja, siis on vaja ka relv vabaduse kaitseks kätte võtta. Parima tõendi selles saime eelmise aasta aprillis, kui Moskva poolt üleskihutatud viies kolonn püüdis võimu haarata. Näidata, et nemad on siin Eesti Vabariigi peremehed. Me nägime, kuidas see liitis eesti rahvast. Selle kinnituse sain ka tänavu Võidupüha paraadil, millest ma rääkisin. Väga hea oli vaadata mehi, kes seal seisid. Enamus neist olid noored. Ka minu kaitseliidu kompaniis on väga palju noori, nii poisse kui tüdrukuid ja nad on tublid. Nad on väga tublid.

Seepärast austatud vabadusvõitlejad usun sügavalt ja võin teile kinnitada, et üllad aated ja valmis olla Eesti vabaduse eest ei ole kadunud. Ükskord saab Eesti kindlatesse kätesse niikuinii ja ükskord oskab ka ametlik Eesti teie teeneid vääriliselt hinnata. Ma tänan teid kõige eest, mis te olete Eesti heaks teinud. Me ei unusta seda iialgi ja ma soovin teile tervist, edu ja kõike head edaspidiseks.

Aitäh teile!



KL Rapla maleva pealiku
Peeter Palu sõnavõtt

Lugupeetud vabadusvõitlejad! Kallid külalised!'

Loomulik on inimese tahe kaitsta oma kodu, kui satub ohtu perekonna ja elamiskoha turvalisus. Ajaloolik on iga eesti mehe soov kaitsta oma Eestit. Olukorras,, kus Eesti riigi kodanikke küüditati ja tapeti, oli eestlaste soov haarata relv ja luua oma üksusi võitluseks võõrvõimu vastu. Omal ajal oli sellise otsuse teinud eesti mehel vaja ka otsustavust ja jõudu, et asuda relv käes võitlusse.

Saksa poolel oma õiguste ja oma riigi eest võidelnud viibivad täna siin. Need on mehed, kes tahtsid kaitsta oma riiki ja kõrvetada Eestimaalt välja anastajad. Teisteski riikides astusid inimesed välja võitluseks kommunismi ja Nõukogude liidu kuritegeliku režiimi sissetungi vastu Euroopasse. Üks kuritegelik režiim hävitas teise, mis tähendas aga, et selle sooritatud kuriteod olematuks on muutunud. Euroopa riikide meelsus endise Nõukogude Liidu suhtes sundis neid hoidma suud, ka siis kui algasid uued repressioonid edumeelsete kodanike suhtes.

Katsed võrdsustada fašismi kuriteod ja kommunismi kuriteod ei edene lihtsalt. Ikka kajab Vene riigi poolt vihaseid hüüdeid õigustada oma kuritegusid ja võltsretoorikat ajaloo ümberkirjutamise teemadel. Kuid missugune oleks olnud Euroopa või maailma rahvaste saatus, kui kommunismitont oleks võitnud kogu Euroopas, seda me õnneks ei tea. Teame aga, milline oli nende rahvaste saatus, kellel oli jõudu ja tahet teha teisiti.

Paljud kodanikud kahjuks olid ja on valmis omakasu või mugava elu nimel unustama riigi ja iseenda ja sellepärast peab igal ajastul eriliselt meeles pidama ja tunnustama neid mehi, kel oli ja on ka praegu jõudu, iseloomu ja tahet vastu hakata endistele orjapõlve kuulutajatele nii olevikus kui ka tulevikus.

Nii nagu president Ilves Võidupüha paraadil hoiatas, võib iseseisvuse kaotada nii, et sellest arugi ei saa. Kahjuks kehtib veel tõde, mida kuulutatakse ja mida veel uskuda tahavad. Sellepärast tuleb meilgi Eestis olla selge ja külma peaga, et õigel ajal õigeid otsuseid teha , mis võimaldaksid säilitada riigi ja rahva ellujäämise.

Omal ajal tegi üks vabaduse hindaja, tänasele kokkutulekule saabunud mees otsuse – võidelda tagasi oma maa iseseisvus. Selle realiseerumine teostus alles möödunud sajandi üheksakümnendatel.

Aatelised inimesed on alati kannud oma koormaid ja kohustusi nurisemata. Soovin, et selliseid inimesi oleks rohkem ja enne, kui hakata riigi kallal õiendama, mõtleks sellele, mida ise võiks selle riigi heaks teha. Selleks võtkem eeskuju vabadusvõitlejatest ja soovigem, et ka teistel jätkuks jõudu samamoodi tegutseda ja et nende, vabadusvõitlejate eeskuju kestaks ja säiliks kaua.

Tänan!

'



VVL juhatuse liikme
Ants Tederi sõnavõtt

Lugupeetud kohalviibijad! Kallid relvavennad!

Kuueteistkümnendat korda oleme kogunenud taas oma vanade võitluslippude alla. Täna tuletame meelde, kuidas noored mehed üle kuuekümne aasta tagasi astusid vabatahtlikult Eestimaa kuulsate sõdalaste perre, et relv käes tasuda meie kodumaale tehtud ülekohtu eest. Et tasuda nende pisarate eest, mis iga meie pere oli pidanud valama.

Nagu ütlevad ühe vana sõjamehe poolt kirja pandud read: „Kodumaad armastada ja kaitsta – see oli meie pühalik kohus.” Tänane noorus aga oigab ja halab. Selline mõte tundub olevat puhas idiootsus. Meie aegne noorus ei tahtnud demonstreerida. Ei tõusnud nende tiibadessegi selline mõttelend. Vabadust suurema palga eest, nagu karjutakse täna. Meie ajal pidid haarama relva kõik, nii isa, poeg, kui vend.

Ja neile kes praegugi meid igal sammul ähvardavad ja mineviku pühadusi püüavad tagasi suruda, teadku, et ei saa keegi meile keelata meie minevikku, õigust ega tõde. Ei vabadust, rahvust, ega kodumaad. Me vaid naerame nende püüdluste üle, nende vaimutühjuse ja nutame nende rumaluste üle. Mis elada tahab seda keelata ei saa. Ei paragraafide, tindi ega paberikihi abil teie. Te võite omale soetada küll kuuleka orjade armee, kuid Eestimaa mehiste mändidena seisame siiski meie.

Sõbrad, vanad relvavennad, kes veel tänaseks elavaks jäänud. Kehtigu teie sõnavaras mõiste, mis tänapäeval mõnelgi sõnavarast puudub. Saagu elavatele ja surnutele kuldsete tähtedega marmortahvlile kirjutatud: meie au nimeks oli, on ja jääb truudus.

Vabadusvõitlejad! Me elame veel!



Läti Leegioni esindaja sõnavõtt

Tere armsad naabrid!

Toome teile tervitusi Läti leegioni 15. ja 19. diviisi võitlejailt. Ja täna veel elus olevad Läti sõjamehed tervitavad Eesti 20nda diviisi mehi. Meie võitlus oli ühine ja see oli võitlus rõhuja vastu, mis tuli ida poolt ja see võitlus oli võitlus kurja vastu.

Tahan meelde tuletada, et ka Eesti noored ei unustaks seda, mida meie põlvkond pidi läbi elama rahvuste vastutusrikkas võitluses. Ja nüüd siin teie ees seistes soovin ma teile kogu südamest elada nii kaua, kuni teile päevi on antud ja aidata võidelda neil, kes seda teevad täna meie ühise Balti mere äärES.

Aitäh, et mind ära kuulasite!

Eesti Entsüklopeedia kirjastuse juhataja
Hardo Aasmäe sõnavõtt


Hardo Aasmäe

Tere päevast!

On saabunud aeg, mida on mõistlik kõigil tähele panna. On saabumas aeg, ja mitte ainult Eestis, kus väga paljud Vabadussõja, Esimese maailmasõja, Teise maailmasõja ja kõigi neile järgnenud ajastu sõlmküsimused on lahti arutatud ja kus enamasti meie ajalootaju on isiklikku laadi selles mõttes, et kui me räägime oma vanaisa lugu või oma isa lugu, või oma onu lugu, siis on see tegelikult seesama lugu, mis on meie ühiskonda tervikuna tabanud.

Nüüd on ka saabumas aeg, kus neid nõukogude aegseid müüte hakkab lagunema palju laiemalt, kui seda on kajastatud seni meil Eestis või Lätis, või siis kogu maailmas.

Üks esimesi müüte, mis on väga kaua püsinud ja püsib ka Venemaa ametlikus poliitikas praegu, seisneb selles, kuidas rahu armastavale Nõukogude Liidule tungis reeturlikult kallale natslik Saksamaa. Seejuures on huvitav, et Saksamaad on kogu aeg nimetatud fašistlikuks, kuna tegelikult pole Saksamaal fašismiga midagi tegemist. *Facto* on tulnud tegelikult Itaalia keelest ja selle tõi hoopis Mussolini süsteem ja *facto* põhimõttel oli nõukogude ühiskond üles ehitatud juba kolmekümnendatel aastatel. Minu vaatepunkt ei ole ajalooline ja mind on huvitanud pigem ressurss, kuidas ühte või teist sündmust on tagatud.

Ja kui me vaatame nüüd sellele „rahu armastavale" Nõukogude Liidule, kes 1941. aasta juuni kuu sees sai ootamatu löögi osaliseks. Kui seda asja vähegi lahti arutada, siis tänasel päeval on vähegi kursis olevatele inimestele selge, et Nõukogude Liit kavatses rünnata natslikku Saksamaad. Nõukogude Liidu lootus oli, et natsid ründavad britte ja Nõukogude Liidu kavatsus oli vallutavad kogu Euroopa. Ja ettevalmistused selleks käisid juba Nõukogude Liidu laiendamiseks. Ja kui 1940. aasta pöördumises räägiti sellest, et täiendame selle aastaga Nõukogude Liidu vabariikide arvu. Sest 1940. aastal oli nende arvu juba Eesti, Läti, Leedu arvel juba suurendatud ja see kavatsus oli üsna ilmne.

Tänasel päeval tundub see üsna endastmõistetav lugu olevat. Sakslaste plaan oli Barbarossa ja parool, millega plaan käiku lasti oli „Dortmund". Venelaste plaan, mida on nimetatud „Grožaks", tundub, et see oli parool. Parooli „Grroža" puhul pidi avatama ümbrikud ja siis alustama sõda. Sõda pidi algama ootamatult ja kuna sakslased ennetasid , siis – ma ei tahaks küll väga koormata andmetega - kuna teie hulgas on palju vanu sõjamehi, siis te oskate ka arve hinnata.

Kui sakslased ründasid Nõukogude Liitu, siis neil oli välja panna natuke alla nelja tuhande tanki. Nõukogude Liidul oli lääne piirkonnas kui rünnak algas, tanke 25 tuhat. Wehrmacht ründas - kõik tagavara väeosad ja abiteenistused kokku arvatud – kui väga liberaalselt hinnata, umbes neli miljonit meest. Nende vastas seisis kaheksa miljoniline Punaarmee.

Tekkib küsimus, kuidas oli võimalik, et see kaheksa miljoniline armee kokku kukkus? Esialgu hakati arvama, et probleem oli selles, et vägesid koondati, aga need ei olnud rindepositsioonidele paigutatud. Ja kuna Nõukogude Liidul puudus kaitseplaan, sõjavägi polnud kaitsma õpetatud, ja puudusid isegi täisprofiilis rajatud kaitsekaevikuid. Kuid tundub, et probleem on siiski natuke tõsisem.

Ja nüüd on järeldus tegelikult see, et Nõukogude Liidu poliitika tulemus oli selline, et Punaarmee tegelikult keeldus sõdimast.

See on umbes samasugune lugu, kus peale sõda töötasid Nõukogude Liidus mitu Marksismi-Leninismi instituuti mitukümmend aastat ja tulemuseks oli laulev revolutsioon.

Ma tooksin siinjuures mõned andmed. Jutt on juuni lõpust septembri lõpuni 1941, millise tulemuse andis Vene-Saksa sõda.

Kõigepealt poolteist miljonit punaarmeelast marssis rivi korras sakslaste poole üle. Need on Venemaa andmed ja pole kusagilt laua sahtlist võetud. Kaks miljonit andis ennast vangi. Viissada tuhat võeti sakslaste poolt vangi erinevatel asjaoludel. Üks miljon deserteerus, kellest Venemaa andmetel saadi kätte veidi üle 600 tuhande mehe, kelledest 10 200 lasti maha. Ülejäänute kohta ütlevad Vene allika, et need on kadunud jäljetult. 800 000 punaarmeelast said haavata ja 980 000 meest põgenesid paanikas itta.

Ja nüüd, kus N. Liidus oli tehtud selline ajalooline järeldus, et Saksa vägedel oli rindel tohutu ülekaal, siis loomulikult, kui oma armee keeldub sõdimast ja alles oli jäänud ainult üks neljandik, siis on täiesti selge, et vastane saavutas ülekaalu.

Jäljetult kadus 20 kindralit ja 182 432 ohvitseri. 106 kindralit, kaasa arvatud suur hulk sõjaväe juhte sattus saksamaale vangi. Septembri lõpuks oli selline olukord, et Saksa relvajõududes oli palgal ligi miljon endist nõukogude armee sõjaväelast. Saksa kindralid pöördusid Hitleri poole palvega, et nii võiks jääda, kuna Wehrmacht oli kaotanud haavatute ja vangi langenutena umbes miljon meest., mistõttu Wehrmachti võitlusvõime ei langenud.

Ja see on see koht, kus Hitler näitas oma nägu ja ütles, et vene rahvas on meie jaoks ainult tööloomad, ja käskis kõik need mehed, kes olid juba poolteist kuud sõdinud, või olnud muul viisil Saksa armeel abiks, saata sõjavangi. Seetõttu jäi Saksa armee miljon mehe võrra vähemaks.

Nagu juba öeldud, oli venelastel tanke umbes 25 tuhat. Sama palju oli ka lennukeid. Saksamaal oli lennukeid välja panna neli korda vähem (umbes 4000) . Ja te võite nüüd küsida, et mida selle kõigega tehti , sest juba, ainuüksi juulist kuni septembrini saadi trofeedena 21 500 suurtükki ja miinipildujat, üle nelja tuhande lennuki ja natuke üle üheteist tuhande tanki.

Sakslased, erinevalt N. Liidust, omasid suhteliselt hästi välja õpetatud meeskondi ja remondi-tehnilist baasi. Sakslased ise taastasid oma viga saanud ja muu tehnika üsna kiiresti, kuid võtsid kasutusele ka nõukogude tehnikat. Sakslased ise tootsid niisugust relvatüüpi nagu *Marder-2*, mis oli liikuv suurtükk, mille liikurosa toodeti Saksamaal kui kasutati 76,2 mm nõukogude kahurit F-22 – see on pika toruline ja seda peeti päris heaks relvaks ning sakslased kasutasid seda üsna laialdaselt. Või siis Nõukogude Liidu kuulus tank T-34, mille liikurosa kasutasid sakslased samuti, selleks et laiendada oma liikursuurtüki parki.

Esialgu kulges sõda sedamoodi, et esialgu võõrastel Hitleri ülbuse tõttu sõdida ei lubatud. Briti saartele jäi tungimata ja mõistagi selles olukorras, kui Nõukogude ja Ameerika Ühendriikide ja brittide ressursid kokku panna, siis oli täiesti selge, et Saksamaa selle sõja kaotab.

Ja et eesti mehed sattusid paratamatult rindele ja kuna väga erinevalt on räägitud meie sõjameeste tulemustest, siis ma juhiksin ühele olulisele tulemusele tähelepanu. Kõik ülejäänud on siin juba räägitud ja mul ei ole mõtet siin üle korrata. Ma olen arvutanud natukene jällegi ressurssi, mida on võimalik sõjas kasutada ja mul on nüüd süvenenud

veendumus, et Sinimägede lahingud päästsid tegelikult Soome iseseisvuse. Sest rinne seisis seal nii kaua, et Nõukogude Liidul hakkas ressurss otsa saama ja nagu vahel irooniliselt räägitakse, kartis seltsimees Stalin jääda võidu paraadile hiljaks. Ja kui te vaatate sõja-ajalugu 1944-45, siis Nõukogude Liit jättis enda tagalasse kõik – küll Kuramaa koti, küll Siniloo, küll Bresslau, kõik selleks, et jõuda Berliini ja mitte anda liitlastele mitte väga suurt tsooni. Ja see määras väga paljuski meie meeste saatuse. Aga ma juhiksin tähelepanu sellele, et mitte ainult meie ei ole need, kes kannatasid Teise maailmasõja tulemusel ja võtsin lahti ühe väljaande, mis on pühendatud vastase andmeile, kus jutt on sellest, et kõigepealt miljon läks Wehrmachti. Need saadeti sõjavangi ja siis alles 1944ndal hakati venelastest moodustama Vlassovi armeed, nii nagu moodustati eestlastest, lätlastest, leedulastest juba suuri väeosi.

Ja teatavasti väga paljud eestlased pääsesid Läände. Vlassovi armee aga anti täies ulatuses välja ja Vlassovi armee juhtkond poodi ülesse. Väga paljud nende hulgast hukkusid vangilaagrites ja vaid mõned üksikud on jäänud ellu. Ja tänasel päeval tulla Venemaal sellisele kogunemisele, kui siis, pole esialgu veel võimalik. Võib-olla juhtub see mõne aasta pärast.

Ma võtsin välja ühe kirja, mille saatis Anton Ivanovits Lukin. Ta oli teatavasti viimane valgete kindral, kes bolševike vastu sõdis, kui ta jättis Krimmi maha ja tema pöördumine Adenaueri poole, mis on tekstina ära toodud, seisneb selles, et peale poliitiliste kokkulepete, mida on tehtud Jaltas ja Podstamis, on ka veel sõduri eetika. Sest sõdur täidab käsku ja sõdurisse tuleb suhtuda nagu sõdurisse, mitte kui kurjategijasse.

Ja siin on päris huvitav vastus, mille on andnud Aisenhauer. Ma loeksin selle resultatiiv osa ette: Esiteks – ta teatab preambulas, et kõik need, kes ei taha Nõukogude Liitu tagasi minna, võivad seda mitte teha ja neid ei saadeta tagasi. Kuid nüüd hakkab ta loetlema erandeid: kõik need, kes on vangi võetud Saksa armee mundris, kõik need saadetakse tagasi. Ja need, kes olid 22. juuni 1941 nõukogude relvajõudude koosseisus, ka kõik need saadetakse tagasi.

Ja nüüd on toodud üks väga kaval punkt. Ta ütleb, et see käib kogu selle ala kohta, mis oli Nõukogude Liidu koosseisus seisuga 1. september 1939. Ja lõpuks ta teatab, et see on Ameerika Ühendriikide ametlik poliitika. See tähendab, et sealt jäid välja eestlased, lätlased ja leedulased. Suuresti on tehtud see poolakate pärast. See puudutas Poola osa, mida Nõukogude Liit hakkas nimetama Lääne-Valgeveneks ja Lääne-Ukrainaks, ehk siis ka Galiitsia. Ja siis kõik need ukrainlaste relvarühmitused, mis olid erakordselt võimsad, need olid need väeosad, keda samuti Ameerika ametliku poliitika alusel ei saadetud tagasi.

Ja viimasena, mul on jäänud mulje, et venelaste klammerdumine Teise maailmasõja ümber on seotud ka natuke kibestumisega ja neil on tunne, et kõiki teisi aidati Stalini vastases võitluses, aga neid nagu reedeti.

Ja 1991. aastal ma sõin õhtust – see oli veebruari kuus - Maailma kaubanduskeskuse viimasel korrusel vürst Golitsini ühe järeltulijaga, kes oli juhtival kohal neljas Eesti pangas ja ta ütles: ukrainlased, tatarlased, kõik kes iganes, neid kuidagi aidati, aga meie, kes olime koos Denikiniga, kõigepealt taandusime Bulgaariasse, siis aeti meid sealt ära. Siis olime Serbias ja meid aeti taga nagu koeri ja ta kurtis, et tema suure vaevaga jõudis oma perega Ameerikasse, ja et esimesed sõjajärgsed aastad kuni Teise maailmasõja lõpuni vaadati neile viltu.

Kuid ma arvan et see venelaste kibestumine peagi lahtub.

Tänan teid tähelepanu eest.

EVL juhatuse esimehe Gunnar Laeva kõne

Austatud kokkutulnud!
Relvavennad – vabadusvõitlejad!
Daamid ja härrad!

Mul on heameel tervitada siin meie aate- ja võitluskaaslasi, Läti ja Leedu leegonäre ning partisane ja Soome sõjaveterane, kes on tulnud, et olla koos meiega tänasel pidulikul päeval. Meenutamaks võitlust ühise vaenlase vastu ja tugevdamaks sidemeid meie rahvaste vahel. Et olla ühtsed ja kindlameelsed kaitsmaks oma rahvaste vabadust ja riiklikku iseseisvust. Ka relva jõul, kui olukord seda nõuab!

Nagu eelmistelgi aastatel, alustan ülevaategа meie organisatsioonist ja liikmeskonnast. Mis on toimunud, muutunud selle aastaga, mis möödunud meie XV kokkutulekust Toila-Orul. Mul on heameel öelda, et kõik 17 liikmesorganisatsiooni jätkuvalt tegutsevad. Mõned aktiivsemalt, teised vähem. Kuid juba oma olemasolu ja kohalolekuga oluliste sündmuste ja riiklike tähtpäevade tähistamisel aitavad nad kaasa eesti rahva ajaloolise mälu säilitamisele. Ja teavitamaks nooremaid põlvkondi sellest, mis ikkagi tegelikult toimus neil Eesti rahvale ja riigile traagilistel aastatel.

Muudatusi on toimunud vabadusvõitlejate organisatsioonide juhtimises. Jäädavalt on lahkunud ksv-d Harri Põlluvee (Eesti Leegioni Veteranide Virumaa Klubi juhatuse esimees), Kuuno Paeveer (Jõgeva Vabadusvõitlejate Ühenduse esimees) ja Kaljo West (20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse juhatuse esimees).

Juhtisikud on vahetunud ka Rapla ja Põlvamaa Ühendustes ning Lennuväepoiste Klubis. Kõigi nende organisatsioonide liikmeskonnas oli aktiivseid, teotahtelisi kaasvõitlejaid, kellele usaldati organisatsiooni edasine juhtimine. Sellest võib järeldada, et vaatamata liikmeskonna suhteliselt kõrgele vanusele, on enamikul vabadusvõitlejate organisatsioonidest siiski potentsiaali senise tegevuse jätkamiseks. Minul on seda siinkohal eriliselt meeldiv tõdeda, sest nagu mäletate, tõstatasin küsimuse vabadusvõitlejate organisatsioonide jätkusuutlikkusest möödunud aasta Toila-Oru kokkutulekul erilise teravusega, väites, et **organisatsioon peab kestma edasi teovõimelisena, teotahtelisena, isamaaarmastust ja –aadet edasikandvana. Seast meie missioon ei ole lõppenud.**

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu organisatsioonidesse kuulus 2007. aasta lõpus 2130 liiget. Aasta jooksul vähenes liikmeskond 308 inimese võrra ehk 14,5%..

On Eesti Vabariigi 90-s aasta ning me meenutame Riigile olulisi institutsioone ja sündmusi ning mälestame teenekaid inimesi. 13. mail k.a. jõudis Rootsist kodumaale Jüri Uluotsa, Eesti peaministri Presidendi ülesannetes Teise maailmasõja ajal, põrm. Tallinna sadamas toimus vastuvõtt riiklike auavaldustega. Jüri Uluotsa põrm sängitatakse kodumaa mulda Kirbla kalmistul 31. augustil 2008.a. riiklike tseremooniareeglite kohaselt. Jüri Uluots oli Eesti Vabariigi peaminister suhteliselt lühikest aega, 12. oktoobrist 1939 – 16. juunini 1940. Tema teeneid Eesti riigi ja rahva ees hinnatakse kõrgelt aga tema tegevuse põhjal Teise maailmasõja ajal 1944. aastal, mil Eesti territoorium oli hõivatud Saksa sõjavägede poolt. Seda Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse (de jure) järjepidevuse tagamise eest.

Meenutagem nüüd ajalugu: 1944.a. alguseks oli rinne taandunud Narva joonele. Oli reaalne oht, et punaarmee võib taas okupeerida Eesti alad. Ainus sõjaline jõud Eestis, mis oleks olnud võimeline seda takistama, oli siis Saksa sõjavägi. Selles olukorras pöördus Eesti Vabariigi peaminister ***de jure*** Presidendi ülesannetes Jüri Uluots eesti rahva poole üleskutsega, astuda relvavõitlusse nõukogude punaarmee vastu, takistamaks selle tungi Ees-

timaale, suveräänse Eesti Vabariigi territooriumi okupeerimist. Kümned tuhanded eesti mehed järgisid seda kutset. Kuidas kõik lõppes, on meile hästi teada.

Nagu me teame, pöördusid vabadusvõitlejate XII kokkutulekust osavõtjad Tallinnas 6. juulil 2004. aastal Riigikogu poole taotlusega, tunnistada Riigikogu otsusega 1944.a. kaitselahingud võitlusena Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest õigusliku järjepidavuse alusel ja võrdsustada sellest osavõtnud inimesed Vabadussõjast osavõtnutega.

Teame ka seda, et ei Riigikogu eelmine, ega ka praegune, XI koosseis ei ole pidanud võimalikuks niisugust otsust vastu võtta. Veebruaris 2007, enne Riigikogu XI koosseisu valimisi sõlmis EVL koostööleppe IRL-ga, milles lepiti kokku ühises koostöös, saavutamaks aastail 2007...2011 muuhulgas "Riigikogu otsusega Vabadusvõitluse tunnustamine".

Seda asjaolu, et Jüri Uluots oma otsusega tagas Eesti Vabariigi juriidilise järjepidevuse ja selle kaudu ka praeguste valitsuste legitiimsuse, näivad riigikogulased tunnistavat. Sest see kinnitab õigust ka nende endi olemisele. Kuid see tõsiasi, et kümned tuhanded eesti mehed, kes oma elu kaalule pannes, valitsusjuhi kutset järgides asusid relvaga Eesti piiride kaitsele, takistamaks oma kodumaa taasokupeerimist punaarmee poolt, tagamaks Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse tegeliku taastamise, ei ole saanud väärilist riiklikku tunnustust, ei näi praegust Riigikogu mingil määral häirivat. Meie, vabadusvõitlejate seisukoht on: Mitte kellelgi ei ole õigust Jüri Uluotsa, Eesti Vabariigi peaministri Presidendi ülesannetes 1940-45 aastate poliitilist pärandit meelevaldselt interpreteerida. Tunnistades tema rolli Eesti Vabariigi riikliku iseseisvuse (*de jure*) järjepidevuse tagamisel, peab Eesti Vabariik kõige kõrgemal seadusandlikul tasandil tunnustama ka tema kutset järginud eesti meeste võitlust punaarmee vastu vabadusvõitlusena. Ja mul on nüüd hea öelda, et Riigikogu liige Trivimi Velliste ütles täna oma tervituses välja kindla veendumuse, et Riigikogu peab seda tegema ja ma loodan, et ta Riigikogu liikmena teeb omalt poolt kõik selleks, et see tõesti ka teoks saaks.

Eesti poliitilis-sõjaajaloolises retoorikas on süvenemas tendents, mille kohaselt väidetakse, et oli Vabadussõda (mis oli positiivne), siis vabariigi- ja okupatsiooniaastad ning nüüd eesti sõjameeste kangelaslik osalus liitlasvägede koosseisus mitmesugustel missioonidel globaalses terrorismivastases võitluses. Eesti sõjamehed võitlevad vapralt, neid kiidetakse ja antakse autasusid. Vahest mõned saavad haavata või hukkuvad; siis leinatakse, riigijuhid ja poliitikud avaldavad kaastunnet, saadetakse auavaldustega viimsele teekonnale. Väärikalt, nagu sõjameestele kohane. Eestimaa on alati olnud uhke oma sõjameeste üle. Kuid oli ju ka Teine maailmasõda ja selle sees Eesti oma sõda, Teine Vabadussõda, milles hukkus rohkem eesti mehi kui Vabadussõjas ja missioonidel kokku. Ja olid omad kangelased, vaprad võitlejad ja väejuhid, keda väejuhatus vääristas kõrgete sõjaliste autasudega.

Harald Nugiseks sai Rüütliristi sõjalise vapruse eest Narva rindel, kaitstes Eesti piiri pealetungiva punaarmee vastu. Alfons Rebane, Eesti kaitseväe ohvitser, erakordselt võimekas väejuht sai ainsa eestlasena kõrgeima sõjalise autasu Tammelehtedega Rüütliristi. Rüütliristi kavalerid olid ka Eesti kaitseväe ohvitserid Harald Riipalu ja Paul Maitla. Kui neil kaugetel sõja-aastatel oleeks olnud Eesti Vabariik de facto, oleks need sõjamehed saanud oma teenete eest kõrge tunnustuse Eesti riigilt. Kuidas hindab neid vapraid sõjamehi õigusliku järjepidevuse alusel taastatud tänane Eesti Vabariik? Ei kuidagi!

Vabadusvõitlejate korduvad taotlused vääristada Harald Nugiseksi teeneid Eesti piiride kaitsel kõrge riikliku autasu, Kotkaristi ordeniga, on jäänud rahuldamata. Olukorra kurioossus on kutsunud esile rahvaliikumise *Eesti Rahva Tänumedali* asutamiseks, millega eesti rahva nimel autasustada Harald Nugiseksi!

Kolonel Alfons rebase sünnist möödus 24. juunil 100 aastat. Selle tähistamiseks oli Eesti Vabadusvõitlejate Liidul koos Kaitseliiduga kavandatud korraldada üritused Valgas ja

Tallinnas. Nädal enne väljakuulutatud aega tuli korraldus ära jätta Valgas kavandatud mälestusüritused ja ka kaitseväel ei olnud võimalust osaleda mälestustseremoonial Tallinna Metsakalmistul. Tänu aktiivsete inimeste eraalgatuslikule tegevusele, koostöös Valga Muuseumiga, sõjaajaloopäev kolonel Alfons Rebase 100. sünniaastapäeva tähistamiseks siiski toimus 26. juunil, nädal hiljem, kui esialgu kavandatud. Avati ja õnnistati Eesti Vabadusvõitlejate Liidu antud mustast graniidist mälestustahvel kolonel Alfons Rebasele Valga muuseumihoone siseseinal.

1940.a. nõukogude okupatsiooniga alanud repressioonide läbi hukkus ligemale 650 Eesti ohvitseri, neist enam kui 150 tapeti kuklalaskudega NKVD vanglates. Enamik Vabadussõja väejuhte ja sõjas osalenuid arreteeriti, hukati või hukkusid vangilaagreis. Sajad Vabadusristi kavalerid tapeti. Vaid väheste puhul on mälestus neist vapratest inimestest väärikalt jäädvustatud.

Riik, milline ei austa ega väärtusta ise oma kangelasi, ei või loota lugupidamist ja austust ka oma sõpradelt ega vaenlastelt.

Vabadussõtta läksid paljud mehed sellepärast, et lubati anda maad! Missioonidele minnakse, et saada rohkem raha ja põnev on ka! Teises Vabadussõjas ei lubatud meestele midagi. Nad läksid, et kaitsta oma kodumaad. Seast nad olid kasvanud isamaalises vaimus!

Millega innustab Eesti riik oma noori mehi asuma kodumaa kaitsele, kui selleks peaks tulema vajadus? Kui eeskujud on küll olemas, kuid need vaikitakse häbelikult olematuks!

Head relvavennad – vabadusvõitlejad!

Pühendasin oma tänased väljaütlemise probleemile, mis puudutab meid kõiki. See on toonase 1940... 41 okupatsiooniaasta traagiliste sündmuste järelmina lahvandunud isamaaline puhang, mis ühendas suure enamiku Eesti rahvast kompromissitusse vastasseisu kõigega, mis seondus kommunistliku Venemaaga, selle poliitilise süsteemi ja jõustruktuuridega. Astuda relvaga Eestisse taastungiva punaarmee vastu oli eesti meeste aukohus. Nagu isad inimpõlv varem Vabadussõtta, nii läksime ka meie rindele – 16...17 aastastest kolipoistest täisjõus meesteni. Ja kellelgi ei tulnud mõttesse arutleda, kas seda tunnustatakse või mitte võitlusena Eesti taasiseseisvuse eest. Kes on siis need inimesed, kes seadusandjate selja taga sõrme vibutavad ja oma tahte maksma panevad? Kust nad tulevad ja keda teenivad? See on küsimus, millele peame leidma vastuse, enne kui astume valimiskasti juurde!

Elu läheb edasi ja iga uus päev toob meie ette uusi lahendustvajavaid küsimusi. Viimase nädala olulisim sõnum, mille tõi eesti rahvale Eesti Vabariigi President oma Venemaa visiidilt, on piirilepingu küsimus. Ja selle kohta peame meie, vabadusvõitlejad, kes me olema relvaga võidelnud Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest Tartu rahulepinguga kehtestatud piirides, ütlema nüüd oma kindla seisukoha. Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatus teeb ettepaneku, võtta vastu alljärgnev avaldus:

Eesti Vabadusvõitlejate XVI kokkutulekust 5. juulil 2008. a. Märjamaal osavõtjad pöörduvad Eesti Vabariigi Presidendi, Riigikogu ja Valitsuse ning kogu eesti rahva poole alljärgneva avaldusega:

Eesti-Vene piirilepingu ratifitseerimisel Eesti Vabariigi Riigikogus lisatud preambula viitega Tartu rahulepingu kohta on õige ja selle muutmiseks või ärajätmiseks puudub igasugune õiguslik alus. (kestev aplaus).

Nagu ma mõistan Teie heakskiidust, on see avaldus vastu võetud! Head koosolemise jätkumist!



Märjamaa kokkutulekust osavõtjate rivi suundumas lauluväljakule



Külalistena osalesid kokkutulekul Läti sõjaveteranid

EESTI RELVAGRENADERIDE VETERANIDE 2008. AASTA KOKKUTULEK SINIMÄGEDES

Laupäeval 26. juulil 2008 toimus Sinimägedes 20. Eesti relvagrenaderide diviisi veteranide järjekordne iga-aastane kokkutulek. Kokkutulekul osales ka EVL ja kokku võttis kokkutulekust osa üle 400 inimese. Lisaks veteranidele olid kohal ka Öise Vahtkonna esindajad. Kohale oli tulnud ka eestlastest veteranide võitluskaaslasi Norrast ja Hollandist.

2008. a. möödus Teise maailmasõja lõpus peetud veristest lahingutest 64 aastat. Eesti kaitselahingutes võidelnud mehi on iga aastaga vähemaks jäänud ning kokkutulekul mälestati viimase aasta jooksul manalateele läinud kaasvõitlejaid

Peale eestlaste võitles 1944. aasta suvel Sinimägedes pealetungiva punaarmee vastu ka norralaste, valloonide, taanlaste ja hollandlaste üksused. Võitluse eesmärk oli vältida Euroopa vallutamist bolševike poolt.

«Me kartsime, et bolševism jõuab Skandinaaviasse ja mujale Euroopasse ning me ei soovinud seda mitte mingil juhul,» ütles kokkutulekust osa võtnud Taani sõjaveteran Ellef Henry Rasmussen.

Pidades pealetungivaid punavägesid Sinimägedes kinni, jõudsid kümned tuhanded inimesed Eestist põgeneda, mille tulemusel tekkis tugev poliitiline pagulus, kelle roll Eesti taasiseseisvumisel omas olulist tähtsust.

Kokkutulekust tegid telereportaaži kõik kolm eesti telekanalit. Kohal olid ka Venemaa telekanalite kaameramehed.

Eesti Päevalehe sõnastuses kogunesid Sinimägedesse „Hitleri armee veteranid".



Eesti relvagrenaderide veteranide kokkutulekust osavõtjad



Kokkutulijaid tervitas „Wiking-Narva" klubi esimees Kaljo Jakobsoo



Kokkutulekust võtsid osa Norra sõjaveteranid

EESTI LENNUVÄEPOISTE KLUBI KOKKUTULEKUD

1991. aastal klubi asutamiskoosoleku kokkutulekule järgnenud järgmine Eesti Lennuväepoiste klubi kokkutulek toimus 1993. aasta 1. juulil Sangaste mõisa lossis. See kokkutulek on jäänud klubi kokkutulekute ajaloos üheks kõige osavõturohkemaks, millest võttis osa üle kolmesaja endise lennuväepoisi. Neist ligi sada osavõtjat Kanadast, Rootsist, Inglismaalt, Saksamaalt, USA-st, Austraaliast ja Tanzaniast.

Kõik järgmised klubi poolt korraldatud iga-aastased kokkutulekud, kokku arvult seitseteist, on toimusid Kose-Lükatil, Konstantin Pätsi Vabaõhukoolis, kust 1944. aastal algas kõigi lennuväepoiste sõjatee. Kokkutulekute korraldajaks on olnud klubi Tallinna sektsioon, eesotsas klubi presidendi Enn Vohliga. Kokkutulekute korraldamisel on alati suuresti abiks olnud ja nende läbiviimisel kaasa aidanud tollane Vabaõhukooli direktor **Valdek Berentsen**, kes on klubi auliige.

Eesti Lennuväepoiste Klubi 2001. aasta kokkutulek

2001. aasta juulikuu esimesel nädalavahetusel kogunes Pirita-Kosele, Konstantin Pätsi Vabaõhukooli mändide alla üheksandat korda üle poolesaja endise lennuväepoisi, et tähistada 1991. aasta suvel sealsamas loodud Eesti Lennuväepoiste Klubi kümnendat aastapäeva.

Eelnenud aastatel oli toimunud kokku juba kaheksa kokkutulekut, mis kõik - välja arvatud 1993. aasta, kui kokku tuldi Sangaste lossis - toimusid Kose-Lükatil, Konstantin Pätsi Vabaõhukoolis.

Nii nagu varasematelgi kokkutulekutel, oli ka seekord peale kohalike klubiliikmete kohale sõitnud endised lennuväepoisid Ameerikast, Austraaliast, Kanadast, Inglismaalt, Saksamaalt ja Rootsist. Kuigi aastatega on "poiste" read tublisti hõrenenud, kogunes kooli aias oleva lennuväepoiste mälestuskivi juurde kokkutuleku lipu heiskamisele üle poolesaja kunagist hallipäist sõjameest.

Tervitusi kokkutulnuile tõid Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja Tallinna Sõjameeste Ühenduse esindajad. Kohale ei jõudnud aga kokkutulekust osa võtma kutsutud Tallinna linna ja Kaitsejõudude esindajad…

Toimunud koosistumisel valisid kokkutulnud klubi juhatuse tagasi endises koosseisus. Paljud sõnavõtjad avaldasid mitterahulolu meie vabariigi juhtkonna senise ükskõiksesse suhtumisse 1944. aastal Eestis toimunud sõjasündmustesse. Küsiti, miks meie poliitikud häbenevad avalikult teavitada, et toimunud kaitselahingud olid sisuliselt Teine Eesti Vabadussõda, nagu seda oli oma üleskutses juba 1944. a. veebruaris öelnud Eesti Vabariigi presidendi kohustes olnud Jüri Uluots.

Teravaid kriitikanooli lasti ka meie meediaväljaannete pihta, kes tissimissi üritustest kirjutavad terveid lehekülgi, tuhandete osavõtjatega ülevabariiklikest sõjameeste üritustest paremal juhul vaid paar rida – kui sedagi. Samuti tundsid mitmed sõnavõtjad muret meie koolinoorte vähese osavõtu pärast noorteorganisatsioonide tööst ning nõrga isamaalise kasvatustöö pärast koolides.

Peale koosistumist käis kokkutulnute delegatsioon Tallinna Reaalkooli juures ning pani pärja Eesti Vabadussõjas langenud koolipoiste ja õpetajate mälestussamba jalamile. Samuti pandi pärg sakslaste poolt maha lastud lennuväepoiste ühiskalmule linna Keskkalmistul.

Kokkutulek jätkus sõdurisupi söömise, möödunud sõjasündmuste meenutamise ja sõdurilaulude laulmisega.

Eesti Lennuväepoiste Klubi 2002. aasta kokkutulek

2002 aasta 1. juuli keskpäeval hakkas Kose-Lükatil asunud Konstanti Pätsi Vabaõhukooli õuele kogunema endisi lennuväepoisse üle kogu Eesti. Samuti oli tulijaid kaugelt väljastpoolt – Kanadast, USA-st, Inglismaalt, Saksamaalt ja Rootsist. Tuldi nii koos pereliikmetega kui üksikult. Oli rohkesti jällenägemis- ja kohtumisrõõmu.

Kui kellaosutid lähenesid keskpäevale, kogunesid kokkutulekust osavõtjad koolimaja suurde saali pidulikule avaaktusele. Sissejuhatava sõnavõtuga esines kooli direktor, Lennuväepoiste klubi auliige **Valdek Berendsen**, kes ütles:

"Tere tulemast Tallinna Konstantin Pätsi Vabaõhukooli territooriumile. See on koht, kust algas teie sõjamehetee, kust noored 16-17 aasta vanused noored läksid Eesti Vabariiki kaitsma. On tore näha, et peate seda traditsiooni tähtsaks. Meie tänased noored selles koolis on kasvatatud samas vaimus ja ma pean seda traditsiooni meie koolile ja noortele väga tähtsaks."

Oma tervitussõnade järel palus ta sisse tuua Eesti Lennuväepoiste Klubi lipu. Lipu sissetoomise järel kõlas võimsalt ühiselt lauldud eesti hümn. Seejärel tervitas kokkutulnuid klubi president **Enn Vohli** ja avas piduliku aktuse, mis oli pühendatud 1944. aasta suvel lennuväe abiteenistusse mobiliseeritud endiste koolipoiste 75-nda juubeli tähistamisele.

Päevakohase ettekandega esines klubi ajalootoimetaja **Vaino Kallas**. Järgnesid tervitussõnavõtud Eesti lennuväepoiste Kanada klubi esindajalt **Evald Oder**'ilt, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu vanematekogu esimehelt **Hendrik Arro**'lt, Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse esimehelt **Ralf Kaup**'ilt, Eesti Kaitsejõudude esindajalt kapten **Rein Helme**'lt ja paljudelt teistelt külalistelt.

Peale tervitussõnavõtte esines kokkutulnuile ja külalistele meeleoluka kontserdiga Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor dirigent **Helle Kullamaa** juhatusel. Kõlasid nii isamaalised, kui tuntud sõdurilaulud.

Kokkutuleku ajal asetas lennuväepoiste delegatsioon pärjad Eesti Vabadussõjas langenud koolipoiste mälestussamba jalamile ning Tallinna Keskkalmistul sakslaste poolt 1944. aasta septembris maha lastud kolme eesti lennuväepoisi ühiskalmule.

Kokkutuleku pidulikule osale järgnes lõkketule süütamine, kus kokkutulekust osavõtjaid kostitati maitsva sõdurisupi ja grillvorstidega. Peale seda meenutati õlut rüübates ja ühislaule lauldes möödunud sõjapäevi ja seljataha jäänud pikki eluaastaid. Ja kui suvine päike laskus Pirita jõe kallastel kasvanud männilatvade taha, langetati kokkutuleku lipp ja lauldi lennuväepoiste mälestuskivi juures veel mitu isamaalisi laulu.

Järgmisel hommikul algas välisriikidest kohaletulnud endistele lennuväepoistele kolmepäevane bussireis mööda kaunist Eestimaad. Külastati ajaloolisi vaatamisväärsusi ning kunagisi lahingupaiku Narva jõe ääres ja Sinimägedes

Eesti Lennuväepoiste Klubi 2003. aasta kokkutulek

1. juulil 2003 kogunesid Konstantin Pätsi Vabaõhukooli aeda endised eesti lennuväepoisid, kes 59 aastat tagasi sama kooli juurest oma sõjameheteed alustasid.

Kui 1944. a. juulis-augustis oli siit minejaid ligi 3000, siis nüüd oli kokkutulijaid vaevalt poole kompanii jagu. Aeg ja aastad olid teinud oma töö.

Kaugemalt tulijateks olid seekord vaid Toronto "poisid" Kanadast. Külalistena olid kohal Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja Sõjameeste Tallinna Ühendusest esindajad.

Nagu kõigil varasematel kokkutulekutel rivistas ka seekord mehed lipuväljakul üles ja kandis kokkutulekust Lennuväepoiste Klubi presidendi Enn Vohlile ette Vaba- õhukooli direktor ja Lennuväepoiste klubi auliige Valdek Berentsen. Rivistuse järel koguneti kooli aulasse, kus kokkutulnutele ütlesid tervitusi külalised ja toimusid päeva- teemalised sõnavõtud.

Seejärel mindi taas kooli aeda, kus pr. Vohli oma abilistega kokkutulnuid maitsva sõduri- supi ja krillvorstidega kostitas. Üheskoos õlut rüübates meenutati kaugeid noorus- aegu ja möödunud ränkraskeid sõjapäevi, mis oli jätnud igaühele neist oma jälje.

Järgmine kohtumine otsustati korraldada järgmisel - 2004. aastal.

Eesti Lennuväepoiste Klubi 2004. aasta kokkutulek

2004. aasta 1. juulil kogunesid 13. korda Kose-Lükatil asunud Konstantin Pätsi Vaba-õhukooli juurde mehed, kes 1944. a. suvel noorte koolipoistena lennuväe abiteenistusse astusid ja sama kooli juurest oma sõjameheteed alustasid.

Aasta-aastalt on tulijaid aina vähemaks jäänud ja seekord oli kooli õuel asunud lennuväepoiste mälestuskivi juures rivis umbes 80 hallipäist meest. Kohale oli tulnud endisi kaasvõitlejaid Kanadast, Ameerikast, Austraaliast, Inglismaalt, Saksamaalt ja Rootsist.

Tervitussõnade ja päevakohase sõnavõtuga pöördus kokkutulnute poole Lennuväepoiste klubi juhatuse liige Vaino Kallas. Külaliste poolt ütlesid tervitusi Riigikogu liige, ajaloolane Küllo Arjakas, Vabadusvõitlejat Liidu esimees Gunnar Laev, sõja ajal Eesti lennuüksuses teeninud Armand Trei, Kanada Lennuväepoiste klubi esindajad Evald Oder ning Kalju Jõgi ja Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse esimees Kuno Raude. Viimane luges ette ka Eesti Vabadusvõitlejate pöördumise Riigikogu poole, mis kokkutulnute poolt heaks kiideti.

Seejärel toimus kooli saalis kontsert, kus esinesid Pärnu sõjameeste meeskoor ja flöödi-trio Eesti relvagrenaderide klubi esimehe Kaljo Westi juhatusel. Kokkutulek lõppes ühise lõunaga, kus pakuti sõdurisuppi ja krillvorsti. Lõkketule juures õlut rüübates meenutati sõjatulest räsitud noorusaegu ja lauldi vanu sõdurilaule.

Klubi ajalootoimetaja
Vaino Kallase sõnavõtt 12. kokkutulekul

Kallid kaasvõitlejad! Austatud külalised! Daamid ja härrad!

Eile, 60 aastat tagasi, 30 juunil 1944 kogunesid siia Konstantin Pätsi Vabaõhukooli juurde esimesed 680 vabatahtlikku, põhiliselt gümnaasiumide ja kutsekoolide viimaste klasside koolipoisid üle kogu Eesti, kes siin neljaks kompaniiks jagati ja seejärel siin männimetsa all olnud puubarakkidesse majutati. Saanud kätte varustuse pandi poisid 8. juulil rongile ja sõiduti Kiviõlisse ja Püssi, kus nad sealseid tööstusasulaid õhurünnakute eest kaitsnud saksa õhutõrjeüksustesse teenima suunati. Poisid õpetati välja õhutõrjesuurtükkide, tõkkeballoonide ja helgiheitjate peal.

On küsitud - mis sundis neid noorukeid sellel raskel sõjasuvel vabatahtlikult sõjameheteele asuma? Vastus on: selleks sundis neid ohtlik olukord idapiiril ja neile Eesti Vabariigi ajal koolis ja noorteorganisatsioonides sisendatud kaitsevalmiduse tahe.

1944. aasta alguseks oli sõda taas Eesti pinnale jõudnud. Igivana Narva-Peipsi piirivöönd, mis juba varem oli näinud paljusid idanaabri sissetunge, oli Punaarmee vallutussõja tulemusel muutunud taas raskete kaitselahingute tandriks. Veebruaris mobiliseeritud

meestest moodustatud piirikaitse rügementide ning teistelt rinnetelt Narva rindele toodud eesti väeosade, krahv Strachvitzi soomusüksuse ja norralaste, taanlaste, flaamide ning valloonide ühisel jõul suudeti punavägede edasitung 1944.a. veebruaris seisma panna.

Samal ajal oli meie idavaenlasel kujunenud traditsiooniks, et enne kui linn või asula vallutada, tuleb see õhurünnakutega maatasa teha. Alates 1942. aasta algusest kuni 1944. aastani oli Eesti linnadele ja tööstusasulatele toimunud üle 80 punakotkaste õhurünnaku. Neist suuremad olid Narva linna täielik hävitamine ning Tallinna, Tartu ja Tapa barbaarne pommitamine. Tekkinud olukorras oli vaja kaitsta nii rinnet kui ka tagalat.

1944. aastaks oli tagalas väga vähe mehi järele jäänud. Veebruaris toimunud üldmobilisatsioon koos samal ajal moodustatud Omakaitse malevate lahingpataljonidega oli rindele viinud lisaks seal võidelnuile veel nelikümmend aastakäiku mehi. Paljud võibolla ei teata, et tekkinud ohtlikus olukorras võtsid koos meestega rindetegevusest osa ka naised. Nii näiteks oli Tartu maleva Omakaitse lahingpataljonis, kus oli 1300 meest ka 650 naist. Tagalasse olid jäänud vaid üle 60ne aastased vanurid ning 16-17 aastased noorukid, kelle õlgadel lasus nüüd kogu tagalaelu korraldamine ja selle ka kaitsmine.

Kuni 1944. aastani oli eesti noorte suhtumine sakslaste värbamisaktsioonidesse olnud üsnagi tõrjuv. Nüüd, mil rindejoon oli Narva jõe taha jõudnud ja Eestit ähvardas Punaarmee sissetung, muutus noorte suhtumine sõjalistesse teenistustesse oluliselt. 1944 märtsis, kohe peale Tallinnale ja Tartule toimunud pommirünnakud, moodustati üle vabariigi kõigis suuremates linnades vabatahtlikest koolinoortest õhukaitse komandod. Neis olnud õhukaitse grupid jälgisid hoonete tuleohutuse ja õhukaitse nõudeid. Noortele korraldati esmaabi kursused. Samuti abistasid need noortegrupid haiglaid, postiteenistusi, kohalikke ajalehetoimetusi ja linnavalitsusi. Omakaitse ridades võtsid noored osa mitmesuguste strateegiliste ja kommunaalobjekti valvamisest. Samuti abistasid noortegrupid perekondi, kelle liikmed olid rindel, või seotud teiste sõjaliselt tähtsate ülesannetega. Tütarlapsed abistasid lasterikkaid peresid, ja neid, kus pereisa või ema oli 1941. aastal küüditatud või mõrvatud.

Noorte tegevuses ei osalenud mitte ainult Noorte Maleva liikmed, vaid ka organiseerimata noored. Kõik see andis tunnistust sõjaaja noorte suurest aktiivsusest tagala abistamisel kodumaale raskel ja kriitilisel hetkel. Seda kinnitas ka fakt, et teenistustesse, kuhu pääsemine oli sageli vanusega piiratud, astus väga palju noori vanemate kirjalikul nõusolekul. Soovi, igati kaasa aidata tagala kaitsmisele idast ähvardava ohu vastu, põhjustas neis noortes Eesti Vabariigi ajal koolis ja noorteorganisatsioonides saadud isamaaline kasvatus. Tolle aja noortes oli tugevasti välja kujunenud kaitsevalmiduse tahe. Siit tuleneb ka vastus, miks 30. juunil 1944 kogunes siia nende mändide alla nii palju vabatahtlikke.

Samal ajal vajas rinne pidevalt täiendust. Eesti linnu õhurünnakute eest kaitsnud õhutõrjeüksused oli alakomplekteeritud. Ja ajal, mil Narva ning Võru- ja suur osa Tartumaast olid juba punavägede valduses ja lahingud käisid Emajõe joonel, kuulutati augustis 1944 välja Saksa okupatsiooniaja viimane mobilisatsioon. Lennuväe abiteenistusse kutsuti kõik 1927. sündinud noormehed. Ka nüüd tuli koos kutsealustega mobilisatsioonipunktidesse üllatavalt palju vabatahtlikke, kes oma nooruse tõttu mobilisatsiooni alla ei kuulunud. Sõtta minekuks oli poistel kaasas vanema või hooldaja kirjalik nõusolek.

Täna, kus meie 16-17 aastaseid “lapsukesi” kavatsetakse õhtuti vaid ema käekõrval tänavale lubada, on mõnele tolle aja noorte selline käitumine arusaamatu. Võidakse küsida: kas need emad-isad siis oma laste saatuse pärast ei muretsenud ja lubasid neid minna sõtta, kuigi neil sinna minekuks Saksa okupatsioonivõimude poolt käsku polnud? Pealegi oli sakslaste lahkumine Eestist veel vaid päevade küsimus.

Kindlasti muretsesid ja kindlasti rohkem, kui paljud tänased lapsevanemad, kelle võsukestest on saanud tänavalapsed, hulkurid ja narkomaanid. Kuid veel rohkem tunti siis muret kodumaa saatuse ja alles seejärel oma kodu ja pere pärast. Hirm juba kord üle elatud nõukogude terrori tagasituleku üle oli suurem.

Toimunud mobilisatsioon tõi siiasamasse Konstantin Pätsi Vabaõhukooli juurde kokku ligi 2200 noort. Kõik nad jaotati ära tagalas asunud Saksa õhutõrjeüksuste vahel. Samal ajal püüti, vähemalt esialgu, kinni pidada värbamisjuhendiga ette nähtud nõudest ja saata noormehed teenima võimalikult nende elukoha lähedal asunud õhutõrjeüksustesse. 360 noort saadeti teenima saksa mereväe õhukaitseteenistustesse. Umbes kompanii jagu poisse asusid õppima tollal Pärnus asunud lennukoolis.

Eestis oli kavas ka tütarlaste lennuväe abiteenistusse võtmine, mida aga rindeolukorra kiire muutumise tõttu enam teha ei jõutud. Küll aga asus hiljem Saksamaal õhukaitse üksustesse teenima ligi 1000 eesti tütarlast.

17. septembril 1944 käivitus sakslaste taandumisplaan "Aster". Punaarmee oli asunud suurpealetungile ja Emajõe joonel mitmel pool rindest läbi murdnud, mistõttu mitu eesti ja saksa väeosa olid Narva rindel ümber piiratud ja kotti jäänud.

19. septembril alustasid Eesti linnade kaitsel olnud saksa õhutõrjeüksused Eestist lahkumist. Kuna neis üksustes teeninud eesti poisid olid värbamiseeskirja põhjal ette nähtud teenima vaid Eesti pinnal, seisid poisid nüüd valiku ees - kas lahkuda väeosast või taanduda koos sakslastega Saksamaale. Samal ajal hoiatasid sakslased poisse: "Kui jääte Eestisse, tuleb teil elada kommunismi tingimustes. Mida see teile kaasa toob, võite ise arvata!"

Kuid sellele vaatamata hakkas poisse patareidest salaja kaduma. Enamuses õhutõrjeüksustes püüdsid sakslased neid isegi relva jõul kinni hoida. Siinsamas Lasnamäel asunud patareist ära jooksnud neli Pärnumaa poissi said sakslased haarangul kätte. Haarangu ajal lasid sakslased ise kogemata maha ühe oma vahtmeistri. Kuigi eesti poiste juures relvi ei leitud, aeti laskmine poiste süüks ja kõik poisid lasti Lasnamäe jalamil maha. Kolm neist on maetud Tallinna Vanale kalmistule, kuhu me täna pärja viisime.

Koos saksa õhutõrjeüksustega läks või viidi siit Saksamaale umbes tuhat õhutõrjeüksustes teeninud eesti poissi. Saksamaal liideti need 20. Eesti diviisi tagavararügemendiga ja viidi hiljem Taani. Peale sõja lõppu viidi lennuväepoisid Belgias asunud inglaste Zedelgheimi sõjavangilaagrisse, kust nad peale vabanemist mööda maailma laiali hajusid ja endale võõrsil kodud rajasid. Paljud neist asus peale vabanemist teenima USA vahi- ja tööpataljonidesse Saksamaal.

Teistsugune oli aga Pärnumaa poiste saatus, kes jäid sulgunud Kuramaa "kotti." Sealt viidi osa neist 1944 oktoobris veelkord Eesti pinnale, kus nad võtsid kuni Sõrve lahingute lõpuni osa seal toimunud väga ohvriterohketest lahingutest. 24. novembri öösel taanduti dessantpraamidel taas Kuramaale, kus võideldi kuni sõja lõpuni.

Sõja lõppedes õnnestus osal poistest Vindavi sadamast laevadega Saksamaale pääseda. Kõik teised langesid Punaarmee kätte sõjavangi, kus neid enne NKVDle üle andmist töötles nõukogude vastuluure SMERTŠ [lüh. "Surm spioonidele]. NKVDle üle antud poisid sõiduti Venemaa avarustele oma "süüd" lunastama, kuhu osa neist jäid igavesti noortena puhkama võõrasse mulda.

Kuna palju lennuväepoisse evakueeriti Tallinna, Paldiski ja Pärnu sadamatest Saksamaale laevadega, siis teadaolevalt hukkus osa lennuväepoisse, kelle arvu pole õnnestunud kahjuks välja selgitada, koos venelaste poolt põhja lastud laevadega. Üks grupp eesti lennuväepoisse saadeti 1945. a. Berliini alla, kust neist keegi enam tagasi ei tulnud.

Sõja lõppedes õnnestus kuuel eesti lennuväepoisil Kuramaalt Rootsi kuningriiki põgeneda. Rootsi valitsuse otsusega anti nad koos ühe eesti ohvitseri, üheksa leedulase ja 130 lätlasega N. Liidule välja. Kaks läti ohvitseri sooritasid väljaandmisel enesetapu. Eesti taasiseseisvumise järel vabandas Rootsi valitsus väljaantute ees ja kutsus veel elus olevad Rootsi külla, kus delegatsiooni võttis vastu ka Rootsi kuningas. Üks väljaantuist on täna siin koos meiega.

Kurvalt lõppes nende lennuväepoiste saatus, kes uskusid nõukogude agitaatorite mesimagusaid meelitusi ja peale sõja lõppu Saksamaalt tagasi Eestisse repatrieerusid. Enamus neist saadeti sunnitöölaagrisse, süüdistatuna spionaažis.

1944. aastal võitles eesti sõdur ekspantsionismi teel maailma rahvaid "vabastava" suurriigi hiigelarmee vastu. Kuna viimast toetasid lääneliitlased, siis nende abiga vallutas meie suur idanaaber kogu Ida-Euroopa ja kehtestas seal kommunistliku režiimi. Nüüd püütakse paraku aga ajalugu jalgadelt pea peale pöörata ja kogu toimunu hoopiski maha vaikida. Kuid ei tee ju Läänega liidusolek sissetungijast veel inglit, nagu ei saa sissetungija vastu võidelnuilt võtta ära kodumaa kaitsja rolli. Kui Punaarmee võitles natsiarmee vastu Püha Õiguse nimel, siis samasugust Püha Õigust omasid eestlased, soomlased, lätlased ja leedulased, kes kaitsesid oma kodumaad sissetungivate punavägede vastu võideldes.

Paraku olid need võitlused juba Jaltas toimunud konverentsil võitjariikide poolt luhtumisele määratud. Hiljem - Potsdamis kokku lepitu põhjal jagati Eruroopa kaheks – Lääne poole Elbe jõge jäi valitsema demokraatia, ida poole aga stalinistlikul Venemaal kehtinud autokraatlik süsteem.

1944. aastal läks siit Pirita-Kose mändide alt sõjameheteele ligi 3000 verinoort koolipoissi. Täna on meid siia kogunenud vaid mõnikümmend. Paljud meie hulgast jäid igavesti nooreks jäädes meist maha juba sõjateel. Osa hukkus vangilaagrites. Suur osa ei jõudnud ära oodata oma kodumaa taasvabanemist ja läksid manalateele. Mälestagem neid hetkelise vaikusseisakuga!

Lõpetuseks lubage mul klubi juhatuse nimel tänada kõiki väljaspool Eestit saabunud külalisi, kes leidsid aega ja tahtmist meie kokkutulekust osa võtta. Tänan osavõtu eest ka kõiki Eestis elavaid endisi lennuväepoisse.

Eriti suured tänud tahaksin ma aga öelda Konstantin Pätsi Vabaõhukooli direktorile, meie klubi auliikmele härra Valdek Berentsile, kes nii täna, kui kõigi varem siin toimunud kokkutulekute läbiviimisel on meie klubile osutanud igakülgset abi ja toetust.

Mis meid aga eriti rõõmustab - tänu hr. Berentsile, kasvatatakse siin, selles koolis õpilasi isamaalises vaimus, nii nagu kasvatati kunagi meid.

Soovin kõigile kokkutulnuile jätkuvat tervist ja head pidutuju!

Eesti Lennuväepoiste Klubi 2006. aasta kokkutulek

2006. aasta 1. juulil kogunesid endised eesti lennuväepoisid taas traditsiooniks saanud Konstantin Pätsi Vabaõhukooli juurde, kus toimus Eesti Lennuväepoiste Klubi XV suvine kokkutulek.

Esmakordselt koguneti Konstantin Pätsi Vabaõhukooli juurde 1944. aasta juuli-augustis, kuna just siit algas kõigi nende tollaste noore sõjamehetee. Nüüd on aastad teinud oma töö ja kuna meeste vanus läheneb peagi 80nda eluaasta piirjoonele, on kokkutulijate arv iga aastaga vähemaks jäänud. Kui 65 aastat tagasi kogunes siia kooli õuele ligi 3000 poissi, siis seekord oli rivis vaevalt poolsada hallipäist meest. Kaugemaiks tulijaiks olid kaasvõitlejad Kanadast, Rootsist ja Austraaliast.

Kuid vaatamata meeste turjale kogunenud aastatele, oli lipuväljakule rivistatud sõja ja vangilaagrite karastusega meeste rivi veel üsnagi rühikas. Hiljem lõkketule ääres sõdurisuppi

Seekord koguneti siia Vabaõhukooli juurde juba viieteistkümnendat korda. Kuigi aastad on teinud oma töö ja iga aastaga on kokkutulijate arv vähemaks jäänud, oli sel aastal Vabaõhukooli õuel asunud lennuväepoiste mälestuskivi juurde kokkutuleku avatseremooniale kogunenud ligi poolsada endist lennuväepoissi ja külalist.

Kaugemateks tulijateks olid Kalju Jõgi, Peeter Lanno ja Evald Oder Kanadast, Heino Halliste ja Olev Orgla Rootsist, Ülo Kompa Saksamaalt, Raimond Rätt abikaasaga Soomest ja Endla Lepik (endise lennuväetüdruku õde) Inglismaalt.

Peale kokkutuleku lipu heiskamist koguneti koolimaja suurde saali, kus toimus Eesti Lennuväepoiste Klubi üldkoosolek ja juhatuse valimine. Koosolek valis tagasi senise juhatusse kuhu kuulusid Endel Vasar (juhatuse esimees) ning liikmed August Tuisk ja Aldo Tampere. Otsustati, et vaatamata sellele, et enamuse klubi liikmete vanusepiir on ületanud 80 piirjoone, jätkab klubi tegevust. Kokkutulek jätkus pikniku ja lõkketulega, kus kokkutulijaid kostitati maitsva sõdurisupi, krillvorstide ja õllega.

Eesti Lennuväepoiste Klubi 2007. aasta kokkutulek

2007 aasta 1. juulil kogunesid Eesti Lennuväepoisid viieteistkümnendat korda Konstantin Pätsi Vabaõhukooli juurde järjekordsele kokkutulekule. Selle kokkutulekuga tähistati mobilisatsiooniga lennuväe abiteenistusse võetud meeste 8-ndat juubelit. Kuna seekordne kokkutulek langes kokku ülevabariiklik noorte laulupeoga, mistõttu kaugemalt tulijail oli võimalk osa saada suurejoonelisest noorte lauljate ja tantsijate rongikäigust.

Kuigi aastad on teinud oma töö ja iga aastaga on kokkutulijate arv vähemaks jäänud, oli sel aastal Vabaõhukooli õuel asunud lennuväepoiste mälestuskivi juurde kogunenud kokkutuleku avatseremooniale ligi nelikümmend endist lennuväepissi ja külalist.

Kaugemateks tulijateks olid Kalju Jõgi, Peeter Lanno ja Evald Oder Kanadast, Heino Hallisoo ja Olev Orgla Rootsist, Ülo Kompa Saksamaalt, Raimond Rätt abikaasaga Soomest ja Endla Lepik (endise lennuväetüdruku õde) Inglismaalt.

Peale kokkutuleku lipu heiskamist koguneti koolimaja suurde saali, kus toimus Eesti Lennuväepoiste Klubi üldkoosolek ja juhatuse valimine. Koosolek valis tagasi senised juhatusse juhatuse liikmed - Endel Vasar (esimees), liikmed August Tuisk ja Aldo Tampere. Otsustati, et vaatamata sellele, et enamuse klubi liikmete vanusepiir on ületanud 80 piirjoone, jätkab klubi tegevust.

Kokkutulek jätkus pikniku ja lõkketulega, kus kokkutulijaid kostitati maitsva sõdurisupi, krillvorstide ja õllega.

Eesti Lennuväepoiste Klubi 2008. aasta kokkutulek

Nagu varasematel aastatel, kogunesid ka 2008. aasta 1. juulil Pirita-Kosel asuva Konstantin Pätsi Vabaõhukooli juurde eesti lennuväepoisid, et võtta osa järjekordsest, seekord juba XVII Eesti Lennuväepoiste Klubi poolt korraldatud kokkutulekust.

Kunagiste lennuväeabiliste esimesest kogunemisest siia Pirita-Kose mändide alla on möödunud kuuskümmend neli aastat ja iga aastaga on kokkutulnute arv aina vähemaks jäänud. Kui 1944. aasta suvel tuli siia kokku ligi 3000 poissi, siis seekord rivistus lennuväepoiste mälestuskivi juures olevale lipuväljakule vaid 26 osavõtjat. Kaugemaks tulijaks seekord oli Harri Kajando Inglismaalt.

Kokkutulek algas rivistusega lipuväljakul, kus mehed rivistas üles ja kandis sellest klubi presidendile ette Lennuväepoiste klubi auliige, Pätsi Vabaõhukooli endine direktor Valdek Berentsen. Eesti hümni helide saatel kerkis lipumasti eesti trikoloor. Kokkutulek oli avatud.

Peale rivistust toimus klubi liikmete üldkoosolek, kus juhatuse esimees August Tuisk andis ülevaate klubi tegevusest ja selle finantsolukorrast. Üles kerkis ka küsimus - milline tulevik ootab lennuväepoiste klubi, kuna liikmete arv aina väheneb. Ühe ettepanekuna avaldati arvamust, et kõne alla võiks tulla ühinemine endiste - sõjaaegsete lenduritega.

Kokkutulek jätkus pikniku ja lõkketulega, kus kokkutulijaid kostitati maitsva sõdurisupi, krillvorstide ja õllega.



Konstantin Pätsi Vabaõhukool. Siit algas 1944. aastal eesti lennuväepoiste sõjamehetee ja siin on toimunud kõik klubi kokkutulekud



Eesti lennuväepoiste X kokkutulekust osavõtjad



Lennuväepoiste klubi lipp ja mälestuskivi



Pärnu lennuväepoisid Konstantin Pätsi Vabaõhukooli aias



Klubi president August Tuisk, K. Pätsi Vabaõhukooli õpetaja, klubi auliige Valdek Berentsen ja klubi ajalootoimetaja Vaino Kallas



Pärja panek Eesti Vabadussõjas langenud kooliõpilaste mälestusmärgile



Vaino Kallas, Endla Lepik Inglismaalt ja Raimond Rätt abikaasaga Soomest lennuväepoiste kivi juures





Sõrvevõitlejad Vaino Kallas ja Endel Sildoja lennuväepoiste mälestustahvli avamisel Sõrves



Mälestustahvli avamisel Iide külas Sõrves võidelnud Eesti lennuväepoistele. See on ainuke mälestusmärk Sõrves Punaarmee vastu võidelnud eestlastele.



Mälestustahvli avamisel Sõrves laulis Eesti Sõjameeste Pärnu Ühenduse meeskoor



Eesti lennuväepoiste mälestuskivi Konstantin Pätsi Vabaõhukooli aias. Siit läksid 1944. aasta suvel sõjateele ligi 3000 Eesti lennuväepoissi.

IV

EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIDU TEGEVUSEST

- **Koostööst teiste riikide sõjaveteranidega**
- **Mälestusmärgid vabadusvõitlejaile**
- **Seli taastusravikeskus**
- **Koostööst D-R J Koostöökojaga**
- **Fondide tegevusest**
- **Riiklikud autasud, medalid**

EESTI VABADUSVÕITLEJATE KONTAKTID
TEISTE RIIKIDE SÕJAVETERANIDEGA

Kohtumised saksa sõjaveteranidega

Eesti leegionäride 1992. aasta kokkutulekul Adaveres teatas Vabadusvõitlejate Läänemaa Ühenduse esimees Olaf Taro oma kontaktide Saksamaa sõjaveteranidega, kes oli kirjavahetuses Hamburgis elava ja *Kameradenwerk Korps Steiner* sõjaveteranide organisatsiooni liikme Gustav Wegneriga. Viimane teatas, et nende organisatsiooni kokkutulek toimub samal aastal Walsrodes ja saatis ka mõned kokkutuleku kutsed.

Kokkutulekule otsustati saata kolmeliikmeline delegatsiooni koosseisus Olaf Taro, Emil Alesma ja Karl Sirel. Delegatsiooni saatmist toetas ka tollane peaminister Mart Laar. Kuid kuna Alesmal ja Tarol polnud võimalik sõita, taotles Saksamaale sõidu viisat vaid Karl Sirel. Tallinnas Saksa saatkonnas aga selgus, et kutsel puudub notariaalselt tõestatud kinnitus, et kutsuja katab kõik külastamisega seotud kulud. Nüüd hakkas Saksamaal küllakutsete vormistamisega tegelema Georg Diers, mille tulemusel sai teoks Karl Sireli ja Diersi kohtumine Hannoveris. Siitpeale jätkusid edaspidised kontaktid Saksa sõjaveteranidega Georg Diersi kaudu.

1993. aastal külastas Georg Diers autol koos kahe sõjaveteraniga Võrumaa Sõjameeste Ühendust, tuues kaasa auto järelkäru täie humanitaarabi. Saksa sõjaveteranid külastasid endisi lahingupaiku Narvas ja Sinimägedel ja võtsid osa Narva pataljoni veteranide kokkutulekust Elvas.

Järgmisel aastal korraldasid saksa sõjaveteranid suurema ekskursiooni mööda Eestit. Samal aastal külastas eesti sõjameeste delegatsioon Walsrodes toimunud saksa sõjaveteranide kokkutulekut ja asetasid pärja Herman Lönsi hauale Lüneburgi nõmmel.

Järgnenud aastatel toetasid sakslased eesti sõjameeste organisatsioone, eraldades neile tasuta kolm mikroautobussi ja kaks MAN- diiselautot, milledest ühe sai Seli Tervisekeskus ja teise sõjahaudade otsimise organisatsioon Meleskis.

1997. aastal Võrus toimunud Eesti vabadusvõitlejate kokkutulekule saabunud saksa sõjaveteranid soovisid kohtuda president Lennart Meriga. Kohtumisest võtsid osa Raudristi Rüütliristi kandjad Klemens Behler ja Kurt Mayer. Eesti sõjamehi esindasid Hudo Räst ja Karl Sirel.

Kohtumisel ütles president Meri, et ütleb oma tervituse eesti keeles, kuna see on määratud kogu eesti rahvale. Oma tervitussõnavõtus ütles president:

„Ma ei võta teid vastu kui Rüütliristi kandjaid, vaid kui mehi, kes hoidsid Narva all ja Sinimägedes kinni rinnet, et eesti intelikentsil oleks võimalus põgeneda läände, kus nad jätkasid võitlust Vaba Eesti eest." Kuigi presidendi vastuvõtt pidi kestma vaid pool tundi, kujunes see kohvilauas istumisega pooleteise tunni pikkuseks.

1998. aastal toimus taas president Lennart Meri kohtumine juba suurema saksa sõjaveteranide grupiga, kus viimased andsid presidendile kingitusena üle *Kameradenwerk Korps Steineri* logoga hõbetaldriku. See oli viimane välismaa sõjaveteranide kõrgetasemeline kohtumine eesti riigijuhiga.

Saksa sõjaveteranide delegatsioon võttis osa ka Raudristi Rüütliristi kavaleri Alfons Rebase ümbermatmise tseremooniast, kus sõnavõtuga esines Saksamaal asuva Rüütliristi kavaleride organisatsiooni esimees.

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu liikmesorganisatsioonidel on samuti kontaktid Läti, Soome, Leedu, Flaami, Taani ja Norra sõjameeste veteranorganisatsioonidega.



Raudristi Rüütliristi kavalerid Harald Nugiseks, Klemens Behler ja Georg Langendorf



President Lennart Meri vastuvõtul Kadriorus. Vasakult Klemens Behleri elukaaslane, Klemens Behler, Georg Langendorf, Karl Sirel ja Lennart Meri



EESTI SÕJAMEESTE DELEGATSIOON LÄTI RAHVUSLIKE PARTISANIDE KOKKUTULEKUL

2005. aasta 30. juulil toimus Riias, Bâltezera järve ääres asuva Riia Etnograafia Vabaõhumuuseumis Läti rahvuslike partisanide 15. kokkutulek, kus Eesti Vabadusvõitlejate Liitu esindas Pärnu Sõjameeste Ühenduse kuueliikmeline delegatsioon koosseisus: Leopold Viirpalu, Oskar Saulep, Vaino Kallas, Leinhard Nieländer, August Lamesoo ja Kaljo Tamm

Läti partisanide organisatsiooni kokkutulek algas pärgade panekuga Riia kesklinnas olevale Vabadussamba jalamile. Seejärel sõideti Riia Vabaõhu muuseumi, kus toimus kokkutulnute rivistus.

Läti, Leedu ja Eesti rahvuslippude lehvides sammusid kokkutulekust osavõtjad muuseumi territooriumil asunud 18. sajandil ehitatud vanasse puukirikusse, kus toimus lühike Jumalateenistus.

Seejärel liikus kokkutulekust osavõtjate pikk kolonn, mille eesotsas sammusid Eesti, Läti ja Leedu rahvuslippe ning Läti vabadusvõitlejate organisatsioonide lippe kandvad Läti sõjaväe paraadvormis sõdurid, Bâltezera järve äärde, kus toimus juubelikokkutuleku pidulik avamine.

Märkimist väärib Läti ja Eesti kaitsejõudude erinev suhtumine endiste sõjameeste üritustesse. Teatavasti on Eesti Kaitsejõudude ja Kaitseliidu ohvitseridel ning reakoosseisul seni soovitatud eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate organisatsioonide kokkutulekutest ning nende poolt püstitatud mälestusmärkide avamisest ja muudest üritustest organiseeritult ja vormi kandes mitte osa võtta (!).

Samal päeval ja samal kellaajal toimus Sinimägedes eesti 20. diviisi sõjameeste kokkutulek, kuhu ei ilmunud ühtegi Eesti valitsuse ega ka Kaitseväe esindajat. Ja nagu rõhutasid sellel kokkutulekul oma sõnavõttudes sõjameeste organisatsioonide esindajad, on nii Eesti valitsus kui ka kaitsevägi eesti sõjameeste üritusele selja pööranud.

Samal ajal võttis Riias toimunud Läti partisanide kokkutulekust osa palju Läti ja Leedu Kaitseväe ning Läti Kaitseliidu ohvitsere ja sõjaväe paraadvormis sõdureid. Erinevalt Eestis toimunud sõjameeste üritustest oli lätlaste üritusel üllatavalt palju noori.

Läti rahvuslike partisanide organisatsiooni kokkutuleku avas selle esimees Ojars Stefans. Seejärel pöördus pikema kõnega kokkutulnute poole Läti Kaitsejõudude kindralmajor Juris Latstiras. Järgnenud sõnavõttudes tervitasid kokkutulnuid eesti ja leedu delegatsioonide juhid ja erinevate organisatsioonide esindajad.

Loeti ette Riia garnisoni ülema käskkiri ja kindralmajor Latsitiras andis ligi kolmekümnele endisele partisanist võitlejale kätte Läti Kaitseministeeriumi tänukirjad ja mälestusesemed.

Meeldivat vaheldust pakkus kokkutulnuile oma nooruslikult temperamentsete tantsudega Riia noorte tantsijate tantsuansambel. Pidulikule kontsertosale järgnes piknik. Peoliste meeleolu hoidis üleval sõjaväe puhkpilliorkestri poolt esitatud tuntud rahvalikud palad ja sõdurilaulud.

Eesti delegatsiooni liikmed kohtusid seal mitmeid vanu tuttavaid sõjamehi ning loodi uusi tutvusi. Kogu üritus jättis südamlikult meeldiva mulje.



Eesti VVL delegatsiooni juhi

Vaino Kallase sõnavõtt Riias



Vaino Kallas

Ausataud Läti rahvuslike partisanide kokkutulekust osavõtjad! Lugupeetud külalised!

Lubage mul Teile üle anda tervitused Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja kõigi eesti sõjameeste poolt!

Asudes siin Läänemere kaldal ja olles oma asendi tõttu Ida ja Lääne piirimail, on nii läti kui eesti rahvas olnud aastatuhandeid tallermaaks kahe erineva kultuuri ja tsivilisatsiooni levikualal. Elades aastasadu naabritena, on meil väga palju ühist nii meie ajaloos, kultuuris, aga ka meie riikide ja rahvaste saatuses.

1940. aastal okupeeris ja annekteeris meie suur naaber Eesti, Läti ja Leedu. Järgnenud stalinismi režiimi metsikuste tulemusel kaotasid need kolm riiki ühe aastaga rohkem oma tütreid ja poegi, kui kogu eelnenud saja aasta jooksul kokku.

Kui 1941. aastal puhkes sõda totalitaarsete riikide – Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel, seisid okupeeritud Eesti ja Läti mehed raske valiku ees – kellega minna? Selles lootusetus olukorras oli meil võimalus teha valik vaid kahe halva vahel. Ja me valisime kahest halvast tol hetkel vähem halva.

Mis sundis meid tegema valiku Saksa relvajõudude kasuks, kelle vastu sõdis kogu läänedemokraatia? Miks haarasid kümned tuhanded läti ja eesti mehed relva järele ja tõmbasid selga võõra mundri? Kas see oli kollektiivne hullumine? Kõige tabavama vastuse sellele küsimusele andis 1941. aastal Bostonis elav eestlasest professor Wiel, kes ütles:

“ Kui Teie võitlete hullu koeraga ja keegi ulatab teile kepi selle koera hävitamiseks, siis teie ei hakka ju vaatama, kes on selle kepi andja!"

Nüüd, 65 aastat hiljem, süüdistatakse meie sõjamehi võõra vormi kandmises ja natsi Saksamaa teenimises. Meile püütakse isegi meie ajalugu ette kirjutada, just nagu oleks kusagil keegi, kes tunneb meie ajalugu meist paremini.

Kuid kas me tõesti läksime võitlema surmaheitluses kokku variseva Suur-Saksamaa eest? Kas me siis tõepoolest tahtsime punaarmeed kinni hoida vaid selleks, et anda Himmlerile rohkem aega krematooriumide gaasiahje kütta ja holokausti lõpule viia?

Meile on heidetud ette, et me oma ohvrimeelse võitlusega pikendasime holokausti. Kui see on nii, kas siis tuleb samasugune süüdistus esitada ka Soome Vabariigile? Soome, kaitstes oma iseseisvust, võitles samuti koos Saksa relvajõududega ühise vaenlase vastu, kuid neid pole keegi julgenud selles süüdistada.

Soome diplomaat ja ajaloolane Max Jakobson on väitnud, et oma ajaloost tuleb osata rääkida. Ja mitte poole suuga, vaid täie suuga. Seda enam, et tänane Moskva propaganda erineb nõukogude aegsest üsna vähe – ikka seesama suurriiklik ülbus ning seesama jõhkrus oma seisukohtade pealesurumisel.

Siinjuures tahaksin ma eesti vabadusvõitlejate nimel tänada Teie presidenti, kes on teinud väga palju tõese Balti rahvaste ajaloo selgitamisel nii Lääne-Euroopa riikide valitsustele, kui ka meie suurele idanaabrile.

Nagu me teame, on ametlik Moskva mõned aastad tagasi vabandanud Teise maailmasõja ajal toimunu eest Varssavi, Praha ja Budapesti ees. Kuid mitte Tallinna, Riia ega Vil-

niuse ees! Millest see tõsiasi räägib? Kas mitte sellest, et Moskva arusaamade järgi on Baltikum vaid ajutiselt loovutatud? Ja seda isegi nüüd, mil me oleme NATO ja Euroopa Liidu täieõiguslikud liikmed!

Jääb loota, et NATO staapides ja Brüsselis osatakse seda mõtlemapanevat fakti põhjalikult analüüsida ja et neis analüüsides ei eksita.

Seisab ju kogu tõde selles, et eesti ja läti sõjamees püüdis hoopis meeleheitlikult tõkestada Beria üksuste tagasiteed meie maale, et ei saaks korduma 1940./41. aastal toimunud rahvusmõrvad, repressioonid ja küüditamised.

Äsja - 23. juulil möödus 65 aastat päevast, mil Ameerika Ühendriikide tookordne välisministri kohusetäitja Samner Wells avaldas oma kuulsa deklaratsiooni, mille kohaselt Ameerika Ühendriikide valitsus keeldus tunnistamast neid poliitilisi muudatusi, mis 1940. a. leidsid aset Baltikumis. Ameerika valitsus jäi selle seisukoha juurde kõikideks järgnevateks aastakümneteks, kuni me saime uuesti vabaks. Sellel tookordsel ameeriklaste seisukohavõtul oli erakordne tähtsus Balti riikide jaoks.

Alles mõni päev tagasi võttis USA kongressi esindajatekoda taas vastu resolutsiooni, milles kutsutakse Venemaad Balti riikidelt Nõukogude okupatsiooni eest vabandust paluma ja ebaseaduslikku annekteerimist hukka mõistma.

Tookord, 65 aastat tagasi, pani Ameerika valitsuse seisukoht aluse sellele, et kümned tuhanded eestlased ja lätlased, kellel oli võimalik põgeneda läände, jätkasid seal järgnenud aastakümnete jooksul võitlust meie iseseisvuse taastamise eest. Ja see oli väga oluline võitlus.

Kuid nii eesti kui läti põgenike lahkumine siit sai teoks vaid tänu eesti ja läti sõjameeste sangarlikule vastupanule sisse tungivatele punavägedele Sinimägedes ja Kuramaa "kotis".

Hiljuti möödus kuus aastakümmet meie sõjameeste saatuslikest kaitselahingutest Teises maailmasõjas, mis aastakümneteks määrasid eesti ja läti rahva saatuse. Kuigi meie sõjameeste võitlus oli sangarlik, ei krooninud seda tookord edu, sest jõudude vahekord oli selleks liiga lootusetu. Ka ei teadnud me siis veel, et balti rahvaste saatus oli suure kolmiku poolt Teherani nõupidamisel juba otsustatud.

Kuid me ei pea tookordset kaotust ja oma ajalugu häbenema. Meie, läti ja eesti sõjameeste langenud võitluskaaslased, kelle elu jäi elamata ja pered loomata, ainuüksi nende mälestuse nimel oleme meie, aga ka meie nooremad põlvkonnad kohustatud oma väärikat ajalugu mäletama.

Me oleme kohustatud ka täna väärikalt elama. Oleme kohustatud seda väärikust ka oma lastele õpetama - selleks, et neil ei tuleks läbi elada kõike seda, mis sai osaks meile.

Läti ja Eesti on olemas, ega kavatse oma olemasolu kellegi ees õigustada. Me jagame teiste rahvaste leina nende sõjakaotuste pärast, aga me peame sama loomulikuks, et ka meie kannatusi ja leina austatakse. Meie pisarad on sama soolased kui venelaste, sakslaste, juutide, prantslaste või inglaste pisarad.

Meie sõnum maailmale on - kui keegi soovib Läti ja Eesti rahva ajaloole hinnangut anda, siis peab ta seda ajalugu eelkõige tundma õppima. Ja mis kõige tähtsam - me kavatseme nimetada asju nende õigete nimedega ja rääkida sündmustest nii, nagu need olid. Sõltumata sellest, kas see kellelegi meeldib või mitte.

Kallid läti sõbrad! Austatud partisanide organisatsiooni liikmed! Eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate nimel ma soovin teile jätkuvalt jõudu ja tervist teie tänuväärses tegevuses. Tänasel kokkutuleku puhul soovin Teile aga head peotuju ja mineviku meenutamist.

Lai dzîvo Latvias!



Eesti VVL delegatsioon Eesti-Läti piiril. Vasakult: Leopold Viirpalu, August Lamesoo, Oskar Saulep, Vaino Kallas, Leinhard Miländer ja Kaljo Tamm.



Läti partisanide rongikäik. Lippuriteks olid Läti kaitseväe sõdurid



Eesti delegatsiooni liikmed Kaljo Tamm, Leinhard Miländer ja Leopold Viirpalu.
Paremal kokkutuleku külalised – Leedu Kaitseväe ohvitserid.



Leonhard Miländer ja Leopold Viirpalu vestlevad Leedu ohvitseridega



Läti partisanide kokkutulekul esinesid noorte tantsu ja lauluansamblid



Läti partisanide 2005. aasta kokkutulekust osavõtjad



Vaino Kallas ja tõlk Aino Skreija vestlemas kokkutuleku korraldaja kindral Juris Lacitirasega



Ühispilt koos Läti partisanide organisatsiooni naisliikmetega. Taga kindral Lacitiras

LESTENE SÕJAVÄEKALMISTU AVAMISEL LÄTIS

2003. aastal Võrus toimunud vabadusvõitlejate kokkutulekul esitas Läti sõjaveteranide organisatsiooni esimees Nikolaijas Romanovskis EVL juhatuse esimehele Heino Kerdele kutse, võtta 27. septembril 2003. a. osa Lesdene Sõjaväekalmistu avamisest. Sõidust, mille korraldas Demokraatlike Rahvuslike Jõudude Koostöökoda, võtsid selle delegatsiooni hulgas osa ka EVTÜ esindajad. Sõjaväekalmistu avamisele oli saabunud üle 5000 osavõtja, nende hulgas Läti Vabariigi riigitegelased ja kõrged sõjaväelased.

Eesti delegatsiooni nimel võttis avamise sõna Tallinna ühenduse esimees, kes oma tervitussõnavõtus ütles:

„Läti ja Eesti rahvaste riikluse ajalugu on olnud sarnased. Ikka ja jälle oleme pidanud, relv käes, kaitsma oma rahvaste iseseisvust. Lahingutes kodumaa vabaduse eest on langenud meie rahvaste parimad pojad. Eesti vabadusvõitlejaid valdab uhkus ja rahulolu selle üle, et läti rahvas ja teie, leegionärid, olete nii hästi suutnud hoolitseda II maailmasõjas Läti kaitselahingutes langenud relvavendade viimse puhkepaiga loomise eest. Teie võitlus oli õige, teie võitlus oli õiglane!"

Need sõnad ei olnud öeldud suusoojaks, kuna lätlased on oma võitlejate mälestuse jäädvustamisel meist kaugele ette jõudnud.



Memoriaal Lestene sõjaväekalmistul. Siia on maetud üle 10 000 Kuramaa lahingutes langenu

KOOSTÖÖST DEMOKRAATLIKE JÕUDUDE KOOSTÖÖKOJAGA

1997. aastal asutati Isamaaliidu initsiatiivil Rahvuslik-Demokraatlike Jõudude Koostöökoda, mille liikmeteks on:

1. **Eesti Vabadusvõitlejate Liit,**
2. **Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing,**
3. **Eesti Õigusjärgsete Omanike Liit,**
4. **Endiste Poliitvangide Liit,**
5. **Endiste Õpilasvabadusvõitlejate Liit,**
6. **Kindral Johan Laidoneri Selts,**
7. **Memento Liit,**
8. **Soome Sõjaveteranide Eesti Ühendus,**
9. **Eesti Kristlik Rahvapartei,**
10. **Isamaaliit, Põllumeeste Kogu,**
11. **Res Publica, Eesti Reservohvitseride Kogu,**

Kuni 2004. aasta 27 maini tegutses Koostöökoda tööjuhendi alusel, milles oli reglementeeritud istungite ettevalmistamise, toimumise ja otsuste vastuvõtmise kord, kuid kirja oli panemata Koostöökoja tegevuse eesmärgid.

Kuni 2003. aasta 20. novembrini juhatas Koostöökoja istungeid Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees, Isamaaliidu liige, Heino Kerde. 20. novembril 2003 valisid Koostöökoja liikmesorganisatsioonide esindajad Heino Kerde soovitusel Koostöökoja aseesimeheks ja 23. märtsil 2004 Koostöökoja esimeheks Tallinna Vabadusvõitlejate Ühenduse liikme Kuno Raude.

27. mail 2004 toimunud Koostöökoja istungil kinnitati Kuno Raude poolt esitatud ettepanek Koostöökoja tööjuhendi muutmise kohta. Muudetud tööjuhendis fikseeriti Koostöökoja tegevuse peamised ülesanded: ***„liikmesorganisatsioonide ühishuvide formuleerimine ja nende alusel riigi seadusandlikes- ning täitevvõimu struktuurides vastuvõetavate poliitiliste otsuste mõjutamine.“***

Et vältida kuulujuttudele ja emaotsioonidele tuginevate otsuste vastuvõtmist Koostöökoja istungitel, kirjutati muudetud tööjuhendisse sisse nõue: ***„Koostöökoja otsuste projektide aluseks peab olema tõepärane ning usaldusväärne informatsioon.*** *"* Muudeti ka otsuste vastuvõtmise senist korda. Nüüdsest hakkasid otsused jõustuma ***nende vastuvõtmise hetkest alates***.

Sellesse ajajärku mahtusid vabadusvõitlejaid ja represseerituid puudutavate seaduseelnõude muudatuste ettevalmistamine, Koostöökoja arvamuste kujundamine pakilistes poliitilistes küsimustes, koostöö riigikogus esindatud erakondadega, peaministri-, ministritega- ja maavanematega ning palju muud.

12. aprillil 2007 taandas Kuno Raude end Koostöökoja esimehe kohalt ja tema asemele valiti Eesti Rahvusliku Liikumise (ERL) esimees Enn Põlluaas.

Demokraatlike Jõudude Koostöökoda on pidevalt hoidnud kätt Eesti riiklike instantside poolt poliitilisi ja ajaloolisi teemasid käsitlevate sündmuste pulsil ja avaldanud arvamusi ning teinud pöördumisi Eesti iseseisvust ja demokraatiat puudutavates küsimustes.



SELI TERVISEKESKUS

Seli mõisa ajaloost

Seli (Seikius) küla nime on esmakordselt mainitud 1241. aasta Taani hindaisraamatus. Seli (Sellige) mõis oli olemas juba 1474. aastal, mil läänimee Hans Lode müüs selle koos veskiga Pirita kloostrile.

Mõisa omanikkudeks on olnud Wrangeli, Meyendorfi, Roseni, Stenbocki, Tiesenhauseni ja teiste aadlisuguvõsade esindajad.

1832. aastal müüs Johann von Stenbock mõisa krahv von Tiesenhausenile, kelle suguvõsa kätte jäi mõis kuni 1919. aastani, mil see Eesti Vabariigi poolt võõrandati. Võõrandamise järel anti mõis Punase Risti omandisse ja on seda tänaseni.

17. sajandi lõpul oli mõisamaja puidust ja õlgkatusega. Praegune mõisaansambli peahoone on kahe kordne paekiviehitis, mille põhiosa pärineb 1770ndatel maanõunik Gustav-Erich von Roseni ajast, kuid selle algsest välisilmest on tänaseni vähe säilinud. 19. sanadi II veerandil, Tiesenhausenite ajal ehitati peahoonele juurde tugevasti eenduvad tiibehitised. Samal ajal kujundati ümber ka siseruumid. 19. sajandi lõpul ehitati hoonele rõdud. Hoone tagafassaadile ehitati veranda.

Pärast 1905. aasta mõisate põletamist taastati maja mõnevõrra muudetud kujul. Saali sisekujunduses sai valitsevaks neoklassitsism. Saaliga külgnevas ruumis neorenessaanses stiilis kahhelahi. Hilisemad kapitaalremondid on hoone arhitektuuri tublisti kahjustanud.

Peahoone ees olevat muruväljakut ümbritsevad tall-tõllakuur, ait ja valitsejamaja. Pehoone taga on liigirohke looduslik park, kus varem olid allikaile rajatud tiigid ja parki läbivale Keila jõele kaldaterassid. Pargis on säilinud klassitsistlikus stiilis paviljon, mis 1997. aastal restaureeriti. Mõisaansambli põhiosa piirab paekividest laotud müür.

Seli mõis kuulub kultuurimälestisena muinsuskaitse alla.

Seli tervisekeskuse saamislugu

Ene Pere. Peaarst aastatel 1992-2002.

See oli 1991.a.aprillis, kui leidsime abikaasa Udo Perega ajalehest kuulutuse, et Seli haigla vajab peaarsti. Kuna olime juba pensionärid, otsustasime, et on paras aeg vahetada linnaelu maaelu vastu, seda enam, et Seli haigla lähedal asus meie maakodu. Sama aasta augustis sai Eesti vabaks, ja sellega kaasnesid muutused meditsiinivaldkonnas: väikesed haiglad ei olnud enam rentaablid, ja Raplamaal oli plaanis esimesena lõpetada Seli haigla tegevus. Hakkasime abikaasa Udoga mõtlema alternatiivi peale, et päästa Seli Mõis: hoone oli lagunemas, viimase 5 aasta jooksul oli seal olnud 5 peaarsti, kes polnud küll mõelnud remondi peale, pigem vastupidi. Näiteks keskküttesüsteem oli paigaldatud 1961.aastal, oli välja vahetatud ainult dokumentides, tegelikkuses aga mitte.

1992. a. kevadel, olles külas lennuväepoisi Jüri Freibergi kodus Mustamäel ja kurtes oma muret, ütles Jüri Freiberg, et eelmise aasta sügisel asutati Tallinnas Vabadusvõitlejate Ühendus, kuhu kuuluvad endised saksa sõjaväes võidelnud, ja kas me ei taha luua neile 50 aastat vintsutatud meestele midagi sanatooriumi või puhkekodu taolist.

Haarasime Udoga sellest ideest kohe kinni – see meeldis meile eriti veel seepärast, et see tähendas ka järjepidevust: ka 1920.a.oli Seli Sanatoorium olnud Eesti Vabadussõdalaste raviasutus.

Asusime kiiresti tegutsema. Esialgu olid aktiivsed just nn. lennuväepoisid. Nad moodustasid 5-6-liikmelise initsiatiivgrupi, mille eestvedajaks oli hr. Enn Vohli. Sinna kuulus ka Jüri Freiberg, teiste nimed ei meenu, kuid üks juhtfiguure oli juristiharidusega lennuväepoiss, kes oli sel ajal Tallinna Haigekassa direktor, ja kes sai meid seetõttu aidata ka materiaalselt. Tema kaudu saime 3 klosetipotti, mis olid hädavajalikud asja alustamiseks. Senised WC-d ei vastanud oma nimetusele, vaid olid pigem haisvad peldikud. Ka saime Tallinna Haigekassalt 300 000 krooni, et lahendada kütteprobleem (nagu varem öeldud, oli keskküttesüsteem täiesti amortiseerunud; nüüd muretsesime elektrikatla, mille paigutasime keldrisse). Kelder aga oli algselt kaetud paksu mudakihiga, mille kohal oli ca meetrikõrgune haisev veekiht. Siis võib ette kujutada, kui suur töö oli keldrit korda saada. See töö sai tehtud oma jõududega, kuna raha oli väga vähe. Oma jõud tähendasid meie asutuse kaht abitöölist, ja meie innukaid "patsiente"—vabadusvõitlejaid. Muidugi oli ka selliseid, kes teatasid, et nad tulid Selisse puhkama, mitte tööle, aga entusiaste oli ikka rohkem. Mehed ise tõid metsast ka paraja lati, millest oma kätega tehti lipuvarras.

Kuid nii lipuvarras kui küttesüsteemi paigaldati siis, kui asutus oli juba avatud. Sellele eelnes aga paljude asutuste uste kulutamisi, pettumusi ja tülitsemisi. Aga ometi, avasime oma uksed vabadusvõitlejatele esmaspäeval 4. augustil 1993. aastal. Selgelt on meeles :seisin fuajee trepimademel, kui esimene bussitäis mehi (meie asutuse mikrobuss oli käinud neil jaamas vastas) paiskus uksest sisse, ja trepist üles – ca 64-65-aastased ülikondades, lipsukandvad härrasmehed, täis energiat ja kiirgavat head tuju. Ees tuli selleaegne Vabadusvõitlejate Tallinna osakonna president hr. Annus punaste roosidega mis ulatati mulle.

Seda ülevat tunnet ei jätkunud aga kauaks! Algas argipäev. Mured ei olnud ainult materiaalsed. Initsiatiivgrupp lagunes, haihtus. Põhjus oli selles, et lootused oma riigi toetusele ei täitunud, ka välisabi aeg oli möödas. Mehed läksid omavahel riidu. Esialgu jäi veel hr. Enn Vohli, kelle korraldusel kirjutasin välismaalastele hulgaliselt abistamispalveid, kuid tulu oli praktiliselt olematu. Tundus et sponsorluse tipphooaeg oli möödas.

Midagi me ikkagi saime – toole, laudu, Soome poiste kaudu voodeid ja ühe televiisori, Jüri Freibergi ameerika sugulaste kaudu ravimeid ja veidi mööblit. Konflikt tekkis ka sellest, et hr. Vohli arvas, et lennuväepoisid on kõige rohkem teinud, ja seetõttu on neil Selile suurem õigus. Ei tahetud näha vabadusvõitlejaid mujalt vabariigist. Raha tuli meil aga haigekassalt, kes maksis ainult nn. pea pealt, st. maja pidi täis olema. Siis kadus pikaks ajaks ka hr. Vohli. Juhiohjad võttis enda kätte hr. Tibbo, kes oli väga autoritaarne ja kohati võib öelda isegi jäärapäine isik. Tollasest haigekassa süsteemist ta aru ei saanud ja lõpuks, 1994. a. jaanuaris, oli meil sees viimane vahetus – 11-12 meest, ja siis olime sunnitud uksed sulgema.

Olime sundpuhkusel ca 5 kuud. Jätkasin visalt asjaajamist. Käisin oma trükitud abipalvega Eesti Kütuses (kes ainsana mulle soliidse kirjaliku äraütlemise saatis), Järvel asuvas Toyotas, Sauel Pauligis, hr. Appananski juures (arvasin, et ehk ta soovib ennast rehabiliteerida). Isegi Tiiu Silvesele saatsin paar peaaegu isiklikku kirja, saamata vastust. Tolleaegne sotsiaalminister Vilosius tuli päästvale ideele meid Kaitseministeeriumi alluvusse suruda. See polnud lihtne. Õnneks oli seal Tervishoiuosakonna juhataja Mihkel Tamme, kes suhtus meisse positiivselt, ja tänu peaminister Andres Tarandi soosingule, kirjutas kaitseminister Tupp enne jaanipäeva alla käskkirjale, millega määrati Seli Tervisekeskus (ka nimetus uus) Kaitseministeeriumi allasutuseks. Seega olime päästetud, ja enne jaanipäeva avasime taas oma uksed Eesti Vabadusvõitlejatele.

Alates 01. novembrist 2002 kuni 30. septembrini 2005 oli Seli Tervisekeskuse direktoriks **Mari Aaremäe** ja alates 05. oktoobrist 2005 on direktoriks **Teet Lainevee.**

Alates 1995. aastast [1] kuni aastani 2009 on Seli Tervisekeskuses käinud oma tervist parandamas 9131 sõjaveterani, kaitseväelast ja represseeritut. Külastajate arv aastate lõikes antud tegevusaastate jooksul on olnud järgmine:

Aasta	Arv	Aasta	Arv
1995	383	2002	607
1996	582	2003	637
1997	646	2004	735
1998	614	2005	831
1999	554	2006	740
2000	575	2007	741
2001	624	2008	862

Puhkajate arv keskmiselt ühes kuus (viimasel kahel aastal, kui on mindud üle kahenädalastele vahetustele) oli:

2007. aastal keskmiselt 1- es kuus 67 %;

2008. aastal keskmiselt 1 - es kuus 78 %;

Taastusravi patsiendid viibivad Seli Tervisekeskuses üksteist (11) kuud aastas. Kollektiivpuhkus on ca üks kuu, tavaliselt juuni või juulikuu.

Protsentuaalselt viibis 2008. aastal Seli Tervisekeskuses ravil:

Vabadusvõitlejad + soomepoisid + sõjaveteranid:	47 %
Represseeritud isikud erinevatest organisatsioonidest:	14 %
Ajateenijad	16 %
Kaitseväelased, eruohvitserid, kaitseliitlased:	16 %
Ülejäänud (Pitka relvavennad, Tšernobõli Ühing, Rindemeeste Ühendus, rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel vigastadasaanud kaitseväelased, hukkunud kaitseväelaste omaksed, jt.)	7 %

90 aastat Seli tervisekeskust

Seli Tervisekeskus on Kaitseministeeriumi valitsemisalas olev tervishoiu astus, kus pakutakse taastus- ja sanatoorse ravi teenuseid Eestis registreeritud vabadusvõitlejate, represseeritute ja sõjaveteranide organisatsioonide liikmetele, aga samuti Eesti Kaitseväes ja Kaitseliidus teenijatele.

Vabadussõjas vigastatute ja haigestunute raviks asutati 07. juunil 1919. a. Eesti Punase Risti poolt tänapäevases mõistes taastusravihaigla-sanatoorium Imastu mõisas. Järgneval aastal toodi nimetatud raviasutus üle Seli mõisa, kus ta Eesti Punase Risti all tegutses kuni 1940.a. pöördeliste sündmusteni.

Sanatooriumis raviti lisaks vigastatud ja haigestunud sõjameestele ka tuberkuloosi haigestunud sõjaväelasi. Seega möödub 2009. a. juunis 90 aastat päevast, mil esmakordselt Eestis hakati ravima haigestunud ja vigastatud sõjamehi ning järgmisel aastal saab täis 90 aastat, kui Seli mõisas on erinevate asutuste nimede all antud ravi ja taastusravi kümnetele tuhandetele sõjaväelise taustaga Eesti kodanikele. Seli mõis kuulus 1919 – 1940 Eesti Punasele Ristile. Aastatel 1940 – 1995 haldasid Seli mõisa erinevad omanikud ja mõis täitis

[1]) Välja arvatud 1993. ja 1994. aasta, mille kohta pole andmed säilinud.

väga mitmesuguseid funktsioone, olles kopsutuberkuloosi haigla, lastekopsuhaiguste sanatoorium, jaoskonnahaigla, Eesti NSV sõjaveteranide haigla jms., kuni mõis tagastati õigusjärgsele omanikule, Eesti Punasele Ristile. Kaitseministeerium korraldas taasiseseisvunud Eestis sõjaveteranide ja vabadusvõitlejate taastusravi Seli mõisas alates 1993.a., rentides mõisa hooneid Punase Risti käest, hoides ja restaureerides mõisa territooriumi ja hoonetekompleksi võimaluste piires. Kuna rentimine ei võimaldanud kogu mõisakompleksi uuendamist ja taastusravi võimaluste parandamist, otsustas Kaitseministeerium mõisa enda omandisse osta, mis sai teoks 05. detsembril 2006. a.



Direktor Teet Lainevee

2008. aasta 4. augustil täitus viisteist aastat Seli Tervisekeskuses eesti vabadusvõitlejate ja represseeritute meditsiinilise teenindamisega alustamisest. Toimunud juubeliaktusel avaldas EVL juhatuse nimel personalile tänu juhatuse esimees Gunnar Laev. Esines Pärnu sõjameeste meeskoor.

Selleks ajaks oli selle klientidest olnud 68% vabadusvõitlejate organisatsioonide- ja 9% represseeritute organisatsioonide liikmed. Kaitseväelased moodustasid 17% ja kaitseliitlased 5%.

Keskmiselt on aastas toimunud 17 ravivahetust valdavalt kestvusega 18 ja 13 päeva. Vabadusvõitlejate ja represseeritute organisatsioonidele eraldatud ravipääsmed jagavad oma liikmetel ülalnimetatud organisatsioonid. Kaitseväelased tuleva Seli Ravikeskusesse väeosadest ja sõjaväehaiglast sõjaväearstide suunamisega.

Seli Ravikeskuses on võimalik saada väga erinevaid taastusravi ja füsioteraapia protseduure - ravivõimlemist, venitusravi, käsimassaaži, soojusravi savi- või parafiiniga, vesimassaaži, ürdi- ja pärlivanne, ravisauna, tsirkulaardušši, valgusravi, stimulatsiooniteraapiat, magnetlaserravi, impulssvooliravi, magnetravi, ultralühilaineravi, inhalatsioone ja hambaravi. Koostöös Valtu Spordimajaga on võimalik käia basseinis ujumas ja võtta osa vesiravi võimlemisest.



Raviarst Dr. Rebane

Ravikeskuses viibijail on võimalus käia jalutamas mõisapargis Keila jõe kaldal, võtta osa ekskurssioonidest, veeta aega piljardisaalis. Siin kohtuvad endised rindemehed ja represseeritud, kellel on omavahel palju ühiseid mälestusi, võitluse- ja kannatusteid.

Möödunud 15 aasta jooksul on Tervisekeskuses saanud taastusravi ligi 10 000 vabadusvõitlejat, kellele hilisematel aastatel on lisandunud represseeritud isikud erinevatest organisatsioonidest (Memento, Murtud Rukkilille Ühing, Endised Poliitvangid) ning kaitseväelased, kaitseliitlased, Tšernobõli veteranid, Pitka relvavennad ja Eruohvitseride Kogu liikmed.


Sekretär-raamatukoguhoidja Marje Luik


Meditsiiniõde Maire-Tiia Vahuri


Veeprotseduure ravisaajatele teeb Helle Poola



Vesiravi võimlejad Valtu Spordimaja basseinis



Saadud ravi Tervisekeskuses paneb vanad sõjamehed möllama…

MÄLESTUSSAMMAS BOLŠEVISMI VASTU VÕIDELNUD EESTI MEESTELE



2002. aasta 20. juulil püstitati Pärnu kesklinnas asuvasse Vanasse parki graniidist ausammas, millel oli pronksist sõduri bareljeef, seljas saksa SS-väeosa Eesti leegioni tunnustega sõdurivorm ja rinnal püstolkuulipilduja MP-40. Kiivril olid reljeefsed tähed SS. Vormi kraenurgal ilutses vabadusristi südamik mõõka hoidva käega ning varrukal Eesti lipu värvides embleem.

Ausambal oli kiri «Kõigile Eesti sõjameestele, kes II vabadussõjas langesid kodumaa ja vaba Euroopa eest 1940-1945».

Ausamba püstitamise idee autoriteks olid Leo Tammiksaar Pärnust ja selle rajamise eestvedajaks Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse juhatuse liige Ants-Eduard Teder.

Antud intervjuus Pärnu Postimehele ütles Tammiksaar, et mälestusmärgi rajamisest ei tasu otsida poliitikat ega mingite ühenduste, liitude ega organisatsioonide kätt. «See on puhtalt eraalgatus. Selle samba rajamiseks oli viimane aeg, sest seda oleks pidanud tegema Eesti riik kohe pärast iseseisvumist. Kuna kümme aastat läks ja riik huvi ei tundnud, võtsime nelja inimesega asja ette.»

Mälestusmärgi rajamise eestvedaja Teder ütles, et idee rajada ausammas Pärnusse tekkis temale mullu, kui üks rootsi pere paigutas Pärnu Alevi surnuaiale mälestustahvli Teises maailmasõjas langenud sugulaste auks. "Sellel mälestustahvlil oli kirjutatud, et nad langesid vaba Euroopa eest," sõnas Teder. "Mõtlesime, et meie võitlesime ka kodumaa ja Euroopa eest nõukogude bolševistliku armee vastu."

Teder tunnistas, et ohverdas mälestusmärgi valmimise heaks nii enda kui ka oma abikaasa kogutud kirsturaha. Veel teatas Teder, et tulevikus kavatsetakse praegune ausammas asendada suurema, kolme-nelja meetri kõrguse pronkskujuga.

Mälestusmärk pidi pidulikult aupaukude saatel avatama augusti algul. Avamisele olid kutsutud Riigikogu esimees Toomas Savi, Riigikogu liikmed Neinar Seli, Tunne Kelam, Tiit Tammsaar ja Enn Tarto, kuid ükski neist polnud seni oma tulekust teatanud.

23. juulil toimunud Pärnu linnavalitsuse istungil võeti aga vastu otsus – eemaldada ajutiselt Pärnu Vanasse parki püstitatud ausamba ülemine osa ning nõuti selle vormi ja teksti muutmist. Otsuses oi märgitud, et ausammas oli paigutatud parki ilma maaomaniku - Pärnu linna - loata ja linnavalitsus otsib monumendi rajajatega kompromissi ausamba väljanägemise osas.

Samuti kohtusid linnavalitsuse liikmed ühe ausamba püstitamise initsiaatori Leo Tammiksaarega ning leppisid kokku, et monumenti muudetakse nii, et see kannaks endas äratuntavalt Eesti vabadusvõitluse ideed.

Tammiksaar lubas linnavalitsusele vahetada välja ausamba tekst ning andis nõusoleku ausammas kinni katta.

Linnavalitsuse liikmed väljendasid ühiselt seisukohta, et ei saa mingil juhul nõustuda ausamba püstitamisega praegusel kujul, kuna - eriti ausamba tekst - on vastuolus üleüldise arusaamaga sõjakuritegevusest ja Eesti vabadusvõitlusest ning moonutab kogu maailma silmis meie arusaama euroopalikust mõtlemisest.

Pärnu linnavalitsus jõudis arvamusele, et monument ei väljenda mitte Eesti Vabariigi vabaduse eest võidelnute mälestust ja kuju ei meenuta Eesti vabadusvõitlejat, vaid kannab endas äratuntavalt Saksa SS-vägede sümboolikat.



Sellel alusel seisis mälestusmärk Pärnus üheksa päeva

Samuti otsustas linnavalitsus, et ausamba ülemine osa - millel on statsionaarselt kinnitatud eksitav tekst ning automaadiga relvastatud saksa sõjaväemundrit kandva inimkujutisega bareljeef - eemaldatakse Vanast pargist ja võetakse vastutavale hoiule omanikule üleandmiseni. Monumendi tekst ja sõduri kuju olid ausamba ülemisele kivile paigaldatud nii, et neid ei olnud võimalik kivilt eemaldada.

Nagu selgus, oli ausamba paigutamiseks Vanasse parki olemas küll linnavalitsuse kooskõlastus selle asukoha suhtes, kuid puudus seaduses nõutud maaomaniku kirjalik luba, mistõttu linnavalitsus ei nõustunud ausamba paigutamisega soovitavale asukohale enne, kui on muudetud ausamba tekst ja muudetud monumendi vormi vastavalt algselt ausamba paigaldajate poolt deklareeritud kujundusele - ausammas vabadusvõitlejatele.

Mälestusmärk võeti Pärnu linnavalitsuse poolt maha pärast seda, kui see oli püsti seisnud üheksa päeva ning toonane peaminister Siim Kallas oli selle avamist nimetanud äärmiselt kahetsusväärseks.

Mälestusmärk püstitati Lihulasse

2004. aastal otsustati Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse aseesimehe Heino Kerde ja Lihula tollase vallavanema Tiit Madissoni initsiatiivil paigaldada Pärnus maha võetud mälestusmärk Lihulasse. 7. juulil andis Lihula vallavalitsus selleks ka loa. Mälestusmärk otsustati püstitada Tamme parki ja selle pidulik avamine pidi toimuma 22. augustil, Eesti taasiseseisvumise 13. aastapäeval.

Püstitatud monument oli pühendatud Teises maailmasõjas Saksa mundris võidelnud eestlastele. Sellel oli kiri: «Eesti meestele, kes sõdisid 1940–45 bolševismi vastu ja Eesti iseseisvuse taastamise nimel.»

Tollane peaminister Juhan Parts mõistis karmilt hukka kava püstitada Lihulasse SS-lase bareljeefiga ausammas.

"Minu arvates on aeg aru saada, et tuleb ära lõpetada, vabandage väga, see pullitegemine," sõnas peaminister, nimetades ausamba püstitamist provokatsiooniks.

"Loodan, et Lihula vald mõistab, et neil lasub vastutus riigi, rahva ja põhiseaduse ees, kui minna pateetiliseks," lisas Parts.

Parts andis mõista, et ausamba tekst on lubamatu ning et see oleks vale signaal nii Eesti ajaloo kui rahva kannatuse suhtes, rääkimata Euroopast. Veel tuletas ta meelde, et natsism on kuulutatud rahvusvaheliselt kuritegelikuks.

20. augustil, kogunes mälestusmärgi avamisele suurel arvul Lihula elanikke ning sadu endisi sõjamehi üle kogu vabariigi. Kohal olid tulnud ka Venemaa telekorrespondendid. Hiljaks jäi aga riigivõimude korraldus mälestusmärgi avamisürituse keelamise kohta, mille luges mälestusmärgi avamise ajal ette Lihula vallasekretär.

Lõike mälestussamba avamisel kõnelenute sõnavõttudest

Tiit Madisson

Lihula vallavanem

Kallid sõdurid! Lugupeetud külalised!

Pole Eestis vist ühtegi monumenti, mille ümber oleks olnud nii palju poleemikat ja hüsteeriat. Paraku on see monument pühendatud meie kangelastele, meie sõduritele, kes julgesid Eestit kaitsta 1941.-1944. aastal. See, et nad sõdisid Saksa mundris, oli kahest valikust tehtud parem valik ja kuna see munder on kujutatud ka sellel monumendil, siis arvatakse, et seda monumenti ei peaks olema. Aga te teate väga hästi, kelle monument seisab Tallinna kesklinnas. Tema väiksema "vennad" ja "õed" on siinsamas Lihulas. Siinsamas vastas seisab nõukogude vabastajate monument. Meie ei ole nende monumente puutunud. Ja meil, kui me oleme vaba rahvas, on õigus panna oma kangelastele monument. Ma tean, et selgrootus olevat meditsiiniline probleem. Paraku on meie poliitikute puhul see poliitiline probleem. Aga siiski tahaks loota, et nad suudavad ükskord selja sirgeks ajada. Äkki see ehk õnnestub. Ja äkki õnnestub ka välismaailmale selgitada, mis siin Eestis on toimunud. Mis toimus siin aastatel 1940 ja 1941. Miks läksid eesti sõdurid 1944. aastal kaitsma meie kodumaad bolševistliku terrori eest, võitlema selle terrori tagasituleku vastu.

Kallid sõjamehed! Valitsusel ei ole jätkunud julgust teid tänada. Mina, kohaliku omavalitsuse esindajana tänan Teid! Ja ma palun vabandust, et meie valitsus käitub nii argpükslikult. Ja ma sooviksin veel, et see okupatsioon meie südamest ja hingest ükskord lahkuks. Ma tänan teid kõiki, kes te täna siia olete tulnud.

’

Heino Kerde

EVL juhatuse aseesimees

/…/ See kõik, mis järgnes aastatel 1940 –1941, oli neile, kes sel ajal elasid, hirmsam, mida nad olid osanud ette kujutada. See terror, mis hävitas meie riigi juhtkonna ja mis jõudis igaüheni meist, see oli igasugustest kartustest suurem. Keegi ei saanud sel ajal olla kindel, et temale ei tulda homme järgi ja milline on tema lõpp. Ja me ei tea, milliseid kannatusi pidid läbi elama need inimesed, kes sattusid sellel perioodil terrori ohvriks.

/…/ Nüüd on meil oma riik loodud ja oleme paljudest raskustest üle saamas ja ka sellest, et tänane üritus ära keelati. Me olime selle ürituse välja kuulutanud peaaegu kuu aega tagasi ja me ei saa siit niisama laiali minna.

Me peame oma langenute, oma relvavendade ees, kelle mälestuseks see mälestusmärk siin püstitati, kummardama ja neid kalliks pidama. Need kümned tuhanded eesti mehed, kes andsid oma elu Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest, need mehed on seda väärt, et nende mälestus saab igaveseks jäädvustatud eesti rahva mälus.

Tõnis Mets

endine Lihula linnapea

/…/ Täna on Eesti taasiseseisvumise 13nes aastapäev. Täna on ka reede. Kolmteist ja reede ei ole kunagi heas mõttes kokku sobinud. Puuduvad valitsuse tervitustele- grammid, tulnud on ähvarduskirjad kohalikule omavalitsusele. Eesti maine pärast on Lihula sündmuste tõttu mures Eesti Vabariigi peaminister. Ma pean aga ütlema neile, kes kardavad Eesti maine pärast, et Eesti maine on rohkem rikutud riigivarguste ja korruptsiooni tõttu.

/…/ Ma tahaksin avaldada kahetsust selle puhul, et teid, eesti sõdureid, on jäetud vaeslapse ossa. Te olete oma kodumaa eest andud oma nooruse, andnud oma paremad aastad. Valitsused tulevad ja lähevad, kuid optimistlik meel ja sirge selg jäägu teiega alatiseks.

Mati Mandel

ajaloolane

/…/ 14. juunil 1941 pandi üle kümne tuhande inimese vagunitesse. Aga neid ei viidud mitte Venemaale küladesse elama. Mehed läksid ju vangilaagritesse ja nendest tuli tagasi vaid mõni üksik. Nad kas lasti seal maha või suretati nälga.

/…/ Ja need mõrvad, mis toimusid 1941. aasta suvel igal pool Eestis – Kuressaares, Tartus, Tallinnas mitmel pool… Teatavasti juudid väga hästi eksponeerivad oma kannatusi. Ka Nõukogude Liidu ajal eksponeeriti kõiki neid kohti, kus oli sakslaste poolt inimesi maha lastud. Need on siiani alles, neid pole hävitatud. Aga kus on meie tapakohtade mälestussambad? Kus on Pagari keldrite või Tatari vangla ekspositsioon? Esimese asemele rajatakse ärikeskus, teise asemele Kunsti Ülikool, kus riputatakse ülesse võibolla paljaste naiste pildid… Kas see on õige?

/…/ Kuid Tiit Madisson on ühe suure asja tegemata jätnud. Võibolla eile või täna oleks pidanud Lihulas toimuma rahvusvaheline konverents, kuhu oleksid kutsutud mitte ainult eesti, vaid ka Läti, Leedu, Ukraina, Valgevene esindajad, kes oleksid rääkinud, mis toimus 1940. – 1941. aastal nendes riikides. Sellele konverentsile oleks pidanud olema kutsutud ka lääneriikide diplomaadid ja poliitikud ja miks mitte ka vene poliitikud. Aga kindlasti oleks pidanud siia kutsuma need, kes arvavad, et siin on koos natsid…

Jüri Toomepuu

endine Riigikogu liige

/…/ Need seitsekümmend tuhat meest, kelle auks me täna selle mälestusmärgi pühitseme, olid Eesti parimad pojad. Nende mälestust ei ole suutnud hävitada võõraste vägivald, ega kustuta ajaratta väsimatu veeremine. Nad elavad edasi tõeliste eestlaste mälestustes ja hingedes.

/…/ Kahjuks on nendel eesti parematel poegadel tänasel kodumaal eestkostjaid üpris vähe. Neid on küll Lihulas, kuid kahjuks üpris vähe Tallinna võimukoridorides. Võimule on saanud kahjuks paljud need, kellest said okupantide alandlikud teenrid ja kes on harjunud vaenlase ees lömitama.

/…/ Tahame loota, et kui olukord seda nõuab, et siis on Eestis veel neid poegi ja tütreid, kes suudavad teha seda, mida nõuab neilt meie esivanemate ja vabadusvõitlejate püha mälestus, nende higi ja veri, milleks kohustavad meid järeltulevad põlved.

Andres Karel

kaitseliitlane

Ma parandan - ilmselt tänasest e n d i n e kaitseliitlane.

Mul on häbi ja kahju, et Kaitseliidu ülem ei tulnud siia, et panna siia lilleõis endiste kaitseliitlaste mälestuseks. Ta keelas ära meil vormis siinviibimise, keelas ära kaitseliidu kateldes supikeetmise...

Kuid tahan teile mehed öelda seda, et see on ime, mis te kuuskümmend aastat tagasi tegite. See on ajalugu, milleks pole sõnu. Kujutage ette - veel praegu kardetakse teid. Kardab Venemaa, kardab Eesti valitsus, kardab Ameerika. Kõik kardavad. Aitäh teile mehed!

Johannes Tõrs

Vabadusvõitlejate muuseumi juhataja

...selliseid mehi nagu teie, kes te olete tulest ja surmast läbi käinud, kaitstes üheksa kuud oma püha Eestimaad, valanud verd Sinimägedes, Tartu rindel, Saaremaal. Olete meie maa paremad pojad.

On väga kahju, et meie valitsus ei suuda teie tegemisi hinnata, sest nad on nagu kameelionid - kui vaja, on punane, kui vaja, on valge...

Leonhard Heinla

Vabadusvõitlejate Tartu Ühenduse esimees

Austatud patriootlikult mõtlevad mehed! Teie nõu ja jõuga sai paika ausammas neile seitsmekümnele tuhandele mehele, kes võtsid relvaga käes osa võitlusest Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest. Peab ütlema, et see, et meid tänastes sõnavõttudes siin austatakse ja et meid pole unustatud, seda on meeldiv tõdeda.

On meeldiv ka see, et meid pole unustanud ka endised kommunistid ja KGBlased, kes meid, kaheksakümne aastaseid ätikesi, veel praegugi kardavad… Moskva pole meid unustanud ja on saatnud siia täna oma TV operaatorid.

Jaan Kersna

Vabadusvõitlejate Rapla Ühendus

Au langenuile! Jumal on andnud meile täna ilusa ilma, et eestimeelsed inimesed ja vabadusvõitlejad saaksid tähistada sündmusi kuuskümmend aastat tagasi.

Neid aegu kuuskümmend aastat tagasi, kui lahingud käisid Sinimägede jalameil, mäletame me hästi. Olid langenud Narva, Petseri, Võru ja 25. augustiks jõudsid lahingud Tartu lähistele. Meie ema kaotas neil rasketel aegadel kõik oma kuus last... Kes langes lahingus, kes sattus vangi...

/.../Mul on heameel, et nüüd on olemas koht peale Sinimägede, kus eesti mehed võivad tulla ja mälestada oma vendi ja oma lahingukaaslasi. Suur tänu.

Ralf Kaup

Vabadusvõitlejate Tallinna Ühendus

/.../Selleks, et lüüa veel kurjemat vaenlast, oli eesti sõdur sunnitud selga tõmbama selle vaenlase vormi, mis tema arvates oli vähem vaenlane. /.../Nüüd heidetakse meile ette, et me sõdisime saksa mundris, mis õhutavat vaenu... Ma tean ühte teist sõjameest, kes on juba pool sajandit ühe mäe peal seisund. Ja kui me hakkame otsima vaenu õhutajaid /.../ siis seal ongi see vaenu õhutaja. /.../ Ma küsin tänaste võimumeeste käest: "Kus asub Vabadussõja monument Tallinnas?" /.../See on eesti rahvale suurim häbiplekk, et Eesti valit-

sus ei ole hea seisnud selle eest, et Tallinnas oleks Eesti Vabadussõja monument. Mitte monument vabadusele, vaid neile, kes selle vabaduse meile tõid.

Harald Mäepalu

ES Sakala Ühenduse juhatuse esimees

/.../ Need olid eesti mehed ja koolipoisid, kes 1941. aastal Punaarmeele vastu astusid, sest vaid ühe aastaga oli Eesti riik mõrtsukate poolt verre uputatud. Ka minul tuli sel ajal Lihula koolipoisina selga tõmmata Wehrmachti munder, nagu seda tegid tuhanded ja tuhanded koolipoisid sel ajal. /.../Viimasel ajal, peale Sinimägede kokkutulekut, on hakanud selle põlvkonna ajaloolased ja poliitikud prügihunnikutest münte välja kaevama ja Eesti riigi ajalugu ümber tegema. /.../ Eestlased olevat sõdinud Suur-Saksamaa eest ja nad olevat Hitleri sõjasulased... Kahjuks meie praegune peaminister ütleb, et see sammas siin eksitab sügavalt Euroopa ja Eesti ajaloo suhet, et natsism on juba hukka mõistetud, kuid unustab, et oli ka veel kommunism... /.../ Sinimägede lahingutest kuuekümne aasta möödumise tähtpäeva tähistamine olevat ainult pikantne ja tarbetu avantüüri pikendamine, kus eestlased olevat kaotanud tuhandeid inimelusid. See on õige - kaotasime. /../Ükski sõdur ei tea kõige võidukama lahingu eel, kas võidame lahingu, või kaotame selle. Nii uskusid meie esivanemad Paala lahingus. Nii uskusid vene väepealikud Moskva väljadel. Nii uskusid ka Maitla, Riipalu ja Rebane Sinimägede all. /.../Meie eelmine peaminister ütles otse välja, et meil polegi veel eesti ajalugu... Tule Jumal appi! Kus me siis elame? Ja Narva Jõe joonel toimunud lahinguid ei peetavat Eesti riigi osaks. /.../Kuid tuleb kindlasti kunagi aeg, kus meie noorem põlvkond kirjutab tõelise ajaloo.



Tekst Eesti sõjameestele püstitatud Lihula mälestusmärgil



Mälestusmärgi õnnistas Lihula kirikuõpetaja Kaido Saak



Kõneleb Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Heino Kerde



Suurt huvi mälestussamba avamise vastu tundis Moskva televisioon



Sajad kohaletulnud elasid kaasa mälestussamba avamisele

VALITSUSE KORRALDUSEL VÕETI SAMMAS MAHA

2. septembril valitsuse istungil said regionaal- ja siseminister ülesande Lihulasse püstitatud skandaalne monument maha võtta. Valitsuse kinnitusel oli SS-sõduri ausammas püstitatud riigi maale omaniku loata. See jäigi valitsuse ainsaks juriidiliseks selgituseks, miks kraana ja politseikomando Lihulasse oma riigi kodanike vastu saadeti.

Ja juba samal öösel võeti mälestusmärk valitsuse korraldusel pimeduse katte all märulipolitsei ja K-komando kaitse all maha. Samba mahavõtmist julgestas palju politseinikke, kellel olid kaasas ka koerad.

Õhtupimeduses mälestussammast lammutama tulnud politseid ootas vihane rahvahulk, kes käepäraste vahenditega korravalvureile vastu hakkas. Politsei omakorda nüpeldas inimesi kumminuiadega.

Lihula vallavolikogu esimees Kastepõld teatas samal õhtul, et tegemist on ebaseadusliku operatsiooniga, mistõttu vald võib kohtusse pöörduda. Kastepõld ütles, et samba mahavõtmine tekitas Lihula elanike pahameele. Tema sõnul oli kohal paarsada inimest, keda politsei aga sambast eemal hoidis.

Päev hiljem teatas valitsuse pressiesindaja BNS-ile, et valitsus andis regionaalministrile ja siseministrile korralduse võtta mälestussammas maha, sest see on Lihula kalmistul riigi maale ilma omaniku loata püstitatud ebaseaduslik rajatis, mis kahjustab Eesti mainet vaatamata sellele, et samba püstitajad soovisid selles näha mälestusmärki Teises maailmasõjas võidelnud eesti meestele.

Kuid vägivald sünnitab vägivalla. Seda tõestasid ka järgnenud päevad, kui pärast mälestusmärgi mahavõtmist Lihulas rüvetati mitu punavägede sõduritele püstitatud monumenti. Nüüd tuli riigil need kõrvaldada. Olnuks ju ääretult silmakirjalik suure jõudemonstratsiooniga haakrist maha kiskuda ja viisnurgad endiselt ilutsema jätta. Eestile on need olnud mõlemad ühtviisi vaenulikud.

Samba mahavõtmine vallandas rahvarahutused

Valitsuse korraldusel Lihula mälestusmärgi mahavõtmine tekitas 2. septembri õhtul Lihulas rahvarahutused.

Sadu inimesi kogunes vaatama, kuidas politsei ja päästeamet samba kell pool kümme maha võtsid. Kui kraana seda autokasti tõstis, karjus rahvas: «Häbi! Häbi!»

Pärast mälestusmärgi äraviimist loopisid paljud kohaletulnud politseiautosid ning kraanat kividega. Purunesid ühe politseiauto ning kraana aknad. Kraanajuht sai kiviviskest vigastada. Kaitsekilpidega varustatud politseinikud kasutasid rahvahulga vaoshoidmiseks ka pisargaasi.

Valitsus tõi mälestussamba mahavõtmise põhjenduseks, et see oli ilma loata rajatud riigile kuuluvale maale. «Põhimõtteliselt on juriidiline põhjus olemas ja seetõttu võeti see maha,» ütles siseminister Margus Leivo Postimehele. Küsimusele, kas tegu on otsitud juriidilise põhjendusega tülika mälestusmärgi eemaldamiseks, vastas Leivo küsimusega: «Ma saan aru, et te tahate, et see ausammas püsti jääks või?»

Valitsuse 2. septembri pressiteates seisis: «Valitsus on seisukohal, et Lihula kalmistule riigi maale omaniku loata püstitatud rajatis on ebaseaduslik ja kahjustab Eesti riigi mainet vaatamata selle algatajate eesmärkidele. Eesti valitsus ei pea kohaseks, et Eestis rajatakse mälestusmärke, mida on tõlgendatud kui katset mälestada Eestit okupeerinud totalitaarseid režiime.»

Lihula noored mälestasid mahavõetud mälestussammast

02. septembril toimus Lihula kultuurimajas ajalookonverentsi, mille korraldas Eesti Vabadusvõitlejate Liit. Põhiettekandega, mille teemaks oli "Kuuskümmend aastat Teise maailmasõja lahingute lõpust", esines ajaloolane Mart Laar. Konverents andis ülevaate Teise maailmasõja käigust, ulatusest, põhjustest ja tagajärgedest. Kõnelesid veel Mart Nutt, Heino Kerde ja Enn Sarv.

Laupäeval, 3. septembril toimus Lihula vabaõhulaval suur rock-kontsert "Ei vägivallale". Südaööl asus umbes 30 tõrvikutega noort kõlakojast teele kalmistu poole. Seda paarikilomeetrist teed kõlakojast kuni eelmisel aastal maha võetud mälestussamba aluseni palistasid rahva poolt süüdatud küünlad.

Noorukid kõndisid vaikides või lauldes. Kalmistule jõudnud, asetati küünlad ja tõrvikud monumendi aluse juurde. Toimunud miitingul esines sõnavõtuga Lihula vallavanem Tiit Madisson, kes ütles, et sobib siin paljudele kokkutulnutele isaks, kuna ta enda poeg on niisama vana kui nemad.

"Olete tulnud siia kuriteopaigale, kus aasta tagasi sooritati monumendirööv," ütles ta. Kokkutulijad kuulasid Madissoni vaikides. Pärast Madissoni kõnet mälestati leinaseisakuga Eesti vabaduse eest langenuid. Seejärel läksid miitingulised rahulikult laiali.

Lihulas maha võetud Eesti sõjameestele püstitatud mälestusmärgi asukoht on saanud külastusobjektiks sadadele Lihulat külastavatele eestlastele ja välismaalastele. Siia tuuakse pidevalt lilli. Samba asukoha ümbruses kasvavad mälestusmärgi avamisel sõjameeste organisatsioonide poolt istutatud puud.



3. septembri öösel põletasid Lihula noored mälestussamba jalamil küünlaid

VABADUSVÕITLEJAD TAUNISID MÄLESTUSMÄRGI MAHAVÕTMIST

Eesti Vabadusvõitlejate Liit ja Demokraatlik-rahvuslike jõudude koostöökoda pidasid Lihula sündmuste süüdlaseks kogu valitsust, eelkõige aga peaministrit, siseministrit ja välisministrit, kes oleks pidanud nende hinnangul rahva ees vabandama.

01. septembril kutsus peaminister EVL juhatuse esimehe Gunnar Laeva enda juurde kõnelema Lihula samba üle. Kolmveerand tundi kestnud kohtumisel teatas peaminister Laevale, et Lihula sammas tuleb maha võtta, ja viitas välispoliitilisele olukorrale ning julgeolekuriskidele.

Peaminister Juhan Parts tegi kohtumisel ettepaneku esineda valitsuse ja Vabadusvõitlejate Liidu nimel ühisavaldusega Lihula samba küsimuses.

Vabadusväitlejate Liidu juhatuse esimees Laev keeldus, sest tal puudus volitus niisuguse avaldusega esineda. EVL esimees lubas peaministri ettepaneku esitada juhatusele ja teavitama peaministri nõudmisel tulemusest hiljemalt kolme päeva jooksul. Ootamata ära EVL juhatuse seisukohta, võeti Valitsuse korraldusel mälestusmärk 2. septembril maha.

05. septembril toimunud EVL juhatuse koosolekul arutati Lihula mälestussambaga seonduvat küsimust, kusjuures leiti:

20. augustil 2004. a. Lihula kalmistul avatud ja sisseõnnistatud mälestuskivi **Eesti meestele, kes sõdisid 1940 – 1945 bolševismi vastu ja Eesti iseseisvuse taastamise nimel** võeti 2. septembril 2004. a. Eesti Valitsuse korraldusel politsei ja päästeameti poolt maha. Mälestussammas võeti maha õhtupimeduses, kutsudes esile kohalike elanike rahulolematuse ja vastuseisu, millega kaasnesid kokkupõrked politseiga.

EVL juhatus otsustas:

1. **Taunida mälestuskivi mahavõtmist ja võtta vastu sellekohane avaldus.**
2. **Saata avaldus viivitamatult BNS kaudu avaldamiseks ajakirjanduses.**



EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIDU AVALDUS

bolševismi vastu võidelnud sõjameeste Lihula mälestussamba mahavõtmise kohta

02. septembril 2004. a. võeti Eesti Vabariigi Valitsuse korraldusel maha ja viidi ära 20. augustil Lihulas rahvarohkelt avatud ja jumalasõnaga pühitsetud mälestussammas Eesti vabadusvõitlejatele. Need mehed tegid kõik selleks, et Eestis ei saaks taastatud 1940-1941 aastatel läbielatud stalinlik terrorirežiim. Selles võitluses kaotasid tuhanded eesti mehed oma elu. Võitlust peeti sunnitult võõras mundris, kuid kuna mundril olid Eesti Vabadusristi embleem ja sini-must-valge vapimärk, tuleb lugeda seda Eesti sõjamehe mundriks.

Eesti sõjameestele pühendatud samba mahavõtmine Lihulas solvab sügavalt Eesti vabadusvõitlejaid. Selle teo kordasaatjad ei mõelnud, et na tallavad sellega ka tuhandete selles mundris langenud Eesti vabaduse eest võidelnud sõjameeste haudadel.

Eesti Vabadusvõitlejate Liit taunib Vabadussõjas kättevõidetud ja 1940. aastal võitluseta kaotatud riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnud Eesti meestele pühendatud mälestussamba mahavõtmist Lihulas.

Eesti on demokraatlik õigusriik. Seda on Valitsus toonitanud, kuid tegemist on punaveteranide võidupühade ja Narva ning Tallinna linnade „vabastamise“ tähistamisega ning võõrvallutajate ausammaste hoidmise ja hooldamisega. Kui on aga tegemist oma rahvaga,

siis on demokraatlik õigusriigil lõpp. Siis tegutseb valitsus parimate nõukogude traditsioonide kohaselt.

Eesti Vabadusvõitlejate Liit tänab Eesti rahvast, kes on üksmeelselt mõistnud hukka Lihula kalmistul toime pandud näotu politseirünnaku Lihula rahva vastu. Siiski peame õigeks, et vägivallale ei vastataks vägivallaga. Valitsused tulevad ja lähevad. Eesti riik ja rahvas jäävad. Järgmistel valimistel saab rahvas näidata oma suhtumist nendesse, kes on läinud vägivalla teel oma rahva vastu.

Avaldus on vastu võetud EVL
juhatuse poolt 05.09.2004. a.



DEMOKRAATLIK-RAHVUSLIKE JÕUDUDE KOOSTÖÖKOJA HINNANG VALITSUSE TEGEVUSELE

9. septembril 2004 avaldasid DRJK liikmed nördimust Vabariigi Valitsuse tegevusele ja leidsid, et see sündmus saab kindlasti õiglase hinnangu järgmistel valimistel. Tehti ettepanek peaministri, siseministri, välisministri ja Politseiameti peadirektori tagasiastumiseks.

OTSUSTATI:

1. Koostada avaldus, milles anda koostöökoja hinnang Lihula sündmustele;
2. Teha ettepanek siseminister Margus Leivole astuda tagasi oma ametikohalt;
3. Teha ettepanek peaminister Juhan Partsile sõita Lihulasse ja vabandada Lihula elanike ees 2. septembril seal toimunud politseiaktsiooni eest.
4. Märkida, et Välisministeerium on jätnud olulise osa oma tööst tegemata, mis tingis Lihulasse püstitatud mälestussamba mahavõtmise. Välisministeeriumi ülesandeks on selgitada välisriikides Eesti sõjameeste võitluse õigsust Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest Teises Maailmasõjas Saksa sõjaväe mundris.
5. Pöörduda Riigikogu poole, et vabadusvõitlejate poolt esitatud taotlused nende võitluse tunnustamiseks lähemal ajal vaadatakse läbi ja võetakse vastu positiivne otsus;
6. Pöörduda Vabariigi Valitsuse poole, et töötataks välja konkreetsed ettepanekud Riigikogule Vabadussõja monumendi püstitamiseks Tallinna Vabadusväljaku piirkonda;
7. Pidada vajalikuks koostada nimekiri Teises Maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse eest võideldes langenud Eesti sõjameeste kohta;
8. Eesti vabaduse eest Teises Maailmasõjas peetud võitluse jäädvustamiseks rajada Sinimägedesse riikliku tähtsusega memoriaal ja kõikidesse maakondade keskustesse mälestussambad selles võitluses langenutele;

MÄLESTUSSAMMAS VIIDI VABADUSVÕITLUSE MUUSEUMI

Lagedile vabadusvõitluse muuseumi viidud Lihula mälestusmärgi taasavamisel nõudsid sõnavõtjad Eesti ajaloo lahtiseletamist ja Tõnismäe pronkssõduri toomist samasse muuseumi. Samba avamiskõne pidanud Rae vallavanem Raivo Uukkivi ütles, et ühelt poolt on Lihula samba jõudmine Lagedile rõõmus sündmus, teiselt poolt oli samba teekond sinna kurb.

«Natuke üle aasta tagasi pöördus Eesti Vabariigi riigivõim oma rahva vastu ja surus rahva maha,» meenutas Uukkivi. «See on kindlasti kurb sündmus ja see lükkas Eestis demokraatia kindlasti väga kreeni.»



Pärast pikki vaidlusi paigaldati Lihula mälestussammas Vabadusvõitluse muuseumi



Vabadusvõitluse muuseumi juhataja Johannes Tõrs monumendi avamisel Lagedil ajakirjanike piiramisrõngas

MÄLESTUSMÄRK EESTI RIIKLIKU ISESEISVUSE EEST VÕIDELNUILE PÄRNUS



Mälestusmärk Eesti iseseisvuse eest võidelnuile Pärnus

2004. aasta 23. novembril avati Pärnus, Vabaduse pargis mälestusmärk ***Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnuile.*** Mälestusmärgi autor on arhitekt **Kuno Raude** ja see püstitati Represseeritute valitsuskomisjoni ja Pärnu linnavalitsuse toetusel.

Ausamba rajamise idee tekitas teravat poliitilist vastukaja nii idas kui läänes, aga ka Eestis. Algas tõeline turmtuli Teise maailmasõja ajal saksa mundrit kandnud eesti meeste ja neid mehi ühendava Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse esimehe (samba autori) Kuno Raude pihta. Eesti oli siis alles teel Euroopa Liitu ja NATO-sse.

Ausamba valmistas AS Kiviraidur. Sellel oleva bareljeefi modelleeris skulptor Rait Pärg ja valmistas AS Ars Monumentaal.

Mälestusmärgi avamisest võtsid osa Vabadusvõitlejate Liidu sõjameeste ühenduste, organisatsioonide ja klubide liikmed üle kogu vabariigi, Ühenduse Memento ning Eesti üliõpilasorganisatsioonide esindajad.

Mälestusmärgi avamisele olid kutsutud ka Vabariigi president, Riigikogu esimees, peaminister ning Kaitseväe juhataja, kes aga kohale ei tulnud.

Mälestusmärgi avamisest ei võtnud Kaitseministeeriumilt saadud keelu tõttu osa ka Kaitseliit ja selle noorteorganisatsioonid - kodutütred ja noorkotkad. Avamisüritusest ei võtnud osa ka Pärnu koolide õpilased.

Mälestussamba õnnistas Pärnu Elisabeti kiriku õpetaja, praost Andres Põder. Kõnelesid Pärnu linnapea Väino Hallikmägi, Vabadusvõitluse Vääristamise Fondi Nõukogu esimees Trivimi Velliste, Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees Urmas Reinsalu, Vabadusvõitlejate Liidu esimees Heino Kerde ja samba autor, Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse juhatuse esimees Kuno Raude.

Justiitsministri Ken-Marti Vaheri läkituse luges ette Pärnu Endla teatri peanäitejuht Raivo Trass.

Oma sõnavõtus ütles ausamba autor Kuno Raude:

„Austatud sõjamehed! Armsad rahvuskaaslased! 85 aastat tagasi alanud Vabadussõda tõi meie rahvale vabaduse ja riikliku iseseisvuse. Võit mitmekordses ülekaalus olevate vaenlaste üle andis selget tunnistust sellest, et ka väike rahvas võib oma võitlustes saavutada suuri tulemusi.

Demokraatlike riikide silme all sõlmitud Molotov-Ribbentropi pakt jättis Eesti riigi üksinda suureks sõjaks valmistuvate totalitaarsete riikide vahele. Juba oktoobris 1939 valgusid idapiiri ületanud väeosad kurjaendeliselt Eestis paiknevatesse baasidesse. 16. juunil 1940 esitati meie valitsusele ultimaatum ning päev hiljem okupeeris punaarmee Eestimaa täielikult. Vabadussõjas kätte võidetud vabadus oli käest ära antud. Järgnes julm terror, mida paljud siinviibivad inimesed hästi mäletavad. Ei halastatud mitte ühelegi rahvusele, ka eesti juutidele mitte, keda küüditati Venemaale protsentuaalselt kümme korda rohkem kui eestlasi. Eestlastele oli saanud selgeks, et kaotatud riikliku iseseisvuse taastamise nimel tuleb taas asuda võitlusse. Alguse sai 1941. aasta suvesõda, mis jätkus 1944. aasta Eesti kaitselahingutes.

Vaprad eesti sõjamehed pidasid veriseid lahinguid oma kodude ja perede kaitsel Meerapalus, Merikülas, Riigikülas, Vaasa-Siivertsi-Vepsküla sillapeade hävitamisel. Lugematuid ohvreid nõudsid eesti meeste võitlused surmavaenlasega Krivasoos, Auveres, Sinimägedes, Tartu all ja Emajõe rindel.

Okupantide hingele jäävad vennatapulahingud Avinurmes ja Porkunis. Vabadusiha ja vastupanu kõige lootusetumas olukorras tõendasid kogu maailmale, et Eesti rahvas ei taha leppida uue okupatsiooniga. 1944. aastal ei suudetud korrata Vabadussõja tulemusi. Jõud olid selleks liialt ebavõrdsed. Pealegi olid liitlasriigid meid Nõukogude Liidule maha müünud. Kümned tuhanded Eesti vabaduse eest võidelnud mehed jäid kodumaamulda. Kümnete tuhandete sõjameeste saatuseks sai piinarikas surm või invaliidistumine Venemaa vangilaagrites. Vabaduse aade aga jäi läbi pikkade okupatsiooniaastate rahva hinge elama.

Kallid inimesed! Täna avame mälestusmärgi, mis on paigaldatud siia parki kõikide eesti meeste, elavate ja surnute auks, kelle võitluse pühaks eesmärgiks II maailmasõjas oli oma rahva vabadus ja Eesti riiklik iseseisvus. Need mehed järgisid Eesti riigi seadusliku peaministri Jüri Uluotsa ja Eesti Rahvuskomitee üleskutset asuda oma kodude kaitsele.

„Õigel teel on kogu eesti rahva olemise kaitsel need eesti mehed, kes relvaga käes võitlevad praegu ja edaspidi. Nendest sõltub kogu eesti rahva olevik ja tulevik" ütles peaminister oma rahvale 1944. aastal. Need sõnad on õiged ka täna, mil seisame NATO-ga liitumise lävel. Ja kümned tuhanded oma riigile ustavad mehed läksid. Läksid peaministri ja südametunnistuse kutsel rindele. Nad käitusid meestena, käitusid nii, nagu on teinud ja teevad seda kõikide rahvaste parimad pojad oma kodu, oma riiki tabanud ohu korral. Usume, et just selliselt käituvad ka isade eeskujul üleskasvatatud pojad, kui selleks tekib vajadus.

Ning lõpuks tahaks veendunult öelda: Eesti kaitselahingud ja nendes osalenud mehed on väärt järjepidevuse alusel taastatud Eesti riigi täit tähelepanu ja tunnustust. Tõsiteaduslikku läbitöötamist ja ajaloolist hinnangut ootavad II Maailmasõja lahingud Eestimaa pinnal. Nähtuna iseseisva riigi ja nendes lahingutes osalenud meeste silmade läbi. Rääkige siin seisvate meestega ja nad ütlevad teile, mida nad asjast arvavad.

Ma tänan kõiki inimesi, kes on aidanud kaasa täna avatava ausamba, Eesti vabadusvõitluse järjepidevuse sümboli, sünnile. Palju tänu kõigile, kes on tänast päeva kaunistanud. Head tervist teile vabadusvõitlejad!

Head tervist kõigile."



Mälestussamba õnnistas Pärnu Elisabeti kiriku õpetaja, praost Andres Põder.



Seejärel toimus pärgade panek avatud ausambale





Sõnavõtuga esinesid Riigikogu liige Urmas Reinsalu ja samba arhitekt Kuno Raude



Eesti Lennuväepoiste klubi esindajad ausamba avamisel

MÄLESTUSMÄRK MEHIKOORMAS LANGENUTELE

Juba 2004. aastal kerkis Eesti relvagrenaderide veteranidel mõte, püstitada mälestusmärk 1944. aastal Piirisaare ja Mehikoorma lahingutes langenutele. Ausamba püstitamise idee autoriks oli Lämmijärve kallastel 1944. aasta veebruaris ja hiljem Sinimägedes toimunud Eesti kaitselahingutest osa võtnud endine õhutõrjekahuri rühmaülem Kaljo West.

Ausamba püstitamise ideest kuni selle püstitamiseni Lämmijärve kallastele kulus üle kahe aasta. Liialt värsked olid kohaliku rahva mälestused Lihula ausambaga juhtunust. Palju aega kulus ausamba püstitamiseks vajaliku asukoha leidmisele Mehikoormas.

Esialgne vabadusvõitlejate poolt esitatud kava - püstitada ausammas sõjas purustatud kirikuvaremete ette, olemasoleva Eesti Vabadussõja ausamba vastu, ei leidnud toetust Meeksi koguduse õpetaja Urmas Nageli poolt, kes vastupidi ootustele oli selgelt vastu endiste sõjameeste ideele.

02. detsembril 2004 võtsid Tallinna ühenduse esindajad Kaljo West, Heino Järv ja Kuno Raude osa Meeksi Vallavolikogu istungist Mehikoormas, kus ühenduse ettepanekul arutati 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi 45. rügemendi võitlejatele pühendatud ausamba püstitamise võimalust Lämmijärve kaldal Mehikoormas.
Vallavolikogu soovitas seejärel paigutada ausammas Mehikoormast põhja poole Saksa talu juurde, millest Harald Riipalu juhtis 1944.a. veebruaris sealseid kaitselahinguid. Ajaloolisest vaatevinklist vaadatuna oli ettepanek ehk põhjendatudki, kuid tänapäevaseid reaale (täiesti üksik ja inimestest mahajäetud asukoht) ja ligipääsetavust arvestades ei olnud see ettepanek parimate killast.



20. Eesti Relvagrenaderide diviisi võitlejatele püstitatud ausammas Mehikoormas.

Prevaleerima jäi vabadusvõitlejate soov paigutada ausammas Mehikoormasse, kust 1944.a. said alguse Eestisse tagasipöördunud meeste veebruarilahingud kodumaa piiride kaitsel.

Ideaalseks ausamba asukohaks pidas ausamba autor Kuno Raude Lämmijärvele avatud Mehikoorma tuletorni ümbrust, millega soostus ka Veeteede Amet. Ent see idee ei olnud vastuvõetav vallavolikogule, kellel olid Mehikoorma selles piirkonnas omad kavad. Liiva jooksid läbirääkimised Piirivalveametiga, kelle maa asub samas piirkonnas Lämmijärve kaldal. Tulemusteta jäid läbirääkimised Tartu Maavalitsusega ja keskkonnaministeeriumiga. Idee avada ausammas Mehikoorma-Meerapalu lahingute 60 aastapäevaks oli luhtunud.

Otsingud jätkusid koostöös Meeksi vallavanema Boris Rõžoviga. Vaadati üle mitmed võimalikud lahendused.

06. oktoobril 2005. aastal viibisid Kaljo West, Heino Järv, Matti Ruus ja Kuno Raude järjekordselt Mehikoormas, kus jõuti koos vallavanemaga ühisele seisukohale - püstitada ausammas selle praegusesse asukohta. Samal päe-

val anti Meeksi Vallavalitsusele ja Tartu Maavalitsusele üle tulevase ausamba projekt. 18. novembril 2005 tuli teade Meeksi Vallavolikogu positiivsest otsusest Mehikoorma ausamba asukoha kohta. 26. novembril 2005 andis Meeksi vallavalitsus välja ehitusloa.

Kuid jätkuvalt oli murelapseks raha ausamba detailide valmistamiseks OÜ Gramet ja ausamba vundamendi ehitamiseks OÜ Latikas poolt. Sellest rahast, mis oli 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühendus ausamba püstitamiseks kogunud, ei jätkunud projektikohaste tööde lõpuleviimiseks. Lahendus saabus alles 2006. aasta mai kuus, kui puuduva osa rahast eraldas Kaitseministeerium. Siitpeale olid kõik tõsiselt võetavad takistused ausamba loomisel seljataga. Kokkuleppel 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühendusega, Eesti Vabadusvõitlejate Liiduga, Meeksi Vallavalitsuse ja Vallavolikoguga, OÜ Gramet ja OÜ Latikas määrati ausamba avamise tähtajaks 26. august 2006. Nii ka sündis.

Raskelt sündinud Mehikoorma ausammas avati pidulikus õhkkonnas 26. augustil 2006. Nagu varasematelgi üritustel, ei võtnud mälestusmärgi avamisest, peale Riigikogu liikme **Trivimi Velliste**, osa mitte ükski kutsutud Riigikogu- ja valitsusliige. Suure pettumuse valmistasid Eesti vabadusvõitlejatele ka Tartu maavanem, Tartu praost, Eesti Kaitseväe esindaja ja Eesti Kaitseväe peakaplan, kes jäid ausamba avamisele tulemata. Mehikoormasse püstitatud ausammas on õnnistamata tänase päevani.

Seevastu suurt tänu ja austust väärib Meeksi vallavanem **Boris Rõžov**, kelle toetuse ja abita ei oleks ausammas Mehikoormas sündinud.

Ausamba avamiseks olid Mehikoormasse sõitnud koos oma võitluslippudega vabadusvõitlejad paljudest Eesti maakondadest. Kohal olid ka Kaitseliidu ja Eesti piirivalve esindajad, Meeksi valla juhid, Pärnu Sõjameeste Ühenduse meeskoor ja Mehikoorma rahvas. Kohale olid sõitnud ka neli 1944. aastal Mehikoorma-Meerapalu veebruarilahingutest osavõtjat. Kõik neli vanahärrat eesotsas Kaljo Westiga ja Aksel Kübariga (vabandan nende meeste ees, kelle nime ma kahjuks ei tea) said rinda Kuno Raude poolt kujundatud 1944. a. Eesti kaitselahingutest osavõtnu rinnamärgi. ′

Sissejuhatava kõnega esines kokkutulnuile Meeksi Vallavanem Boris Rõžov. Järgnesid Riigikogu liikme Trivimi Velliste, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimehe Gunnar Laeva, Tallinna ühenduse juhatuse esimehe Kuno Raude ja paljude teiste osaliste sõnavõtud, mis vaheldusid Pärnu Sõjameeste meeskoori lauludega. Kaljo West andis 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse nimel Meeksi Vallavolikogu esimehele ja OÜ Latikas juhatuse esimehele Margus Narusingile, Meeksi vallavanemale Boris Rõžovile, OÜ Gramet juhatuse esimehele Valdek Penk`ile ning ausamba autorile Kuno Raudele üle hinnalised kingitused, mis jäävad pikkadeks aastateks meenutama seda kaunist päeva Lämmijärve kaldal.

Ilm oli hea ja kohalesõitnute meeleolu ülev. Paljud viisid Mehikoormast kaasa videofilmid ning fotod uue ausamba avamisest nendele noortele eesti meestele, kes langesid lahinguis Eesti vabaduse nimel, kel kallis vabadusvõitluse teatepulga edasiandmine tänastele riigikaitsjatele.

Enne lahkumist maitsesid eakad rindemehed ning kohale sõitnud külalised otse Lämmijärve kaldal Eesti ja Venemaa piirivalve valvsa pilgu all maitsvat sõdurisuppi ning samast järvest OÜ Latikas meeste püütud suitsetatud latikat. Relvavendade sügav kummardus Eesti piire 1944. aastal vapralt kaitsnud ja Eesti riiklikku iseseisvust taastada püüdnud eesti meestele.

MAARJAMÄE MÄLESTUSVÄLJAK

Arhitekt Kersti Looduse kavandite põhjal 2001. a. alustatud Maarjamäe mälestusväljaku rajamine oli 2003. aastaks rahapuudusel seisma jäänud. Kaks aastat võis Maarjamäel näha vaid graniitparketiga kaetud kolmnurkset väljakut ja sellele püstitatud kolme hallist graniidist risti. Projektiga kavandatud tööde lõpetamiseks oli EVTÜ juhatuse esimees ja represseeritute valitsuskomisjoni liige Heino Kerde 2003. aastast alates taotlenud raha represseeritute valitsuskomisjonilt. Kuid ikka ja jälle leidus kiiremat lahendust vajavaid rahataotlusi. Küllap oli äraütlemiste peamisteks põhjuseks meedia suur, kohati asjatundmatu, tähelepanu Maarjamäe ettevõtmiste vastu, läbirääkimised Venemaaga piirilepingu küsimustes, eelolev liitumine Euroopa Liidu ja NATO-ga.

25. veebruaril 2005 Okupatsioonimuuseumis korraldatud kohtumisel vabadusvõitlejatega kinnitas tollane peaminister Juhan Parts kohalolnutele, et Maarjamäe mälestusväljaku avamine toimub 08. mail 2005. aastal vabariigi valitsuse liikmete ja Eesti kaitseväe osavõtul. Ja seda seepärast, et erinevalt 9. maid tunnistavast Venemaast peab ülejäänud Euroopa just 8. maid Teise maailmasõja lõpupäevaks.

Ajalehe Eesti Ekspressi teatel olevat mälestusväljaku avamisest lubanud osa võtta ka saksa, taani, flaami, vallooni ja norra relvavendade esindajad

Lubadus oli üsna varsti ametist lahkuva valitsuse esimese mehe poolt endistele sõjameestele antud. Küsimuse arutamisel sel teemal peaministriga selgus, et Maarjamäe mälestusväljaku avamisega seotud küsimuste lahendamine on antud kaitseministeeriumi pädevusse, mis pidigi tähendama selle ürituse riiklikku korraldust.

4. aprillil 2005, vaid kuu aega enne Maarjamäe mälestusväljaku avamist, nõustus represseeritute valitsuskomisjoni esimees justiitsminister Ken-Marti Vaher, eraldama tööde lõpetamiseks Maarjamäel 263 500 krooni. Puuduva raha saamiseks soovitas justiitsminister pöörduda kaitseministeeriumi poole, mille ametnikest hakkas nüüdsest olenema kõikide edasiste kavade realiseerimine.

Sama aasta aprillis eraldas represseeritute valitsuskomisjon Maarjamäe mälestusväljaku eeskujulikuks avamiseks ja II maailmasõja lõpu 60. aastapäeva tähistamiseks veel 90 000 krooni. Samal ajal esitas Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse esimees kaitseministeeriumile oma nägemuse II maailmasõja lõpu 60. aastapäeva tähistamise ja Maarjamäe mälestusväljaku avamise kohta 8. mail.

Mälestusväljaku avamine 8. mail jäeti ära

Kuid vaatamata endise peaministri Juhan Partsi lubadusele, et mälestusväljaku avamine toimub 08. mail 2005. aastal ja kuna Partsi valitsus oli sattunud Lihula ausamba mahavõtmise pärast isamaaliselt meelestatud Eesti elanike tugeva kriitika alla, oli valitsus sunnitud Maarjamäe mälestusväljaku avamine 8. mail 2005. a. ära jätma.

Varjamatult ootasid valitsuselt selle kohta seletust Tallinnas resideerivad välisriikide saatkonnad. Jätkus üha süveneva kirega Eesti ajaloo ja eesti meeste mustamine Venemaa meedias ning vaenu õhutamine Eesti venekeelse elanikkonna hulgas. Nii nagu ei olnud juhuslik ka MTÜ "*Общественный Союз против неофашизма и национальной розни*" registreerimine Tallinna Linnakohtus 4. veebruaril 2005. aastal, mille juhatuse esimeheks sai NSVL kangelane Arnold Meri.

28. aprillil toimunud valitsuse pressikonverentsil lükkas peaminister Andrus Ansip ümber väite nagu avaks tema 8. mail Maarjamäel Saksa poolel võidelnute ausamba.

Venemaa infoagentuuri Interfax ajakirjanik Arkadi Prisjanõi päris peaministrilt, kas tema käiku 8. mail Maarjamäele siiski ei või vaadelda seni ametlikult avamata Saksa sõjaväes võidelnute ausamba avamisena. Küsija lisas, et Ansipi eelkäijad Maarjamäele ei läinud.

Antsip vastas: „8. mai on minu jaoks lepituse päev, ja ma loodan, et see on ka teie jaoks lepituse päev. Mina ei kavatse avada ühtegi ausammast ega memoriaali“, rõhutas peaminister. „Seetõttu ma olen ka selle väite umber lükanud. Sellist kava mul pole. Ma kavatsen kaheksandal mail mälestada kõiki Teise maailmasõja ohvreid, nii neid kes päris süütult langesid kui ka neid, kes on erinevatel pooltel langesid.”

Ansip tsiteeris president Lennart Meri, kes on öelnud, et sõjad lõppevad kaks korda: siis kui vaikivad relvad ja siis kui vaenupooled lepivad. „Sõjast on möödas 60 aastat, aeg oleks vaenupooltel leppida,” lisas peaminister.

Vaatamata endise peaministri Juhan Partsi lubadusele, et mälestusväljaku avamine toimub 08. mail 2005. aastal ja kuna Partsi valitsus oli sattunud Lihula ausamba mahavõtmise pärast isamaaliselt meelestatud Eesti elanike tugeva kriitika alla, oldi sunnitud Maarjamäe mälestusväljaku avamine 8. mail 2005. a. ära jätma. Varjamatult ootasid valitsuselt selle kohta seletust Tallinnas resideeruvad välisriikide saatkonnad.

Samal ajal jätkus Venemaa meedias üha süveneva kirega Eesti ajaloo ja eesti meeste mustamine. Ka polnud enne II maailmasõja lõppemise 60. aastapäeva tähistamist vaenu õhutamine Eesti venekeelse elanikkonna hulgas juhuslik. Nii nagu ei olnud juhuslik ka MTÜ "*Общественный Союз против неофашизма и национальной розни*", mille juhatuse esimehena hakkas tööle NSVL kangelane Arnold Meri, registreerimine Tallinna Linnakohtus 4. veebruaril 2005.

Nüüdsest läksid kõik ettevalmistustööd Teise maailmasõja lõpu 60. aastapäeva tähistamiseks rangelt kaitseministeeriumi kontrolli alla, seda enam, et just see ametkond eraldas 15. aprillil 2005 puuduva raha (263 500 krooni) kavandatud tööde lõpetamiseks Maarjamäel.

8. mail 2005 ära jäänud Eesti kaitselahingutele pühendatud Maarjamäe mälestusväljaku avamine ja pühitsemine toimus 2005. aasta 2. septembril - ülemaailmse sõjalõpu aastapäeval.

1944. aastal punavägede vastu võidelnute eesti sõjameeste mälestuseks Maarjamäele rajatud hallist graniidist kivisillutisega kaetud kolmnurkne mälestusväljak asub Teises maailmasõjas langenud punaväelastele rajatud hiigelobeliski vahetusse naabruses.

Väljakul asuvad kolm suurt graniidist risti, 16 nimetahvlit 1944. aastal Punaarmee vastu võidelnud väeosade nimedega, lipualused, neljas keeles mälestusmärki tutvustav tahvel ning suur malmvalust Eesti kaart, kus on ära toodud omaaegsed lahingupaigad. Väljaku vahetus läheduses asub Saksa sõjaväekalmistu, mis sai otsustavaks rajatava mälestusväljaku asukoha valikul.

Teise Maailmasõja lõpu tähistamine Maarjamäe mälestusväljakul

2005. aasta 8. mail toimus mälestustseremoonia Tallinnas Maarjamäel 1944. aasta kaitselahingutes osalenutele pühendatud mälestusväljakul. 8.–9. mai on kuulutatud mälestamise ja lepituse ajaks 2004. aasta 22. novembril ÜRO peaassamblee poolt vastu võetud resolutsiooni kohaselt, mis kutsub kõiki liikmesriike seda sobival viisil tähistama ning avaldama austust kõikidele Teise maailmasõja ohvritele.

Mälestustseremooniast võtsid osa peaminister Andrus Ansip. Justiitsminister Rein Lang, Tallinna linnapea Tõnis Palts ja mitmed Riigikogu liikmed.

Peaminister Andrus Ansipi kõne 8. mai mälestustseremoonial

Austatud vabadusvõitlejad, head kohalviibijad!

Me oleme täna siia kogunenud, et mälestada Teise maailmasõja ohvreid ja langenuid. Me mälestame neid eesti sõjamehi, kes ei pöördunud sellest sõjast tagasi.

Teine maailmasõda paistis silma seninägematu julmuse ja jõhkrusega. Tänapäeval on raske ette kujutada, et rahvad, kes ehitavad üles nii turvalisena ja stabiilsena tunduvat Euroopat, pidid veel kõigest 60 aastat tagasi kandma kohutavalt suuri inimkaotusi ja olema tunnistajateks ja ohvriteks hävitustööle, millist inimkond ei ole enne ega ka õnneks pärastkogenud. Me ei tea ju tänapäevalgi, kui palju inimesi tegelikult selles sõjas oma elu kaotas.

Teist maailmasõda ei päästnud valla demokraatlikud riigid. Teise maailmasõja põhjused peituvad totalitaarsetes ideoloogiates ja totalitaarsetes režiimides.

On kahetsusväärne, et nende režiimide tekkimist ei suudetud õigeaegselt peatada.

Totalitaarsed režiimid põhjustavad kohutavalt kannatusi nii neile rahvastele, kelle üle nad tahavad oma võimu laiendada, kui ka neile, kelle nimel nad seda teevad.

Seepärast on võit hitlerliku Saksamaa üle oluliseks võiduks totalitarismi üle Euroopas ja maailmas tervikuna. See lõi eelduse sellise Euroopa tekkeks, kuhu me kuuluda tahame ja kuhu me nüüd ka täieliselt kuulume.

Kahjuks aga ei toonud sõja lõpp Euroopas kaasa vabadust ja demokraatiat kõigi rahvaste jaoks. Nii ka meie jaoks.

Ma meenutan täna siin neid meie rahva poegi ja tütreid, kes asusid võitlusesse oma rahva vabaduse nimel.

Ma tänan neid, kes raskel hetkel koondusid võitlusesse ja üritasid meeleheitlikult taastada Eesti Vabariiki. Sõltumatut ja demokraatlikku.

See üllas soov ei leidnud toonastes ülimalt keerukates oludes maailmas küllaldast mõistmist ja poolehoidu. Paljud langesid selles võitluses ning langenutele kuulub meie igavene mälestus.

Ma tänan neid, kes võttes endale vastutuse oma rahva ja riigi tuleviku eest, koondusid Rahvuskomiteesse ning asusid 1944. aasta septembris moodustama Vabariigi Valitsust.

Te maksite selle eest ränka hinda , kuid ausana oma rahva ees panite toime kangelasteo, mis aastakümneid hiljem võimaldas meil taastada oma riiklik iseseisvus.

Mul on hea meel öelda täna et see võitlus ei olnud asjatu.

Nõukogude okupatsioon on lõppenud ja Eesti on jälle vaba. See tähendab, et Teine maailmasõda on ka meie jaoks lõppenud. Tänast päeva tähistab demokraatlik maailm kui langenute ja ohvrite mälestuspäeva, aga ka kui leppimise päeva.

Relvad vaikisid juba 60 aastat tagasi. On aeg jõuda selleni, et sõda ei kestaks edasi ka enam meie meeltes. Ükski rahvas ei taha sõda ja ükski rahvas ei saa olla tervikuna süüdi selles, kui ta sõtta kistakse.

Teise maailmasõja ohvrid olid liiga suured selleks, et neid unustada.

Rängad olid eesti rahva kaotused, aga ka paljud teised rahvad maksid selle sõja eest kõrget hinda.

Leppimine tähendab seda, et me suudame austada ka teiste ohvrite mälestust ja et me ei sõdi surnutega.

Õigupoolest peitubki mineviku ületamises ühtlasi leppimine. Ada leppimine mitte ülekohtuga, mis meile osaks on saanud, vaid leppimine isekeskis meie vahel.

Leppimine ei tähenda aga seda, et me peame leppima inimvaenulike ideoloogiatega, mis selle sõja valla päästsid.

Me ei pea leppima ka nendega, kes selle sõja ajal panid toime kuritegusid- nii oma rahva kui ka teiste rahvaste vastu.

Sõda on läbi ning andestagem südames neile, kes olid sunnitud selles osalema ning kes tihtipeale pidid võitlema lihtsalt selleks, et ise ellu jääda ja jõuda tagasi koju rahuaega.

Meie leppimise ainus ja jäägitu tingimus on kestev rahu.

Armsad kohalviibijad. Augustis 1994 siin Maarjamäel kinnitas kokkutulnutele president Lennart Meri, et me ei unusta eales mineviku kannatusi, eesti rahva ohvreid ja kõiki neid arvukaid kaasmaalasi, kellele saatus ei määranud elada tänase päevani. Meie püha kohus on teha kõik selleks, et Eesti riik ja rahvas kestaks nüüd ja edaspidi.

Et kunagi enam ei korduks need sündmused, mis viisid meie rahva sõtta vastu oma tahtmist ja võõral sunnil.

Leiname täna neid, kes langesid võideldes lootusega taastada Eesti iseseisvus, kes hukkusid okupatsioonivõimude poolt represseeritutena või kes lihtsalt kaotasid oma elu selles julmas sõjas.

Mälestagem kõiki selle sõja ohvreid.

Puhake rahus.

Tallinna linnapea Tõnis Paltsu kõne

Auväärt sõjamehed, head kohalviibijad!

Teine maailmasõda tõi paljudele riikidele, rahvastele ja linnadele üüratuid kannatusi. Tihti on vaieldud selle üle, milline maa ja rahvas suhteliselt kõige rohkem kannatas. Tegelikult pole see oluline, sest sõjal on alati sõja nägu. Sõda räsib ja rusub kõiki.

Viimasel ajal on sagenenud arutelud, kas Eesti oli Teises maailmasõjas võitjate või kaotajate poolel. Kaotasime sõja tagajärjel oma iseseisvuse ilma et oleksime riigina sõdinud, lasksime end vaenupooltel okupeerida ja annekteerida.

Tallinngi on alates Teisest maailmasõjast armiline. Iga kord, kui jalutan Harju tänaval, meenub mulle märtsipommitamine. Iga kord, kui külastan Estonia teatrit, kerkib silme ette vanadelt fotodelt nähtud hävimiseelne teatrihoone.

Kuid kõik muutub. Kasvasid peale uued põlvkonnad. Tallinnasse ehitati palju uusi hooneid. Linn kosus taas. Eriti kiire areng on toimunud viimase 15 aasta jooksul, mil oleme olnud ehk innovatiivsemadki kui kuldsetel hansaaegadel. Sama rahvusvahelised ja sallivad. See ongi võti, miks meie linn suudab raskete aegade järel alati eduteele asuda.

Nii ka Euroopa. Paar aastat pärast sõja lõppu matsid süda-Euroopa vanad vimmakandjad vaenukirve maha. Mis olnud, see olnud. Riigid ja rahvad ei saa toimunut unustada, kuid ei tohi lõputute kemplemistega naabreid ja iseennast hävitada. Tänaseks on Euroopa riigid loonud üha mõjuvõimsama liidu. Euroopa on ühtsem kui kunagi varem.

Tallinn on kogenud nii rõõme kui ka valusid. Tänu sellele suudame täna olla tolerantsed. Tallinnas on läbi aastasadade elanud paljudest rahvustest inimesed, siin asuvad nende hauad. Surnud on maapealsed võitlused ammu ära võidelnud. Eri leerides langenutel pole vastuolusid, nad soovivad vaid puhata. Võimaldagem neil seda rahus teha. Tähistagem täna langenute ja ohvrite mälestuspäeva ning leppimise päeva.





2005. aasta 8. mail toimus Maarjamäe mälestusväljakul Teise Maailmasõja lõpu tähistamine



Justiitsminister Rein Lang ja peaminister Andrus Ansip Maarjamäel



Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Gunnar Laev kõnelemas



Riigikogu liige Trivimi Velliste pärga asetamas

MAARJAMÄE MÄLESTUSVÄLJAKU AVAMINE

1944. a. Eesti kaitselahingutele pühendatud Maarjamäe mälestusväljak avati ja pühitseti sisse 2. septembril 2005. aastal. Mälestusväljaku õnnistas sisse Eesti Kaitseväe peakaplan kolonelleitnant Tõnis Nõmmik. Kõnega esines Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Gunnar Laev (kõne tekst ja andmed teiste sõnavõtjate kohta puuduvad. V.K.) Valitsuse- ja Tallinna linnavalitsuse esindajad mälestusväljaku avamisest osa ei võtnud.



Kaitseväe peakaplan kolonelleitnant Nõmmik 2. septembril 2005 mälestusväljakut õnnistamas

TEISE MAAILMASÕJA LÕPU TÄHISTAMINE 2006. AASTAL

Peale 2005. aastal toimunud Maarjamäe mälestusväljaku avamist on saanud traditsiooniks, et Eesti Vabadusvõitlejate Liit on korraldanud iga aasta 2. septembril mälestusväljakul Teise maailmasõja lõppemise tähistamise, millest on osa võtnud kõikide maakondlike sõjameeste ühenduste ja organisatsioonide esindajad.

Järgmine taoline üritus Maarjamäel toimus 2006. aasta 2. septembril.



Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimehe
Gunnar Laeva **kõne 02. septembril 2006**

Head kokkutulnud! Vabadusvõitlejad-veteranid ja külalised!

On kujunemas traditsiooniks, et Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnud endised sõjamehed kogunevad siia Maarjamäele, Eesti kaitselahingute mälestusväljakule, tähistama Teise maailmasõja lõppemise aastapäeva.

Täna, 61 aastat tagasi lahingulaeva Missouri pardal allkirjastatud Jaapani tingimusteta kapitulatsiooni aktiga oli 6 aastat ja üks (1) päev kestnud Teine maailmasõda vormiliselt lõppenud.

Kuid see ei tähendanud üleüldise rahu saabumist maailmas, sest pingekolded jäid püsima Kagu-Aasias, Kaug-ja Lähis-Idas, Ida-Euroopas ja mujal. Meile on oluline selle tähtpäeva tähendus Eesti riigi ja rahva jaoks.

Me teame, et liitlasriikide Jalta konverentsil 1945. aasta veebruaris võeti tipptasemel vastu otsused, kuidas korraldada riike ja mõjualasid pärast Saksamaa kapituleerumist.

Me teame, et ka Balti riikide jäämine Nõukogude Liidu koosseisu otsustati Jaltas. Teame nüüd ka seda, et see otsus sündis USA presidendi Roosevelti ja Nõukogude Liidu juhi Stalini vahelise kokkuleppe tulemusena ja peame kahetsusega tunnistama, et Balti riikide saatus osutus peenrahaks võidukate liitlaste USA ja Nõukogude Liidu vahelises mõjusfääride jagamise poliitikas. USA huvides oli Nõukogude Liidu kaasamine sõjategevusse Jaapani vastu Kaug-Idas ja selle nimel ei peljatud istuda ühte paati Balti riikidelt iseseisvuse röövinud Molotov-Ribbentropi pakti osapoolega.

Seega, kuigi Teise maailmasõja lõppvaatus toimus meist kaugel, on põhjuslik seos meie riigi ja rahva saatuse kujunemisel järgnenud pooleks sajandiks ilmne.

Teisest maailmasõjast möödunud aastakümnete jooksul on ajaloolased arhiivi-ja muude tõendmaterjalide põhjal toonud selguse paljude ajaloosündmuste kohta. Nii oli Nõukogude Liidu Rahvasaadikute kongress sunnitud 1989. aastal ümberlükkamatute tõendmaterjalide olemasolul tunnistama õigustühiseks 1939. aasta 23. augustil Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel sõlmitud nn. Molotov-Ribbentropi pakti ja selle salaprotokollid. Avalikkusele on saanud teatavaks ülisalajased N-Liidu dokumendid sõjalise agressiooni ettevalmistamise ja teostamise kohta Balti riikide vastu juunis 1940. a. mille toel kukutati neis riikides seaduslikud valitsused, okupeeriti ning annekteeriti N-Liidu koosseisu.

Kuigi kõik, mis puutub Nõukogude Liidu (s.t. Venemaa) jõupoliitikasse Eesti ja teiste Balti riikide suhtes Teise maailmasõja eel ja ajal, on ilmselge ja tõestatud, ajab ametlik Venemaa jäärapäiselt oma okupatsiooni-eitamise poliitikat, ärgitades siinse vene kogukonna radikaalsemat osa õhutama konflikte rahvuslikul pinnal. Tarvitseb nimetada vaid mõnda:

- aktsioonid Pronkssõduri juures ja Vene suursaadiku osalemist seal;
- "radikaalide" osalemine Sinimägede mälestuskivide avamisel;
- mõned päevad hiljem avastati, et vastpaigaldatud mälestuskivid on purustatud. Kas neil sündmustel on seoseid, seda uurib politsei;
- Narva "vabastamise" aastapäeva tähistamine Narvas;
- Vene tsaari Peeter I monumendi kavandamine Narva.
- Vene ühe juhtpoliitiku, Riigiduuma väliskomitee esimehe Konstantin Kossatshovi hiljuti Päevalehele antud intervjuus väljaöeldu: „Okupatsiooni ei ole olnud. Eemaldage piirilepingust preambula (viitega Tartu rahulepingule), parandage ajalooõpikud vastavalt meie näpunäidetele ja korraldage kodakondsusküsimused meie nõuete kohaselt ja kohe, kiirendatud korras, mõne päeva jooksul ratifitseerime lepingu!"

Ja kahjuks leidus kohe Eesti poliitikuid, kes kiirustasid avaldama valmisolekut nende nõudmiste täitmiseks, kui ainult saaks võimutäiuse! Nagu näeme, et kuigi kaugeneme iga

aastaga Teise maailmasõja sündmustest, ei kao kusagile selle perioodi tekitatud probleemid, vaid ajuti isegi teravnevad.

Mis on siis meie, Teise maailmasõja sõjameeste, Eesti riikliku iseseisvuse eest võidelnute roll selles poliitilise vastasseisu teravnemise olukorras?

Meie positsioon on ühene ja kindel. Meie, järgides Eesti valitsusjuhi kutsele, astusime relvavõitlusse meie kodumaad taasokupeerida püüdva Nõukogude Liidu punaarmeega. Me täitsime oma põhiseaduslikku kodanikukohust.

Nüüd oleme saanud kinnituse oma toonase võitluse õigsuse kohta tänase Eesti valitsuselt – ütles ju peaminister Andrus Ansip oma pöördumises vabadusvõitlejate poole Võrus selle aasta 8. juulil: „**Teie võitlus oli k a n g e l a s t e g u ja just nii tuleb käsitleda seda võitlust nüüd ja edaspidi**."

Relvavennad, vabadusvõitlejad! Meid, selles aastakümnete taguses relvavõitluses osalenuid jääb järjest vähemaks. Me ei ole enam kuigi noored. Vaid vähestel ei ole veel täitunud 80-nes eluaasta. Sellepärast on mõistetav, et enamik meist ei osale aktiivselt poliitikas – see on nooremate pärusmaa. Kuid me saame ja **p e a m e** - see on lausa meie **k o h u s t u s** nii endi kui langenud võitluskaaslaste ees – aitama kaasa, et Eest poliitikat valitaks tegema usaldusväärsed, eestimeelsed inimesed, kes tunnustaksid ka meie võitlust Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse eest.

Meie kõige tähtsam ülesanne on hoida vabadusvõitluse aadet, anda seda edasi järgnevatele põlvkondadele, et ei kustuks kaitsetahe, mis on rahva edasikestmise eelduseks.

Tänan Eesti Vabadusvõitlejate Liidu nimel kõiki, kes te olete täna siia tulnud!

Tallinna volikogu esimehe Toomas Vitsuti kõne 02. septembril 2006

Austatud vabadusvõitlejad! Daamid ja härrad!

Lubage mul tervitada kõiki, kes täna siia kokku on tulnud, et mälestada langenuid ja meenutada neid raskeid katsumusi, mis tol ajal eesti inimesele osaks said. Teine maailmasõda oli Euroopa jaoks kahekümnenda sajandi kõige suurem tragöödia. Eesti jaoks oli see sõda eriti traagiline, sest sisuliselt puudus võimalus tulla sõjast välja võitjana. Lisaks kaotatud vabadusele, hävitatud inimeludele ja purustatud peredele löödi eesti ühiskonda lõhe, mille ületamiseks me teeme pingutusi veel tänapäevalgi.

Millal õieti lõppes Teine maailmasõda? Kas siis. Kui kahurid vaikisid? Kas siis, kui Eesti viisteist aastat tagasi jälle vabaks sai, või kestab see tänapäevani? Võib-olla kestab see seni, kuni pole enam võimalik Teise maailmasõja monumentidega manipuleerida. Ükski rahvas ei togi unustada oma kangelasi ja paljud neist kangelastest on täna siin. Aga eesi rahvas ei tohiks ka lõputult lasta lahti kiskuda neid valusaid haavu, mida isegi aeg ei ole suutnud parandada. Kas meie rahvuslikes huvides oleks Teise maailmasõja jätkamine monumentide sõjaga? Eesti võitis viisteist aastat tagasi iseseisvuse. Võitjate privileeg on olla suure- meelne otsuste langetamisel. Eestlastel pole vist olnud võimalik oma riigis nii vabalt ja oma äranägemise järgi otsuseid langetada, nagu see on praegu. Tehkem seda siis targalt.

Head vabadusvõitlejad! Ma tahan teid tänada osutatud panuse eest Eesti iseseisvusele. Te olete kannud Eestit südames nii paramatel, kui halvematel aegadel. Sügav kummardus teile selle eest!

Koostööst peaminister Juhan Partsiga

Peale 2003. a. riigikogu valimisi sai Res Publicast valitsuskoalitsiooni juhtiv erakond, erakonna esimehest Juhan Partsist Eesti Vabariigi peaminister. Vabadusvõitlejate lootused tihedale koostööle vastse peaministriga, mille eesmärgiks oli riigi selge hinnangu andmine Teise maailmasõja sündmustele Eestis ja nendest sündmustest osavõtnud eesti sõdurite tegevusele kaitselahingutes, olid suured seda enam, et Tallinna ühenduse esimees kuulus koos peaministriga ühte erakonda.

Septembri algusest 2003. a. asus EVTÜ juhatuse esimees korraldama peaminister Juhan Partsi kohtumist Eesti vabadusvõitlejatega. Kohtumise edukaks toimumiseks saadeti 08. septembril 2003 EVTÜ poolt peaministrile ettevalmistatavad küsimused. Talle tehti ettepanek rääkida kohtumisel vabadusvõitlejatega nende võitluse tunnustamisest, Eesti kaitselahingute alguse 60. aastapäeva riiklikust tähistamisest 2004. aastal, Sinimägede memoriaali rajamisest, Res Publica kavadest Eesti riigikaitse korraldamisel ja vabadusvõitlejate sotsiaalse olukorra parandamisest. Oluliseks küsimuseks peeti koostöölepingu sõlmimist Res Publica ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu vahel., kuid peaministrile saadetud kiri jäi vastuseta.

Oktoobris 2003. a. esitasid EVL koos EVTÜ-ga peaministrile „Eesti kaitselahingute 60. aastapäeva tähistamise kava“ lõpliku teksti ning ettepanekud Pärnu ausamba avamise korraldamiseks 23. novembril 2003. Selle peale vastas peaministri abi Piret Nahk, et sellel päeval on peaminister “välislähetuses”.

Ka oma seisukohast kaitselahingute 60. aastapäeva tähistamise kohta peaminister teatavaks ei teinud. Novembri keskel 2003 tegi EVTÜ juhatus valitsusjuhile ettepaneku moodustada töögrupp, mis valmistaks ette Eesti kaitselahingute 60. aastapäeva tähistamise kõikides maakondades. Ka see ettepanek jäi vastuseta.

Eesti vabadusvõitlejate 2004. aasta peamisteks sündmusteks olid ülevabariiklikul kokkutulekul Tallinnas Kadrioru staadionil vastu võetud pöördumine riigikogu poole ning Pärnus mahavõetud ausamba avamine Lihulas. Viimast nimetas peaminister avalikult “*provokatsiooniliseks SS-laste ausambaks.*” Venemaa välisministeerium nimetas seda “*pühaduseteotuseks*” ja nüüd algas tõeline turmtuli Eesti kaitselahingutes saksa mundrit kandnud eesti meeste ja neid mehi ühendava Eesti Vabadusvõitlejate Liidu pihta.

Siitpeale püüdis peaminister veelgi enam vältida kohtumist Eesti vabadusvõitlejatega. Aga see kohtumine oli vajalik, sest liiga palju oli kogunenud pingeid, teadmatust valitsuse ja peaministri tõeliste hoiakute kohta meie riigi lähiajaloo ja selle kujundamisel osalenud inimeste suhtes, millele lisasid õli tulle läbimõtlematud sündmused Lihulas.

Seda silmas pidades saatis EVTÜ juhatuse liige Kuno Raude 20. jaanuaril 2005 Juhan Partsile kirja, milles paluti siiski leida aega kohtumiseks Eesti vabadusvõitlejate piirkondlike esindajatega. Ettepanekule lisati kaheksa küsimust, millele oodati vastust loodetaval kohtumisel valitsusjuhiga.

Esimene ja ka viimane väga pikalt ja põhjalikult ettevalmistatud kohtumine peaminister Juhan Partsiga leidis aset Tallinnas Okupatsioonimuuseumis 25. veebruaril 2005. aastal Sellel kohtumisel jäid suures osas peaministrile juba varem Tallinna ühenduse juhatuse poolt kirjalikult esitatud küsimused vastuseta. Peaministri sõnum sõjameestele, oli:

- **peagi valmib Max Jakobsoni juhitava komisjoni ligemale 1000 leheküljeline aruanne, mille alusel parlament on valmis andma õigusliku hinnangu 1944. a. sündmustele** (riigikogu hinnang on tänaseni andmata);

- **Vabaduse monument Tallinnasse Vabaduse väljakule saab püstitatud, teie ettepanekud on siinjuures teretulnud** (Vabadussõja Võidusamba püstitamise otsustas kindlakäeliselt peaminister Andrus Ansip);
- **Maarjamäe mälestusväljaku avamine toimub 08.mail 2005 Eesti Kaitseväe osavõtul** (1944. aasta Eesti kaitselahingutele pühendatud Maarjamäe mälestusväljak avati ja pühitseti 2. septembril 2005 riigitegelaste osavõtuta);
- **valitsus toetab ideed, mille kohaselt Tallinnasse rajatakse memoriaal hukatud Eesti ohvitseridele** (see lubadus on aga tänaseni realiseerimata);
- **Nõukogude mälestusmärkidesse suhtumist peab kujundama "samm-sammult".**

Peale kohtumist Juhan Partsiga läksid kõik ettevalmistustööd Teise maailmasõja lõpu 60. aastapäeva tähistamiseks rangelt kaitseministeeriumi range kontrolli alla. Järgnes vastuvaidlematu korraldus, millega vabadusvõitlejad, nii nagu 2004. aasta kokkutulekulgi ja 2003. aasta sügisel Lihulas, lihtsalt suruti nurka. Ära jäi Maarjamäe mälestusväljaku avamine 8. mail 2005, s.o. päeval mida hiljem hakati nimetama Teise maailmasõja ohvrite ja langenute mälestuspäevaks. Ei kõnesid ega vabadusvõitlejate võitluslippe Maarjamäel, ei mingeid kutseid relvavendadele välismaalt, vabadusvõitlejatele maakondadest, poliitikutele, riigitegelastele, kaitseliidule ja kaitseväele! Meediaga suhelda antud teemal võisid ainult ametlikud riigi esindajad, s.t. selleks volitatud kaitseministeeriumi ametnikud.

Tähelepanuta jäi ka 21. aprillil 2005 kaitseministeeriumile tehtud kirjalik ettepanek vabadusvõitlejate autasustamiseks kaitseministeeriumi Teeneteristi III klassi teenetemärgiga.



KOHTUMINE PEAMINISTRI JA JUSTIITSMINISTRIGA

2005. aasta 25. veebruaril toimus Okupatsiooni muuseumis kohtumine peaministri ja justiitsministriga. Sõnavõttudega esinesid peaminister Juhan Parts ja justiitsminister Ken-Marti Vaher (sõnavõttude tekstid puuduvad). Oma vastusõnavõtus ütles EVL juhatuse esimees Gunnar Laev:

Lugupeetud härra peaminister! Austatud härra justiitsminister!
Relvavennad, vabadusvõitlejad, veteranid! Daamid ja härrad!

Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse nimel tänan Eesti Vabariigi Valitsust, eriti peaminister Juhan Partsi ja justiitsminister Ken-Marti Vaherit, vabadusvõitlejatele Eesti Vabariigi 87. aastapäeva puhul korraldatud vastuvõtu eest.

Kahtlemata annab see meile, vanadele sõjameestele tugeva positiivse laengu ja lootuse, et vaatamata mitmetele tagasilöökidele lähiminekus, nagu Valitsuse eemalejäämine vabadusvõitlejate tähtsündmustest, saada siiski Valitsuse tunnustus meie võitlusele ja taotlustele.

Eesti sõjamehed, kes me Teises Maailmasõjas astusime relvavõitlusse idast pealetungiva punaarmee vastu, tõkestamaks selle tungimist Eesti aladele, kuulusime valdavalt esimesse iseseisvas Eesti Vabariigis sündinud põlvkonda. Meie vanaisad ja vana-vanaisad 19.sajandi rahvuslikul ärkamisajal tegid palju selleks, et tuua sajandeid võõrvõimude poolt ikestatud eesti rahvas taas rahvusliku eneseväärikuse ja iseolemise, kultuuri ja poliitilise sõltumatuse juurde. Need, tol ajal veel küllaltki ebamäärased taotlused said teoks Esimese Maailmasõja ja Eesti Vabadussõja tulemusena. Meie isade, kellest paljud astusid võitlusse

Eesti iseseisvuse eest õppursõduritena, kellest paljud juba varem sõjakogemustega väejuhid, ennastsalgava võitluse tulemusena sündis Eesti Vabariik.

1920.aasta Tartu rahulepinguga, artikkel II – tsiteerin: "... tunnustab Venemaa ilmtingimata Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtlikult ning igaveseks ajaks kõigist suveräänõigustest, mis oli Venemaal Eesti rahva ja maa kohta maksvusel olnud riigiõiguslise korra, kui ka rahvusvaheliste lepingute põhjal, mis nüüd siin tähendatud mõttes edaspidisteks aegadeks maksvuse kaotavad.

Eesti rahvale ja maale ei järgne endisest Vene riigi külge kuuluvusest mingi-suguseid kohustusi Venemaa vastu."

Tartu rahulepinguga määrati kindlaks ka Eesti ja Vene riikide vaheline piir.

Nüüd, mil Eesti-Vene piiriküsimus on taas aktuaalselt päevakorda tõusnud, on Eesti Vabariigi Valitsusel vaja näidata üles nii riigimehelikku ettenägelikkust ja paindlikkust kui ka austust nende eesti sõjameeste vastu, kes oma vere hinnaga võitlesid Vabadussõjas kätte tingimused Tartu rahulepingu sõlmimiseks ja Eesti riigimeeste-poliitikute vastu, kes selle võidu oskuslikult Tartu rahulepinguks vormisid.

Vabadusvõitlejad on seisukohal, et Eesti valitsusel ei ole alust mistahes ühepoolselt dikteeritud muudatuste aktsepteerimiseks, mis on vastuolus Tartu rahulepinguga, Eesti Vabariigi järjepidevuse alusdokumendiga.

Kui Nõukogude Liit Venemaa õigusjärglasena, tuginedes Molotov-Ribbentropi pakti kokkulepetele, paigutas 1939.a. oma sõjaväed Eesti Vabariigi territooriumile ja 1940.aastal okupeeris ning annekteeris Eesti, sai kõigile lõplikult selgeks Venemaa (NL) reeturlikkus ja tegelikud kaugeleulatuvad eesmärgid. Annektsioonile järgnenud aasta jooksul viis Nõukogude Liit ellu oma plaanid Eesti riikluse, omavalitsuste, kaitsejõudude, rahvusliku intelligentsi jm. hävitamiseks. Alles Saksamaa ja N-Liidu vaheline sõda katkestas ajutiselt selle hävitustöö.

On selge, et meie, kes me olime saanud isamaalise-aatelise kasvatuse ja läbi elanud kommunismiaasta koledused, saime olukorras, kus Eestit ähvardas punaarmee poolt taasokupeerimise oht, teha vaid ühe, antud olukorras ainuõige otsuse – astuda relvaga vastu, takistamaks bolševike tagasitulekut Eestisse, taastada meie isade ja vanaisade poolt kättevõidetud EESTI RIIK.

Eesti mehed, nüüd nimetatud *vabadusvõitlejad,* võitlesid neis ränkrasketes lahingutes ainult Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel ja igasugused püüded neile mis-tahes kolmandajärguliste tunnuste, nagu kiivrid, mundrid, relvad vms. põhjal mingeid võõraid ideoloogilisi eesmärke külge kleepida, on alusetud ja pahatahtlikud, et mitte öelda meie suhtes selgelt vaenulikud.

Eesti Kaitseväe juhataja viitseadmiral Tarmo Kõuts oma eilses kõnes Eesti Vabariigi 87.aastapäeva paraadil Vabaduse platsil ütles muuhulgas, et pärast Vabadussõda on võitluses Eesti Vabariigi nimel hukkunud vaid kaks (2) kaitseväelast, välismissioonil osalenud eesti sõjameest. Ma täpsustaksin seda mõtet omalt poolt – kui Eesti Vabadussõjas hukkus lahingutes kokku 2236 sõdurit ja ohvitseri, siis Teise Maailmasõja Eesti kaitselahingutes punaarmee vastu oli hukkunuid kordades rohkem. Paljud neist lebavad tänaseni teadmata haudades ja mälestus neist ei ole väärikalt jäädvustatud.

On küpsenud mõte, rajada Sinimägede lahingupaikadesse memoriaal, mida oma idee ja teostuse poolest võiks võrrelda 2003.aastal Lätis, Lestenes avatud memoriaaliga, kus on kivisse raiutud 11 000 hukkunud leegionäri nimed. Vabadusvõitlejad ootavad Eesti valitsuse tuge selle mõtte elluviimiseks.

Eesti vabadusvõitlejad, vaatamata kõigele läbielatule, Siberi vangilaagritele, repressioonidele nõukogude korra ajal ja – kahju öelda, kuid sageli ka oma võitluse mittetunnustamisele Eesti Vabariigi poolt – on jäänud kindlaks oma põhimõtetele. Meie võitlus Eesti kaitselahingutes Teise Maailmasõja ajal bolševismi vastu oli võitlus Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest.

Eesti vabadusvõitlejate 12.kokkutulekul möödunud aasta 6.juulil Tallinnas võeti üksmeelselt vastu pöördumine Riigikogu poole, milles taotleti Teise Maailmasõja aegse vabadusvõitluse tunnustamist ja võrdsustamist võitlusega Vabadussõjas. Meile teadaolevalt ei ole sellekohase otsuse eelnõud Riigikogu menetlusse antud. Me palume härra peaministril valitsusjuhina ja parteiliidrina rakendada kogu oma mõjuvõimu selle olulise küsimuse surnud punktist väljalükkamiseks.

Eesti vabadusvõitlejate võitluse eesmärk on alati olnud iseseisev demokraatlik Eesti Vabariik. Nüüd on see RIIK olemas. Tänu sellele saame me avalikult tähistada ka meile olulisi tähtpäevi ja sündmusi. Eesti vabaduisvõitlejate 13.kokkutulek toimub käesoleva aasta 16.juulil Tartus, lauluväljakul.

Varasemate aastate traditsiooni kohaselt osalesid neil kokkutulekutel ka Eesti Vabariigi valitsuse liikmed ja kaitsevägi. See oli hea traditsioon, mis ühendas eri põlvkondade tegijaid ühiste eesmärkide nimel.

Härra peaminister Juhan Parts. Härra justiitsminister Ken-Marti Vaher. Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse nimel esitan Teile käesolevaga kutse osaleda Eesti Vabadusvõitlejate Liidu 13. vabariiklikul kokkutulekul Tartus 16.juulil k.a.

Tänan tähelepanu eest.



EESTI VABARIIGI PEAMINISTRI VASTUVÕTUD STENBOCKI MAJAS

PEAMINISTRI VASTUVÕTUL 2005. AASTAL

Seoses 60 aasta möödumisega Teise maailmasõja lõpust tegi Andrus Ansipi juhitav valitsus 6. mail 2005 avalduse, milles muu hulgas oli öeldud:

„Eesti Vabariik deklareeris sõja puhkedes 1. septembril 1939 oma täielikku neutraliteeti käimasolevas sõjas. Eesti ei kuulutanud end selles sõjas mitte ühegi sõdiva osapoole liitlaseks, samuti ei kuulutatud sõda mitte ühelegi riigile. Eesti Vabariigi saatus teises maailmasõjas määrati ära Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahelise kokkuleppega 1939. aasta 23. augustil (nn Molotov — Ribbentropi pakt). Teine Maailmasõda algas Eesti Vabariigi jaoks 1940. aastal Nõukogude okupatsiooniga ja lõppes iseseisvuse taastamisega 1991. aastal ja võõrvägede lahkumisega 1994. aastal.

Eesti Vabariigi kodanikele surusid osavõtu sõjategevusest peale kaks okupatsioonivõimu — Nõukogude Liit ja Saksamaa. Eesti valitsus käsitab oma kodanikke sõja ohvritena.

Vabariigi valitsus tunnustab Eesti vabaduse eest võitlejatena neid, kes võitlesid Nõukogude ja Saksa okupatsiooni vastu eesmärgiga taastada Eesti Vabariigi iseseisvus. Vabariigi valitsus hindab kõrgelt Eesti Vabariigi Rahvuskomitee tegevust Eesti Vabariigi taastamise nimel Saksa okupatsiooni ajal.

Samuti soovib vabariigi valitsus rõhutada õigusjärgse peaministri presidendi ülesannetes professor Jüri Uluotsa ning tema poolt 18. septembril 1944. aastal ametisse nimetatud

Otto Tiefi juhitud valitsuse tegevust kui kangelaslikku soovi taastada Eesti Vabariigi sõltumatus. Vabariigi valitsus hindab kõrgelt nende vaprust, kes Jüri Uluotsa üleskutsel asusid võitlusesse Eesti vabaduse ja iseseisvuse eest.

Teine maailmasõda oli erakordselt julm sõda, mis tõi kaasa seninägematuid kannatusi ja ohvreid. Sellised rängad kogemused tõendavad kõige paremini, millist ohtu kujutavad endast totalitaarsed ideoloogiad ning neil põhinevad režiimid.

Vabariigi valitsus mõistab hukka nende tegevuse, kes panid Eesti Vabariigi territooriumil toime inimsusevastaseid kuritegusid ning korraldasid massirepressioone. On kahetsusväärne, et nende hulgas oli ka okupatsioonivõimudega koostööd teinud Eesti kodanikke.

Me peame oluliseks, et Teise maailmasõja järel on rahvusvahelise õiguse tugisammasteks saanud inimõigused ja nende kaitse. Inimsusevastaste kuritegude käsitamine aegumatute rahvusvaheliste kuritegudena lubab meil loota nende vältimist tulevikus.

Eesti Vabariik kaotas Teises maailmasõjas oma iseseisvuse. Sellele vaatamata peab Eesti Vabariik Teises maailmasõjas hitlerliku Saksamaa juhitud koalitsiooni üle saavutatud võitu oluliseks võiduks totalitarismi üle Euroopas ja terves maailmas. Me peame oluliseks, et võit Teises maailmasõjas lõi eeldused nüüdisaegse rahvusvaheliste suhete süsteemi loomiseks Euroopas ning euro-atlantilise julgeolekukoostöö tekkeks.

Me hindame kõrgelt nende rahvaste panust, kes võitlesid ennastsalgavalt fašismi purustamise nimel. Kuid Eesti Vabariigi jaoks ei tähendanud Teise maailmasõja lõpp iseseisvuse taastamist, vaid okupeerituse jätkumist. Eesti jaoks ei toonud see päev vabadust, üks totalitaarne režiim asendus teisega. Eesti Vabariik mälestab 8. mail neid, kes langesid Teises maailmasõjas võideldes, lootes ometi taastada vaba ja demokraatlik Eesti Vabariik. Mälestame ka kõiki sõja ajal okupatsioonivõimude poolt toime pandud repressioonide ja kuritegude ohvreid. Me tunneme kaasa holokausti ohvritele. Me leiname neid, kes süütult arreteeriti ja hukati. Me mälestame massirepressioonide ohvreid. Me austame kõigi nende mälestust, kes saatuse sunnil langesid selle sõja ajal."

Meeldigu see kellelegi või mitte, kuid neliteist aastat peale Eesti taasiseseisvumist oli Andrus Ansip saanud hakkama sellega, millega ei olnud hakkama saanud mitte ükski Eesti Vabariigi Valitsusjuht enne teda.

Kindla seisukoha võttis Andrus Ansipi juhitav valitsus ka kaks aastat hiljem nn. Pronkssõduri edasise saatuse otsustamisel.

PEAMINISTRI VASTUVÕTUL 2006. AASTAL

Olles pettunud erakonnakaaslase Juhan Partsi suhtumises vabadusvõitlejatesse, tekkis Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse juhatuse esimehel Kuno Raudel kindel soov viia Eesti vabadusvõitlejad kokku aprillis 2005 ametisse astunud peaminister Andrus Ansipiga, mehega kes oli äratanud oma tegevusega rahva usalduse. Koos peaministri büroo juhataja pr. Keit Pentusega alustati ettevalmistustöö juba 2005. aasta sügisel. 2005. aasta lõpuks olid konkreetsed kavad koos. Võeti vastu otsus, et peaminister Andrus Ansipi kohtumine Eesti vabadusvõitlejatega leiab aset enne Eesti Vabariigi 88. aastapäeva ametlikku tähistamist 22. veebruaril 2006.

21. veebruaril 2006 olid Eesti vabadusvõitlejad Toompeal Stenbocki majas. Peaministri vastuvõtul osales nelikümmend neli vabadusvõitlejat Tallinnast, Rakverest, Pärnust, Viljandist, Räpinast, Keilast, Raplast, Sakust, Sauelt, Raasikult, Kehtnast, Vasalemmast ja Hiiumaalt.

Kohtumisel sõjameestega ütles peaminister:

„Tänan, et te relv käes või muul moel seisite vaba ja iseseisva Eesti eest. Täna ja praegu võime kõik öelda, et me elame just selles Eestis, milles me oleme tahtnud elada." Vabadusvõitlejate nimel ütles EVTÜ juhatuse esimees peaministrile: „Eesti kaitselahingutes osalenud meestes ei ole kustunud lootus, et üks kord jõuab kätte aeg, mil õigusliku järjepidevuse alusel taastatud Eesti riik annab õiglase hinnangu Eesti kaitselahingutele II maailmasõjas ja seadusandlikul tasandil tunnustab nendes lahingutes osalenud meeste ennastohverdavat võitlust Eesti Vabadussõjas kättevõidetud iseseisvuse taastamise eest, mil Vabaduse väljaku kohal ulatub kõrgusesse Eesti Vabadussõjas- ja II maailmasõjas oma rahva vabaduse nimel võidelnute auks püstitatud monument." /…/

„Vabariigi valitsus tunnustab Eesti vabaduse eest võitlejatena neid, kes võitlesid Nõukogude ja Saksa okupatsiooni vastu eesmärgiga taastada Eesti Vabariigi iseseisvus. Vabariigi valitsus hindab kõrgelt Eesti Vabariigi Rahvuskomitee tegevust Eesti Vabariigi taastamise nimel Saksa okupatsiooni ajal. Samuti soovib vabariigi valitsus rõhutada õigusjärgse peaministri presidendi ülesannetes professor Jüri Uluotsa ning tema poolt 18. septembril 1944. aastal ametisse nimetatud Otto Tiefi juhitud valitsuse tegevust kui kangelaslikku soovi taastada Eesti Vabariigi sõltumatus. Vabariigi valitsus hindab kõrgelt nende vaprust, kes Jüri Uluotsa üleskutsel asusid võitlusesse Eesti vabaduse ja iseseisvuse eest."

Vabadusvõitlejate nimel esines kohtumisel sõnavõtuga Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse esimees Kuno Raude, kes võttis vabadusvõitlejate mõtted kokku järgmiste sõnadega:

„Eesti rahvas on muinasaegadest alates suhtunud suure austuse ja lugupidamisega meestesse, kes relv käes kaitsnud oma kodu vallutajate eest. Aastakümnete jooksul oleme au sees hoidnud ja hoiame ka edaspidi Vabadussõjas Eesti riiklusele vundamendi rajanud isasid ja vanaisasid. Esimest korda ajaloos pühitseme Eesti Vabariigi sünnipäeva nende meeste osaluseta. Vabadusvõitlejate ühest põlvkonnast on saanud ajalugu.

Sõjalise vastupanuta alistumine tõi 1940. aastal kaasa Eesti riigi lammutamise ja seninägematu vägivalla rahva kallal. Kaitsejõud desarmeeriti, Eesti juhid ja kõrgem väejuhatus tapeti või saadeti surema Venemaa hävituslaagritesse. Rahvalt võeti relvad, kuid mitte ürgne õigus enesekaitsele. II maailmasõjas ristasid ammuse vastasega mõõgad Eesti Vabadussõja kangelased ja nende pojad, kes olid kasvanud oma isade- ja iseseisva riigi ideaalide vaimus.

Eesti avalikkus ja Eesti rahvuslikud ringkonnad, eesotsas peaminister Jüri Uluotsaga, toetasid 1944. aasta üldmobilisatsiooni. Lootuses, et eestlastest koosnevate vägede toel avaneb võimalus Eesti riigi iseseisvuse taastamiseks ning et suudetakse ära hoida uus nõukogude okupatsioon. Kümned tuhanded eesti mehed asusid oma kodude, naiste ja laste, mitte Suur-Saksamaa huvide, kaitsele.

Kõige verisemates ja ohvriterohkemates lahingutes, mida Eestimaa pind on eales näinud, lõid eesti poisid koos sakslastega ning hollandi-, belgia-, norra- ja taani vabatahtlikega kohati kümnekordses ülekaalus olnud vastast. Sissetungijad peatati Eesti piiridel kaheksaks kuuks. See oli Eesti Vabadussõjale võrdväärne kangelastegu, mis kahjuks ei lõppenud Eesti riikliku iseseisvuse taastamisega

ning sõjasangarite tunnustamisega Eesti riigi poolt. Tol ajal ei teatud, et veel enne kaitselahingute algust Rahvaste Liidu liige reedeti.

Mõne päeva pärast tähistavad Vabadussõja kangelaste pojad ja tütred, Eesti kaitselahingutest osavõtnud, koos oma rahvaga Eesti Vabariigi 88. sünnipäeva. Meie riigi iseseisvuse taastamise nimel on siin viibivad mehed andnud oma kindla panuse. 30 000 relvavenda jätsid rindel oma elu, said haavata või jäid teadmata kadunuks. Kõrgeima riigivõimu kandja, eesti rahvas, mäletab ja austab oma kaitsjaid, langenuid ja elavaid. Meil ei ole põhjust oma ajaloo üle häbi tunda.

Härra peaminister! Eesti kaitselahingutes osalenud meestes ei ole kustunud lootus, et üks kord jõuab kätte aeg, mil õigusliku järjepidevuse alusel taastatud Eesti riik annab õiglase hinnangu Eesti kaitselahingutele II maailmasõjas ja seadusandlikul tasandil tunnustab nendes lahingutes osalenud meeste ennastohverdavat võitlust Eesti Vabadussõjas kättevõidetud iseseisvuse taastamise eest, mil Vabaduse väljaku kohal ulatub kõrgusesse Eesti Vabadussõjas- ja II maailmasõjas oma rahva vabaduse nimel võidelnute auks püstitatud monument.

Vabadusvõitlejate nimel soovin Eesti Vabariigi Valitsusele palju õnne Eesti Vabariigi 88. aastapäeva puhul. Soovime Teile ja Teie juhitavale valitsusele kindlat tahet ning edu eesti rahva julgeoleku kaitsel. Hoidke Eestimaad ja tema rahvast."





Peaminister Andrus Ansip ja EV Tallinna Ühenduse esimees Kuno Raude



Kohtumisest osavõtjad koos peaministriga Stenbocki majas



Pärnu sõjamehed August Lamesoo, Vambola Remmel ja Vaino Kallas Stenbocki maja presidentide saalis



Peaminister Andrus Ansip kohtumisest osavõtjaile valitsuse e-nõupidamiste ruumi tutvustamas



Vabadusvõitleja Ants Teder andis peaministrile üle mälestusplaadi

PEAMINISTRI VASTUVÕTUL 2007. AASTAL

22. veebruaril 2007 olid endiste sõjameste esindajad kõikidest maakondadest järjekordselt Stenbocki majas peaminister Andrus Ansipi vastuvõtul, mis oli pühendatud Eesti Vabariigi 89. aastapäevale. Pöördudes kokkutulnute poole ütles peaminister Andrus Antsip:

"Jüri Uluots kutsus Eesti jaoks keerulistel aegadel rahvast üles võitlema vabaduse eest. Ehkki selle võitlusega ei õnnestunud saada Eestit vabaks, ei olnud see kindlasti asjata võitlus. Tänu teie visale võitlusele elas meis vabadusepüüe edasi ka okupatsiooniaastatel. Meie suur tänu kuulub kõigile nendele auväärt eas meestele elukestva vapruse eest Eesti eest seismisel!"

Tallinna ühenduse esindaja Kuno Raude ütles oma sõnavõtus:

„On saabunud aeg, kus igaüks meist peab andma hinnangu erakondade tööle möödunud nelja aasta jooksul ning aitama kaasa sihtide seadmisele vähemalt eelolevaks neljaks aastaks. Riigikogus esindatud erakondadesse kuuluvate inimeste arv võrreldes Eesti elanikkonna arvuga on tühine, nende osatähtsus Eesti elu korraldamisel on aga otsustav.

Elame riigis, kus kõik poliitilised otsused sünnivad võimuerakondade kokkuleppel, aeg-ajalt opositsioonierakondade toel. Suurteks läbimurreteks oli ja on vaja poliitilist konsensust. Vabadusvõitlejate lahingulised teened leidsid riiklike teenetemärkide annetamise kaudu esmakordselt tunnustust 1997. aastal. Järgnes pikk vaikuse periood. 2002. aastal õnnestus riigikogus vastu võtta avaldus kommunismi kuritegude hukkamõistmise kohta. Ning alles 2003.a. lõpus sündis vabadusvõitlejate ja represseeritute osavõtul „Okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seadus," milles defineeriti okupantriigi mõiste ning võrdsustati represseeritutega need mehed ja naised, kes võtsid osa Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest peetud relvastatud võitlusest. Viimase nelja aasta jooksul on Pärnus, Sinimägedes, Maarjamäel, Pauna metsas, Lagedil ja Mehikoormas kerkinud ausambad Eesti kaitselahingutes hukkunud meeste mälestuseks. Ilmunud on kümned raamatud ning valminud filmid eesti meeste osavõtu kohta II maailmasõjast. Esmakordselt taasiseseisvunud Eesti ajaloos julges peaminister Andrus Ansip 06. mail 2005.a. Maarjamäel lausuda sõnad: „Vabariigi valitsus tunnustab Eesti vabaduse eest võitlejatena neid, kes võitlesid Nõukogude ja Saksa okupatsiooni vastu eesmärgiga taastada Eesti Vabariigi iseseisvus. Vabariigi valitsus hindab kõrgelt nende vaprust, kes Jüri Uluotsa üleskutsel asusid võitlusesse Eesti vabaduse ja iseseisvuse eest. Enam ei saa kahtlust olla selles, et Vabariigi 90. aastapäeval näeb ilmavalgust Vabadussõja Võidusammas. Vabariigi Valitsus ja teda toetavad opositsioonierakonnad on leidnud vabadusvõitlejate kindla toetuse süngest minevikupärandist lahtirebimisel ning Eesti julgeoleku kindlustamisel NATO koosseisus.

Kuid eakate vabadusvõitlejate veendumuste kohaselt ei ole riigikogus esindatud erakonnad leidnud üksmeelt peamises - Eesti vabadusvõitluse ja vabadusvõitlejate tunnustamises seadusandlikul tasandil. 06. juulil 2004 esitasid Eesti vabadusvõitlejad riigikogule ettepaneku anda Eesti riigi nimel poliitiline hinnang I maailmasõja nõukogulikule ajalookäsitlusele ning võtta vastu seadus, millega II maailmasõja aegne eestlaste võitlus kommunismi vastu, sealhulgas 1944. aasta Eesti kaitselahingud, tunnistatakse võitluseks Eesti riikliku iseseisvuse ja demokraatia taastamise eest Eestis. Vabadusvõitlejad ei ole taganenud nendest ettepanekutest tänase päevani. Kahjuks ei ole esitatud ettepanekud leidnud riigikogu X. koosseisu aktsepti.

Ma ei tahaks eksida väites, et vabadusvõitlejate ja nende perekonnaliikmete hääled eelolevatel valimistel kuuluvad nendele erakondadele, kes on võitnud vabadusvõitlejate

usalduse ning kes koostöös vabadusvõitlejatega on valmis koalitsioonilepingusse sisse kirjutama vabadusvõitlejate soovid.

Vabadusvõitlejate nimel soovin Vabariigi Valitsusele ja kogu Eesti rahvale palju õnne Eesti Vabariigi 89. aastapäeva puhul. Soovime peaministrile ja tema juhitavale erakonnale edu eesti vabadusvõitlejate huvide ja kogu rahva julgeoleku kaitsel."

PEAMINISTRI VASTUVÕTUL 2008. AASTAL

EVL juhatuse esimehe GUNNAR LAEVA sõnavõtt

Austatud härra peaminister!

Ma tänan Teid Eesti vabadusvõitlejate nimel kutse eest olla täna, Eesti Vabariigi 90. aastapäeva eel, Teie külalistena siin, valitsusjuhi residentsis - Stenbocki Majas.

Meid, Teises maailmasõjas Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võidelnud endiseid sõjamehi on vabadusvõitlejate organisatsioonides kõigis Eesti maakondades veel kahe tuhande piires ja täna siinolijad esindavad enamikku neist.

Meie hulgas ei ole neid, kes Vabadussõjas võitlesid kätte Eesti iseseisvuse. Aeg on nad viinud meie seast! Kuid Riigi korraldamisel ja rahvatoel valmib Vabadussõja alguse aastapäevaks kauaoodatud Vabadussõja Võidusammas selle ajaloosündmuse väärikas tähis ja austuseavaldus kõigile, kes andsid panuse Võidu saavutamiseks.

Meie, vabadusvõitlejate suur tunnustus Eesti Riigivõimule ja Valitsusele, kes on üksmeeles, rahva enamuse tahet järgides, koondanud jõud ja asunud Eesti pealinna Vabale Riigile vääriliselt kujundama - kõrvaldanud ebasobiva monumendi Rahvusraamatukogu eest ja püstitab Vabadussõja Võidusamba!

Kes oleme siis meie, vabadusvõitlejad? Meie oleme Vabadussõjas võitnute järgmine põlvkond. Meie vanaisad ja isad saavutasid võidu Vabadussõjas. Ja kui siis paarkümmend aastat hiljem tuli astuda relvaga võitlusse, et taastada Eestile suurriikide tehingute tulemusena kaotatud riiklik iseseisvus, olime meie, toona valdavalt 16.....20 aastased koolipoisid - noormehed, need kes kõhklematult läksid sõtta Eestit taasokupeeriva punaarmee vastu.

Härra peaminister! Esinedes vabadusvõitlejatele 8.juulil 2006.a. Võrus, Kandle aias, ütlesite muuhulgas (ma tsiteerin) : "....Teie võitlus oli kangelastegu ja just nii tuleb käsitleda seda võitlust nüüd ja edaspidi. Eesti ei saanud siis veel vabaks, kuid tänu teie võitlusele säilis vabadusihalus meie rahval ka pikkade okupatsiooniaastate jooksul. Eesti riiklik iseseisvus taastati järjepidevuse alusel ja just selles on teie suur ajalooline teene eesti rahva ja Eesti riigi ees.".

Seniajani ei ole Riigikogu võtnud vastu otsust, millega tunnustaks eesti meeste võitlust punaarmee vastu Teises maailmasõjas kui võitlust Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest. Sellekohane pöördumine Riigikogu poole võeti vastu vabadusvõitlejate kokkutulekul 2004. aasta 4.juulil Tallinnas. Valitsuskoalitsioonil on Riigikogus piisavalt hääli, et teha see otsus. Ja Teil valitsusjuhina mõjuvõim, et see otsus tuleks sõjameeste vääriline.

Täna, kolm nädalat tagasi saatsime viimsele teekonnale ksv. Kaljo Westi, 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse juhatuse esimehe. Endise sõjamehe, kes oli võidelnud Mehikoormas ja Sinimägedes, teinud palju lahingukaaslaste mälestuse jäädvustamiseks. Ta lahkus, ilma et olek saanud väärilist tunnustust Eesti riigilt, kelle heaks ta oli endast nii palju andnud. Ja samamoodi sajad ja tuhanded eesti sõjamehed enne teda.

Eesti Vabariigi President Toomas-Hendrik Ilves annetas Eesti Vabariigi 90. aastapäeva eel kõrge riikliku autasu, Maarjamaa Risti teenetemärgi Poola filmirežisöörile Andrzej

Wajda`le. Andrzej Wajda on meie (vabadusvõitlejate) eakaaslane ja ta on oma pika eluaja jooksul teinud palju häid filme, kuid Eesti riigi kõrge tunnustuse sai ta ilmselt siiski 2007.a. esilinastunud filmi "Katõn" eest. Sest nii nagu tuhanded poola ohvitserid tapeti NKVD poolt pärast Poola vallutamist Teise maa ilmasõja ajal Katõnis, nii on Eesti Vabariigi kaitseväe juhtkonna hävitamine NKVD poolt pärast 1940.a. annektsiooni seotud karistusvanglatega Norilskis, Solikamskis, Sverdlovskis, Kirovis, Tallinnas ja paljudes muudes kohtades Venemaal. Seoses Eesti Vabariigi 90. aastapäevaga ja Vabadussõjaga seonduvate tähtpäevadega on meedias rohkem juttu sündmustest üldiselt kui neis osalenud konkreetsetest isikutest ja nende saatustest. Püütakse vaikides minna mööda sellest, et enamik Vabadussõja väejuhte ja sõjas osalenuid arreteeriti nõukogude okupatsioonivõimude poolt, hukati või hukkusid vangilaagreis. Sajad Vabadusristi kavalerid tapeti. Vaid väheste puhul on mälestus neist vapratest inimestest väärikalt jäädvustatud. Eesti Riik on suur võlglane nende inimeste ees, kes on andnud oma elu Eesti vabaduse eest.

Eesti Represseeritute Abistamise Fondi toel jõudis möödunud aastal lõpule aastaid kestnud uurimus , mis ilmus pealkirja all "Auraamat Eesti Vabariigi kaadriohvitseridele" (koostaja Jaak Pihlau). See enam kui 500 leheküljeline koguteos sisaldab andmed Eesti Vabariigi kaitseväe ohvitseride kohta ja nende saatuste kohta pärast 1940.a. juunipööret. Uurimuse algne eesmärk oli andmete kogumine kavandatava memoriaali rajamiseks Tallinnas. Kahjuks on Tallinna Linnavalitsus seni lükanud tagasi Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja Demokraatlike Rahvuslike Jõudude Koostöökoja taotlused memoriaalile väärika asukoha eraldamiseks.

Härra peaminister, edastades Teile käesoleva "Auraamatu", loodan et see saab Teile heaks abiliseks-lauaraamatuks kõiges, mis seondub Eesti kaitseväe ohvitserkonnaga sellel meie riigile nii traagilisel ajalooperioodil. Ja et Teie, tuginedes oma autoriteedile valitsusjuhi ja poliitikuna, annaksite oma toetuse okupatsioonivõimude repressioonide läbi hukkunud Eesti ohvitseride memoriaali rajamiseks Eesti pealinnas.

Head Eesti Vabariigi 90-ndat aastapäeva!



Peaminister Andrus Ansip ja EVL juhatuse esimees Gunnar Laev



Vastuvõtul Stenbocki majas. Vasakult: Evald Leppmets, Gunnar Laev ja Vaino Kallas



Vabadusvõitlejad 2008. aastal peaministri vastuvõtul

VALITSUS JA RIIGIKOGU EI TOETANUD

15. juunil 2005 esitasid opositsioonilised Isamaaliidu- ja Res Publica fraktsioon riigikogu menetlusse eelnõu „Eesti kodanike relvavõitlusest NSV Liidu sõjalise okupatsiooni vastu," mille aluseks oli 06. juulil 2004 Eesti vabadusvõitlejate poolt Kadriorus vastu võetud „***Pöördumine Riigikogu poole***."

06. märtsil 2006. a. andis Tallinna ühenduse liige Kuno Raude pöördumise eelnõu menetleva Riigikogu põhiseaduskomisjoni koosolekul Riigikogule esitamiseks vabadusvõitlejate volitusel ja seisukohtade alusel koostatud järgmise sisuga pöördumise.

„Riigikogu põhiseaduskomisjoni 06.03.2006.a. koosolekule.

Minu kokkupuuted II maailmasõja ajalooga ja selles osalenud Eesti vabadusvõitlejatega lubavad väita järgmist:

1. Teist maailmasõda ei alustanud Eesti Vabariik. Eestlased haarati maailma suurriikide vahelisse konflikti tänu 23. 08. 1939.a. NSVL ja Saksamaa vahel sõlmitud MRP-le.

2. Lootus Balti mere äärsete riikide ühisrindele ning Inglismaa ja Prantsusmaa abile eesti rahvuse ja riikliku iseseisvuse säilitamisel olid 1940. aastaks kokku varisenud. Enamik eestlasi nägi pärast sõja puhkemist Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel ainsa arvestatava liitlasena idast tuleva surmaohu vastu paratamatult Saksamaad. Sajanditevanune vaen vajus olukorrast tingituna tahaplaanile.

3. Miks sõdisid Teises maailmasõjas eestlased?

3.1 Eestlased sõdisid II maailmasõjas 1940.a. kaotatud iseseisvuse taastamise eest ja bolševistliku terrorirežiimi kordumise vastu Eestis.

3.2 Eestlased sõdisid koos relvavendadega teistest Euroopa riikidest bolševismist vaba Euroopa eest, läänelike kultuuriväärtuste säilimise eest.

3.3 Sõjalise vastupanuta alistumine tõi 1940. aastal kaasa Eesti riigi lammutamise ja seninägematud inimsusevastased kuriteod rahva kallal. Kaitsejõud desarmeeriti, Eesti juhid ja kõrgem väejuhatus tapeti või saadeti surema Venemaa hävituslaagritesse. Rahvalt võeti relvad, kuid mitte ürgne õigus enesekaitsele. Veel enne II maailmasõja jõudmist Eestimaale ja esimestel sõjakuudel asus kodude kaitsele ca 35 000 metsavenda ja 25 000 omakaitse meest. Relvavõitluseks loodi esimesed eesti väeosad eesti ohvitseride juhtimisel.

4. Miks eestlased võitlesid Wehrmachti ja Waffen-SS vägede koosseisus?

4.1 Teisest maailmasõjast osavõtnud vabadusvõitleja ja Eesti kaitseväe erukolonelleitnant Harri Rent on öelnud: „Kui su kodusse tungivad röövlid, siis ei ole oluline kes ulatab malaka nende tõrjumiseks." Juba augustis 1941 astusid esimesed vabatahtlikud väegrupi Nord kaitsepataljonidesse. Kokku astus vastasele vastu 70 000 Saksa ja Soome mundris eestlast (H. Walteri hinnangul oli 1944. aasta sügisel kodumaa kaitsel sama suur eestlaste vägi nagu Vabadussõja ajal – ca 100 000 meest). Eesti mehed uskusid, et Eesti iseseisvus õnnestub taastada samamoodi nagu 1918. aastal.

4.2 14. juulil 1941. aastal kirjutasid suurriikide juhid F. D. Roosevelt ja W. Churchill alla Atlandi hartale milles lubati „tagada kõikidele rahvastele, eeskätt agressiooni ohvritele, suveräänsus." Saksa sõjaväes teeninud mehed uskusid antud lubadust. Atlandi harta rahvaste enesemääramise õiguse põhimõtetele toetusid ja lootsid eestlased kogu sõjaaja. Noored mehed ei teadnud, et needsamad riigijuhid reetsid neid. Nad müüdi koos eesti- ja teiste balti rahvastega NSVL-le maha 1943. ning 1945. aastal.

5. Vabadusvõitluse õiguslikud alused.

5.1 Toetudes Atlandi hartale ja Eesti Rahvuskomitee toetusele esitas Eesti seaduslik peaminister presidendi ülesannetes Jüri Uluots 07.02.1944.a. eesti meestele üleskutse minna kaasa Saksa mobilisatsiooniga et „kogu jõuga takistada punaväe uut sissetungi Eestisse."

5.2 18.08.1944.a. ütles peaminister Jüri Uluots oma pöördumises rahva poole:

„Meile, eestlastele endile kuulub õigus otsustada, missugusel viisil ja kellega koos on meie enesekaitse efektiivsem. Igal enesekaitsel on siht, milleks seda teostatakse. Meie tõendame avalikult ja otsekoheselt kogu maailmale, et meie, eestlased, kaitseme oma rahva olemasolu, oma põlist eluruumi ja oma rahva vabadust.

Vabadussõda jätkub praegu. Küll erinevamates ja keerulisemates ajaloolistes tingimustes kui eelmine. Mitte orjade kari, mitte palgasõdurid, vaid väike kaine põhjamaine rahvas võitleb praegu oma eluruumi, oma vabaduse eest. On raske laim ja solvamine, kui keegi mõtleb ja ütleb teisiti."

Kui keegi kahtleb ennesõjaaegse Eesti Vabariigi viimase peaministri presidendi kohustes prof. Jüri Uluotsa legitiimsuses, siis tasub meenutada, et taasiseseisvunud Eesti Vabariigi president võttis võimu järjepidevuse alusel üle eksiilis olnud Jüri Uluotsa loodud valitsuselt.

5.3 Võideldes Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest täitis eesti sõdur põhiseadusest tulenevat kohust.

6. Kõige verisemates ja ohvriterohkemates lahingutes, mida Eestimaa pind on eales näinud, lõid eesti poisid koos sakslastega ning hollandi-, belgia-, norra- ja taani

vabatahtlikega kohati kümnekordses ülekaalus olnud vastast. 1944. aastal ei suutnud Punaarmee läbi murda Sinimägedest. Sissetungijad peatati Eesti piiridel kaheksaks kuuks. Nii nagu Vabadussõjaski oli võitlus Punaarmeega kujunenud eestlaste jaoks üldrahvalikuks võitluseks oma vabaduse eest, mis kahjuks ei lõppenud Eesti riikliku iseseisvuse taastamisega ning sõjasangarite relvavõitluse tunnustamisega Eesti riigi poolt.

7. Sõjaajaloolane Mati Õun on seisukohal, et „just praeguse Lääne-Euroopa ja Ameerika poliitikute poolt põlatud relva-SS mehed olid need, kes koos Wehrmachti ja ta liitlastega hoidsid ära mõrvaritelainet kaasa toova Punaarmee tungimise Lääne-Euroopasse."

9.Kunagiste lahingumeeste hinges püsib lootus, et vaatamata rohkem kui viiskümmend aastat kestnud Saksa sõjaväes teeninud mehi süüdistavale propagandale suudavad nooremad põlvkonnad meie rahva ajaloo sündmusi objektiivselt hinnates mõista: II maailmasõda oli eesti sõdurile sisuliselt siiski ainult Vabadussõja jätk ja ei midagi muud.

10. Tundkem uhkust ja rõõmu oma rahva vabadusiha ning vapruse üle ning andkem seadusandlikul tasandil Eesti 1944.a. kaitselahingutes osalenud meestele ja nende relvavõitlusele õiglane hinnang."

Peale Vabariigi Valitsuse 30. märtsi 2006 istungit sai teatavaks, et valitsus ei toeta riigikogu otsuse eelnõud Eesti kodanike relvavõitlusest NSV Liidu sõjalise okupatsiooni vastu. Nii nagu Juhan Partsi nii ka Andrus Ansipi juhitav valitsus ei pidanud võimalikuks nimetada II maailmasõja ajal Eesti pinnal punaarmeele vastupanu osutajaid vabadusvõitlejateks ning vastupanu ennast vabadusvõitluseks. Lootus relvastatud vabadusvõitluse riiklikule tunnustusele kõrgeimal tasandil oli leidmas masendavat lõppu. 18. aprillil 2006 teatas riigikogu pressitalitus, et "44 poolthäälega (vastu 30 Riigikogu liiget) lükkas Riigikogu põhiseaduskomisjoni ettepanekul menetlusest tagasi Isamaaliidu fraktsiooni ja Res Publica fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Eesti kodanike relvavõitlusest NSV Liidu sõjalise okupatsiooni vastu" eelnõu (688 OE). Eelnõu Riigikogu menetlusest väljaarvamise poolt olid Keskerakonna-, Rahvaliidu- ja Reformierakonna fraktsioonide liikmed, vastu rahvaesindajad Isamaaliidust, Res Publicast ja Sotsiaal-Demotraatlikust erakonnast."

Ehk saabub kunagi aeg, mil sügavale juurdunud hirm Venemaa vägivalla ees on asendunud tõeliselt iseseisva riigi kodanikujulgusega, julgusega rääkida kogu maailmale tõde oma riigist ja rahvast. Aga siis ei ela enam mitte ühtegi Eesti kaitselahingutest osavõtnud eesti sõjameest. Nii nagu Vabadussõja viimane sõdur Ants Ilus, on nad muutunud ajalooks, kelle käest ei saa enam midagi pärida, kelle ees ei saa enam vabandada, kes ei saa enam ennast kaitsta. Ajalugu kirjutavad siis omal moel uued ajalootegijad.

ALFONS REBASE 100. SÜNNIAASTAPÄEVALE PÜHENDATUD
AJALOOPÄEV VALGAS


Alfons Rebane

Jaanipäeval, 24. juunil 2008 möödus 100 aastat Teise maailmasõja tunnustatuima Eesti sõjamehe Alfons Rebase sünnist.

Alfons Rebane oli mees, kes on jäänud oma rahvale ja relvavendadele meelde kui vapruse ja üllameelsuse võrdkuju. Rebane oli sõjamees, kes tundis antipaatiat nii kommunismi kui fašismi vastu. Ta oli geniaalne strateeg, kes iial ei alahinnanud ega halvustanud oma vastast.

Hulljulgust pidas ta samaväärseks argusega. Kõrgelt hindas aga kavalust ja leidlikkust. Palju kordi päästis tema eriline väepealiku anne terveid armeegruppe hävingust, 15 korral murdis ta koos oma võitlejatega välja piiramisrõngaist.

Rebane ja rebasekutsikad, vanade lõukoerte pataljon - nii tunti neid mehi, kes võitlesid selle legendaarse sõjamehe juhtimise all.

Alfons Rebase kohta on kirjutatud, et ta oli valmis vaenlase ülekaalukate jõudude vastu võideldes külasid vallutama, venelase diviise kotti ajama, ja kui vaja, ise kotist välja tulema olukorras, kus see võimatuna näis.

2008. aasta 24. juunil oli Valga muuseumis kavandatud selle legendaarse sõjakangelase, Eesti kaadriohvitseri Alfons Rebase 100nda sünniaasta tähistamiseks korraldad ajaloopäev. Nagu teada, keelati sellele päevale kavandatud juubeliüritused Valgas ära.

Neljapäeval toimus Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsiooni ja Valga muuseumi ühiskorraldusel sõjaajaloopäev «Eesti mees II maailmasõjas – valikud». Selle käigus avati ka mälestustahvel Alfons Rebasele kui kaitseliitlasele.

Algselt 18. juunikuu päeval toimuma pidanud ajaloopäev lükkus erinevate põhjuste tõttu edasi. Alfons Rebase alluvuses sõdinud Harry Rent ütles, et Toompea võimuliit pidas mälestustahvli avamist ebasobivaks ning tallegi tuli kõrgemalt poolt kõne, mis oli üks peapõhjuseid, mille tõttu otsustati üritus läbi viia rohkem kui nädal esialgu plaanitust hiljem.

Plaanides tehti teisigi muudatusi. Kui esialgu pidi mälestustahvel Rebasele avatama Kaitseliidu Valgamaa maleva hoone seinal, siis hiljem otsustati ümber Valga muuseumi kasuks. «Meile mälestustahvel annetati,» ütles muuseumi direktriss Esta Mets. «Nüüd leidis see koha meie «kuulsuste seinal».»

26. juunil oli Valga muuseumi kogunenud palju inimesi, suurema osa neist aga moodustasid pagunikandjad või ajaloopäevaga tihedalt seotud isikud. Kohal oli ka Alfons Rebase õetütar Marina Ivanova. Kuna palju pingeid tekitanud üritust avalikult ei reklaamitud, oli uudishimu ajel kohale tulnuid vaid mõni üksik.

Ürituse juhatas sisse Valga muuseumi direktriss Esta Mets, kes esitas ka Hanno Ojalo koostatud ettekande «Eesti mehe valikud II maailmasõjas.» Kõneldi selle sõja viimasest

heitlusest Tartu all, sõja erinevatest käsitlustest, relvavendadest ja Alfons Rebasest kui küpse mehelikkuse kehastusest. Oma sõjamälestusi jagas kuulajatega Harry Rent.

Erinevate esinejate emotsionaalselt kirevad esitused tekitasid kuulajates sahinaid ja küsimusi oli hiljem palju. Tunti näiteks huvi, kes on Eesti riigi praegune peavaenlane.

Eesti Riigikogu saadik Trivimi Velliste vastas: «NATO-le tekitavad praegu suurimaid probleeme islamimaad, terrorism ja kolmas maailm, Eestis on need ohud võrdlemisi väikesed, meile pakuvad rohkem huvi peagi aset leidvad kohtumised läänerindel. Levinud arvamus on, et kui tekib uus mure, siis kaob vana ära, tegelikult see nii ei ole ja lõpuks tulebki sõdida kahel rindel.»

Arutleti sellegi üle, kuidas on võimalik, et ajalugu saab ümber kirjutada justkui tellimustööna.

Kõlama jäi Sangaste vaimuliku Ivo Pilli mõte, et Alfons Vilhelm Robert Rebast pole õiglaselt hinnanud isegi eesti oma ajalooteadlased. «Ta oli inimene, keda võib armastada ja austada või vihata – ükskõikseks jääda ei saa,» ütles Pill.

Kõikidele esinejatele jagati ka värskelt valminud ning Alfons Rebasele pühendatud seinataldrikud, mida kuulajad ajaloopäeva lõppedes ka ise osta said.

Muuseumi ruumides avati Alfons Rebase 100. sünniaastapäevale pühendatud mälestusplaat. Räägiti kuulsa koloneli elu- ja sõjateest, kuid mitte ainult. Räägiti ka eesti sõjameeste mälestuse jäädvustamisest tänases Eestis.

Eesti kaitselahingutes langenud sõjameeste mälestuse jäädvustamisest
Kuno Raude ettekanne

„Eesti rahva relvastatud võitlus Teises maailmasõjas Punaarmee ja sellele järgnenud nõukogude okupatsiooni vastu näitas kogu maailmale, et eestlased tahavad elada oma kodumaal vabana, et nad tahavad ja suudavad ise otsustada oma riigikorra ja edasise saatuse üle. 1944.a. tehti kõik selleks, et kaitsta viimse võimaluseni oma maad ja rahvast, lootes sobival hetkel taastada Eesti riiklik iseseisvus.

Eesti meeste valiku Teises maailmasõjas määras aastatel 1940-1941 nõukogude võimu poolt toime pandud kuritööd. Koos teiste Euroopa rahvastega püüti paljude sõjameeste elu hinnaga takistada stalinistlike kuritööde kordumist. Tuhanded eesti mehed kaotasid relvastatud võitluses oma elu, tuhanded mehed surid Venemaa vangilaagrites ning küüditatuna või asumisele saadetuna Siberis. Sajad mehed jätkasid vabadusvõitlust iseseisva riigi taastamise nimel välismaal.

Kuidas hindas eesti sõjameeste teeneid Teises maailmasõjas Saksa riik? Sõja alguses ei pidanud sakslased meie sõjamehi isegi Saksa kõige madalama autasu – 2. klassi Raudristi vääriliseks. Võõrmaalasi hakati autasustama eraldi neile mõeldud nn. Idamedaliga. Kuid mida kehvemini sakslastel Idarindel läks, seda rohkem hakkasid nad ka eestlaste lahinguteeneid hindama.

Raudristi ja Raudristi Rüütliristiga autasustati vaid erakordse isikliku vapruse eest lahinguis. Sõja lõpupoole hakati neid autasusid jagama ka Wehrmachti või Relva SS vägedesse kuulunud välismaalastele. Kui Raudristiga vääristatute eestlastest arv pole kahjuks teada, siis on kõigile tuntud Raudristi Rüütliristi kavalerid Alfons Rebane, Harald Nugiseks, Harald Riipalu ja Paul Maitla. Ainsa eestlasena autasustati Hando Ruusi Saksa Ristiga Kullas. Väärib märkimist, et läti sõjameeste hulgas oli Raudrist Rüütliristi kavalere üksteist ja Saksa Risti Kullas autasusatuid kaksteist võitlejat.

Sõja- ja vapruse aumärgid on ja jäävad ausse igal ajal. Sest nende kandjad väärivad neid.

Kuidas on hinnanud kümnete tuhandete sõjameeste teeneid isamaa kaitsel Eesti riik? Alates 24. veebruarist 1996 on Eesti Vabariigi president annetanud igal aastal vabadusvõitlejatele lahinguliste teenete eest teenetemärke „Kotkarist". Neid mehi on meeles peetud ka Riigivapi-, Valgetähe- ning Punase Risti teenetemärkidega, 1998 .a. asutas Kaitseministeerium kõiki vabadusvõitleja mälestusmedaliga ***Kodu Kaitseks 1918-1998*** ja 24. veebruaril 1998. aastal asutatud Teeneteristiga ning Relvastatud Vastupanu Teeneteristiga.

Endiste sõjameeste kasutada on Seli Tervisekeskus. Tunnustusena tuleb lugeda sedagi, et alates 01. jaanuarist 2004 on kõik mehed, kes alates 16. juunist 1940 võtsid osa Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest peetud relvastatud võitlusest, tunnistatud represseeritutega võrdsustatud isikuteks, millega kaasnevad riiklikud toetused ja soodustused. Oluline on seegi, et riik on osutanud rahalist abi erinevatele sihtasutustele relvavendade mälestuse põlistamisel.

Mulle teadaolevalt ei ole aga Eesti riigi tellimisel püstitatud mitte ühtegi ausammast Teises maailmasõjas Eesti vabaduse nimel võidelnud meeste auks, ega mitte ühtegi mälestusmärki 1944. a. kaitselahingutes langenute ning vangilaagrites ja asumisel hukkunud inimeste mälestuseks.

1991. aasta suvel rajati Eesti, Läti ja Leedu ekspeditsioonide poolt Norilski laagrites hukkunud (hukatud) Balti riikide ohvitseride ja kodanike mälestuseks mälestusmemoriaal. Kui Läti ja Leedu ekspeditsioonide sõidu- ja majutuskulutused kandsid nende riikide valitsused, siis eesti ekspeditsioonist osavõtjaid riik ei toetanud ja nende osavõtt toimus nende endi kulul.

Endiselt väärivad tähistamist eesti meeste lahingupaigad Merikülas, Riigikülas, Vaasas, Vepskülas, Siivertsis, Auveres, Kagu-Eesti- ja Saaremaa lahingupaikades. Rajamist ootab Sinimägede memoriaal ning püstitamist mälestusmärgid Raudristi Rüütliristi kavaleridele. Aga Izjum, Tšerkassõ, Kuramaa, Opeln, Nymburk ning hukkunud eestlaste matmispaigad Venemaal? Ning mis peamine - **tähelepanuta on jäänud Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel võidelnud meeste riiklik tunnustamine vabadusvõitlejatena.**

Läbiviidud uurimuse tulemusena 1941. aasta Suvesõja, 1944. aasta kaitselahingute ning vangilaagritesse ja asumisele saadetud eestlaste mälestuse jäädvustamise kohta meie valdades ja linnades on selgud nii mõndagi huvitavat. 214-st kohalikust omavalitsusest reageeris vastavasisulisele järelpärimisele 64 kohalikku omavalitsust e. ca 29,9%. 150 kohalikul omavalitsusel ei olnud tõenäoliselt infot asjasse puutuva teema kohta, või puudus selleks huvi ja tahe. Kuuekümne neljast vastanust ei olnud 38 kohaliku omavalitsuse esindajal midagi öelda. Sest nende meeste ja naiste mälestus, kes langesid Eestit kaitstes II maailmasõjas või hukkusid peale sõda Venemaal, ei ole viimase 17 aasta jooksul väärinud vastanud kohalike omavalitsuste tähelepanu. Küll on aga elavate ja hukkunud kangelaste mälestust kalliks pidanud 20-e valla- ja 6-e linna (Tallinn, Saue, Keila, Rakvere, Põltsamaa, Tõrva, Saue) rahvas, mis moodustab 40,6% vastanutest. Kolme valla- ja kolme linnavalitsuse ametnikud soovitasid pöörduda vajalike andmete saamiseks mõne kompetentsema inimese poole.

Olen liigitanud avalikus ruumis (väljaarvatud Harald Nugiseksi büst) paiknevad mälestusmärgid järgnevalt:

- Saksa sõjaväekalmistuid Eestis – kokku 9;
- Saksa sõjavangide kalmistuid – kokku 6;
- Saksa relvajõudude koosseisus olnud Eesti üksustes teeninud eesti meestele (ca 70 000 meest) on püstitatud ausambaid ja mälestusmärke – kokku 42;

- Mälestusmärke soomepoistele (3 400 meest) – kokku 21 s.h. Soomes - 9;
- Mälestusmärke metsavendadele (ca 12 000 meest) – kokku 7;
- Mälestusmärke küüditatutele – kokku 18;
- Mälestusmärke tapetud külaelanikele – kokku 3;

Saksa sõjaväekalmistutel, Saksa sõjavangide kalmistutel ning Saksa relvajõudude koosseisuus olnud Eesti väeosades langenud eesti meestele on püstitatud mälestusmärke ja ausambaid järgmiselt:

Eestis on sakslaste hinnangul Teise maailmasõjas hukkunud umbes 35 000 Saksa relvajõududes teeninud sõdurit ja ohvitseri. Saksa riigi kulul on taastatud Saksa sõjaväekalmistud Pärnus (1993), Viljandis (1993), Kudjapel (1996), Rakveres (1997), Tartus Pauluse mälestusväljak (1997), Tallinnas Maarjamäel (1998), Narvas (1999), Jõhvis (2001) ja Toilas (2002) ning sõjavangide kalmistud Pirital (1996), Valgas (1998), Ahtmes (1999), Kohtla-Järvel (2000), Lavasaares (2001) ja Kukrusel (2002).

Sõjaväekalmistutele maetud 1000 eesti mehe nime sisestamisel interneti otsingumootorisse annab omastele võimaluse oma lähedaste hauaplatside leidmiseks ning põlistab need mehed rahva teadvuses igaveseks ajaks.

Tänasel ajaloopäeval on mul võimalik tutvustada vaid ühte osa uurimistöö tulemusest. See töö on pooleli ja seda tööd tuleb kindlasti jätkata.

Ning lõpuks teen ettepaneku esitada tänase konverentsi nimel Vabariigi Valitsusele järgmised ettepanekud:

1. viia Eesti Vabariigi 95. aastapäevaks väärika lõpuni Eesti kaitselahingutele pühendatud memoriaali rajamine Sinimägedes;
2. et Eesti Vabariikriik võtaks enda kanda memoriaali rajamise hukatud ja hukkunud 425 Eesti ohvitserile;
3. et Eesti riik võtaks enda kanda välismaal hukkunud relvavendade ning Siberisse küüditatud ning seal hukkunud perekonnaliikmete matmiskohtade tähistamise;
4. et võetaks riikliku kaitse alla sõjaväekalmistud, Saksa ja Soome sõjaväes teeninud eesti meeste auks püstitatud ausambad ning metsavendadele, tapetud rahulikele elanikele ja küüditatutele püstitatud mälestusmärgid;“

Ajaloopäevast osavõtjad kiitsid tehtud ettepanekud heaks ja otsustati saata peaministrile ja valitsusele järgmise sisuga kiri:

> Teise maailmasõja ohvriterohkemad lahingud Eestimaa pinnal toimusid Narva jõel, Auveres, Sinimägedes, Emajõel, Porkunis ja mujal. Eesti kaitsel langenute mälestuseks on rahvas kahekümne aasta jooksul püstitanud ausambaid ja teisi mälestusmärke paljudes Eesti maakondades.
>
> Puudub peamine – keskne memoriaal II. maailmasõjas Eesti kaitsel langenud sõjameestele. Aastaid on Eesti Vabadusvõitlejate Liit taotlenud ausamba püstitamist Tallinnasse hukatud ja hukkunud Eesti kaadriohvitseridele. Tänaseni on tähistamata Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel võidelnud eesti sõdurite ja nende perekonnaliikmete matmiskohad välismaal, sealhulgas Venemaal. Rüüstatakse ja lõhutakse Saksa riigi kulul taastatud Saksa sõjaväekalmistuid Eestis ning välismaalaste rahadega püstitatud ausambaid ja mälestustahvleid. Räigete rünnakute ohvriks on langenud Eesti kaitselahingutes osalenute auks püstitatud ausambad Sinimägedes ja muud mälestusmärgid Eestis.

Eesti taasiseseisvumisest möödunud aeg on näidanud, et rahvaalgatuse korras ja MTÜ-de võimalusi arvestades ei ole võimalik kirjeldatud ülesandeid lahendada. Eelolevat arvestades teeme Eesti Vabariigi Valitsusele järgmised ettepanekud:

1. Viia Eesti Vabariigi 95. aastapäevaks väärika lõpuni Eesti kaitselahingutele pühendatud memoriaali rajamine Sinimägedes.
2. Rajada Tallinnasse Eesti Vabariigi 95. aastapäevaks memoriaal hukatud ja hukkunud Eesti ohvitseridele.
3. Korraldada välismaal, eelkõige Venemaal, hukkunud või seal hukatud Eesti sõdurite ja Venemaale küüditatud ning seal hukkunud eestlaste matmiskohtade tähistamine.
4. Võtta Eestis paiknevad sõjaväekalmistud, Eesti riikliku iseseisvuse taastamise nimel võidelnud eesti meeste auks püstitatud ausambad ja muud mälestusmärgid ning metsavendadele, tapetud rahulikele elanikele ja küüditatutele püstitatud mälestusmärgid Eesti riigi kaitse alla.

26. juunil 2008. a. Valga Muuseumis toimunud ajaloopäevast osavõtnute volitusel:
Kuno Raude
Valgas, 26. juunil 2008. a.

Samal päeval jõudsid ajaloopäevast osavõtjate ettepanekud Toompeale. Riigikantselei 11. juuli 2008 kirjas nr. 8-5.19/08-04540 teatas istungiosakonna juhataja Aivar Rahno, et *„edastasime Teie pöördumise Kaitseministeeriumile"* ning *„teavitasime Teie pöördumisest ka Kultuuriministeeriumi ja Välisministeeriumi."* Et nimetatud ministeeriumide ametnikud vaikisid saadeti 18. detsembril 2008 peaministrile uus kiri milles teatati: *„26. juunil 2008.a. Valga Muuseumis toimunud ajaloopäevast osavõtnud ei ole tänase päevani saanud vastust tehtud ettepanekutele."*



Alfons Rebase 100. sünniaastapäeval avati ka Viljandis Kaitseliidu hoonel mälestustahvel

Kaitseministeeriumi vastus Valga ajaloopäeva pöördumisele

2009. aasta jaanuaris saabus Kaitseministeeriumilt Valga ajaloopäeval tehtud ettepanekutele järgmise sisuga vastus:



KAITSEMINISTEERIUM

Hr. Kuno Raude 23.01.2009 nr 1-27/5125

Vastus Teie pöördumisele.

Kaitseministeerium on toetanud ja toetab edaspidi Eesti riigi ajaloo jaoks tähtsate ausammaste ehitamist ja taastamist. Käesoleva aasta suurprojektiks on Vabadussõja Vabadussamba püstitamine. Taastamist ootab Tallinna Kaitseväe kalmistul asunud arhitekt Kuusiku poolt loodud mälestusehituse taastamine .

Kaitseministeeriumil oli 2008. aastal võimalus rahastada Sinimägede memoriaali ning koostöös Vaivara Sinimägede Sihtasutusega toimus 2008. aastal Lastekodumäe heakorrastamine. Kaitseministeerium toetas eelmisel aastal Lastekodumäe projekti 2 miljoni krooniga, mis on märkimisväärne summa. Nimetatud projektiga on seotud mitu jätkuprojekti, mis oluliselt edendavad Sinimägede memoriaali valmimist.

Teie ettepanek rajada Tallinnasse memoriaal hukatud ja hukkunud eesti ohvitseridele on tähelepanu vääriv. Kuid tänasel hetkel on Kaitseministeeriumi jõud suunatud Vabadussõja Võidusamba püstitamisele, tulevatael aastatel vajab suuremat korrastamist Kaitseväe kalmistu. Represseeritud kaitseväelaste mälestamine vajab jäädvustamist Kaitseministeeriumi, kaitseväe, Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja teiste organisatsioonide ühtse pingutusena.

Venemaal tapetud, hukkunud, või langenud eestlaste haudu on äärmiselt palju. Osa neist on unustatud – näiteks orjatöölaagrite saatuskaaslaste poolt, osad matmispaigad on teadamata ja võimalused nende leidmiseks peaaegu olematud. Jõudumööda on küsimusega tegelenud Eesti Muinsuskaitse Selts. Paraku on väga raske sellist ülesannet täita, sest Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahel ei ole sõlmitud sõjahaudade kaitse lepingut. Leping oleks otstarbekas juhul, kui see tagaks juurdepöösu Vene arhiividele kadunud eestlaste matmispaikade leidmiseks. Lepingut ja sellega seonduvat valmistab ette Välisministeerium.

Enamus Vabadussõja mälestusmärke on riikliku kaitse all. Samuti on kaitse alla võetud sõdades hukkunud ja terroriohvrite ühishauad, kaitse all on sõjaväekalmistud või surnuaedadel taastatud mälestusmärgid vabadusvõitlejatele. Üle kogu Eesti on selliseid ausambaid, monumente ja mälestusmärke tuhandeid. Riikliku kaitse alla võtmisega on eelkõige tegelenud Kultuuriministeerium ning Muinsuskaitseamet. Kui Teil on kindlaid andmeid mõne mälestusmärgi kohta, mis ei ole kaitse alla võetud ja mille kaitset peate vajalikuks, soovitan kõigepealt sellele kinnituse leidmiseks tutvuda internetis asuva Muinsuskaitseameti koduleheküljel oleva Kultuurimälestiste Riikliku Registriga, ning seejärel võtta ühendus Muinsuskaitseameti või Kultuuriministeeriumiga.

Austusega
Martin Jasko
Osakonnajuhataja.

VABADUSSÕJA VÕIDUSAMBA TOETUSEKS

Enne II maailmasõda olid meie eelkäijad kinnitanud või vastu võtnud mitmed olulised dokumendid Vabadussõja monumendi püstitamiseks Tallinnasse Vabaduse väljakule. Kahekümnendatel-kolmekümnendatel aastatel valmisid konkursside tulemusena mitmed kavandid Vabadusmonumendi püstitamiseks Vabaduse väljakule või Harjumäele.

Aastakümneteks vääras kogu ettevõtmise 1940. aastal alanud ja peale II maailmasõda jätkunud nõukogude okupatsioon. Alles kuus aastat peale iseseisvuse taastamist pöördusid 18. märtsil 1997 väljapaistvad teaduse- ja kultuuritegelased Eesti avalikkuse, Tallinna linnavolikogu ja Vabariigi Valitsuse poole märgukirjaga, toetades ennesõjaaegset ideed püstitada Vabaduse väljakule Vabaduse monument. 25. märtsil 1997 pöördusid Vabaduse monumendi püstitamise toetuseks vabariigi presidendi, riigikogu ja vabariigi valitsuse poole Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Soome Sõjaveteranide Eesti Ühendus, Vigastatud Sõjameeste Ühing, Memento Liit, Eesti Pliitvangide Liit, Välis-Eesti Ühing, Eesti Muinsuskaitse Selts, Idapataljonide Klubi „Wiking - Narva", Eesti diviisi sektsioon ja Sõjaaegsete Eesti Lennuväelaste Ühendus, vabadusvõitlejad ja viimase sõja läbi kõige enam kannatada saanud inimesed.

03. juunil 1997 võttis riigikogu vastu avalduse „Vabaduse ausamba rajamise toetamine." Järgnes neli aastat vaikust! Linnavolikogu ja Nõmme Halduskogu liikmena esitas Tallinna ühenduse esimees Kuno Raude 31. jaanuaril 2001 halduskogu menetlusse hiljem vastuvõetud otsuse, mille alusel tehti linnavolikogule ettepanek määrata Vabaduse monumendi asukohaks Harjumägi ning korraldada ideekavandi saamiseks konkurss. Kümme aastat peale Eesti riikliku iseseisvuse taastamist ja neli aastat peale riigikogu vastavasisulist avaldust võttis Tallinna Linnavolikogu Kuno Raude algatusel 05. aprillil 2001 vastu otsuse „Vabaduse ausamba kompleksi rajamine Tallinnasse."

2003. aasta riigikogu valimiste tulemusel tuli võimule koalitsiooni, kuhu kuulusid Reformierakond, Res Publica ja Rahvaliit. 30. aprillil 2004 saatis Rahvuslik-Demokraatlike Jõudude Koostöökoda Vabariigi Presidendile, riigikogu esimehele, peaministrile, Tallinna Linnavolikogu esimehele ja Tallinna linnapeale Koostöökoja esimehe poolt koostatud kirja, milles tehti ettepanek luua korrektne õiguslik baas Vabaduse monumendi püstitamiseks Tallinnas Harjumäe-le ning vajalike rahaliste vahendite lülitamiseks 2005. aasta riigieelarvesse. Kirjale vastasid Eesti president ja linnavolikogu esimees Maret Maripuu.

Peale Juhan Partsi juhitava valitsus taandumist 13. aprillil 2005 võttis samba küsimuse enda kätte Tallinna linnapea Tõnis Palts. 29. oktoobril 2005 korraldas ta koos Tallinna Linnavolikogu esimehe Toomas Vitsutiga Harjumäel Vabaduse monumendi asukoha tähistamise tseremoonia. All-linn oli oma sõna öelnud. Peaminister Andrus Ansipi 14. detsembri 2005 kirjas Tallinna linnapeale Jüri Ratasele väljendab peaminister lootust, et: **„…ka Teie juhitav Tallinna Linnavalitsus on huvitatud koostööst Vabariigi Valitsusega Vabaduse monumendi statuudi väljatöötamisel ning ideekonkursi korraldamisel."**

Uue peaministri eestvedamisel hakkasid ettevalmistustööd ausamba püstitamiseks hoogsalt liikuma. 17. augustil 2006 moodustas Vabariigi Valitsus Vabadussõja võidusamba ideekavandi konkursi hindamiskomisjoni eesotsas peapiiskop Andres Põder`iga. Kogu ettevõtmise koordineerijaks määrati kaitseminister Jürgen Ligi.

Teatavasti eelistas hindamiskomisjon, mille koosseisu kuulus vabadusvõitlejate esindajana EVL juhatuse esimees Gunnar Laev, konkursitööd „Libertas". Võidutöö ebasobivad proportsioonid kohendati asjatundjate abiga enam-vähem paika. Samba viimistlusmaterjalina ettenähtud dolomiit otsustati asendaa tšehhi klaasiga.

KOOSTÖÖST SIHTASUTUS VABADUSVÕITLEJATE VÄÄRISTAMISE FONDIGA

Sihtasutus Eesti Vabadusvõitluse Vääristamise Fond (EVVF)

Sihtasutus Eesti Vabadusvõitluse Vääristamise Fond (edaspidi EVVF) on asutatud **Eesti Vabadusvõitlejate Liidu, Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse, Eesti Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühenduse** ja **Soome Sõjaveteranide Eesti Ühenduse** poolt 30 oktoobril 2001. aastal. EVVF asutamisaastal kuulusid EVVF nõukogu koosseisu **Trvimi Velliste** (nõukogu esimees), **Hannes Valter** ja **Erik-Niles Kross**. EVVF juhatuse esimesse kooseisu kuulusid **Heino Kerde** (juhatuse esimees) ja **Ivo Grosberg**.

EVVF tegevuse peamiseks eesmärgiks on Eesti vabaduse ja iseseisvuse eest toimunud võitluse vääristamisele kaasaaitamine ning üldsusele tõese ajaloolise teadvustamine. Nende eesmärkide teostamine toimub ajallooliste uurimuste, mälestuste ja trükiste kogumise aga samuti trükiste ja muu kirjalike materjalide, filmide, videomaterjalide, veebilehtede väljaandmise teel ning muuseumide, konverentside ja muude infoallikate organiseerimise teel. Põhieesmärkide teostamiseks moodustab EVVF rahalised vahendid Eesti riigilt saadud eraldistest, teistelt fondidelt, firmadelt, asutustelt eraisikutelt ja mujalt saadud toetustest kodu- ning välismaalt. Fond ei taotle oma tegevuse kaudu majanduslikku kasumit.

EVVF esimeseks tööks aastatel 2001-2002 oli Tallinnasse Maarjamäele Eesti 1944. aasta kaitselahingutest osavõtnute mälestusväljaku rajamiseks vajaliku kavandi (autor arhitekt Kersti Loodus) tellimine ja selle alusel vajalike ehitustööde organiseerimine, mida vedas peamiselt juhatuse liige Ivo Grosberg. Rahapuudusel jäid ehitustööd 2003. aastal seisma. Selleks ajaks oli Maarjamäele püstitatud kolm hallist graniidist risti, mida ümbritses graniitparketiga kaetud kolmnurkne väljak.

Samal ajal tegelesid EVL ja EVVF juhatuse esimees Heino Kerde,_Eesti Leegioni muuseumi omanik Leo Tammiksaar ja EVVF juhatuse liige Ivo Grosberg 1944. a. kaitselahingutest osavõtnud väeosade lõpliku nimekirja koostamisega. Ettevalmistamisel oli kuueteist kaitselahingutest osa võtnud väeosa mälestusplaadi, neljakeelse infotahvli, malmavalust lahingupaikade kaardi, istepinkide ja kolme lipuvarda valmistamine-paigaldamine Maarjamäe mälestusväljakule.

Raha nimetatud tööde teostamiseks õnnestus saada alles 2005. aasta aprillis, mil EVVF uue juhatuse esimehe ja represseeritute valitsuskomisjoni liikme Kuno Raude taotlusel eraldas represseeritute valitsuskomisjon poole ja kaitseministeerium teise poole vajaminevast summast. (Maarjamäe Mälestusväljak – vt. lhk)

EVVF laiendab koostööd.

28. mail 2002 tegi Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Heino Kerde Riigikogu VII koosseisu ja Tallinna Linnavolikogu liikmele Kuno Raudele ettepaneku koostööks EVVF-ga. Tutvunud EVVF põhikirjaga ja tegevuse eesmärkidega, juhtimise põhimõtetega ning pooleliolevate töödega, nõustus Kuno Raude kandideerima 15. jaanuaril 2003 valitud EVVF-i juhatuse koosseisu. 28. jaanuaril 2003 toimunud EVVF juhatuse koosolekul tegi vastne juhatuse liige fondi juhatusele järgmised ettepanekud:

- sõlmida EVVF koostöölepingud Riigikogus esindatud erakondadega – ettepanek leidis toetuse;
- sõlmida EVVF koostöölepingud kaitseministeeriumiga, siseministeeriumiga, teadus- ja haridusministeeriumiga, EV Teaduste Akadeemia Ajalooinstituudiga, Kait-

sejõudude Peastaabiga, Piirivalveametiga, Kaitseliiduga, noorkotkastega, kodutütardega, Suurettevõtjate Assotsiatsiooniga - ettepanek leidis toetuse;
- esitada avaldus Eesti NATO Ühingu liikmeks astumiseks - fondi juhatus ei toetanud ideed;
- taotleda Eesti vabadusvõitluse ajaloo uurimistöö finantseerimist kaitseministeeriumi kaudu riigi eelarvest - ettepanek leidis toetuse;
- taotleda Eesti vabadusvõitluse ajaloo lülitamist kooliprogrammidesse – ettepanek leidis toetuse;
- algatada täispika kunstilise filmi loomine Eesti 1944. aasta kaitselahingute kohta – küsimusega tegeles juba Erik-Niiles Kross;
- taotleda EVVF osalemist Vabariigi Presidendi algatatud „rahvusliku leppe" väljatöötamisel ja vastuvõtmisel - ettepanek leidis toetuse.

Samal koosolekul määrati kindlaks EVVF juhatuse peamised ülesanded eelolevateks aastateks:

- Rahaliste vahendite hankimine ja ehitustööde jätkamine Tallinnas Maarjamäel 1944.a. kaitselahingutes osalenud väeosade mälestusväljaku loomisel. Ivo Grosbergi hinnangul läinuks tööde lõpetamiseks vaja ca 426 765 krooni.
- Vabaduse ausamba püstitamisele aasaitamine. Teema jäi detailides lahti rääkimata, küll aga tegeles selle küsimusega alates 2001. aastat Kuno Raude.
- Mälestuskivi püstitamine hukatud ja hukkunud Eesti kaadriohvitseridele. Ettevalmistustöödega tegeles Gunnar Laev, ideed toetas Tarmo Kõuts. Rein Lang pakkus asupaigaks Tallinna sõjaväekalmistut, mis ei rahuldanud EVL ja EVVF juhatust.
- Sinimägede memoriaali loomise jätkamine.

30. märtsil 2003.a. esitati EVVF koostöölepingu projekt Rahvusraamatukogus toimunud Res Publica Volikogu istungile. 13. mail 2003 esitas represseeritute valitsuskomisjoni liige Kuno Raude Eesti Vabadusvõitlejate Liidule ja Eesti Vabadusvõitlejate Vääristamise Fondile seisukoha võtmiseks ***„Okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seaduse"*** eelnõu.

Veel samal aasta 17. novembril algas EVTÜ ja EVVF koostöö Eesti Lennuväepoiste Klubi ajalootoimkonna esimehe, EVL veebilehe koostaja Vaino Kallasega, kelle kaudu hakati avaldama internetti EVL koduleheküljel EVL-i, EVTÜ ja EVFF olulisemad materjale.

Rüüstatud Vaivara vanakalmistu taastamine

2003. aasta Lihavõttepühade aegu lõhkusid purjus vandaalid XVIII sajandil rajatud Vaivara vanakalmistul, Toronto meeskoori poolt 2000. aastal taastatud kivimüüri siseküljele paigaldatud, 50 mälestusplaati Teise maailmasõja sangaritele. 19. mail 2003 tutvus Eesti Vabadusvõitlejate Vääristamise Fondi esindaja Kuno Raude Vaivara vanakalmistu rüüstamise tagajärgedega.

Vanakalmistul avanenud pilt oli masendav. Eesti Vabadusvõitlejate Ida-Virumaa Ühenduse juhatuse esimehe Jaan Randmäe sõnul ei saanud Vaivara vallas asetleidnud kuritöödega hakkama lapsed, nagu seda väitis Eesti politsei!? Sinimägedes Grenaderimäel toimuvad igal aastal punaarmee veteranide pidustused, millele on kaasnesid ümbruskon-

na lagastamine ja langenud eestlaste haudade rüvetamine. Mitmel korral on rünnatud Grenaderidemäe jalamile kaasvõitlejate poolt püstitatud Felix Steineri mälestusmärki.

Ühtlasi selgus, et Eesti vabadusvõitlejad ei ole Grenaderimäele Vaivara Vallavalitsuse tellimisel püstitatud metallist rõngasristi omaks võtnud, vaid paigaldavad kokkutulekutel pärgi ja lilli 1994. aastal püstitatud puust risti jalamile. Valusalt riivas silma, et Vaivara Vallavalitsuse hoone lähedal, Sinimäe asula põhikooli juurde püstitatud kolme (taani, rootsi ja flaamide) mälestusmärgi kõrval puudub kaksteist aastat peale Eesti taasiseseisvumist ikka veel mälestusmärk Eesti 20. Relvagrenaderide Diviisi võitlejatele, kes 1944. aastal siin Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest võitlesid.

EVVF ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi abiga taastati ja avati Vaivara vanakalmistu kivimüüri paigaldatud plaadid uuesti 14. juunil 2003. aastal. Plaadid lõhkunud isikud on aga tänaseni jäänud karistamata.



Ettepanekud Eesti kaitselahingute tähistamiseks Sinimägedes

19. mail 2003. a. Vaivara Vallavalitsuses toimunud nõupidamisel selgus järjekordselt, et Eesti riik ei ole kaheteistkümne iseseisvusaasta jooksul selge sõnaga formuleerinud oma suhtumist Eesti kaitselahingutesse Teises maailmasõjas, mis oluliselt oli mõjutanud kohaliku omavalitsuse juhtide hoiakuid Eesti kaitsel langenud meeste mälestuse jäädvustamisel valla territooriumil.

Pealegi sõltub vallajuhtide käekäik täielikult venekeelsetest valijatest. EVVF esindaja tegi sellel nõupidamisel ettepaneku koostada ja saata haudade rüüstamisi ning ausammaste lõhkumisi käsitlev kiri peaminister Juhan Partsile. Kõik kaheksa nõupidamisest osavõtnud inimest, sealhulgas Vaivara vallavanem, toetasid seda mõtet. Kirja tekst koostati selliselt, mille vastusest pidi selguma valitsuskoalitsiooni suhtumine 1944.a. tõrjelahingutesse Eestimaal. Vastust sellele kirjale ei saadud.

Ka tegi Kuno Raude ettepaneku säilitada ja eksponeerida Vaivara vanakalmistul lõhutud plaadid Sinimägedesse rajatavas muuseumis ning tähistada Eesti 1944.a. kaitselahingute 60. aastapäeva 25. juulil 2004. aastal Sinimägedes. Samal nõupidamisel võeti vastu ühine otsus II. maailmasõja memoriaali loomise jätkamiseks Sinimägedesse.

2003. aasta oktoobris peaminister Juhan Partsile ja 09. novembril 2003 kaitseminister Margus Hansonile saadetud *„**Ettepanekud Eesti kaitselahingute 60. aastapäeva tähistamiseks**"* oli dokument, milles EVL juhatuse esimees Heino Kerde ja EVVF esindaja Kuno Raude võtsid kokku Eesti kaitselahingutes osalenud vabadusvõitlejate soovid ja ettepanekud. Neis ettepanekutes öeldi otse välja, mida eakad vabadusvõitlejad ootavad Eesti kaitselahingute 60. aastapäeva tähistamiseks Eesti Vabariigi presidendilt, Riigikogult, Vabariigi Valitsuselt, maavalitsustelt, linna- ja vallavalitsustelt, Eesti televisioonilt, Eesti Raadiolt. Vabadusvõitlejate eriline tähelepanu oli koondatud kuulsatele kaitselahingute paikadele Virumaal ja Tartumaal, kõige krooniks Sinimägede memoriaal.

Paraku ei suvatsenud Valitsus ka seekord saadetud ettepanekutele mitte vastata.



Metallplaat Sinimägede mälestusansambli tugimüürile.

Pikka aega pidasid puna- ja nõukogude armee veteranid Sinimägede Mälestusansamblit punaväelaste võitude auks rajatud ehitiseks, kus oli hea korraldada oma pidustusi. Selle väärarusaama kummutamiseks otsustas EVVF juhatus tellida ja paigaldada mälestusan-

sambli tugimüürile selgitava tekstiga metallplaat. 24. märtsil 2004 kooskõlastati kaitseministeeriumis ja arhitekt Tiit Kaljundiga Grenaderide mäele metallristi jalamile paigaldatava, Heino Kerde poolt sõnastatud selgitav tekst. Metallplaadi kujundas metallikunstnik Heino Müller, kelle ülesandeks jäi plaadi valmistamine ja paigaldamine EVVF fondi poolt määratud asukohta. Lepingukohaselt valmisid tööd 20. juuliks 2004. Sellest ajast alates võib Sinimägede Mälestusansambli tugimüürile kinnitatud metallplaadilt lugeda teksti: **„Eesti kaitselahingutes langenud kodumaa poegi mälestab Eesti rahvas“**



Taani-, Rootsi- ja Flaami võitlejate mälestussammastest

20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi võitlejatele pühendatud ausamba püstitamise aegu Grenaderimäele Sinimägedes nõudis Vaivara Vallavolikogu Sinimäe asula põhikooli juurde, Pargimäe veerule 1992. aastal flaami sõjaveteranide poolt püstitatud ausamba, 1997. aastal avatud norra sõjameeste- ning 1998. aastal avatud taani võitlejatele püstitatud ausammaste äraviimist Grenaderimäele eesti võitlejate ausamba juurde.

Vallavolikogu soovi rahuldamiseks võttis Vaivara Vallavalitsus 08. juunil 2004 toimunud istungil (protokoll nr 27) vastu otsuse: **„Kooskõlastada Lastekodumäele, kooli kõrvale paigutatud mälestuskivide ümberpaigutamine Põrguaugu mälestuskivi ansamblisse vastavalt Sinimägede mälestusansambli kujundusprojekti joonisele".**

Vastavalt AS Silbet Ehitusdivisjoni direktori hr. Aleksander Kaljura 2005. aasta märtsi kuu hinnapakkumisele maksnuks nelja (kaasaarvatud mälestusmärk kindral Felix Steinerile) ausamba üleviimine Sinimäe asulast ja nende paigaldamine Grenaderidemäele kokku 46 917 krooni, mille oleks lisandunud 22 302 krooni klombitud Ungru paekivist vundamendi voodri valmistamise ja paigaldamise eest. EVL juhatus ei olnud nõus seda raha kaitseministeeriumilt taotlema. Selleks puudusid vahendid ka represseeritute valitsuskomisjonil.

Hea kavatsus kuivas kokku rahapuuduse tõttu. Uus ettepanek sammaste ümberpaigutamiseks tehti Vaivara vallavanemale Veikko Luhaäärele 18. detsembri 2006. a. Ausammaste ümberpaigutamise eestvedajaks ja finantseerijaks pidi Eesti Vabadusvõitlejate Vääristamise Fondi juhatuse esimehe Heino Kerde ettepaneku kohaselt jääma EVVF. Kuna Vaivara Vallavalitsuse nõusolekut ja konkreetset tegevuskava taani-, rootsi- ning flaamivõitlejate ausammaste ümberpaigutamiseks ei saabunud, jäid mälestussambad ümber paigaldamata.



Ausammas „5. Freiwilligen Sturmbrigade „Wallonien" võitlejatele.

06. oktoobril 2004 andis tollane EVL juhatuse esimees Heino Kerde asjaajamise 1944. aasta Eesti kaitselahingutest osavõtnud valloonivõitlejatele pühendatud ausamba püstitamiseks Sinimägedesse üle EVVF juhatuse esimehele arhitekt Kuno Raudele. Algas tihe ja pikale veninud saksakeelne kirjavahetus valloone esindava ning Belgias elava proua Vinciane Lambertiga. Palju segadust tekitas pr. Lamberti soov paigutada ausambale tekst „**28. Frw. Pz. Gran. Div. Wallonien Tartumaa Aôut 1944**". Uurimuste käigus selgus, et Eestis 1944. aastal võidelnud valloonide väeosale anti selline nimetus detsembris 1944, mil väeosa oli Eestist juba lahkunud. Tegelikult kandis väeosa märtsist 1944 kuni 18. septembrini 1944 nimetust „**5. SS Freiwilligen Sturmbrigade „Wallonien**". Tõde jalule seatud, võis asuda ausamba projekteerimise ja läbirääkimiste juurde Vaivara Vallavalitsusega.

EVVF poolt 30. oktoobri 2004 esitatud taotluse alusel andis Vaivara Vallavalitsus 16. novembril 2004 nõusoleku valloonide ausamba püstitamiseks 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi võitlejate auks püstitatud ausamba kõrvale Sinimägedesse Grenaderimäele. Jaanuaris 2005 kooskõlastas pr. Vinciane Lambert vastastikuste kompromisside tulemusena valminud ausamba lõpliku projekti. Järgnesid läbirääkimised ausamba parima valmistaja, vundamendi voodriplaatide valmistaja ja vundamendi ehitaja leidmiseks. Märtsis 2005 olid hinnapakkumised paljudelt firmadelt koos. 19. märtsil 2005 saadeti ausamba püstitamise eelarve kooskõlastamiseks pr. Lambertile, kuid belglased ei nõustunud esitatud eelarvega. Palju segadust tekitas ka Heino Kerde otsus - anda ausamba projektijuhtimine Vaivara Vallavalitsuse töötajale Ivika Maidrele, mistõttu jäi ausammas Teise maailmasõja lõppemise 60. aastapäevaks (2005) püstitamata.

Ausammas „**5. Freiwilligen Sturmbrigade „Wallonien**" avati ja pühitseti Sinimägedes Grenaderimäel 29. juulil 2006, päeval mil samas kohas toimus 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi Veteranide Ühenduse järjekordne kokkutulek.

Nii nagu varemgi tõusis peale ausamba avamist Venemaa massimeedias järjekordne kära. Belgia tookordne saadik Eestis ütles (vabatõlge): ***„Belgia valitsus loeb neid inimesi*** *(s.t. valloonivõitlejaid)* ***pandud kuritegude eest süüdi. Seetõttu on Belgia sümboolika, eriti rahvuslipu, kasutamine sellel kokkutulekul absoluutselt vastuvõtmatu***." Ka see ausammas purustati 2007. aasta aprillimässu ajal ja avati kokkuliimituna ligemale 800 osavõtja pilgu all taas 28. juulil 2007.

Selle kohta ütles Vaivara vallavanem Veikko Luhalaid:

„Kui laua ja pinkide kadumise põhjuseks Grenaderimäelt võib olla kellegi saamahimu, siis mälestussammaste kallal toime pandud vandalismiaktide puhul on tunda poliitilist tausta. Vaeva on nähtud saksa pool võidelnutele püstitatud mälestusmärkide kallal, punasõduritele pühendatud ausambaid pole puudutud,"



Mälestustahvel Tartu vabastamislahingutes langenutele

2006. aasta 03. märtsil pöördus Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ajalootoimkonna esimees Mart Laar Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste (KVÜÕA) õppejõu leitnant Olavi Punga poole ettepanekuga korraldada 09. septembril 2006 Tartus Riia mnt. 12 hoone saalis ajalookonverents ***„TeiseI maailmasõja lahingutest Eestis"***, ühendades selle Tartu 1941. aasta ülestõusu mälestustahvli avamisega Kaitseliidu hoonel. 06. mai 2006 kirjas Olavi Pungale tegi Mart Laar ettepaneku teksti ***„Siit tormati võitlusse eesti vabaduse eest. Juuli 1941"*** paigutamiseks tulevasele mälestustahvlile. Olavi Pung informeeris tehtud ettepanekutest KVÜÕA ülemat kindral Ants Laaneotsa, kes soovis Eesti Vabadusvõitlejate Liidult ametlikku pöördumist, et kogu protsess ametlikuks muuta.

05. augusti 2006 kirjas tegi Mart Laar ettepaneku paigutada mälestustahvlile eelmisest erinev tekst: ***„10-25. juulini 1941 aastal vabastati raskete lahingutega Tartu linn nõukogude võimu alt. Nendes lahingutes langes 41 Eesti partisani"***, millele pidid järgnema 1941. aasta suvesõjas Tarumaal langenute nimed.

06. septembri 2006 kirjas Olavi Pungale palus EVL ajalootoimkonna aseesimees Heino Kerde kooskõlastada Mart Laari poolt kolmandat korda formuleeritud mälestustahvli teksti: ***„10.-25. juulil 1941 Tartu vabastamiseks peetud lahingutes langenud 41 Eesti partisani mälestuseks"***. 08. septembri 2006 kirjas Heino Kerdele teatas Olavi Pung, et kindral Ants Laaneots näeks mälestustahvlil meelsasti teksti ***„Sellest majast juhiti Tartu vabastamise lahinguid, mis toimusid 10. – 25. juulini 1941. Mälestame nendes lahingutes lange-***

nud Eesti partisane", millele järgneksid 41 langenu nimed. Sellega soovis kindral siduda KVÜÕA hoone ajaloolist osatähtsust 1941. aasta ülestõusuga Tartus.

09. septembril 2006 tegi Heino Kerde arhitekt Kuno Raudele ettepaneku 1941. aasta suvesõjas Tartumaal langenud võitlejatele pühendatud mälestustahvli projekti koostamiseks ja projektijuhi kohustuste täitmiseks. Kuna Riia mnt 12 hoone osatähtsuse kohta 1941. a. sündmustes, Tartu vabastamisel langenud eestlaste täpse nimekiri suhtes ja mälestustahvli paiknemise koht Riia mnt 12 hoonel olid KVÜÕA ülem ja Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatus erinevatel seisukohtadel ja kuna puudusid Tartu Linnavalitsuse tingimused mälestusmärgi paigaldamiseks, pöördus 13. septembril 2006 arhitekt Kuno Raude KVÜÕA ülema kindralmajor Ants Laaneotsa ja Tartu linnakunstnik Tiit Kaunissaare poole ettepanekuga kohtumiseks Tartus.

See kohtumine leidis aset 15. septembril 2006. KVÜÕA ülem oli igati valmis sõjaajalookonverentsi korraldamiseks KVÜÕA hoones, lubades kaasa aidata konverentsi edukale läbiviimisele. Üheskoos Olavi Punga ja Tartu linnakunstnik Tiit Kaunissaarega valis arhitekt Kuno Raude mälestustahvli paiknemise kohaks Riia mnt. 12 hoone vestibüüli (mälestusmärgi paigutamise hoone ette või välisseinale välistas Tartu linnakunstnik), millega oli nõus ka KVÜÕA ülem.

Konverentsi korraldamise kohta kordas Ants Laaneots varem välja öeldud nõuet, mille kohaselt EVL juhatuse esimehel Gunnar Laeval tuleb esitada ametlik taotlus KVÜÕA ülema nimele. Taotluses pidi olema ära märgitud konverentsi toimumise kuupäev, kellaaeg, lektorite nimed, ettekantavad teemad, osavõtjate arv ning KVÜÕA-lt oodatav abi konverentsi läbiviimiseks. Esitatud nõudest teatas Kuno Raude Heino Kerdele 16. septembril 2006. Samas tehti EVL juhatuse esimehele Gunnar Laevale ettepanek saata KVÜÕA ülema nimele taotlus mälestustahvli paigutamiseks Riia mnt. 12 hoone vestibüüli.

19. septembril 2006 teatas KVÜÕA üldosakonna ülem major Viljar Šiff, et KVÜÕA ei ole rahul kavatsusega paigutada mälestustahvlile 1941. aasta Tartu suvesõjas langenute nimekiri, kuna Herbert Lindmäe poolt koostatud nimekiri ei pruugi olla lõplik. Viljar Šiff kordas palvet EVL juhatuse esimehe taotluse esitamiseks KVÜÕA ülema nimele.

21. septembril 2006 palus Heino Kerde KVÜÕA ülema poolt 08. septembril 2006 pakutud teksti mitte muuta, millega mälestusmärgi autoril oli, Eesti Riigiarhiivi teadur Tiit Noormetsa ja emeriitprofessor Herbert Lindmäe seisukohti arvestades raske, kui mitte võimatu leppida. Tiit Noormets oli kindel, et 09.-25. juulil 1941 Tartu ülestõusu ei juhitud Riia mnt. 12 majast.

Kuid siis selgus Tiit Kaunissaare vahendusel, et 1941. aasta Tartu ülestõusule pühendatud tahvel on juba paigaldatud Tartus Pepleri tn. 32, kunagise Tervishoiu muuseumi, hoone seinale, millest informeeriti ka Mart Laari, Heino Kerdet, Viljar Šiffi, Sai selgeks, et kõike tuli alustada otsast peale vaatamata sellele, et EVL ajalootoimkonna esimees oli teisel arvamusel. Vahepeal toimunule vaatamata otsustas Kuno Raude jätkata tööd mälestusplaadi loomisel, jätkates ühtlasi otsinguid ajaloolise tõe leidmisel. Valmisid mälestusplaadi eskiisvariandid, korrastati langenute nimekirja, otsiti pruuni graniiti ja kiviraiumistöökoda mälestustahvli valmistamiseks.

25. septembril teatas Viljar Šiff mälestustahvli autorile KVÜÕA uutest kahtlustest mälestustahvli paigutamisel KVÜÕA hoonele. Pealegi *„ei olevat kindralil huvi seostada Riia 12 hoonet 1941. aasta sündmustega, kuna soov korraldada konverents ja panna mälestustahvel tuli Vabadusvõitlejate Liidu poolt".*

11. oktoobril 2006 selgus, et kindral Ants Laaneots on jäänud kindlaks oma arvamusele - mitte paigutada 1941. a. Tartu vabastamislahingutes langenud meeste nimesid mälestustahvlile. 12. oktoobril 2006 teatas Viljar Šiff KVÜÕA otsusest paigutada mälestustahvlile tekst ***„Sellest majast juhiti Tartu vabastamise lahinguid, mis toimusid 1941. a juulis. Au langenud Eesti võitlejatele"***. Nüüd teatas Heino Kerde, et ajalookonverentsi korraldamine Tartus tuleb edasi lükata, leida tuleb uus koht ja sobiv aeg konverentsi korraldamiseks. Uue konverentsi korraldamise asukoha leidmise Tartus lubas Heino Kerde võtta enda peale.

Uue asukoha leidmiseks kohtusid Kuno Raude ja Leonhard Heinla 18. oktoobril 2006 Tartus Pauluse kirikus praost Joel Luhametsaga, kes ei pidanud võimalikuks „**ühegi kiriku muutmist Tartus poliitilise võitlus ja, poliitiliste pingete tekkimise kohaks!?**" Joel Luhamets teatas: *„Ühiskond koosneb mitmetest „gruppidest", ka punaarmees sõdinutest, kes kõik peaksid aktsepteerima mälestustahvli paiknemist Pauluse kirikus. Mälestustahvli paigutamine kirikusse eeldab Tartu elanike üldist konsensust, Konsistooriumi kunstinõukogu-, linnavalitsuse-, kunstiajaloolaste-, muinsuskaitsjate-, Pauluse kiriku renoveerimise konkursist osavõtvate arhitektide- ja paljude teiste institutsioonide kooskõlastust".*

Sai selgeks, et Tartu praostil puudub julgus esitatud ettepaneku vastuvõtmiseks. 31. oktoobril 2006 saatis arhitekt Kuno Raude EELK peapiiskopile Andres Põderile, milles küsis peapiiskopi seisukohta mälestustahvli paigaldamise kohta sakraalhoonetesse.

15. novembri 2006 teatas EELK kunsti- ja arhitektuurikomisjoni esimees Tiit Salumäe EELK peapiiskopi ülesandel, et ***„sõdade ja repressioonide ohvritele mälestustähiste paigaldamine kohalikku kirikusse on igati soovitav ja euroopalikus kultuuriruumis juurdunud tava."*** Tiit Salumäe tegi teatavaks ka EELK kunsti- ja arhitektuurinõukogu tingimused mälestustähiste paigutamiseks kirikutesse.

Kuna EVL juhatuse poolt jäi Tartu mälestustahvli küsimuses KVÜÕA ülemale esitamata taotlus, olid edasised läbirääkimised KVÜÕA ülemaga välistatud ja asi soikus terveks aastaks.

16. jaanuaril 2008 kohtus mälestustahvli projektijuht omal algatusel KVÜÕA uue ülema kolonel Aarne Ermusega. Lepiti kokku selles, et mälestustahvlite paigaldamine on võimalik vaid KVÜÕA hoone siseruumidesse ja et mälestustahvlite asukoha kavandamisel siseruumidesse tuleb leida lahendus, mis oleks aktsepteeritav KVÜÕA hoone tulevase sisekujunduse lahutamatu osana. Samuti tuleks 1941. aaasta Tartu vabastamislahingute mälestustahvlile paigaldamisega vaatluse alla võtta ka 1918-1920 Eesti Vabadussõjale pühendatud mälestustahvli paigutamise võimalused KVÜÕA siseruumidesse.

Siitpeale tundus, et surnud seisus olnud ettevõtmine hakkab tasapisi paigalt nihkuma. 21. jaanuaril 2008 esitas arhitekt Kuno Raude kolonel Aarne Ermusele väga konkreetsed ettepanekud KVÜÕA vestibüüli ja fuajee interjööri lahendamiseks. 01. veebruaril 2008 teatas kolonel Aarne Ermus:

„Kahjuks ei jõudnud esimesele kirjale vastata, mille pärast vabandan. Me vaatame praegu seda ettepanekut läbi ja kujundame oma seisukoha veebruari lõpuks. Aru saades teema kaalukusest ei saa sellega liigselt kiirustada."

Kuna Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste, ega ka Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatus ei jõudnud oma arvamusi antud küsimuses kujundada, on Tartu vabastamisel langenutele pühendatud mälestustahvel siiani paigaldamata.



Pilistvere mälestuskivi

15. juulil 2003 toimus Pilistveres endistele poliitvangidele, vabadusvõitlejatele, metsavendadele, sõjainvaliididele ja tööpataljonlastele Memento poolt püstitatud ja valitsuskomisjoni poolt rahastatud Pilistveresse paigaldatud mälestusmärgi avamine.

Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse juhatuse ettepanekul olid Pilistveresse kutsutud ka äsja ametisse astunud peaminister Juhan Parts, justiitsminister Ken-Marti Vaher ja riigikogu liige Urmas Reinsalu. Esimest korda taasiseseisvunud riigi ajaloos kohtusid kõrged võimuesindajad paljude represseeritute ja vabadusvõitlejate organisatsioonide esindajatega. Kohalolnuid tervitas endine peaminister Andrus Ansip. Represseeritute valitsuskomisjoni liikmena andis Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse esimees Kuno Raude kohale tulnutele ülevaate represseeritud isiku seaduse ettevalmistamisest valitsuskomisjonis.



Vabadusvõitlejate, represseeritute ja endiste poliitvangide kohtumine Rakveres

19. juulil 2003 toimus Rakveres Vallimäel represseeritute, endiste poliitvangide ja vabadusvõitlejate ühine kokkusaamine. Kokkutulnutele kõnelesid Tunne Kelam, Urmas Reinsalu, Aadu Oll, Enn Tarto.

Vabadusvõitlejate Tallinna ühenduse nimel tutvustas EVTÜ juhatuse esimees kokkutulnuid riigivõimu, represseeritute ja vabadusvõitlejate vahekordadest Eestis. Oma sõnavõtus ütles EVTÜ juhatuse esimees Kuno Raude:

> „On tõsiasi, et poliitilistele represseerimistele ja selle läbi kannatanud inimeste probleemidele on möödunud 12 iseseisvusaasta jooksul pööratud lubamatult vähe tähelepanu. Probleemidega kas ei tahetud, pigem aga ei julgetud tegeleda. Eesti riik ei ole tasunud tänuvõlga nendele inimestele, kes andsid suurima panuse oma riigi iseseisvuse taastamise eest ja kes kõige enam kannatasid okupatsioonivõimude omavoli läbi.
>
> Tänaseni on jõus represseerijate poolt väljaantud nõukogudeaegsed dokumendid süütult karistatud inimeste „rehabiliteerimise" kohta. Puudub seaduslik regulatsioon represseeritute õiguste kaitseks. Kehtivad seadused on mitmeti tõlgendatavad, võimaldades ametnikel langetada otsuseid oma suva järgi. Kannatanud inimesed ei leia sageli seaduslikku lahendust oma probleemidele.
>
> Tänaseks on riik tugevnenud, võimalused ja tahe inimeste probleemide mõistmiseks ning nende abistamiseks suurenenud. Hilinenult küll, aga 18. juunil 2002 võttis riigikogu ägedate vaidluste tulemusena vastu avalduse okupatsioonirežiimi kuritegudest Eestis, kuulutades kuritegusid toime pannud kommunistliku režiimi ja seda vägivaldselt teostanud Nõukogude Liidu repressiivorganid kuritegelikeks.
>
> Nüüd on vaja minna õiguslikult korrektsel teel edasi. Loodetakse, et Eesti riik tunnistaks eesti sõjameeste vabadusvõitlust võitlusena Eesti iseseisvuse ja sõltumatuse eest ning et okupatsioonikuritegusid toime pannud isikud leiaksid üldise hukkamõistu ning õiglase karistuse rahvusvahelise õiguse ja Eesti seaduste alusel. Unarusse jäetud inimsuhted Eestimaal vajavad kiiret lahendamist, riigivõimu selge hoiak okupatsioonipoliitika (resp. holocausti) suhtes vajab väljaütlemist ka rahvusvahelistes suhetes."

SIHTASUTUS EESTI VABADUSVÕITLEJATE ABISTAMISE FOND

Kui 90-ndate aastate algul, peale taasiseseisvumist, määrati inimestele pensionid, siis leiti, et II maailmasõjas osavõtjatele tuleks maksta nende üleelamiste ja kannatuste eest lisatasu. Riigikogu määras Sotsiaalministeeriumi ettepanekul selle tasu suuruseks 10% alampalgast, ehk 41 krooni kuus. Kuid koheselt tekkisid nurinad selle summa väiksuse üle. Aastaid kestnud läbirääkimiste tulemusena pakkus valitsuse omapoolse lahendusena vastava fondi loomist, et selle kaudu Eesti vabadusvõitlejaid rahaliselt ja materiaalselt toetada.

Alates 1995. aasta 24. aprillist alustas tegevust MTÜ Eesti Vabadusvõitlejate Tervise ja Abistamise Fond, mis hiljem tegutses MTÜ Eesti Vabadusvõitlejate Tervise ja Abistamise Liidu nime all ja oli mõeldud põhiliselt Seli Tervisekeskuse toetamiseks.

EVAF-i asutamise idee põhjuseks oli asjaolu, et taotlused senise igakuuse pensionilisa suurendamiseks ei andnud tulemust, kuna 1988. aasta riigieelarvest selleks vajalikku rahasummat (10 miljonit krooni) 1988. aasta riigieelarvest ei leitud. EVL juhatuse esimehe Heino Kerde kohtumisel antud küsimuses sotsiaalministri Tiiu Aro ja kaitseministri Andrus Ööveliga jõuti otsusele, moodustada sihtasutus, kuhu oleks võimalik vabadusvõitlejate toetamiseks vajalikku raha üle kanda. Seda mõtet toetas ka peaminister Mart Siiman.

13. juulil 1998. a. Viljandis toimunud EVL Vanematekogu istungil tõstatas EVL juhatuse esimees Heino Kerde küsimuse EVL liikmete abistamise fondi (EVAF) loomisese vajadusest.

29. juulil 1998 toimunud EVL juhatuse koosolekul otsustati asutada **Sihtasutus Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fond** (SA EVAF). Kinnitati fondi põhikiri ja otsustati moodustada fondi nõukogu ning juhatus.

17. novembril 1998. a. moodustati fondi seitsmeliikmeline nõukogu ja kolmeliikmeline juhatus. Fondi nõukogu liikmeteks määrati: **Heino Kerde, Uno Järvela, Kalju Janno**, **Ants Teder, Jüri Teras, Arkadi Muuk** ja **Heino Argus.** Fondi juhatusse määrati: **Ando Land**e, **Viljo Ehasalu** ja **Traugott Läänmäe**.

22. veebruaril 1999. a. kanti **SA EVAF** Tallinna Linnakohtus Mittetulundusühingute- ja Sihtasutuste registrisse.

10. märtsil 1999 toimus fondi nõukogu esimene töökoosolek, kus fondi nõukogu esimeheks valiti **Heino Kerde,** aseesimeheks **Uno Järvela** ja sekretäriks (protokollijaks) **Ants Teder**.

8. juulil 1999 rahuldati Ando Lande avaldus lahkumiseks fondi juhatuse esimehe kohalt. Uueks juhatuse esimeheks valiti **Ants Teder**, arvates teda välja fondi nõukogu koosseisust.

11. augustil 1999 eraldas Vabariigi Valitsus oma korraldusega nr. 891-k Sihtasutus Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondile toetusfondi loomiseks 2,5 miljonit EEK.

1999. aasta 25. septembril Paides toimunud EVL-i vanematekogu istungil valiti EVL-i juhatuse liikmeks **Jaan Kuningas**. Samal istungil tõstatas Emil Alesmaa (Sakala Ühing) küsimuse SA EVAF-i moodustamise kohta, väites, et viimane moodustati ilma EVL-i vanematekogu nõusolekuta, mistõttu selle fondi loomine on olnud ebaseaduslik. Samuti tegi E. Alesma ettepaneku: jagada vabadusvõitlejate toetamiseks eraldatu raha ilma fondita ja võtta EVL-i vanematekogul vastu sellekohane otsus.

Selle peale vastas EVL-i vanematekogu esimees Hendrik Arro, et koosolek ei saa sellist otsust vastu võtta, kuna pole teada Valitsuse poolt eraldatud rahade kasutamise tingimusi. Samuti pole sotsiaalabiks eraldatud rahasid võimalik kasutada muuks otstarbeks, nagu E. Alesma seda soovib.

EVL-i juhatuse esimees Heino Kerde selgitas AS EVAF-i loomisega seotud asjaolusid, ja teatas, et EVL taotles korduvalt vabadusvõitlejate pensionide suurendamist, kuid kuna see ei osutunud võimalikuks, siis moodustati sotsiaal- ja kaitseministri soovitusel Sihtasutus Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fond. Edasi selgitas H. Kerda rahade jagamise tingimusi, mis ei toimu võrdselt kõigi vahel, vaid eraldatakse sotsiaalset abi vajavatele isikutele.

1999. aasta 27. septembril vabastati fondi juhatusest omal soovil Viljo Ehasalu. Siitpeale jäi fondi juhatus kaheliikmeliseks.

Esimene toetusavaldus registreeriti **14. oktoobril 1999**. a.

2000. aasta 12. märtsil esitas SA EVAF-i juhatus rahandusminister Siim Kallasele ja peaminister Mart Laarile taotluse – vabastada väljamakstavad toetused tulumaksust.

Sama aasta 11. mail teatas rahandusminister, et vastavalt Vabariigi Valitsuse korraldusele on fondi poolt väljamakstavad toetused vabastatud tulumaksust, ja et varem kinnipeetud tulumaks makstakse kõigile toetuste saajate pangakontodele tagasi.

Toetuste tulumaksust vabastamine soodustas oluliselt fondi tegevust. Samal ajal tekkisid lahkhelid tollase EVL juhatuse esimehe Jaan Kuningaga, kes soovis fondi likvideerida ja jagada fondile eraldatud raha võrdselt vabadusvõitlejate vahel ning kasutada seda EVL-i ürituste korraldamiseks. Fond jäi likvideerimata tänu mõnede EVL-i liikmesorganisatsiooni juhatuste esimeeste vastuseisule, eesotsas Tartu VÜ juhatuse esimehe Leonhard Heinla ja Läänemaa VÜ juhatuse esimehe Olaf Taruga.

Kuni 2009. aastani laekus fondile kokku **11740** avaldust, mis jagunesid aastate lõikes järgmiselt:

1999. a.	-	86	2004. a.	-	1429
2000. a.	-	1055	2005. a.	-	1389
2001. a.	-	1441	2006. a.	-	1309
2002. a.	-	832	2007. a.	-	1117
2003. a.	-	1387	2008. a.	-	1029

SA Eesti Vabadusvõitlejate Abistamise Fondi nõukogu koosseisud aastatel 1993 – 2008

I koosseis alates 1998 a. 17. novembrist:

Heino Kerde (esimees), Heino Argus, Kalju Janno, Uno Järvela, Jaan Kuningas (alates 03. 11. 1999), Arkaadi Muuk, Ants Teder (kuni 08. 07. 1999) ja Jüri Teras.

II koosseis alates 2000 a. 24. maist:

Enn Vohli (esimees), Heino Argus, Kalju Janno, Jaan Kuningas, Arkaadi Muuk, Arnold Ojaste, Lembit Sõnajalg ja Peeter Võrk.

III koosseis alates 2002. a. 30. jaanuarist:

Heino Kerde (esimees), Enn Vohli (aseesimees), Viljo Ehasalu (sekretär), Toivo Lipstok (Kaitseministeeriumi esindaja) ja Arkaadi Muuk.

IV koosseis alates 2005. a. 31. jaanuarist:
Ants Teder (esimees), Jüri Kask, Toivo Lipstok, Arkadi Muuk (kuni 16. 04. 2005), Heino Kerde (kuni 19. 04. 2006), Kalju Alaküla (alates 19. 04. 2006) ja Heino Kerde (alates 12. 12. 2007 Harri Põlluvee asemel).

V koosseis alates 2008. a. 31. jaanuarist:
Heino Kerde (esimees), Jüri Kask, Aksel Kübar, Toivo Lipstok, Eino Loigo ja Hillar Vilder.

SA EVA Fondi nõukogu poolt määratud Fondi juhatuse koosseisud aastatel 1998 – 2008

I koosseis alates 17.11.1998:
Ando Lande (esimees), Viljo Ehasalu ja Traugott Läänmäe.
II koosseis alates 08.07.1999:
Ants Teder (esimees) ja Traugott Läänmäe.
III koosseis alates 13.02.2002:
Harri Pool (esimees) ja Traugott Läänmäe.
IV koosseis alates 01.01.2008
Ants Teder (esimees) ja Traugott Läänmäe.
V koosseis alates 22.04.2008. a.
Marju Toom ja Traugott Läänmäe.

Kõikide juhatuste koosseisudesse on kuulunud raamatupidaja **Eevi Laula**.



Vasakult: Fondi juhatuse liige Traugott Läänmäe, raamatpidaja Eevi Laula, juhatuse Liige Harri Pool ja Fondi nõukogu liige Heino Kerde



SA EVAF juhatuse liikmed Traugott Läänmäe ja Ants Teder, keskel raamtupidaja Evi Laula



Fondi juhatuse liikme Harri Pooli juhatusest lahkumise tähistamisel. Seisavad vasakult: Ago Juurikas, Gunnar Laev, Traugott Läänmäe, Eevi Laula, Roland Maurer ja Ants Teder

SIHTASUTUS EESTI REPRESSEERITUTE ABISTAMISE FOND

Idee Eesti Represseeritute Abistamise Fondi loomisest tekkis enne 2003.a. riigikogu valimisi. Selle põhjuseks oli represseeritute, sealhulgas ka vabadusvõitlejate organisatsioonide alaline rahapuudus.

Tallinna ühenduse esimees Kuno Raude rääkis Represseeritute Fondi loomise ideest riigikodu liikmele Urmas Reinsalule. See algatus võeti Res Publica poolt vastu. Jõudude vahekord riigikogus võimaldas peale 2003.aasta valimisi Res Publical lülitada fondi loomine 2003.a. sõlmitud koalitsioonilepingusse. Tollasest koalitsioonilepingust jõudis fondi loomise idee 17. detsembril 2003 vastuvõetud „**Okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seadusesse“,** mis jõustus 01. jaanuaril 2004. aastal.

2004. aasta veebruaris töötas represseeritute valitsuskomisjoni sekretär Kuno Raude välja ja esitas justiitsministeeriumile seisukoha võtmiseks fondi põhikirja projekti. Projekt nägi ette fondi asutamise Vabariigi Valitsuse poolt ja rahastamise riigi eelarvest. Ideed toetasid mitmed parlamendierakonnad ning Reformierakond eesotsas Andrus Ansipiga.

Ja nagu poliitikas ikka, juhtus ka seekord nii, et represseeritute valitsuskomisjoni esimees justiitsminister Ken-Marti Vaher, järelikult ka Res Publica teised juhid, ei olnud huvitatud Represseeritute Abistamise Fondi loomisest valitsuse poolt.

Peale Juhan Partsi juhitava valitsuse kukkumist astus justiitsministri ametisse Reformierakonda kuuluv Rein Lang, kelle huvisfääri paraku ei kuulunud represseeritute probleemidega tegelemine. Uue justiitsministri plaanide kohaselt pidid fondi asutama vaevalt ots-otsga kokku tulevad, riigieelarvest toetatavad, majanduslikult nõrgad represseeritute esindusorganisatsioonid.

Tallinna ühenduse juhatuse jaoks oli selline kava põhimõtteliselt vastuvõetamatu, sest sellisel kujul loodud fondil puudus edaspidi (peale järgmisi riigikogu valimisi) õiguslik garantii.

Eesti vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse esimees Kuna Raude astus fondi asutamisest kõrvale ning loobus talle hiljem Ken-Marti Vaheri pakutud fondi juhatuse esimehe kohast.

Oli aga selge, et loodud fond ei asenda represseeritute valitsuskomisjoni tegevust, mis on justiitsministri Rein Langi ja endise rahvastikuministri Urve Palo eestvedamisel tänaseks hingusele läinud.

Sihtasutuse Eesti Represseeritute Abistamise Fond asutati kõigele vaatamata ja asutamisotsus kinnitati 16. märtsil 2006. aastal. Tegevust alustas fondi kuueliikmeline nõukogu, kes valis fondi juhatuse. Sihtasutuse asutajateks olid Memento Liit, Eesti Vabadusvõitlejate Liit ja Endiste Poliitvangide Liit. Sihtasutusele on riigieelarves alates 2006. aastast eraldatud põhikirjaliste ülesannete täitmiseks ettenähtud rahalised vahendid. Nende vahendite arvel on sihtasutus toetanud represseerituid ühendavaid organisatsioone, kes on fondi soodustatud isikud.





Kotkaristi teenetemärk



Kotkaristi teenetemärgi on asutanud 1928. aastal Kaitseliit Eesti iseseisvuse 10. aastapäeva puhul. Kotkaristi teenetemärk antakse sõjaliste või riigikaitseliste teenete eest. Kotkaristi teenetemärgil on kaheksa klassi.

§ 46. Kotkaristi teenetemärgi kirjeldus ja lindilõige

(1) Kotkaristi kõikide klasside teenetemärkide ristid on ühesuguse kujundusega.

(2) Kotkaristi kõikide klasside teenetemärkide muareelint on oranž¸ (PANTONE 137 MC).

(3) Kotkaristi kõikide klasside teenetemärkide juurde kuulub 10 mm kõrgune ja 35 mm laiune lindilõige, millele on kinnitatud teenetemärgi klassi tähistav rosettmärk. Kotkaristi sõjaliste teenetemärkide lindilõikeile on lisatud ristuvad mõõgad.

§ 47. Kotkaristi I klassi teenetemärk

(1) Kotkaristi I klassi teenetemärk koosneb suurpaelast ja selle juurde kuuluvast hõbetähest. Suurpael on meestel 105 mm ja naistel 64 mm laiune oranž¸ muareelint 4 mm laiuse sinise triibuga ja 4 mm laiuse oranži kandiga.

(2) Suurpael lõpeb põiksõlmega, mille küljes ripub neljaharuline mõlemalt küljelt emailitud ja 0,5 mm laiuse kuldraamiga ümbritsetud 58 mm läbimõõduga must Malta rist. Risti iga haru välimises otsas asetseva täisnurkse sisselõike kaateti pikkus on 15 mm. Risti esiküljel on oksüdeeritud hõbedast lennuvalmis põhjakotkas, kelle vasaku jala küünte vahel on väike riigivapp ja parema jala küünte vahel kaheteraline mõõk. Kotka tiibadevaheline laius on 23 mm, kotka pikkus pealaest sabasulgede otsteni on 19 mm, mõõga pikkus on 14,5 mm. Risti tagaküljel on 10 mm läbimõõduga must emailitud kuldse äärisega sõõr, mille keskel on ülalt alla kirjutatud kuupäev «24. II 1928»; risti harude tagaküljel on deviis «PRO PATRIA».

(3) Hõbetäht on 85 mm läbimõõduga reljeefne kaheksaharuline täht, mis koosneb teemandikujulisest tsentrist väljapoole suurenevate kühmude ridadest. Tähe keskel on V klassi teenetemärgi rist.

§ 48. Kotkaristi II klassi teenetemärk

Kotkaristi II klassi teenetemärk koosneb samasugusest ristist ja tähest, nagu on I klassi teenetemärgil, kuid rist ripub 40 mm laiuse oran¸i muareelindi küljes, mille keskel on 1 mm laiune sinine triip, äärtel 3 mm laiune sinine triip ja 1,5 mm laiune oran¸ kant (lisa 5).

§ 49. Kotkaristi III klassi teenetemärk

Kotkaristi III klassi teenetemärk on samasugune nagu II klassi teenetemärk, kuid puudub täht (lisa 5).

§ 50. Kotkaristi IV klassi teenetemärk

(1) Kotkaristi IV klassi teenetemärk koosneb samasugusest ristist nagu III klassi teenetemärgil, kuid risti läbimõõt on 50 mm ja iga ristiharu välisotsas asetseva täisnurkse sisselõike kaateti pikkus on 12,5 mm (lisa 5).

(2) Teenetemärgi lint on 35 mm laiune ja 50 mm pikkune oran˛ muareelint, mille äärtel on 3 mm laiune sinine triip ja 1,5 mm laiune oran˛ kant. Lindile on paigutatud siniste triipudega 22 mm läbimõõduga oran˛ rullmärk.

§ 51. Kotkaristi V klassi teenetemärk

Kotkaristi V klassi teenetemärk on samasugune nagu IV klassi teenetemärk, kuid lindil puudub rullmärk.

§ 52. Kotkaristi medaliklassi teenetemärgid

(1) Kotkaristi medaliklassi teenetemärgid on kuld-, hõbe- ja raudrist, mis on kujult ja suuruselt samasugused nagu V klassi teenetemärk, kuid need on metallist, ilma emailita.

(2) Kotkaristi kuld-, hõbe- ja raudristi lint on 35 mm laiune oran˛ muareelint, mille keskel on 1 mm laiused sinised triibud:

1) kuldristil on kolm triipu vahedega 2,5 mm;

2) hõberistil on kaks triipu vahega 6 mm;

3) raudristil on üks triip.

§ 53. Sõjaline Kotkaristi teenetemärk

(1) Kotkaristi teenetemärk on sõjaline, kui talle on lisatud kaks ristuvat mõõka:

1) ristil on ristuvad mõõgad kinnitatud mõõkade käepidemete kohalt liikuvalt ülemiste ristiharude tippude külge. Mõõkade pikkus koos käepidemega on I, II ja III klassi teenetemärgil 35 mm, IV ja V klassi teenetemärgil ning kuld-, hõbe- ja raudristil 33 mm;

2) tähel on ristuvad mõõgad kinnitatud tähe põikharude peale, vertikaal- ja horisontaalharud jäävad katmata. Mõõkade käepidemed asetsevad allpool. Mõõkade pikkus on 85 mm.

(2) Kotkaristi teenetemärgi põhiklassidel ja kuldristil on kuldmõõgad, Kotkaristi hõbe- ja raudristil on ristiga samast metallist mõõgad.

Alates 1997. aastast kuni 2009. aastani on Kotkaristi teenetemärgiga autasustatud 655 vabadusvõitlejat ja Eesti iseseisvuse taastamisel osalenut. Aastate lõikes on Kotkaristi teenetemärgiga autasusatuid:

1997. a. - 29	1998. a. - 51	1999. a. - 45	2000. a. - 45
2001. a. - 35	2002. a. - 62	2003. a. - 52	2004. a. - 76
2005. a. - 74	2006. a. - 55	2007. a. - 60	2008. a. - 71



MÄLESTUSMÄRK *KODU KAITSEKS*

Eesti vabadussõja mälestusmärk ***Kodu Kaitseks*** on asutatud mälestuseks vabadussõjast osavõtjatele 1920. aastal. Märk anti välja kõigile Eesti riigi kodanikele ja väljamaalastele, kes võtsid osa Eesti Vabadussõjast.

1. Märk antakse kõigile maksuta, riigi kulul – sõjaministeeriumi arvel.

2. Mälestusmärgi muretsemisega ja väljajagamisega seotud asjaajamist toimetab sõjaministeerium.

3. Igale, kes õigustatud märki kandma ja kellele märk antud, antakse kaasa juurdelisatud vormi järele tunnistus.



4. Märk antakse välja kõigile Eesti riigi kodanikkudele ja väljamaalastele, kes Eesti vabadussõjast 21. novembrist 1918 a. – 3. jaanuarini 1920 a. osa võtnud, s. o. sel ajal, ajakestvuse peale vaatamata, sõjaministeeriumi teenistuses olnud, järgmiste vahedega ja eranditega:

a) kõikidele sunduslikult ja vabatahtlikult rahvaväes teenivatele sõjaväelastele antakse märk, mis lindiga otsekohe ühendatud (lisa 1).

b) kõikidele, kes lahingutes haavata ja põrutada saanud, nagu p. a lindiga ühendatud, kuid lindi alumine ots lõpeb lehviga, mille otsade kaugus 50 millim. (lisa 2).

d) märki ei anta neile, kes vabapalgalistena sõjaministeeriumi alla kuuluvates asutustes vabadussõja ajal teenisid, nagu sadamate valitsustes, sadamatehastes jne.

e) märki ei anta neile, kes ennast sõjaväeteenistusest mõni aeg kõrvale on hoidnud.

f) märki ei anta neile, kes sõjaväeteenistuses vabadussõja ajal mingisuguse süüteo toime pannud, mille tagajärjel kohtu poolt karistatud on.

Märkus: Punkt e ja f tähendatud kodanikkudele antakse mälestusmärk ainult sel juhul, kui neile lahingutes ülesnäidatud vahvuse eest nende süüteod andeks antud ja nad karistusest ja sellega ühenduses olevatest tagajärgedest vabastatud.

§ 5. Märgi väljaandmist otsustavad ja korraldavad üksikute väeosade ja asutuste ülemad.

Märkus. 1) Sõjaväes teenivatele sõjaväelastele annavad märgid välja väeosade ja asutuste ülemad, 2) tagavaraväkke arvatud ohvitseridele ja ametnikkudele korraldusvalitsuse inspektori osakonna ülem ja 3) tagavaraväkke arvatud sõduritele vastavad maakonna rahvaväeülemad.

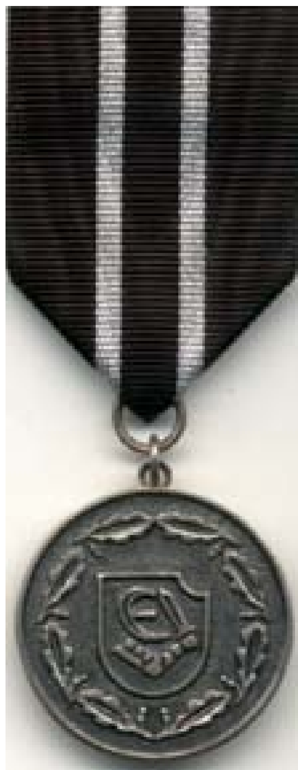
1998. aastal annetas Eesti Kaitseministeeriumi mälestusmärgi ***Kodu Kaitseks*** kõigile Teise Maailmasõja ajal Eesti kaitselahingutes osavõtnutele.



EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIDU TEENETEMEDAL

Teenetemedali statuut

1. Eesti Vabadusvõitlejate Liidu teenetemedal on asutatud 15. novembril 2006. aastal.
2. EVL teenetemedali annetab Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatus Eesti Vabariigi kodanikele:
   1) kes on võidelnud Eesti riikliku iseseisvuse taastamise eest aastatel 1941-1994;
   2) kellel on silmapaistvaid teeneid Eesti riigikaitse ülesehitamisel;
   3) kellel on silmapaistvaid teeneid Eesti kodanike kaitsetahte kasvatamisel;
   4) kellel on silmapaistvaid teeneid Eesti Vabadusvõitluse vääristamisel ja mälestuse jäädvustamisel;



3. Medal on üheklassiline;
4. Medali komplekt koosneb suurest medalist lindiga, lindilõikest ja karbist;
5. Medali juurde kuulub tunnistus, mis on nummerdatud ja varustatud EVL juhatuse liikme allkirjaga;
6. Medal on 33,4 mm läbimõõduga, valmistatud hõbedast (proov 925), oksüdeeritud tumedaks. Medali esiküljel on kujutatud EVL vapi kilp, mida ümbritsevad tammelehed tõrudega.
7. Medalit kantakse 34 mm laiuse lindiga, mille laiused jaotuvad millimeetrites järgnevalt:
    1) must – 10 mm;
    2) hõbe - 3 mm;
    3) must - 8 mm;
    4) hõbe - 10 mm;
8. Medalit kantakse Eesti riiklike teenetemärkide järel;
9. Medaliga autasusatutel on õigus kanda medali kujutist miniatuurmärgina samade reeglite järgi, mis kehtivad riiklike teenetemärkide puhul;
10. Medalit võib kanda ainult medali omanik;
11. Äriliste eesmärkidel medali kasutamine on keelatud;
12. Tegude eest, mis kahjutavad Eesti Vabariigi põhiseaduslikku korda, on õigus ära võtta medali kandmise õigus;
13. Eesti Vabadusvõitlejate medali on kujundanud Jüri Kask;
14. Medali annetamine registreeritakse Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse poolt peetavas registris;



2008. aasta 31. detsembri seisuga oli Eesti Vabadusvõitlejate Liidu teenetemedaliga vääristatud järgmised vabadusvõitlejad:

1. Leonhard Heinla
2. Karl-Richard Sirel
3. Alfred Sild
4. Olaf Taru
5. Harald Mäepalu
6. Heino Kerde
7. Arkadi Muuk
8. Harri Pool
9. Jaan-Siegfried Randmäe
10. Hendrik Arro
11. Vaino Kallas
12. Harri Rent
13. Aksel Kübar
14. Uno Uiga
15. Tõnis Ojaberg



VABADUSRISTI (KAITSETAHTE) MEDAL



31. märtsil 2005 toimunud Eesti Vabadusvõitluse Vääristamise Fondi juhatuse ja Tori Kiriku Taastajate Ühenduse juhatuse ühisel nõupidamisel võeti vastu otsus Vabadusristi medali asutamise kohta. Kinnitati medali näidis ja medali statuut. Medal asutati Otto Tiefi valitsuse tegevuse ja 1944. aastal toimunud Eesti kaitselahingute esiletõstmiseks ning neis osalenute väärtustamiseks Eesti ühiskonnas.

Medal annetatakse isikutele, kellel oli ja on silmapaistvaid teeneid Eesti riikliku iseseisvuse taastamisel aastatel 1944 -1994, Eesti riigikaitse ülesehitamisel ning isikutele, kellel on silmapaistvaid teeneid Eesti noorte kaitsetahte kasvatamisel, Eesti vabadusvõitluse vääristamisel ja vabadusvõitluse jäädvustamisel.

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli Eesti Vabadusvõitluse Vääristamise Fondi ja Tori Kiriku Taastajate Ühenduse poolt asutatud Vabadusristi (kaitsetahte) medal antud 20-le vabadusvõitlejale.



LÕPETUSEKS

(tekst Gunnar Laev)

SISUKORD

II

III

IV